

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament d'Història Moderna i Contemporània

SANT BENET DE BAGES
A L'ÈPOCA MONTSERRATINA
(SEGLES XVI-XIX)

Tesi Doctoral d'Història Moderna
presentada per:

Francesc SERRA i SELLARÉS

Sota la direcció del professor:

Dr. Antoni SIMON i TARRÉS

Abril de 2005

0. Índex:

1. Introducció.....	6
2. El monestir de Sant Benet de Bages a les acaballes de l'edat mitjana.....	15
2.1. L'abat Pere Frigola i el renaixement del monestir	24
2.1.1. El personatge polític.....	24
2.1.2. La dedicació al monestir.	29
2.2. L'annexió de Sant Benet de Bages al monestir de Santa Maria de Montserrat l'any 1593.....	35
3. El monestir de Sant Benet de Bages en la seva època montserratina (1593-1835)	40
3.1. L'edifici monacal i el seu entorn.....	40
3.1.1. L'època del Barroc a Sant Benet de Bages: transformacions artístiques i millores constructives.....	42
3.1.1.1. L'església.....	45
3.1.1.1.1. El retaule major de Joan Grau i Josep Generes (1643)	47
3.1.1.1.2. La cripta.....	49
3.1.1.2. El claustre.....	50
3.1.1.3. El campanar.....	53
3.1.1.4. El celler.....	55
3.1.1.5. El palau abacial.....	58
3.1.1.6. La sala capitular.....	60
3.1.1.7. El refectori.....	61
3.1.1.8. La cuina.....	62
3.1.1.8.1. El forn.....	64
3.1.1.9. El dormitori.....	65
3.1.1.10. La majordomia.....	67
3.1.1.11. La sagristia.....	69
3.1.1.12. La infermeria.....	71
3.1.1.13. La muralla.....	72
3.1.1.14. La presó.....	74
3.1.1.15. La cavallerissa i el corral.....	75
3.1.1.16. La sèquia, la nòria, la cisterna, les basses, el pou de gel i l'hort.....	76
3.1.1.17. L'ermita de Sant Valentí.....	83
3.1.2. Transformació planimètrica del monestir de Sant Benet de Bages.....	84
3.2. El monacat.....	90

3.2.1. La comunitat monàstica.....	90
3.2.1.1. Els monjos de cor.....	93
3.2.1.1.1. La procedència dels monjos.....	97
3.2.1.2. Els llecs.....	104
3.2.1.3. Els donats.....	106
3.2.1.4. Els mossos.....	107
3.2.1.5. Les criades.....	108
3.2.1.6. Clergues i escolans.....	110
3.2.1.7. Els clergues francesos exiliats.....	111
3.2.2. Els càrrecs monacals.....	114
3.2.2.1. L'abat.....	114
3.2.2.2. El prior.....	124
3.2.2.3. El majordom.....	129
3.2.2.4. El dipositari.....	134
3.2.2.5. El sagristà.....	135
3.2.2.6. L'infermer.....	136
3.2.2.7. El mestre.....	138
3.2.2.8. L'arxiver.....	140
3.2.2.9. El procurador.....	142
3.2.2.10. El notari.....	144
3.2.3. El consell del monestir.....	145
3.2.4. El capítol del monestir.....	146
3.2.5. La comptabilitat del monestir.....	147
3.2.6. La vida conventual.....	152
3.2.6.1. L'Ofici Diví i el treball.....	153
3.2.6.2. El culte a Sant Valentí màrtir.....	160
3.2.7. La cultura.....	170
3.2.7.1. El col·legi benedictí.....	176
3.2.7.2. L'arxiu.....	187
3.2.7.3. La biblioteca.....	192
3.2.8. L'alimentació.....	195
3.2.8.1. La consuetud del monestir de Sant Benet de Bages.....	203
3.2.8.2. El vi.....	207
3.2.8.3. L'oli.....	212
3.2.9. La vestimenta.....	214
3.2.10. La Congregació de San Benito de Valladolid.....	217
3.2.11. Monjos notables de Sant Benet de Bages.....	226
3.3. El domini territorial del monestir de Sant Benet de Bages.....	233
3.3.1. La propietat territorial del monestir.....	233
3.3.2. La renda senyorial.....	239

3.3.2.1. Els capbreus.....	246
3.3.2.1.1. Les capbrevacions conflictives.....	259
3.3.2.2. Els arrendaments.....	266
3.3.2.2.1. La tenda, la fleca, la taverna, l'hostal i la carnisseria.....	268
3.3.2.2.2. Els molins.....	270
3.3.2.2.3. Els arrendaments dels drets senyorials.....	273
3.3.2.3. Els censals.....	287
3.3.2.4. Els masos de Sant Benet.....	293
3.3.2.5. El priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.....	302
3.4. La jurisdicció territorial del monestir de Sant Benet de Bages.....	305
3.4.1. La Baronia de Bages.....	305
3.4.1.1. Els drets jurisdiccional del monestir.....	311
3.4.1.2. El nomenament de batlles i regidors.....	315
3.4.1.3. L'administració de la justícia senyorial.....	323
3.4.1.3.1. La presó del monestir.....	324
3.4.1.3.2. Els costells.....	325
3.4.1.4. Els conflictes jurisdiccional.....	327
3.5. La jurisdicció eclesiàstica del monestir de Sant Benet de Bages.....	336
3.5.1. Les parròquies en domini del monestir de Sant Benet.....	337
3.5.1.1. Les funcions parroquials del monestir	343
3.5.1.2. La presentació de rectors.....	347
3.5.1.3. Els beneficis eclesiàstics.....	351
3.5.1.4. Les visites pastorals.....	354
3.6. El monestir en temps de guerra.....	359
3.6.1. La Guerra dels Segadors.....	359
3.6.2. La Guerra de Successió.....	361
3.6.3. La Guerra del Francès.....	363
4. La fi del monestir de Sant Benet de Bages.....	370
4.1. El monestir durant el Trienni Liberal (1821-1823)	370
4.2. Els darrers anys de vida monàstica a Sant Benet de Bages.....	380
4.3. L'exclaustració del monestir.....	387
4.4. La desamortització del monestir.....	390
5. Recapitulació i conclusions.....	395
6. Bibliografia i fonts.....	408
6.1. Bibliografia local.....	408
6.2. Bibliografia general.....	413

6.3. Arxius.....	422
7. Índex de taules.....	423
8. Índex de gràfics.....	426
9. Annexos.....	429
I. Relació de 294 monjos montserratins que formaren part del monestir de Sant Benet de Bages.....	429
II. Relació dels capbreus del monestir de Sant Benet de Bages.....	442
III. Relació d'arrendaments de delmes, censos i primícies del monestir de Sant Benet de Bages.....	445
IV. Relació dels masos en alou del monestir de Sant Benet de Bages durant el segle XVII, segons les dades extretes dels capbreus generals del monestir dels anys 1603 i 1635 i del capbreu del terme de Les Preses de l'any 1659.....	453
V. Relació de les competències en la jurisdicció civil plena que el monestir de Sant Benet de Bages posseïa en els termes de la seva baronia.....	462
VI. Relació dels nomenaments de batlles i regidors dels termes de la Baronia de Bages a càrrec dels abats del monestir de Sant Benet.....	464
VII. Relació de les col·lacions de beneficis eclesiàstics del monestir de Sant Benet durant la seva etapa montserratina.....	472

1. Introducció:

D'ençà de la notícia feta pública el 4 d'agost de l'any 2000, referent a l'adquisició del monestir de Sant Benet de Bages per l'entitat d'estalvis Caixa Manresa, la revalorització monumental del monestir ha revifat de manera considerable. El monestir ha sortit de l'oblit en què es trobava des de feia alguns anys i ha tornat a esdevenir un dels referents en el patrimoni historicoartístic de la comarca. L'entitat financera està restaurant el conjunt monumental i pretén destinar-lo a un futur centre turístic i cultural de gran volada a la Catalunya central. Aquest projecte, que està en marxa, ha fet renéixer l'interès pel monestir entre el veïnat de la comarca i, sobretot, en els seus pobles directament més afectats, Navarcles i Sant Fruitós de Bages, el primer, més proper al monestir, i el segon, possessor del terme on s'hi ubica, encara que separat d'ell pel Montpeità.

Sant Benet de Bages torna a estar de moda a la comarca. Les obres que actualment s'hi realitzen són probablement la part més visible d'aquesta actualitat, encara que no tant visible, però potser més constant encara, és l'interès historiogràfic que s'ha generat arrel de la restauració i projecció turística i cultural del monestir, doncs són força els estudiosos i erudits de la comarca que presten una atenció singular al monestir de Sant Benet. Fins ara són també força les pàgines que s'han escrit sobre la història del monestir. S'han dedicat a divulgar els coneixements del monestir de Sant Benet diverses publicacions que ja seran considerades en el desenvolupament del treball, destacant-ne sobretot cinc monografies per la seves importants aportacions: *El monestir de Sant Benet de Bages* (1955) del Rnd. Fortià Solà i Moreta, *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic* (1973) de Xavier Sitjes i Molins, *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages* (1984) del Rnd. Joan Pagès i Pons, *Sant Benet de Bages* (1995) de Francesca Español i Bertran i *Història medieval d'un territori: Sant Fruitós de Bages (Segles X-XVI)* (2003) de Joan Salvadó i Montoriol. De totes maneres, cal dir que la major part de la historiografia que s'ha fet fins ara del monestir de Sant Benet s'ha emmarcat en el període de l'edat mitjana, destacant en aquesta direcció les monografies

de Fortià Solà i de Joan Salvadó. Altrament, Xavier Sitjes i Francesca Español han dedicat més els seus estudis a la interpretació artística i arqueològica del monestir.

Quan vaig decidir dedicar-me a l'estudi de la història del monestir de Sant Benet de Bages, em vaig trobar amb un ampli període força inèdit que s'ajustava a la temporalitat dels períodes que jo estava treballant com a becari doctoral del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Es tracta de la història del monestir de Sant Benet durant els períodes modern i contemporani. Pel març de l'any passat vaig presentar a la UAB, davant d'un tribunal format pels professors i doctors Antoni Simon i Tarrés, Llorenç Ferrer i Alòs i Ignasi Fernández Terricabras, la tesina doctoral *Sant Benet de Bages, des de la desamortització fins els nostres dies*. Es tracta de la història del monestir de Sant Benet des de les seves acaballes fins a l'actualitat. Una història contemporània del monestir de Sant Benet que tracta de la importància que tingué la desamortització del monestir, la seva revalorització com a patrimoni historicoartístic, la compra i transformació en residència d'estiueig que en féu la família del pintor modernista Ramon Casas Carbó i els diferents esdeveniments socials, culturals i artístics que s'han esdevingut al monestir de Sant Benet d'ençà de la seva exclaustació com a tal. Amb aquest treball, no publicat encara, pretenia omplir un buit en la història del monestir de Sant Benet, però no obstant, la meva intenció era més ambiciosa encara, pretenia fer la història dels dos períodes oblidats del monestir de Sant Benet, el modern i el contemporani. La meva aposta era aprofundir en aquella història del monestir que no treballà prou Mn. Fortià Solà, el principal referent dels estudis històrics del monestir. Ell, historiador i rector de Navarcles entre els anys 1905-1908, fou un dels més apassionats admiradors del monestir de Sant Benet. Excursionista i romàntic, Fortià Solà visqué com a rector de Navarcles l'adquisició del monestir per la família del pintor Ramon Casas i l'inici de les obres de rehabilitació del monestir. Dedicà llargues estones a la contemplació i l'estudi del monestir i el seu entorn. El llegat més visible de la seva passió pel monestir és la seva obra *El monestir de Sant Benet de Bages*, escrita entre els anys 1914-1916 i publicada pel Centre Excursionista de la Comarca del

Bages l'any 1955, força anys després de ser escrita i 7 anys després de la seva mort. Aquest llibre, de 328 pàgines, és encara avui l'obra més completa d'història del monestir. Fortià Solà dedicà llargues temporades a consultar la documentació procedent de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet que es conservava a l'arxiu de la Casa Guitart de Manresa, la Biblioteca Universitària, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu del Monestir de Montserrat, l'Arxiu Municipal de Manresa, l'Arxiu Capitular de la Seu de Manresa i els arxius parroquials de Sant Fruitós de Bages i Santa Maria de Navarcles, desapareguts durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), entre d'altres. Del seu intens treball de consulta i investigació n'extragué molta documentació fins aleshores inèdita, que publicà en la seva monografia del monestir, que escrigué des de la parròquia de Centelles, havent ja deixat la rectoria de Navarcles.

L'advocat i historiador de l'art, Xavier Sitjes i Molins, membre del Centre Excursionista de la Comarca del Bages, elaborà un estudi arqueològic sobre el monestir de Sant Benet, molt actualitzat respecte els treballs dels arquitectes Josep Coll i Vilaclara i Josep Danés, que publicà l'any 1973 amb el nom de *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic*, coincidint amb la commemoració del mil·lenari del monestir. El llibre, reeditat per la Caixa d'Estalvis de Manresa l'any 1975, ofereix el següent: “una breu referència a la situació del Monestir i al seu aspecte general; notícies històriques; descripció de les construccions que el componen, de manera itinerant, a l'objecte d'il·lustrar la visita que hom pugui fer-hi; i, finalment, un estudi de com l'evolució dels estils artístics s'hi ha plasmat”¹ Es tracta d'una eina bàsica per conèixer les fases constructives, l'art i la història més genèrica del monestir de Sant Benet.

L'any 1977 començava a treballar la documentació del monestir de Sant Benet de Bages el prevere olotí Joan Pagès i Pons. Ell era aleshores rector de la parròquia de Sant Pere de Les Preses, a la comarca de la Garrotxa. Les Preses havia estat un antic domini fundacional del monestir de Sant Benet de Bages que s'havia incorporat al senyoriu del monestir al segle X, per donació de la seva fundadora Ricardis, i no n'havia sortit fins a l'extinció del monestir,

---

¹ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa, pàg. 6.

durant la primera meitat del segle XIX. Joan Pagès es proposà de fer una història de Les Preses, trobant-se la major part de la seva documentació al tan dispers antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages. Per influència del Sr. Marquès de Vallgornera, que havia participat en la celebració del mil·lenari de la consagració de l'església del monestir de Sant Benet l'any 1972, i per les seves pròpies motivacions, Joan Pagès començà demanant a l'abat montserratí, P. Cassià Just, fotocòpies de documents conservats al fons de Sant Benet de Bages de l'arxiu de Montserrat, referits al terme de Les Preses. Tanmateix, l'any 1977 es traslladava a Sant Benet de Bages i a Montserrat, emportant-se nombroses fotocòpies de la documentació de Les Preses. A partir d'aquestes i de les nombroses fotocòpies i notes que féu en diversos arxius de la Garrotxa i de Girona, Joan Pagès publicà *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages* en tres volums, en el primer del qual hi dedicà 290 pàgines a tractar gairebé exclusivament de la història del monestir de Sant Benet, amb el subtítol de "El monestir de Sant Benet de Bages, els seus abats i llurs relacions amb les Preses." Aquest mateix primer volum, conté una altra part subtitulada "Les Preses en els pretèrits remots." Fou publicat l'any 1984, amb la col·laboració econòmica de la Diputació de Girona i representa encara avui, juntament amb la monografia de Fortià Solà, un dels estudis més complerts i més ben documentats sobre la història del monestir de Sant Benet de Bages, iniciada amb la mateixa fundació del monestir i acabada amb l'exclaustració d'aquest. Els altres dos volums, publicats poc temps després, contenen els subtítols de "Els vescomtes de Bas i llurs relacions amb els abats de Bages" i "Els batlles de les Preses en el transcurs del temps", en el segon, i "Les masies del terme de les Preses" i "Els habitants de les Preses", en el tercer. Aquests dos volums, el segon i el tercer, tracten la història del terme de Les Preses, incorporant també nombrosa informació sobre el monestir de Sant Benet de Bages. D'entre les fonts documentals consultades per Joan Pagès, cal destacar també uns 900 pergamins dels 2555 que es conserven a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i la nombrosa documentació del fons de Sant Benet a l'arxiu de Montserrat. Pel que fa a la bibliografia, l'autor més citat per Pagès, sobretot en el primer volum, és el Dr. Fortià Solà, en la seva monografia del monestir. En la introducció d'aquest primer volum, Pagès dedica grans elogis a la personalitat de Fortià Solà, a qui ell no va arribar a conèixer directament, però

amb qui va compartir la mateixa devoció sacerdotal i la dedicació a la recerca històrica, sempre amb la voluntat de recuperar la identitat dels pobles i la memòria del passat de Catalunya.

L'any 1995 després d'un acurat i documentat estudi artístic i arqueològic, la historiadora de l'art i professora a la Universitat de Barcelona, Francesca Español i Bertran, publicà el llibre *Sant Benet de Bages*, en col·laboració amb el fotògraf Lluís Casals. El llibre, editat per la Fundació Caixa Manresa i Angle Editorial, és l'actualització i perfecció de tots els estudis arqueològics i artístics previs, comptant amb noves aportacions documentals. Francesca Español féu una anàlisi detallada de les diferents etapes constructives i estils artístics del monestir, recalcant el caràcter heterogeni de les diferents edificacions, ja que el monestir avui conegut és fruit d'una obra ininterrompuda de nou segles.

Recentment, durant l'octubre de 2003, ha aparegut una altra important monografia, que si bé el seu marc d'estudi no és pròpiament el monestir de Sant Benet, sí que en parla molt i en reproduïx molta documentació del seu antic arxiu. Es tracta de la *Història medieval d'un territori: Sant Fruitós de Bages (Segles X-XVI)*, un extens treball de recerca històrica de Joan Salvadó i Montoriol, amb 660 pàgines, publicat per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Es tracta d'una obra, bàsicament de transcripció documental, que remet als orígens de l'actual municipi de Sant Fruitós de Bages, aleshores fraccionat en els termes de Sant Fruitós, Vall dels Horts, Sant Iscle i Olzinelles. Sens dubte, el aquest treball és un pou de documentació de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages. El paisatge agrari, el poblament, la societat, les jurisdiccions, l'economia i la religiositat dels antics termes que configuren avui el municipi de Sant Fruitós de Bages, troben en la present monografia un compendi documental ben extens, amb un més que considerable treball de localització i de transcripció documental.

A aquestes monografies escrites sobre el monestir de Sant Benet per Fortià Solà, Xavier Sitjes, Joan Pagès, Francesca Español i Joan Salvadó, cal afegir-hi també nombrosos capítols de llibres, treballs i articles de revistes d'erudits i historiadors com Anselm M. Albareda, Elisa Badosa i Coll, Albert Benet i

Clarà, Llorenç Ferrer i Alòs, Josep Galobart i Soler, Antoni Pladevall i Font, Joan Vilà i Valentí i Ernesto Zaragoza Pascual, entre d'altres altres, que constitueixen avui en dia l'extensa bibliografia de Sant Benet de Bages.

La historiografia del monestir de Sant Benet ha tingut al llarg del segle XX diversos estudiosos que s'hi han dedicat. De totes maneres, la magnitud documental de l'antic arxiu del monestir ofereix encara nombroses possibilitats d'estudi. Fins els nostres dies, els estudis del monestir s'han centrat bàsicament en el període medieval, per la qual cosa, amb vistes de completar la història del monestir, aquest present treball, *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)*, pretén ser una nova aportació a la història del monestir de Sant Benet, ambientant-ne i analitzant-ne la seva trajectòria durant l'era moderna.

Davant d'aquest període tan poc treballat i degut a l'abundància documental inèdita existent, vaig veure una bona oportunitat per implicar-me en el seu estudi. *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)* és el resultat d'una investigació de més de quatre anys pels diferents arxius que contenen avui part de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet, sobretot l'Arxiu del Monestir de Montserrat i l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com també d'un intens treball de recerca i recopilació bibliogràfica sobre la història del monestir. La particularitat del títol d'aquest treball és fàcilment justificable, doncs el monestir de Sant Benet de Bages, durant el seu període modern, des de 1593 fins a 1835, depengué del monestir de Montserrat i per la mateixa raó de la seva dependència montserratina, formà part de la Congregació de San Benito de Valladolid, congregació majoritària dels monjos benedictins negres peninsulars on el monestir de Montserrat havia ingressat l'any 1493. Iniciant l'estudi en els moments previs a l'annexió del monestir de Sant Benet a Montserrat i tancant-lo amb l'exclaustració i desamortització del monestir, el treball *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)* pretén fer una rigorosa aportació a la historiografia del monestir de Sant Benet de Bages i omplir el buit del període modern o montserratí del monestir. El treball s'ha plantejat des de diferents perspectives transversals durant tot el període estudiat: l'edifici monacal i el seu entorn, el monacat, el domini territorial, la jurisdicció territorial, la

jurisdicció eclesiàstica i l'impacte de les guerres. S'ha volgut tractar la globalitat d'aspectes del monestir durant el període modern, tant pel que fa a la seva pròpia vida interior com la seva relació amb l'exterior, amb la voluntat de no desmerèixer cap dels aspectes importants per a l'anàlisi d'una comunitat benedictina.

Cal dir que per a la confecció d'aquest esquema d'anàlisi han estat de gran interès les aportacions metodològiques de Manuel Riu "Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir", publicat l'any 1967 en les *Actes del I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*; i el treball de Josep Joan Piquer i Jover "Normes metodològiques per a la redacció del *Monasticon Cataloniae*", publicat en les mateixes actes que l'anterior. Val a dir que a més d'aquestes articles, el present treball d'investigació s'ha inspirat alhora en molts altres treballs dedicats a monestirs, sobretot els que fan referència al període modern. Alguns d'aquests treballs que han estat considerats modèlics per analitzar alguns aspectes de la present tesi doctoral són *El monestir de Santes Creus. Des del primer abadiat quadriennal a la Guerra dels Segadors (1619-1640)* (1999) d'Elisabeth Baldor i Abril, que analitza amb estructuració temàtica el funcionament del monestir durant la primera meitat del segle XVII, amb una profunda investigació feta a través del buidatge de dades de l'arxiu com els contractes d'arrendament, els censals, les àpoques i els capbreus, entre d'altres; la *Història de Poblet* (1974) del P. Agustí Altisent, voluminosa obra de 706 pàgines, que amb una seqüència cronològica, fa una síntesi força extensa de la història de Poblet, aprofundint temàticament dins de cada període històric; *La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'edat mitjana* (1992) de Montserrat Casas i Nadal, que si bé situa el seu estudi a l'edat mitjana, aprofundeix força en els dominis territorials del monestir i en aspectes ben quotidians de la vida dels monjos; *El monestir de Santa Maria de Serrateix* (2004) de Josep M. Badia i Masgrau, que combinant seqüències cronològica i temàtica, analitza el funcionament del monestir de Serrateix en la globalitat dels seus aspectes, amb especial incidència en els segles moderns; *El monasterio de San Benito el Real de Sahagún en la época moderna* (1995) de Pedro García Martín, centrat bàsicament en els aspectes socioeconòmics d'aquest monestir castellà de la Congregació de San Benito de Valladolid

durant el segle XVIII; *El monasterio de San Zoilo de Carrión* (1997) de Julio A. Pérez Celada, que analitza bàsicament el període medieval d'aquest monestir castellà de la Congregació de San Benito de Valladolid (segles XI-XVI) i es refereix bàsicament a les possessions i rendes del monestir i a la constitució interna de la comunitat, amb un important treball de buidatge i moltes gràfiques i estadístiques; els quatre volums de *Silos. Un milenio* (2003), dedicats al monestir de Santo Domingo de Silos en motiu del seu mil·lenari i referits a aspectes diversos de la història, l'art, l'espiritualitat i la cultura del monestir de Silos i de la resta dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, *El monestir de Sant Pere de Rodes* (2002) d'Immaculada Lorés, que tracta bàsicament sobre la construcció i descripció de les obres artístiques i arquitectòniques del monestir; i els llibres *El monestir de Santa Maria de Gerri (segles XI-XV)* (1991) d'Ignasi M. Puig i Ferraté, que analitza el monestir de Gerri bàsicament com a senyoriu; i *Els últims dos-cents anys del monestir de Gerri (1631-1835)* (1998) d'Enric Moliné i Coll, que a través d'una seqüència temàtica, fa referència al període de 1631-1835. Llibres com aquests, entre d'altres, juntament amb les ja publicades monografies, treballs i articles que tracten sobre el monestir de Sant Benet, així com també els resultats del propi avenç de la investigació, han acabat donant forma al present treball que ara introdueixo.

Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX) és el resultat d'un llarg període de consulta documental i bibliogràfica. La seva elaboració m'ha estat possible, més enllà de les nombroses jornades dedicades i la constància i voluntat mantingudes, per les múltiples col·laboracions que he tingut, destacant sobretot l'orientació del catedràtic d'Història Moderna de la UAB i director del present treball d'investigació, Antoni Simon i Tarrés, a qui haig d'agrair les seves valuoses orientacions d'ordre metodològic i la seva tan desinteressada dedicació a la meva formació i al reeiximent d'aquest treball. Així mateix, faig constar també la col·laboració i suport trobat en els companys del grup de recerca *Manuscripts* del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, membres amb els quals he gaudit de la seva companyia durant els meus quatre anys de beca doctoral. Altrament, tampoc puc ignorar les aportacions metodològiques i documentals de

l'historiador Llorenç Ferrer i Alòs i de l'erudit Josep Singla i Pladellorens, ambdós compatriotes meus de Navarxes. Tampoc puc oblidar la paciència tinguda pel P. Marc Taixonera, responsable de l'Arxiu del Monestir de Montserrat, i per Jordi Torner i Planell, arxiver de l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa, els quals m'han acollit amb total atenció en nombroses i llargues jornades. Faig esment també de l'oportunitat que em va ser donada en el seu moment per la Fundació Caixa Manresa, en implicar-me en tasques d'estudi i de difusió del monestir de Sant Benet de Bages, sense la qual probablement aquest present treball no hauria prosperat. I per acabar amb els agraïments, constato el gran suport i col·laboració que he trobat des de sempre en els meus pares, germana, família i amics, sens dubte, qüestions ben essencials per a l'assoliment definitiu de tot aquest treball.

Així doncs, fetes les congratulacions corresponents, manifesto el meu desig de poder aportar a llum pública una nova part, fins ara poc estudiada i coneguda, de la història del monestir de Sant Benet de Bages. Unes aportacions que probablement podran ser complementades amb futurs estudis encara més aprofundits i de caràcter monogràfic, doncs els 27 lligalls documentals, 72 llibres i 201 pergamins dels segles XVI-XIX que tenim avui localitzats de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet,² ofereixen moltes possibilitats.

---

² SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2004): Estat actual dels treballs d'inventariació de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages. Inèdit.

2. El monestir de Sant Benet de Bages a les acaballes de l'edat mitjana

El monestir de Sant Benet de Bages de les acaballes de l'edat mitjana presentava una situació força diferent a la que s'havia viscut en els segles anteriors. Si bé durant els segles X-XIII, el monestir havia viscut una època de gran prosperitat, ja no succeiria el mateix a les acaballes de l'edat mitjana, quan el monestir es trobava amb dificultats per mantenir bona part del seu patrimoni, disputat entre diferents senyors feudals; alhora que la seva potestat jurisdiccional, era també qüestionada en algunes ocasions per diferents senyors i autoritats limítrofs, com és el cas del veguer de Manresa.

La Pesta Negra de 1348 i els mals anys posteriors s'havien deixat sentir de manera ben tràgica en el monestir de Sant Benet de Bages i les seves possessions. Sembla ser que la mortalitat provocada per aquesta terrible epidèmia va reduir la població de la comarca del Bages a una tercera part.³ En el cas del monestir, la mortalitat encara fou més espectacular, doncs tan sols sobrevisqueren dos monjos, P. Bernat Ça Boixeda i P. Francesc Ça Riba.⁴ La caiguda demogràfica ocasionada per la Pesta Negra va provocar que moltes cases i masos quedessin deshabitats. Era el començament d'una crisi demogràfica, que ben aviat va esdevenir també davallada econòmica i social, que va durar fins ben entrat el segle XVI.⁵ Aquesta crisi, que vingué seguida de fams, plagues i epidèmies arreu de Catalunya, afectà també profundament el monestir de Sant Benet de Bages, doncs molts dels masos de les seves possessions havien quedat abandonats i derruïts, s'havien tornat rònecs, per la qual cosa els ingressos que el monestir rebia dels seus masos s'havien reduït notablement. La població de la Baronia de Bages, territori jurisdiccional del monestir de Sant Benet, s'havia reduït força demogràficament, s'iniciava una època amb força dificultats de supervivència. La situació ocasionada per la Pesta

---

³ BENET I CLARÀ, Albert (1994): "La crisi demogràfica baix-medieval al Bages. L'exemple d'Artés", *Miscel·lània d'Estudis Bagecs* (9), pàgs. 35-68.

⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet de Bages*. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages, pàg. 222.

Negra distava molt de la grandesa viscuda al monestir l'any 1196, quan el Papa Celestí III en confirmava les seves possessions mitjançant una butlla en la qual són citades nominalment. Segons el document, aleshores Sant Benet de Bages era un importantíssim senyor feudal, doncs el seu abat Pere i els demés germans de la comunitat benedictina posseïen per reconeixement papal:

"(...) el lloc on està situat el Monestir amb totes les seves terres i pertinences; la vila de Sant Benet i tota la parròquia, amb les seves pertinences; la vila de Sant Fruitós, amb l'església i les seves pertinences; la vila de Santa Maria de Claret, amb l'església i totes les seves pertinences; tot el que teniu a Sant Iscle; l'església de Santpedor i la meitat de la vila amb totes les seves pertinences; la vila de Sant Martí de Torroella amb l'església i pertinences; tot el que teniu a Sant Joan de Vilatorrada; a la ciutat de Manresa i el seu territori; en el terme del castell de Cabrera i en el terme del castell de Taradell; a la parroquia de Santa Maria de Seva; a Vic, Sentfores i Medala(Malla?); en el castell de Centelles; en el castell de Tona; en el castell Ariu i en el castell de Clarà; la parròquia i església de Sant Pere de Marfà amb les seves pertinences; tot el que teniu en el castell de Calders, en el de Granera, en el de Talamanca, en el de Mura, en el de Vacarisses i en el de Rocafort; l'església de Santa Maria de Vilomara; l'església de Santa Maria de Navarcles i la meitat de la vila amb les seves pertinences; tot el que teniu en el castell de Quer; a les parròquies de Sant Vicenç de Prats, de Pardines i de Senar; a Bojons; en el castell d'Avinyó; en el castell d'Oló; en el castell de Sallent; l'església de Sant Martí de Serràima amb la parròquia i totes les seves pertinences; tot el que teniu en el castell de Balsareny; a Castellnou i a Callús; en el castell de Sant Mateu; en el castell de Fals; a Castelltallat; a Aguilar; a Sallavinera; a Riu Agil; a Castellar; l'església de Santa Maria de Massana amb la parròquia i les seves pertinences; tot el que teniu a Puig Mager; a la Manresana; a Calaf, a Segur; a Cervera; en el castell de Guardiola; en el castell de Cirera; en el castell de Jorba; la vila d'Aldorells i tot el que teniu a Ódena, a Rubió, a Castellfollit i en el castell de Maians amb l'església i les seves pertinences; tot el que teniu a Castellolí, a Guardiola i a Castellet; el dret espiritual i temporal que teniu en tota la diòcesi d'Ausona. En el bisbat de Girona: a la vall d'en Bas, l'església de Sant Pere de les Preses, amb la parròquia i les seves pertinences; tot el que teniu a la parròquia de Sant Privat; a Socarrat a la vall de Bianya. En el bisbat de Barcelona: tot el que teniu a Ciutat de Barcelona i el seu territori; l'església de Sant Cristofol de Suma; tot el que teniu a la parròquia de Sant Esteve de Granollers; a la parròquia de Santa Eulàlia de corró; a la parròquia de Sant Julià de

---

⁵ BATLLE I GALLART, Carme (1988): "L'expansió baixmedieval, segles XIII-XV", *Història de Catalunya* (dir. Pierre Vilar), vol. III. Barcelona: Edicions 62, pàgs. 251-257.

Lliçà; en el castell de Sant Vicenç de Terrassa; en el terme del castell de Subirac a Castellví; a Cabrera; a Mediona. En el bisbat de Tarragona: en el terme del castell de Santa Perpètua; la possessió dominical de vila de Perdius. En el bisbat d'Urgell; el monestir de Santa Maria de Castellfollit, amb totes les seves possessions i esglésies, que són: la capella de Sant Vicenç, els oratoris de Sant Pere i Sant Esteve de Magra amb el dret espiritual del castell d'aquest nom; l'església de Santa Susanna; l'església de Sant Jaume de Ferran; l'església de Santa Maria de Malacara; l'església de Sant Pere de Montfalcó; l'església de Santa Maria de Guardiollada, amb els oratoris i cementiri del castell; l'església de Sant Pere de Sallavinera i l'església de Sant Pere d'Avellana; tot el que teniu en el castell de Tudela; en el castell de Bellveí; a Castellveí; a Castellfollit; en el castell de Cardona; tot el que teniu a la Cerdanya; a Albors i a Acabori..."⁶

Aquests dominis que tenia el monestir de Sant Benet en la butlla papal de 1196 foren confirmats per una altra butlla atorgada l'any 1232 pel Papa Gregori IX. El Papa, alhora, des de la fundació del monestir al segle X era el senyor directe de Sant Benet de Bages. La complexitat de drets i el desgast a que estaven sotmesos els dominis del monestir per pagesos i altres senyors, va fer que Sant Benet busqués també la confirmació dels seus drets per part del comte de Barcelona. Així succeïa l'any 1267 quan Jaume I reconeixia les possessions del monestir de Sant Benet: "concedim i confirmem per alou lliure i franc (...) tots els masos, honors i possessions, amb els homes, delmes, agraris, censos i drets de tots ells, que teniu i posseïu avui a tot arreu, així en castells i viles, com en qualsevol altres llocs de tota la terra i domini nostre, tant per raó de compra, donació o canvis, com per qualsevol altre títol (...) a fi de poder disposar-ne a vostra coneguda, sense cap restricció per part de Nos i nostres successors."⁷

Aquestes butlles de finals del segle XII i del segle XIII ens mostren l'època més esplendorosa del monestir de Sant Benet. A tot aquest patrimoni només caldria afegir-hi la donació del castell de Rocafort l'any 1377. Tot aquest immens i extens patrimoni territorial que arribà a tenir Sant Benet de Bages durant els segles XII-XIII s'esmicolà considerablement durant els segles de la baixa edat mitjana. Una de les principals preocupacions dels monjos era l'administració i el manteniment de tot aquest patrimoni tant dispers, cada

---

⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 144-147.

vegada més cobejat per altres senyors limítrofs i per alguns vassalls que se sentien prou forts com per disputar alguns drets i possessions al monestir. No obstant, malgrat les dificultats, el monestir continuà transformant-se. Durant els segles XIV i XV es construïren noves dependències al monestir. En aquesta època ja no es construïa al voltant del claustre, com s'havia fet en època romànica, sinó que s'edificava al voltant del pati d'entrada, conegut com a pati de la creu. Es feren en aquesta època la nova sala capitular, el palau de l'abat, la infermeria i l'actual celler, entre d'altres dependències.

La crisi que succeí a la Pesta Negra provocà una profunda reestructuració dels dominis del monestir de Sant Benet de Bages. La gran mortalitat ocorreguda i l'important nombre de masos rònecs reduïren notablement les rendes del monestir. Davant d'aquesta situació de despoblament, alguns dels pagesos supervivents es sentiren amb força per incrementar l'àrea de conreu i per imposar condicions als seus senyors. Per altra banda, els senyors necessitaven posar les seves terres en treball per recuperar les nombroses rendes que havien perdut.⁸ Aquest fou també l'escenari amb que es trobà Sant Benet de Bages durant la segona meitat del segle XIV. Els abats hagueren d'establir de nou els masos i les terres que havien quedat abandonades perquè aquestes fossin treballades i generessin rendes. Un d'aquests casos fou el del mas Solervicens de la parròquia de Navarcles, en alou del monestir de Sant Benet des de la seva mateixa fundació. L'any 1383 el P. Pons Pagès, sagristà del monestir de Sant Benet, donava i establia a Ramon Mir, de la parròquia de Santa Maria de Navarcles, el mas Solervicens, que havia quedat derruït i abandonat pels efectes de la Pesta Negra, després d'haver mort els seus anteriors propietaris Roger Solervicens i Elisendis. El sagristà establia el mas a condició que en el termini de 20 anys fos habitat i que els seus habitants fossin homes propis de la sagristia del monestir, pagant tots els drets personals, esplets i censos. L'any 1423, Pere Solervicens, que en heretar el mas perdé el seu cognom Mir, es feia home propi i afogat del mas Solervicens davant del P. Pere, monjo i sagristà del monestir de

---

⁷ *Ibidem*, pàgs. 147.

⁸ VILAR, Pierre (1966): *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. II... Barcelona: Edicions 62, pàgs. 151-159.

Sant Benet.⁹ L'any 1418 el P. Pere Insula, cambrer i procurador del monestir de Sant Benet concedia i establia a Guillem Fabra, de la parròquia de Sant Fruitós de Bages, un pati de cases situat al nucli del poble, el qual feia més de 30 anys que havia quedat en mans de l'abat. El cens d'aquest pati era d'una gallina i el preu d'entrada fou de dues gallines.¹⁰ Els anys posteriors a la Pesta Negra foren anys de nous establiments de terres i de masos. La població s'havia reduït força i amb menys braços s'havia d'incrementar la productivitat. L'any 1358, quan es féu el primer fogatge conegut i publicat a Catalunya, la parròquia de Sant Fruitós de Bages tenia vint focs, els mateixos que es comptaren a les parròquies de Sant Benet de Bages i de Santa Maria de Navarces. A la parròquia de Sant Jaume d'Olzinelles i a la vila de Claret es comptarem quatre focs en cadascuna, i a la parròquia de Sant Martí de Torroella, de la cambreria de Sant Benet de Bages, se n'hi comptaren onze.¹¹ Alguns masos que havien quedat rònecs per la Pesta Negra, així com importants lots de terres d'aquests, foren establerts pels senyors a pagesos de masos habitats, per la qual cosa alguns d'aquests creixeren considerablement i amb el temps es farien més forts, sobretot a partir de finals del segle XV, quan s'acabaren les guerres remences amb la concòrdia suposada per la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486). Amb aquesta, s'abolien els sis mals usos (remença personal, intèstia, cogúcia, eixòrquia, àrsia i ferma d'espoli forçada), guanyant els pagesos la seva llibertat personal respecte els senyors. A partir d'aleshores, aquests pagesos tenien el ple dret de vendre, comprar, alienar i permutar els béns mobles del mas i les terres pròpies, sense requerir l'autorització del senyor.¹² Aquests pagesos, emfiteutes, passaven els seus drets de pares a fills, mitjançant el sistema d'hereu i pagant uns censos petits en espècie o en diner. Amb el temps foren els pagesos de mas que controlaren pràcticament tota la terra dels pobles a canvi de pagaments de censos irrisoris.

En el fogatge de 1497 consten 27 declarants en el terme de Sant Benet de Bages, que aleshores funcionava com a municipi propi, doncs tenia un batlle

---

⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Inventari de pergamins antics del terme de Navarces.

¹⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 77. Inventari de pergamins antics del terme de Sant Fruitós de Bages.

¹¹ SALVADÓ I MONTORIOL, Joan (2004): *Història medieval d'un territori: Sant Fruitós de Bages*. Barcelona: Ajuntament de Sant Fruitós de Bages / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 286.

comú per a tot el terme. Aquest agrupava les parròquies de Santa Maria de Navarcles, Sant Fruitós de Bages i Sant Genís de la Vall dels Horts, que força anys després esdevindrien municipis propis amb els seus respectius batlles i regidors. Integraven el terme de Sant Benet de Bages els masos dels Orts, Oliveres, Casals, Torra del Pont i Torroella, de la parròquia de la Vall dels Horts; els masos Solervicens, Bertran, Serra, Aguilar, Escayola i Graner, de la parròquia de Navarcles; i els masos Carrera, Brucart, Llucià, Esplugues i Oliver, de la parròquia de Sant Fruitós de Bages, entre d'altres.¹³ A més, el monestir de Sant Benet de Bages, senyor eminent i jurisdiccional de tot el terme de Sant Benet, també posseïa aleshores la senyoria dels termes de Rocafort, Torroella, Maians, Les Preses (a la Garrotxa) i molts drets i possessions sobre masos en altres termes de la comarca i de Catalunya en general.

El monestir de Sant Benet de Bages iniciava el segle XVI amb una certa recuperació econòmica propiciada pel mateix creixement demogràfic del territori. En el fogatge de 1553 declaraven 18 confessants en el terme de Navarcles, Vall dels Horts i Sant Benet de Bages i 12 declarants en el terme de Sant Fruitós de Bages.¹⁴ A aquests calia afegir-hi els de la resta de localitats que depenien de la Baronia de Bages, territori jurisdiccional del monestir de Sant Benet. Concretament declaraven 10 confessants per Rocafort, els 6 per Torroella, 5 per Maians i 22 per Les Preses. La població de la Baronia de Bages havia augmentat una mica respecte l'anterior fogatge i aquesta tendència s'anà prolongant al llarg del segle XVI. L'administració de la Baronia de Bages la portava a terme el mateix monestir. Si bé l'objectiu principal d'aquest era la vida religiosa, calia vetllar pel bon funcionament de la institució, per la qual cosa les rendes eren primordials. L'administració del monestir estava encapçalada per l'abat, que dirigia la comunitat. A principis del segle XVI, com en els segles anteriors, l'abat era escollit pels monjos i ratificat per Roma. Tot i així, a mitjan segle XVI el patronat reial fou aplicat a molts monestirs catalans i, d'entre ells, a Sant Benet de Bages. Amb aquesta prerrogativa els sobirans tenien dret de

---

¹² AVENTÍN I PUIG, Mercè (1998): "Dificultats materials i revolució al camp entre el 1350 i el 1500", *Història de Catalunya*, Vol. IV. Barcelona: Salvat, pàg. 786.

¹³ IGLÉSIES I FORT, Josep (1992): *Fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Vol. I. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, pàg. 238.

¹⁴ IGLÉSIES I FORT, Josep (1979): *Fogatge de 1553. Estudi i transcripció*. Vol. I. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, pàgs. 477 i 480.

patronat i de presentar la persona que creguessin oportuna pel càrrec d'abat. En un nivell inferior a l'abat, hi havia el prior, segona dignitat en importància al monestir, que tenia la cura de les ànimes. El cambrer s'encarregava de la subsistència i de la gestió econòmica; el sagristà, dels ornaments litúrgics; el piater, del compliment de les fundacions religioses; l'almoiner, del compliment de les almoines generals i extraordinàries; el refetorer, del menjador; i l'infermer, dels malalts. Cadascun d'aquests càrrecs tenia la seva pròpia font d'ingressos per finançar les seves activitats. D'aquesta manera les diferents possessions del monestir pagaven censos a un o més càrrecs de manera consuetudinària. La manca d'una administració única feia molt més complexa la gestió i el cobrament de les rendes, per la qual cosa amb el temps aquesta s'unificaria i n'assumiria la seva gestió el majordom del monestir. A més d'aquests oficis de tipus administratiu, hi havia també càrrecs dedicats a vetllar pel ritual religiós de la Baronia de Bages, el vicari general i el provisor eclesiàstic, i dos notaris, un apostòlic i l'altre civil, responsables de les cúries eclesiàstica i civil. Aquests darrers càrrecs eren compatibles amb els anteriors.¹⁵

El monestir de Sant Benet de Bages era aleshores membre de la Congregació Claustral Benedictina i la seva comunitat estava formada per monjos preveres, llecs i donats, tots ells naturals de Catalunya. Una part prou considerable dels membres de la comunitat pertanyia a les classes benestants del país: la noblesa, la burgesia urbana i la pagesia terratinent. Una bona part d'aquests monjos procedien de poblacions properes al mateix monestir. A més, convivien amb la comunitat alguns clergues seculars, laics beneficiats i jornalers i criats que es dedicaven a l'activitat agrícola i al manteniment de la casa.

A principis del segle XVI el monestir de Sant Benet es trobava permanentment en conflicte amb el veguer de Manresa, que interferia en la seva jurisdicció. L'any 1524 el monestir obrí una causa contra el veguer Perot de Peguera.¹⁶ Pocs anys després, el 1537, l'emperador Carles V confirmava, mitjançant privilegi reial, la jurisdicció territorial del monestir de Sant Benet de Bages, tal com ho havien fet segles enrera els seus avantpassats Jaume I el

---

¹⁵ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 118-119.

¹⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 82. Procés del monestir de Sant Benet contra Perot de Peguera, veguer de Manresa, per interferir en la seva jurisdicció de la Baronia de Bages.

Conqueridor, Pere III el Cerimoniós i Alfons IV el Magnànim.¹⁷ Aquesta jurisdicció integrava els termes de Sant Benet, Vall dels Horts, Navarcles, Sant Fruitós, Rocafort, Maians, Torroella i Marfà. De totes maneres, la potestat jurisdiccional que tenia el monestir en aquest territori sembla ser que era força limitada, doncs el monestir només controlava tot el civil ple en la seva Baronia de Bages, ja que el mer i mixt imperi depenia del Rei.¹⁸ El monestir solament tenia la potestat d'aplicar la baixa justícia, i aquesta sovint es trobava afectada per la interferència jurisdiccional del veguer de Manresa.

En fi, el monestir de Sant Benet de Bages de les acaballes de l'edat mitjana era un monestir que havia perdut importants possessions que havia aconseguit durant els segles X, XI i XII, i un monestir que havia sofert els greus efectes de la Pesta Negra. El seu poder havia minvat notablement, doncs els altres sobirans limítrofs, el veguer de Manresa, com a representant de l'autoritat reial, i el bisbe de Vic, estaven incrementant els seus poders sobre el territori. Culturalment i espiritualment el monestir no estava en els seus millors moments, doncs la mateixa pèrdua de rendes i de patrimoni s'havia fet sentir sobre el dia a dia de la comunitat. De totes maneres, els monjos continuaren vivint d'acord amb la seva regla, la *Regula Benedicti*, i continuaren entregant una bona part del seu temps al treball intel·lectual. Durant la segona meitat del segle XIV, passà una bona temporada al monestir de Sant Benet l'il·lustre monjo Guillem de Col·decanes. Aquest era cambrer del monestir de Sant Benet l'any 1358.¹⁹ Sembla ser que romangué encara al monestir de Sant Benet fins l'any 1377, abans d'ingressar al monestir de Santa Maria de Ripoll. Ell és considerat el primer introductor de l'humanisme italià a Catalunya. A ell es deu la primera traducció al català de l'obra *De vita solitaria* de l'escriptor humanista italià Francesco Petrarca, que sembla ser que enllestí vers el 1377. Més enllà de Col·decanes es desconeixen altres casos de certa importància sobre la vida cultural del monestir de Sant Benet, encara que sí que és cert que hi ha constància d'una biblioteca en el sí del monestir durant la segona meitat del segle XIV. A nivell espiritual, cal dir que

---

¹⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 76. Privilegi de l'emperador Carles V, confirmant els dominis jurisdiccional del monestir de Sant Benet.

¹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 195-196.

¹⁹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-9. Transcripció d'un homenatge fet per Ramon Marcet i Maria Planes, pagesos de Talamanca, a Guillem de Col·decanes, cambrer del monestir de Sant Benet de Bages, l'any 1358.

més enllà de la vida religiosa de la mateixa comunitat, Sant Benet de Bages també tenia funcions parroquials. Més enllà d'exercir pròpiament com a parròquia, el monestir tenia el dret de provisió d'algunes parròquies. D'entre aquestes hi havia les de Sant Genís de la Vall dels Horts, Sant Jaume d'Olzinelles, Sant Fruitós de Bages, Santpedor, Santa Maria de Claret, Sant Martí de Torroella, Sant Pere i Sant Martí de Serraïma, Sant Pere Sallavinera, Sant Andreu de Maians, Santa Maria de Navarcles, Sant Pere de Marfà i Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, entre d'altres.²⁰ El monestir de Sant Benet nomenava els rectors d'aquestes parròquies, tenia un important poder de control sobre l'església del territori. A més, posseïa també beneficis eclesiàstics en moltes parròquies del voltant, que completaven el seu monopoli espiritual.

A partir dels segles XIV i XV el monestir, com molts altres senyors de Catalunya, inicià un procés d'eliminar drets i censos en espècie, substituint-se aquests per un pagament fix en diner. Aquest canvi significà un petit benefici pels pagesos en uns moments de transformació del feudalisme, que tindrien un punt àlgid amb la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486) que posava fi a les guerres remences. D'aquesta manera certs drets senyorials quedaven reduïts al pagament de cànon monetaris, simplificant-se d'aquesta manera la seva percepció. En deixar de percebre's aquestes parts de fruits com en el cas de la tasca i en substituir-se aquestes per quantitats monetàries, les economies senyorials veien disminuir els seus ingressos arran de la inflació que devaluava les rendes monetàries, la qual cosa afavoria als pagesos de mas que cada vegada pagaven menys per uns masos d'extensió considerable.²¹

Així doncs, resumidament, la situació del monestir de Sant Benet durant la baixa edat mitjana fou de pèrdua de poder econòmic i jurisdiccional. Calia aturar aquest desgast del poder senyorial que tan fort havia estat en segles anteriors i aquest redreçament de la situació arribaria amb l'abadiat de Pere Frigola.

---

²⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 212.

²¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

2.1. L'abat Pere Frigola i el renaixement del monestir

Pere Frigola és sens dubte per la memòria històrica del monestir de Sant Benet de Bages l'abat més important de tots els temps. Tot i desconeixent, per manca de documentació, la vida i activitat de molts abats medievals i moderns, és difícil que hagués existit al monestir un abat de categoria similar a Pere Frigola, que destacà a nivell polític i a nivell econòmic, considerant-se el renovador del monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVI. La seva eficàcia com a bon administrador de les rendes del monestir i la seva habilitat en aconseguir cobrar-les es traduí en cosa de pocs anys en una reforma arquitectònica i artística al monestir de Sant Benet de Bages, produint-se un veritable exemple de Renaixement en el sí de les edificacions monacals.

2.1.1. El personatge polític

Pere Frigola encetà el seu abadiat al monestir de Sant Benet entre els anys 1554-1555, substituint a l'abat comendatari Pere Cassador, que havia estat nomenat l'any 1553.²² Les primeres referències de Frigola com a abat de Sant Benet de Bages es troben en el capítol celebrat per la Congregació Claustral el 22 de gener de 1556 en unes cases que el monestir de Sant Cugat del Vallès tenia al carrer Ample de Barcelona. En aquest capítol es discutí la problemàtica que suposava que la Congregació de Valladolid o de l'Observança intentés de quedar-se amb el convent benedictí de monges de Santa Clara de Barcelona.²³ La Congregació de Valladolid o de l'Observança, nascuda al monestir de San

---

²² ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Transcripció de l'elecció de Pere Cassador com a abat vacant de Sant Benet de Bages l'any 1553.

²³ REDÓ I MARTÍ, Salvador (1997): "L'abat Pere Frigola (1556?-1576). Una aproximació a l'últim abat claustral de Sant Benet de Bages", *Dovella*, núm. 57. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, pàg. 34.

Benito de Valladolid a mitjan segle XV i apadrinada pel Rei, havia aconseguit ja incorporar algun monestir català sota la seva hegemonia, d'entre els quals, destacava per la seva gran importància el de Santa Maria de Montserrat. Aquest havia entrat a formar part de la Congregació de Valladolid a finals del segle XV i des d'aleshores ençà, els monjos de Montserrat procedien de llocs molt variats de la geografia espanyola, encara que majoritàriament de Catalunya i del nord de les Castelles. Aquesta interferència de la Congregació de Valladolid en terres catalanes havia originat un conflicte polític, preludi de molts que seguirien posteriorment. Els benedictins catalans, organitzats en el sí de la Congregació Claustral, veien en la Congregació de Valladolid un atac al sistema eclesiàstic català i per extensió a les constitucions pròpies catalanes; mentre que la Congregació de Valladolid s'aprofitava d'algunes situacions de monestirs en feblesa econòmica i en decadència espiritual per tal d'integrar-los a la seva Congregació, que teòricament pretenia redreçar la vida espiritual i la disciplina benedictines.

El perill que representava la Congregació de Valladolid pels monjos catalans havia fet que aquests en preguessin força consciència. A més a més, la connivència de l'autoritat reial amb la Congregació de Valladolid i la seva pràctica de nomenament d'abats comendataris a monestirs catalans, posava el camí fàcil per a la integració d'alguns d'aquests monestirs a la Congregació benedictina castellana. Aquesta pràctica de nomenar abats comendataris al capdavant de monestirs, en moltes ocasions es feia més per pagar favors eclesiàstics i econòmics per part de Roma, que no pas amb la voluntat de tirar endavant una comunitat monàstica. Sant Benet de Bages fou afectat també per la pràctica del nomenament d'abats comendataris. Aquesta etapa s'iniciava al monestir l'any 1490 quan el Papa Innocenci VIII (1484-1492) refusà l'elecció de Joan Agustí Marlès, prior de Santa Maria de Castellfollit, i posà al capdavant del monestir a Galceran de Pons, que estava al servei del papat. Galceran de Pons prengué possessió de l'abadia el 9 de novembre de 1491. A ell el succeïren Joan Pillares (1507), arquebisbe de Càller, Climent Mailo (1531-1535), Jeroni Ferrer (1538) i Joan de Pinós (1551), tots com a abats comendataris del monestir, per la

qual cosa, des de 1490 fins a l'elecció de Frigola com a abat, Sant Benet de Bages havia estat regit per abats comendataris.²⁴

Frigola fou un dels màxims opositors a la Congregació de Valladolid i al nomenament d'abats comendataris, doncs ell coneixia molt bé l'experiència viscuda al seu monestir. Dedicà la seva activitat religiosa i política a la defensa de la Congregació Claustral catalana. L'any 1560 va ser escollit copresident de la Congregació Claustral per al trienni que s'iniciava. L'altra copresidència fou per a Joan de Tormo, abat de Besalú. A més a més, paral·lelament, Frigola fou nomenat també covisitador dels monestirs catalans conjuntament amb Lluís Sagarriga, cambrer de Breda, i estava autoritzat a nomenar substituït a qui volgués, i a obligar-lo amb censures si l'escollit refusava. En aquest terreny de les visites monàstiques, hi havia molta feina pendent degut a la pesta que afectà tot Catalunya el 1558 i als assalts i atacs provocats pels bandolers en els camins catalans, per la qual cosa s'havien hagut d'ajornar moltes visites que s'havien d'haver fet entre els anys 1558 i 1559.²⁵

També l'any 1560, quan ja feia de covisitador dels monestirs catalans, Frigola formà part del triumvirat a qui el capítol de 1560 havia encarregat la redacció d'unes constitucions concordades amb els decrets de reforma dels regulars del Concili de Trento (1545-1563). Aquest triumvirat l'integraven també l'abat Joan de Tormo, del monestir de Besalú, i Antic Vilalba, prepòsit del monestir de Sant Cugat del Vallès. Aquestes constitucions no s'acabaren ni s'aprovaren fins el 14 de setembre de 1582, sis anys després de la mort de Frigola.

En el capítol de 1560, copresidit per Frigola, es tractà també l'estat ruïnós dels monestirs de Ripoll, Serrateix, Sant Quirze, Rodes, Amer, Tavèrnoles i Sant Pau del Camp. Tots aquests monestirs estaven governats per abats comendataris. El capítol claustral prengué la decisió d'embargar les rendes que aquests abats rebien i destinar-les a l'arranjament dels monestirs. Fou sens dubte una solució valenta i contrària als interessos de la Congregació de Valladolid, que pretenia trobar-se amb monestirs catalans en decadència per fer-se'ls seus.

---

²⁴ *Ibidem*, pàgs. 34-35.

²⁵ *Ibidem*, pàg. 34.

La bona gestió de Frigola al capdavant de la Congregació Claustral li va permetre tornar a revalidar el seu càrrec de copresident per un trienni més, el de 1563-1566. En el capítol de la Congregació de l'any 1563 s'aplicaren càstigs a diferents monjos de monestirs catalans per no respectar les pròpies constitucions i alguns d'ells, foren fins i tot empresonats en presons d'altres monestirs de la Congregació. En aquest capítol es tornà a legislar contra els abats comendataris, privant-los del dret de visita als monestirs, de jurisdicció sobre els monjos i de rebre nous monjos i vestir-los amb l'hàbit regular, entre d'altres. Les penes per a l'incompliment d'aquests decrets eren l'excomunió major i 100 ducats de multa.

Pere Frigola també s'hagué d'enfrontar al monestir de Montserrat durant el trienni de 1563-1566 per la pretensió d'aquest de fer visites al monestir de monges de Jaca, que tot i haver-ho demanat, no havien rebut el vist-i-plau de Roma per passar de la Congregació Claustral a la de Valladolid. Pere Frigola no repetí com a copresident de la Congregació Claustral durant el trienni 1566-1569, però sí que tornaria a ser escollit covisitar el 5 de febrer de l'any 1569, encara que al cap de poc temps fou rellevat per l'abat de Sant Cugat del Vallès, Lluís de Cervelló, a causa d'una malaltia.²⁶ Aquesta, però, no l'impedí de ser escollit altra vegada com a copresident de la Congregació Claustral per al trienni de 1572-1575, en suplència del difunt abat de Breda, Bernat de Josa. En aquest capítol s'ordenà de visitar tots els monestirs de la Congregació Claustral per tal de veure l'estat de les coses i el compliment dels decrets del Concili de Trento. Els dos presidents, Frigola i Francesc Sanjust, abat de Santa Maria de Serrateix, prosseguiren a visitar aquests monestirs.

Una de les constitucions que es redactaren en el capítol de 1572, copresidit per Frigola, fou la de declarar el monestir de Sant Pau del Camp com a col·legi de la Congregació Claustral i residència obligada pels monjos que estiguessin estudiant a Barcelona. Era un intent de treure Sant Pau del Camp del punt de mira de la Congregació de Valladolid. Es pretenia treure Sant Pau del Camp de l'estat de desolació material i espiritual en què es trobava des de feia temps a causa, en bona part, dels abats comendataris més preocupats en cobrar les rendes que no pas en el conreu espiritual i intel·lectual de la casa. Aquesta situació feia

---

²⁶ *Ibidem*, pàg. 35.

que la Congregació de Valladolid controlés de molt a prop el monestir. Calia redreçar la vida comunitària i dotar Sant Pau del Camp de les responsabilitats necessàries perquè pogués sortir de l'estat de decadència en què es trobava.²⁷

El dos darrers anys de vida de Pere Frigola van ser molt intensos davant de la Congregació Claustral. La preocupació de l'abat de Sant Benet a causa dels afanys expansionistes de la Congregació de Valladolid es manifestà clarament en el lliurament a la Diputació del General de dos memorials datats del 29 de gener de 1575, sobre les accions a emprendre per a la “conservació dels monestirs i cases de la religió de Sant Benet.”²⁸ Pere Frigola encapçala les signatures d'aquests documents juntament amb Francesc Santjust, abat de Serrateix, constant-hi la firma d'altres monjos representants de la Congregació Claustral. En el primer memorial, els signants recorden als diputats del General la independència dels monestirs benedictins catalans respecte als de Castella i als de Narbona. Es planteja la problemàtica sorgida per les pretensions de la Congregació de Valladolid d'apropiar-se de monestirs claustrals en decadència, per la qual cosa es demana el compromís de la Diputació del General perquè “perçones de altres províncies e religions” no puguin accedir al govern de cap casa ni puguin utilitzar les seves rendes monacals. S'anunciava una ofensiva en cartes al Papa Gregori i al rei perquè no donessin suport a les maniobres de la Congregació de Valladolid i s'avisava als diputats del General del perill que suposava que gent forastera ocupés abadies catalanes de cara les institucions de govern del país, doncs la mateixa Diputació del General es podria veure afectada per diputats eclesiàstics forasters que fessin perillar la tradició governamental del país.²⁹

El segon memorial recordava als diputats del General que els monestirs catalans eren una bona sortida per als fills no hereus de les famílies benestants: “E també la major part de dits monastirs reben sols los molts fills de cavallers y hòmens generosos catalans y no de altra, axí que són dits monastirs hospitals dels germans externs de cavallers y generosos de Cathalunya.” El memorial plantejava les dificultats que es podien derivar de la presència de monjos de

---

²⁷ *Ibidem*, pàg. 36.

²⁸ *Ibidem*, pàg. 36.

²⁹ *Ibidem*, pàg. 36.

Castella a monestirs catalans: “e açò per les grans opressions que fan los forasters als religiosos cathalans, endemés los castellans que volen governar sempre ab sobergaria, y ab la innata ambició y porfia volen sempre ésser priors y governants.” El memorial apuntava sobretot al monestir de Montserrat, que des de finals del segle XV es trobava dins de la Congregació de Valladolid. Els redactors acusaven els monjos castellans de maltractar els catalans i de posar en perill el sistema eclesiàstic català. Demanaven a la Diputació del General el seu compromís “per sanar tan gran mal y contravenció de privilegis, disposició de dret comú, civil y canònich, y les constitucions, pramàtiques y capítols de Cort... i, fins que sie ourgat lo mal fet, y expelits y castigats los culpables, no cesse la instància.”³⁰

El final de l’activitat política de Frigola, al capdavant de la Congregació Claustral, cal situar-la en un conflicte al monestir de Sant Pau del Camp, que acabà amb la destitució del prior Dídac Ramírez. Aquest havia estat denunciat en diverses ocasions davant de Frigola per diferents monjos del monestir de Sant Pau pel seu mal comportament. Després d’una visita que féu a Sant Pau del Camp el 26 de maig de 1576, Frigola prosseguí a desposseir de la dignitat monàstica el prior del monestir.

Pere Frigola moria a Sant Benet de Bages el 22 d’octubre de 1576, amb gran fama d’home recte i preocupat per la Congregació Claustral i pel seu monestir de Sant Benet de Bages, d’on sembla ser que fou abat durant tot el període de 1554 a 1576.³¹

2.1.2. La dedicació al monestir

Al marge de la important activitat política de l’abat Pere Frigola al capdavant de la Congregació Claustral, l’home destacà també per la seva important dedicació al monestir de Sant Benet. Una dedicació que fou polifacètica, des

---

³⁰ *Ibidem*, pàg. 37.

d'una major eficiència en la percepció de les rendes del monestir fins a l'impuls de la creació artística dins d'aquest. Frigola fou el renovador del monestir de Sant Benet en una època en què aquest estava força malmès després de més de mig segle d'abats comendataris i de decadència del monestir. Quan accedí a l'abadiat, el monestir es trobava amb molt poques rendes i amb importants necessitats d'inversió. Els abats comendataris havien fet decaure molt la salut del monestir. Frigola va ser conscient que per atendre les necessitats del monestir havia de tornar a cobrar les rendes que feia temps que havien deixat d'arribar-hi. I per aquest motiu, sol·licità al monarca emperador Carles V el permís per realitzar una capbreuació general de tots els dominis del monestir de Sant Benet de Bages. Aquest fou concedit pel monarca el 12 de juliol de 1554. En el document de concessió queda força clara la negativa d'alguns súbdits del monestir al pagament d'alguns impostos corresponents: "Que les dites ciutats i vegueries i altres ciutats i viles i llocs del Principat subjectes a vos, abat, i a l'Abadia, per domini directe, al·lodial, mixt o altre, difereixen el pagament; per la qual cosa se us deuen algunes pensions, tasques, part d'esplets, censos, arreragis, homenatges, fidelitats, lluïsmes cinquagèssims, terços, foriscapis, fadigues, prelacions, anomagis, i molts altres drets dominicals, per raó de les vendes, insolvències, donacions, canvis i altres alienacions dels esmentats feus, castellanies, masos, bordes, terres, honors, propietats i possessions que els citats feudataris, castellans, emfiteutes i altres esmentats, procuren manyosament ocultar i no voler declarar. Que vós abat susdit, esteu resolt a demanar, exigir, rebre i posseir els drets dominicals, tant els que se us deuen com els que se us deuran, i voleu renovar-los, capbreuar-los i fer-los renovar i capbreuar, a fi que no es perdin o restin ocults."³²

El document és molt evident, es tractava de cobrar censos endarrerits i de renovar els drets dominicals de cara al futur. La capbreuació requeria que cada declarant havia de passar per davant del notari i confessar els drets que tenia el senyor feudal sobre la casa que vivia i les terres que treballava, cosa que els declarants no sempre estaven disposats a fer. Per aquest motiu, el senyor acostumava a fer una oferta de reducció de censos a l'hora de percebre els

---

³¹ *Ibidem*, pàg. 38.

³² SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 172-173.

pagaments endarrerits. La capbreuació també permetia al senyor reconèixer situacions de fet a fi de treure'n alguna cosa i convertir alguns censos en espècie a censos en diner.³³

La capbreuació que inicià Pere Frigola, poc després d'accedir a l'abadiat, es traduï ben aviat en un augment de les rendes del monestir, necessàries per al conjunt de millores que es farien en diferents edificis que pel pas del temps i per la poca cura dels abats anteriors, havien quedat força obsolets. Principalment, a mitjan segle XVI, les edificacions que circumdaven el claustre o havien desaparegut o estaven apunt de fer-ho.³⁴ Davant d'aquesta situació d'abandonament dels laterals del claustre, sembla ser que s'optà per traslladar la vida comunitària al primer pis. S'alçaren el dormitori, el refectori, la sala capitular i el cor de l'església, que porta la inscripció de "PSALLITE DEO SAPIENTER MDLXVI", quedant molt clar que fou acabat l'any 1566, durant l'abadiat de Frigola. Probablement foren reformats molts altres edificis del monestir i pel mateix motiu de l'alçament d'aquest primer pis, s'hagué de reforçar l'estructura primitiva del claustre.³⁵

L'any 1568, quan els visitadors de la Congregació Claustral visitaren el monestir de Sant Benet informaven en termes molt elogiosos sobre l'estat de la casa: "Després d'haver vist ruïnes tan grans en aquest edifici durant la darrera visita, m'he quedat admirat de la grandesa, ordre, decor i bellesa de tantes obres, de la cura que s'ha posat en ell, de l'atenció constant a la casa de Déu... en aquesta obra ja acabada i conclosa..." I és que el monestir canvià considerablement durant aquests anys d'abadiat de Pere Frigola, que són se'ns dubte uns dels més importants per a la història constructiva del monestir de Sant Benet.³⁶

De l'any 1564, als deu anys d'abadiat de Pere Frigola, es conserva un inventari del monestir de Sant Benet de Bages. Aquest, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, és el més antic que es coneix sobre el monestir. En ell s'hi

---

³³ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

³⁴ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages*. Manresa: Fundació Caixa Manresa / Angle Editorial, pàg. 84.

³⁵ *Ibidem*, pàg. 85.

³⁶ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 84.

poden localitzar les edificacions següents: l'estable per les mules, la cambra pels mossos, tres cellers (el de planta baixa, el del costat del campanar i un nou fet al primer pis), la cuina, el pastador, la cisterna, les cisternes noves, la cambra de sobre el menjador, la sagristia vella, la cambra de l'almoïna, les dues cambres de la casa abacial i la sagristia nova. Manquen en aquest inventari l'església, el menjador, el dormitori, la biblioteca i l'arxiu del monestir, desconeixent altres possibles edificacions que n'haguessin quedat excloses.³⁷

Del contingut de l'inventari, que serà tractat més endavant, poden destacar-se en aquest capítol les dues cambres del palau de l'abat, és a dir, la residència de l'abat Pere Frigola, evidentment molt més rica en béns mobles que les altres cambres del monestir. En la primera cambra de la casa de l'abat, cal destacar cinc cadires de cuir, tres escambells de fusta, un bufet de noguer i una arquimesa “de albar y part de noguer ab sos calaxos en la qual hy ha algunes confitures y altres coses de menjar.” Com a béns mobles més petits destaquen una bacina per rentar-se les mans, cinc candelers de llautó, tres escudelles de porcellana, nou escudelles de llautó, un gerro, vint-i-una tovalloles, vuit coixineres, dos parells de llençols, fil blau de cosir i cinquanta-sis plats d'estany ben variats. A més a més d'alguns altres béns de poca importància, destaca d'aquesta cambra una biblioteca de l'abat Frigola, formada per un breviari de Santa Justina, un salteri en quartilla, un llibre nou del Concili de Trento, un pontifical, un missal de Santa Justina cobert de vellut, un missal romà de tres lliçons i un altre missal del bisbat d'Urgell. La presència del breviari i el missal de Santa Justina en la biblioteca de l'abat Frigola denoten el coneixement que ell tenia de la reforma benedictina engegada al monestir de Santa Justina de Pàdua, paral·lelament al sorgiment de la reforma proposada per la Congregació de Valladolid.³⁸ Frigola fou també un abat reformista, doncs, ell, seguint les directrius del Concili de Trento (1545-1563), vetllà per l'ordre i la rectitud religiosa de la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages. Probablement, per indicacions de la seva biblioteca, Frigola seguí ben de prop l'esperit reformista de Santa Justina de Pàdua.

---

³⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

³⁸ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 67-68.

En la segona cambra i habitació de l'abat Pere Frigola, destaquen dos llits (un amb pilars i l'altre sense), un armari, una caixa grossa, dos escalfadors i una caldera d'aram. Pel que fa a les peces de roba, cal destacar vuit llençols, un cobrellit de saia, tres vànoves, onze matalassos, una màrfega, quatre travessers de llana, set coixins i algunes peces de tela. A més a més, també posseïa l'abat Frigola a la seva habitació una xeringa de llautó, un esparver per pescar i un quadre d'alabastre dedicat a l'Ecce Homo.

Pere Frigola fou l'artífex de la transformació del monestir de Sant Benet de Bages durant el segle XVI. Aquesta, però, no es produí només en els àmbits econòmic i arquitectònic, sinó que també es produí en l'àmbit artístic. Moltes són les empremtes de Frigola com a impulsor de les arts al monestir. Cal dir, però, que Pere Frigola fou abat de Sant Benet de Bages durant el període de redreçament i creixement de l'economia i la demografia catalanes, iniciat ja a les darreries del segle XV, la qual cosa afavorí de ben segur el desenvolupament de la plenitud del monestir. Durant aquest període de redreçament que s'inicià poc després de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 1486, evolucionà sensiblement durant la primera meitat del segle XVI i s'accelerà notablement durant la segona meitat de segle, Catalunya visqué un notable augment de la seva població, tal com s'experimenta en els fogatges, i un espectacular creixement de la producció agrícola i de la capacitat econòmica del país.³⁹

El 31 d'agost de 1563 l'abat Frigola signava un contracte amb Benet Sanxes Galindo, pintor portuguès, per tal de fer el nou retaule major de l'església del monestir de Sant Benet de Bages. El pintor, segons les condicions convingudes en el contracte, s'havia d'ocupar de la pintura amb pinzell, és a dir, de les taules amb episodis figuratius, i també de la dauradura del retaule. Com bé deia el contracte, "lo dit mestre Benito Sanxes promet que ell pintarà y daurarà y acabarà a ses pròpies despeses lo dit retaule al oli de nous de bones collors fines, de peu de dit retaule fins al cap de dit retaule, ço es les hystòries y figures que lo dit Reverent senyor Abbat li designarà."⁴⁰ El contingut d'aquest retaule no es pactava en el contracte, sinó que s'optava perquè verbalment l'abat Frigola li

---

³⁹ BELENGUER I CEBRIÀ, Ernest (2001): *La Corona de Aragón en la monarquía hispánica. Del apogeo del siglo XV a la crisis del XVII*. Barcelona: Península, pàgs. 285-292.

⁴⁰ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 89.

donés les pautes necessàries. És precisament per aquesta manca d'informació del contingut de l'obra que es desconeix com fou aquest retaule de Benet Sanxes Galindo, doncs l'incendi de l'església del monestir del 7 de gener de 1633 cremà totalment el retaule. En el contracte per aquest retaule major de l'església, l'abat Frigola i el pintor convingueren el preu de 300 lliures barcelonines, que el pintor havia de cobrar en tres terminis, no podent-se cobrar l'últim fins que l'obra no fos ben acabada. En una època de pagament de 15 lliures per la feina feta al monestir de Sant Benet i signada pel mateix pintor el 21 de desembre de 1566, s'observa com l'avalista o fiador de Benet Sanxes Galindo era l'escultor Martí Díez de Liatzasolo, probablement l'autor de la part escultòrica del retaule de Sant Benet.⁴¹

A part del retaule major de l'església, també es deuen a l'abadiat de Frigola tres realitzacions escultòriques en marbre blanc. En primer lloc, desplaçada del seu lloc original, l'església, i traslladada al costat de les escales d'accés a la mongia moderna, hi ha una pica beneitera que consta de peu i pila, amb l'exterior ovulat i amb una inscripció en caràcters epigràfics a la part alta que diu: PETRUS FRIGOLA ABBAS MDLXIII. La mateixa inscripció es repeteix en una altra pica beneitera, situada a la dreta de la porta de l'església que dona al claustre. Aquesta reproduïx una mà oberta a la part inferior. Una tercera pica beneitera, de dimensions molt similars a la primera, però sense pila, es conserva restaurada sobre una caixa de núvia de l'interior del monestir. Aquesta conté la mateixa inscripció que les altres. Les tres piques beneiteres de marbre blanc són testimonis de l'ornamentació artística del monestir que tingué lloc durant l'abadiat de Pere Frigola, una època artística, que potser per l'escassetat documental encara no ha estat prou estudiada, però que probablement fou molt més important encara del que hom pensa. Doncs hi ha motius per pensar que fins i tot la pavimentació en còdols del terra del claustre i altres dependències del monestir, podria ser també de la mateixa època de l'abadiat de Frigola, encara que no hi ha prou proves per confirmar-ho.

En fi, Pere Frigola fou probablement el més important abat del monestir de Sant Benet de tots els temps. El seu abadiat destacà per la seva eficiència en

---

⁴¹ GARRIGA, Joaquim (2001): "Benet Sanxes Galindo, pintor i poeta del segle XVI a Catalunya", *Estudi General*, núm. 21. Girona: Universitat de Girona, pàgs. 72-74.

múltiples aspectes: la política, l'economia, l'arquitectura i l'art. Amb ell, però, moria una part de la història del monestir de Sant Benet de Bages. Doncs poc després de la seva mort, arribada l'octubre de 1576, el monestir de Sant Benet de Bages quedava amb abat vacant i entrava novament en un període de decadència que finalitzaria amb l'annexió del monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat l'any 1593. Tota l'activitat política de Frigola en defensa de la Congregació Claustral enfront de les interferències i de l'expansionisme de la Congregació de Valladolid quedava estroncada, doncs 18 anys després de la seva mort el monestir de Sant Benet de Bages ingressava a la Congregació de Valladolid. Una trista fi per un abat tan exemplar.

2.2. L'annexió de Sant Benet de Bages al monestir de Santa Maria de Montserrat l'any 1593

Després de la mort de Pere Frigola l'any 1576, el monestir de Sant Benet de Bages va quedar sense abat. Probablement fou la mateixa autoritat reial, que tenia el dret de patronat sobre el nomenament dels abats dels monestirs, que no li interessà que se'n nomenés cap altre, doncs així es podria preparar millor el terreny perquè el monestir de Sant Benet acabés integrant-se a la Congregació de Valladolid. Vers el 1590, mort ja l'abat Frigola, el monestir de Sant Benet de Bages, posseïa la plaça abacial vacant, la qual estava valorada en 500 lliures. Restava com a principal regent del monestir el P. Francesc Rossinyol, que era el prior i sagristà del monestir. El P. Miquel Padró era l'almoïner; el P. Martí Morató, l'infermer; el P. Ramon Fiveller, el cambrer; el P. Antoni Ferreras, el piater; i el P. Pau de Montbui, monjo profès del monestir de Sant Cugat del Vallès, era el precentor.⁴² Al priorat de Santa Maria de Castellfollit de

---

⁴² ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1977): "Documentos inéditos a la reforma monástica en Cataluña durante la segunda mitad del siglo XVI (1555-1600)", *Studia Monastica*, núm. 19. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 151.

Riubregós, hi havia aleshores un prior comendatari, el doctor Sagimon Ferreras.⁴³

Amb la plaça d'abat vacant, el monestir de Sant Benet entrà en crisi durant els darrers decennis del segle XVI. Les seves rendes disminuïren i la comunitat tingué problemes per poder-se mantenir. Paral·lelament, el monestir de Santa Maria de Montserrat necessitava un monestir més o menys proper per poder-lo dedicar a col·legi benedictí i desplaçar-hi una petita part de la seva comunitat, que aleshores era força nombrosa. Montserrat havia ingressat l'any 1493 a la Congregació de Valladolid. Des de llavors, el monestir havia viscut una gran etapa de reforma que el portaria a ser un dels monestirs més grans i importants del país. Grans abats com García de Cisneros, Pere de Burgos i Bartomeu Garriga, entre d'altres, havien portat el monestir a un gran creixement espiritual i material.⁴⁴ Aquesta brillantor, però, quedaria truncada durant la segona meitat del segle XVI, quan es visqueren greus conflictes en el sí del monestir entre monjos catalans i monjos castellans. Aquests conflictes arribaren als seus moments més àlgids entre els anys 1584-1585. Des de la mort sobtada i sospitosa al monestir de Montserrat del visitador i bisbe de Lleida, Benet de Tocco, fins a robatoris, expulsions massives i segrestos a través de colles de bandolers, fins el setembre de 1586, el monestir de Montserrat visqué un període força conflictiu. El 8 de setembre de 1586 el bisbe de Vic, Joan Baptista de Cardona, com a visitador del monestir, dictava unes noves constitucions per resoldre la crisi. Des d'aleshores, hi hauria alternança en el càrrec d'abat de Montserrat, entre els naturals de la Corona de Castella i els naturals de la Corona d'Aragó i quedaven absolts tots els monjos que havien tingut part en el conflicte, llevat del prior P. Jaume Forner, que fou castigat, i del P. Mateu Lloret, que fou desterrat a Nàpols.⁴⁵

Retornada la pau en el sí de la comunitat, a Montserrat hi havia la necessitat de dotar-se d'una altra casa conventual per destinar-hi monjos. Aleshores el monestir de Montserrat tenia annexats els priorats de Sant Genís de Fontanes,

---

⁴³ *Ibidem*, pàg. 174.

⁴⁴ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàgs. 69-79.

⁴⁵ FERNÁNDEZ I TERRICABRAS, Ignasi (1993): "Reforma i obediència: actituds institucionals durant la visita del monestir de Montserrat (1583-1586)", *Actes del Tercer Congrés*

Sant Sebastià dels Gorgs, Sant Pere dels Arquells i Sant Pau del Camp, que havia passat a dependre de la Congregació de Valladolid poc després de la mort de l'abat Pere Frigola, qui com a copresident de la Congregació Claustral, tant havia lluitat per mantenir-lo allunyat de la influència vallisoletana. Sant Pau del Camp era d'entre aquests priorats el que reunia millors condicions pel servei del monestir de Montserrat, doncs era el més proper a l'abadia, encara que tenia un important problema, que era situat a Barcelona i els novicis es deixaven influir massa per aquesta, ressentint-se'n el fervor i l'observança monàstiques. A més, les rendes de Sant Pau del Camp eren més aviat escasses.⁴⁶

L'any 1590 els monjos de Montserrat elegiren com a abat del monestir al P. Plàcid Salinas, d'origen basc. Aquest, al cap de poc temps de ser elegit, començà a pensar en la possibilitat d'annexar el monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat, per tal d'obrir-hi un col·legi benedictí. Sant Benet de Bages estava situat en un entorn rural, relativament a prop de Montserrat i amb bones rendes, eren les condicions perfectes que es buscaven per obrir-hi un nou col·legi. Per les intencions de Montserrat hi havia dos problemes a resoldre: el monestir de Sant Benet pertanyia a la Congregació Claustral i era de patronat reial. Fou precisament aquesta segona circumstància la que aprofità l'abat Salinas, ja que coneixia bé el rei Felip II, del qual havia estat predicador. L'abat exposà al rei la possibilitat de permutar el monestir de Sant Benet de Bages pel de Sant Pau del Camp, la qual proposta semblà bé al monarca, que pagà les despeses de les butlles d'annexió, unió i incorporació del monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat, procurant-les ell mateix del Papa Climent VIII.⁴⁷ En el memorial que el rei Felip II envià al Papa referent a la proposta d'annexió de Sant Benet de Bages al monestir de Montserrat, s'exposaven quatre raons importants per la permuta de Sant Pau del Camp per Sant Benet de Bages: que el monestir de Sant Benet estava mancat d'abat; que es trobava més a prop de Montserrat i de la seu episcopal de Vic; que les seves rendes eren majors que les de Sant Pau del

---

d'Història Moderna de Catalunya (vol. II). Barcelona: Universitat de Barcelona, pàgs. 172-175.

⁴⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 242.

⁴⁷ ALBAREDA, Anselm M. (1920): "Annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat", *Analecta Montserratensia*, núm. 3. Montserrat: Monestir de Montserrat, pàg. 232.

Camp, i, que aquest darrer, es prestava menys al recolliment espiritual degut a trobar-se ubicat dins de Barcelona.⁴⁸

El Papa Climent VIII acceptà de bon grat la petició del rei Felip II i el dia 9 de novembre de 1593 promulgà una butlla decretant la desunió de Montserrat del priorat de Sant Pau del Camp i la incorporació del monestir de Sant Benet de Bages al monestir de Montserrat, a condició de no disminuir el nombre de monjos ni l'esplendor del culte. S'assenyalava el dia 25 d'abril del 1594 com la data efectiva de l'agregació del monestir de Sant Benet a Montserrat, i des d'aquell dia fins a l'exclaustració de Sant Benet de Bages l'any 1835, el monestir depengué de Montserrat. L'annexió i unió del monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat quedava ben palesa en la butlla papal, la traducció catalana de la qual diu en un paràgraf: “unim, anexionem i incorporem perpètuament el monestir de Bages, amb tots els seus annexos, drets, membres i pertinences, a Montserrat. De tal manera que l'abat que és o serà de Montserrat i el Convent, tant per ell com per altre o altres en llur nom, per autoritat pròpia puguin lliurement prendre i conservar perpètuament possessió corporal o quasi del govern i administració del monestir de Bages i dels seus annexos, membres, drets i pertinences, percebre, exigir, quitar i recobrar tots els fruits, rèdits, rèdits, guanys i emoluments d'aquells, arrendar-los, desarrendar-los i invertir-los en utilitat pròpia d'ambdós monestirs, regir, governar i administrar el monestir de Bages, unit per les presents, amb totes les seves coses i béns.”⁴⁹ Amb aquesta butlla el monestir de Sant Benet quedava unit al de Santa Maria de Montserrat i aquest l'administraria lliurement segons les seves necessitats.

D'altra banda, la comunitat benedictina claustral que fins aleshores residia al monestir de Sant Benet no oposà resistència en abandonar el monestir de Sant Benet i traslladar-se a Sant Pau del Camp, encara que si que féu algunes peticions i observacions en un memorial que s'entregà al bisbe de Vic quan aquest visità el monestir de Sant Benet de Bages els dies 22 i 25 d'abril de 1594, amb la finalitat de presentar la butlla papal davant dels monjos. El memorial fet pel prior i monjos claustrals del monestir de Sant Benet, que tenia com a

---

⁴⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 243.

⁴⁹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 245-246.

destinatariis el bisbe de Vic i el rei Felip II, s'exigien sis condicions:⁵⁰ que els sis monjos que aleshores hi havia al monestir de Sant Benet tinguessin tots lloc a Sant Pau del Camp, que aleshores només tenia lloc per tres d'ells; que es tingués en compte el nivell de vida més baix que hi havia al monestir de Sant Benet respecte el de Sant Pau del Camp; que es fessin reformes al monestir de Sant Pau del Camp, degut al seu estat força derruït; que se'ls oferís el temps i els diners necessaris per efectuar el trasllat del monestir de Sant Benet al de Sant Pau del Camp; que a Sant Pau del Camp se'ls mantinguessin els mateixos sous, prestacions i comoditats que tenien al monestir de Sant Benet; que es paguessin les 200 lliures barceloneses que un mercader havia pagat pel rescat del P. Farreras, piater del monestir de Sant Benet, capturat pels moros a Roma.

Les peticions fetes pels monjos claustrals foren concedides gratament, així consta en la carta enviada per l'abat de Montserrat, P. Jaume Forner, al monarca Felip II el 2 de maig de 1594. En aquesta carta, que agraeix la col·laboració del monarca per l'annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat, consta també l'estat amb que trobà el monestir quan l'abat de Montserrat el visità el dia 25 d'abril de 1594: “Anduve toda la casa y no hallé edificio ni cosa que conviniese a nuestro modo de vivir, sino solo la yglesia que es muy bonica, y un refectorio; todo lo demás es necesario renovarse, pero acá pondremos mucha diligencia para que antes de mucho tiempo parezca cosa dada y compuesta por mano de V. Magestad, assí en el culto divino como en la composición monástica (...).”⁵¹ Les paraules de l'abat anunciaven tot un període de reformes arquitectòniques al monestir de Sant Benet de Bages que no trigaria en arribar.

---

⁵⁰ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1982): “La unión del monasterio de San Benito de Bages a Montserrat (1594)”, *Studia Monastica*, núm. 24. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 392-393.

⁵¹ *Ibidem*, pàgs. 393-394.

3. El monestir de Sant Benet de Bages en la seva època montserratina (1593-1835)

3.1. L'edifici monacal i el seu entorn

El conjunt d'edificis que integren el monestir de Sant Benet de Bages és sens dubte el llegat d'una evolució arquitectònica de més de deu segles. El monestir, els orígens del qual s'ubiquen al segle X, ha vist al llarg d'aquests segles reformes arquitectòniques constants, noves edificacions i canvis d'usos dels seus diferents espais. Des del monestir pre-romànic fins al de Ramon Casas, Sant Benet de Bages ha mudat molts cops de fesomia, cada època hi ha deixat les seves empremtes. Avui encara podem trobar al monestir edificis romànics, gòtics, barrocs i modernistes.

Sens dubte, l'època del Romànic és la més important del monestir de Sant Benet i també la que ha tingut més atenció historiogràfica. Sant Benet de Bages segueix el plànol ideal del monestir benedictí medieval, encarnat ja des del segle IX pel plànol de l'abadia suïssa de Sant Gall. El cos principal de la clausura del monestir s'organitza al llarg dels quatre costats d'un pati porticat, que rep el nom de claustre, sintetitzant així el mateix concepte de clausura monàstica. Entorn del claustre, que resta totalment interioritzat, se situen totes les dependències essencials, normalment de planta rectangular, i l'església, que normalment ocupa l'ala nord.⁵² Els monjos benedictins catalans adoptaren aquest model de monestir per a les seves abadies, que consistia en la distribució de les diverses dependències al voltant del claustre. Aquest era l'organitzador de la vida conventual, al voltant seu s'hi feren les edificacions monàstiques del dormitori, el refectori, la cuina i el celler. Fora del nucli claustral, hi havia el palau de

l'abat, les dependències pels malalts i novicis, les hostatgeries per peregrins i hostes, així com els tallers i els locals auxiliars.⁵³ Aquesta era a grans trets la disposició dels monestirs benedictins catalans, però també dels de la resta d'Europa, doncs l'orde benedictina es considera la primera orde comuna a tot Europa i el seu fundador, Sant Benet de Núrsia, és considerat el patró d'Europa.⁵⁴

Més enllà de l'esplendor del Romànic, a Sant Benet de Bages l'època del Barroc representà un major creixement i alhora transformació del conjunt d'edificis del monestir. Fou en aquesta època quan es feren més transformacions en el sí dels edificis monacals i quan la superfície edificable s'incrementà considerablement. Fou arran de l'annexió a Montserrat l'any 1593 que el monestir experimentà un creixement en el sí de la comunitat que es traduiria també en un creixement arquitectònic. Doncs durant els segles XVII i XVIII es bastiren al monestir les edificacions de la cara nord, on es traslladà el palau abacial barroc i d'altres dependències de la comunitat, i les edificacions de migdia, a sobre del celler, per albergar la nova mongia i els nous dormitoris de la comunitat.

Sant Benet de Bages visqué una important etapa de transformacions arquitectòniques durant el període barroc, procés en certa manera equiparable al que s'esdevingué als monestirs de Santo Domingo de Silos, San Pedro de Arlanza i bona part dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, que a partir del segle XVI començaren un gran procés de modernització. Amb l'arribada del segle XVII es reactivà l'obra constructiva, la qual s'allargà en el temps fins a trobar el seu punt culminant a la primera meitat del segle XVIII. Encara que allò que més destacava en aquest moment no era ja el major nombre de construccions que es registraven, sinó que era l'arribada d'un nou llenguatge arquitectònic, que es mostrava a través de diferents elements, com els arcs de mig punt de gran potència i les voltes de canó rebaixades. Tot es plasmava en edificis caracteritzats per la seva gran

---

⁵² ADELL I GISBERT, Joan-Albert (1986): *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Barcelona: Els llibres de la Frontera, pàgs. 66-67.

⁵³ BRAUNFELS, Wolfgang (1975): *La arquitectura monacal en Occidente*. Barcelona: Barral, pàgs. 43-44.

sobrietat compositiva, l'absoluta puresa en les seves formes i elements constructius, i harmonioses i equilibrades combinacions de masses i volums.⁵⁵

El Barroc contribuí amb força a la transformació i modernització arquitectònica de molts monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid. Un d'aquests fou Sant Benet de Bages.

3.1.1. L'època del Barroc a Sant Benet de Bages: transformacions artístiques i millores constructives

El Barroc inicià l'etapa montserratina de Sant Benet de Bages, doncs fou a partir de l'annexió del monestir de Sant Benet a Montserrat l'any 1593, quan es començaren a fer diferents obres d'adequació dels espais del vell monestir per a la nova comunitat benedictina que havia d'albergar. Per acollir part de la comunitat d'un dels monestirs més rics i influents del país, Sant Benet de Bages havia de millorar força la seva fesomia, s'havia d'adaptar als nous temps i havia de respondre a les necessitats del moment, que des de principis del segle XVII consistien bàsicament en acollir un col·legi benedictí per als monjos de Montserrat. La comunitat montserratina, com a administradora i protectora del monestir de Sant Benet de Bages, esmerçà importants quantitats de diners en les obres d'adequació i reforma dels diferents espais del monestir. Realment l'estat arquitectònic del monestir de Sant Benet fou una preocupació pels monjos de Montserrat, que s'atreviren fins i tot a planificar una reforma radical del monestir. Es tracta d'uns plànols probablement del segle XVII, que preveien aterrar la totalitat de les edificacions antigues del monestir amb excepció de l'església i bastir uns edificis nous. Es tractava d'un projecte de reforma ben

---

⁵⁴ DAMMERTZ, Victor (1980): "Benito, patrón de toda Europa", a *San Benito, padre de occidente*. Barcelona: Blume, pàgs. 30-60.

⁵⁵ MORAL GARACHANA, Óscar (2003): "La arquitectura de Silos en su entorno durante el periodo barroca", *Silos. Un milenio* (vol. IV). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàgs. 604 i 607.

radical, exposat en quatre plànols que contempnen els quatre nivells previstos (planta baixa, entresol, primera planta i segona planta), identificant la dedicació de les diferents dependències del nou monestir projectat.⁵⁶

Aquesta voluntat transformadora de la comunitat montserratina sobre el monestir de Sant Benet de Bages s'observa al llarg dels segles XVII i XVIII, si bé la proposta de reforma arquitectònica projectada per transformar radicalment al monestir no prosperà. Segons la historiadora de l'art Francesca Español els moments més adients per aquest projecte de planificació arquitectònica, que no està datat, foren o bé a principis del segle XVII, quan s'obria el col·legi benedictí, o bé a finals del segle XVII, quan després d'augmentar la producció de vi es bastia el celler nou.⁵⁷

Si bé la proposta de reconstrucció general del monestir de Sant Benet no prosperà, sí que s'anaren fent diferents reformes i edificacions noves. No obstant, tot i considerant la construcció de noves edificacions, el monestir no deixà de ser petit; en paraules de l'il·lustrat viatger castellà Francisco de Zamora, que visità el monestir de Sant Benet a les acaballes del segle XVIII, aquest no deixava de ser un monestir "pequeño, compuesto de un montón de edificios antiguos, sin magnificencia alguna exterior."⁵⁸

A través dels llibres de majordomia, comptabilitat i visites dels abats de Montserrat al monestir s'ha pogut seguir una mica les diferents edificacions i reformes arquitectòniques importants que es produïren al monestir de Sant Benet de Bages durant els segles XVII, XVIII i XIX. Si bé aquesta mica d'història presenta importants buits temporals, sí que permet d'ajustar-se una mica al que fou l'obra constructiva del Barroc al monestir de Sant Benet. Reparacions, reformes i noves edificacions d'aquest període poden seguir-se a continuació de manera ordenada pels respectius edificis, amb algunes notes prèvies de la història més antiga de cadascun d'ells.

Sens dubte, les dues edificacions noves més exemplars d'aquest període barroc foren els edificis del nou palau abacial de la cara nord del monestir, que

---

⁵⁶ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 95.

⁵⁷ *Ibidem*, pàg. 96.

⁵⁸ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes hechos en Catatunya*. Barcelona, pàg. 105.

s'estaven construint durant les primeres dècades del segle XVII, i la mongia de migdia, que es construïa a sobre el celler durant el segle XVIII. En aquestes dues voluminoses edificacions es poden apreciar força bé les característiques del barroc català, sobretot del barroc més popular i alhora auster. Les parets es feien de pedra, tant als fonaments com a la construcció. S'utilitzaven carreus de mida regular i de talla polida per a les façanes, i peces de pedra picada per a les llindes i brancals de finestres, balcons i portals, així com per a les cantonades dels edificis.⁵⁹ A més, les finestres de la planta baixa que donaven a l'exterior es protegien amb una reixa contra la possible entrada de malfactors a l'interior de l'edifici.⁶⁰ El conjunt del portal i de la finestra principal era el que donava el bon sentit artístic a l'edifici. Per tenir l'obra ben feta es considerava també que les obertures interiors de les portes, així com el graonatge de les escales i les piques de rentar s'havien de fer sempre de pedra.⁶¹ Les parets s'acostumaven a arrebossar de blanc i els sostres s'acostumaven a fer de bigues de fusta, representant un important perill en cas d'incendi. Progressivament s'anaren substituint pels sostres de guix, amb pasteres de decoracions motllurades.⁶²

Les edificacions barroques del monestir de Sant Benet de Bages, com molts dels convents que s'estaven construint coetàniament, sobretot els de la primera meitat del segle XVII, es resolien, en línies generals, d'acord amb una estricta funcionalitat, sense exhibició de riquesa ni desplegaments decoratius a l'exterior o a l'interior. En tot cas, l'excepció ornamental, com la de monumentalitat, es reservava i conservava a les esglésies,⁶³ essent aquest també el cas del monestir de Sant Benet de Bages, doncs les reformes barroques de l'església la deixaren força carregada de detalls decoratius i de riquesa ornamental.

---

⁵⁹ PERELLÓ I FERRER, Antònia Maria (1996): *L'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 44.

⁶⁰ BONET I GARÍ, Lluís (1983): *Les masies del Maresme*. Barcelona: Montblanc-Martin / CEC, pàg. 55.

⁶¹ *Ibidem*, pàg. 57.

⁶² PERELLÓ I FERRER, Antònia Maria (1996): *L'arquitectura civil...* Pàg. 44.

⁶³ DD.AA. (1987): *L'Arquitectura en la història de Catalunya...*, pàg. 168.

3.1.1.1. L'església

L'església del monestir de Sant Benet de Bages, consagrada l'any 972 en presència del comte Borrell de Barcelona i els bisbes de Vic, Urgell i Barcelona, entre d'altres, visqué profundes reformes i importants transformacions al llarg dels segles medievals. La més important tingué lloc probablement a finals del segle XII, quan sembla ser que es construí l'església romànica, que molt transformada i modificada, ens ha arribat fins avui. Aquesta, de planta de creu llatina, i amb una nau de 25 m de llarg per 7,5 d'ample, coberta amb una volta lleugerament apuntada, que arriba a una alçada de 12,50 m, constitueix un dels edificis més importants del monestir de Sant Benet.⁶⁴

La comunitat benedictina, com la seva mateixa regla ordenava, celebrava el seu ofici religiós a l'església durant set vegades al dia, en les hores de Laudes, Prima, Tèrcia, Sexta, Nona, Vísperes i Completes.⁶⁵ És per això que l'església del monestir era un espai importantíssim en el sí de la comunitat, però a més a més, tenia una gran importància també de cara a l'exterior, doncs l'església de Sant Benet de Bages també exercia com a parròquia.

Les notícies de l'església durant l'època del Barroc s'inicien l'any 1613, quan es remodelà el cor de l'església, fent-lo més lluminós i bonic del que ja era.⁶⁶ Probablement en els anys anteriors, s'havien fet ja algunes petites reformes interiors a l'església, doncs l'any 1606 s'hi havien instal·lat dos retaules nous, que havien costat 500 lliures. Hi ha constància que l'any 1623 feia poc que s'havia edificat la torre del cimbori de l'església, al capdamunt del qual s'hi havia posat una creu de ferro. La notícia més tràgica de l'església en l'època barroca arribà l'any 1633, quan un terrible incendi la calcinà totalment.⁶⁷ A resultes d'aquest incendi es cremà tot el mobiliari interior, els retaules gòtics i el retaule major construït per l'escultor portuguès Benito Sanxes Galindo a mitjan

---

⁶⁴ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa (2a ed.), pàg. 42.

⁶⁵ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, pàg. 178.

⁶⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

segle XVI. Pocs anys després de l'incendi, l'església es reformà i es pintà de nou, doncs les parets havien quedat ben calcinades. L'any 1637 es feia la nova capella de Sant Valentí sota l'altar major, on s'hi tornarien a dipositar les relíquies del sant, i l'any 1643 s'iniciaren els treballs per a la construcció d'un nou retaule major, tasca que fou encomanada per l'abat del monestir als escultors manresans Joan Grau i Josep Generes. La recuperació després de l'incendi feia temps que havia començat.

Durant el quadrienni (1653-1657), l'església es moblà i es guarní considerablement. Entre d'altres guarnicions, s'hi posaren “veynte y tres fichas de tablonos, pinturas de Santos y otras para adorno de las paredes desta que estaban desnudas.” A més, consta que s'hi féu una cadira pel pontifical, tres petits bancs pels assistents i es guarní el sagrari de l'altar major de l'església, on s'hi guardava el santíssim sagrament.⁶⁸ Per la visita efectuada l'any 1669 pels visitadors PP. Gaspar Tàpies i Francesc Rossell, se sap que el sostre de l'església estava en molt mal estat i calia reparar-lo abans de l'hivern, perquè plovia dins de l'església. A més, calia reparar les campanes, ja que es trobaven en mal estat i en perill de caure.

L'octubre de 1709 es pagaven 111 lliures i 8 sous a Pròsper Trullàs, de Vic, per pintar les capelles de Nostra Senyora del Roser i de Sant Pere. Del guarniment i ornamentació de l'església en resta una important prova documental en un inventari datat de l'any 1721, durant l'abadiat del P. Josep Ferrer, segons el qual l'església estava ben farcida d'objectes ornamentals. Destacaven els retaules, vint-i-un quadres de temàtica religiosa, l'urna de plata amb les relíquies de Sant Valentí, tres creus de plata i nombrosa orfebreria de plata, així com també nombrosa roba per al culte religiós, amb el bàcul de plata i la mitra blanca, i els diferents llibres, calzes, plats, làmpades i canelobres per al culte.⁶⁹

---

⁶⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Interrogatori de l'ecònom i procurador del monestir de Sant Benet de Bages sobre un incendi a l'església del monestir.

⁶⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

⁶⁹ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-6. Inventari de l'església del monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1721.

Durant els anys 1762-1765 es féu una escala nova de pedra a l'església i es pintaren les portes, que s'havien fet de nou. L'orgue també es refeia, i vers els anys 1777-1781, s'hi afegia un respatller daurat, semblant a una cadireta, que havia de servir per protegir l'organista. Durant el mateix període, es pintava de blanc l'església i es daurava i pintava la imatge del Roser, situada en la capella lateral de l'esquerra de l'església. Poc després es feien dos confessionaris nous, que es pintaven i dauraven, i vers el 1790 es col·locava un vistós púlpit i es daurava el sagrari nou. No obstant, als ulls del viatger Francisco de Zamora, que la visità durant aquells anys, l'església, que tenia una sola nau, era vista com a petita. A més a més, també deia que “el altar mayor, aunque es de buena arquitectura, está repintado miserablemente.”⁷⁰

Just entrant el segle XIX, en el quadrienni de 1801 a 1805, es feia el presbiteri nou de l'església, al mateix temps que es pintava tota la capella del costat dret, incloent-hi la volta. A més a més, es repintaren algunes imatges del retaule, com Sant Benet i Santa Escolàstica, i es feia un nou altar dedicat al Sant Crist.⁷¹

3.1.1.1.1. El retaule major de Joan Grau i Josep Generes (1643)

Aquest havia estat fabricat entre els anys 1643-1644 pels escultors manresans Joan Grau i Josep Generes, que havent signat el contracte amb l'abat P. Gaspar Tàpies el 22 de gener de 1643, es comprometeren a tenir-lo enllestit per la vigília de Sant Valentí de l'any següent, és a dir, pel 13 de febrer de 1644. Un retaule de fusta d'àlber que havia de substituir l'anterior fabricat per Benet Sanxes Galindo l'any 1563, que havia estat cremat per l'incendi de l'església de l'any 1633. Sembla ser que juntament amb aquest retaule de Benet Sanxes Galindo havien estat cremats dos retaules més com a mínim en l'incendi de l'església de l'any 1633. Aquests foren acabats l'any 1606 i tingueren un cost de 50 lliures, encara

---

⁷⁰ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 105.

⁷¹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

que es desconeixen la seva magnitud i la seva composició.⁷² El resultat de l'obra encomanada l'any 1643 per l'abat P. Gaspar Tàpies als escultors manresans Joan Grau i Josep Generes fou la creació d'un retaule de 9 metres d'alçada per 5'70 d'amplària, que tapà tot l'absis central, a través de les seves tres andanes i el manifestador, que envaïa la meitat de l'alçada de la primera andana.⁷³ En aquesta, com es pot comprovar en la fotografia del retaule que s'ha conservat, feta pel canonge Gaietà Barraquer a principis del segle XX, hi havia en la part central la imatge del titular, Sant Benet, de 190 cm d'alçada, envoltat per les figures de Sant Gregori el Magne, a l'esquerra, i d'un bisbe, probablement Sant Anselm, a la dreta, les dues de dimensions més reduïdes que la figura central. En la segona andana del retaule s'hi ubicava, en la part central, acompanyada per dos angelets, la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, de 153 cm d'alçada, que presidia juntament amb Sant Benet l'obra del retaule, figurant en els extrems laterals dues abadesses benedictines, Escolàstica, germana de Sant Benet, i Gertrudis d'Helfta. La tercera andana era presidida per una imatge central de Crist, envoltada per dos plafons de pintura, que juntament amb els altres dos de cada andana, completaven l'obra pictòrica del retaule. Entaulaments, frontons, cúpules i polseres harmonitzaven l'enquadrament de les figures i de les pintures, donant per resultat una bellesa artística de dimensions considerables, el cost de fabricació de la qual ascendí a la quantitat de 700 lliures, segons el preu pactat entre l'abat del monestir i els escultors.⁷⁴

El retaule, però, sembla ser que no s'acabà totalment a mitjan segle XVII, doncs com consta en les visites que feren els abats de Montserrat, P. Joan Ximenes i P. Francesc de Cordelles, al monestir de Sant Benet els anys 1689 i 1691, respectivament, encara no s'havia acabat de daurar el retaule, motiu pel qual ells ordenaven fer-ho en els manaments de les seves visites.⁷⁵

L'any 1909 el retaule barroc trobava la seva fi. Tot ell fou desmuntat i a diferència de molts altres retaules que trobaren la seva sort entre les flames, ja

---

⁷² ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

⁷³ SITJES I MOLINS, Xavier (2000): "El retaule major de Sant Benet de Bages", *Dovella*, 68. Manresa, pàg. 9.

⁷⁴ *Ibidem*, pàgs. 8-9.

⁷⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): "Les actes de visita dels abats de Montserrat al monestir de Sant Benet de Bages (I) 1627-1725", *Studia Monastica*, 45. Barcelona, pàgs. 140-145.

fos per derivacions de revolta anticlerical o pel rebuig d'aleshores a l'art barroc, les peces del retaule de Sant Benet de Bages foren utilitzades per guarnir les vivendes interiors de la família Casas al monestir. Se n'aprofità una bona part. Les pintures i les figures foren col·locades com a elements decoratius en les sales i habitacions, mentre que de la resta del retaule, és a dir, dels seus entaulaments, frontons, cúpules i polseres, se'n feren mobles de tota mena, alguns dels quals són avui autèntiques obres artístiques del monestir. Hom pot contemplar encara avui a l'interior del monestir un llit fet només amb peces del retaule, que en el seu moment era el d'Elisa Casas, el dibuix del qual fou trobat en una carpeta de l'arquitecte Puig i Cadafalch. També, d'alguns entaulaments se'n feren dues precioses calaixeres, una de les quals era també d'Elisa i, l'altra, de la seva germana Montserrat. Aquesta transformació del retaule de Sant Benet en mobiliari i ornamentació interna contribueix a la riquesa artística del monestir i evoca el regust modernista manifest en vàries de les seves edificacions.

3.1.1.1.2. La cripta

La cripta de l'església de Sant Benet de Bages, també romànica com la mateixa església, patí considerablement els efectes de l'incendi de 1633. Dins la cripta hi havia la capella de Sant Valentí, patró del monestir i de tot el Pla de Bages. Les relíquies i el cristall del sant es guardaven a la capella de Sant Valentí i sembla ser, segons un testimoni de l'època, que en l'incendi de 1633 les relíquies s'escaparen miraculosament de ser cremades, perquè tres pagesos veïns de Navarcles pogueren rescatar-les quan tota la cripta ja estava cremant.⁷⁶ Després de l'incendi, la cripta fou refeta i tornaria a acollir la capella de Sant Valentí, en la qual l'any 1637 s'hi afegia una reixa de ferro per a major protecció de les relíquies guardades, que estaven dipositades dins d'una urna de plata.⁷⁷ En aquest mateix any la cripta fou pintada de nou, com bé es pot veure encara en

---

⁷⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Interrogatori de l'ecònom i procurador del monestir de Sant Benet de Bages sobre un incendi a l'església del monestir.

⁷⁷ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 88.

una llinda del sostre. Les obres de la capella de Sant Valentí continuaven durant els anys 1640 i 1641. En aquest període s'enrajolà la capella i s'hi col·locà un frontal de pedra daurat, que fou fet portar de Vic, amb un cost total de 22 lliures i 8 sous.⁷⁸ Entre els anys 1716 i 1719 es tornaren a fer obres a la capella de Sant Valentí. Es tractava de la construcció d'un sostre nou que probablement afectaria també alguna part de l'altar major de l'església.⁷⁹

Quan l'any 1909 Puig i Cadafalch es posà a treballar en les obres de restauració de l'església del monestir de Sant Benet, la cripta fou excavada i en ella s'hi trobaren nombrosos enterraments. Aquests, datats dels darrers anys del monestir, foren trets de la cripta i traslladats i soterrats al jardí exterior. Per la qual cosa, cal suposar que fou a finals del segle XVIII o fins i tot una mica abans, quan la capella de Sant Valentí fou traslladada al braç nord del transepte, abandonant per sempre més la seva tan antiga ubicació a la cripta, que des d'aleshores i fins a la fi de la vida monacal, acolliria enterraments de monjos, d'entre els quals cal destacar el del bisbe de la ciutat occitana de Rius, Pere Josep de Llèstic, que morí l'any 1812 al monestir de Sant Benet, havent-se refugiat a Montserrat com a víctima de la persecució religiosa de la Revolució Francesa (1789-1799).⁸⁰

3.1.1.2. El claustre

El claustre és sens dubte l'element arquitectònic més interessant del monestir de Sant Benet de Bages. Al llarg de la història han estat molts els estudiosos que s'han dedicat a interpretar, estudiar i divulgar la bellesa d'aquest claustre. Seguint les tendències generals dels monestirs benedictins, el claustre es situà entre la paret sud de l'església i el creuer. De forma quadrangular, representa els

---

⁷⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1640-1643.

⁷⁹ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

⁸⁰ APSF, Llibre d'òbits de la parròquia de Sant Benet de Bages.

quatre elements de la creació: la terra, l'aigua, l'aire i el foc.⁸¹ Està format per quatre galeries de forma gairebé quadrada, cobertes per volta de canó. Les columnes són aparellades i sostenen sis arcades per ala, agrupades en sèries de tres i separades aquestes per massissos pilars centrals i angulars, que aguanten les voltes de canó dels passadissos. En total, formen el claustre 64 columnes amb els seus 64 corresponents capitells, l'escultura dels quals és molt variada, destacant bàsicament la temàtica vegetal i figurativa. D'aquests capitells cal destacar-ne un d'origen pre-romànic, on es veu la primera representació iconogràfica que es coneix fins ara a Catalunya, segons un estudi de l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch.⁸²

La historiografia atribueix la construcció del claustre del monestir de Sant Benet de Bages durant les acaballes del segle XII i els inicis del XIII. Puig i Cadafalch, a principis del segle XX, interpretava la inscripció que figura en un capitell localitzat en l'angle sud-oest del claustre –“Conditor operis vocabatur Bernad”–, com a referència a la figura de l'abat Bernat de Sanespleda, documentat l'any 1225. Segons Puig i Cadafalch i la historiografia posterior aquest podria ser l'abat que hagués ordenat la construcció del claustre, o si més no, l'abat que l'estrenà un cop enllestit.⁸³ A més a més, ens poden confirmar la hipòtesi de l'època de construcció del possible claustre, alguns dels sarcòfags que l'envolten, alguns d'ells del segle XIII, com el de Guillem de Boixadors o els de la família Calders. Sigui com sigui, si bé la construcció del claustre de Sant Benet de Bages la situem entre els segles XII i XIII és molt probable que n'hi hagués hagut algun de més antic, de pre-romànic, doncs es conserva l'existència de capitells anteriors, com el que ja s'ha citat anteriorment, que és pre-romànic. De totes maneres, el claustre, com tot el monestir, és en certa manera una obra de moltes èpoques diferents. Cada època hi deixà la seva empremta. Després del segle medieval, se'n coneixen reformes prou importants. Una d'aquestes fou la que es féu en l'època de l'abat Pere Frigola, a mitjan segle XVI, que consistí en un conjunt de millores de les edificacions que

---

⁸¹ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus, des del primer abadiat quadriennal a la guerra dels Segadors (1619-1641)*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, pàg. 113.

⁸² PUIG I CADAFALCH, Josep (1939): “*Un chapiteau du Xe siècle orné de représentations iconographiques au cloître de Sant Benet de Bages*”, conferència a la Harvard University.

circumdaven el claustre. Durant aquell període s'optà per traslladar la vida comunitària al primer pis, motiu pel qual, es construï el sobreclaustre, on s'hi traslladarien el dormitori, el refectori, la sala capitular i el cor de l'església. Per aquest motiu, s'hagué de reforçar l'estructura primitiva del claustre.

Durant l'època del Barroc també hi hagué diferents reformes i reparacions al claustre. L'any 1637 els visitadors comissaris del monestir de Montserrat, PP. Pere Domènec i Dídac de Sant Josep, ordenaven a la comunitat del monestir de Sant Benet que es reformés la teulada del claustre alt que comunicava amb el cor de l'església i que es netegés el claustre de baix, que estava molt brut i degradat.⁸⁴ L'any 1649 hi ha constància que s'estava alçant la teulada del claustre, probablement es tractava del claustre alt, és a dir, la teulada d'algunes habitacions del sobreclaustre. Aquestes obres de reparació de la teulada continuaven encara l'any 1698, quan es posaven sis bigues al sostre que donava al cor de l'església.⁸⁵ De principis del segle XVIII es coneix una altra reforma important al claustre de Sant Benet. Més concretament, entre els anys 1718 i 1722, es feien obres de restauració al claustre. Hi ha constància que l'any 1718 es feia la teulada d'una part de claustre,⁸⁶ mentre que l'any 1722 es substituïen vuit columnes del conjunt monumental.⁸⁷ Sembla ser, que al cap de cinc anys, l'any 1727, es substituïen vuit columnes més al claustre.⁸⁸ Mig segle més tard, hi tornava a haver obres al claustre. Durant el quadrienni de 1761-1765 es feia el sostre de fusta del claustre alt, mentre que durant el quadrienni següent, 1765-1769, es feia una porta al claustre per tancar la sortida als horts vells.⁸⁹ Pocs anys després, Francisco de Zamora escrivia del claustre que “es como todos los de los Benitos Claustrales, con arquiteos, que descansan sobre dos columnas; es pequeño, y en él hay muchos entierros de personas de dignidad.”⁹⁰

---

⁸³ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa (2a ed.), pàg. 58.

⁸⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 87.

⁸⁵ ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

⁸⁶ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

⁸⁷ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 41.

⁸⁸ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

⁸⁹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

⁹⁰ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 105.

Amb obres al claustre també començava el segle XIX, doncs també hi ha constància que durant el quadrienni de 1801 a 1805, es refeien les finestres del claustre.⁹¹ En fi, l'època del Barroc també deixà les seves empremtes al claustre, unes empremtes que val a dir que foren retocades per la restauració monumental que es féu al claustre a principis del segle XX, amb la intervenció de l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch, primer referent dels estudis de l'arquitectura romànica d'aleshores.

3.1.1.3. El campanar

El campanar és l'edifici més antic del monestir de Sant Benet de Bages. Els seus vestigis són pre-romànics. Tradicionalment s'ha considerat que es tracta d'un campanar pre-romànic allargat amb un afegit romànic, datat del segle XII. De totes maneres, els carreus de la seva base fan pensar en una edificació molt més antiga. Com a mínim, com apunta Xavier Sitjes, aquesta base pre-romànica cal datar-la de principis del segle XI.⁹² Amb tot, per la seva aparença totalment defensiva i per la grandària dels carreus de la seva base, no es desestima la hipòtesi que el campanar romànic fos alçat damunt de les restes d'una antiga torre de defensa romana situada en un angle del riu Llobregat.⁹³

Sigui com sigui, malgrat la incertesa dels seus orígens, al campanar del monestir de Sant Benet de Bages s'hi aprecien quatre obres sobreposades: una de pre-romànica, dues de romàniques i la superior, renaixentista.⁹⁴ No obstant, posteriorment hi hagué moltes altres reformes i modificacions al campanar. Durant l'època del Barroc el campanar fou un edifici amb constants reformes i modificacions, probablement també per ser un dels més antics del conjunt monacal i un dels que havien quedat més obsolets.

---

⁹¹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

⁹² SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 37.

⁹³ BENET I CLARÀ, Albert (2002): *Dades històriques sobre els edificis del monestir de Sant Benet de Bages*. Inèdit.

L'any 1610 es cobria la torre del campanar, que presentava un estat força degradat.⁹⁵ L'any 1642 es reparava el rellotge del campanar, afegint-s'hi una roda i una molla noves a càrrec dels mestre rellotger manresà Alich. Paral·lelament Joan Bosch, courer de la ciutat de Vic, feia dues campanes pel campanar de Sant Benet, una dedicada a la Nostra Senyora i l'altra a Sant Benet de Núrsia, pel preu de 45 lliures, 4 sous i 3 diners.⁹⁶ Durant el quadrienni de 1653 a 1657, tingueren lloc també unes petites reformes al campanar. S'arreglà el rellotge, que ja feia temps que havia quedat inservible, i s'adreçaren de nou totes les campanes, instal·lant-hi una de nova de dimensions mitjanes, anomenada *Esquilon*.⁹⁷ Pocs anys després, el 1677, l'abat de Montserrat P. Josep Ferran, com a visitador del monestir de Sant Benet, ordenava refer la teulada del campanar.⁹⁸ Mig segle més tard, l'any 1721, es reformava l'escala del campanar i es reparaven les campanes.⁹⁹ A finals del segle XVIII, durant el quadrienni de 1795 a 1799, es tornava a refer la teulada del campanar i es posaven dues campanes noves pel rellotge, que s'havia fet de nou.¹⁰⁰

L'any 1806 visitava el monestir de Sant Benet l'historiador i monjo Jaime Villanueva, el qual en la seva magna obra *Viage literario a las iglesias de España* (1821), deia de la torre-campanar respecte a l'església que “sin duda es anterior á su construccion; porque á ser de un mismo tiempo la hubieran retirado, y dispuesto el total de otra manera.”¹⁰¹ D'aquesta manera justificava la asimetria i descentrada disposició de la façana de l'església.

D'altra banda, les campanes del monestir de Sant Benet, que durant el Trienni Liberal (1820-1823) havien estat portades al campanar parroquial de Santa Maria de Navarcles, sembla ser que es perderen definitivament, un cop

---

⁹⁴ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 37.

⁹⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

⁹⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1640-1643.

⁹⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

⁹⁸ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 129.

⁹⁹ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹⁰⁰ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁰¹ VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias de España* (vol. VII). València, pàg. 228.

retornades a Sant Benet de Bages, amb la mateixa exclaustació del monestir. Doncs aquest, restant mig abandonat a partir de 1835, sembla ser que fou ocupat en alguna ocasió pels carlins, que s'emportaren a Berga les campanes del campanar i les fongueren per fer-ne munició en temps de la Primera Guerra Carlina (1833-1840).

Fa poc més d'un any que s'acabava la darrera rehabilitació del campanar del monestir de Sant Benet, dirigida pels arquitectes Josep M. Esquius i Francesc Xavier Asarta. Aquesta ha estat una obra de recuperació en profunditat. L'operació s'ha plantejat restituint la funcionalitat del campanar tal com era antigament i suprimint els afegits que en desvirtuaven la fesomia. El resultat ha estat un campanar ben esvelt, majestuós i de fàcil accessibilitat. Paral·lelament a la rehabilitació, les prospeccions arqueològiques fetes a l'interior del campanar han permès de localitzar una comunicació medieval amb l'antic cor de l'església, anterior al del segle XVI, i una escala de cargol de la mateixa època, que permetia als monjos anar a tocar les campanes. Com a resultat de les mateixes prospeccions, s'han localitzat també els vestigis d'un petit celler situat al costat de la base del campanar, identificat com el celler de la torre que apareix en l'inventari de 1564, i un pou de glaç, datat de principis del segle XVII, a la cara nord del monestir, just al costat del campanar.

3.1.1.4. El celler

El celler del monestir de Sant Benet de Bages es troba situat en una gran sala medieval de 22 m de llargària, construïda probablement entre les acaballes del segle XIII i mitjan segle XIV.¹⁰² Aquesta sala està dividida per nou arcs diafragmes encreuats longitudinalment amb uns altres, alçats a finals del segle XVII per sostenir la paret de les cel·les dels monjos que s'hi construïen al

---

¹⁰² ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 67.

damunt.¹⁰³ Es desconeix si aquesta gran sala va ser construïda com a celler o bé per una altra finalitat en el sí de la comunitat, encara que de ben segur que no fou el primer celler del monestir de Sant Benet, doncs ja en els primers anys del monestir, al segle X, la vinya era un dels conreus més importants del seu entorn més immediat, i el monestir tenia els seus cellers per emmagatzemar el vi.¹⁰⁴ Es tractava de cellers, en plural, i no pas d'un únic celler, cosa que quedaria ben confirmada en l'inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564, segons el qual apareixen tres cellers documentats al monestir: el celler, el celler de la torre i el celler nou de dalt.¹⁰⁵ L'existència de més d'un celler al monestir de Sant Benet permet pensar en la importància que tenia antigament la vinya per l'economia del monestir. Els monjos es feien el seu propi vi i en comercialitzaven els excedents, que eren molt nombrosos, ja que molts dels censos que cobraven com a senyors alodials de tants masos i tantes terres eren en càrregues de vi.

Dels tres cellers existents a Sant Benet de Bages l'any 1564, un era força recent, el celler nou de dalt, doncs era fruit del trasllat de la vida monàstica al primer pis a mitjan segle XVI. Val a dir que aquest era un celler petit, que contenia el vi per al consum de la comunitat i alguns aliments per a l'abastament d'aquesta. Si bé apareix esmentat com a celler, probablement feia més funcions de rebost. Pel que fa al celler principal, en l'inventari es distingeixen dues parts, l'entrada, que contenia les dues tines de fusta, una premsa i un brescat, i l'interior, que contenia una tina de pedra, una cisterna, onze portadores, setze bótes de fusta i un cubell de finir la verema, entre d'altres. En darrera instància, el celler de la torre, descobert fa poc més de dos anys en les prospeccions arqueològiques realitzades als voltants del campanar, posseïa tres bótes de fusta, deu botelles de fusta, dotze carretells, una portadora i, sense constar en l'inventari, dues tines de pedra, que potser es feren posteriorment, doncs en les excavacions arqueològiques n'apareixeren les seves restes.

A principis del segle XVII hi hagué una gran aposta per part de la comunitat montserratina de Sant Benet de Bages per tal de plantar vinyes a l'entorn del

---

¹⁰³ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 72.

¹⁰⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 73-74.

monestir. Es plantaren molts ceps, com bé s'observa en els llibres de majordomia i comptabilitat del monestir. Les mateixes visites que feien els abats de Montserrat a Sant Benet així ho aconsellaven, doncs els ingressos que es percebien amb el vi eren considerables.¹⁰⁶ Durant el quadrienni de 1653 a 1657 es reformava la tina gran del celler, ja que estava a terra amb els contorns molt deteriorats. En incrementar-se la producció de vi, el celler s'havia d'anar posant al dia i oferir l'espai necessari per encabir les grans quantitats de vi que emmagatzemava.

En un fragment d'inventari del monestir de Sant Benet de principis del segle XVIII, hi ha constància encara de l'existència de més d'un celler al monestir. A part del celler gran, al monestir hi havia també el celler del claustre de dalt, situat al sobreclaustre, i el celler de baix. En total en aquests tres cellers hi havia emmagatzemades deu botes de vi, amb un total de cent vuitanta-set càrregues de vi i tretze de vinagre. A més a més, hi havia divuit portadores, tres carretells, tres bogadores, una tina de fusta i alguns embuts, entre d'altres.¹⁰⁷ Pocs anys després de la confecció d'aquest inventari hi ha constància documental d'un celler nou. Concretament, l'any 1717 es feia la portalada del celler nou.¹⁰⁸ Aquest no podia ser altre que el celler actual, on s'hi observa clarament una reforma arquitectònica important de principis del segle XVIII, entre d'altres coses, perquè s'hi bastien les noves cel·les dels monjos a sobre. És molt possible que aquesta gran edificació de 22 m de llargària de principis del segle XVIII, ja hagués mantingut funcions de celler anteriorment. Probablement, el celler gran que ens apareix en l'inventari de 1564 es trobava en aquest mateix lloc, doncs era l'espai més idoni per aquesta funció. Aquest fou el celler del monestir de Sant Benet de Bages fins a l'exclaustració de l'any 1835. Encara a finals del segle XVIII, s'hi tornaven a fer reformes. Durant el quadrienni de 1777-1781,

---

¹⁰⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

¹⁰⁶ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 124.

¹⁰⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 84. Fragment d'inventari dels béns mobles del monestir de Sant Benet de Bages, durant la primera meitat del segle XVIII.

¹⁰⁸ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

s'hi posaven quatre noves tines de pedra pel vi i, entre 1781-1785, s'hi feien obres de reparació general.¹⁰⁹

El celler funcionà al monestir de Sant Benet fins a mitjan segle XX, doncs els masovers que es feien càrrec de la cura i conservació del monestir durant aquest període, encara premsaven el vi i l'emmagatzemaven al celler de Sant Benet de Bages, al costat mateix d'on tenien les seves vinyes.

3.1.1.5. El palau abacial

El palau de l'abat és un altre dels edificis més rellevants del monestir de Sant Benet de Bages. Es tracta d'un edifici amb la façana principal oberta al pati de la creu, que consta de dues plantes, la baixa, d'una sola sala, i la noble, amb dues sales a l'interior, cadascuna de les quals ostenta un bell finestral coronell que mira cap al pati. La construcció d'aquest edifici podria situar-se cronològicament entre les acaballes del segle XIV i mitjan segle XV.¹¹⁰ Des de la seva construcció fins aleshores, l'edifici fou la residència de l'abat de Sant Benet de Bages, encara que no per massa temps, doncs entre els segles XV i XVI, hi hagueren llargs períodes amb abats comendataris al monestir de Sant Benet i, quan Pere Frigola accedí a l'abadiat del monestir, vers l'any 1554, el palau de l'abat estava totalment arruïnat.¹¹¹ Probablement fou la mateixa deixadesa que en tingueren els abats comendataris, el que accelerà l'enrunament del palau abacial. De totes maneres, en l'inventari del monestir de l'any 1564, sembla ser que el palau de l'abat ja havia estat reformat i l'abat Pere Frigola posseïa en ell dues cambres, les quals ja han estat descrites en un capítol anterior. La primera posseïa el seu estudi i biblioteca personal, i la segona, la seva habitació.¹¹² L'any 1606 es feien unes petites reformes al palau abacial, es feia de nou la cambra de

---

¹⁰⁹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹¹⁰ ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 79.

¹¹¹ *Ibidem*, pàg. 79.

l'abat i es posava una arquimesa de noguer nova en el seu despatx. Paral·lelament, s'hi feien tres cel·les noves per albergar l'hostatgeria del monestir, les quals tingueren un cost de 100 lliures.¹¹³

Pocs anys després de l'annexió del monestir de Sant Benet a Montserrat es començà a projectar un palau abacial nou. Durant el trienni de 1618 a 1621 es féu la cambra abacial.¹¹⁴ Les obres del nou palau abacial ja estaven molt avançades en la seva construcció l'any 1627, quan l'abat montserratí P. Beda Pi visità el monestir de Sant Benet. El nou edifici s'havia ubicat a la cara nord, tancant el pati de la creu. La cambra abacial, construïda a primera planta, tindria el seu accés per l'escala que s'estava construint.¹¹⁵ A aquesta escala se li afegia una barana de ferro l'any 1640, que havia tingut un cost de 40 lliures.¹¹⁶ Aleshores l'abat P. Francesc Batlle, ja residia al nou palau abacial.

Durant el quadrienni de 1653-1657 es feren reformes en la cambra de l'abat. S'hi construí una llar de foc amb xemeneia per combatre el terrible fred que feia en aquella cambra a l'hivern. Com bé diu el testimoni de l'època, “por estar fundada (la cambra abacial) a la parte del cierço era casi inhabitable por los grandes frios del Invierno.” A més a més, durant aquest període es feren en el nou palau abacial una porta per anar des de la cambra de l'abat a la cuina i saló dels mossos, una guardaporta amb reixa de ferro per poder veure qui s'apropava sense ser vist i unes “contra ventanas de madera de alamo, que en dos pieças corren para abrir y cerrarse sobre unos cuadrados de la misma madera, con quatro claraboyas abiertas en las mismas tablas dessas y asisten de marcos a unos ençerados.”¹¹⁷ El nou palau abacial, a finals del segle XVII, es trobava ja en ple funcionament. A sota seu hi havia la porteria del monestir, en l'actual espai que avui ocupa la masoveria, mentre que en un costat de la cambra abacial

---

¹¹² ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

¹¹³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

¹¹⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

¹¹⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 79.

¹¹⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1640-1643.

¹¹⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1653-1657.

hi quedava la cuina,¹¹⁸ a la qual l'abat hi podia accedir sense ser vist des de l'exterior. El palau abacial barroc funcionà en el mateix lloc fins a l'exclaustració del monestir l'any 1835.

Pel que fa al palau abacial vell, cal dir que aquest, un cop el palau nou començà a funcionar, fou habilitat com a hostatgeria del monestir. Durant el quadrienni de 1653-1657, en l'hostatgeria s'arreglà el saló gran. També s'arreglaren portes i finestres, així com també una petita cuina que hi havia. L'hostatgeria continuà funcionant en el palau abacial gòtic fins a l'exclaustració del monestir. Durant el quadrienni de 1777 a 1781 s'hi instal·là mobiliari nou i vint-i-quatre cadires. Feia poc més de deu anys que s'havia bastit una petita hostatgeria per dones, la qual encara no s'ha pogut ubicar.¹¹⁹ A finals del segle XVIII, entre els anys 1795-1799, es feia una hostatgeria nova sobre la sagristia del monestir, encara que aquesta no duraria massa temps, doncs s'atansava la fi de la vida monacal.

3.1.1.6. La sala capitular

La sala capitular era un dels espais més importants del monestir benedictí. En aquesta es reunien tots els monjos de la comunitat després de la missa matinal, convocats pel pare abat. Allà es comentava la regla per part de l'abat, es donaven instruccions espirituals i es parlava dels assumptes del monestir. El capítol es tancava amb la confessió pública dels monjos, acusant-se de les seves faltes o denunciant les dels seus germans.¹²⁰

Durant l'edat mitjana, la sala capitular del monestir de Sant Benet de Bages es trobava a la galeria de llevant del claustre, un edifici enderrocat amb les obres de Puig i Cadafalch a principis del segle XX i convertit actualment en un tros més

---

¹¹⁸ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 143.

¹¹⁹ AHCM, *Eclesiàstics*, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹²⁰ BANGO, Isidro (1990): *El monasterio medieval*. Madrid: Anaya, pàg. 46.

de jardí, a continuació de la també sagristia ensorrada. En aquest espai hi romangué probablement fins a finals del segle XVI o principis del XVII, doncs en traslladar-se el palau abacial a la nova edificació barroca de la cara nord del monestir, la sala capitular es traslladà a l'antic palau abacial, el gòtic, ocupant la primera planta d'aquest palau. A planta baixa s'hi féu l'hostatgeria barroca.¹²¹ La sala capitular es mantingué en el pis noble de l'antic palau de l'abat fins a l'exclaustració del monestir l'any 1835, segons el testimoni de Jaume Padró, patge del darrer abat del monestir de Sant Benet, P. Bernat Garrich, en una entrevista que tingué amb Gaietà Barraquer i Roviralta.¹²²

3.1.1.7. El refectori

El refectori o menjador de la comunitat benedictina s'ubicava durant l'època medieval a la banda sud del claustre, en un actual pati d'herba descobert amb una pica al mig, que abans era cobert amb encavalcades i teulada de dues vessants.¹²³ Probablement, des de la mateixa construcció del claustre, vers el segle XIII, la comunitat de Sant Benet de Bages posseí el refectori en aquest mateix lloc.

En l'inventari del monestir de l'any 1564, consta una cambra a sobre del refectori, per la qual cosa queda ben clar que aquest era cobert i s'ubicava a planta baixa.¹²⁴ Es trobava situat al costat de la cuina i a sobre seu, l'any 1627, hi havia el dormitori de la comunitat monàstica.¹²⁵ De totes maneres, l'any 1640 ja s'havia fet un refectori nou, que en aquesta ocasió s'havia situat “a la entrada del pati gran”,¹²⁶ és a dir, en el nou conjunt d'edificis que s'estava construint a la

---

¹²¹ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 72.

¹²² BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, vol. I (4 vols.): Barcelona, pàg. 173.

¹²³ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàgs. 70-71.

¹²⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

¹²⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 142.

¹²⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1640-1643.

cara nord del monestir i al costat del campanar. Treballaren en l'obra del nou refectori els mestres d'obres manresans Bori i Bertran, que el juliol de 1640 reberen 17 lliures i 6 sous de remuneració. Amb tota seguretat aquest refectori es construï altra vegada a planta baixa, doncs com bé s'indica l'any 1728 es feien tres finestres al refectori de baix.¹²⁷ El fet d'aparèixer la denominació de refectori de baix és de suposar que el monestir ja tenia aleshores un refectori de dalt. I aquest probablement fou construït a principis del segle XVIII, ja que se sap que l'any 1718 s'estava fent el sostre d'un refectori, probablement a la primera planta.¹²⁸ Aquest darrer potser no durà massa anys com a tal, doncs l'any 1776 s'estava construint un refectori nou de planta i al costat mateix s'hi feia una cuina nova. En aquest mateix refectori, uns dos anys després, ja acabat, s'hi posaven bancs, taules i tarimes noves.¹²⁹ Aquest deuria ser el darrer refectori de la comunitat monàstica de Sant Benet de Bages, doncs es desconeix l'existència de cap nou refectori posterior.

3.1.1.8. La cuina

Cal suposar que la cuina ocupava des de ben antic l'espai del costat mateix del refectori, en l'ala lateral de migdia del claustre. Aquesta cuina, situada a la planta baixa del monestir, i en l'ala lateral de migdia del claustre, apareix en l'inventari de l'any 1564. D'entre els seus objectes principals, destacaven una taula gran, una caldera d'aram, dues paelles d'aram, dues cassoles d'aram, dos morters de pedra, tres morters de coure, sis olles de coure i quatre llumineres velles, entre d'altres.¹³⁰ Durant el quinquenni de 1608-1613 s'havia fet un forn petit a la

---

¹²⁷ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹²⁸ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹²⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Fragment de llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1777-1779.

¹³⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

cuina, al mateix temps que es reparava el forn de calç, que havia caigut.¹³¹ L'any 1627 s'ordenava treure una escala de fusta que s'havia construït a la cuina per tal de poder pujar al dormitori, probablement influí en aquesta decisió el fet que a la cuina hi freqüentessin dones aleshores, doncs queda força clar en una prohibició que féu l'abat del monestir de Montserrat P. Millán de la Miranda l'any 1657, després de fer una visita al monestir de Sant Benet, ordenant que es busqués un cuiner i s'evités de servir-se de dones per a la cuina del monestir.¹³² Aquesta cuina a que es referia l'abat de Montserrat, amb tota probabilitat, ja era la cuina nova del monestir que s'havia traslladat a primera planta de la nova ala d'edificis que s'estava fent a la cara nord del monestir. La cuina s'ubicà al costat de la cambra abacial i del nou refectori alt de la comunitat.¹³³ Durant el quadrienni de 1653 a 1657 es reparà la campana de la llar de foc d'aquesta cuina, es renovaren alguns recipients d'aram i es compraren força plats de ceràmica.¹³⁴ Aquesta cuina era la mateixa que s'estava acabant l'any 1663, després d'haver-s'hi fet uns fogons.

L'any 1722 es feien obres d'ampliació a la cuina i s'hi feia el sostre nou.¹³⁵ Cinc anys més tard, el 1727, es feia la claveguera de la cuina. Al llarg del segle XVIII es seguiren fent diverses reformes a la cuina. Entre 1762 i 1765 es feren reparacions a la cuina i es féu el forn nou, i l'any 1776 es construïa una cuina nova, contigua al refectori nou de primera planta i a un cobert per guardar-hi la llenya per a la llar de foc.¹³⁶ Durant el quadrienni de 1781 a 1785 es féu de nou el pis de la cuina i s'hi posà un pou gran a l'entrada. Es feren forns nous i es renovaren molts utensilis culinaris. Una estimació dels utensilis d'aquesta cuina durant el segle XVIII es coneix a través d'un fragment conservat d'un inventari del monestir, segons el qual la cuina posseïa una caldera d'aram, onze plates

---

¹³¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

¹³² GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 102-103.

¹³³ *Ibidem*, pàgs. 142-143.

¹³⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

¹³⁵ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹³⁶ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

d'estany, cinc paelles, una cassola d'aram, tres cassons d'aram, una olla de ferro, un morter de coure i unes guantes vaixelles, entre d'altres.¹³⁷

3.1.1.8.1. El forn

Relacionat amb la cuina, però en un espai diferent, el monestir de Sant Benet de Bages també tenia el seu propi forn. Es desconeix la ubicació exacta d'aquest, encara que és molt probable que es trobés a planta baixa del monestir, en una de les ales colaterals del claustre. Fins i tot, és molt possible que ocupés l'estança que hi ha al costat mateix de la cisterna del pati de la creu, doncs si bé la mateixa estructura del lloc ho suggereix, l'aigua també era necessària pel forn. S'ignora des de quan existí el forn al monestir de Sant Benet de Bages, però fa pensar que la seva existència és tan remota com la majoria de forns de les masies catalanes, que es feien el pa i altres derivats en el propi forn.

En l'inventari del monestir de Sant Benet de l'any 1564 el forn apareix amb la denominació de *pastador*. Aquest era el lloc on la comunitat feia el pa i les seves pastes per al consum domèstic. Aleshores, la cambra del pastador, que tenia porta i era tancada amb pany i claus, posseïa una taula de tisora creuada, una cadira, dues pasteres, una farinera i cinc cubs de tela grossa.¹³⁸ A principis del segle XVIII, en un altre inventari del monestir, s'observa com l'espai que ocupava el forn era d'una certa magnitud i, en el seu interior, hi havia una caldera gran, dues calderes mitjanes, dues pasteres, dues farineres, quatre sedassos per passar farina, dues romanets, unes balances d'un quartà, un cassó d'aram, una gerra d'aram, una pica per oli, sis gerres per les olives, quatre gerres per l'oli, dues arquas per la sal, un càntir i una galleda per treure aigua de la

---

¹³⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 84. Fragment d'inventari dels béns mobles del monestir de Sant Benet de Bages, durant la primera meitat del segle XVIII.

¹³⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

cisterna.¹³⁹ Sens dubte era un forn ben equipat per l'època, a més a més del pa de cada dia, la comunitat hi feia probablement també les coques d'ou que es menjava per Nadal i els torrons, les neules, els melindros i altres pastes i excel·lents postres pels dies festius,¹⁴⁰ i qui sap també si s'hi feien panellets per Tots Sants, doncs és prou coneguda la cançó dels panellets de Sant Benet, encara que a hores d'ara no en podem aclarir-ne el seu origen.

Hi ha constància que l'any 1640 s'estava treballant en la xemeneia del forn, que es tornava a reparar l'any 1677.¹⁴¹ El forn, sembla ser que es renovava del tot l'any 1699.¹⁴² Durant el trienni de 1762 a 1765 es tornava a refer de nou el forn i, pocs anys més tard, durant el quadrienni de 1777-1781, s'hi tornaven a fer obres.¹⁴³ En aquesta ocasió les obres afectaven a l'estança, es substituïa la porta vella per una de nova. Molt probablement, reformat ja el forn, aquest seguí funcionant al mateix lloc fins a l'exclaustració del monestir.

3.1.1.9. El dormitori

A Sant Benet de Bages, com a la resta de monestirs benedictins medievals, el dormitori es trobava sempre a primera planta, doncs aquesta mai era tan freda com la planta baixa, i preferentment s'inclinava cap a migdia, per poder rebre més hores de sol.¹⁴⁴ Era un dormitori comunitari, on cada monjo dormia vestit en el seu llit. Una làmpada il·luminava el dormitori mentre els monjos dormien.¹⁴⁵ Probablement, ja des del segle XIII, en el moment de la construcció del claustre, el dormitori del monestir es disposà a sobre del refectori, és a dir, a

---

¹³⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 84. Fragment d'inventari dels béns mobles del monestir de Sant Benet de Bages, durant la primera meitat del segle XVIII.

¹⁴⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 251-254.

¹⁴¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 129.

¹⁴² ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

¹⁴³ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁴⁴ BRAUNFELS, Wolfgang (1975): *La arquitectura monacal en Occidente*. Barcelona: Barral, pàg. 45.

¹⁴⁵ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 189.

la primera planta de l'ala meridional del claustre, i s'hi accedia per una escala que sortia des del claustre.¹⁴⁶

En l'inventari del monestir de l'any 1564 consta "una cambra sobre lo refetor." Aquesta, però, tan sols tenia dos llits a l'interior, motiu pel qual, és de suposar que aleshores els diferents monjos dormien individualment en diferents cambres que també tenien llits, com ara la de la sagristia, la de l'almoïna o la del mestre Joan.¹⁴⁷ De totes maneres, la cambra de sobre el refetori era més gran que les altres tres. L'any 1610 hi ha constància de la construcció d'una nova cel·la al dormitori alt, que comunicava amb la cambra de l'abat i amb el refetori. Durant el quadrienni de 1653 a 1657 es feren portes i finestres noves a les cel·les dels monjos, que es continuarien utilitzant fins que a principis del segle XVIII es traslladaren les cel·les al nou edifici que s'alçava a sobre del celler, la mongia barroca de migdia. L'any 1711 es parla del dormitori i se situa ben a prop de la cisterna i de la cuina.¹⁴⁸ Sembla força clar que aleshores hi havia ja fet el dormitori de baix a la nova mongia i s'estava fent el dormitori de dalt en el mateix edifici, la teulada del qual s'aixecava durant els anys 1722-1726.¹⁴⁹

A mitjan segle XVIII, quan la mongia de Sant Benet anava prenent cos, la comunitat benedictina decidí també de fer una nova mongia al monestir de Montserrat. El 14 de setembre de 1755, l'abat montserratí P. Benet Argerich posà la primera pedra del que havia de ser el nou monestir de Montserrat, força ampliat respecte l'anterior. Aquest monestir s'articulava a l'entorn de dos claustres, un davant de l'església i l'altre seguint-ne el seu eix. Començaren les obres fent l'ala meridional més propera a l'església; després feren la septentrional, més tard la de ponent i després, l'any 1793, abandonaren les obres per manca de diners i per la inseguretat dels moments, doncs eren temps de Revolució Francesa i de Guerra Gran. Malgrat que l'obra quedés inacabada, va suposar una gran millora, ja que comportava uns claustres espaiosos davant de l'església que feien funció d'atri, i sis pisos de cambres per als monjos a l'ala

---

¹⁴⁶ SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages...*, pàg. 71.

¹⁴⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

¹⁴⁸ ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

meridional. Amb els seus murs gruixuts, aquesta obra resistí bastant bé la terrible destrucció de Montserrat pels francesos el 25 de juliol de 1811.¹⁵⁰

Les obres dels edificis de migdia del monestir de Sant Benet s'acabaren a principis del segle XIX, si bé la part grossa s'enllestí ja durant les darreres dècades del segle XVIII. Durant els anys 1781-1785 es feren dues cambres noves pels monjos i un parell més al pis de dalt, és a dir, a la segona planta. Es blanquejaren les parets i s'hi feren les teulades. Una llinda de l'eixida inferior de migdia amb la data de 1788, ens indica el moment de conclusió dels treballs d'aquesta. Entre els anys 1789-1793 es feren vuit cel·les noves en aquest edifici i, en el quadrienni de 1795-1799, s'enrajolaren els dormitoris i es posà el sostre de voltes al dormitori superior. Just començant el segle XIX, entre els anys 1801-1805, es realitzaren obres d'allargament dels corredors de la nova mongia i es féu l'escala interior per unir els dos pisos.¹⁵¹ El 13 d'agost de 1801, en un consell del monestir de Sant Benet presidit per l'abat P. Francesc Burgués, s'urgia a construir part de la teulada de l'edifici nou de migdia, per tal de protegir les voltes que donaven al dormitori de la comunitat, amb el greu perill que poguessin caure i atrapar els monjos a sota. Aquests obres estaven peritades per un valor de 75 lliures.¹⁵² L'any 1802 hi ha constància de la conclusió de les obres de dos dormitoris més als edificis de migdia, les quals comptaven amb un pressupost de 400 lliures.¹⁵³ Les cel·les dels edificis de migdia foren les darreres que ocupà la comunitat monàstica de Sant Benet de Bages fins a l'exclaustració del monestir.

---

¹⁴⁹ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹⁵⁰ LAPLANA, Josep de C. (1998): *Montserrat. Mil anys d'art i història*. Manresa: Fundació Caixa Manresa / Angle Editorial, pàg. 123.

¹⁵¹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁵² AMM, Sant Benet de Bages, B-I-8. Llibre III del Consell del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1798-1835.

¹⁵³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Llicència per fer obres al monestir de Sant Benet, firmada per l'abat de Montserrat, Fr. Bernat Sastre, l'any 1802.

3.1.1.10. La majordomia

Les primeres notícies que tenim sobre la majordomia del monestir de Sant Benet de Bages són de l'any 1628, quan l'abat de Montserrat, P. Beda Pi, després de visitar el monestir de Sant Benet ordena que en cas d'haver de sortir el majordom del monestir, deixi les claus a algun religiós i no a cap mosso ni seglar del monestir.¹⁵⁴ Una ordenança pensada sobretot per evitar possibles robatoris a la majordomia. No sabem des de quan existia la majordomia al monestir de Sant Benet de Bages, encara que la documentació del monestir porta a pensar que aquesta té els orígens amb l'annexió del monestir de Sant Benet a Montserrat. Si més no, després d'aquesta annexió, la majordomia s'enfortí i passà a controlar totalment l'administració econòmica del monestir, substituint en aquesta funció diferents oficis anteriors com els de la cambreria, la piateria i l'almoïna, unificant així la gestió dels ingressos i les despeses del monestir, com també l'eficàcia en aquesta.

La majordomia era una estança comuna del monestir, si bé calia vigilar que només hi poguessin accedir els religiosos. L'any 1631, quan el P. Pere de Burgos, abat del monestir de Montserrat, visità el monestir de Sant Benet, ordenà que els religiosos no entressin a les cel·les dels altres, amb excepció de la majordomia i les demés estances comunes, en cas contrari havien de demanar llicència al pare abat.¹⁵⁵ L'edifici de la majordomia era força vell aleshores. Se sap que l'any 1646 el seu estat es trobava en una fase d'enrunament progressiu.¹⁵⁶ Fou per aquest motiu, que entre els anys 1653-1657, s'hi feren obres de reforma. Es repararen les parets i es féu la teulada nova, degut a l'abundància de goteres. El mateix testimoni informa sobre la ubicació d'aquesta cambra, amb una finestra mirant al pati de la creu, i sobre el seu ús també com a celler.¹⁵⁷ Probablement es trobava dins de la majordomia el celler de dalt, situat al sobreclaustrer, que consta en el fragment d'inventari de principis del segle XVIII.

---

¹⁵⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 81.

¹⁵⁵ *Ibidem*, pàg. 83.

¹⁵⁶ *Ibidem*, pàg. 95.

L'any 1720 es refeia la teulada de l'estança primera de la majordomia.¹⁵⁸ Probablement, en iniciar-se les obres de la mongia barroca de migdia, la majordomia es traslladaria també en aquests nous edificis. Se sap que l'any 1777 s'estaven fent dues habitacions noves davant de la majordomia, una pels hostes i l'altra pels criats.¹⁵⁹ I l'any 1802 hi ha constància de la voluntat de la comunitat monàstica de Sant Benet de Bages de treure “el salon feo, e incomodo que esta en la entrada de la Mayordomia, y quedar finalmente el Monasterio igual y hermoso por la parte de medio día.”¹⁶⁰ Es feia una cel·la nova en aquest saló i s'ampliava la majordomia, que passaria a funcionar a partir d'aquell moment com a cambra. La majordomia, a finals del segle XVIII o a principis del segle XIX, es traslladà en un altre espai de l'edifici de migdia, on, durant el quadrienni 1801-1805, s'hi féu una volta per sostenir un terrat al damunt.¹⁶¹ La majordomia romangué als edificis de migdia fins els darrers temps del monestir.

3.1.1.11. La sagristia

La sagristia del monestir de Sant Benet de Bages ja des de molt antic es trobava ubicada a continuació del braç meridional de l'església, en l'angle que fa aquesta amb la paret del claustre. Sembla ser que en l'època del Romànic, aquest espai l'hauria pogut ocupar la sala capitular, encara que aquesta, ja a mitjan segle XVII, es traslladà a la primera planta de l'antic palau abacial, a sobre de l'hostatgeria.¹⁶² Les primeres notícies que es coneixen sobre l'edifici de la sagristia daten de l'any 1564, durant l'abadiat del P. Pere Frigola. Es tracta de les

---

¹⁵⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

¹⁵⁸ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

¹⁵⁹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁶⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Llicència per fer obres al monestir de Sant Benet, firmada per l'abat de Montserrat, Fr. Bernat Sastre, l'any 1802.

¹⁶¹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁶² BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1906): *Las Casas de religiosos en Cataluña durante la segunda mitad del siglo XIX*, vol. I. Barcelona, pàg. 173.

denominacions de *la cambra de la sacristia* i de *la sagrestia nova*. Això ja ens dona a entendre que a mitjan segle XVI probablement hi hagué un canvi en la ubicació de la sagristia o bé que aquesta fou completament reformada. Ens consta que en la cambra de la sagristia hi havia aleshores el llit del P. Sapina, que deuria ser el sagristà; mentre que a la sagristia nova hi havia tota la indumentària i roba per a l'exercici del culte a l'església: casulles, dalmàtiques, camises, palis, tovalloles, corporals, mocadors, guants, túniques i una capseta platejada per portar el santíssim sagrament en moviment, entre d'altres. A més, en aquesta sagristia nova es guardava *lo armari del argent*, que era en certa manera el tresor de l'església. En aquest armari es guardava una custòdia, una creu i un calze, tot daurat; dues creus, una veracreu, un calze, un calze amb les armes de l'abat Pere Frigola, dos bordons, dos canelobres, una espelmatòria, un incenser, una capsula per posar les hòsties, dotze peces de la creu major, un plat i dues barilles, tot de plata; una arqueta de setí guarnida amb fil d'or i de plata, tres perles encastades de plata de la mitra, un faristol de ferro per l'altar, una imatge de fusta de Sant Sebastià, una imatge de Jesús amb grans d'estrona i unes taules cobertes de plata amb Jesús, la Mare de Déu, Sant Joan, Déu i els quatre evangelistes. Sens dubte, un tresor important el de la sagristia del monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVI.¹⁶³ Aquest probablement s'incrementà encara durant el segle XVII. La sagristia fou un punt d'accés restringit degut al tresor que s'hi guardava. En les visites de l'abat de Montserrat al monestir de Sant Benet dels anys 1631 i 1633 queda força clara la necessitat de controlar els guarniments i la plata de la sagristia, ordenant-se que no es prestessin objectes valuosos a ningú.¹⁶⁴ L'any 1635 l'abat montserratí P. Josep Porrassà, visitador del monestir de Sant Benet, demanava a l'abat de Sant Benet que es posés una reixa a l'església per protegir la sagristia. Pocs anys abans, entre 1616 i 1621, s'havia fet de nou la seva coberta.¹⁶⁵ La sagristia conservà un important tresor fins a l'exclaustració del monestir. En l'inventari dels béns de l'església de l'any 1721, es pot percebre encara la importància del tresor guardat a la sagristia. Aleshores, aquest estava format per nombrosos objectes de plata i una luxosa i considerable

---

¹⁶³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

¹⁶⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 82-84.

vestimenta, entre d'altres. D'entre els objectes de plata en destacaven tres creus, quatre calzes, quatre canelobres, una urna amb les relíquies de Sant Valentí, una làmpada, dues culleres, una espelmatòria, dues fonts, un calaix, un viril, dues vinagreres, dues bugies, tres ampolles, tres caixetes, un bàcul, un pectoral, un anell d'or i un reliquiari amb sis trossos del cos de Sant Valentí. Pel que fa a la vestimenta a la sagristia es guardaven una mitra blanca, un parell de mitges, un parell de sabates, un parell de guants, un parell de túniques, setze casulles, tretze corporals, cinc tovalloles i deu ruques, entre d'altres.¹⁶⁶

La sagristia fou reformada a finals del segle XVIII. Durant el quadrienni de 1777-1781 hi ha constància que s'emblanquinà la sagristia, doncs aleshores la pintura ja deuria haver-se perdut després de molt de temps sense intervenir-hi. A més a més, durant el quadrienni posterior de 1781-1785 la sagristia s'embellí. Probablement la nova cambra que en resultà aguantà fins l'any 1835, moment de l'exclaustració definitiva del monestir.¹⁶⁷

3.1.1.12. La infermeria

La infermeria del monestir de Sant Benet de Bages ja des de molt antic es trobava ubicada a la banda de ponent del monestir. Ocupava un edifici, cobert amb volta de canó, avui en dia desaparegut després de les obres de transformació del monestir en residència d'estiueig de la família Casas-Carbó a principis del segle XX. Era un edifici medieval, molt probablement construït a l'època del Romànic (ss. XII-XIII), que quedava separat de les dependències claustrals pel pati de la creu, aleshores pati d'entrada del monestir. Posteriorment, amb la construcció del palau abacial gòtic, la infermeria quedà integrada a la resta del

---

¹⁶⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

¹⁶⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-6. Inventari de l'església del monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1721.

¹⁶⁷ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

conjunt monacal, quedant-hi més unida encara quan es bastiren els edificis del palau abacial barroc de principis del segle XVII.

Com la mateixa Regla de Sant Benet especifica, els germans malalts han de tenir una cambra a part i un servidor temorós de Déu, diligent i sol·lícit, l'infermer.¹⁶⁸ És per aquest motiu que les infermeries dels monestirs benedictins medievals, amb el de Sant Benet de Bages inclòs, construïren les seves infermeries separades de la resta d'edificis claustrals i es dotaren d'infermers per fer-se'n càrrec. El motiu de la separació de la infermeria de la resta de dependències claustrals era la prevenció, evitar els contagis de malalties.

L'any 1645 l'abat de Montserrat, P. Francesc Batlle, després de visitar el monestir de Sant Benet, ordenava que es nomenés un infermer al monestir. La infermeria havia perdut el seu responsable, qui sap si per defunció o bé per repatriació, doncs cinc anys abans havien estat repatriats a Castella molts monjos montserratins degut a l'esclat de la Guerra dels Segadors (1640-1659). Sigui com sigui, la plaça havia quedat vacant i es necessitava algú que se'n fes responsable, doncs l'atenció als germans malalts era una necessitat bàsica en el sí de la comunitat benedictina.

3.1.1.13. La muralla

El monestir, com a senyor feudal i jurisdiccional que era, estava en el punt de mira de les guerres, les revoltes i el bandolerisme. Per aquest motiu la comunitat benedictina tenia la necessitat de defensar-se de l'enemic. Durant l'edat mitjana el monestir ja posseïa una fortificació i estructura de defensa presidida per la torre-campanar, punt estratègic de guaita i control. A mitjan segle XIV el rei d'Aragó, Pere III el Cerimoniós, ordenà la fortificació de la majoria de poblacions catalanes. L'abat del monestir de Sant Benet sol·licità l'any 1369 al rei Pere III el permís per poder restaurar els antics murs de les fortificacions del

---

¹⁶⁸ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 210-211.

monestir. El rei envià al comissionat manresà Eimeric de Sallent per visitar el monestir de Sant Benet i aquest dictaminà l'1 de maig de 1369 les obres de fortificació que calia fer al monestir. En primer lloc, calia fer una torre amb merlets i ampits a la cara nord del monestir que mesurés tres cossos de tàpia. En el cantó de migdia s'havia d'alçar una altra torre emmerletada i ampitada que fes cinc cossos de tàpia d'alçada. Els murs del cantó de la infermeria havien de ser alçats amb paret de tàpia al mateix nivell que els del cantó de l'hostatgeria, fent-s'hi també ampits i merlets. S'havia d'alçar una altra torre al cantó de l'almoïna del monestir, similar a l'altra que s'havia de fer a l'hostatgeria. Al mig del celler calia alçar una altra torre i a la banda de la infermeria, una altra, tant alta com la resta. Calia fer merlets i ampits per les parets de tot el monestir, incloent-hi també l'església. Els diferents portals que hi havia al monestir s'havien de cloure amb morter i pedra, amb excepció del portal de l'església i del portal principal del monestir. I per acabar de fortificar el monestir, calia fer un fossar de trenta pams d'amplària i vint de fondària que circumdés la superfície del monestir, després d'enderrocar les velles tàpies que hi havia a prop d'aquest.¹⁶⁹ En línies generals, Eimeric de Sallent dictaminava la construcció de cinc o sis torres de defensa i l'alçament del nivell de les muralles ja vigents, que a partir d'aleshores havien de ser emmerletades i ampitades. Es desconeix l'eficàcia que tingué el dictamen d'Eimeric de Sallent, encara que és cert que el monestir es fortificà i algunes de les torres proposades s'acabaren fent, doncs avui encara poden localitzar-se en la seva ubicació preestablerta l'any 1369.

Com a senyor feudal, Sant Benet de Bages continuà tenint una estructura defensiva fins a la seva fi. Les seves fortificacions s'anaren reformant conforme passaven els anys. Entrats ja a l'època moderna, hi ha constància de la construcció d'un mur per tancar el cementiri durant el quinquenni de 1608-1613.¹⁷⁰ Aquest mur feia alhora funcions defensives, doncs impedia l'accés al monestir per la cara nord. Durant el quadrienni de 1653-1657 es feren obres de fortificació al monestir. Concretament durant aquests anys s'alçaren noves muralles i es féu una torre nova. Aquestes muralles es bastiren amb pedres i morter circumdant el pati de l'església i s'alçaren un cos i mig d'home. Un altre

---

¹⁶⁹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 105-108.

¹⁷⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

cos i mig d'home de muralla, fet amb tàpies de terra i argamassa, s'alçà sobre de la paret de morter i pedres, prenent tota la muralla una forma de fortí. En aquesta s'hi féu també una torre de poca alçada, de pedres i morter, per donar més protecció al monestir. D'aquesta manera es millorava la protecció per la cara nord, per la qual entraren els miquelets francesos durant la Guerra dels Segadors (1640-1659).¹⁷¹

Probablement aquesta fortificació de mitjan segle XVII, reformada amb el pas del temps, es mantingué fins a l'exclaustració del monestir, doncs encara actualment es pot percebre l'estructura d'aquest mur de tancament de la cara nord, que a principis del segle XX, durant les obres de conversió del monestir en residència d'estiueig de la família Casas-Carbó, fou parcialment desplaçat cap a l'exterior.

3.1.1.14. La presó

Com a senyor jurisdiccional de l'anomenada Baronia de Bages, el monestir de Sant Benet de Bages posseïa presons per punir els delinqüents. El monestir controlava la jurisdicció civil plena i el mixt imperi, per la qual cosa no podia exercir els casos de mer ni podia aplicar ni penes de mort ni mutilacions de membres. Així que bàsicament el monestir de Sant Benet tenia competència sobre els furs, les baralles, els escàndols públics i els conflictes sobre l'usdefruit de la terra, entre d'altres. Per castigar aquesta mena de delictes, el monestir utilitzava la presó i els costells, grans pilars de fusta clavats a terra on es lligaven els delinqüents que eren exposats a l'escarni públic.

En els llibres de la cúria de Sant Benet de Bages hi ha notícies molt antigues d'empresonaments al monestir. Durant el segle XVI són força els conflictes que es coneixen que acabaren amb càstigs de presó per a alguna de les parts. Aquesta presó fou vigent al monestir fins a l'abolició del règim senyorial, a principis del

---

¹⁷¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet

segle XIX, doncs el viatger Francisco de Zamora encara la va veure en funcionament quan visità el monestir de Sant Benet a finals del segle XVIII.¹⁷² A principis del segle XVIII s'havien fet reformes a la presó. L'any 1720 es féu una paret al saló de la presó i, al cap de dos anys, es feia la teulada del saló de davant de la presó. Si bé no hi ha constància de la seva ubicació exacte, sembla ser que es trobava davant de l'hostatgeria i, aquesta, alhora, es trobava ben a prop de la majordomia i de la cisterna.¹⁷³

3.1.1.15. La cavallerissa i el corral

El monestir de Sant Benet de Bages també tenia des de molt antic els seus espais per tancar bestiar, la cavallerissa i el corral. En el primer dels referits, la comunitat hi tenia els seus animals de càrrega i de transport, mentre que en el segon hi tenia el bestiar de consum domèstic. A la cavallerissa s'hi guardaven els cavalls, les mules i els bous de llaurar la terra. En l'inventari de l'any 1564 figura un *estable de les mules* al monestir. Era el nom que prenia la cavallerissa en aquell moment. A l'interior hi havia tres mules de treball, dues de pèl negre i l'altra de pèl marró. La seva ubicació es trobava a la planta baixa de l'entrada del monestir, ben a prop de l'hostatgeria. Entre els anys 1653-1657 s'hi féu una paret per separar els cavalls de les mules i es compraren un bou per treballar la terra i un burret per fer els serveis manuals de la casa. En un fragment d'inventari de principis del segle XVIII s'observa com a la cavallerissa, a part de guardar-s'hi els animals de càrrega, s'hi guardava també utilitat agrícola: sis destrals, dues serres, quatre podadores, tres masses i sis tascons de ferro, entre d'altres. Durant el quadrienni de 1777-1781 es compraren dos bous, cinc ases i una mula de quatre anys per al treball de la terra. En els quatre anys següents, es feren vèries reformes a la cavallerissa.

---

de Bages dels anys 1653-1657.

¹⁷² ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 106.

¹⁷³ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

Pel que fa al corral, aquest també es reformà durant el quadrienni de 1653-1657. S'hi féu la teulada de nou i una paret per separar els conills de les gallines, per evitar que els conills s'escapessin i entressin a l'hort, posant en perill les hortalisses per al consum de la comunitat monàstica. L'any 1720 es canviava la porta del corral i s'hi feien petites reformes i, a finals del segle XVIII, durant el quadrienni de 1781-1785, es posaven dues portes noves al corral. Aquest sembla ser que es trobava ubicat a la banda de migdia del monestir, prop del celler i dels horts de la comunitat, que eren regats amb l'aigua de la bassa.

3.1.1.16. La sèquia, la nòria, la cisterna, les basses, el pou de gel i l'hort

El monestir de Sant Benet de Bages, si bé ubicat en un angle del riu Llobregat, tingué des de sempre la necessitat d'importar aigua, doncs en el subsòl no n'abundava i el riu quedava en un nivell massa enfonsat. L'aigua era indispensable perquè la comunitat pogués beure i també regar les terres dels voltants i una petita horta que produís les verdures necessàries per a la subsistència de la comunitat. El capítol LXVI de la Regla de Sant Benet ordenava als monjos que es dotessin de tots els serveis i infraestructures tècniques necessàries per a la supervivència a l'interior mateix del monestir.¹⁷⁴ És per aquest motiu que els monestirs es construïen els horts en el seu propi espai i hi feien arribar l'aigua si no la tenien ja. A més, a part del conreu agrícola a l'interior del mateix recinte tancat del monestir, també hi mantenien el bestiar pel consum domèstic.

Ja des de l'època medieval la necessitat d'importar aigua al monestir esdevingué una gran obsessió per a la comunitat benedictina.¹⁷⁵ Durant els segles XI i XII es feren dues donacions d'aigües del Llobregat al monestir de Sant Benet, una l'any 1083 i l'altra l'any 1153. Uns quaranta anys més tard

---

¹⁷⁴ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 271-272.

¹⁷⁵ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

d'aquesta segona donació, l'any 1197, es començaren les obres per a la construcció d'una sèquia que havia de portar aigua al monestir de Sant Benet. L'abat Ramon del monestir de Sant Benet convidava a tots els seus vassalls i veïns a treballar-hi a canvi de la concessió d'indulgències. Aquesta sèquia deuria començar o bé a la resclosa de l'actual Fàbrica del Pont de Navarcles o bé al Pont de Cabrianes.¹⁷⁶ Sigui com sigui, l'obra no s'acabà i es desconeix fins a quin nivell es treballà.

El projecte de construcció de la sèquia o canal tornà a revifar a principis del segle XVII. Durant el quinquenni de 1608-1613 s'havia començat a portar l'aigua des del riu Llobregat fins al monestir. S'havia construït una presa al riu per poder portar l'aigua a través d'una canalització, les obres de la qual havien tingut un cost de 40 lliures. A més a més, es tenien 100 quarteres de calç per continuar l'obra.¹⁷⁷ És probable que aquesta obra no es pogués acabar o que algun aiguat l'hagués malmès del tot, doncs a principis del segle XVIII, el projecte de construcció d'una sèquia per portar l'aigua des del Llobregat fins al monestir tornava a revifar de nou. El 8 d'abril de 1710 s'acordava tirar endavant la canalització: “al respecto de haverse medido y mirado por ingenieros y albañiles si se podía regar la heredad de este monasterio haziendo una sequia desde cerca el Puente de Cabrianas, hasta traspasar toda esta heredad por la parte de arriba de las viñas y haber dichos ingenieros y maestros asegurado ponerlo en ejecución...”¹⁷⁸ Les obres del canal s'encarregaren a Gabriel i Pere Joan Margarit, pare i fill, fusters, i a Rafel Girbau, mestre de cases, tots de la vila de Moià, en un contracte signat en poder del notari de Manresa, Ignasi Monfar, el dia 3 de maig de 1710, segons el qual els fusters i mestre de cases mencionats prometien a l'abat del monestir de Sant Benet de Bages, P. Lluís de Gaver, i a d'altres monjos de la comunitat, que el mes de març de 1711 tindrien “la obra acabada y apunt per poder passar la aÿgua des del pont de Cabrianes ques troba construhit en lo Riu de Llobregat fins a St. Benet de Bages e fins a la rasa que llansa la aÿgua al cap del tros sobre lo hort qui va a la palanca en una rasa que va al riu.” Les dues parts pactaren el preu, obligant a aquest acord els seus béns i les

---

¹⁷⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 222.

¹⁷⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

seves persones.¹⁷⁹ Les obres s'iniciaren, però els constructors no compliren l'acord i l'obra quedà paralitzada. Sembla ser que també hi influí l'oposició de Navarcles que no estava d'acord amb el canal perquè perjudicava el molí que havien construït l'any 1692 al Llobregat, una mica més avall del Pont de Cabrianes.¹⁸⁰ Quan l'any 1711 l'abat de Montserrat, P. Pedro Cañada, visità el monestir de Sant Benet de Bages, ordenà que no s'avancesin diners a cap oficial de l'obra del canal sense que es veiés abans la part útil de l'obra.¹⁸¹ I així es féu.

Gràfic 1. Plànol de la sèquia inacabada del monestir de Sant Benet.¹⁸²

¹⁷⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-6. Llibre primer del consell del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1665-1757.

¹⁷⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Informe sobre la construcció d'un canal per dur l'aigua des del Pont de Cabrianes fins al monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1713.

¹⁸⁰ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

¹⁸¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 170.

¹⁸² Aquest plànol de la sèquia de Sant Benet ha estat reconstruït segons les investigacions de l'explorador i erudit navarclí Josep Singla i Pladellorrens. De totes maneres la magnitud del traçat d'aquesta sèquia no pot provar-se del tot, doncs el paisatge ha canviat bastant al llarg del temps.

L'any 1713 l'obra del canal estava “sens acabar y en un estat molt imperfecte”, cosa que era de “grandissim daný y perjudici a dit monastir y contra lo pactat y promes.” L'abat i els monjos del monestir de Sant Benet, mitjançant el seu procurador, requeriren i interpel·laren als oficials de l'obra del canal perquè complissin els pactes promesos i acabessin l'obra, altrament el monestir amenaçava en prosseguir i acabar les obres amb despeses a càrrec dels oficials i de valer-se contra els seus béns i persones com es pactà en les rigoroses clàusules de les escriptures. A més, el monestir amenaçava els oficials de l'obra en “recobrar tots los danys y perjudicis se han ocasionats y pogut ocasionar a dit Monastir per no haver Vosaltres complert al promès y pactat en dit acte y de tot lo demes licit protestar.”¹⁸³

Davant del fracàs de l'obra del canal que havia de venir des del Pont de Cabrianes, el monestir optà per regar la seva horta de la plana amb la construcció d'una sinya que arrencava des del riu Llobregat, davant mateix de l'actual Fàbrica del Riu de Navarcles.¹⁸⁴ Per abastar-la d'aigua, l'any 1719 es construí un pou al costat del riu, el qual a través d'una nòria traslladava l'aigua en un nivell més alt per tal d'abastar la sinya. Aquesta nòria, amb la qual es fixà el viatger il·lustrat Francisco de Zamora quan visità el monestir de Sant Benet a finals del segle XVIII,¹⁸⁵ es féu de nou durant el quadrienni de 1777-1781, aixecant-se també una teulada en la caseta que la resguardava. Per tal de fer-la moure, es comptava amb el treball d'una mula.¹⁸⁶ Era un sistema força efectiu dins de les possibilitats del moment, doncs regava una part important de la plana de Sant Benet de manera pràctica i sense massa esforços.

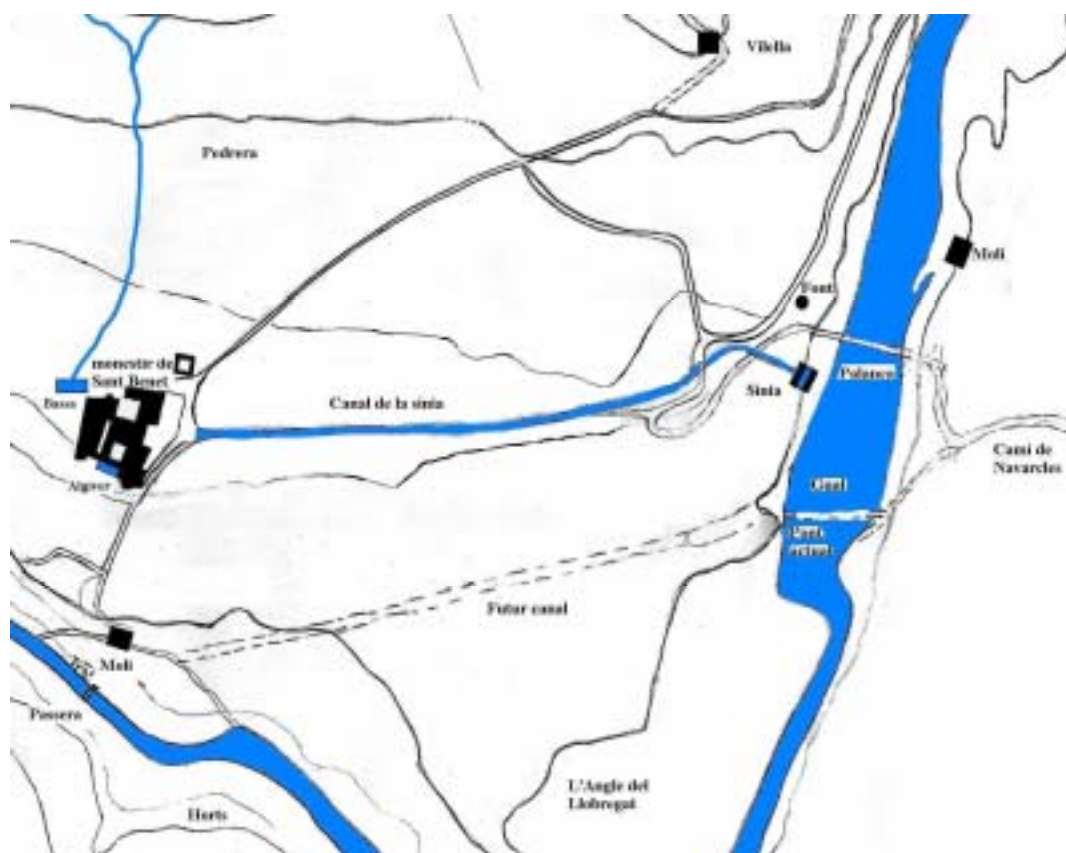
¹⁸³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Informe sobre la construcció d'un canal per dur l'aigua des del Pont de Cabrianes fins al monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1713.

¹⁸⁴ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

¹⁸⁵ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 106.

¹⁸⁶ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

Gràfic 2. Plànol de la irrigació i entorn del monestir de Sant Benet a finals del segle XVIII.¹⁸⁷

Per a l'abastament d'aigua per a la comunitat, el monestir de Sant Benet de Bages es dotava també de cisternes. En l'inventari de l'any 1564 figuren al monestir la *sisterna* i *les sisternes noves*.¹⁸⁸ Sens dubte, es veu en el present inventari que les cisternes tenien una existència força antiga ja en el sí del monestir, doncs l'any 1564 n'hi havien unes de noves, suposant que per comparació a l'altra, que deuria ser força vella. Probablement ja en l'època medieval el monestir posseïa una cisterna que recollia l'aigua de la pluja per abastar el consum de la comunitat. En la cisterna suposada com a més vella, l'any 1564 hi havia la seva porta, amb pany i clau, i a l'interior del seu recinte tancat, s'hi guardaven diverses caixes, un llit, algunes flassades i màrfegues, una sàrria, una portadora, un bot de vi, algunes eines, quatre arcabussos vells i dues

¹⁸⁷ Aquest plànol de la irrigació i entorn del monestir de Sant Benet a finals del segle XVIII, ha estat reconstruït segons les investigacions de l'explorador i erudit navarclí Josep Singla i Pladellorens.

¹⁸⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

ballestes per a la defensa del monestir. En el recinte interior de les cisternes noves hi havia una taula de bufet de noguer, dues cadires de cuir, dos banquets per seure i dos llits de camp amb els seus pilars, matalassos, màrfegues, llençols, coixins i cortinatge. Amb força probabilitat aquestes cisternes s'ubicaven ja en els espais on es troben actualment, entre el claustre i el celler. Durant el quadrienni de 1781-1785 es féu de nou el brocal del pou del pati de la creu amb pedra treballada i es renovà tot el sistema d'extracció de l'aigua.¹⁸⁹

Per poder regar l'horta dels voltants del monestir s'optà per la construcció d'una bassa que recollís l'aigua de la pluja. En les fortificacions del segle XIV ja se n'esmenta una, encara que es desconeix si es trobava en el mateix lloc que la de darrera de la sagristia barroca, que fou enterrada a principis del segle XX durant les obres de transformació del monestir de Sant Benet en residència d'estiueig de la família Casas-Carbó.

L'any 1649 hi ha constància que s'estava treballant en la bassa de fora per aprofundir-la. L'any 1657 es féu una grua nova per treure l'aigua de la bassa, denominada com a "algiver" o "safareix", i poder regar els horts i jardins dels voltants del monestir.¹⁹⁰ L'any 1699 es posà un cub al costat de la bassa per tal de poder-ne treure l'aigua per regar.¹⁹¹ Aquesta bassa es netejà durant el quadrienni de 1781-1785 i s'hi féu una grua nova per treure'n l'aigua. Una vintena d'anys més tard s'enrajolava tota de nou.¹⁹² La bassa estigué en funcionament fins a l'exclaustració del monestir.

L'any 1797 es canalitzà l'aigua de la Font de Sant Onofre per poder regar l'hort i tenir aigua abundant i de bona qualitat. Tal com consta en el llibre de majordomia, per resoldre els problemes d'escassetat d'aigua que des de sempre tingué el monestir, tant pel que fa a l'aigua de consum propi de la comunitat com a la necessària per regar l'hort, "se ha hecho venir el agua de la Fuente de San Onofre para la que se ha construido un conducto de pasadas 1350 varas castellanas de longitud y para recoger la sobrante para el regadío del huerto se ha

---

¹⁸⁹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁹⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

¹⁹¹ ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

hecho un algibe que de longitud tiene 200 palmos, quarenta y ocho de latitud y doce de profundidad.”¹⁹³ Entre els anys 1778-1781 s’havia construït la gran bassa que s’ubica encara actualment al darrera de les edificacions de migdia i que s’omplia mitjançant l’aigua que procedia de la nòria que el monestir posseïa al Llobregat i també amb l’aigua procedent de la Font de Sant Onofre. Aquesta enorme bassa s’utilitzà com a tal fins a l’exclaustració del monestir i, posteriorment, ja en el segle XX, fou utilitzada com a piscina per la família propietària del monestir.

El monestir, durant l’època moderna també posseïa un pou de gel, la construcció del qual data de principis del segle XVII, sense desestimar-se que no n’hi hagués hagut cap altre anteriorment. Concretament durant el quinquenni de 1608 a 1613 s’acabava el pou de gel, després d’enfonsar-lo dotze pams sota la roca i de deixar-hi una amplada de tretze pams. S’hi feu també una regata excavada en la roca per poder treure l’aigua a l’exterior. El cost de l’obra havia estat de 60 lliures.¹⁹⁴ El pou de gel, ubicat sempre a la cara nord, a la que no hi toca el sol, permetia al monestir tenir gel de manera fàcil durant força mesos a l’any. El gel era necessari per a la conservació dels aliments, per la qual cosa s’emprava també la sal, que aleshores era força cara. Aquest pou de gel consta que l’any 1668 tenia una vinya al seu voltant.¹⁹⁵

Al costat mateix dels edificis del monestir també hi havia un hort, molt distant a l’altre que el monestir tenia a la vora del riu, que era regat amb l’ajuda de la nòria. Aquest hort, a mitjan segle XVII, tenia molts arbres fruiters i parres, i es regava amb l’ajuda d’una grua, que treia aigua de la bassa, i a través d’unes petites canalitzacions regaven l’hort.¹⁹⁶ Entre els anys 1795-1799 es féu una paret a l’hort per acabar-lo de tancar. Aquesta era de 50 vares de llarg i 58 pams d’alçada. Aquest hort, un cop exclaustrat el monestir, seguí essent conreat. La família Casas-Carbó, propietària del monestir a partir de l’any 1907, decidí de

---

¹⁹² AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁹³ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

¹⁹⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

¹⁹⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 117.

¹⁹⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1653-1657.

convertir la part alta de l'hort en un jardí, mentre que la part que quedava a sota del conjunt d'edificis monàstics, continuà essent conreada pels seus masovers.

3.1.1.17. L'ermita de Sant Valentí

L'ermita de Sant Valentí, si bé ubicada al Puig de Sant Valentí, gairebé a un quilòmetre del monestir, també fou part integrant del paisatge del monestir de Sant Benet de Bages, doncs des de sempre fou administrada per aquest. Per la seva estructura, la construcció d'aquesta ermita, dedicada al patró del monestir i de tot el Pla de Bages, podria ubicar-se al segle XVI.¹⁹⁷ No obstant, segons les dubtoses anotacions del notari manresà Josep de Mas i Casas en la seva obra *Ensayos históricos sobre Manresa*, de finals del segle XVIII, els orígens de l'ermita del Puig podrien ubicar-se al segle VI de la nostra era, quan es prosseguí a la hipotètica construcció d'una capella a dalt el puig dedicada a Sant Jaume, on s'hi podrien haver col·locat posteriorment les relíquies de Sant Valentí, que més tard enriquiren la cripta del monestir. Una altra tradició situa la trobada del cos del sant en el mateix lloc de l'ermita, per la qual cosa se li hauria dedicat posteriorment.¹⁹⁸ Sigui quin sigui l'origen de l'ermita del Puig de Sant Valentí, durant el quinquenni de 1608-1613, l'ermita s'havia cobert de nou i s'havia blanquejat per fora, tenint aquestes obres un cost de 8 lliures.¹⁹⁹ L'any 1645 l'ermita ja havia tornat a quedar envellida, doncs coincidint amb la visita al monestir de Sant Benet per l'abat de Montserrat, P. Francesc Batlle, aquest ordenà a la comunitat del monestir que s'adobés la teulada de l'ermita i s'emblanquínés tota ella per dins. Manà també que s'adobés l'altar i que es tanqués la porta, de manera que no es pogués obrir sense clau. L'ermita es

---

¹⁹⁷ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 308.

¹⁹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa: Imprempta de Vives, pàgs. 126-127.

¹⁹⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Manual de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1594-1623.

trobava aleshores en un estat de plena indecència i l'abat de Montserrat ordenava que, acabades les obres de reforma, l'ermita es tornés a beneir de nou. I tot això calia fer-ho abans que es comencessin a fer les processons al sant, de tanta devoció a la comarca, que pujaven fins allí mateix.²⁰⁰ Una d'aquestes processons tenia sempre lloc el dia de Sant Marc, quan la comunitat benedictina pujava a l'ermita del Puig, portant les relíquies del sant i celebrant-hi una missa cantada. Durant aquesta jornada l'ermita i els seus entorns s'omplien de gent de tota la contrada.²⁰¹

Durant el quadrienni de 1777-1781, mentre es refeien de nou totes les teulades del monestir de Sant Benet, es renovà també del tot la teulada de l'ermita del Puig de Sant Valentí.²⁰² Els monjos de Sant Benet es feren càrrec de l'ermita fins a l'exclaustració del monestir, quan s'inicià una llarga etapa d'abandonament i enrunament de l'ermita que encara avui perdura.

3.1.2. Transformació planimètrica del monestir de Sant Benet de Bages durant l'època montserratina

El present apartat pretén exemplificar sobre plànols les transformacions arquitectòniques que es van anar produint al monestir de Sant Benet de Bages durant el període montserratí. Concretament s'han elaborat quatre plànols de quatre períodes representatius a nivell de les reformes arquitectòniques del monestir: un primer de la segona meitat del segle XVI, que representaria l'estat del monestir abans de l'annexió a Montserrat; un segon de l'any 1670, que permetria veure el monestir després de la construcció de l'edifici nord i palau de l'abat barroc; un tercer de l'any 1770, que representaria el monestir amb les

---

²⁰⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 91.

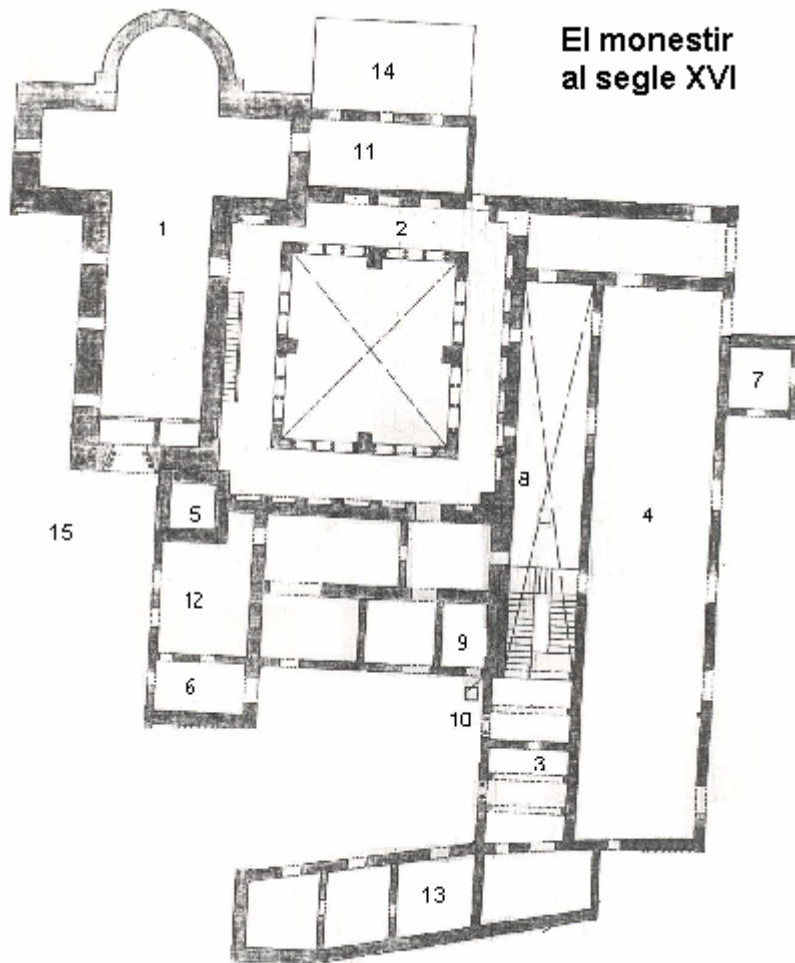
²⁰¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 309.

²⁰² AHCM, *Eclesiàstics*, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

cel·les de migdia i algunes de llevant i de ponent afegides; i un quart plànol de l'any 1835, en el qual es podria veure l'estat complet del monestir en el moment de l'exclaustració. Val a dir, però, que la confecció d'aquests plànols ha estat molt complicada per la manca de dades prou clares i prou precises sobre la localització exacta dels diferents espais del monestir, motiu pel qual s'ha optat per situar només aquells espais que hi havia prou constància documental sobre la seva localització. Per confeccionar els plànols s'ha utilitzat com a plantilla el que molt probablement féu l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch quan estigué a Sant Benet de Bages, doncs aquest plànol fou trobat en una de les seves carpetes del seu arxiu personal. El plànol fou fet en moments previs a l'inici de les obres de transformació del monestir en residència d'estiueig de la família Casas-Carbó, a principis del segle XX.

Gràfic 3. Plànol del monestir de Sant Benet al segle XVI.

En el primer plànol, que representa l'estructura arquitectònica del monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVI, a part de distingir clarament l'església (1) i el claustre (2), es poden veure també

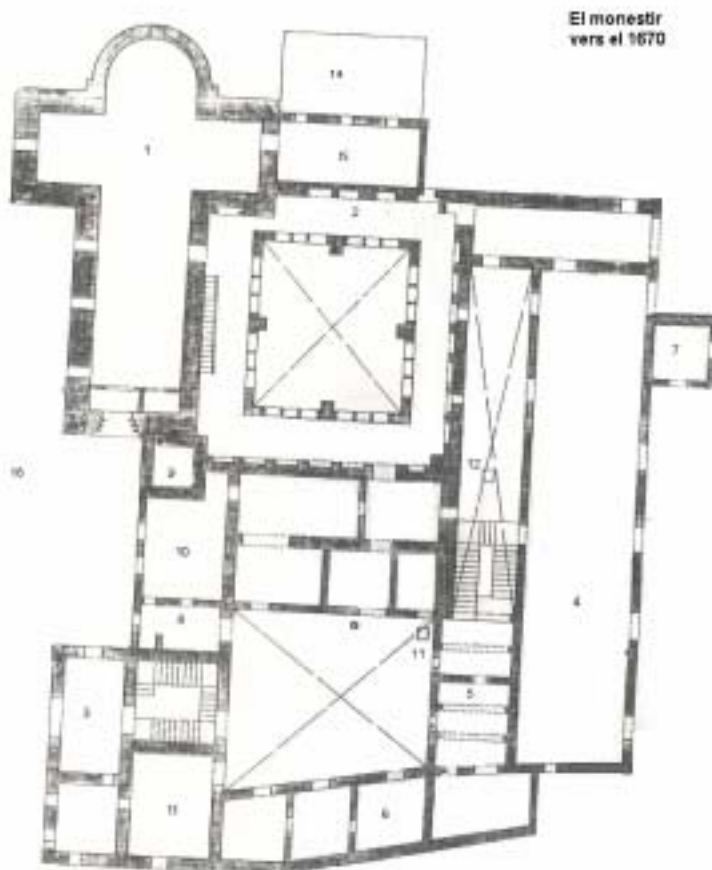
les quatre torres de defensa procedents de la fortificació del monestir en època del rei Pere III el Cerimoniós, al segle XIV. Aquestes són el campanar (5), la

torre de l'arxiu (6), la torre de la cuina (9) i la torre del celler (7). A més, pot veure-s'hi també el palau abacial (3), el celler gran (4), el celler de la torre (12), la sagristia (11), la infermeria (13), el pou (10), la cisterna (8), l'algiver (14) i el cementiri (15). No obstant, una de les reformes importants del període és l'aixecament del sobreclaustre per a noves cel·les i estances de la comunitat.

Ben poc després de l'annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat, es començà a construir un conjunt nou d'edificacions a la cara nord del monestir de Sant Benet. Es tracta del palau de l'abat barroc i de les dependències del seu entorn, uns edificis que es construïen des de pocs anys després de l'annexió, doncs l'any 1627 les obres ja estaven bastant avançades i és probable que estiguessin ben enllestides vers el 1670.

Gràfic 4. Plànol del monestir de Sant Benet durant la segona meitat del segle XVII.

La nova estructura barroca del monestir integrava tota l'edificació del nou palau abacial. El monestir seguia una estructura molt similar a la de finals del segle XVI, l'església (1), el claustre (2), la sagristia (15), el campanar (9), el celler (4), la infermeria (6), la torre de migdia (7), el pou (11), cisterna (12), l'algiver (14) i el cementiri (16). En la resta d'edificacions hi havia hagut canvis. La cuina (8) i el refectori (10) s'havien traslladat a la cara nord, en la primera

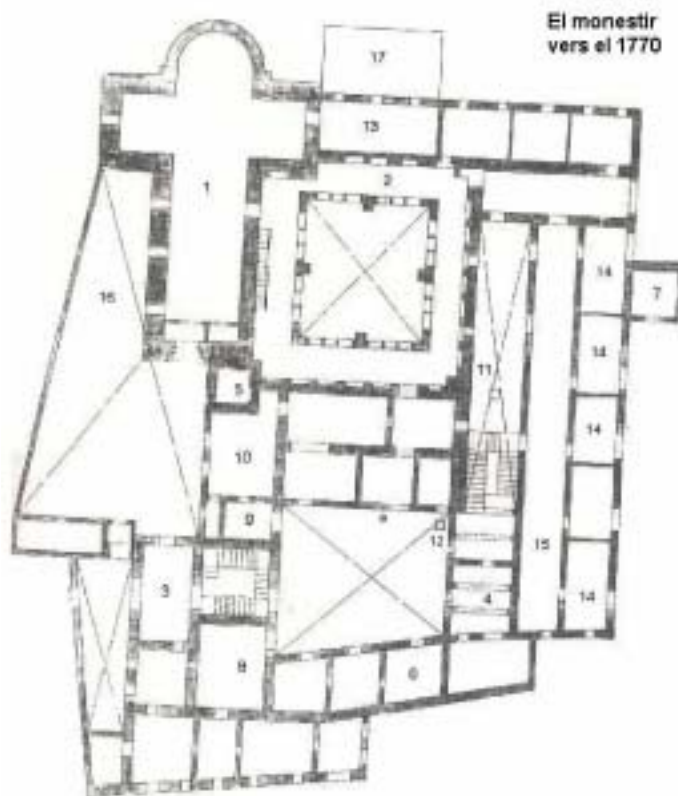

planta. L'antic palau abacial s'havia convertit en l'hostatgeria (5). En la nova edificació de la residència abacial a la cara nord s'hi havia fet la nova cambra de l'abat (3), amb una possible habitació annexa, i el saló dels mossos (13). I aquest conjunt d'espais que sortien de la nova edificació barroca de tramuntana permetien alhora convertir l'antic pati d'entrada del monestir en un pati interior, el pati de la creu.

A finals del segle XVII i principis del segle XVIII, el monestir continuà transformant-se plenament. Durant aquest període es feren edificacions annexes a les zones nord i de llevant, però la gran edificació dels moments no fou altra que la construcció de la nova mongia a sobre del celler. Aquesta construcció cal datar-la de principis del segle XVIII, encara que no s'acabà del tot fins a principis del segle XIX. És probable que en iniciar-se les obres d'aquesta nova mongia abans es fes una reestructuració i renovació total del celler, doncs consta com l'any 1717 es parla del celler nou, mentre que de sis anys després, el 1723, data la llinda que hi ha a la porta de la construcció del damunt, la mongia barroca. Així doncs, abans de començar-se les obres de construcció de la nova mongia va haver-se de consolidar bé el seu fonament, el celler, cosa que comportà una renovació total de l'indret.

Gràfic 5. Plànol del monestir de Sant Benet durant la segona meitat del segle XVIII.

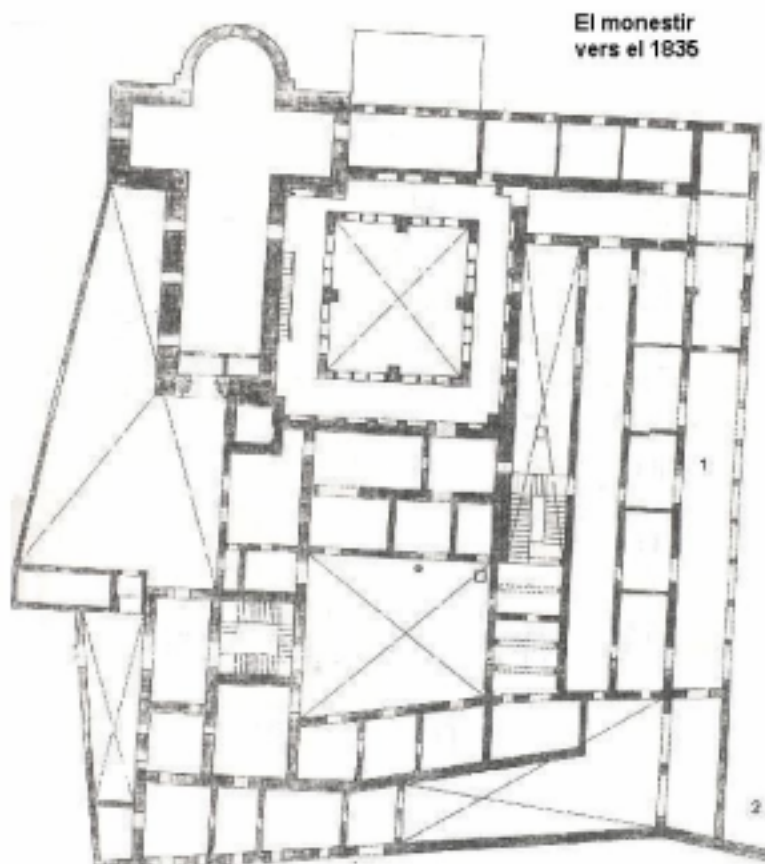
En aquest plànol del monestir de Sant Benet vers l'any 1770, es poden veure ja diversos canvis respecte els plànols anteriors. Fou durant el segle XVIII que el monestir experimentà un creixement més important a nivell

arquitectònic. La major part dels edificis existents en el plànol anterior es conservaren com a tals: l'església (1), el claustre (2), la cambra abacial (3), l'hostatgeria (4), el campanar (5), la infermeria (6), la torre de migdia (7), el saló dels mossos (8), la cuina (9), el refectori (10), la cisterna (11), el pou (12), la sagristia (13), el cementiri (16) i l'alguiver (17). Els canvis importants d'aquest període vingueren per traslladar els dormitoris dels monjos (14) a migdia, a sobre del celler, en la primera i segona plantes de l'edifici que encara no s'havia acabat del tot. Aquestes cel·les dels monjos estaven unides per un llarg corredor (15). És de suposar també, per les diferents i constants notícies d'obres dutes a terme durant el període, que a les zones de llevant i de ponent, també es feren noves edificacions al llarg del segle XVIII. Probablement es tractava de més habitacions pels monjos i pels mossos, encara que l'escassetat documental sobre aquest tema, ens fa difícil de fer-ne una interpretació fidedigne.

Gràfic 6. Plànol del monestir de Sant Benet durant la primera meitat del segle XIX.

Aquest quart i darrer plànol mostra la darrera fesomia que probablement tingué el monestir de Sant Benet de Bages. Si bé es desconeix quin fou l'enclavament d'alguns serveis de la comunitat, com la cuina i

el menjador, en el sí de la nova mongia barroca, on sembla ser que se'n construïren de nous, sí que sembla ser que la majoria de les estances que ja hi havia l'any 1770 es mantingueren en els mateixos llocs.

No obstant, durant les darreres dècades del segle XVIII i principis del XIX, s'acabaren les obres de la mongia, afegint-s'hi una gran eixida per a cadascun dels dos pisos (1), on tenien sortida les cel·les dels monjos. A més, durant el trienni de 1778-1781, s'havia construït a la part de migdia dels horts del monestir de Sant Benet un gran estanc (2) per rebre les aigües que a través de la nòria del Llobregat arribaven al monestir de Sant Benet. Aquest gran estanc o bassa es feia servir per regar l'horta.

3.2. El monacat

Aquest capítol pretén ser una reconstrucció de la comunitat monàstica que residí al monestir de Sant Benet de Bages durant l'època moderna, batejada com a montserratina en el present treball, per ser el període en què Sant Benet de Bages estigué estretament vinculat al monestir de Santa Maria de Montserrat. Una comunitat no només formada pels monjos de cor, els llecs o els donats, sinó també pels laics de l'entorn monàstic que col·laboraven en les feines diàries del monestir. En el capítol es fa també una reconstrucció interna de la comunitat monàstica, prestant força atenció en els càrrecs monacals més importants i a les tasques que els corresponien. A més a més, es reconstrueix també el model de vida quotidiana i aspectes de la vida conventual del monestir de Sant Benet de Bages durant aquest període que va de 1593 a 1835.

3.2.1. La comunitat monàstica

La comunitat monàstica del monestir en el ja citat període montserratí s'ha pogut reconstruir a partir de la consulta de nombrosa documentació procedent de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages, conservada actualment als arxius del monestir de Montserrat, la Corona d'Aragó i el comarcal de Manresa. Sobretot, d'entre aquesta documentació, en destaquen els llibres del consell del monestir, conservats a l'Arxiu del Monestir de Montserrat, i els llibres de majordomia, conservats parcialment entre els tres arxius mencionats. De la resta de documents, lligalls, capbreus, plets i d'altres llibres i papers, també se n'han pogut extreure diverses dades útils per a la confecció de nòmines monacals del monestir de Sant Benet de Bages durant el període ja considerat. Ha estat també una important font documental la infatigable labor investigadora i divulgadora d'Ernesto Zaragoza Pascual, exfrare

benedictí de Santo Domingo de Silos, monestir on es conserva l'Arxiu de la Congregació de San Benito de Valladolid, el qual s'ha dedicat a investigar i a divulgar sobre el monacat benedictí de la Congregació de Valladolid a Catalunya i en diversos punts de l'Estat espanyol.

L'anàlisi i estudi documental ens ha permès reconstruir la següent taula sobre el nombre de membres que integraven el monestir de Sant Benet de Bages durant diferents períodes compresos entre els segles XVI i XIX.²⁰³ En aquesta taula es pot observar com el monestir de Sant Benet de Bages era un dels monestirs mitjans de Catalunya pel que fa a la seva comunitat i també es poden apreciar bé les èpoques de més creixement d'aquesta comunitat.

Taula 1: Nombre de membres de la comunitat durant l'època montserratina.

Any	Monjos	Llecs	Donats	Escolans	Mossos	Hostes	Total
1595	4		1		5		10
1597	9		2		6		17
1604	10			3	8		21
1606	14			3	8		25
1608	13			3	7		24
1613	12			2	8		22
1617	9	1		3	9		22
1621	7	1		2	8		19
1622	15	1	1	2	8		27
1764	12	1	2		6		23

²⁰³ Aquesta taula s'ha reconstruït a partir dels llibres de majordomia del monestir de Sant Benet dels anys 1594-1625 i 1762-1805, conservats respectivament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa.

1765	15	1	12	28	
1777	16	1	12	29	
1785	16		12	28	
1793	13		11	24	
1797	14		12	8	34
1805	14		10	8	34
1828	12	1	6	19	
1835	10	2		12	

A partir d'aquesta taula, s'observa com la comunitat monàstica de Sant Benet de Bages experimentà un important creixement pocs anys després de l'annexió del monestir a Montserrat. Concretament de la comunitat de 10 persones que residien al monestir l'any 1595 es passà a una comunitat de 25 persones l'any 1606. Pel que fa al número de monjos, es passava dels 4 als 14, se'n guanyaven 10. A partir de l'any 1606 la comunitat del monestir de Sant Benet de Bages s'anà mantenint per sobre de la vintena de membres fins a les acaballes del monestir, després del Trienni Liberal (1820-1823), quan la comunitat ja havia decaigut molt. Entre 1606 i 1835 la comunitat anà oscil·lant entre els 12 i els 16 monjos, exceptuant els anys 1617, 1621 i 1835, quan la comunitat tingué menys de 12 monjos. Juntament amb els monjos, destacaven també per la seva important tasca en el funcionament intern del monestir els mossos o criats. Si bé durant els primers anys del segle XVII els mossos del monestir foren entre 7 i 9, durant la segona meitat del segle XVIII el seu nombre havia crescut considerablement. Entre 1765 i 1800 el nombre de mossos i criats del monestir fou de 12. Els mossos o criats no formaven part de la comunitat monàstica, ja que no tenien accés als capítols, però sí que formaven part de la comunitat de residents a Sant Benet de Bages. Els moments de màxim creixement d'aquesta comunitat de residents al monestir foren els darrers anys del segle XVIII i els primers del segle XIX, quan

coincidint amb la Revolució Francesa (1789-1799) i la Guerra del Francès (1808-1814), estigueren refugiats al monestir de Sant Benet vuit eclesiàstics occitans emigrats de l'onada revolucionària que afectava França en aquells moments.

Durant l'època montserratina, Sant Benet de Bages tingué una comunitat de residents al monestir gairebé sempre d'una vintena llarga de persones, arribant en els moments de màxima aflluència a la quantitat de 34 membres. El gruix d'aquesta comunitat el formaven sobretot els monjos de cor i els mossos, mentre que els llecs i els donats eren ben pocs en el sí de la comunitat, menys encara que els escolans que col·laboraven en l'Ofici Diví.

3.2.1.1. Els monjos de cor

Els monjos de cor eren aquells que ja havien professat, els que havien fet vots i pres hàbit com a tals. Per poder professar havien de tenir complerts els 16 anys, encara que acostumaven a professar força més grans, generalment per sobre dels 20 anys. La seva admissió per rebre l'hàbit, així com la concessió perquè pogués professar al cap de l'any de noviciat, es concedia a proposta de l'abat i amb el consentiment del capítol, en el qual eren admesos tots els monjos un cop ja havien professat.²⁰⁴

Els monjos del monestir de Sant Benet de Bages, des de l'annexió d'aquest monestir a Montserrat l'any 1593, eren monjos procedents del monestir de Montserrat, lloc on havien fet els vots i pres l'hàbit monacal. El monestir de Santa Maria de Montserrat, des de 1493, estava annexionat a la Congregació de San Benito de Valladolid, motiu pel qual, la comunitat benedictina de Montserrat tenia una procedència força dispersa de molts punts de la geografia peninsular, sobretot de la zona nord. Així doncs, a Montserrat, a partir de finals del segle XV, hi havia una comunitat benedictina de procedència catalana i castellana alhora, circumstància que en més d'una ocasió acabà

generant greus conflictes en el sí de la comunitat. Aquesta mateixa comunitat, que integrava monjos catalans i monjos castellans alhora, era la que també residia al monestir de Sant Benet de Bages.

Com es pot observar en la taula núm.1, la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages, durant l'època moderna, era una de les comunitats mitjanes de Catalunya pel que fa al nombre de monjos. Aquest oscil·lava generalment entre els 16 i els 12 monjos de cor. Eren monjos que, procedents de Montserrat, passaven llargs períodes al monestir de Sant Benet, des d'on en algunes ocasions retornaven a Montserrat o, fins i tot, eren enviats a d'altres monestirs de la Congregació de Valladolid, un dels quals era el també monestir català de Sant Feliu de Guíxols.

Els monjos de cor eren coneguts també com a monjos preveres. El seu estatus era similar al dels clergues, ja que es beneficiava dels seus privilegis, el fur eclesiàstic o jurisdicció, i era sotmès a algunes obligacions clericals.²⁰⁵ Aquests monjos eren els que rebien els càrrecs més importants i els destinats als diferents graus de la clericatura. A més, els monjos de cor eren candidats també a ocupar les parròquies de les quals el monestir tenia el dret de proveir rector, que foren en època moderna les de Santpedor, Navarces, Sant Fruitós de Bages, Sant Martí de Serraïma, Castellfollit de Riubregós, Ferran, Santa Susanna de Riner, Sant Martí de Torroella i Les Preses, entre d'altres. Val a dir, però, que aquesta funció de rectors la podien exercir aquests monjos sempre que no hi hagués algun clergue secular residint en la comunitat de Sant Benet de Bages, cosa que es donà en diferents períodes de la història.²⁰⁶

En la taula núm. 2 pot observar-se el nombre de monjos de cor que vivien al monestir en diferents anys del període montserratí de Sant Benet de Bages:²⁰⁷

---

²⁰⁴ MOLINÉ I COLL, Enric (1998): *Els últims dos-cents anys del monestir de Gerri (1631-1835)*. Tremp: Garsineu, pàgs. 24-25.

²⁰⁵ PUIG I FERRETÉ, Ignasi M. (1991): *El monestir de Santa Maria de Gerri (segles XI-XV)*. Barcelona: IEC, pàg. 205.

²⁰⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 212.

²⁰⁷ Aquesta taula s'ha reconstruït a partir dels llibres de majordomia del monestir de Sant Benet dels anys 1594-1625 i 1762-1805, conservats respectivament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa.

Taula 2: Nombre de monjos del monestir.

Any	Monjos	Any	Monjos
1595	4	1764	12
1597	9	1765	15
1604	10	1777	16
1606	14	1785	16
1608	13	1793	13
1613	12	1797	14
1617	9	1805	14
1621	7	1828	12
1622	15	1835	10

Tenint en compte les dades que facilita Josep Iglésies sobre la població monacal catalana l'any 1787, pot considerar-se que el monestir de Sant Benet, pel que fa al seu nombre de monjos, es situava aleshores entre els monestirs mitjans catalans. Iglésies atribueix la quantitat poc fiable de 7 monjos al monestir de Sant Benet. Tenint en compte que l'any 1785 n'hi havia 16 i l'any 1793 n'hi havia 13, és probable que els monjos de Sant Benet a l'any 1787 es trobessin entre ambdues xifres anteriors. Fent aquesta consideració i comparant-la amb les dades que ens ofereix Iglésies, el monestir de Sant Benet seria el sisè dels monestirs de benedictins negres catalans en nombre de monjos, quedant per darrera de Santa Maria de Montserrat, Santa Maria de Ripoll, Sant Feliu de Guíxols, Sant Pere de Roda i Sant Pau del Camp, i tenint molt a prop en nombre de monjos els monestirs de Sant Pere de Besalú i de Sant Esteve de Banyoles. Això sí, deixant al marge de la comparació els

monestirs del Císter, Santa Maria de Poblet i Santes Creus, força més grans que la resta.²⁰⁸

La consulta dels diferents lligalls i llibres que es conserven de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages a l'Arxiu del Monestir de Montserrat, l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa, així com també, la confecció d'un inventari d'aquests, ens ha permès reconstruir una nòmina monacal dels diferents monjos que estigueren al monestir de Sant Benet de Bages durant la seva època montserratina. Aquesta, que amb tota probabilitat és incompleta per la manca de documentació d'alguns períodes, està publicada en l'annex de la present tesi doctoral. No obstant, encara que incompleta amb tota probabilitat, figuren en aquesta nòmina un total de 294 monjos, dels quals coneixem la procedència i l'any de la presa d'hàbit. D'aquests 294 monjos, si se n'hi resten 18 que prengueren l'hàbit abans de l'annexió del monestir de Sant Benet de Bages a Montserrat, pot observar-se que els 276 monjos restants representen el 32 % dels 918 monjos que prengueren l'hàbit a Montserrat entre els anys 1593 i 1835, percentatge que corregit per l'ocultació en la documentació consultada de diferents monjos sense càrrecs monacals, podria fer suposar que més d'una tercera part, com a mínim, dels monjos montserratins que prengueren l'hàbit durant el període de 1593 a 1835, estigueren alguns anys residint al monestir de Sant Benet de Bages. Val a dir, que a part de l'intens treball de consulta arxivística que ha suposat la publicació de la present nòmina monacal, que ha requerit la consulta de diferents lligalls i manuals de l'antic arxiu del monestir, també ha estat d'ajuda important l'obra de recerca i divulgació del P. Ernesto Zaragoza Pascual sobre els monjos de la Congregació de San Benito de Valladolid.

---

²⁰⁸ IGLÉSIES I FORT, Josep (1972): "La població monacal catalana l'any 1787, segons el cens de Floridablanca," *Actes del II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 248-249.

3.2.1.1.1. La procedència dels monjos

En tractar de la procedència dels monjos del monestir de Sant Benet de Bages durant l'època montserratina, ens apareixen dues vessants prou importants cadascuna, una és la social i l'altra és la geogràfica. La primera d'aquestes, la vessant social, ens porta a analitzar de quins grups socials procedien els monjos i, certament, aquests, com a eclesiàstics que eren, procedien de la petita noblesa, d'algunes cases de pagès benestants i de la burgesia urbana.²⁰⁹ El clergat aleshores era la sortida natural dels fills segons de les famílies benestants. Entre la nòmina del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina (ss. XVI-XIX) hi ha alguns noms de monjos procedents de famílies benestants de Catalunya, com ara els PP. Lluís de Gaver i de Fluvià, Josep Ferrer i de Peguera i Josep de Magarola i de Grau, membres de la noblesa catalana. Aquest darrer era el fill del Regent del Consell Suprem d'Aragó, Joan de Magarola, i fou president de la Diputació del General o Generalitat durant els anys 1665-1668, mentre era abat del monestir de Sant Pere de Camprodon. Per altra part hi ha també monjos procedents de la burgesia urbana, com ara els PP. Francesc Firmat, Bernat Miralda i Josep Madriguera, pertanyents a la burgesia de la ciutat de Manresa; i aquells altres monjos procedents de cases pageses terratinents, com ara els PP. Plàcid Fontcalda, Joan Espina i Benet Argerich, entre d'altres, que procedien de grans masos no massa apartats del monestir de Sant Benet de Bages. No obstant, si bé la procedència social dels monjos tendia a ser de classes benestants i acostumava a anar acompanyada de la pràctica del nepotisme que feien moltes famílies benestants per tenir sempre membres a l'Església, és cert també que durant l'època moderna accediren a la comunitat benedictina més monjos de classe mitjana o baixa. Durant l'època montserratina de Sant Benet de Bages, la procedència social del clergat s'havia obert força, per bé que encara dominessin els membres de famílies benestants. L'origen dels monjos d'aquesta època havia variat molt respecte amb el de l'edat mitjana, quan les

---

²⁰⁹ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 638.

famílies de la baixa noblesa eren les principals assortidores de monjos i, sobretot, dels que serien abats i ostentarien importants càrrecs.²¹⁰

Potser més que la procedència social, de la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages a l'època montserratina cal destacar i comentar la procedència geogràfica dels monjos. I és que contràriament al que succeïa a la major part dels monestirs catalans, a Sant Benet de Bages hi hagué una comunitat formada per monjos catalans i castellans alhora. Aquesta situació es produí al monestir de Sant Benet des de la seva annexió al monestir de Montserrat l'any 1593 i el seu conseqüent ingrés a la Congregació de San Benito de Valladolid. Els monjos benedictins de Sant Benet de Bages foren des d'aleshores els mateixos que els del monestir de Santa Maria de Montserrat, que acostumaven a passar alguns anys de la seva vida espiritual a la casa conventual i col·legi benedictí de Benet de Bages.

A l'època moderna, no deixava de ser curiosa la presència d'una comunitat de monjos castellans, gallecs, asturians, aragonesos, navarresos, andalusos i valencians al Pla de Bages. Al monestir es produïa una convivència entre monjos de procedències molt diverses i, dins de les seves antigues parets, es parlava en castellà i en català, contràriament al que succeïa en la resta del territori de l'entorn, que parlava només en llengua catalana. Al mateix temps, el bilingüisme hispànic que hi havia en el sí del monestir, feia que la llengua castellana tingués una importància cabdal en l'escriptura dels monjos. Si bé aquests també escrivien en diferents ocasions en català i en llatí, la major part de la documentació conservada del monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina, es troba escrita en llengua castellana.

Per conèixer més a fons com era realment aquesta convivència monàstica entre monjos procedents de diferents punts de la geografia hispànica, s'ha treballat a partir de les dades que forneixen la nòmina monacal de 294 monjos que romangueren al monestir de Sant Benet durant l'època montserratina, dels quals se'n coneix la seva procedència geogràfica i la data de presa de l'hàbit. Les dades resultants d'aquesta petita investigació estadística potser no són

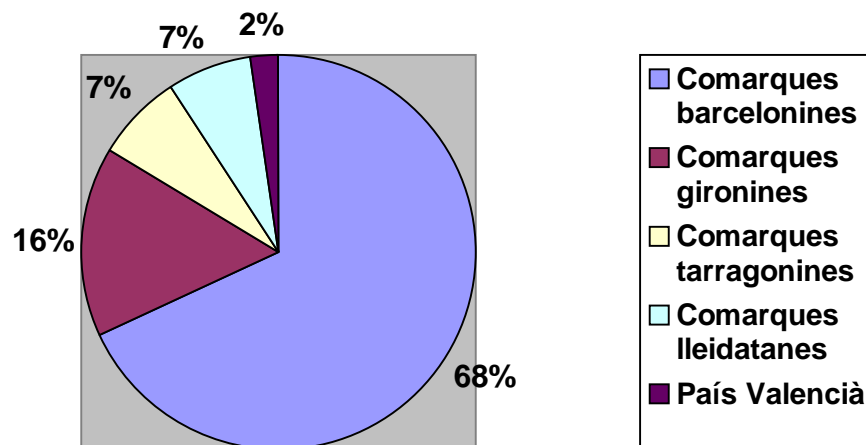
---

²¹⁰ CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'edat mitjana*. Cardona: Patronat Municipal de Museus de Cardona, pàgs. 98-99.

representatives del tot, atès que hi ha alguna època que hem localitzat menys monjos que en d'altres. No obstant, l'estimació que ens resulta és contrastada amb les dades que ens forneix una nòmina monacal del monestir de Montserrat durant la segona meitat del segle XVIII que es percep com a força més fiable.²¹¹

Dels 294 monjos compresos en la nòmina abans dita, 184 eren catalans, mentre que la resta, 110, no ho eren. És a dir, en percentatges, el 66 % eren catalans, mentre que el 34 % no ho eren. La procedència d'aquests 184 monjos catalans era al mateix temps molt diversa: 125 monjos procedien de les comarques barcelonines, 29 de les gironines, 13 de les tarragonines, 13 de les lleidatanes i 4 del País Valencià, quantitats que passades a percentatges es poden veure en el següent gràfic:²¹²

Gràfic 7. Procedència geogràfica dels monjos catalans que visqueren al monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina.

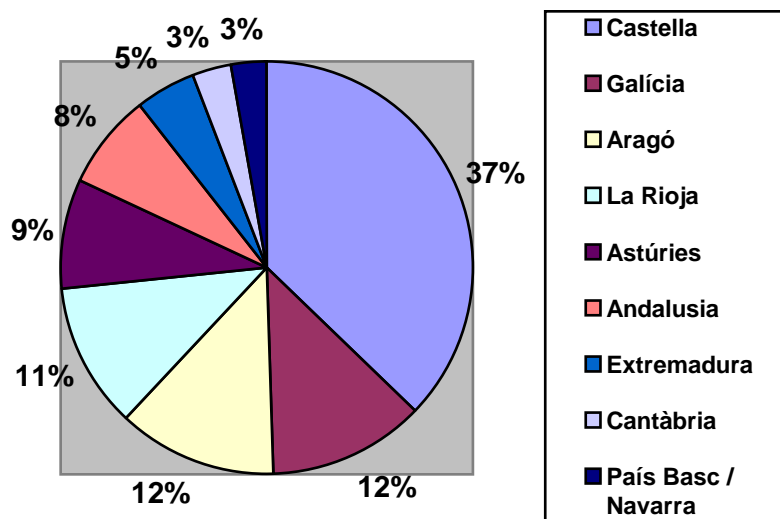
²¹¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 74. Relació de monjos de Montserrat al segle XVIII, amb la data de l'ingrés, presa d'hàbit i el lloc de procedència.

²¹² Com s'ha dit anteriorment, les dades de la nòmina monacal del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina s'han extret de diversos lligalls i manuals de l'antic arxiu del monestir, avui conservats als arxius de la Corona d'Aragó, Montserrat i Manresa, així com també ha estat d'ajuda important l'obra de recerca i divulgació del P. Ernesto Zaragoza Pascual sobre els monjos de la Congregació de San Benito de Valladolid.

Així doncs, es pot observar en aquest gràfic núm. 7 com la procedència majoritària dels monjos benedictins catalans de Montserrat que estigueren a Sant Benet de Bages durant l'època montserratina era de les comarques barcelonines. Pel que fa a les poblacions d'origen d'aquests monjos, relacionades en la nòmina monacal que figura en l'annex, destacaven els que procedien de Barcelona (49), Igualada (9), Vic (7), Vilafranca del Penedès (6), Manresa (5) i Sant Feliu de Guíxols (4), població que també tenia un monestir de la Congregació de San Benito de Valladolid. De la zona més propera al monestir de Sant Benet només procedien 9 monjos, 5 de Manresa, 3 de Cardona i 1 de Moià. No obstant, per darrera de la procedència barcelonina de la majoria d'aquests monjos, no deixa de tenir un cert interès el fet que un important percentatge dels monjos de les comarques barcelonines procedien de la comarca de l'Anoia, concretament 14.

La resta, els 110 monjos d'origen no català, procedien de llocs ben diversos de la geografia hispànica, tal com s'observa en la taula següent, amb excepció de quatre d'ells, que procedien de territoris estrangers: 2 d'Itàlia, 1 de França i 1 de Bèlgica, que probablement eren fills d'alguna família de militars o de la diplomàcia administrativa castellana. La procedència dels 106 monjos restants era la següent: 39 eren naturals de Castella, 13 de Galícia, 13 d'Aragó, 12 de La Rioja, 9 d'Astúries i 8 d'Andalusia, xifres que es representen gràficament amb els seus percentatges a continuació:

Gràfic 8. Procedència geogràfica dels monjos de la resta dels territoris peninsulars que visqueren al monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina.

Com s'observa doncs en aquest gràfic núm.8, la procedència majoritària dels monjos originaris d'aquests territoris de l'actual Estat espanyol es situa bàsicament al nord peninsular, lloc també de major implantació dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid. Pel que fa als territoris d'origen d'aquests monjos, destaquen en primer lloc Castella, amb especial presència dels procedents de Conca, seguida de Galícia, Aragó, La Rioja i Astúries, zones amb força presència de monestirs de la Congregació. Així doncs, pot afirmar-se tranquil·lament que la procedència geogràfica dels monjos del monestir de Sant Benet de Bages té força a veure, en moltes ocasions, amb la mateixa expansió territorial dels monestirs de la Congregació.

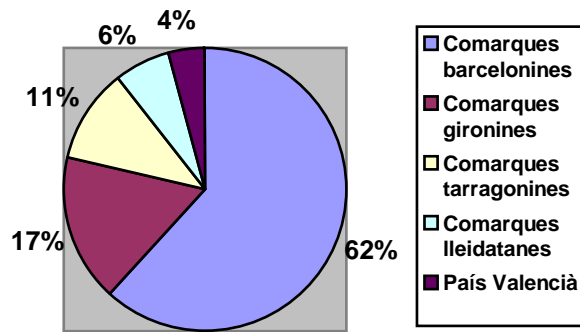
Aquestes dades estadístiques de la comunitat benedictina resident al monestir de Sant Benet de Bages durant els segles XVII-XIX són contrastades a continuació amb les que ens ofereix una relació de tots els monjos de Santa Maria de Montserrat, que prengueren l'hàbit en aquest monestir des de l'any 1749 fins a l'any 1803. No tots aquests 101 monjos montserratins residiren també al monestir de Sant Benet de Bages, però en tractar-se d'unes dades força fiables sobre el total dels monjos montserratins en una època molt determinada, que comprèn tota la segona meitat del segle XIX, les dades que ens ofereix l'anàlisi d'aquest document,²¹³ cal considerar-les com a extrapolables al monestir de Sant Benet de Bages.

D'aquests 101 monjos compresos en la nòmina, 47 eren catalans, mentre que la resta, 54, no ho eren. És a dir, en percentatges, el 46'6 % eren catalans, mentre que el 54'4 % no ho eren. La procedència d'aquests 47 monjos catalans era al mateix temps força variada. Predominaven els monjos originaris de les comarques barcelonines, que eren un total de 29. La resta de monjos catalans procedien de les comarques gironines (8), de les comarques tarragonines (5), de les comarques lleidatanes (3) i del País Valencià (2). El gràfic núm. 9 indica percentualment la procedència d'aquests monjos catalans:

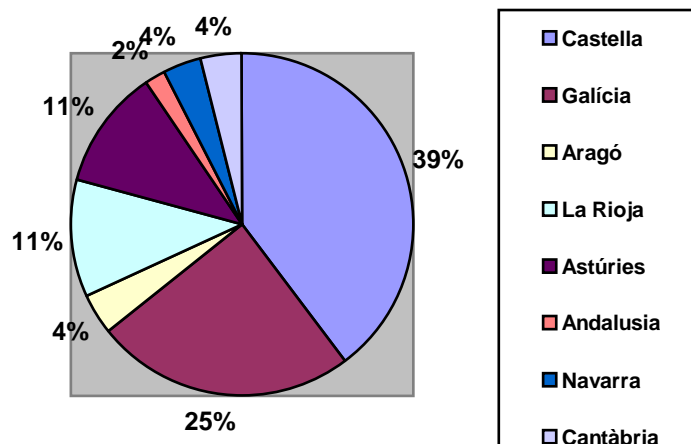
²¹³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 74. Relació de monjos de Montserrat al segle XVIII, amb la data de l'ingrés, presa d'hàbit i el lloc de procedència.

Gràfic 9. Procedència geogràfica dels monjos catalans del monestir de Sant Benet que prengueren hàbit entre 1749-1803.

Pel que fa a les poblacions d'origen d'aquests 47 monjos catalans del monestir de Montserrat, destacaven els que procedien de Barcelona (6), Igualada (5), Vilafranca del Penedès (3) i Terrassa (3), poblacions, totes elles, no massa distants de Montserrat. La resta de monjos montserratins, els 54 monjos d'origen no català, procedien de llocs ben diferents de la península, tal com es pot observar en la següent taula, amb l'excepció d'un d'ells, Miquel Sequelius, que procedia de Magúncia (Alemanya). La procedència geogràfica dels 53 monjos restants era la següent: 21 eren de Castella, 13 de Galícia, 6 de La Rioja, 6 d'Astúries, 2 d'Aragó, 2 de Cantàbria, 2 de Navarra i 1 d'Andalusia, xifres que es representen percentualment en el gràfic núm. 10:

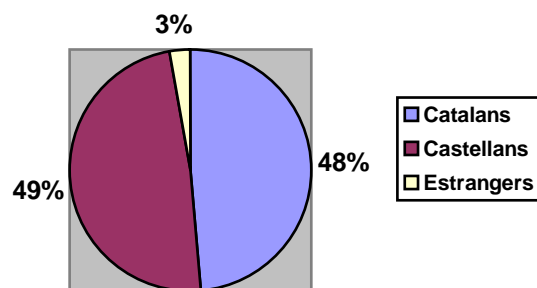
Gràfic 10. Procedència geogràfica dels monjos del monestir de Sant Benet, naturals de la resta dels territoris peninsulars, que prengueren hàbit entre els anys 1749-1803.

La majoria dels monjos no catalans que integraren la comunitat benedictina de Santa Maria de Montserrat durant la segona meitat del segle XVIII procedia dels territoris del nord peninsular de l'actual Estat espanyol, on estava força implantada la Congregació de San Benito de Valladolid. Aquests territoris coincideixen amb les actuals províncies d'Oviedo (6), Ourense (6), León (4), La Rioja (4), Zamora (4) i la Coruña (3), zones totes elles amb importants monestirs benedictins de la Congregació de San Benito de Valladolid. Destaca el fet que durant el segle XVIII augmenta notablement l'arribada de monjos gallecs al monestir de Sant Benet de Bages, la presència dels quals, durant el segle XVII, era gairebé inapreciable.

Analitzades les dues nòmines monacals, pot concloure's que la procedència geogràfica dels monjos del monestir de Sant Benet de Bages durant la seva època montserratina tendia a equilibrar-se entre monjos catalans i monjos castellans, més o menys, la meitat era d'aquí i l'altra meitat procedia de fora. En números globals, es coneix que dels 918 monjos que prengueren l'hàbit al monestir de Montserrat durant els anys 1593-1835, 445 monjos eren d'origen català, 448 monjos eren d'origen castellà i la resta, 25 monjos, eren d'origen estranger, europeus i americans, encara que en la majoria de casos eren fills de pares castellans. Amb aquestes dades, la procedència geogràfica dels monjos montserratins durant l'època moderna, que eren també els que residien al monestir de Sant Benet de Bages, es pot representar gràficament de la següent forma:

Gràfic 11. Procedència geogràfica del total dels monjos que prengueren hàbit al monestir de Montserrat entre els anys 1593-1835.

Cal aclarir que alhora d'establir la identitat dels monjos d'aquestes nòmines, s'ha primat el criteri lingüístic i cultural al de la naturalesa jurídica dels monjos. Han estat considerats com a catalans tots els monjos nascuts dins del territori dels Països Catalans, mentre que dins del grup dels monjos d'origen castellà, si bé la major part procedien del nord peninsular, alguns procedien també del sud i del centre peninsular. De totes maneres, la gran majoria procedien de Galícia, Astúries, La Rioja, Castella, Aragó i Navarra.²¹⁴ Probablement el mateix monestir de Montserrat ja vetllava per un cert equilibri entre monjos catalans i castellans en el sí de la seva mateixa comunitat monacal, doncs en algunes èpoques hi havia hagut greus problemes de convivència entre monjos catalans i monjos castellans, cosa que havia portat a buscar solucions de reconciliació que passaven generalment per a la repartició i alternança en els càrrecs de poder del monestir entre monjos catalans i monjos castellans.

3.2.1.2. Els llecs

Els monjos llecs o conversos, molt minoritaris al monestir de Sant Benet de Bages en època moderna, eren els que havien entrat a la comunitat ja de grans i sense una instrucció suficient.²¹⁵ A ells els eren confiades les tasques manuals del monestir, és a dir, se'ls feia conrear les terres més allunyades del monestir. D'aquesta manera, com els llecs no estaven sotmesos estrictament a tots els manaments de la Regla de Sant Benet i no es transgredia la mateixa regla, segons la qual els monjos havien d'estar sempre dins del clos del seu monestir. Durant l'edat mitjana, a través de l'aparició dels monjos llecs o conversos, les comunitats benedictines s'adaptaren al sistema feudal de la propietat sense haver de tenir contacte directe amb la societat laica i sense

---

²¹⁴ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2003): "Músicos benedictinos españoles (siglos XV-XX)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 76. Barcelona: Biblioteca Balmesiana, pàgs. 45-182.

²¹⁵ PUIG I FERRETÉ, Ignasi M. (1991): *El monestir de Santa Maria de Gerri...*, pàg. 207.

allunyar-se de la vida contemplativa, doncs els llecs eren els encarregats de tenir els contactes amb l'exterior, permetent a les comunitats religioses una correcta combinació de les seves activitats litúrgiques i espirituals amb el treball de la terra.²¹⁶

Probablement l'aparició dels germans llecs fou lenta i discutida, però alhora necessària, doncs el principi fonamental de la Regla de Sant Benet, *Ora et labora*, que obligava el monjo a viure del seu treball manual al camp quedava qüestionat, doncs quan les comunitats creixien, no els abastava la producció alimentària dels camps i dels horts de dins de la zona de clausura.

L'admissió dels monjos llecs es feia de la mateixa manera que la de la resta de monjos, és a dir, a partir d'un any de noviciat, durant el qual se'ls preparava per a les seves obligacions i se'ls donava una formació litúrgica mínima, que consistia en la memorització d'algunes oracions, com *el Pater*, *el Credo* i *el Miserere*. Transcorregut aquest temps havien de jurar obediència a l'abat. Tot i ser admesos a la comunitat i tractats com a monjos no participaven de les decisions capitulars, ni de les eleccions abacials, ni podien ocupar càrrecs importants ni tampoc tenien les mateixes obligacions litúrgiques que els monjos de cor. El seu hàbit també era diferent al dels monjos de cor. Els llecs el duïen més fosc, gris o marró i amb escapulari. Els que realitzaven tasques domèstiques al mateix monestir també hi residien en ell, però en cambres apartades de la resta de monjos, i celebraven els seus capítols setmanals per separat.²¹⁷ Eren una mena de domèstics, "*fratres servientes*", que havien de facilitar als altres monjos el ple exercici de la vida regular així com la residència al monestir.²¹⁸

Durant l'època moderna el nombre de llecs va reduir-se considerablement a tot Catalunya, ja que el conreu de les terres dels monestirs va passar a mans de pagesos a canvi del pagament de censos als monestirs. A Sant Benet de Bages, pocs monjos llecs hi hagueren durant l'època montserratina del monestir, tan sols hi ha constància d'un monjo llec durant la primera meitat del segle XVII i

---

²¹⁶ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàgs. 58-61.

²¹⁷ *Ibidem*, pàgs. 58-61.

²¹⁸ PUIG I FERRETÉ, Ignasi M. (1991): *El monestir de Santa Maria de Gerri...*, pàg. 207.

un altre a mitjan segle XVIII, havent-n'hi dos l'any 1835, quan el monestir s'exclaustrà definitivament.

3.2.1.3. Els donats

Els donats eren seglars que s'oferien al monestir, juntament amb els seus béns, per a treballar a canvi de ser mantinguts. No feien vots, simplement juraven obediència a l'abat. Eren un estat intermedi entre conversos i treballadors contractats. Vestien robes seglars i acostumaven a treballar en oficis manuals per garantir el manteniment i bon funcionament de la comunitat. D'entre les seves tasques hi havia les de tenir cura i pasturar el bestiar, treballar la terra, o, fins i tot, ajudar en el forn, la cuina, el celler i tots els altres serveis domèstics indispensables pel sosteniment de la comunitat. La seva funció era força similar a la dels llecs o conversos. Com aquests, vivien també fora de la clausura, en els recintes exteriors on hi havia els obradors i magatzems del monestir.²¹⁹

Al monestir de Sant Benet de Bages, en la seva època montserratina, hi hagueren molt pocs donats. Concretament se'n localitzen un en els anys 1595 i 1622, i dos en els anys 1597 i 1764. Igual que els llecs, els donats començaren a escassejar en època moderna, quan l'increment dels mossos i els contractes amb pagesos de la zona, permetien un bon sosteniment de la comunitat benedictina. La principal importància dels donats com a tals fou durant els primers segles de l'edat mitjana, quan aquests eren donats o es donaven a sí mateixos juntament amb els seus béns al monestir de Sant Benet de Bages, a fi de poder viure en la pau i tranquil·litat del monestir i a costa de la comunitat benedictina. Fou a través dels donats i donades que el monestir de Sant Benet pogué fer créixer força el seu patrimoni durant l'edat mitjana, sobretot per les importants donacions que feren donats de famílies de la noblesa feudal de la comarca.²²⁰

---

²¹⁹ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàg. 61.

²²⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 124-125.

3.2.1.4. Els mossos

Al monestir de Sant Benet de Bages, com a la resta de monestirs catalans més o menys grans, hi residien també altres membres a part dels monjos de cor, els llecs i els donats. D'entre aquests, cal destacar per la seva nombrosa quantitat, als mossos o criats del monestir. Aquests, en creixement a principis del segle XVII i força nombrosos durant la segona meitat del segle XVIII, treballaven pel sosteniment de la comunitat monàstica. D'entre les seves ocupacions, s'hi trobaven les de pasturar els ramats del monestir, cuinar, fer pa i derivats al forn, treballar la terra i rentar la roba, entre d'altres.²²¹ El creixement del nombre de mossos al monestir féu reduir al mateix temps la necessitat d'acceptar llecs i donats, doncs els mossos ja aportaven la mà d'obra necessària per treballar fora dels límits de la clausura del propi monestir. Els mossos rebien un sou de la comunitat per la feina que feien i residien en les dependències del propi monestir, encara que allunyats de la zona claustral, és a dir, en estances separades de les dels monjos de cor.

En la taula núm. 3 pot observar-se el nombre de mossos que residien al monestir en diferents anys del període montserratí de Sant Benet de Bages:²²²

Taula 3: Nombre de mossos del monestir.

Any	Mossos	Any	Mossos
1595	5	1764	6
1597	6	1765	12
1604	8	1777	12
1606	8	1785	12

²²¹ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

²²² Aquesta taula s'ha reconstruït a partir dels llibres de majordomia del monestir de Sant Benet dels anys 1594-1625 i 1762-1805, conservats respectivament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa.

1608	7	1793	11
1613	8	1797	12
1617	9	1805	10
1621	8	1828	6
1622	8	1835	

3.2.1.5. Les criades

Al monestir de Sant Benet de Bages, d'entre aquest grup de mossos i criats, també hi figurava alguna dona, cosa que havia provocat més d'un conflicte en el sí de la comunitat. L'any 1657 l'abat de Montserrat, P. Millán de la Miranda, després de realitzar una visita la monestir de Sant Benet, ordenava a la comunitat benedictina que “se escuse todo lo possible servirse de mugeres para el ministerio de la cozina y encargamos al P. Abbad que lo mas brevemente que pudiere busque algun cozinero que cumpla con esta obligacion para que se cumpla lo que los sagrados canones y nuestras constituciones tienen en esta presente determinacion.”²²³ És obvi que per l'abat de Montserrat la presència de dones treballant al monestir de Sant Benet era un perill per la comunitat, sobretot pel que fa al compliment del vot de castedat que tots els monjos havien fet. L'any 1663 hi tornava a haver preocupacions a l'entorn de la presència de dones al monestir. En aquesta ocasió, l'abat montserratí P. Esteban Velázquez declarava que les dones no podien entrar en cap cambra de les de clausura del monestir i ordenava a l'abat i prior del monestir que vetllessin que cap dona no dormís al monestir. Si es donava el cas que la dona que feia el pa s'hagués de quedar a la nit, “no pueda subir a la cozina, ni salir a dormir ni para otra cosa, sino que este

²²³ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 103.

encerrada dentro del pastador.”²²⁴ Les mesures eren ben restrictives per evitar escàndols i mals majors. L’any 1681, l’abat de Montserrat P. Plàcid de la Reguera es pronunciava novament amb aquests termes després de visitar el monestir de Sant Benet. Demanava a l’abat i prior de Sant Benet que “no permitan que muger alguna, de qualquier estado y condicion que sea, entren en los dormitorios ni en celda alguna del convento, por quanto tenemos entendido que en otros tiempos a havido alguna quiebra.”²²⁵ En fi les preocupacions al voltant de l’accés de les dones al monestir, continuaven presents en el sí de la comunitat benedictina. Dos anys més tard, l’any 1683, era l’abat montserratí P. Benet Sala qui es pronunciava en uns termes semblants després d’haver visitat el monestir de Sant Benet. Afegia, a més a més de prohibir rotundament l’accés de cap dona en cap cel·la ni dormitori del monestir, que calia castigar a “qualquier religioso que cohoperare en las entradas de mugeres dentro de los terminos de la clausura establecidos en qualquier convento.”²²⁶

A principis del segle XVIII continuava havent-hi conflictes al voltant de la presència de dones al monestir de Sant Benet. L’abat montserratí P. Fèlix Ramoneda, després de visitar el monestir l’any 1708, prohibia rigorosament a l’abat i prior de Sant Benet que permetessin que “ninguna otra muger de qualquier condizion o grado que sea, entre de la puerta principal de la casa sino es hasta la cisterna, y esto por la escalera principal y que no pasen de la dicha cisterna en adelante, ni por otra puerta ni escalera, ni en el refetorio donde de ordinario comen los monjes...” No obstant, l’abat P. Fèlix Ramoneda, més realista, permetia una certa llibertat a la cuinera. Ho deia en aquestes paraules: “Por ser forzosa la toleranzia de que en esta casa aya mujer en la cocina y en las demas ofizinas para la asistencia de la comunidad y familia, y en quanto menester sea permitimos en que la mujer que asiste en dicha cocina pueda entrar en las ofizinas de dicho convento y demas partes en quanto lo juzgare nezesario el P. Abad...”²²⁷ L’any 1717, quan els visitadors de l’abat de Montserrat, PP. Isidoro Roy i Fèlix Llano, visitaren el monestir de

---

²²⁴ *Ibidem*, pàg. 111.

²²⁵ *Ibidem*, pàg. 131.

²²⁶ *Ibidem*, pàg. 133.

²²⁷ *Ibidem*, pàg. 168.

Sant Benet, tornaren a pronunciar-se de la mateixa manera que ho havia fet l'abat P. Fèlix Ramoneda nou anys abans. Es reconeixia una certa llibertat per les cuineres de la casa, però es negava l'accés de les dones a la zona de clausura del monestir, havent de demanar sempre permisos a l'abat alhora d'accedir en alguna determinada cambra. En fi, la presència de dones com a treballadores de la comunitat benedictina havia comportat problemes en diferents ocasions, doncs el manteniment del vot de castedat per part dels monjos benedictins podia veure's afectat per la presència de dones al monestir. Calia, per tant, posar les condicions necessàries i prendre les mesures adients perquè les dones no s'apropessin massa als monjos o al revés. De totes maneres, la presència de dones al monestir no era únicament una particularitat de Sant Benet de Bages, sinó que eren força els monestirs masculins que tenien dones fent feina per al sosteniment de la comunitat monàstica en el seu interior.

3.2.1.6. Clergues i escolans

Al monestir de Sant Benet de Bages, a part dels monjos, llecs, donats, mossos i criades, també hi residiren durant l'època montserratina, clergues seculars i escolans. Aquests, encara que pocs, ajudaven a la comunitat benedictina en les seves funcions parroquials i de culte religiós. Els clergues seculars del monestir, en primer lloc, i els monjos de cor, a manca dels primers, eren candidats a la provisió de les rectories que depenien del monestir. Si bé en aquests moments es desconeix la residència de clergues seculars al monestir en època moderna, amb excepció dels vuit clergues seculars exiliats de la Revolució Francesa que romangueren al monestir a finals del segle XVIII i principis del segle XIX, a l'edat mitjana la residència d'aquests clergues en el monestir era molt més freqüent.²²⁸

---

²²⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 122-123.

Pel que fa als escolans, al monestir de Sant Benet també n'hi residiren alguns. Probablement alguns d'ells foren donats que amb el temps acabarien sent monjos del monestir. Els escolans ajudaven a la comunitat benedictina en la celebració del culte religiós.

Es coneix l'existència d'escolans residents al monestir de Sant Benet de Bages a principis del segle XVII. La taula núm. 4 permet veure els escolans que hi havia al monestir en determinats anys:²²⁹

Taula 4: Nombre d'escolans del monestir.

Any	Escolans
1604	3
1606	3
1608	3
1613	2
1617	3
1621	2
1622	2

3.2.1.7. Els clergues francesos exiliats

D'una importància menor als altres grups tractats anteriorment pel que fa al seu temps de residència al monestir de Sant Benet de Bages, a finals del segle

---

²²⁹ Aquesta taula s'ha reconstruït a partir dels llibres de majordomia del monestir de Sant Benet dels anys 1594-1625 i 1762-1805, conservats respectivament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa.

XVIII destacà al monestir la presència de vuit clergues exiliats de la Revolució Francesa (1789-1799). Aquests estaven al monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1793 a 1797, de tal manera que quan l'any 1797 s'aproven els comptes del monestir d'aquell quadrienni, els vuits clergues francesos ja constava que residien al monestir i eren mantinguts per la comunitat. Probablement, haurien arribat al monestir vers el 1790. Juntament amb ells arribaren també a la Diòcesi de Vic un total 356 clergues francesos, 78 dels quals es refugiaren a Vic, i la resta, 278, es dispersaren per les demés parròquies del bisbat.²³⁰ Sembla ser que aquests clergues estigueren ben bé una desena d'anys residint al monestir de Sant Benet, doncs si en el final del quadrienni de 1797 ja hi constaven, l'any 1805, al final del quadrienni de 1801-1805, hi tornaven a constar, tal com es pot veure en la taula núm. 5:²³¹

Taula 5: Nombre de membres de la comunitat durant els anys 1797-1805.

Any	Monjos	Mossos	Hostes	Total
1797	14	12	8	34
1805	14	10	8	34

Gràcies al llibre manuscrit número 1403 que s'ha conservat a l'Arxiu Episcopal de Vic podem conèixer quins foren els clergues francesos que van ser acollits pel monestir de Sant Benet durant el seu exili, encara que en el llibre consti com a destinació Sant Fruitós de Bages. Aquests clergues foren els que consten en la taula que hi ha a continuació, que està feta d'acord amb les dades d'una relació feta entre els anys 1790-1792 dels clergues francesos exiliats a la Diòcesi de Vic.²³² Potser algun d'aquests morí i fou substituït per algun altre també exiliat. La comunitat benedictina de Sant Benet de Bages aprofità els importants recursos que suposaven aquests vuit clergues seculars, pel que fa a la celebració d'oficis religiosos en les seves esglésies parroquials i

²³⁰ REIXACH, Modest (1969): "Clérigos franceses en Vich a raíz de la Revolución de 1789", *AUSA*, núm 33. Pàg. 414.

²³¹ AHCM, *Eclesiàstics*, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

²³² AEU, manuscrit n° 1403. Llibre dels sacerdots francesos que durant la Revolució Francesa es refugiaren a la Diòcesi de Vic.

capelles. En aquesta taula, on hi manca la identificació d'un dels vuit clergues, hi ha també afegida l'alta dignitat que fou Pierre Joseph de Llestic, bisbe de Rieux, que després d'estar refugiat a Escornalbou, Tarragona, Vic i Puigcerdà, fou acollit a Montserrat, a on estigué des de 1798. Havent de fugir de Montserrat el 25 de juliol de 1811 per l'atac i incendi de les tropes napoleòniques, es refugià a Sant Benet de Bages, on morí el dia 5 de setembre de 1812 i fou soterrat a la cripta de l'església.²³³ Cinc d'aquests clergues refugiats al monestir de Sant Benet procedien de la Diòcesi de Castres, la segona que més refugiats portà al Bisbat de Vic, en total 93, un 26 % del total dels refugiats. Les diòcesis de Rieux, Carcassonne i Alais, d'on procedien també els altres sacerdots refugiats al monestir de Sant Benet, aportaren un nombre inferior d'eclesiàstics. No obstant, de Rieux n'arribaren la considerable quantitat de 54 clergues, un 15 % del total, mentre que de Carcassonne n'arribaren 26, un 7'5 %, i d'Alais un nombre molt menor no especificat.

Taula 6: Eclesiàstics francesos refugiats al monestir a causa de la Revolució Francesa.

Nom	Càrrec	Lloc	Edat
Pierre Joseph de Llestic	Bisbe	Rieux (Diòcesi de Rieux)	
Jean Pierre Mondad	Rector	Saint Marcial (Diòcesi de Castres)	65 anys
Jean Baptiste Mondad	Rector	La Besonié (Diòcesi de Castres)	49 anys
François Mahugies	Rector	Fournials (Diòcesi de Castres)	48 anys
Jean Joseph Gros	Rector	Carquets (Diòcesi de Castres)	54 anys
Pierre Jean Feissier	Rector	Bousiet (Diòcesi d'Alais)	58 anys
François Hipolite Navarre	Rector	Salsigne (Diòcesi de Carcassona)	49 anys
François Marlot	Vicari	Saint Laurence (Diòcesi de Castres)	35 anys

²³³ Arxiu Parroquial de Sant Fruitós de Bages. Llibre d'òbits de la parròquia de Sant Benet de Bages, dels anys 1710-1834. Perdut.

3.2.2. Els càrrecs monacals

La comunitat benedictina del monestir de Sant Benet de Bages, com la resta de les comunitats monàstiques, s'estructurava jeràrquicament i professionalment per tal d'organitzar la vida interna de la comunitat. La màxima autoritat del monestir l'ostentava l'abat, qui delegava funcions administratives en altres monjos que ell mateix designava perquè col·laboressin en el bon govern de la comunitat. A l'abat, elegit per quatre anys pel consell del monestir, li corresponia el govern espiritual i administratiu del monestir, així com l'exercici del poder disciplinar en les matèries de la seva competència. Pel seu suport en les tasques de govern, l'abat designava el prior, a qui s'encomanaven determinades funcions, així com la seva substitució en cas d'absència o incapacitat. El govern del monestir es completava amb un òrgan consultiu, el consell del monestir, que estava format per una tercera part dels monjos del monestir. A més a més, en un àmbit més professional, hi havia els diferents oficis del monestir: el majordom, el sagristà, el procurador, l'arxiver, el bibliotecari, el mestre i l'infermer. Cada monjo tenia les seves pròpies funcions en el sí de la comunitat i l'objectiu d'aquestes era el bon funcionament de la vida monacal.

3.2.2.1. L'abat

El càrrec d'abat és el principal càrrec d'un monestir, és el cap jeràrquic de la comunitat i com a tal, el responsable màxim del monestir. Aquesta posició fa que sigui el cap visible de tots els membres que resideixen al monestir, de les possessions i drets que aquest té i de la seva jurisdicció senyorial. L'abat del monestir de Sant Benet de Bages, com la resta d'abats dels monestirs d'arreu, era el principal director de la vida monàstica, interna i externa. No obstant, a diferència del que succeïa a la majoria de monestirs catalans i espanyols, en el cas concret de Sant Benet de Bages, l'abat obeïa ordres alhora

d'un altre abat de categoria més important, l'abat de Montserrat. D'ençà que el monestir de Sant Benet havia estat annexat al de Santa Maria de Montserrat, la comunitat benedictina montserratina havia respectat la figura de l'abat del monestir de Sant Benet, així com també un cert grau d'independència del monestir annexat. La gran majoria d'annexions esdevenien priorats, essent dirigits aquests per un prior, el segon càrrec de major importància després de l'abat. El monestir de Montserrat tenia diferents priorats sota la seva dependència. Aquests eren els de Sant Pere de Riudebitlles, Monistrol de Montserrat, Olesa, Sant Sebastià dels Gorchs, Artesa de Segre i Nostra Senyora de Montserrat de Nàpols.²³⁴ Sant Benet de Bages tenia des de ben antic el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.

El càrrec d'abat és i era temporal. Tant a Sant Benet de Bages com al monestir de Montserrat, els abats eren elegits per quadriennis, encara que quan succeïa algun problema amb l'abat en funcions, ja fos malaltia o defunció, entre d'altres, es tornava a elegir un altre abat. En els monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, amb Sant Benet de Bages inclòs, els abats no podien ser reelegits durant dos quadriennis seguits en la mateixa abadia.²³⁵ No obstant, en el cas del monestir que ens ocupa, hi hagueren sis abats que feren dos quadriennis seguits i un que en féu tres. Aquests foren P. Lluís de Gaver, que ocupà l'abadia durant els anys 1708-1717; P. Josep Ferrer i de Peguera, que l'ocupà de 1721 a 1729; P. Plàcid Cortada, de 1729 a 1737; P. Maur Duró, de 1749 a 1757; P. Fèlix Cama, de 1757 a 1765; P. Joan Espina, de 1789 a 1801; i P. Bernat Garrich, el darrer abat, que no pogué acabar el segon quadrienni per l'exclaustració del monestir a l'estiu de 1835, quan ja portava set anys al capdavant de l'abadia. Sembla ser que aquesta constitució dels benedictins reformats de Valladolid que impedia repetir el quadrienni als abats fou incompleta en diverses ocasions al monestir de Sant Benet, probablement perquè les mateixes condicions de la comunitat així ho requeriren en aquells moments.

---

²³⁴ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1976): *Los Generales de la Congregación de San Benito de Valladolid* (vol. II). Santo Domingo de Silos: Abadía de Silos, pàg. 511.

²³⁵ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): "Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid en los siglos XVI-XVIII", *Silos. Un milenio* (vol. II). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàg. 304.

L'abat, com a pare espiritual i cap jeràrquic de la comunitat, tenia la competència per nomenar tota la resta de càrrecs del monestir: el prior, el majordom, el sagristà, el mestre de novicis, el mestre de júnors, l'arxiver, el bibliotecari i el porter, entre d'altres.²³⁶ No obstant, havia de consultar també l'opinió dels pares del consell del monestir. Aquest estava format per la tercera part dels religiosos del monestir, com en tota la resta de monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid de menys de 40 monjos. Els que en tenien més, com ara Montserrat, que superava un centenar llarg de religiosos, tenien un consell del monestir format per 15 monjos.

Pel que fa a l'organització interna de la comunitat, a l'abat li corresponia convocar els monjos a capítol i escoltar humilment les seves propostes, encara que en última instància era ell qui decidia i la resta havien d'obeir-lo. Respecte a la formació espiritual i observança dels preceptes de la regla monàstica, ell també n'era el supervisor. Li corresponia assenyalar l'hora per a l'Ofici Diví i presidir-lo, així com també tenir cura de les necessitats de la comunitat, ja fos en la provisió de vestits i calçats, entre d'altres. L'obligació de l'abat era la de presidir dignament el seu monestir, servant la doctrina i actuant amb bons fets, basant-se en la caritat. El bon abat havia de ser misericordiós, prudent, previsor, considerat i discret; li pertocava més servir que no pas manar.²³⁷

En els monestirs de la Congregació de Valladolid, segons les constitucions internes, els abats havien de tenir un mínim de quinze anys d'hàbit o bé dotze si havien estudiat en els col·legis de la Congregació. Si entraven amb estudis a l'abadia n'hi havia prou que haguessin complert dotze anys d'hàbit monàstic, mentre que si no eren persones amb estudis, per ser elegits abats havien de tenir un mínim de vint anys d'hàbit monàstic. Els aspirants a la dignitat abacial havien de ser gent força instruïda. A més, havien de tenir alguna experiència en el govern i haver mostrat anteriorment la seva capacitat i maduresa en alguns càrrecs o oficis monacals, com ara els de definidor, visitador, secretari del general o el de prior de la casa o d'algun priorat, abat d'alguna filiació, majordom, predicador major, professor d'algun col·legi,

---

²³⁶ *Ibidem*, pàg. 306.

²³⁷ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàg. 62.

procurador o mestre de novicis o de júniors. La resta de monjos sense cap d'aquests càrrecs no eren considerats aptes per a la dignitat abacial.²³⁸ Igualment, segons les constitucions dels benedictins vallisoletans, que eren les que imperaven a Montserrat i a Sant Benet de Bages, estaven inhabilitats per ser elegits els abats del quadrienni anterior, amb les set excepcions ja vistes del monestir de Sant Benet de Bages. Des de 1653 els abats no podien estar dos quadriennis seguits en la mateixa casa conventual. Tampoc es podien elegir com a abats els monjos que haguessin estat privats de la seva abadia, els que havien renunciat abans de complir els dos anys del seu quadrienni, els que estaven privats de vot actiu o passiu i els que estaven castigats com a fugitius. Altrament tampoc no es podien elegir com a abats els monjos que no estiguessin vivint al monestir com a mínim quatre mesos abans de l'elecció ni es podien elegir tampoc en el càrrec abacial a més de quatre professors seguits del mateix monestir.²³⁹

El càrrec d'abat d'un monestir de la Congregació de San Benito de Valladolid formava part del "*cursus honorum*" reservat a les possibilitats dels millors monjos, és a dir, dels que pertanyien a les elits intel·lectuals sortides dels col·legis de la Congregació. Atesa la diversitat de categories que hi havia en els monestirs, els candidats més destacats intel·lectualment estaven reservats per dirigir aquelles abadies més importants: San Benito de Sahagún, Santa Maria de Montserrat, Santa María la Real de Nájera, San Millán de la Cogolla, San Julián de Samos i San Pedro de Eslonza.²⁴⁰

L'elecció abacial del monestir de Sant Benet sembla ser que ja des de ben antic la feien els propis monjos de la comunitat. L'any 1002 una comitiva catalana presidida pel comte de Barcelona, Ramon Borrell, i el bisbe de Vic, Arnau, viatjà a Sant Pere de Roma, entre molts altres motius, per aconseguir del Papa, Silvestre II, prou conegut a Catalunya pel fet d'haver-se instruït durant força anys com a monjo benedictí de Ripoll, l'autorització perquè la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages pogués escollir un abat que no

---

²³⁸ *Ibidem*, pàg. 305.

²³⁹ *Ibidem*, pàg. 305.

²⁴⁰ MÁRQUEZ PAILOS, Víctor-Manuel (2003): "Autoridad y comunidad en la Congregación de Valladolid", *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàg. 193.

fos de la descendència del fundador del monestir, el noble Sal·la.²⁴¹ De fet, sembla ser que aleshores el monestir de Sant Benet havia perdut moltes de les seves donacions inicials per les malversacions que n'havien fet els abats descendents del fundador del monestir. Però aquest, que feia una trentena d'anys que era mort, havia deixat en el seu testament la voluntat que els abats del monestir fossin de la seva descendència.²⁴² A partir de l'any 1002, amb l'elecció de l'abat Ramió, el monestir de Sant Benet de Bages escolliria el seu propi abat d'entre la mateixa comunitat monàstica. És probable que amb l'annexió del monestir de Sant Benet de Bages a Montserrat, durant els primers anys també fos competència de la comunitat del monestir l'elecció abacial, encara que a partir de l'any 1613 els monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid començaren a enviar les llistes amb els noms dels candidats a la dignitat abacial al capítol de la Congregació, on es realitzaren les eleccions.²⁴³ És de suposar que els monestirs de Montserrat i Sant Benet de Bages també prosseguiren a introduir el mateix sistema d'elecció abacial que imperaven les constitucions de la Congregació, doncs fins ara no ha estat possible localitzar informació al respecte. Formalitzaven l'elecció dels abats al els 9 definidors i els 6 electors de la Congregació de San Benito de Valladolid. Abans però, els abats sortints i els priors de les abadies enviaven un memorial amb els noms dels monjos que consideraven capaços per ser elegits com a abats. Si bé havien de fer l'elecció amb consciència i elegir al que jutgessin millor pel govern espiritual i temporal del monestir, en igualtat de circumstàncies sempre era preferit el monjo profés de la casa.²⁴⁴

L'abat elegit, després de fer jurament de no perpetuar-se en el càrrec, de prometre obediència a l'abat general i un cop confirmat per aquest, tenia potestat per governar el monestir i exercir tots els actes de jurisdicció sempre d'acord amb allò establert en les constitucions. Tenia autoritat per sobre de tots els religiosos que eren conventuals, en l'abadia i en els priorats. Tenia veu en el capítol general de la Congregació. Podia dispensar i donar llicències i els súbdits li devien obediència canònica. Un mes després d'haver pres possessió

---

²⁴¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 74-75.

²⁴² *Ibidem*, Pàgs. 49-50.

²⁴³ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): *Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid...*, pàg. 304.

del seu càrrec, estava obligat a prendre els comptes de la casa. Visitava totes les oficines del monestir, la sagristia, l'hostatgeria, la infermeria i la majordomia, entre d'altres, i feia un nou balanç sobre la situació econòmica del monestir, que havien de firmar conjuntament l'abat sortint, l'abat entrant i els que havien realitzat els comptes. Poc temps després ordenava venir al monestir els abats o priors de les filiacions i els monjos de les granges i a tots els demanava els comptes de l'estat en què es trobaven els priorats o les granges.²⁴⁵ Fet l'inventari del quadrienni anterior, aquest era tramès al capítol de la Congregació perquè es conegués l'estat del monestir.

Un dels primers documents per a l'estudi de l'espiritualitat abacial entre els benedictins de Valladolid es troba en les constitucions dels monjos de Montserrat, obra del gran reformador i abat benedictí P. García Jiménez de Cisneros. Per a aquest, l'abat no era només l'administrador del monestir i el responsable de la disciplina regular, era, per sobre de tot i fonamentant-se en l'essència de la *Regula benedicti*, un pastor d'ànimes. L'abat reformat era, segons Cisneros, l'animador espiritual de la comunitat que presidia i de cadascun dels seus membres en particular. Exercia la seva paternitat espiritual sobre els monjos, confessant ordinàriament a cadascun dels seus germans. S'havia d'encarregar personalment d'iniciar i acompanyar en la vida interior a cadascun dels monjos, assignant-los llibres i mestres que els instruïssin en els camins de Déu. A més, havia de verificar també el progrés que cada monjo anava fent en l'assimilació de les lectures assignades.²⁴⁶

La primera declaració de la Regla de Sant Benet, feta pels monjos de la Congregació de Valladolid l'any 1554, ens indica quins eren els deures fonamentals de l'abat. El primer era entregar-se a la reforma i observança de la seva pròpia persona, mentre que el segon era ser ferm en el càstig de les culpes dels monjos de la seva comunitat. Ambdós deures eren decisius per a la bona orientació de la vida regular. Per fer possible aquesta situació, l'abat s'havia d'inserir plenament en la vida comunitària de la resta de monjos. No podia ser bon mestre i pastor dels seus germans si no els coneixia de prop. Hi

---

²⁴⁴ *Ibidem*, Pág. 305.

²⁴⁵ *Ibidem*, Pág. 306.

havia d'haver una intimitat entre ell i la resta de monjos, així com també calia compartir l'austeritat d'aquests. Els abats, com la resta dels monjos, tampoc havien de tenir propietats ni malversar els diners del monestir.²⁴⁷ De totes maneres, aquests preceptes d'austeritat ordenats per les constitucions dels benedictins de Valladolid foren transgredits en més d'una ocasió pels mateixos abats. Una prova ben evident d'aquest incompliment es pot trobar en la visita feta l'any 1653 al monestir de Sant Benet de Bages per l'abat montserratí i visitador de la Congregació de San Benito de Valladolid, P. Francisco Crespo, que ordenava al majordom del monestir que no deixés passar per alt en els seus comptes “ninguna partida, ni gasto que hizieren los PP. Abades, sino es la de sus vestuarios, y la de los gastos forçossos que disponen nuestras constituciones, y por evitar algunos gravamenes exessivos de gastos impertinentes, que han hecho algunos Abades en estos tiempos passados, mandamos que de aqui adelante se les de a los PP. Abades trecientos y cinquenta reales cada un año para las limosnas secretas, los quales emplearan en lo que mandan nuestras constituciones.” Aquesta mateixa ordenança la repetiren els diferents visitadors del monestir de Sant Benet durant els anys 1656 i 1661.²⁴⁸

L'abat de Sant Benet de Bages, portes enfora del convent, era durant l'època montserratina del monestir el senyor jurisdiccional de la Baronia de Bages, integrada pels termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Martí de Torroella, Rocafort, Vall dels Horts, Claret, Maians i Les Preses. Concretament posseïa la jurisdicció civil plena o mixt imperi en els termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Martí de Torroella, Claret i Les Preses; i la jurisdicció civil i criminal o mer i mixt imperi, en els termes de Rocafort i Maians.²⁴⁹ Com a senyor jurisdiccional d'aquests termes, l'abat de Sant Benet en nomenava també els seus batlles i regidors.

---

²⁴⁶ MÁRQUEZ PAILOS, Víctor-Manuel (2003): *Autoridad y comunidad en la Congregación...*, pàgs. 193-194.

²⁴⁷ *Ibidem*, pàgs. 194-195.

²⁴⁸ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 98, 101 i 109.

²⁴⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 76. Enquesta sobre un cas jurisdiccional esdevingut al terme de Rocafort, de l'any 1649.

L'abat era alhora el senyor espiritual de la comunitat i el senyor terrenal de tots els béns, persones, drets i possessions que pertanyien al monestir. Era tot un símbol de poder portes endins i portes enfora del monestir. A més, quan es desplaçava, tenia sempre un patge al seu servei que l'acompanyava als llocs on havia d'anar. Una figura del seu pes requeria dedicació.

Durant els més de dos segles que Sant Benet de Bages depengué del monestir de Montserrat (1593-1835), hi hagueren al monestir un total de 54 abats. Aquesta relació ha estat confeccionada a partir de la que publicà l'historiador Mn. Fortià Solà en la seva història del monestir de Sant Benet, tenint en consideració també les diferències que mostra una relació d'abats feta per un monjo del monestir a principis del segle XVIII.²⁵⁰ D'entre aquests abats, n'hi hagueren 11 que estigueren al capdavant de l'abadia durant més d'un quadrienni, 7 dels quals ja han estat esmentats anteriorment per haver fet dos i tres quadriennis seguits. Els abats que exerciren durant més anys en el seu càrrec al monestir de Sant Benet foren P. Joan Espina, amb 16 anys en el càrrec; P. Josep Ferrer i de Peguera, amb 12 anys; P. Fèlix Cama, amb 12 anys; i P. Antoni Jutge, amb 11 anys. A continuació, en la taula núm. 7, es reproduïx la relació dels abats del monestir de Sant Benet de Bages durant aquests més de dos segles de la seva etapa montserratina.

Taula 7: Abaciologi del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.

Abats de Sant Benet durant l'època montserratina (1593-1835)	
Jaume Forner	1593
Antonio Jutge	1594 / 1599 / 1607-1610 / 1625-1628
Bernardino de Navarra	1596
Lorenzo Nieto Corrales Montero	1599-1601
Joaquim Bonanat	1601-1604
Juan de Valenzuela	1604-1607
Antoni Corona	1610-1613
Vicenç Ferrer	1613-1616
Josep Porrassa	1616-1620 / 1629-1633
Pedro Luís de Santa Fe	1620-1625
Pere Domènec	1629

²⁵⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Relació dels abats del monestir de Sant Benet de Bages des de l'any 1629 fins al 1689.

Francesc Bails	1633-1636
Jaume Calvís	1636-1637
Francesc Batlle	1637-1641 / 1645
Benet Estruch	1641-1642
Pau Bages	1642-1645
Gaspar Tàpies	1645-1649
Pau Vendrell	1649-1650
Plàcid Fontcalda	1650-1653
Jaume Zaragoza	1653
Joan Riquer	1653-1657
Francisco Crespo	1657-1660
Agustí Gener	1660-1661
Francesc Mambla	1661-1665
Josep Oliva	1665-1679
Josep Ferran	1669-1673 / 1681-1685
Francesc Cases	1673-1677
Cortés	1677-1679
Josep Claramunt	1679-1681
Tomàs Sala	1685-1689
Bernat Salvat	1689-1693
Manuel Marron	1693-1697
Josep Sala	1697-1701
Isidre Roy	1701-1705
Benet de Porras	1705-1708
Lluís de Gaver	1708-1717
Esteve de Rotalde	1717-1721
Josep Ferrer i de Peguera	1721-1729 / 1737-1740
Plàcid Cortada	1729-1737
Francesc Marimon	1740-1742
Carles Cors	1742-1746
Benet Argerich	1746-1749
Maur Duró	1749-1757
Fèlix Cama	1757-1765 / 1769-1773
Gregori Bovets	1765-1769
Pere Viver	1773
Miquel Valero	1773-1777
Josep Moreno	1777-1781
Bernat Sastre	1781-1785
Maur Martínez	1785-1789
Joan Espina	1789-1801 / 1814-1818
Francesc Burgués	1801-1805
Manuel Blasco	1805-1810 / 1818-1820 / 1823-1824
Josep Jeroni Llampaig	1810-1814
Veremond Mulet	1824-1828
Bernat Garrich	1828-1835

Molts d'aquests abats relacionats en l'abaciologi anterior, bona part dels quals procedien de classes benestants, serien també abats del monestir de Santa Maria de Montserrat. La majoria foren primer abats del monestir de Sant Benet i posteriorment abats del monestir de Montserrat. Sens dubte, els abats del monestir de Sant Benet estaven ben posicionats per esdevenir abats de Montserrat en el quadrienni següent, doncs ja havien adquirit força experiència en el càrrec durant el seu abadiat en la principal filiació de Montserrat, que era Sant Benet de Bages. A més, aquests monjos, abans de ser investits com a abats de Sant Benet de Bages i de Montserrat, ja havien gaudit d'altres càrrecs com els de priors o majordoms, ja fos de Montserrat, Sant Benet de Bages, Castellfollit de Riubregós o qualsevol dels priorats dependents de Montserrat. A continuació, en la taula núm. 8, hi ha la relació dels abats del monestir de Sant Benet que també ho foren de Montserrat.²⁵¹

Taula 8: Relació d'abats de Sant Benet que també ho foren de Montserrat.

Abats del monestir de Sant Benet de Bages que també ho foren de Santa Maria de Montserrat (1593-1835)	
Jaume Forner	1592-1595
Joaquim Bonanat	1599-1601
Lorenzo Nieto Corrales Montero	1601-1604
Antoni Jutge	1604-1607 / 1610-1613
Joan de Valenzuela	1607-1610
Josep Porrassa	1633-1635
Francesc Bails	1635-1637
Francesc Batlle	1641-1645 / 1649-1653
Jaume Saragossa	1657-1661
Josep Ferran	1673-1677
Josep Ferrer i de Peguera	1697-1701
Manuel Marrón	1713-1717
Esteve de Rotalde	1721-1725
Plàcid Cortada	1737-1741
Carles de Corts	1745-1749
Benet Argerich	1753-1757 / 1761-1764
Pere Viver	1777-1781 / 1785-1789 / 1793-1796
Bernat Sastre	1801-1805

²⁵¹ SERRA I POSTIUS, Pere (1747): *Epítome histórico del portentoso santuario y Real Monasterio de Nuestra Señora de Monserrate*. Barcelona: Pau Campins, pàgs. 479-482.

També alguns abats del monestir de Sant Benet de Bages foren abats d'altres monestirs. D'entre aquests, P. Vicenç Ferrer, que fou abat de Sant Pere de Galligants (1621-1631) i de Sant Miquel de Cuixà (1631-1632); P. Pere Lluís de Santa Fe Otamendi, que fou abat d'Alaón (1629-1632) i de San Juan de la Peña (1632-1636); P. Jaume Saragossa, que fou abat de Sant Feliu de Guíxols (1665-1669); i P. Plàcid Fontcalda, que fou abat de Sant Genís de Fontanes (1645-1646).²⁵²

3.2.2.2. El prior

El càrrec de prior és el segon càrrec més important d'un monestir, jeràrquicament es situa just per sota del de l'abat i el substitueix en les seves funcions quan aquest és absent. En la *Regula benedicti*, Benet de Núrsia va establir que la institució del prior depengués de l'abat, ja que considerava necessari que l'abat escollís qui havia de ser el seu col·laborador més directe en el govern de la comunitat, ja que havia de gaudir de la seva confiança. Aquesta elecció la feia l'abat un cop escoltada l'opinió del consell del monestir. La regla de Sant Benet no especifica quines són les funcions pròpies del prior i només es limita a exigir-li fidelitat a l'abat i observança a la regla.²⁵³ Una de les atribucions principals del prior era la de substituir l'abat durant les seves absències del monestir i, en cas de mort de l'abat, fer-se càrrec del govern del monestir fins a una nova elecció.²⁵⁴ Si la mort de l'abat succeïa tres mesos abans de celebrar-se el capítol, no hi havia elecció de nou abat, doncs el prior presidia la comunitat fins al capítol de la Congregació, que presenciava en persona tenint-hi veu i vot. El prior podia castigar algunes infraccions a l'observança, però per empresonar o jutjar necessitava el consentiment del consell. Així mateix, el prior no podia donar llicència per

---

²⁵² *Ibidem*, pàgs. 479-482.

²⁵³ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 268-269.

²⁵⁴ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàgs. 64-65.

sortir, ni per rebre o gastar diners. Tampoc podia mudar els càrrecs del monestir ni fer-hi obres mentre l'abat era fora.²⁵⁵

Per ser nomenat prior calia tenir els mateixos anys d'hàbit que es requerien per l'abat. N'hi havia prou amb tenir 10 anys complerts d'estudis o bé 18 anys d'hàbit, en el cas de no haver cursat els estudis en un col·legi benedictí. No es podia elegir pel càrrec de prior una persona malalta que no pogués seguir les oracions del cor i actes conventuals, ni tampoc cap familiar de l'abat.²⁵⁶

Durant els anys que funcionà al monestir el col·legi benedictí, tot el segle XVII i bona part del segle XVIII amb nombroses interrupcions, el prior de Sant Benet esdevingué prior major. De la mateixa manera, aparegué en aquesta època la figura del prior segon, que era el càrrec que tenien els col·legis benedictins per presidir la comunitat dels pares col·legials. Aleshores, durant les èpoques de funcionament del col·legi el monestir tenia dos priors, el major i el segon.²⁵⁷

A Sant Benet de Bages entre els anys 1665 i 1835 hi hagueren 52 priors.²⁵⁸ D'entre aquests, n'hi hagueren 4 que repetiren en el càrrec durant períodes abacials diferents. Aquests foren Jaume Cortada, Bernat Albareda, Manuel Palomo i Joan Plana. Els dos darrers, Manuel Palomo i Joan Plana foren els priors que exerciren més anys al monestir de Sant Benet. El primer fou prior durant els períodes de 1757, 1763-1769, 1774 i 1789-1798; i el segon ho fou durant els períodes de 1820-1824 i 1832-1835. La tendència del segle XVII era elegir priors per períodes força breus, d'un o dos anys. A la llarga, entrant al segle XVIII, la tendència fou de nomenar els priors per períodes quadriennals, com els abats.

Alguns dels priors que apareixen en la relació de la taula núm. 9 foren posteriorment abats del monestir de Sant Benet, com ara Benet de Porràs,

---

²⁵⁵ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): *Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid...*, pàgs. 306-307.

²⁵⁶ *Ibidem*, pàgs. 306-307.

²⁵⁷ GUITART I DURAN, Josep (1923): "Sant Benet de Bages", *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*, núm. 76. Manresa: CECB, pàg. 314.

²⁵⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-6/7/8. Llibres del consell del monestir de Sant Benet de Bages, des de l'any 1665 fins el 1835.

Tomàs Sala, Lluís de Gaver, Josep Ferrer, Maur Martínez i Bernat Garrich, i algun, fins i tot, abat de Montserrat, com és el cas d'Agustí Novell.

Taula 9: Priorologi del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.

Priors de Sant Benet durant els anys 1665-1835	
Plàcid Metge	1665
Josep Monsalvo	1666-1670
Plácido de Saenz	1670
Benet de Porras	1671
Tomàs Sala	1672-1673
Jaume Cortada	1674 / 1676
Joan Simó	1675
Pere Domingo	1677-1678
Lluís de Gaver	1679
Francisco Castellanos	1679
Bernat Albareda	1680 / 1681-1682
Francisco Pacheco	1680
Valentí Mestres	1680
Jeroni Vidal	1682-1685
Alfons Monfages	1685-1686
Francesc Resplans	1686-1687
Antoni Vilagrassa	1687-1688
Tomàs Marcilla	1688-1690
Vicenç de Sant Esteve	1690-1694
Manuel Soldevila	1694
Abdó Canal	1695-1697
Benet Montserrat	1697-1700
Lucas Manuel	1700-1701
Jeroni Casanovas	1701-1705
Josep Ferrer	1705-1707
Maur Martínez	1707-1709
Leandre Buigas	1709-1712
Agustí Novell	1712-1713
Pere Pigall	1713-1717
Felip Vidal	1717-1721
Iñigo Braçó	1721-1729
Josep Madriguera	1729-1734
Josep Rodríguez	1734-1737
Josep Descatllar	1737-1740
Joan Maymó	1740-1742
Francesc Firmat	1742-1746
Maur Jener	1746-1749
Benet Sala	1749-1754
Manuel García	1754-1757

Manuel Palomo	1757 / 1763-1769 / 1774 / 1789-1798
Plácido Ruiz de Castañeda	1757-1761
Diego Salas	1761-1763
Pedro Pardo Ribadeneyra	1769-1774
Josep Copons	1775-1777
Manuel Gutiérrez	1777-1781
Agustín Bragado	1781-1785
Froylan Dopazo	1785-1789
Pere Miró	1798-1818
Vicente Moñiz	1818-1820
Joan Plana	1820-1824 / 1832-1835
Bernat Garrich	1824-1828
Isidoro Diez	1828-1832

El monestir de Sant Benet de Bages, durant el seu període montserratí, tenia dos priors, un que exercia en la pròpia comunitat del monestir i l'altre que regentava el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, que des de finals del segle XI depenia del monestir de Sant Benet. El priorat representava una unitat amb relativa autonomia, encarregada de l'administració de les seves pròpies possessions i drets, però dependent del monestir principal, al qual transferia els seus excedents després de satisfer les seves necessitats d'autoconsum. L'abat del monestir principal designava el prior, que era l'encarregat de regir el priorat i complia, en relació amb el seu domini concret, funcions similars a les que corresponien a l'abat en el monestir.²⁵⁹ No obstant, l'abat del monestir principal havia de visitar entre dues i tres vegades durant el seu mandat el priorat, per tal d'assegurar que es complís l'observança monàstica i per tal de conèixer els problemes amb que es trobava el priorat, que un cop feta la visita, procuraria de resoldre per mitjà de les seves ordenances i manaments. Durant aquestes visites, el prior havia de donar comptes de la hisenda del priorat a l'abat.

L'any 1687 fou assignada al prior de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós l'administració i usdefruit del molí que el monestir de Sant Benet posseïa en el terme. D'aleshores ençà, el prior de Castellfollit rebia les rendes

i ingressos que li generava el molí, però també n'havia de sufragar les seves despeses, sempre i quan aquestes no superessin els dos doblons, havent de respondre en aquest cas el monestir de Sant Benet.²⁶⁰

A continuació es pot veure en la taula núm. 10 la relació dels diferents priors que va tenir el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós durant el període montserratí, doncs els dos o tres monjos que hi havia sempre en el priorat, com els de Sant Benet de Bages, també procedien de la comunitat benedictina de Montserrat. Aquesta relació, encara que incompleta per la manca de dades documentals, ens mostra com els priors de Castellfollit eren monjos del monestir de Sant Benet enviats temporalment al priorat.²⁶¹

Taula 10: Priorologi de Castellfollit de Riubregós durant l'època montserratina.

Priors de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós durant els anys 1614-1835	
Francesc Ferran	1614
Antonio Ruiz	1634
Xavier Romanyà	1660
Benet Salvador	1692
Mauro González	1715
Josep Badia	1723
Gregori Rafel	1750
Ramon Macià	1761
Josep Copons	1763
Anselmo Ximénez	1765
Josep Badia	1771
Pere Pardo	1772
Plàcid Nadal	1780
Bonifaci Morató	1782
Veremond Morlius	1787
Plàcid Albert	1790
Pere Miró	1795
Joan Teixidor	1798
Josep Padrós	1802
Ramon Macià	1806
Plácido Álvarez	1808
Ramon Macià	1809
Josep Padró	1813

²⁵⁹ TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): "Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos (siglo XVIII)", *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàg. 329.

²⁶⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 139.

²⁶¹ FARELL I DOMINGO, Joan (1994): *Castellfollit de Riubregós. Resum històric*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, pàgs. 163-164.

Beda Borrego	1825
Ángel Ximénez	1830

3.2.2.3. El majordom

El majordom és un altre dels càrrecs importants del govern d'una comunitat monàstica, en la mesura que ell és el responsable de l'administració dels béns del monestir. Té sota la seva competència el control de la hisenda del monestir. Les seves funcions es poden agrupar en dues atribucions importants: la gestió i control dels assumptes econòmics del monestir i la plasmació d'aquests en els llibres de majordomia i altres llibres de comptes del monestir. Per a la bona gestió dels assumptes econòmics del monestir, el majordom s'ha de fer càrrec del cobrament de les rendes i de la despesa del monestir i de tota l'administració de la hisenda d'aquest; ha de proveir el que sigui necessari per a la resta d'oficis del monestir; ha de controlar els títols de cessió de les terres i propietats del monestir; no pot fer més despeses que les ordinàries sense llicència del pare abat, ni fer quitacions o rebaixes als deutors sense la mencionada llicència; i ha de tenir present que els beneficis de l'explotació són del monestir i no de compte propi.²⁶² En les seves funcions, el majordom pot estar auxiliat d'altres càrrecs que les constitucions benedictines denominen coadjutors o responsables dels oficis, que depenen sempre d'ell i desenvolupen les seves funcions sota la seva supervisió. Tant el majordom com els responsables d'altres oficis han de declarar les seves pertinences en el moment que prenen possessió dels seus càrrecs.

El majordom és nomenat per l'abat, al qual està sotmès, amb la consulta prèvia dels pares del consell i la seva designació no pot recaure ni en seglars ni en cap parent de l'abat, sinó que ha de ser un monjo de cor del monestir. Per tal de portar a terme de manera transparent i clara la seva tasca

d'administració de la hisenda del monestir, especialment contemplada en les constitucions benedictines vallisoletanes de l'any 1701, el majordom havia de tenir llibres que reflectissin la seva administració. Aquests eren els llibres de majordomia, que recollien les rendes en diners que es devien a la casa cada any; els llibres de rendes del blat, el vi, la civada i altres grans, que reflectien les rendes d'aquests productes que s'ingressaven anualment; els borradors, on s'anotaven setmanalment totes les despeses; i els llibres de despesa, on s'anotaven les despeses del borrador en forma de partides comunes. Els comptables del monestir ajudaven al majordom a la confecció d'aquests llibres.²⁶³

Al monestir de Sant Benet de Bages, la figura del majordom sorgí amb l'annexió del monestir a Santa Maria de Montserrat l'any 1593. Durant l'edat mitjana existien diferents oficis al monestir de Sant Benet de Bages, cadascun dels quals tenia la seva pròpia font d'ingressos. Aquests eren el cambrer, que es cuidava de la subsistència i de la gestió econòmica del monestir; el sagristà, que s'encarregava dels ornaments litúrgics; el cabiscol, que dirigia les funcions del cor; l'almoïner, que tenia cura del compliment de les almoines generals i extraordinàries; l'infermer, que es feia càrrec de l'atenció als malalts; el piater, que cuidava del compliment de les fundacions religioses; i el refetorer, que es cuidava del menjador.²⁶⁴ Aquesta multiplicitat d'oficis, cadascun dels quals cobrava censos i delmes de terres diferents, feia que l'administració i la gestió de les rendes del monestir fos molt complexa.²⁶⁵ Després de l'annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat, els oficis de cambrer, almoïner, piater, refetorer i cabiscol desapareixien i es creava el de majordom, que per darrera de l'abat i del prior, esdevenia el tercer càrrec més important de la comunitat. Aquest nou càrrec passaria a gestionar totes les rendes i despeses que anteriorment havien disposat pel seu propi compte la resta d'oficis del monestir. Amb aquesta nova figura el monestir guanyava amb eficàcia econòmica i administrativa.

---

²⁶² TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): *Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos...*, pàgs. 326-327.

²⁶³ *Ibidem*, pàgs. 334-335.

²⁶⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 118.

²⁶⁵ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

No obstant, l'acumulació de poders que havia adquirit el majordom, feia que aquest càrrec sovint motivés certes preocupacions per part de l'abat i de la resta de la comunitat, doncs ell era el qui rebia els diners del monestir. És per això que en les visites al monestir de Sant Benet fetes per l'abat de Montserrat, P. Beda Pi, durant els anys 1627 i 1628 s'ordenà al pare majordom que “dentro de vintiquatro horas que recibiere qualquier dinero perteneciente a esta casa por qualquier titulo que sea, lo traiga a deposito, y si lo recibiere fuera de casa, dentro de veintiquatro horas que hubiere llegado a ella lo traiga assi mesmo a deposito, y caso que estando fuera de casa hubiere gastado todo lo recibido o alguna partida en cosas necessarias para la casa, dentro de las mesmas veintiquatro horas se cargue en deposito del dinero assi gastado.” Hi havia una preocupació real perquè els diners que rebia el pare majordom s'ingressessin immediatament al dipòsit del monestir i no es perdessin pel camí. A més, quan el majordom sortia del monestir no podia deixar les claus de la majordomia a cap seglar, sinó que les havia de deixar a un altre monjo de cor.²⁶⁶

L'any 1665 s'ordenava al majordom del monestir que fes els comptes del dipòsit i del graner cada sis mesos, fent la verificació i liquidació dels saldos, anotant amb qui es tenien deutes i qui quedava pendent per pagar. Al mateix temps se li ordenava que “ponga con toda claridad los salarios que paga esta casa assentando en el libro de los salarios las partidas que fuese pagando citando en el descargo del borrador los folios del dicho libro de salarios, paraque en toda ocasion se pueda averiguar lo que esta casa deve de dichos salarios.” És a dir, es demanava al pare majordom que portés al dia tota la comptabilitat del monestir.²⁶⁷ La mateixa preocupació per la bona salut dels ingressos del monestir feia que l'any 1700, en el transcurs de la visita de l'abat montserratí P. Josep Ferrer al monestir de Sant Benet de Bages, s'ordenés al pare majordom de Sant Benet que “quando por razon de su oficio huviere de hacer noche fuera del monasterio y assistir en la ciudad de Manresa no pueda dormir fuera de las cassas de Monserrate.” Probablement hi podia haver diversos motius darrera d'aquesta qüestió, encara que segur que un

---

²⁶⁶ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 79 i 81.

²⁶⁷ *Íbidem*, pàg. 115.

d'ells era que les possibles rendes que hagués rebut durant el dia, sempre estarien més segures passant la nit en una casa del mateix monestir. Igualment, en el transcurs de la mateixa visita, l'abat P. Josep Ferrer ordenava al pare majordom que quan un arrendament que hagués de fer passés de la quantitat de 500 lliures, calia consultar-ho abans amb l'abat i els pares del consell i votar-se a continuació amb faves blanques i faves negres. No obstant, si aquest arrendament no arribava a 500 lliures, només calia consultar la seva viabilitat al pare abat. Els pares comptables, nomenats per l'abat, s'havien d'encarregar també d'anotar correctament tots els comptes i censals que tenia el monestir.²⁶⁸

Sens dubte, el cambrer o *camerarius* havia estat l'inspirador i antecessor de la figura del majordom. Ell, com a perceptor, gestor i ordinador dels fons econòmics més importants de la comunitat, tenia l'obligació de subvenir les necessitats d'aquesta, com per exemple, procurar els vestits i la roba necessària als monjos.²⁶⁹ De la cambreria del monestir de Sant Benet de Bages hi ha notícies de mitjan segle XIV, encara que probablement aquesta era molt més antiga. Durant aquest període sabem que fou cambrer del monestir de Sant Benet el P. Guillem de Colldecanes, considerat com el primer introductor de l'humanisme italià a Catalunya i primer traductor de l'obra *De vita solitaria* (1377) de Petrarca al català. La cambreria del monestir de Sant Benet continuà exercint durant els segles XV, XVI i XVII. Durant el segle XVI féu una capbreuació de totes les seves possessions,²⁷⁰ que pocs anys després de l'annexió del monestir a Montserrat ja es faria conjuntament amb la de totes les possessions i drets de cadascun dels diferents oficis del monestir: la sagristia, la cabiscolia, la piateria i l'almoïna, que passaven a ser responsabilitat única del pare majordom o ecònom, altre nom amb que se'l coneixia. No obstant, el nom de cambrer encara persistí ocasionalment en el monestir de Sant Benet de Bages fins a mitjan segle XVII, referit, això sí, al majordom del monestir.

---

²⁶⁸ *Ibidem*, pàg. 154.

²⁶⁹ CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona...*, pàg. 156.

²⁷⁰ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-2. Capbreu de la cambreria del monestir de Sant Benet de Bages, del segle XVI.

En la taula núm. 11 es pot veure la relació dels diferents majordoms que va tenir el monestir de Sant Benet de Bages durant el seu període montserratí. En total figuren en la relació 39 majordoms, compresos tots ells en el període que transcorre entre els anys 1665 i 1835.²⁷¹

Taula 11: Majordoms del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.

Majordoms del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1665-1835	
Bernat Saleta	1665-1670
Emilià de Montserrat	1670-1671
Anselm Blanch	1671-1672
Maur Mambla	1672
Josep Salomó	1673
Anselm Blanch	1674
Benet Hexarch	1674-1676
Josep Sales	1677
Isidre Jordà	1677-1679
Emilià de Montserrat	1679-1684
Anselm Blanch	1684
Jaume Cortada	1684-1686
Gaspar Pardo	1686-1689
Josep d'Àvila	1689-1692
Alonso Monfages	1692-1695
Jaume Cortada	1695-1699
Benet Marlès	1699-1705
Pere Ramon	1705-1707
Felip Ignasi Quintana	1707-1709
Alonso Llombart	1709-1720
Agustí Novell	1720-1721
Carles Sobrevals	1721-1734
Anselm Freixas	1734-1737
Francesc Firmat	1737-1742
Joaquim Mas	1742-1749
Josep Badia	1749-1754
Benet Valls	1754-1763
Maur Orllach	1763-1769
Ignasi Bas	1769-1781
Marià Castelló	1781-1785
Maur Orllach	1785-1789
Pedro Pardo Ribadeneyra	1789-1790
Ramon Suárez	1790-1805
Manuel García	1805-1814

²⁷¹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-6/7/8. Llibres del consell del monestir de Sant Benet de Bages, des de l'any 1665 fins el 1835.

Rosend Gil	1814-1818
Gregori Torelló	1818-1824
Isidoro Diez	1824-1828
Gregori Torelló	1828-1832
Ramon Macià	1832-1835

3.2.2.4. El dipositari

El control del diner efectiu del monestir no corresponia al pare majordom, sinó que era responsabilitat de dos monjos dipositaris, nomenats per majoria en el consell del monestir. A més, cada dipositari tenia un suplent també nomenat pel consell. Les funcions principals dels dipositaris eren controlar l'arca del dipòsit del monestir, amb les entrades i sortides dels seus fons, i fer-se càrrec d'anotar tots els moviments de fons al llibre del dipòsit i d'altres relacionats amb la hisenda monacal. Havien de ser monjos de plena confiança de l'abat i la comunitat, doncs eren els responsables del control dels fons monetaris efectius del monestir.

Al monestir de Sant Benet, com a la resta de monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, hi havia una arca del dipòsit, on s'havien d'ingressar tots els diners que pertanyien al monestir, ja fossin procedents de rendes, vendes, extraordinaris o redempcions de censos, entre d'altres. Aquesta arca tenia tres claus, una per a l'abat i les altres dues per als dos pares dipositaris. Aquests i l'abat havien de conèixer tots els moviments de fons que es fessin, amb les pertinents justificacions de pagaments que també es guardaven a l'arca del dipòsit.²⁷²

En un llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages ens consta que durant el quadrienni de 1765-1769 “se hizo una Arca con varios Cajoncitos, y sus llaves para el Deposito de los Monges.”²⁷³ Probablement es

²⁷² TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): *Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos...*, pàg. 327.

²⁷³ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

tractava de la substitució d'una arca del dipòsit que ja havia quedat vella. L'arca nova posseïa diversos calaixos i claus pels pares depositaris i l'abat del monestir, que eren els guardians dels fons monetaris de la comunitat.

3.2.2.5. El sagristà

La sagristia fou un dels oficis més antics del monestir de Sant Benet de Bages que es mantingué vigent fins a l'exclaustració del monestir l'any 1835. El sagristà tenia al seu càrrec l'organització material del culte i el cerimonial litúrgic del monestir. Era l'encarregat de fornir la cera necessària per la il·luminació de l'església i de la cripta, on hi havia la capella de Sant Valentí. S'encarregava de la fabricació de les hòsties i de preparar el vi per a ésser consagrats. Tenia cura de la conservació i actualització dels vasos sagrats i altres objectes propis del culte, com també de tots els mobles i atuells que hi havia al temple, fins i tot, dels llibres litúrgics. Era responsabilitat seva l'ornamentació del temple, així com el tancar i obrir les seves portes, i tenia també al seu càrrec el bon ús del campanar.²⁷⁴

A Sant Benet de Bages el sagristà posseïa un llibre sobre quines eren les seves funcions de caràcter litúrgic, bàsicament sobre la seva responsabilitat en els tocs de campanes per cridar els monjos a assistir a l'Ofici Diví. S'havien de fer tocs de campanes per avisar de cadascuna de les set oracions diàries. Per a matines i per a vespres, calia fer dos tocs. En les festivitats i en les vigílies d'aquestes, calia que el sagristà tingués cura en la litúrgia específica assenyalada i la vestimenta dels monjos que corresponia.²⁷⁵

Com a responsable de la sagristia, havia de tenir cura dels importants tresors que es guardaven en aquesta. Anteriorment ja s'ha tractat sobre

---

²⁷⁴ CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona...*, pàgs. 141-142.

²⁷⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 74. Llibre del pare sagristà del monestir de Sant Benet de Bages, del segle XVIII.

l'important contingut que figurava en la sagristia l'any 1564, durant l'abadiat del P. Pere Frigola. A *la cambra de la sacristia* s'hi ubicava el llit del sagristà, mentre que a *la sagrestia nova* hi havia tota la indumentària i roba per a l'exercici del culte a l'església, com també *lo armari del argent*, que guardava el tresor de l'església, certament molt important ja aleshores. Aquest era encara més important l'any 1721, quan es féu l'inventari dels béns de l'església. L'important valor d'aquest tresor féu que la sagristia fos un punt d'accés restringit. En les visites de l'abat de Montserrat al monestir de Sant Benet dels anys 1631 i 1633 queda força clara la necessitat de controlar els guarniments i la plata de la sagristia, ordenant-se que no es prestessin objectes valuosos a ningú.²⁷⁶ Fins i tot l'any 1635, quan l'abat montserratí P. Josep Porrassà visità el monestir de Sant Benet, demanà que es posés una reixa a l'església per protegir la sagristia. Així doncs, el sagristà, a part de fer-se càrrec de l'activitat litúrgica del monestir, tenia també una important responsabilitat en la salvaguarda del tresor de la sagristia.

3.2.2.6. L'infermer

El pare infermer o *infirmarius* és l'encarregat de servir els monjos malalts i de proporcionar-los tot el necessari. Com bé especifica el capítol 36 de la Regla de Sant Benet, l'infermer ha de ser un servidor temorós de Déu, diligent i sol·lícit, que s'ha de fer càrrec de l'atenció als monjos malalts i de les habitacions d'aquests, destinades a part de la resta d'habitacions comunitàries,²⁷⁷ per motius de prevenció. Aquestes s'ubicaven en l'edifici de la infermeria, degudament condicionat per atendre els malalts. Les funcions de l'infermer es concretaven sovint en preparar el llit per cada monjo malalt i tenir arreglades les habitacions d'aquests, amb la roba i la higiene pertinents.²⁷⁸ A més, l'infermer es feia càrrec

---

²⁷⁶ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 82-84.

²⁷⁷ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 210.

²⁷⁸ CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona...*, pàg. 166.

també del jardí on es conreaven les plantes medicinals, necessàries per guarir determinades malalties.²⁷⁹

A Sant Benet de Bages, ja des de ben antic hi havia l'ofici d'infermer, que era el responsable de la infermeria del monestir, ubicada en un edifici actualment desaparegut del voltant del pati de la Creu, de previsible estructura romànica per la part de volta que se n'ha conservat. El càrrec d'infermer fou conservat amb l'annexió del monestir de Sant Benet a Montserrat, degut a la necessitat que des de sempre hi havia en destinar un monjo a l'atenció dels malalts. L'infermer era nomenat per l'abat del monestir i havia de ser també una persona sotmesa a la seva voluntat. El monestir de Sant Benet, a l'època montserratina, estigué algun període mancat d'infermer, doncs l'any 1645, el visitador del monestir de Sant Benet, P. Francesc Batlle, abat del monestir de Montserrat, ordenava a la comunitat de Sant Benet que “se anomene un P. collegial enfermer, com en tota nostra sagrada Religió se acostuma, para el consuelo dels malalts: y nos falte lo degut regalo.”²⁸⁰ L'infermer era un càrrec necessari per la comunitat, encara que durant els segles XVII, XVIII i XIX, el monestir de Sant Benet pagava salaris a metges aconductats de la contrada perquè assistissin a la comunitat quan hi havia algun monjo malalt. Aquests metges acostumaven a ser ben pagats pel monestir. Durant la primera meitat del segle XVIII, els metges manresans Josep Riu, Pau Nadal i Francesc Nadal, rebien conductes de 10 lliures que es complementaven amb els preus de les visites mèdiques que feien al monestir.²⁸¹ A més, la infermeria del monestir, per a l'atenció dels seus malalts, també comprava medicaments en farmàcies manresanes, com ara la del farmacèutic Solà.²⁸² La qüestió era que els malalts estiguessin ben atesos.

---

²⁷⁹ MOULIN, Léo (1980): “La vida benedictina cotidiana en el pasado y en la actualidad”, *San Benito, padre de Occidente*. Barcelona: Blume, Págs. 420-421.

²⁸⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 92.

²⁸¹ GUITART I DURAN, Josep (1923): “Sant Benet de Bages”, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*, núm. 80. Manresa: CECB, pàg. 379.

²⁸² AMM, Sant Benet de Bages, B-II-35. Compte de les medicines servides al monestir de Sant Benet de Bages pel farmacèutic Antoni Solà, l'any 1835.

3.2.2.7. El mestre

Uns altres oficis que destacaren al monestir de Sant Benet de Bages durant l'època montserratina fou el de mestre. Poc després de l'annexió a Montserrat, a Sant Benet de Bages s'hi fundà un col·legi benedictí per acollir una part de l'aleshores tan nombrosa comunitat montserratina. L'any 1604, deu anys després de l'annexió, ja hi ha notícies de l'existència d'aquest col·legi.²⁸³ Tres monjos en tingueren la direcció: un mestre de júniors, un lector i un passant.²⁸⁴ Aquests tres càrrecs col·legials romangueren al monestir de Sant Benet durant els anys de vida del col·legi benedictí, per on passaren i s'educaren nombrosos monjos del monestir de Montserrat i de la Congregació de San Benito de Valladolid. Si bé es desconeix del cert la data quan es va clausurar el col·legi benedictí de Sant Benet de Bages, sí que sembla ser que aquest fou vigent durant el segle XVII i els primers anys del segle XVIII, doncs encara vers el 1705 hi ha constància de la seva existència,²⁸⁵ encara que és molt possible que hagués sofert diverses interrupcions en el seu funcionament, com ja s'explicarà més endavant.

Si bé es conserven poques notícies sobre el col·legi benedictí de Sant Benet de Bages i els mestres que en formaren part, sí que es coneix que el col·legi fou dirigit per un mestre de júniors, un passant i un lector, dels quals a continuació se'n fa un petit esbós.

El mestre de júniors s'ocupava de la instrucció d'aquells germans que feia poc temps que havien professat, és a dir, d'aquells que feia ben poc que havien superat l'etapa del noviciat. En aquest cas es tractava de monjos que feia ben poc temps que havien fet vots al monestir de Montserrat. El mestre de júniors generalment era també mestre de novicis, encara que com que al monestir de Sant Benet no n'hi havia, només tenia júniors sota la seva mestria. Prenia part juntament amb l'abat en les decisions pertinents a la formació dels

---

²⁸³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

²⁸⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 249.

²⁸⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 166.

monjos. Entre ell i l'abat havia d'existir una profunda unitat d'esperit, orientació i servei per a cadascun dels membres de la comunitat. El mestre havia de manifestar amor real a les persones i gran respecte a la gràcia que Déu dipositava en cada individu, estant molt atents en les seves virtuts i capacitats i en les seves limitacions i debilitats, buscant sempre el perfeccionament de la persona. El mestre de júnors havia de donar conferències i promoure activitats grupals. Més concretament, havia d'acompanyar els júnors en el pas del noviciat a la vida comunitària. Calia fer-los trobar la seva forma pròpia i diferent de participació en aquesta, i per aquest motiu, examinava en els júnors la seva experiència de viure diàriament en comunitat: l'oració, els vots, l'estudi, el treball i l'acceptació de les responsabilitats. Per la seva etapa inicial en la vida comunitària era important que els júnors rebessin comprensió, acceptació, confiança i estímul per part del mestre. Una mostra de la responsabilitat educativa del mestre sobre els júnors benedictins de Sant Benet de Bages apareix en la visita feta per l'abat montserratí P. Estéban Velázquez l'any 1671, quan encarrega a la consciència del P. Prior "y al que hiziere officio de Maestro de juniores, cuyden mucho de que los Padres collegiales que lo fueren y observen, guarden y continuen, la Religion, virtud y modestia que aprendieron en Monserrate; assi en lo que pertenece a la frequentacion de los Santos Sacramentos, como en la charidad y union fraternal de unos con otros, y en la reverencia y respeto que se deve a todos sus superiores y maestros."²⁸⁶

Al col·legi benedictí de Sant Benet de Bages, a part del mestre de júnors hi havia també un lector i un passant. El primer es dedicava sobretot a llegir en veu alta les Sagrades Escripures i altres textos davant de la resta de pares col·legials i júnors. Feia tasques de professor adjunt del col·legi, similars en certa manera a les que feia també el passant. Aquest darrer, el passant, si bé ajudava també en tasques de professorat, era el responsable de passar les lliçons als estudiants i de preparar-los per examinar-se. D'entre les diferents funcions que es reservaven pel lector i el passant hi havia també la de "que por ningun caso permitan se digan versos en publico, sin que primero por alguno de

---

²⁸⁶ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 121.

los dos sean vistos, registrados y si pareziere corregidos”; així com també havien de vetllar que en entrar els pares col·legials a les cel·les “se observe lo dispuesto por las constituciones y diffinitiones de nuestra Orden; y declaramos que en ninguna celda, ni aun en la del que huviere officio de Maestro de juniore, se pueda estar, ni entrar, despues de tocadas las *Ave Marias*, sin expresa licencia del P. Abad o P. Presidente.”²⁸⁷ Ambdós, lector i passant, juntament amb el mestre de júnior, constituïen l’equip rector del col·legi benedictí del monestir de Sant Benet de Bages, sempre comptant amb la supervisió de l’abat del monestir com a principal garant de l’observança monàstica.

3.2.2.8. L’arxiver

Un altre dels oficis vigents al monestir de Sant Benet de Bages durant l’època montserratina era el d’arxiver. Aquest personatge anà guanyant importància paral·lelament a la proliferació de plets i de processos judicials per causes de dominis i possessions territorials que tant afectaren el monestir durant l’època moderna. En plena decadència del règim senyorial era important conservar, transcriure i ordenar els documents antics que acreditaven les possessions territorials del monestir enfront de pagesos i altres senyors feudals que pretenien disputar-les-hi. Fou aquest interès per guanyar les causes judicials, el que revaloritzà la figura de l’arxiver tant al monestir de Sant Benet de Bages com a la major part d’institucions senyoriales.

L’arxiver el nomenava l’abat, consultat prèviament el consell del monestir. Havia de ser una persona capaç de llegir lletres antigues, amb certs coneixements d’història i recomanablement no natural de la zona on hi havia l’arxiu, doncs d’aquesta manera no tenia afinitats amb la documentació que a vegades eren perjudicials per al desenvolupament correcte de l’ofici. Podia disposar també d’un ajudant, que era alhora aprenent i substituït en cas d’absència de l’arxiver principal. El treball de l’arxiver consistia no només en

---

²⁸⁷ *Ibidem*, pàg. 122.

guardar i dipositar les escriptures, sinó que també havia de facilitar la consulta dels documents, és a dir, calia que registrés totes les escriptures que es guardaven a l'arxiu.

Les constitucions de la Congregació de San Benito de Valladolid de l'any 1701 establien que l'arxiver tingués un índex alfabètic de totes les escriptures i que aquest es dividís per partits, esglésies i jurisdiccions. En aquest catàleg hi havia d'escriure el contingut de cada escriptura i en quin calaix es guardava, afegint-hi a més les dades del dia, mes i any en què s'originà l'escriptura i a qui s'atorgà. L'arxiver havia de tractar amb molta cura les escriptures antigues de l'arxiu, de manera que les que estiguessin malmeses, de lletra antiga i poc llegibles, havia de transcriure-les amb bona lletra, perquè es poguessin llegir amb facilitat sempre que fes falta, fent-les autoritzar de nou perquè no es perdessin. Per evitar la pèrdua de les escriptures es manava als abats la recuperació de totes les que es trobessin fora del monestir, principalment les que estaven en els tribunals per raó de plets. Altrament, l'arxiver havia d'anotar-se en un llibre de registre els documents i papers que es treien de l'arxiu. Havia d'indicar a qui es deixaven, el seu contingut i la data de sortida. No obstant, l'arxiver, sense llicència de l'abat, no podia treure ni mostrar cap escriptura fora de l'arxiu, sempre havia de comptar amb el vist-i-plau de l'abat, doncs en cas contrari, l'arxiver podia ser castigat, fins i tot, amb penes de presó.²⁸⁸

L'any 1645 l'abat de Montserrat P. Francesc Batlle visitava el monestir de Sant Benet de Bages i ordenava “que se anomene Arxiver; el qual tinga la clau del Arxiu de aquesta santa casa; y puga pujar a ell sempre que se li offeresca. Y que se procure una excomunicació del Señor Bisbe de Vich para tot son bisbat, a effecte de que se restituescan a esta casa tots los papers y escripturas tocants a authentica de aquest capbreu: juntament ab todas las escripturas que constará ser de aquest monastir: tot lo qual se mana per la obediencia.”²⁸⁹ És a dir, aleshores el monestir estava mancat d'arxiver, però el necessitava per portar al dia tota la documentació acreditativa de drets i possessions del monestir. A més, calia aconseguir que es retornés tota la documentació que havia estat llevada de

---

²⁸⁸ *Constituciones de la Congregación de nuestro glorioso padre San Benito de España e Inglaterra* (1706). Madrid, pàg. 238.

²⁸⁹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 91.

l'arxiu. Pocs anys després, l'any 1657 l'abat montserratí P. Millán de Miranda, després de visitar el monestir de Sant Benet, ordenava que atesa la gran necessitat que tenia l'arxiu de classificar-se, es busqués un arxiver que amb tota brevetat classifiqués els documents, distribuint-los per títols i calaixos, i n'elaborés un índex.²⁹⁰ La composició, classificació i ordenació de l'arxiu era una tasca important al monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVII, doncs també l'any 1659, l'abat montserratí P. Jaume Saragossa s'expressava en els mateixos termes.

A finals del segle XVIII hi hagueren al monestir de Sant Benet de Bages dos importants arxivers. Un d'aquests fou el P. Benet Ribas i Calaf (1735, Barcelona – Sant Benet de Bages, 1812), historiador i arxiver, autor de *Història de Montserrat (888-1258)* i *Annals de Montserrat (1258-1485)*, que fou membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la Real Academia de Historia, des dels anys 1786 i 1802 respectivament.²⁹¹ El P. Benet Ribas es dedicà a ordenar i inventariar la documentació dels arxius dels monestirs de Montserrat i de Sant Benet de Bages. Féu una tasca importantíssima. El P. Agustí Trilla, el seu ajudant, fou un altre arxiver important. Es dedicà també a ajudar al P. Benet Ribas en la redacció de diversos índexs del contingut documental de l'arxiu, els quals han arribat a l'actualitat fragmentàriament. L'any 1765 ambdós arxivers ja havien acabat d'arreglar i compondre tots els instruments de l'arxiu i ja havien començat la confecció d'un índex general de tota la documentació.²⁹²

3.2.2.9. El procurador

El procurador o *procurator* és la persona que, amb plena habilitació legal, exerceix davant dels tribunals la representació d'un interessat en un judici.

---

²⁹⁰ *Ibidem*, pàg. 103.

²⁹¹ *Diccionari d'historiografia catalana* (2003): Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pàg. 1002.

²⁹² AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

Aquest ofici no era propi de la comunitat benedictina del monestir de Sant Benet de Bages, però en diverses ocasions fou algun monjo i, sobretot, el pare majordom, qui exercí també de procurador del monestir. El procurador actuava per manament del seu interessat, en aquest cas l'abat o monestir de Sant Benet, però a més, se li distingia una doble funció, per una banda la representació processal i per l'altra l'extraprocessal. Un altre aspecte significatiu és el fet que la relació entre l'interessat i el procurador es vinculava a través d'un testimoni documental, la procura o els poders, que comprometien legalment al procurador a concórrer en les causes judicials establertes en representació de l'interessat.

Sant Benet de Bages tingué procuradors interns i externs al monestir. Si bé durant els segles XVI i XVII els procuradors acostumaren a ser monjos del mateix monestir i, sobretot, el pare majordom, durant el segle XVIII els procuradors del monestir acostumaren a ser professionals liberals que vivien a la ciutat, ja fos a Barcelona, a Manresa o a d'altres poblacions catalanes. Probablement aquest canvi de circumstàncies s'esdevingué per la transformació del poder judicial esdevinguda durant el segle XVIII, sobretot a partir de la creació de la Reial Audiència del Principat de Catalunya, ordenada pel Decret de Nova Planta (1716), i per la multiplicació de les causes judicials que en el segle XVIII afectaren al règim senyorial, requerint una major professionalització de la seva burocràcia. Alguns monjos que durant el període montserratí exerciren de procuradors del monestir de Sant Benet foren els PP. Pere Aldies (1602), Antoni Corona (1610), Bernat Saleta (1677), Josep d'Àvila (1692), Francesc Firmat (1738), Ramon Suárez (1791), Rossend Gil (1815) i Bonifaci Bertrana (1824), sis dels quals eren també majordoms o ecònoms del monestir en el moment que exerciren com a procuradors. De fet, els majordoms eren els més acreditats per fer aquesta funció de procuradors, doncs eren els qui coneixien millor l'administració econòmica del monestir.

Durant els segles XVIII i XIX el monestir tenia moltes causes judicials obertes per súbdits i altres senyors que es disputaven drets i possessions del monestir. Això féu necessari que el monestir hagués d'incrementar el seu nombre de procuradors i que n'hagués de tenir alguns a les seus dels partits judicials. En alguna ocasió s'hi envià algun monjo, però fou més pràctic

encomanar els serveis a procuradors professionals. D'entre aquests destacà per la seva llarga dedicació al monestir de Sant Benet el procurador Pere Serra (1752-1800), que portà i guanyà nombroses causes judicials a favor del monestir de Sant Benet. D'altres procuradors externs que tingué el monestir foren: Pau Casanovas (1752), Francesc Montada (1774), Josep Mensa (1776), Francesc Tomàs Ros (1806), Joan Cantarell (1812), Antoni Valls (1815), Francisco Camps i Miguel (1824) i Josep Grases i Arbó (1829).²⁹³

3.2.2.10. El notari

Fins a l'annexió a Montserrat, el monestir de Sant Benet de Bages tingué notari propi dins del monestir. El notari era un monjo de la comunitat. El darrer notari de Sant Benet de Bages fou el monjo P. Jaume Roure, que exercí en el seu càrrec durant els anys 1568-1575. La presència de notaris al monestir datava de l'any 1328, quan l'abat Bernat establí la notaria pública al monestir i parròquia de Sant Benet de Bages. Des d'aleshores fins a l'annexió del monestir a Montserrat, Sant Benet de Bages disposà de notari propi.²⁹⁴

Durant l'època montserratina del monestir, no hi tornà a haver notari propi a Sant Benet de Bages. La comunitat benedictina utilitzà els serveis dels notaris de Manresa, Sallent i Santpedor fins a l'any 1835, moment de l'exclaustració. Alguns dels notaris de la comarca que més treballaren per la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages durant l'època moderna foren: Lluís Torras, Josep Oliva, Dídac Ballarà, Ignasi Monfar, Gaietà Mas, Josep Mas i Casellas i Esteve de Mas i Enrich.²⁹⁵

---

²⁹³ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

²⁹⁴ BENET I CLARÀ, Albert (1988): "L'escrivania de Sant Benet de Bages. Els manuals notariais", *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor a Raimon Noguera* (vol. I). Barcelona, Pàgs. 91-96.

²⁹⁵ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

3.2.3. El consell del monestir

El consell del monestir era un òrgan de govern de la comunitat. Estava format per l'abat i, com ja s'ha dit anteriorment, un terç dels monjos de la comunitat en el cas dels monestirs de menys de 40 religiosos, d'entre ells, Sant Benet de Bages. En els monestirs més grans, com ara Montserrat, integraven el consell del monestir un total de 15 monjos. No obstant, era important que sempre hi hagués un nombre imparell de monjos, doncs calia evitar empats en les votacions, que a Sant Benet de Bages es feien amb faves blanques i faves negres.

El consell del monestir, inspirat en el consell d'ancians que proposa Benet de Núrsia en la seva *Regula Benedicti*,²⁹⁶ el formaven monjos que tenien força anys d'hàbit, és a dir, un mínim de quinze anys, o bé de dotze si havien estudiat en els col·legis de la Congregació. Generalment constituïen el consell del monestir l'abat, el prior, el majordom, els monjos responsables de la hisenda del monestir, comptadors i dipositaris, i un secretari, a part d'altres monjos ancians de la casa i també, en algunes èpoques, dels examinadors de confessors, els lectors, els cantors i l'arxiver, entre d'altres.²⁹⁷ L'elecció dels membres del consell es feia per votació del mateix consell, de la qual n'havia de sortir també el secretari del consell, que havia de donar fe de les qüestions tractades en les sessions del consell i havia d'escriure les actes d'aquestes sessions en el llibre del consell. A Sant Benet de Bages, aquest llibre no es començà a escriure fins a l'any 1665. Prèviament, l'any 1659, en la visita feta al monestir per l'abat de Montserrat P. Jaume Saragossa, aquest ordenà que es procurés per a la comunitat “un libro para que en el se vaya asentando lo que se mandare en consejo.”²⁹⁸ Al cap de quatre anys, quan l'abat montserratí P. Estéban Velázquez visità el monestir, aquest llibre encara no hi era, doncs ordenava que “lo mas presto que se pudiere, se haga un libro en que se escrivan las actas y determinaciones del Consejo en la forma que disponen

---

²⁹⁶ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 147.

²⁹⁷ GUITART I DURAN, Josep (1923): “Sant Benet de Bages”, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*. Manresa: CECB, pàg. 386.

²⁹⁸ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 105.

nuestras constituciones.”²⁹⁹ I no fou fins l’any 1665 quan començà la redacció del “Libro I de Consejo”, que amb 116 folis comprèn totes les actes del consell des de 1665 fins a 1757. Posteriorment, seguiren a aquest llibre, el “Libro II de Consejo de este Monasterio de San Benito de Bages”, que amb 111 folis inclou tot el període dels anys 1757-1798, i el “Libro III de Consejo de este Monasterio de Bages,” que amb les seves 161 pàgines tanca la història del monestir de Sant Benet, comprant tot el període de 1798 a 1835, any de l’exclaustració del monestir.³⁰⁰ Aquests llibres són importantíssimes fonts documentals per conèixer el funcionament de la comunitat, doncs les coses que tenien certa importància i interès comunitari havien de tractar-se en el consell.³⁰¹

Els membres del consell del monestir es reunien cada setmana per a resoldre els assumptes interns i externs que afectaven el monestir i estaven obligats a guardar secret sobre els temes tractats, havent de prestar jurament abans d’entrar en possessió del càrrec. L’abat, en les decisions importants, havia de consultar l’opinió del consell del monestir, però no estava obligat a seguir la voluntat de la majoria del seus membres, llevat de les coses que les constitucions ordenaven que fossin aprovades pel consell.³⁰²

3.2.4. El capítol del monestir

El capítol del monestir estava format per tots els religiosos de la comunitat, des de l’abat fins a l’últim llec. En el sí del capítol, celebrat a la sala capitular del monestir, és on es discutien les qüestions importants del monestir. Assumptes que afectaven a la comunitat, administració de béns, admissió de nous monjos i qüestions referents a la Congregació, entre d’altres,

---

²⁹⁹ *Ibidem*, pàg. 112.

³⁰⁰ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l’antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

³⁰¹ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): *Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid...*, pàg. 307.

³⁰² *Ibidem*, pàg. 307.

s'acostumaven a discutir i solucionar al capítol conventual, el qual es celebrava a la sala capitular diàriament en acabar tèrcia i la missa conventual.³⁰³ L'abat havia de convocar tota la comunitat i ell mateix havia de plantejar els assumptes a discutir. La Regla de Sant Benet deixa ben clar que el capítol és un òrgan consultiu de l'abat, doncs cada monjo manifesta el seu parer en els assumptes tractats, però la decisió final sempre la pren l'abat.³⁰⁴

La sala capitular del monestir de Sant Benet reunia tota la comunitat a so de campana per manament de l'abat. Els monjos hi entraven en silenci i anaven ocupant els bancs que rodejaven l'estança. Un cop ubicats tots els religiosos es llegien un passatge de la Regla de Sant Benet i un altre de les Sagrades Escripures. Prèviament al capítol l'abat es reunia amb els pares del consell del monestir per decidir quins temes s'havien de discutir en el capítol conventual. Els temes d'importància menor normalment es tractaven en les sessions del consell del monestir, per bé que avançat ja el segle XVII, en els monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid el consell del monestir anà incrementant els seus poders consultius. En el capítol tots els monjos havien de confessar les seves faltes i la resta de congregats decidien el càstig, que si era greu, podia arribar fins a l'expulsió del monestir i de l'Orde. L'obediència a l'abat i la submissió humil marcava l'acció dels monjos durant el capítol.³⁰⁵

3.2.5. La comptabilitat del monestir

Com ja s'ha dit anteriorment, el control de la comptabilitat dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid durant l'època moderna era competència dels majordoms i dels dipositaris. El majordom era el

---

³⁰³ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàg. 82.

³⁰⁴ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 146-147.

³⁰⁵ *Ibidem*, pàg. 146.

responsable de gestionar i controlar els assumptes econòmics del monestir i d'anotar-los en els llibres de majordomia i altres llibres de comptes del monestir. En aquesta tasca, podia rebre l'assistència dels coadjutors, que desenvolupaven les seves funcions sota la seva supervisió. No obstant, el control del diner efectiu del monestir no corresponia al majordom, sinó que era responsabilitat dels monjos dipositaris, encarregats del control de l'arca del dipòsit del monestir, amb les entrades i sortides dels seus fons.

La gestió econòmica del monestir Sant Benet de Bages, com la de la resta de monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, presentava grans dificultats per la complexitat de la comptabilitat benedictina i per la manca d'un balanç econòmic únic, amb la relació comptabilitzada de tots els ingressos i les despeses. El sistema de comptabilitat monàstica presentava per separat cadascuna de les diferents partides, amb la característica comuna que en totes elles hi havia la confrontació entre el càrrec (ingressos) i el descàrrec (despeses), que produïa un saldo final, positiu o negatiu, derivat de la diferència entre entrades i sortides del concepte que es tractava.³⁰⁶

La comptabilitat del monestir de Sant Benet de Bages, com la de la resta de monestirs de l'ordre benedictina i de les diferents ordres monàstiques, estava integrada en bona mesura per les rendes que el monestir percebia anualment dels censos i delmes de les seves possessions senyorials, majoritàriament masos i terres cedides en forma d'alous a famílies pageses; pels beneficis que generaven aquelles terres de conreu que conreava pròpiament; pels ingressos que generaven aquelles possessions, serveis i drets arrendats; i pels guanys extraordinaris i varis, derivats de les almoines i de la retribució per prestacions de caràcter religiós, com era el cas dels estipendis per fundacions, perpètuas o temporals, de misses i aniversaris. Altrament, integraven la despesa del monestir el propi consum i manteniment alimentari i ordinari de la comunitat benedictina i personal de serveis del monestir, generalment en despeses en espècie, i les partides gastades fora de l'ordinari sosteniment del monestir, normalment en diners, que comprenien les obres majors i menors, la contribució a la Santa Seu, els subsidis, les almoines, els repartiments de la

---

³⁰⁶ GARCÍA MARTÍN, Pedro (1985): *El monasterio de San Benito el Real de Sahagún en la época moderna*. Salamanca: Junta de Castilla y León, pàg. 213.

Religió, la sagristia, la infermeria, el pagament de deutes, els plets, les compres de patrimoni, els terços de pares col·legials, els capítols generals i els desplaçaments dels abats i majordoms, entre d'altres. Per percebre el funcionament d'aquesta comptabilitat monacal són d'importància cabdal els llibres de comptes del monestir.³⁰⁷ D'entre aquests llibres de comptes n'hi havia bàsicament dos tipus, els que a càrrec del majordom registraven la seva activitat o la dels seus coadjutors, i aquells que gestionats pels dipositaris, recollien els moviments en efectiu. Aquesta separació de funcions entre el majordom i els dipositaris suposava un important element de control de les despeses i ingressos dels monestirs, doncs el majordom realitzava ingressos i despeses i en rendia comptes als dipositaris, entregant o rebent el corresponent efectiu.³⁰⁸

Els majordoms dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, tal com indicaven les Constitucions de 1701, havien de tenir dos tipus de llibres per recollir els ingressos: el llibre de majordomia, en el que es registraven les rendes en diners. Aquest acostumava a començar cada any per Nadal amb les rendes en diners que es devien a la casa durant l'any que s'entrava, anotant-se també allò que es cobrava, dins de 24 hores després d'haver-se cobrat. També s'indicaven en el llibre les rendes endarrerides que estaven pendents de pagament. L'altre tipus de llibre d'ingressos era més variat, eren diferents llibres en els quals s'anotaven els ingressos en espècie de diversa procedència, ja fossin dels ingressos en blat, en vi o en civada, entre d'altres.

Juntament amb aquests dos tipus de llibres d'ingressos, hi havia també dos llibres més per a les despeses: el llibre borrador, que recollia totes les despeses en el seu detall diari, i el llibre del gasto, en el que s'anotaven mensualment les despeses per conceptes. Aquest recollia de manera organitzada totes les despeses que hi havia al borrador, reduint-les totes a partides comunes ordenades per ordre alfabètic i per mesos. Aquest llibre servia perquè els abats, els comptadors i els visitadors generals, poguessin veure si es gastava

---

³⁰⁷ TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): *Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos...*, pàg. 329.

³⁰⁸ *Ibidem*, pàgs. 334-335.

molt al monestir, respecte al nombre de monjos, gent i obligacions de la casa. Però per aquest motiu, calia que el pare majordom establís correctament cada despesa en el seu concepte corresponent.³⁰⁹

Pel que fa als llibres de comptabilitat gestionats pels pares dipositaris, en tant que administradors de l'arca del dipòsit, cal dir que aquests feien servir quatre llibres, un de principal i tres auxiliars: el llibre del dipòsit, el llibre manual, el llibre de comptes particulars i el llibre de salaris, podent-se agrupar els dos darrers en un de sol. El primer d'aquests, el llibre del dipòsit, que era el principal, recollia els moviments d'efectiu procedents dels ingressos i les despeses. El llibre havia d'estar sempre tancat dins de l'arca del dipòsit i s'hi havia d'anotar tots els balanços econòmics del monestir quan es feien, que generalment es feien per anys i per quadriennis. El llibre manual feia comptes particulars només amb el majordom, a partir dels ingressos i les despeses que figuraven al llibre borrador. El llibre de comptes particulars feia els comptes amb altres persones diferents del majordom, i el llibre de salaris recollia el diner que es dipositava per haver-lo de destinar a una finalitat concreta. La correspondència d'aquests llibres dels dipositaris amb els del majordom garantia el control mutu d'ambdues funcions.³¹⁰

Els balanços de la comptabilitat del monestir, si bé es preparaven setmanalment i semestralment, s'acostumaven a fer amb motiu de les visites canòniques dels visitadors de la Congregació, i, de manera especial, cada quatre anys, amb motiu del capítol general de la Congregació. Aquesta elaboració del balanç implicava també la verificació dels comptes del monestir per part dels comptadors. En les liquidacions que es feien en motiu de les visites canòniques, que s'havien de fer davant del consell del monestir, es confeccionava una relació dels deutes de la casa i dels cabals que es tenien per satisfer-los i mantenir-se. A més, es feia memorial dels béns en ús i en poder dels monjos. Pel que fa als comptes amb motiu del quadrienni, aquests es posaven al dia sempre que es canviava d'abat. La comptabilitat quadriennial s'havia de fer constar en el llibre del dipòsit, que havien de firmar tots els membres del consell del monestir. Aquest balanç s'havia d'enviar al secretari

---

³⁰⁹ *Ibidem*, pàg. 337.

³¹⁰ *Ibidem*, pàgs.. 348-349.

del General de la Congregació abans de celebrar-se el capítol, juntament amb altres documents: una certificació conforme es deixaven a l'arca del dipòsit els diners del quindenni; un testimoni de com estaven pagats els vestuaris, firmat per tots els monjos i llecs; una justificació conforme no es devia res en diners que fossin prestats del dipòsit dels religiosos i una certificació conforme no es devia cap quantitat destinada al capital dels censos que s'haguessin redimit. Abans de començar el capítol general, el General de la Congregació havia de nomenar dos comptadors. Al capítol general s'hi havia d'enviar un resum del balanç econòmic del monestir durant el quadrienni anterior, és a dir, un estat de la casa amb els ingressos i despeses durant l'abadiat quadriennal de l'antecessor; un estat del monestir del quadrienni present amb els ingressos i les despeses corresponents; i un resum i correspondència d'ambdós estats. El nou abat del monestir, en el mes següent a la seva presa de possessió havia de certificar la validesa del balanç econòmic del quadrienni anterior i signar-ne la verificació juntament amb l'abat sortint.³¹¹

Entre els fons procedents de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages que es conserven actualment als arxius de Montserrat, la Corona d'Aragó i el comarcal de Manresa, es pot trobar un important llegat del que fou la comptabilitat del monestir. Concretament, pel que fa als llibres de comptes que utilitzava el pare majordom, cal dir que es poden localitzar en l'antic arxiu del monestir de Sant Benet els llibres o fragments de llibres de majordomia dels períodes 1594-1625, 1633-1638, 1654-1657, 1762-1805 i 1805-1835. Pel que fa als altres llibres d'ingressos en espècies del majordom, són localitzables en aquests mateixos fons arxivístics els següents documents que figuren en la taula núm. 12:

Taula 12: Llibres de comptes en espècies procedents de l'antic arxiu del monestir.

Document	Període
Llibre de comptes de la civada.	1705-1711
Llibre de comptes de la civada.	1712-1721
Llibre de comptes de la civada.	1721-1727
Llibre de rebut i despesa de carn.	1751-1799
Llibre de rebut i despesa de vi.	1751-1835

³¹¹ *Ibidem*, Pàgs. 344-345.

Llibre de comptes del blat.	1798-1829
Llibre de comptes de la civada.	1798-1835
Llibre de comptes del sègol.	1798-1835
Fragment de llibre de comptes de la farina i el pa.	1811
Llibre de rebut del blat, la civada i el vi.	1823-1824

Pel que fa als llibres de despesa del majordom, cal dir que de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet es poden localitzar actualment els llibres borradors dels períodes 1620-1629, 1679-1697 i 1820-1835, així com també els llibres del gasto dels anys 1620-1627, 1646-1677 i 1715-1761. Del llibre del dipòsit, escrit pels pares dipositaris, es conserven actualment els fragments dels períodes compresos entre 1623-1625, 1631-1632, 1641-1642, 1659-1662, 1677-1679, 1689, 1750-1753, 1777-1779 i 1805-1835, mentre que del llibre de salarries del monestir, també escrit pels pares dipositaris, es conserva el corresponent als anys 1721-1835.

L'anàlisi dels llibres de comptes de Sant Benet de Bages només ens permet una aproximació a la comptabilitat del monestir i per períodes molt concrets, ja que en la majoria dels casos, les sèries cronològiques compreses per cadascun dels llibres no es corresponen entre sí i resulta molt difícil de correspondre els ingressos amb les despeses.

3.2.6. La vida conventual

La vida conventual del monestir de Sant Benet de Bages girava a l'entorn de la Regla de Sant Benet. D'aquesta, se'n derivaven l'organització interna del monestir, el treball, la vida diària del monjo, el règim disciplinari, l'oració i la litúrgia. El primer punt ja ha estat tractat en els capítols precedents, per la qual cosa a continuació s'intentarà fer una aproximació als altres aspectes de la vida conventual del monestir de Sant Benet.

3.2.6.1. L'Ofici Diví i el treball

La vida del monjo benedictí transcorria al voltant de l'oració i el treball, dedicació ben coneguda amb el lema *Ora et labora*, tant associat als monjos benedictins. L'oració s'inseria en l'anomenat Ofici Diví, derivat de l'expressió llatina *Opus Dei*, altrament conegut com a "litúrgia de les hores." És el conjunt d'oracions que Benet de Núrsia havia organitzat per ser resades en determinades hores del dia. És part de la litúrgia i constitueix, juntament amb la Santa Missa, la pregària pública i oficial de l'Església. La finalitat de l'Ofici Diví és consagrar les hores a Déu. És la forma oficial d'implementar en la vida diària l'oració contínua de manera que es mantingui una perpètua comunió amb Déu.

Les hores de l'Ofici Diví, altrament conegudes com a hores canòniques, eren les següents:³¹²

-Vigílies. Les vigílies començaven amb un vers inicial, repetit tres cops. Llavors es deia el salm *invitatori*. Es llegien sis salms, amb antífones, versets i benediccions de l'abat, llavors els monjos seien i escoltaven tres lectures amb els seus responsoris; continuaven sis salms amb al·leluies, el *Kyrie eleison*; els diumenges s'allargava ja que s'hi afegia un altre nocturn i l'abat entonava el *Te Deum* i es llegia un fragment de l'evangeli, que acabava amb la benedicció i començava l'ofici de matines. Antigament es cantaven durant les primeres hores del dia, poc després de mitja nit.

-Matines. L'oració del *matutinis* o matí, també anomenades *matutinae laudes* o "lloances matutines." És la primera de les hores canòniques i juntament amb les vespres és una de les hores principals. Consisteix en un himne, dos salms, un càntic de l'Antic o del Nou Testament, una lectura curta de la Bíblia, el Benedictus, responsoris, intercessions, el Parenostre i una oració concloent.

---

³¹² BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàg. 83; CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona...*, pàgs. 349-355; VIVANCOS, Miguel C. (2003): "El oficio litúrgico de Santo Domingo de Silos", *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàgs. 85-86.

Hores menors: Aquestes hores, que eren la prima, la tèrcia, la sexta i la nona, començaven amb una invocació, un himne, tres salms, una lectura, un vers, el *Kyrie eleison* i el Parenostre en veu baixa.

-Prima. Es celebra en la primera hora després de sortir el sol, aproximadament a les 6 del matí.

-Tèrcia. Es celebra en la tercera hora després de sortir el sol, aproximadament a les 8 del matí.

-Sexta. Es celebra en la sisena hora després de sortir el sol, aproximadament a les 11 del matí.

-Nona. Es celebra en la novena hora després de sortir el sol, aproximadament a les 2 del migdia.

-Vespres. És l'ofici del vespre. Consisteix en un himne, dos salms, un càntic de l'Antic o del Nou Testament, una lectura curta de la Bíblia, el Magnificat de la Santíssima Verge, responsoris, intercessions, el Parenostre i una oració concloent.

-Completes. Oracions que tanquen la jornada monàstica. Eren la pregària última del dia, abans de pernoctar. Sant Benet assignava a aquesta hora els salms 4, 90 i 133, que sempre eren els mateixos, i per tant, era una pregària que els monjos tenien ben memoritzada. Després dels salms hi havia un himne, la lectura, el vers, els *Kyrie eleison* i la benedicció. Acabada la pregària de completes, el silenci era absolut.

L'Ofici Diví es celebrava a l'església del monestir i s'estructurava diàriament pel nombre sagrat de set oracions (matines, prima, tèrcia, sexta, nona, vespres i completes), més les vigílies nocturnes.³¹³ La durada de tot l'ofici ocupava entre tres i quatre hores diàries als monjos, dedicant la resta de les hores a la lectura i el treball. La vida diària del monjo transcorria entre la sortida i la posta de sol. La distribució de les hores de l'Ofici Diví estava sincronitzada a les hores de sol. A l'estiu, aprofitant que el dia era més llarg, dedicaven més hores al treball, mentre que a l'hivern descansaven més temps.

---

³¹³ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 178.

Benet de Núrsia escriví en la seva Regla els moments de pregària salmòdica i els elements que la formen amb gran minuciositat i, a més, deixà molt clar el principi que res pot imposar-se a l'Ofici Diví.³¹⁴ Aquesta cèlebre premissa benedictina marcà l'orientació de la vida monàstica. La pregària comunitària havia de ser el centre de la vida del monestir, el secret de l'acció dels monjos en l'Església i una font de joia profunda.

La regulació anual de l'Ofici Diví benedictí superà la divisió corrent que es feia aleshores en dues parts, estiu, que començava per Pasqua, i hivern, que s'iniciava el primer de novembre. El cicle anual de l'Ofici Diví benedictí tenia dues divisions diferents, una que es dividia en quatre parts: de Pasqua a Pentecosta, estiu, hivern i de Quaresma a Pasqua; i una altra que es dividia en tres parts: de Pasqua a l'inici d'octubre, d'octubre a Quaresma i de Quaresma a Pasqua.³¹⁵

El *cursus* setmanal benedictí comença el diumenge, del qual rep tota la seva significació la setmana. En la Regla de Benet de Núrsia la diferència entre el diumenge i els altres dies és molt marcada. Expressa la fisonomia especial que vol donar al diumenge allargant l'ofici de vigílies, celebrant l'eucaristia abans de dinar i renovant els càrrecs setmanals, i dedicant més temps a la lectura divina i a l'absència de treball manual, per aquells que sàpiguen aprofitar el temps.³¹⁶

L'aportació de Benet de Núrsia a l'Ofici Diví no es limita tan sols a l'estructura, sinó que comporta tota una forma d'espiritualitat. El monjo hi sent la presència de Déu, fonament de la seva vida de fe. És invitat a cercar la simplicitat de les formes de pregària, una simplicitat que no propugna mètodes sinó llibertat de formes.³¹⁷

El monjo de Benet de Núrsia és un home que vol unir la seva vida a la de Crist, pobre, cast i obedient, viu en caritat fraterna amb els seus germans de la comunitat i s'entrega assíduament a la pregària. L'historiador del monestir de

---

³¹⁴ *Ibidem*, pàg. 223.

³¹⁵ DALMAU, Bernabé (1999): "Viure segons la regla de sant Benet. La litúrgia i el treball", *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn de l'any mil*. Barcelona: Pòrtic/Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, pàg. 131.

³¹⁶ *Ibidem*, pàg. 132.

³¹⁷ *Ibidem*, pàgs. 132-133.

Sant Benet, Mn. Fortià Solà ho diu amb aquestes paraules: “s’ha de confessar que la vida del religiós és molt curta i molt llarga; és curta, si es té en compte que està informada per una sola aspiració: la santedat, i és llarga quan es contempla l’home consagrat a Déu combinant amb admirable harmonia l’oració i el treball, instruments sagrats que abraça amb entusiasme a la porta del noviciat i venera amb el mateix amor quan, el seu front coronat de neu, s’adona que la mort truca al capçal del seu llit, i li anuncia la proximitat d’una pau que és, corregida i augmentada, la continuació de la que fins aleshores ha estat llei del seu esperit.”³¹⁸ El monjo vivia en una veritable pobresa ordenada per la Regla de Sant Benet. No se li permetia de tenir propietat privada ni testar a favor de ningú, doncs amb la professió com a tal s’havia desfet de tots els drets sobre la propietat.³¹⁹

Benet de Núrsia introduí una altra innovació que tingué gran transcendència. Per raó del seu interès en què la vida del monjo es desenvolupés en el clos del monestir, preveí que tant els clergues poguessin abraçar la vida monàstica com que l’abat pogués elegir monjos per al ministeri presbiteral o diaconal. Amb aquest fet, el monestir, proveït d’un clergat propi, obtenia una certa independència respecte el clergat secular i la comunitat parroquial. L’opció presa per Benet de Núrsia condicionà molt la història de la projecció apostòlica dels monjos i dels monestirs. Així, des de l’època carolíngia, als monestirs es celebrà diàriament una missa solemne conventual i misses privades en els diversos altars, en consonància amb la devoció envers els sants i les relíquies.³²⁰

A Sant Benet de Bages, a finals del segle XVII i durant la primera meitat del segle XVIII, si bé hi havia un reduït nombre de monjos, amb la finalitat de de proveir d’una certa elegància l’Ofici Diví, els abats de Montserrat, visitadors del monestir, ordenaven que es cantés la tèrcia tots els diumenges i dies de festa, així com també calia cantar les vigílies de les festes, vestint-se els monjos amb capa.³²¹ El tercer diumenge de mes es celebrava al monestir

---

³¹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 115-116.

³¹⁹ *Ibidem*, pàg. 121.

³²⁰ DALMAU, Bernabé (1999): *Viure segons la regla de sant Benet...*, pàg. 130.

³²¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 84, 133, 136, 138, 141, 144 i 185.

“la solemnitat del Sanctissim Sagrament, dita vulgarment de La Minerva.” El Santíssim Sagrament s’havia de mostrar al poble assistent a la missa i acte seguit se li dedicava una processó per l’església i el claustre del monestir.³²² A més, al monestir de Sant Benet, a finals del segle XVII, per la naturalesa dels seus monjos, que eren procedents del monestir de Nostra Senyora de Montserrat, es cantaven les completes el dissabte en honor a la Mare de Déu de Montserrat i se li dedicaven pregàries al claustre.³²³

Pel que fa a la litúrgia de les hores, l’abat de Montserrat P. Josep Ferrer, quan visitava el monestir de Sant Benet l’any 1700, ordenava, considerant prèviament que l’Ofici Diví era la prioritat del monjo benedictí, que “se diga la prima en verano, esto es, desde Pascua de Resurreccion asta primero de octubre, a las siete horas de la mañana y desde primero de octubre asta el Savado Santo a las ocho horas de la mañana; la tercia y missa conventual, sexta y nona a las diez horas en todo tiempo; visperas y completas a las dos horas de la tarda en imbierno, y a las tres horas en verano, maytines a las cinco horas de la tarde en todo tiempo.”³²⁴ Una vintena d’anys més tard, l’abat de Montserrat P. José Benito, en visitar el monestir de Sant Benet, ordenava, després de considerar les fortes calors que afectaven el monestir a l’estiu, que es diguessin “las visperas a las dos y media en los messes de junio, jullio y agosto. Y los maytines a las cinco de la tarde. Y assi mismo en los meses de abril, maio, setiembre y octubre, se digan los maytines a las quatro de la tarde, y las visperas a las dos, como en lo restante de el año.”³²⁵

Establertes ja les hores de l’Ofici Diví de Sant Benet de Bages, calia assegurar que els monjos preguessin i tinguessin disciplina conventual, sobretot quan l’abat i el prior eren fora del monestir.³²⁶ A més, els dies de festa, després de prima, i la resta de dies després de nona, calia que els monjos tinguessin inevitablement la mitja hora d’oració que es disposava en les

---

³²² *Ibidem*, págs. 91, 98 i 165.

³²³ *Ibidem*, págs. 133, 136 i 166.

³²⁴ *Ibidem*, pág. 155.

³²⁵ *Ibidem*, pág. 176.

³²⁶ *Ibidem*, pág. 171.

constitucions benedictines, de la qual cap monjo n'estava exempt, exceptuant els malalts.³²⁷

Més enllà de l'Ofici Diví, el monjo benedictí es destacava per la seva intensa dedicació al treball. Per a Benet de Núrsia l'ociositat era enemiga de l'ànima, per aquest motiu els monjos, després de seguir estrictament i en primer terme l'Ofici Diví, havien de completar el seu temps amb el treball manual i la *lectio divina*.³²⁸ La Regla de Sant Benet, amb la seva minuciositat característica, preveu fins i tot les hores que s'han de destinar al treball manual i a la lectura divina. En el primer cas, des de Pasqua fins al primer d'octubre, cal treballar manualment des de l'hora primera fins a la quarta, sempre en relació amb l'horari solar, i després de l'hora novena fins a vespres, és a dir, unes 8 hores. Des del primer d'octubre fins a la Quaresma, el treball manual ocupa unes 6 hores, i durant la Quaresma, des de la tercera hora fins a la desena, cal treballar manualment en la tasca que el superior els ordena, és a dir, cal destinar unes 7 hores al treball manual.³²⁹ En aquests horaris no hi ha descomptades les estones d'oració. Del treball manual benedictí, l'activitat predominant és el treball al camp. A Sant Benet de Bages algunes tasques manuals dels monjos eren conrear i treballar les vinyes de l'heretat, plantar oliveres i collir-ne les olives, esporgar els arbres del bosc del monestir i plantar arbres a la vora del riu per obtenir-ne protecció contra les riuades i fusta pel monestir.³³⁰

Pel que fa a la lectura divina, Benet de Núrsia afirma en la seva regla que cal trobar gust en aquesta lectura, és a dir, que ha d'agradar de fer-la i que cal assaborir-la. Constata encara més el valor que atribueix a la lectura divina el fet que demana que hi hagi uns monjos, els més ancians i experts, que avisin els qui la negligeixen, no pas amb un to de càstig, sinó com un estímul fraternal per ajudar la feblesa humana.³³¹ La dimensió ascètica de la pràctica de la lectura és ben considerable. La gratuïtat de la lectura no permet esperar-ne fruits vistosos a curt termini. En sintonia amb la pregària, es mou en

---

³²⁷ *Ibidem*, pàg. 185.

³²⁸ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 232.

³²⁹ *Ibidem*, pàgs. 232-235.

³³⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 79, 94, 126 i 141.

l'òrbita de la fe, que, com en cada cristià, també en el monjo va seguint el seu curs.³³² Així com el del treball, l'horari de la lectura divina també queda molt ben estipulat. Des de Pasqua fins al primer d'octubre, cal dedicar a llegir des de l'hora quarta fins a la sisena, és a dir, 2 hores, les mateixes que s'hi han de dedicar des del primer d'octubre fins a la Quaresma, encara que en aquest cas les dues primeres hores. Els dos temps forts de la *lectio divina* són el diumenge, en tant que dia del Senyor i dedicat més especialment a ell, i la Quaresma, que esdevé un temps de conversió i d'adequació de la vida a la Paraula de Déu. Els diumenges, per norma general, s'han de destinar tots a la lectura i, durant la Quaresma, cal dedicar-hi des del matí fins a l'hora tercera.³³³

A Sant Benet de Bages, com a la resta de monestirs, s'acostumava a llegir públicament al refectori abans dels àpats, segons disposaven les mateixes constitucions benedictines.³³⁴ Una de les lectures que s'acostumaven a fer al refectori era la de la Regla de Sant Benet, juntament amb les constitucions dels benedictins de la Congregació de San Benito de Valladolid. Aquesta lectura es feia per ordre dels abats de Montserrat per tal que els monjos tinguessin molt clara la seva regla, els seus drets i els seus deures, evitant el perill que s'oblidessin. Calia llegir públicament aquests textos tres cops a l'any, és a dir, cada quatre mesos.³³⁵

Amb aquesta dedicació del monjo benedictí a l'Ofici Diví, el treball i la lectura divina, podria ben dir-se que el lema més ajustat per a la vida dels benedictins seria el de "*Ora, et lege, et labora.*"³³⁶

---

³³¹ *Ibidem*, pàg. 234.

³³² DALMAU, Bernabé (1999): *Viure segons la regla de sant Benet...*, pàgs. 129-130.

³³³ *Ibidem*, pàgs. 232-235.

³³⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 86 i 87.

³³⁵ *Ibidem*, pàgs. 90, 126, 130 i 141.

³³⁶ DALMAU, Bernabé (1999): *Viure segons la regla de sant Benet...*, pàg. 129.

3.2.6.2. El culte a Sant Valentí màrtir

Al monestir de Sant Benet de Bages, des dels seus temps fundacionals, durant la segona meitat del segle X, es guardaven i veneraven les relíquies de Sant Valentí màrtir. Es desconeix amb certesa quin fou l'origen del culte a Sant Valentí al monestir de Sant Benet i, sobretot, de quan, d'on i de qui eren originàries les relíquies d'aquest sant. S'han fet moltes especulacions i interpretacions diferents al voltant del culte a Sant Valentí en el monestir de Sant Benet de Bages al llarg de la història, però encara mai se n'ha pogut treure una conclusió clara. El que sí que no es descarta és que pels indicis documentals trobats, la història de la veneració de Sant Valentí al monestir de Sant Benet és, com a mínim, tan llarga com la mateixa història del monestir. Ja al segle X, poc després d'haver-se fundat el monestir l'any 965, apareix documentalment el nom del monestir dedicat a Sant Benet i a Sant Valentí. El P. Villanueva, en el seu *Viage literario a las iglesias de España* (1821), assenyala que durant la segona meitat del segle X i durant el període que va del segle XI fins el XIII, són contínues i nombroses les escriptures que confirmen el dipòsit del cos del sant a l'església de Sant Benet de Bages.³³⁷ Bàsicament es tracta de donacions de particulars al monestir que utilitzen fórmules com: “*donator sum ad domum S. Valentini martiris, cuius corpus requiescit in basilica Sancti Benedicti cenobii... (VII Kal. Maii anno XI. roberti) 1006 = Concedimus ad domum Sancti Benedicti et Sancti Valentini martiris, quod in sinu ecclesiae eius requiescit alaudem nostrum (III, Kal. Aprilis ano XII, de Roberto) 1007 = in honorem S. valentini ibi quiescentis = in honorem corporis Sancti Valentini.*” També, en alguns casos, el mateix monestir apareix anomenat com a monestir de Sant Benet i de Sant Valentí, com és el cas d'una venda de l'any 997 que diu: “*Ego Odricus et coniux sua Adalelda venditores sumus tibi Seniofredo abba cum congregatione tua, vel in voce Sancti Benedicti vel Sancti Valentini cenobii.*”³³⁸ El culte a Sant Valentí en el monestir de Sant Benet de Bages, ja ben arrelat al segle X, tingué

---

³³⁷ VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias de España*, vol. VII. València, pàg. 230.

³³⁸ *Ibidem*, pàg. 231.

continuitat fins a l'any 1835, quan el monestir fou exclaustrat. El nom de Valentí, al llarg d'aquests nou segles, tingué una preponderància especial als diferents pobles del Pla de Bages, per ser-ne Sant Valentí màrtir el seu protector. Val a dir que aquesta preponderància es va mantenir encara amb més insistència al poble de Navarcles, on l'any 1690 era instituït Sant Valentí com a patró local. Fou el dia 2 de febrer quan 78 caps de casa navarclins signaren un memorial que adreçaren al bisbe de Vic, Rnd. Dr. Antoni Pasqual, demanant que es concedís Sant Valentí com a patró de Navarcles, comproment-se a celebrar la seva festivitat el dia 14 de febrer. El bisbe accedí a la petició i des d'aleshores ençà, Sant Valentí ha estat venerat com a patró del poble.³³⁹

El P. Villanueva, quan visità el monestir de Sant Benet l'any 1806, escriví que es venerava “el cuerpo del santo en una arca de plata en el altar de su nombre, donde hay gran porcion de huesos y parte del cráneo.”³⁴⁰ Aquesta urna, probablement, era encara la mateixa que s'havia construït després de l'incendi de l'església de Sant Benet de Bages de l'any 1633. L'anterior, obra de l'argenter manresà Andreu Cucurella, a qui fou encarregada l'any 1612, havia quedat parcialment fosa en el mencionat incendi. Segons testimonis de l'època, les relíquies se salvaren, quedaren intactes gràcies a l'acció benemèrita dels navarclins Valentí Graner, Francesc Aguilar i Joan Aguilar, els dos últims germans, que passant per entremig de les brases, salvaren les relíquies del foc, quan ja es trobaven envoltades de flames.³⁴¹

El P. Miquel Solsona, arxiver de Montserrat a principis del segle XVII, havia transcrit l'any 1618 una descripció de les relíquies conservades en una urna de llautó, anterior a la de plata fabricada per Andreu Cucurella l'any 1612.³⁴² El document transcrit, amb data de 21 de febrer de 1596, certificava davant la presència de l'abat del monestir de Montserrat, P. Antoni Corona, i de l'abat del monestir de Sant Benet, P. Antoni Jutge, que “la Arca del

---

³³⁹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa, pàgs. 99-102.

³⁴⁰ VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias de España...*, pàg. 232.

³⁴¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81 (37): Testimonis de l'incendi de l'església del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1633.

³⁴² AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (6): Còpia feta per l'arxiver montserratí P. Manuel Noviola l'any 1728, de les notes històriques del monestir de Sant Benet de Bages escrites pel P. Miquel Solsona l'any 1618.

Cuerpo del Glorioso S. Valentín Martyr y Obispo Iteramnense” contenia el següent:

“Primo. Dos canillas muy grandes. Item Dos muslos y una espalda. Item Canillas de los brazos, y muchas costillas. Item Muchos Guesos de la Cabeza, y del mismo Cuerpo. Todo enbuelto en un tafetan negro y despues con otro de tafetan carmesí, y últimamente con otro de telilla con listas de seda aforrada con boracim verde, y lo volvimos a conçertar, sin quitar cosa alguna. Item allamos otros envoltorios de Reliquias de muchos santos conbiene á saber, de Sn. Lorenzo, de S. Hipólito, de S. Estevan, de S. Gregorio, y una estilla de ligno vere Crucis. Item un Çendal con asta una libra de polbos de ropa y guesos molidos, enbultos con dicho Çendal tornasol. Item otro Çendal de tornasol, en el qual estan otros Çendales y ropas de seda, todo molido, que parece an sido algunos vestidos. Lo que suena dentro son 4 campanillas que estan colgadas en el Cobertor del Arca. Y dizela memoria, y lo he oydo dezir del Muy R^{do}. P^e. Abad Fr. Antonio Jutje, que es memoria de que se avia abierto, y para que mexor se pudiesen leer los nombres que dentro avian allado escritos (si andando los tiempos se abriese) pusieron escrito y firmado de sus manos, el dia que se abrio la Arca, y lo que en ellas se allo, del proprio modo que aqui esta especificado.”³⁴³

Es tractava, sens dubte, d’una urna amb un important contingut de relíquies, ja no només per la suposada presència de l’esquelet gairebé sencer de Sant Valentí, sinó que també per la possessió de relíquies de la Vera Creu i d’altres sants, alguns amb culte per les proximitats del monestir, com és el cas de Sant Esteve i de Sant Llorenç. Aquestes relíquies es guardaven a la capella de Sant Valentí, situada a la cripta de l’església, sota l’altar major.

En la visita que feia l’any 1645 al monestir de Sant Benet l’abat de Montserrat, P. Francesc Batlle, ordenava que “tots los dilluns del any se diga missa en la capella y altar de dit Sanct Valentí, que está en la yglesia de aquest monastir debaix lo altar major; per no frustrar la gracia de altar privilegiat que per dita capella a concedit la Sanctitat de nostre Beatissim Pare Urbano Octau.” La capella de Sant Valentí havia rebut una distinció papal i el monestir de Sant Benet li dedicà una missa cada dilluns, que a més a més,

---

³⁴³ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (6): Còpia feta per l’arxiver montserratí P. Manuel Noviola l’any 1728, de les notes històriques del monestir de Sant Benet de Bages escrites pel P. Miquel Solsona l’any 1618.

servia per manifestar “lo molt que esta Santa Casa y Collegi regoneix deurer al gloriosissim bisbe y martyr Sanct Valenti y per lo be y utilitat de las animas de Purgatori.”³⁴⁴ L’abat Batlle ordenava també que per la seguretat de les relíquies, en temps de temporals es tragués l’urna fora de la capella i es situés al comunidor de l’altar major. Aquest, a principis del segle XVIII, era el lloc on s’acostumava a situar l’urna durant el període d’estiu, concretament des del 19 d’abril fins a després de verema, al setembre.³⁴⁵ La resta de l’any, llevat de casos excepcionals de seguretat, les relíquies del sant es guardaven a la seva capella, que, en atenció al seu culte i devoció, s’havia d’il·luminar amb una làmpada dia i nit. A més, l’any 1663 l’abat de Montserrat, P. Estéban Velázquez, ordenava en la seva visita al monestir de Sant Benet que s’instal·lés una reixa de ferro a la capella i es tanqués amb candau, perquè el cos de Sant Valentí estigués més ben protegit.³⁴⁶ Les relíquies eren molt valorades, tant per la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages com pels veïns de les contrades. Eren dels objectes més preuats del monestir i també susceptibles de ser robats, doncs havien succeït ja en diverses ocasions robatoris de relíquies.

El dia 23 d’abril de 1700, durant la celebració de la festa de Sant Jordi, Patró del Principat de Catalunya, s’obrí l’urna de Sant Valentí en presència de l’abat de Montserrat, P. Josep Ferrer i de Peguera, que visitava el monestir de Sant Benet, i de l’abat de Sant Benet, P. Josep Sala, i tots els monjos allà presents que els acompanyaven i amb la presència de moltes altres persones. Tal com està escrit, dins de l’urna “hallosse la mayor parte del cuerpo del Santo, aunque años atras havian padezido incendio; y se saco un pedazo grandesico de reliquia para efecto de encerrala en un reliquiario de plata, y exponer a la devocion de los devotos y gozasen con la vista parte de sus santas reliquias.”³⁴⁷ En aquest reliquiari de plata s’hi posaren nou relíquies del sant, les quals no podien ser tretes del reliquiari ni per l’abat ni per la resta de religiosos del monestir ni terceres persones sota pena d’excomunió major.

---

³⁴⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 86 i 99.

³⁴⁵ *Ibidem*, pàgs. 174 i 175.

³⁴⁶ *Ibidem*, pág. 112.

³⁴⁷ *Ibidem*, pág. 153.

Durant la segona meitat del segle XVIII, l'urna de Sant Valentí es traslladà a l'altar major de l'església, doncs la cripta fou utilitzada per a posar-hi sepultures de monjos. Aquesta nova ubicació probablement fou la mateixa que tingueren les relíquies durant els darrers anys del monestir, conservant-s'hi fins a l'any 1835, quan arribà l'exclaustració i l'abat del monestir, P. Bernat Garrich, se les emportà a la seva casa de Vilanova i la Geltrú.

Sant Valentí era molt venerat per la gent del Pla de Bages i, especialment, pel poble de Navarcles, on havia estat instituït com a patró local l'any 1690. Com a sant màrtir era considerat un sant eficaç per l'Església catòlica, doncs hi havia la creença que aquelles santedats que haguessin patit martiri amb abundant vessament de sang durant el període de les persecucions, eren les més eficaces.³⁴⁸ Les relíquies dels sants eren considerades com a elements idonis per preservar la gent de les agressions i dificultats que es poguessin presentar, ja que vinculaven el món terrenal a l'esfera celestial a causa de les dues natures intrínseques que a aquestes s'atribuïen, per una part, pertanyien a la terra, i per l'altra, posseïen via comunicativa directa amb la divinitat.³⁴⁹ L'Església catòlica s'encarregava de fer veure a la gent que perquè les relíquies manifestessin el seu poder havien d'anar acompanyades necessàriament d'un profund dolor. Estimulava el sentit d'obediència i resignació de la gent, tant al cel com a la terra, i es procurava entrellaçar els destins de la comunitat i els de les relíquies. La difusió del culte a les relíquies, si bé ja molt present durant l'edat mitjana, fou una de les apostes del catolicisme reformista, que després del Concili de Trento optà per enfortir el paper actiu dels intermediaris culturals de l'Església: les cerimònies, les processons i el culte als sants, entre d'altres, convenientment controlats i expurgats de sospitoses pràctiques heterodoxes.³⁵⁰

Per qualsevol adversitat important que afectava a la gent dels entorns més immediats de Sant Benet de Bages, s'anava a pregar al monestir, sobretot en temps de sequera. Els monjos treien el cos sant en processó i el portaven damunt d'una roca bastant grossa de la ribera del Llobregat, coneguda amb el

---

³⁴⁸ GELABERTÓ, Martí (1990): "L'Església i les santes relíquies durant el segle XVIII", *L'Avenç*, núm. 137. Barcelona, pàg. 42.

³⁴⁹ *Ibidem*, pàg. 40.

nom de *Còdol* o *Grau de Sant Valentí*, on els monjos i els vilatans resaven les oracions pertinents.³⁵¹ També durant els grans temporals, es tocaven les campanes de les esglésies parroquials de la zona demanant als monjos que traguessin el cos sant de la capella, perquè intercedís per aturar les tempestes.³⁵² Sant Valentí també era invocat per les dones alhora dels parts, sobretot, moltes d'elles demanaven al monestir que se'ls fos deixat en el moment de parir el Cristall de Sant Valentí, perquè el part fos correcte i l'infant nasqués sense problemes de parla. Sant Valentí era molt venerat al Pla de Bages, moltes llars domèstiques i, principalment, les de Navarcles, posseïen algun quadre, goig o estampa del sant, davant de la qual resaven les famílies.³⁵³ La festa del sant es celebrava i es celebra encara el dia 14 de febrer. Era el dia festiu principal del monestir de Sant Benet de Bages.

En referència a l'origen del sant, cal dir que es desconeix qui fou el Sant Valentí màrtir venerat al monestir de Sant Benet de Bages, en quina època visqué i en quina època s'inicià el seu culte. De totes maneres, es coneixen tres versions que han intentat explicar l'origen del sant. Dues d'elles tenen un cert rigor amb les dades històriques i l'altra està revestida d'una ingènua fantasia llegendària. Una de les dues amb cert rigor històric és la que suggereix l'historiador vigatà Antoni Pladevall, segons la qual, en els primers temps del cristianisme, Sant Valentí morí martiritzat a Roma sota el regnat de l'emperador Claudi II (268-270). A mitjan segle X, Sal·la, noble del Pla de Bages i promotor de la fundació del monestir de Sant Benet, viatjà a Roma per tal de sotmetre el nou cenobi a l'autoritat papal i el pontífex li atorgà la seva benedicció i li confià la custòdia del cos de Sant Valentí. D'altra banda, Fortià Solà descartà que el Sant Valentí màrtir venerat a Sant Benet de Bages fos el bisbe i màrtir de Terni (Itàlia), ja que el seu cos fou custodiat fins el segle XVII en la mateixa població italiana.³⁵⁴ Igualment refusà també la hipòtesi d'un document totalment apòcrif, escrit pel notari manresà Josep M. Mas i

---

³⁵⁰ *Ibidem*, pàg. 40.

³⁵¹ CORNET I MAS, Gaietà (1860): *Guía del viajero...*, pàg. 288.

³⁵² AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (6): Còpia feta per l'arxiver montserratí P. Manuel Noviola l'any 1728, de les notes històriques del monestir de Sant Benet de Bages escrites pel P. Miquel Solsona l'any 1618.

³⁵³ Arxiu del mas Solervicens de Navarcles. Notes referents a Sant Valentí màrtir, escrites per Francesc Vila i Solervicens, abans de la Guerra Civil (1936-1939):

³⁵⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 276-280.

Casas a *Ensayos históricos sobre Manresa*, segons el qual Sant Valentí hauria estat un bisbe de la ciutat de Minorisa-Rubricata (Manresa), martiritzat durant la invasió dels gots de l'any 412 d.C., i sepultat posteriorment en una ermita del Montpeità que prendria el nom de capella de Sant Valentí.³⁵⁵ Aquesta hipòtesi, també avalada pel monjo benedictí P. Agustín Bragado, entre d'altres, topa amb la incertesa de poder conèixer si en alguna etapa de la història a Manresa hi hauria hagut una seu de bisbat, ja que no hi ha proves documentals que ho certifiquin. De totes maneres, sí que hi ha un raonament potser amb més credibilitat en aquesta versió de l'origen del sant, que per l'antiguitat del seu culte a la zona fa pensar en la possibilitat, documentalment ja demostrada, que ja abans de la fundació del monestir, el cos de Sant Valentí ja es venerava a la zona, motiu pel qual hi ha força possibilitats que fos un màrtir autòcton del territori.

La versió llegendària i de tradició oral sobre l'origen del culte a Sant Valentí divulgada per Fortià Solà i Joan Amades, conta que un monjo llec del monestir de Sant Benet de Bages, anomenat Montpeità, va anar a robar les relíquies de Sant Valentí a Tolosa en moments d'una gran sequera al Pla de Bages, després d'estar més de set anys sense ploure.³⁵⁶ La fam, la misèria i la pesta planaven intensament damunt la contrada, que s'anava despoblant en proporcions alarmants, i fou la portada de les relíquies de Sant Valentí al monestir de Sant Benet de Bages, el que féu arribar les pluges i acabar amb la sequera. El frare Montpeità visqué tot un seguit d'aventures i peripècies abans no arribaren les relíquies al monestir de Sant Benet, però des d'aleshores el sant fou venerat i estimat per tot el Pla de Bages.

Sigui quin sigui l'origen del Sant Valentí màrtir venerat ja des de temps immemorials al monestir de Sant Benet i a tot el Pla de Bages, amb l'exclaustració de la comunitat benedictina l'any 1835, el més preuat tresor del monestir, les relíquies del sant, foren traslladades per l'abat P. Bernat Garrich a Sant Fruitós de Bages, encarregant-se la seva custòdia a Mn. Pons Torras i, posteriorment, a Mn. Vicenç Casajoana. Al cap d'uns anys, a causa

---

³⁵⁵ Arxiu del mas Solervicens de Navarcles. Notes referents a Sant Valentí màrtir, escrites per Francesc Vila i Solervicens, abans de la Guerra Civil (1936-1939):

d'uns aldarulls populars, l'urna fou traslladada ocultament a Navarcles, a casa de Valentí Casajoana i Padrós. Els navarclins demanaren l'any 1863 al bisbe de Vic poder disposar de les relíquies a l'església parroquial per al culte públic.³⁵⁷ S'inicià un conflicte entre les poblacions de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages per disputar-se les relíquies, resolent-se a favor de Navarcles, per ser-ne Sant Valentí el seu patró local. Des de l'any 1863 fins a la Guerra Civil (1936-1939), les relíquies es veneraren a l'església parroquial de Santa Maria de Navarcles, desapareixent per sempre sota la barbàrie de la guerra. Actualment, però, encara es conserva una relíquia del sant a l'església parroquial de Santa Maria de Navarcles, on fou traslladada després de la Guerra Civil, procedent de la capella de Sant Esteve de Vilarrassa, en el terme de Talamanca. Probablement els monjos del monestir de Sant Benet de Bages haurien ofert aquesta petita relíquia a la capella de Sant Esteve per al culte públic dels feligresos de la zona, que es trobava en domini jurisdiccional del monestir de Sant Benet de Bages.

El juliol de 1835, durant l'exclaustració, el monestir de Sant Benet perdé conjuntament amb el cos de Sant Valentí, una altra relíquia de gran culte i veneració al monestir i a tota la comarca, el cristall de Sant Valentí. Es tractava d'un cristall de petites dimensions subjectat per una cadeneta d'argent, que els monjos guardaven dins d'una copa de plata a l'altar de la cripta de l'església del monestir. Tenia forma ovalada i era blanc com de finíssim marbre, mesurant 4 centímetres i mig de llarg per 3 centímetres de gruix.³⁵⁸ Segons la tradició popular, aquest cristall contenia particularitats miraculoses en els parts. Les dones de la comarca i les de les principals cases del país, procuraven tenir el cristall en els seus parts, perquè aquest els hi assegurava que tot anés bé. En paraules del monjo montserratí P. Manuel Noviola, la devoció del cristall era “para mugeres preñadas, y es tanto lo que cada dia se experimenta con el y su devocion, que siempre quedara corta la pluma, como veamos, que las que van de parto, al entrar el Cristal en su casa, al parto paren con felicidad. Y aunque algunas vezes suele estar prestado, el

---

³⁵⁶ GRIFELL I PONS, Lluís (1995): “Sant Valentí”, *Sants i mites de Catalunya*, vol. II. Barcelona, pàgs. 17-46.

³⁵⁷ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa, pàg. 102.

³⁵⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 307-308.

Glorioso Santo ayuda tanto a sus devotas, que aunque no le puedan llevar, tienen parto presto, y con prospero fin.”³⁵⁹ La fama del Cristall de Sant Valentí arribà molt lluny. Moltes famílies el demanaven. A partir de 1645, es demanava deixar penyores al monestir com a fiança per poder prestar el cristall. La gran devoció i demanda popular que tenia feia que la comunitat benedictina hagués de vetllar molt per la seva conservació. Aquesta preocupació és ben palesa en un manament que féu l’any 1656 l’abat de Montserrat, P. Millán de Miranda, després de visitar el monestir de Sant Benet. Manifestava que “por los inconvenientes que se han averiguado, que la Reliquia de christal de nuestro P. San Valentin, no se dexe a persona alguna sin que primero dexe por señal alguna prenda, para que desta suerte se sepa en cuyo poder esta y no se ponga en contingencia de perderse como sucedió en tiempos pasados.” Els mateixos manaments feien diferents visitadors del monestir de Sant Benet durant la segona meitat del segle XVII.³⁶⁰ El pare sagristà, encarregat d’agafar les penyores, podia treure el cristall, sempre amb llicència de l’abat, per portar-lo a la gent que el necessitava, sobretot la gent pobre, però el cristall havia d’estar fora del monestir el mínim temps possible.

Els visitadors del monestir de Sant Benet de Bages consideraven que “la sagrada reliquia del Cristal de San Valentin, es una joya de las mas preciosas y milagrosas que tiene esta Santa Casa” i, per aquest motiu, calia un major control en el moment de deixar-la.³⁶¹ L’any 1686 el visitador de Sant Benet de Bages, l’abat montserratí P. Miquel Pujol, manifestava el “desconsuelo grande que tienen los fieles comarcanos deste convento en que falta por grande espacio de tiempo el Cristal de San Valentin y por aver estado muchas veces perdido.” Amenaçava a l’abat de Sant Benet de suspendre-li l’abadiat per un període de 6 mesos i als pares sagristà i prior de suspendre’ls l’ofici, si no exigien una penyora a la gent que els demanava el Cristall de Sant Valentí.³⁶² És ben notòria la preocupació que la comunitat benedictina tenia pel Cristall de Sant Valentí, una de les relíquies que aleshores tenia més devoció a la

---

³⁵⁹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (6): Còpia feta per l’arxiver montserratí P. Manuel Noviola l’any 1728, de les notes històriques del monestir de Sant Benet de Bages escrites pel P. Miquel Solsona l’any 1618.

³⁶⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 101, 104, 106, 109, 117 i 131.

³⁶¹ *Ibidem*, pàg. 114.

comarca i també arreu del país, doncs en vàries ocasions el cristall fou demanat per importants famílies benestants del país i també per la cort del regne. L'any 1857, exclaustrat ja el monestir de Sant Benet, el cristall fou demanat al P. Bernat Garrich, darrer abat del monestir de Sant Benet, per la reina Isabel II d'Espanya, a fi de donar a llum al seu fill Alfons XII. La reina també disposà del cristall durant els naixements de les infantes María del Pilar (1861), Paz (1862) i María Eulalia (1864). També l'any 1860, la infanta Luisa Fernanda, germana menor d'Isabel II i duquesa de Montpensier, disposà també del cristall en el seu part. La reina, en agraïment al prodigiós cristall, el féu cobrir d'una artística muntura d'or i pedreria, i el féu retornar dins d'una petita vitrina de cristall.

Gràfic 12. Cristall de Sant Valentí, tal com era quan la reina Isabel II el retornà a l'abat P. Bernat Garrich.

La tradició oral atribuïa l'origen del Cristall de Sant Valentí a la miraculosa cristal·lització d'un got d'aigua, que tingué lloc en un difícil part al molí del Pont de Cabrianes, amb l'assistència del P. Montpeità que portava des de Tolosa les relíquies de Sant Valentí de camí cap al monestir de Sant Benet. Una altra versió diu que fou el mateix Sant Valentí que s'aparegué a una dona

que l'invocava durant el part; el sant agafà un grapat d'aigua i li entregà cristal·litzada.³⁶³ Si bé les dues versions més populars sobre l'origen del Cristall de Sant Valentí no deixen de ser fantasioses, també és cert que la fama que adquirí el cristall, contribuí a difondre'n la seva vàlua. Juntament amb les relíquies del sant, constituïen el tresor més important del monestir de Sant Benet, motiu pel qual el seu abat P. Bernat Garrich se l'emportà a casa seva, a

³⁶² *Ibidem*, pàg. 142.

³⁶³ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 307-308.

Vilanova i la Geltrú, en abandonar el monestir el 29 de juliol de 1835. Allí, prop de la seva família, Bernat Garrich es dedicà a la predicació sacerdotal i al confessionari, constituint una valuosa ajuda pel rector i altres sacerdots de la parròquia.³⁶⁴ Mantingué sempre amb molta cura el Cristall de Sant Valentí i altres objectes valuosos que s'emportà del monestir de Sant Benet, fins el moment de la seva mort, el 7 de setembre de 1862. En el seu testament, en poder del notari Francesc Urgellés de Vilanova i la Geltrú, a 17 de setembre de 1859, el P. Bernat Garrich llegà el Cristall de Sant Valentí al bisbe de Vic,³⁶⁵ i posteriorment, el bisbe Josep Torres i Bages el cedí al propietari del Pont de Cabrianes, Joaquim de Bertran.³⁶⁶ En l'actualitat no es coneix el parador del Cristall de Sant Valentí i seria de gran interès que aquesta joia o relíquia tornés al coneixement públic, ja que forma part del patrimoni històric i cultural de tot el Pla de Bages.

3.2.7. La cultura

El monestir de Sant Benet de Bages fou ja des dels segles medievals un gran referent cultural de la Catalunya central. Durant aquell llarg període els monestirs eren els centres que més conreaven i conservaven la cultura, així com també eren els centres d'estudi de les elits dirigents de la zona. Els monjos benedictins, que d'acord amb la seva regla havien de destinar unes hores diàries al treball intel·lectual, eren els pocs detentors de la cultura escrita en una societat analfabeta. Al mateix temps, en posseir el domini de la cultura escrita eren els aprenents i alhora els transmissors dels coneixements culturals i científics que els arribaven per escrit. Aquest caràcter cultural del monestir de Sant Benet durant l'edat mitjana continuà i encara amb més escreix durant

---

³⁶⁴ *Ibidem*, pàgs. 266-267.

³⁶⁵ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-14. Notícies sobre el Cristall de Sant Valentí, escrites per Teodor Creus i Coromines, a Vilanova i la Geltrú l'octubre de 1896.

³⁶⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 308.

l'etapa montserratina del monestir, doncs amb l'annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat, es contagià també al monestir l'esplendor cultural montserratí.

El monestir de Montserrat, des del seu ingrés a la Congregació de San Benito de Valladolid l'any 1493 visqué una gran etapa d'efervescència cultural, sobretot durant els primers anys. El P. García Giménez de Cisneros, nascut a Castella l'any 1455 i antic monjo i prior del monestir de Sant Benito el Real de Valladolid (1475), fou escollit com a prior de Montserrat l'any 1493, títol que canviaria pel d'abat al cap de quatre anys, a partir d'una butlla del Papa Alexandre VI que permetia que els priors dels monestirs que abans de la reforma tenien règim abacial fossin nomenats abats.³⁶⁷ L'abat Cisneros, cosí germà del cardenal i arquebisbe de Toledo, Francisco Jiménez de Cisneros, va introduir la reforma monàstica vallisoletana a Montserrat. No obstant, el període que ell inaugurava, esdevindria un període de gran activitat cultural i espiritual al monestir de Montserrat. Després d'impulsar nombroses obres arquitectòniques de renovació i eixamplament dels edificis de la comunitat montserratina que cada cop creixia més, l'abat Cisneros es preocupà intensament per a la formació cultural i espiritual de la seva comunitat. Per a la formació dels seus monjos creà a Montserrat col·legis de Filosofia, Arts i Teologia, entre d'altres, i procurà de tenir professors ben capacitats per a la seva instrucció. Es proposà omplir la biblioteca del monestir de valuosos manuscrits i de nombroses obres impreses, gràcies, en certa manera, a la recent invenció de la impremta, que ell mateix procurà per a tenir-ne una al mateix monestir.³⁶⁸ I fou el 4 de febrer de 1499 quan el taller tipogràfic de l'alemany Joan Luschner s'estrenava a Montserrat i començava a imprimir alguns dels llibres que Cisneros pretenia per a l'educació dels seus monjos. El primer d'aquests llibres litúrgics impresos a la impremta montserratina fou el *Missale secundum consuetudinem monachorum congregationis Sancti Benedicti de Valladolid*, amb un tiratge de cent vint-i-vuit exemplars en paper i dotze en pergamí, l'any 1499. A la impremta de Montserrat començaren a editar-se nombrosos llibres espirituals del programa

---

³⁶⁷ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàg. 68.

³⁶⁸ *Ibidem*, pàg. 71.

reformista de Cisneros, d'entre els quals destaquen les mateixes obres seves impreses l'any 1500, *Directorio de las horas canónicas* i *Exercitatorio de la vida espiritual*, que esdevindria un tractat doctrinal molt influent per als monjos de la Congregació de San Benito de Valladolid, sobretot després del capítol de la Congregació de l'any 1503, que prescriví com a llibres de text les obres de Cisneros. Aquests llibres espirituals es caracteritzen pel format petit, per la lletreria i els gravadets, propis de les butlles montserratines.³⁶⁹

A Cisneros el substituï el P. Pedro de Burgos, un altre gran abat montserratí. Ell continuà les obres de reforma i ampliació dels edificis de la comunitat montserratina i esmerçà molts esforços també en elevar el sostre cultural de Montserrat. Instituí un seminari de filosofia, teologia i sagrades escriptures, del qual sortiren monjos ben preparats intel·lectualment. Pedro de Burgos impulsà la impremta montserratina, contractant l'estampador alemany Joan Rosembach i ensenyant als monjos l'art d'estampar llibres. A més, l'abat Burgos escriví també una història de Montserrat.³⁷⁰

Montserrat havia iniciat una etapa d'expansió cultural amb la seva annexió a la Congregació de Valladolid. Aquesta etapa de plenitud cultural es faria extensiva al monestir de Sant Benet quan aquest s'integrà al monestir de Montserrat. Els monjos de Sant Benet, que des de 1593 feien tots vots a Montserrat, rebien al monestir les publicacions impreses que s'anaven fent a la impremta montserratina, amb la qual cosa podien anar omplint i actualitzant la seva biblioteca i els seus coneixements. Moltes de les obres litúrgiques i religioses que s'imprimien a Montserrat eren òptimes per a llegir durant les hores que els monjos dedicaven a la *lectio divina*. Sens dubte, la incorporació del monestir de Sant Benet de Bages a Montserrat féu elevar molt el sostre cultural del primer. Doncs els monjos montserratins gaudien d'una gran formació cultural gràcies a les seves escoles i a les publicacions de la impremta, sens dubte, mèrits atribuïts a la reforma de l'abat Cisneros i del seu successor i deixeble Pedro de Burgos. L'arxiu i la biblioteca del monestir milloraren notablement com a institucions culturals que eren durant l'etapa

---

³⁶⁹ ALTÉS I AGUILÓ, Francesc X. (1999): "Cinc-cents anys de la primera impremta de Montserrat", *Serra d'Or*, núm. 472. Barcelona, pàgs. 25-29.

³⁷⁰ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàgs. 74-76.

montserratina, però la principal creació en matèria cultural que féu Montserrat a Sant Benet de Bages fou l'obertura d'un col·legi benedictí.

Les principals vessants culturals en què destacaren els monjos de Sant Benet de Bages foren en els estudis musicals, històrics i bíblics. A nivell musical, Sant Benet de Bages i Montserrat gaudiren en els seus monestirs de monjos amb grans qualitats musicals que esdevingueren referents de la música en el seu moment. De totes les activitats culturals practicades pels monjos, la música, com afirma el P. Albareda, és la que més s'escau parlar d'*escuela montserratina*, doncs el seu mestratge hi fou més eficient, la seva dedicació més intensiva, les manifestacions més brillants i l'actuació més integrada al santuari que no pas les altres manifestacions culturals del monestir.³⁷¹

Considerant l'Ofici Diví com la dedicació prioritària dels monjos benedictins, la música fou pensada des de bon principi per celebrar amb dignitat i solemnitat la litúrgia benedictina. La Congregació de San Benito de Valladolid, des dels seus inicis, afavorí l'estudi de la música i la seva interpretació, tant pel que fa al cant gregorià, com a la polifonia i l'ús d'instruments musicals en les celebracions litúrgiques, especialment l'orgue, com a instrument musical més adequat.³⁷²

Les Constitucions de la Congregació de San Benito de Valladolid de l'any 1489, en el capítol VI, ordenen que tots els monjos siguin ensenyats en la gramàtica i el cant.³⁷³ Igualment, el *Declaratorio de la Regla de Nuestro Padre San Benito*, de 1554, determina que des de Prima fins a Tèrcia els monjos es dediquin a estudiar gramàtica, cantar, escriure i aprendre a tocar l'orgue. És ben notori doncs, l'interès de la Congregació de San Benito de Valladolid per l'ensenyament de la música als seus monjos. També les Constitucions de 1612 ordenaven que des del 13 de setembre fins a Pasqua de Resurrecció, diàriament, després de dinar, en tots els monestirs hi hagués una lliçó de cant, a la qual estaven obligats a assistir-hi tots aquells monjos que no tinguessin complerts els 10 anys d'hàbit monàstic. Les Constitucions de 1671

---

³⁷¹ *Ibidem*, pàg. 249.

³⁷² ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2003): *Músicos benedictinos españoles...*, pàgs. 45-46.

³⁷³ COLOMBAS, Q.M.; GOST, M.M. (1954): *Estudios sobre el primer siglo de San Benito de Valladolid*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 128.

repetien el mateix. Pocs anys després, el 1693, el General de la Congregació, P. Iñigo Royo, monjo montserratí, ordenava a totes les abadies que visitava durant el seu generalat (1693-97) que s'ensenyés als júnors a cantar i a tocar l'orgue.³⁷⁴

Fruit d'aquest interès de la Congregació pel cant i la música en general, es formaren als monestirs de Sant Benet i Montserrat una important sèrie de cantors, músics, organistes i compositors, des del segle XV fins al XIX, que permeten parlar d'una autèntica escola montserratina per l'interès i la presència que la música tingué entre la comunitat montserratina. Durant el segle XVII destacaren diferents monjos del monestir de Sant Benet de Bages per les seves qualitats musicals.³⁷⁵ El P. Pere Roca, que excel·lí com a organista i compositor. D'entre les seves produccions, destaca un responsori de difunts que cantaven monjos i escolans a l'església vella, en el funeral d'un monjo. El P. Gregori Codina fou mestre de l'escolania i bon compositor. El P. Jaume Vidal fou un excel·lent músic i organista. Exercí d'organista a la catedral de la Seu d'Urgell i fou cantor major del monestir de Montserrat i compositor. Destacaren també com a bons músics i organistes del segle XVII els monjos benedictins PP. Pedro Luis de Santafé Otamendi, Gaspar Tàpies, Jaume Saragossa, Josep Claramunt, Miquel Pujol, Francesc Rosell, Dídac Roca i Joan Garcia. Dels segles XVIII cal destacar per les seves qualitats musicals els monjos PP. Isidro Roy, bon organista i bon arpista, que l'any 1717 envià un memorial al General de la Congregació de Valladolid en defensa de la recepció i formació musical dels escolans; Francesc Marimon, que destacà també com a organista del monestir; i Bernat Sastre, flautista i organista, que essent abat de Montserrat (1801-1805), millorà els locals de l'escolania i elevà sensiblement el nivell cultural i musical dels escolans, obligant-los a examinar-se públicament davant de l'abat.³⁷⁶ En els darrers anys de vida del monestir de Sant Benet formaren part de la seva comunitat tres grans músics, els quals, si bé nascuts durant el segle XVIII, feren també bona part de la seva obra musical durant la primera meitat del segle XIX. Aquests foren el P. Maur Ametller i Paguina, que fou mestre de cant i mestre

---

³⁷⁴ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2003): *Músicos benedictinos españoles...*, pàgs. 45-46.

³⁷⁵ *Ibidem*, pàg. 47.

³⁷⁶ *Ibidem*, pàgs. 45-182.

de capella de la parròquia de Figueres, xantre de la catedral de Tarragona i cantor major del monestir de Montserrat, a més d'excel·lent baríton i compositor musical, a part de científic naturalista i inventor; el P. Carles Miquel Masferrer, que fou durant molts anys músic de capella i molt experimentat en tocar la flauta i l'oboè; i el P. Josep Vinyals i Galí, que fou mestre de l'Escolania i cantor major del monestir de Montserrat. Fou un gran violinista i violoncel·lista, però destacà bàsicament com a organista, càrrec que exercí a Sant Benet de Bages i a Montserrat. A més, fou compositor de sonates per teclat i recopilà les obres del monjo i músic P. Narcís Casanovas en un volum.³⁷⁷

Pel que fa als estudiosos de la història que formaren part de la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages, cal destacar els monjos historiadors i arxivers del segle XVIII, els pares Millán Hermosilla, Benet Ribas, Agustí Trilla i Agustín Bragado. El P. Millán Hermosilla escriví un catàleg documental dels antics priors i abats del monestir de Montserrat. El P. Benet Ribas i Calaf, membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, col·laborà en les obres dels pares Méndez, Caresmar i Pasqual, i fou autor d'algunes notables obres d'història com *Història de Montserrat (888-1258)* i *Annals de Montserrat (1258-1485)*. La seva obra arxivística fou importantíssima, doncs entre d'altres, es dedicà a ordenar i inventariar la documentació dels arxius dels monestirs de Montserrat i de Sant Benet de Bages. El P. Agustí Trilla ajudà al P. Benet Ribas en la seva labor arxivística, col·laborant en la redacció dels índexs de l'arxiu de Sant Benet de Bages, del qual fou arxiver i alhora bibliotecari. El P. Agustín Bragado redactà un compendi sobre l'arxiu de Montserrat.

Pel que fa als biblistes, cal dir que alguns monjos de Sant Benet es lliuraren també als estudis bíblics. D'entre aquests cal destacar el P. Agustín Bragado, que a principis del segle XIX, durant la invasió francesa, redactava un comentari de la Bíblia, que fou afectat parcialment per l'incendi de Montserrat, conservant-se només una part actualment. No obstant, el P. Bragado havia tingut molts altres predecessors al monestir de Sant Benet

---

³⁷⁷ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1982): "Músicos benedictinos españoles (s. XIX)", *Revista de Musicología*, vol. V. Madrid, págs. 83-110.

dedicats als estudis de les Sagrades Escripures. Altres monjos que destacaren pels seus coneixements culturals al monestir de Sant Benet de Bages durant els segles XVIII i XIX foren el matemàtic P. Joan Espina i l'arquitecte acadèmic P. Manuel Blasco, a part dels monjos mestres i professors que seran referits en el subcapítol següent.

3.2.7.1. El col·legi benedictí

Poc després de l'annexió a Montserrat, el monestir de Sant Benet de Bages esdevingué un col·legi benedictí. De fet, diverses referències deixen entreveure que la motivació de la permuta entre Sant Benet de Bages per Sant Pau del Camp ja responia a la intenció del monestir de Montserrat d'obrir un col·legi per la seva comunitat a Sant Benet de Bages. Així mateix ho escrigué un testimoni de l'època l'any 1618, el monjo i arxiver de Montserrat P. Miquel Solsona: "Y porque en las Bullas de Union desta Abadia, mandaba el Papa que los Monges que residían en Bages passassen a S. Pablo y que allí se les diesse el mismo sustento que tenían quando estaban en Bages y por quanto fue necessario en reparar la casa gastarse mas de 3000 ducados, pasados quatro años, en cumplimiento de lo que su Santidad mandaba fue instituido un Colegio de 14 monges, hijos y profesos de la Casa de N^a S^{oa} de Montserrat con su Abad, Maestro y Pasante, los cuales no solo pasaron y oyeron las Artes y Estudios Filosóficos pero aun la Sta Teología. De los quales año de 1612 casi todos sustentaban honradissimamente y con mucha satisfaccion el Officio de la Sta Predicacion Evangélica que es una de las grandes alabanzas que a esta casa después de 643 años de su erección se le pueden dar, habiendo sido siempre seminario de grandes virtudes."³⁷⁸ La primera referència

---

³⁷⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (6): Transcripció feta per l'arxiver del monestir de Montserrat i historiador P. Manuel Noviola, de la breu història del monestir de Sant Benet de Bages escrita pel P. Miquel Solsona l'any 1618.

documental d'aquest col·legi ens consta de l'any 1601.³⁷⁹ Sembla ser, però, que el col·legi no s'obrí fins el 22 de novembre del 1620. I ho féu comptant amb la direcció de tres monjos: un mestre de júnior, un lector i un passant.³⁸⁰

L'any 1575 s'imprimien unes constitucions de la Congregació de San Benito de Valladolid que establien els següents col·legis: Ribas de Sil, Irache i Samos, de filosofia; Salamanca, de teologia; Sahagún, Oña, San Millán de la Cogolla, Santiago, Celanova, Cornellana, Arlanza i San Claudio de León, de filosofia i teologia; i Eslonza, Espinareda, Dueñas i Lárez, de llengua i cultura llatina. Aquests col·legis, al cap de vint-i-sis anys, l'any 1601, eren reduïts a sis de filosofia, d'entre els quals hi havia el de Sant Benet de Bages, juntament amb Samos, Ribas de Sil, Irache, Arlanza i Zamora, i un de teologia, el de Salamanca.³⁸¹ D'aquesta manera, els estudis superiors dels monjos de la Congregació no s'impartien en tots els monestirs, sinó que s'organitzaven de forma col·lectiva per a tots els monjos, molts dels quals, havien de desplaçar-se a d'altres monestirs per estudiar. I això era en certa manera el que succeïa amb Sant Benet de Bages, doncs quan els estudiants monserratins superaven l'etapa del noviciat, anaven a Sant Benet de Bages a superar el juniorat, l'etapa posterior que començava un cop els monjos havien professat com a tals. Tots aquests col·legis eren controlats per la Congregació. Es vetllava perquè l'observança de les normes i de les constitucions fos comuna a tots els col·legis.³⁸²

Per la Regla de Sant Benet és fonamental el respecte al treball i les bones costums, és a dir, l'observança de la disciplina. La Regla, com a projecte educatiu aposta també per l'obediència com a principal norma per aprendre, per la pedagogia dels fets com a millor recurs pedagògic, per la transmissió cultural com a responsabilitat religiosa, per l'ordre jeràrquic i per la primacia

---

³⁷⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

³⁸⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 249.

³⁸¹ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1976): *Los Generales de la Congregación de San Benito...* (vol. III), pàgs. 57, 72 i 382-383.

³⁸² MÍNGUEZ ÁLVAREZ, Constançio (2003): "Educación en los monasterios benedictinos: la escuela monástica", *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos, pàg. 137.

d'allò comunitari sobre l'individual. El monestir és un espai de socialització, prevenció, protecció i correcció.³⁸³

Al col·legial se li inculcava que la seva vida tenia sentit en la mesura que aprofitava el temps; de la mateixa manera que ho feien els altres germans amb l'oració i el treball manual, a ell se li exigia l'oració, com a tota la resta, i l'aprofitament dels estudis. Superat el noviciat, on es cursaven estudis de la Regla de Sant Benet, dels Salms, dels Evangelis, del Breviari, del Missal i de la teologia ascètica, començava una nova etapa en què els monjos col·legials, que continuaven amb estudis filosòfics, teològics, canònics, històrics i literaris en el mateix col·legi o en un altre de la Congregació, quan els superiors veien que en el seu no hi havia els elements necessaris per a la seva instrucció.³⁸⁴ Al segle XVII el cicle d'estudis dels col·legis benedictins era de nou anys: tres anys de filosofia, tres de teologia i tres de passantia.³⁸⁵ Només aquells monjos ja professors que rendien en els estudis durant l'etapa del noviciat, acostumaven a continuar l'aprenentatge en els col·legis un cop havien superat aquesta etapa. La gran majoria dels monjos no eren col·legials, superat el noviciat, es dedicaven a l'Ofici Diví i a seguir pels bons camins que ordenava la Regla de Sant Benet. Els pares enviats als col·legis eren una minoria, una elit privilegiada que pel camí del magisteri o del púlpit obtenien els càrrecs honorífics i arribaven a obtenir els càrrecs més importants. Aquells pares col·legials que més destacaven en els estudis, eren enviats al col·legi de San Vicente de Salamanca i des d'allà al col·legi de passants, que complia la funció, com el mateix nom indica, de passar o repassar el que s'havia estudiant en el col·legi de filosofia i en el de Salamanca. Acabada la passantia, els col·legials eren destinats als col·legis de la Congregació com a lectors o com a predicadors, primer en les cases conventuals petites i llavors en les cattedres anomenades *afrenta*, que eren els monestirs situats en llocs on hi havia un gran nombre d'habitants. Els que es destinaven a col·legis eren anomenats passants o lectors suplents i després lectors de filosofia i de teologia successivament. Després de tres anys de docència o sis de predicació

---

³⁸³ *Ibidem*, págs. 120-126.

³⁸⁴ GUEPIN, I. (1893): *La vida monástica en la Abadía de Santo Domingo de Silos*. Valladolid: Imprenta Católica, pàg. 11.

podien obtenir graus universitaris, gairebé sempre a costa de la Congregació, que els podia enviar a les universitats de Salamanca, Valladolid, Santiago de Compostela, Oviedo, Sevilla i Irache, on alguns d'ells obtingueren càtedres.³⁸⁶ A la Congregació de San Benito de Valladolid, els superiors fomentaren els estudis dels col·legials, ja que era la manera de poder tenir la instrucció monàstica i eclesiàstica indispensable i de poder exercir amb competència el ministeri pastoral. Alguns col·legials estudiaven per convicció i d'altres seguien el *cursus honorum* del magisteri per obtenir les exempcions i privilegis establerts, accedint als càrrecs més rellevants de dins de la Congregació (abat, catedràtic, abat general, definidor general, mestre i predicador general, predicador del Rei i visitador). Els estudis elevaven el nivell intel·lectual dels monjos i ocupaven part del seu temps, però influïren negativament en la vida regular, a causa dels privilegis i exempcions inherents als pares col·legials, que feien recaure el pes de la vida comunitària del cor i del refectori als monjos que no havien estat enviats als col·legis.³⁸⁷

A Sant Benet de Bages, com consta en les actes dels capítols generals de la Congregació de Valladolid s'hi féu l'any 1601 un col·legi de filosofia pels monjos de Montserrat. Aquest, com la resta de col·legis de filosofia benedictins, també rebia la denominació de col·legi d'arts, tal com consta en documentació de l'any 1705.³⁸⁸ Fortià Solà parla també de l'ensenyament de ciències eclesiàstiques, llengües i poesia al col·legi de Sant Benet de Bages,³⁸⁹ cosa força probable, ja que en els col·legis de filosofia es feia un primer any de dialèctica, un segon any de lògica i un tercer any de filosofia.³⁹⁰ Els tres responsables d'impartir aquests cursos al col·legi de Sant Benet: un mestre de júniors, un lector i un passant, eren nomenats per l'abat i el consell del monestir de Montserrat.³⁹¹

---

³⁸⁵ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1998): *Los estudios y colegios monásticos españoles...*, pàg. 392.

³⁸⁶ *Ibidem*, pàg. 389.

³⁸⁷ *Ibidem*, pàg. 406.

³⁸⁸ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 165.

³⁸⁹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 249.

³⁹⁰ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1998): *Los estudios y colegios monásticos españoles...*, pàg. 392.

³⁹¹ *Ibidem*, pàg. 400.

A l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserva un lligall del monestir de Sant Benet de Bages amb possible documentació col·legial. Es tracta de documentació diversa de filosofia, història i art, d'entre la qual destaquen unes glosses dedicades al filòsof grec Ptolomeu, uns anàlisis d'història política europea, uns comentaris sobre Oliver Cromwell, un comentari sobre la *Breve Idea de la Vida* del P. Juan Miguel de la Sorda i un important contingut d'estudis d'autors i de comentaris d'obres de la Grècia clàssica, acompanyades també per constants referències als clàssics llatins.³⁹² D'entre la documentació referent a la Grècia clàssica destaquen diferents textos escrits en grec, la qual cosa prova el coneixement del grec per part d'alguns dels monjos col·legials del monestir de Sant Benet. D'entre aquesta documentació destaquen un catàleg de les tragèdies de Sòfocles i l'extracte de l'obra de dos musicòlegs grecs, anomenats Aristoxent de Tarent i Arístides Quintilià. Ambdós musicòlegs, les obres dels quals són comentades en els textos, destacaren, el primer, per readaptar la teoria pitagòrica de l'harmonia amb la finalitat d'explicar la doctrina de l'ànima i llur relació amb el cos, contribuint considerablement en investigació científica mitjançant obres sobre música, i el segon, per haver escrit un tractat de música, en el qual explica els principis de la composició grega.³⁹³ Qui sap també si en algun moment al monestir de Sant Benet de Bages s'hi impartiren també lliçons de música per monjos col·legials montserratins, doncs aquesta fou la disciplina més brillant en què destacaren els monjos de Montserrat.

Sigui com sigui, els col·legials de Sant Benet de Bages, com la resta de col·legials de la Congregació que havien superat el noviciat, tenien ja un nivell cultural considerable, després d'haver-se après l'alfabet, els salms de memòria i haver cursat les ciències del *quadrivium* (astronomia, música, geometria i matemàtiques) i les disciplines del *trivium* (dialèctica, gramàtica i retòrica).³⁹⁴ Aquests eren els continguts que la Congregació establí per a la formació dels

---

³⁹²ACA, Monacals Universitat, Lligall 72. Documentació manuscrita dels pares col·legials, del segle XVII.

³⁹³CAMPRUBÍ I CASALS, Glòria (1988): "Notícia de l'existència d'obres d'autors grecs entre els fons del monestir de Sant Benet de Bages", *Dovella*, núm. 28. Manresa: CEB, pàgs. 53-54.

³⁹⁴MÍNGUEZ ÁLVAREZ, Constancio (2003): *Educación en los monasterios benedictinos...*, pàgs. 141-142.

oblats en les escoles benedictines, una de les més importants de les quals es trobava al monestir de Montserrat.

En l'etapa del juniorat i etapes posteriors de l'ensenyament, les tècniques d'aprenentatge emprades en els col·legis benedictins eren les següents: el mètode mnemotècnic, que consistia en la memorització de les lliçons; la *lectio*, que consistia en llegir i comentar; la *expositio*, que consistia en l'anàlisi sintàctica i semàntica; la *glosa*, que consistia en el comentari escrit de la *lectio*; la *collatio*, que consistia en l'explicació a la comunitat; el comentari al·legòric; la repetició d'exercicis i la *disputatio*, que consistia en una discussió dialèctica mitjançant proposicions versemblants.³⁹⁵ Per comprovar el rendiment dels pares col·legials, la Congregació ordenava que cada any fossin examinats tots. L'abat general enviava dos examinadors, als quals es demanava que complissin les seves obligacions amb tota legalitat i correcció i, que no afavorissin més uns col·legials que d'altres, doncs es pretenia que els examinadors fossin imparcials en les seves funcions. Els exàmens tenien lloc a mitjan setembre i calia assenyalar els temes amb 24 hores d'antelació, perquè els monjos se'ls poguessin preparar i exposar-los davant de les preguntes que els feien els examinadors. S'exigia coherència amb els resultats dels exàmens. Calia castigar rigorosament als col·legials negligents i als que havien aprofitat poc els estudis. No obstant, es donava una segona oportunitat als que tenien dificultats per l'estudi. Si bé, els examinadors havien de ser exigents amb els mals col·legials, havien de ser també benèvolos amb els bons.³⁹⁶

Els col·legials tenien un dia al mes de recreació al camp, on menjaven sense lectura i podien jugar a l'horta del monestir, sempre que no ho fessin apostant-se diners ni injuriant-se els uns als altres. Durant els seus estudis no podien sortir del col·legi si no anaven acompanyats de l'abat o d'algun mestre del col·legi. Tampoc podien escriure cartes sense llicència de l'abat, ni tan sols als familiars. El curs durava des de Sant Lluç, 18 d'octubre, fins a l'1 de setembre, exceptuant els dies que anaven de Nadal a Any Nou, dilluns i dimarts de Carnestoltes, el Dimecres de Cendra, des del diumenge de Rams fins al de Quasimode, les festes dels sants patrons dels monestirs i de l'Orde,

---

³⁹⁵ *Ibidem*, pàgs. 142-145.

³⁹⁶ *Ibidem*, pàg. 139.

els dies de festa de precepte i el dijous de cada setmana, que era el dia lliure.³⁹⁷

En les constitucions de la Congregació de l'any 1706 s'especifica que si bé l'abat i el prior són les autoritats del monestir, els regents i els lectors són les autoritats en els estudis. Cada col·legi d'arts havia de tenir un lector i un passant. Regents i lectors havien de nomenar un company per a cada col·legial perquè mútuament s'ajudessin en l'estudi i junts repassessin les lliçons. Cap monjo amb més de 30 anys d'edat i menys de 3 anys d'hàbit podia anar als col·legis benedictins, abans havia de ser examinat pel consell del monestir i ser aprovat amb els vots favorables del consell i de l'abat.

Als regents i mestres del col·legi se'ls hi donaven anualment els terços i estipendis de les misses per tal de comprar llibres que utilitzarien els pares col·legials. Aquests, en els col·legis de filosofia, tenien diàriament, llevat de les excepcions festives ja mencionades, la lliçó prima (de 8 a 9:30 h.), el repàs de la lliçó (de 9:30 a 10:30 h.) i la conclusió (de 10:30 a 11 h.). A la tarda, es seguia amb la lliçó de vespres (de 15 a 16 h.), el repàs de la lliçó (de 16 a 17 h.), el repàs de les lliçons del dia (de 18:30 a 20 h.) i les reparacions sobre les lliçons del dia (de 20 a 21 h) en les cel·les. Els divendres que no eren festius, els pares col·legials tenien capítol de culpes (de 10:15 a 10:30 h).³⁹⁸

Retornant al col·legi de filosofia del monestir de Sant Benet de Bages, cal dir que l'any 1613, en el llibre de majordomia, s'especifica que el pare majordom "ha tenido que dar vestuario nuevo el primer año a doce monges y el segundo año tercio a los pasantes y regentes que se les huvo de dar 170 libras y al tercer año a todos que fueron nueve vestuario nuevo."³⁹⁹ L'any 1621, en el llibre de gastos del monestir de Sant Benet, hi ha constància que el pare majordom donà al mestre Vilar 2 lliures i 10 sous "por los bancos de respaldos y atriles por escribir los collegiales en que a trabajado onze dias, quatro libras y por el precio echo de cubrir la aula y el tejado."⁴⁰⁰ Molt

---

³⁹⁷ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1998): *Los estudios y colegios monásticos españoles...*, pàg. 396.

³⁹⁸ *Ibidem*, pàg. 397.

³⁹⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

⁴⁰⁰ ACA, Monacals Universitat, Vol. 93. Llibre de la despesa dels anys 1620-1627.

probablement el col·legi tancà pocs després d'aquesta darrera data, doncs no n'apareix més documentació referent.

De totes maneres, l'any 1645, en la visita feta per l'abat de Montserrat P. Francesc Batlle al monestir de Sant Benet, aquest ordenava que cada tercer diumenge es celebrés l'ofici de la Minerva “perque el Col·legi novament principiati cresca y alcanse felicissims progressos.”⁴⁰¹ Sembla ser doncs, que el col·legi havia començat de nou. Probablement, feia alguns anys que havia deixat d'existir.⁴⁰² Pocs mesos després, en la visita que feien els visitadors PP. Gaspar Tàpies, predicador general de l'orde, i Josep Capellades, lector de teologia moral, ordenaven que “conformantnos ab lo que se observa en tots los collegis de nostra sagrada Religio; y ab lo que en altres visitas se ha manat esta Santa Cassa y Collegi, manam a dit Rm. P. Abbat, y al P. Prior o President que quant los PP. Collegials agen de exir a pendrer algú alivi, o recreacio fora de cassa, sia sempre ab President que no sia collegial.” Com preveien les constitucions de l'orde, els pares col·legials no podien sortir sols dels seus col·legis.

El novembre de 1648, arran de la Guerra dels Segadors, apareix en el llibre de comptes del monestir de Sant Benet la notícia que el pare majordom ha pagat 102 lliures i 12 sous, una quantitat prou considerable, “per la mudança del Col·legi de Artistas de aquest Col·legi a la casa y col·legi de St. Genis de Fontaines que eran nou col·legials lector y lo P. Prior Casanovas, col·legial theolech que anava per comboyarlos, en lo gasto del camí y una cavalcadura de mes per portar la roba de tots y dotze flassades; lloguers de cavalcaduras y tots altrás costos de orde de Ntre Sr. Abat y consells de Montserrat.”⁴⁰³ Sembla ser que el col·legi benedictí de Sant Benet es traslladà entre 1645-1648 al priorat de Sant Genís de Fontanes, a la Catalunya del Nord, també dependent també de Santa Maria de Montserrat. Allí, probablement funcionà el col·legi amb més seguretat durant els difícils anys de la Guerra dels Segadors. Sigui com sigui, no es tornen a localitzar indicis de l'existència del

---

⁴⁰¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 90-91.

⁴⁰² FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

col·legi benedictí de Sant Benet de Bages fins a l'any 1670, quan segons el P. Miquel Solsona “la Sta Congregación determinó [...] que los Colegiales de Bages gozasen de las mismas calidades y honores que los del resto de la Religión.” Retornat el col·legi al monestir, l'any 1671 l'abat de Montserrat, P. Estéban Velázquez, després de visitar el col·legi de Sant Benet de Bages ordenava al prior i al mestre de júnors que “cuyden mucho de que los Padres collegiales que lo fueren y observen, guarden y continuen, la Religión, virtud y modestia que aprendieron en Monserrate; assi en lo que pertenece a la frequentacion de los Santos Sacramentos, como en la charidad y union fraternal de unos con otros, y en la reverencia y respeto que se deve a todos sus superiores y maestros.” Al mateix temps ordenava no convidar forasters, ja fossin religiosos o seculars, als actes acadèmics, conclusions, exàmens o proves del col·legi “por evitar todo género de inconvenientes, assi de gastos superfluos, como de otros: y por conformarnos con los demas collegios de nuestra Orden, sitios y fundados en partes despobladas; y finalmente por no parecer preciso y necesario que asistan forasteros a los actos de estudios de este Colegio.” És a dir, s'intentava posar remei a les grans despeses provocades per l'assistència de forasters als actes acadèmics del col·legi del monestir. En la mateixa visita, l'abat P. Velázquez ordenava que cap dedicatòria es pogués imprimir si abans no era llegida i registrada pel pare lector. Aquest, juntament amb el passant, havia de vetllar perquè no es diguessin versos en públic, sense que abans fossin llegits per ells i corregits si era necessari. Com que l'exercici de compondre versos, feia escaquejar molts cops dels estudis i d'altres ocupacions, es demanava a l'abat de Sant Benet que no concedís permís per fer versos a cap pare col·legial a qui no se n'hi demanés cap.⁴⁰⁴

En la visita feta al monestir l'any 1672 es reiterava que l'àrea de clausura també afectava als monjos col·legials. Es determinava “renovar la clausura que se puso quando se comenzó el Colegio para que ningún colegial pudiera pasar de las dos puertas que miran a la porteria de este convento.” Al mateix temps, el monestir es veia obligat a demanar un censal a causa de trobar-se la

---

⁴⁰³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Fragment del llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, de l'any 1648.

⁴⁰⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 122.

comunitat “tan alcanzada, así por haver sustentado y sustentar mucho número de monjes por razón del Colegio.” Sembla ser doncs que el col·legi era car de mantenir per la comunitat de Sant Benet de Bages, doncs els pares col·legials portaven força despeses. Pel llibre de comptes d’aquest període, que va de 1670 a 1673, se sap que el pare majordom el dia 22 de juliol negocià amb els pares col·legials que tenien rebudes 145,6 lliures a compte de terços. I l’octubre de 1672, en el mateix llibre de comptes del monestir, figurava que els 13 col·legials del monestir de Sant Benet havien de cobrar 7 lliures cadascun i, el lector i el passant, 10 lliures cadascun. En total, el pare majordom s’havia de desprendre de 111 lliures. L’any 1673 el pare majordom tornava a pagar “los tercios de seis meses al Lector y Pasante”, per un import de 103 lliures.⁴⁰⁵ Probablement el col·legi tornà a deixar de funcionar a partir de 1673, encara que tornaria a entrar en servei uns trenta anys més tard.

En la visita feta l’any 1705 pels visitadors PP. Veremundo Paredes, abat de Sant Genís de Fontanes, i Felip de Quintana, lector d’arts, s’ordenava que “por quanto se establecio en esta cassa los Estudios de Artes mandamos al P. Abbad y P. Prior hagan observar a los Padres colegiales lo que por nuestras leyes y ceremonias se les manda.” A més, es demanava que el monestir tingués un “Prior segundo como los ay en todos los Colegios” i que tenint en compte que els pares col·legials podien sortir a esplaiar-se una estona després de dinar durant els mesos d’estiu, se’ls prohibia d’anar a banyar-se al Gorg de Sant Valentí, doncs era un indret força perillós si no se sabia nedar.⁴⁰⁶

En el llibre de la despesa dels anys 1697-1715 també apareixen diferents notícies referents al col·legi de Sant Benet, compreses entre els anys 1705 i 1708.⁴⁰⁷ Pel setembre de 1708 es feien obres a la cel·la dels pares col·legials. Pel gener de 1707, el majordom pagava 11 lliures i 7 sous en concepte dels terços dels pares col·legials. Un mes després, pel febrer, el majordom pagava 114 lliures pels terços del col·legi fins el 18 d’octubre de 1706. Pel desembre del mateix any pagava 30 lliures pels terços de 1707. Paral·lelament, el prior

---

⁴⁰⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Fragment del llibre de despeses del monestir de Sant Benet, dels anys de 1670-1673.

⁴⁰⁶ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 164-167.

⁴⁰⁷ ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

P. Mauro Martínez rebia 20 lliures, el passant P. Josep Ferrer en rebia també 20, el lector d'arts P. Felip de Quintana en rebia 40 pels anys 1707-1708 i els terços de 12 pares col·legials ascendien a 168 lliures. Pel març de 1708 es pagaven 2 lliures “por el alquiler de cinco caballerías para llevar los Padres Colegiales a Montserrat.” L'octubre de 1708 consta que es pagava al “predicador Fr. Joseph Ferrer, pasante que fue del Colegio de esta casa por los tercios de 1708.” Una darrera possible notícia localitzada sobre aquest col·legi data del 20 de desembre de 1770, quan en un consell celebrat al monestir de Sant Benet el P. Josep Copons presentà la següent súplica: “tenint quaranta anys d'habit y cinquanta vuit d'edat, cur de vista y de perturbada pronunciació, demanava que se l'eximís dels càrrecs de Lector y Arxiver.” Havent-se votat per faves blanques i negres, hi hagué empat de vots, motiu pel qual no es pogué concedir la gràcia demanada.⁴⁰⁸ Probablement, el col·legi es trobava ja cap a les acaballes, doncs no se'n troba documentació posterior.

Es desconeix quina fou la durada efectiva del col·legi de filosofia i arts de Sant Benet de Bages, però segons les dades documentals, podria haver tingut diverses interrupcions al llarg dels anys. Les dades localitzades sobre l'existència del col·legi comprenen poc més d'un segle, des de 1601 fins a 1708, encara que la documentació ens porta a considerar que aquest col·legi existí com a mínim durant els períodes de 1600-1620, 1645-1648, 1671-1673 i 1705-1708. Potser també caldria considerar la vigència d'aquest col·legi vers el 1770, com consta l'esmentada notícia del lector P. Josep Copons, encara que no s'han localitzat prou proves per demostrar que realment tornà a existir el col·legi durant la segona meitat del segle XVIII. Probablement, l'existència del col·legi fou més llarga del que aquestes dades ens indiquen, però la manca de documentació i el fet que les visites dels abats de Montserrat i visitadors del monestir es publiquessin per quadriennis, ens fa difícil de corroborar-ho.

Per aquest col·legi hi passaren nombrosos erudits, professors i mestres montserratins. D'entre aquests destacaren el P. Gaspar Tàpies, que ensenyà filosofia al col·legi de Bages i fou un gran enciclopedista, predicador, qualificador de la Inquisició, cronista reial, confessor del comte de Monterrey

---

⁴⁰⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-7: Llibre del consell del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1757-1798.

i ensenyà teologia moral i Sagrades Escripures a Barcelona; el P. Dídac Solà, molt versat en la llengua i la mètrica llatines; el P. Jaume Vidal, que fou professor de filosofia a Bages i de teologia a Sant Genís de Fontanes, expert coneixedor de llengües orientals, arxiver de Montserrat i de la diòcesi de Tarragona i mestre de novicis a Montserrat, Oña, Silos i Cardeña; el P. Pere Lluís de Santa Fe, que estudià filosofia a Ribas de Sil i teologia a Salamanca, essent més tard professor de filosofia al monestir de Sant Benet i de teologia a la Universitat d'Irache; el P. Alfons Monfages, que fou doctor en teologia i professor a la Universitat de Lleida; el P. Bernat Sastre, que estudià filosofia a Eslonza i fou professor de filosofia i de teologia a les universitats d'Irache i Salamanca i procurador general de la Congregació; el P. Plàcid Riquer, que estudià a Salamanca i fou passant i prior d'Eslonza, lector de teologia moral de la Universitat d'Irache i definidor general; el P. Joan Simó, que fou teòleg, metafísic, filòsof i professor de teologia moral; el P. Felip de Quintana, que fou lector d'arts del col·legi de Sant Benet; i el P. Josep Ferrer, que fou passant del mateix col·legi, entre d'altres.⁴⁰⁹

3.2.7.2. L'arxiu

L'arxiu del monestir de Sant Benet de Bages era molt ric en documentació. Es tractava d'un arxiu de gran magnitud documental, que contenia nombrosa documentació dels períodes medieval i modern del monestir de Sant Benet de Bages i dels seus antics dominis senyoriais. En un inventari de l'any 1823, figuraven en l'arxiu 87 lligalls documentals i 111 llibres, sense fer-se menció dels pergamins.⁴¹⁰ Aquests, els que ens han arribat fins els nostres dies, superen la xifra de 5.500, amb la qual cosa es pot veure la importància que tenia l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages. Bona part de la seva documentació

---

⁴⁰⁹ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2003): *Músicos benedictinos españoles...*, pàgs. 45-182.

⁴¹⁰ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-4 (19): Inventari de l'arxiu del monestir de Sant Benet de Bages, incautat pel Crèdit Públic l'any 1821.

tenia caràcter fiscal i jurisdiccional, fent referència als antics dominis del monestir i, concretament, als coneguts com a Baronia de Bages, que van pertànyer fins el darrer moment al monestir: els termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Vall dels Horts, Rocafort, Torroella, Maians i Les Preses.

Es desconeix la ubicació que deuria tenir l'arxiu en el monestir medieval, encara que molt probablement es trobava al costat mateix de la cambra abacial, doncs l'abat, com a dirigent de la comunitat, era el més interessat en la conservació i control de la documentació del monestir, ja que aquesta era font de drets, privilegis i obligacions. De ben segur, però, que l'arxiu era un espai força protegit dins del monestir. I després de l'annexió del monestir de Sant Benet de Bages a Montserrat, la nova administració del monestir valorà molt més la documentació arxivística. Aquesta creixent consideració de l'arxiu es degué a la constant proliferació de plets i de processos judicials per causes de dominis i possessions territorials que tant afectaren al monestir durant els segles XVII, XVIII i XIX. En plena decadència del règim senyorial era indispensable de conservar, transcriure i ordenar la documentació antiga que acreditava les possessions territorials del monestir enfront de pagesos i altres senyors feudals que pretenien disputar-les-hi. L'any 1645 l'abat de Montserrat P. Francesc Batlle ordenava al monestir de Sant Benet, després de la seva visita realitzada, que es nomenés arxiver i que aquest tingués la clau de l'arxiu per poder-hi pujar sempre que volgués. A més a més, l'abat Batlle ordenava que es procurés una excomunicació del bisbe de Vic per a tot el seu bisbat, a fi i a efecte que es restituïssin al monestir de Sant Benet tots els papers i escriptures que li pertanyien.⁴¹¹ Sens dubte, hi havia una preocupació per controlar tota la documentació del monestir que feia referència als drets i privilegis sobre la terra i la jurisdicció. Aquesta documentació era necessària per guanyar els plets que li interposaven davant de la audiència. L'any 1657 l'abat montserratí P. Millán de Miranda, després de visitar el monestir de Sant Benet, ordenava que “por la grande necesidad que tiene el Archivo de composicion y de claridad se busque una persona inteligente que con toda brevedad componga los papeles distribuyendolos por sus titulos y caxones y haziendo un indice de todos los

---

⁴¹¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 91.

papeles en donde se señale el titulo y caxon donde estan.”⁴¹² La composició, classificació i ordenació de l’arxiu era una tasca important al monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVII, que es trobava immers ja en diferents processos judicials. Dos anys més tard, l’any 1659, la visita de l’abat montserratí P. Jaume Saragossa tornava a ordenar a l’abat de Sant Benet que es nomenés un arxiver i s’ordenés i inventariés l’arxiu. Aquest estava ubicat a sobre de la cambra abacial, en el nou edifici que s’estava fent a la cara nord del monestir. S’hi accedia a través d’una escala de cargol que sortia de la cambra abacial. A sobre de l’arxiu hi havia una torre, que l’any 1669 s’estava enrunant, motiu pel qual els visitadors del monestir d’aquell any, PP. Gaspar Tàpies i Francesc Rossell, ordenaren que es contractés un mestre d’obres qualificat per reparar la torre que havia perdut la coberta i així evitar que les inclemències del temps continuessin afectant la documentació de l’arxiu, doncs en trobar-se la torre descoberta, la pluja queia sobre l’arxiu i afectava “las escrituras de la hazienda desta Santa Casa.”⁴¹³ La mateixa torre de l’arxiu tornava a trobar-se en mal estat l’any 1719, quan hi ha constància que es tornà a reformar de nou. Les reformes continuaren durant els anys 1728-1729, quan es feren dues finestres noves a l’arxiu i es renovaren l’alcova i estudi de la cambra abacial, amb el cargol per pujar a l’arxiu i el passadís de l’escala gran.⁴¹⁴ Durant els anys 1751-1753 es feien nous armaris i noves instal·lacions de fusta a l’arxiu. S’hi reformà alguna paret i s’hi obrí una nova finestra.⁴¹⁵ Entre els anys 1762-1765 es feia l’inventari general de l’arxiu del monestir, una de les tasques més importants en la història d’aquest. L’any 1765 dos arxivers havien acabat ja d’arreglar i compondre tots els instruments de l’arxiu i havien començat a elaborar un índex general de tota la documentació.⁴¹⁶ Un d’aquests dos arxivers fou el monjo, historiador i arxiver del monestir de Montserrat, P. Benet Ribas, que es dedicà profundament a treballar en la classificació de la documentació de l’arxiu, preferentment amb la més antiga. El resultat fou, amb l’ajuda del P. Agustín Trilla, l’altre arxiver, i potser també d’altres monjos, la redacció de diversos índexs del contingut

---

⁴¹² *Ibidem*, pàg. 103.

⁴¹³ *Ibidem*, pàg. 120.

⁴¹⁴ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

⁴¹⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 76. Estat de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1750-1753.

documental de l'arxiu, els quals han arribat a l'actualitat fragmentàriament. De totes maneres, aquests índexs són de gran utilitat per conèixer la classificació i bona ordenació de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages, molt semblant, a la disposició de l'antic arxiu del monestir de Montserrat, desaparegut l'any 1811 sota les flames dels exèrcits napoleònics, segons la reconstrucció que l'any 1994 en publicà el monjo montserratí i historiador P. Francesc Xavier Altés i Aguiló.⁴¹⁷ El P. Benet Ribas, que passà els darrers anys de la seva vida al monestir de Sant Benet de Bages, aplicà el sistema organitzatiu de l'arxiu de Montserrat, d'on ell havia estat tants anys arxiver, a l'arxiu del monestir de Sant Benet de Bages.

Durant el quadrienni de 1777-1781 hi ha constància que es feia una cel·la nova a migdia, a sobre l'arxiu. Era un espai força capaç i còmode. A l'arxiu, durant el mateix quadrienni, s'hi feia un nou encaixonat, que es pintava de manera molt bonica i es continuaven ordenant i inventariant totes les escriptures, amb la dedicació de l'arxiver i historiador P. Benet Ribas. Aquesta ubicació a migdia de l'arxiu a finals del segle XVIII informa sobre un molt probable trasllat que es deuria fer durant la segona meitat del segle XVIII. L'arxiu, que prèviament es trobava a la cara nord del monestir, fou traslladat als nous pisos de migdia quan aquests foren acabats. L'any 1802 un mestre d'obres acabava d'enllestir per 400 lliures la construcció dels dos dormitoris de migdia, acabant dues cel·les més, una de les quals es destinava a arxiu, que a partir d'aleshores guanyà en seguretat i en espai.⁴¹⁸ L'arxiu es situà en el primer pis de sobre el celler, allí és on el trobà l'historiador Jaime Villanueva quan visità el monestir de Sant Benet l'any 1806. Després d'examinar-lo, Villanueva escriví que “el archivo está curiosamente conservado: abunda en escrituras preciosas de los siglos X, XI y siguientes.”⁴¹⁹ L'arxiu, ben ordenat i classificat, es conservà en les noves edificacions de migdia fins l'any 1820 quan fou confiscat pel Reial Patrimoni i traslladat a l'Arxiu Reial de Barcelona amb quatre carros i cinc jornades de camí, segons una referència de l'historiador i arxiver Pròsper de

---

⁴¹⁶ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

⁴¹⁷ ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1994): “La configuració de l'antic arxiu de Montserrat (segles XVI-XVIII)”, *Lligall*, 8. Barcelona, pàgs. 19-34.

⁴¹⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Llicència per fer obres al monestir de Sant Benet, firmada per l'abat de Montserrat, Fr. Bernat Sastre, l'any 1802.

Bofarull.⁴²⁰ Després del Trienni Liberal (1820-1823) l'arxiu retornà a la comunitat l'any 1823 i, fins el 1835, es mantingué en el mateix lloc del monestir. Els quatre dies més tristos de l'exclaustració del monestir també significaren la dissort de l'arxiu. En la situació de saqueig i robatori que es produí al monestir durant aquells dies de juliol i agost de 1835, cal afegir-hi també el gran crim comès durant la primera nit després de la fugida dels monjos, que no fou altra cosa que l'incendi de l'arxiu.⁴²¹ Cremar l'arxiu era eliminar les proves de la dependència senyorial contra la qual feia tant temps que lluitaven els veïns de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages, com també els de la resta de la Baronia de Bages.⁴²² De totes maneres, l'arxiu no es cremà del tot, una part molt important havia estat retirada prèviament i, de les pròpies flames, sembla ser que encara se n'escapà una altra part prou considerable, doncs en l'actualitat de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages es conserva un important volum documental format per uns 5.500 pergamins, 100 llibres i 30 lligalls documentals. Aquest important arxiu es troba dispers entre l'Arxiu del Monestir de Montserrat, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa, la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu de la Congregació de San Benito de Valladolid i l'Arxiu de la Seu de Manresa. De totes maneres, els dos fons documentals més importants es conserven als arxius de Montserrat i de la Corona d'Aragó. Malgrat la pèrdua de documentació viscuda durant la desamortització i altres períodes, en l'actualitat l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages és un dels més ben conservats i voluminosos d'entre els diferents arxius monàstics catalans.

---

⁴¹⁹ VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias...*, pàg. 229.

⁴²⁰ UDINA I MARTORELL, Frederic (1986): *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura, pàg. 403.

⁴²¹ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 268.

⁴²² FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

3.2.7.3. La biblioteca

Les primeres referències localitzades sobre l'existència d'una biblioteca al monestir de Sant Benet de Bages són de principis del segle XV. Es tracta de l'inventari dels llibres del P. Francesc Albesa, monjo i cambrer del monestir de Sant Benet de Bages. En l'inventari que se li féu de la seva biblioteca el dia 30 de juliol de 1403, se li trobaren dotze llibres de dret, dels quals 5 eren de dret canònic, dos de Guillem Duran, *Speculum Iuris* i *Repertorium Speculatoris*, dues *Summa Iuris*, no identificables, unes *Qüestions* de Bartomeu de Brescia, i una *Summa magistri Ricardi*, que podria ser la *Summa dictaminis secundum stilum Romanae curiae*, de Ricardus de Pophis, i, finalment, dos llibres de ciència del dret. En la biblioteca també hi havia la *Summa Confessorum*, de Ramon de Penyafort, i alguns llibres litúrgics com tres *Breviaris*, dos *Missals* i uns *Sermones Quadragesime*. També destacaven la *Tabula super moralitates Psalterii* de Thomas de Waleys, el *Ludus Scachorum* de Iacobus de Cessulis i altres llibres rebuts com a penyores i documents i llibres referents a la comptabilitat de la casa.⁴²³ Probablement aquests darrers llibres i documents de caràcter comptable i fiscal formarien part de l'arxiu del monestir, que el P. Francesc Albesa deuria posseir a la cambreria per ajudar-se en les seves funcions de recaptador de tributs. De totes maneres, cal pensar que la biblioteca del monestir era encara molt més antiga, doncs com la mateixa Regla de Sant Benet ordena, els monjos han d'ocupar algunes hores del dia en la lectura. I els més ancians de la comunitat han de vetllar perquè els més joves aprofitin el temps per llegir.⁴²⁴ La lectura és pels monjos benedictins una activitat diària com també ho és el treball manual. El seu lema és *Ora et labora* i la biblioteca té una funció especial en aquesta forma de vida. És per això que molt probablement la biblioteca de Sant Benet de Bages existí des d'un bon començament del monestir. Es desconeix la ubicació que aquesta deuria tenir antigament, però alguns monjos de la rellevància del P. Guillem de Colldecanes, primer traductor al català l'any 1377 de *De vita solitaria*, de Francesco Petrarca, i introductor de

---

⁴²³ TORRAS I CORTINA, Miquel (2004): *L'escriptura i el llibre a la Catalunya central*. Tesi doctoral inèdita. Pàgs. 217-219.

⁴²⁴ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 232-235.

l'humanisme a Catalunya, que fou cambrer del monestir de Sant Benet de Bages durant la segona meitat del segle XIV, suggereixen que la biblioteca del monestir deuria tenir una importància prou considerable. En l'inventari de 1564 s'observa que l'abat P. Pere Frigola posseïa una petita biblioteca en la seva cambra abacial. És molt probable que la biblioteca, tant en època medieval com en època moderna, s'ubiqués ben a prop de l'arxiu i de la cambra abacial, sinó es trobava ja ocupant el mateix espai que l'arxiu. En bona part dels monestirs catalans i, d'entre ells, el de Sant Cugat del Vallès, la biblioteca i l'arxiu estaven de costat i se situaven entre la cambra abacial i la paret de l'església.⁴²⁵ Era molt més funcional per la comunitat tenir l'arxiu i la biblioteca de costat, doncs ambdós serveis es complementaven.

Durant el quadrienni de 1781-1785 es comprà per a la biblioteca, anomenada aleshores *llibreria*, totes les obres del P. Calmet *in sacrum scriptum* amb el seu diccionari bibliogràfic i un altre llibre molt útil del jurista Dr. Tos per a la problemàtica de les delimitacions de finques. La llibreria es desplaçà de lloc a principis del segle XIX. Durant el quadrienni de 1801-1805 s'habilità, molt probablement als nous pisos de migdia, una cel·la nova com a biblioteca. En aquesta s'hi féu un balcó i unes prestatgeries noves.⁴²⁶ Probablement aquesta nova biblioteca fou la que visità l'any 1806 el P. Jaime Villanueva, que com ell mateix escriví en la seva obra magna, "la biblioteca es pequeña; mas una cuarta parte de ella son ediciones del siglo XV, obras de padres, teólogos y filósofos, todas extranjeras, sino son los libros rituales que se imprimieron en Monserrate en 1500, y los Eticos de Aristóteles, traducidos por Aretino, impresos en Barcelona por Juan Luchsner en 1502."⁴²⁷ És a dir, la biblioteca d'aleshores, encara que petita comparada amb la d'altres monestirs, conservava un important fons d'incunables.

L'any 1810 es féu un inventari dels llibres que tenia el responsable de la biblioteca, el monjo organista, paleògraf i historiador P. Agustí Trilla. Aquest posseïa a la biblioteca un total de 482 títols i 795 toms. D'entre aquests, la major

---

⁴²⁵ RIERA I SANS, Jaime (1998): "La biblioteca del monestir de Sant Cugat al segle XVIII", XLII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Sant Cugat del Vallès, pàg. 198.

⁴²⁶ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

⁴²⁷ VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias...*, pàg. 229.

part eren de folis en quartilla i en octavilla. La gran majoria eren de religió, però també destacaven els d'història, els de filosofia i els de literatura. La major part de la biblioteca era en llengua castellana, més d'un 90 %, i la resta en llatí i, en menor proporció, en català. Era una biblioteca notable per la seva època, d'autors catalans, castellans i d'altres punts del continent europeu, sobretot francesos i italians. Amb títols d'obres reconegudes com *Viaje literario a las Iglesias de España*, del P. Villanueva; *Gramatica de la lengua castellana*, de Bellot; *Historia Ecclesiastica o Siglos del Christianismo*, de Ducreux; *Promptuario de la theologia moral*, del P. Larraga; *Retrato del verdadero sacerdote, y manual de sus obligaciones*, de Félix de Alamín; *Sacrosanctum Concilium Tridentinum*, de Jean Gallemard; *Geografía*, de Estrabón; *Historia de Poblet*, del P. Finestres; *Historia critica de España*, de Masdeu; i *Cronica de Cataluña*, de Pujadas, entre d'altres.⁴²⁸ L'excursionista i taquígraf professional de mitjan segle XIX, Gaietà Cornet i Mas, destacà, després d'haver visitat el monestir de Sant Benet de Bages abans de l'exclaustració, "que la biblioteca, la cual, aunque pequeña, tenia un sin número de ediciones del siglo XV, obras de PP, teólogos y filósofos, todas extrangeras, excepto los libros rituales, que se imprimieron en Montserrat en 1500, y los éticos de Aristóteles, traducidos por Aretino, impresos en Barcelona por Juan Luchesner en 1502."⁴²⁹ Era per tant, una biblioteca molt notable la del monestir de Sant Benet de Bages, ben proveïda, en bona part, per les publicacions que es feien a la impremta de Montserrat des de la seva annexió al monestir.

---

⁴²⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Inventari dels llibres del monjo de Sant Benet de Bages, P. Agustí Trilla, de l'any 1810.

⁴²⁹ CORNET I MAS, Gaietà (1860): *Guía del viajero en Manresa y Cardona*. Barcelona, pàgs. 297-298.

3.2.8. L'alimentació

L'alimentació dels monjos de Sant Benet de Bages, com de la resta dels benedictins, estava regulada també per la Regla de Sant Benet, si bé aquesta no era seguida estrictament al peu de la lletra, doncs en la qüestió alimentària es contemplava una certa permissivitat. En general, en la Regla es dóna més importància a l'horari dels menjars i, sobretot, al dejuni, que no pas a les quantitats dels aliments de cada àpat. Així, essent nombrosos els dies que el monjo havia de practicar el dejuni, el que era més normal en l'alimentació dels benedictins era el sopar, més que no pas el dinar. De totes maneres, l'alimentació diària dels monjos benedictins estava formada per dos àpats: el dinar i el sopar, si bé en algunes èpoques de l'any només se'n feia un. L'horari d'aquests àpats era dinar a l'hora sisena i sopar al vespre, sempre al refectori i d'acord amb l'horari solar. Si més no, aquest era l'horari que anava des de Pasqua fins a Pentecosta, ja que des de Pentecosta i durant tot l'estiu, si els monjos no tenien feina al camp, havien de dejunar el dimecres i el divendres fins a l'hora novena. No obstant, els altres dies i sobretot aquells que tenien feina al camp i que feia molta calor, havien de continuar dinant sempre a l'hora sisena. Des del 13 de setembre fins al començament de la Quaresma havien de dinar sempre a l'hora novena i des de la Quaresma fins a Pasqua menjaven sempre al vespre. No obstant, el sopar, al vespre, havia de celebrar-se de manera que per menjar no fos necessari d'encendre les llànties, sinó que s'havia d'acabar tot encara amb la claror del dia. Calia regular tant el sopar com l'hora de l'únic àpat de manera que es mengés sempre amb la llum del dia.⁴³⁰ Coincidia en certa manera amb el que avui es considera l'horari alimentari europeu, doncs el creador de la Regla, Benet de Núrsia, és considerat també el pare d'Europa, per ser la seva ordre la primera que es va implantar de manera transnacional i igualitàriament arreu de la vella Europa.

La Regla diferenciava, no obstant, el règim i l'horari alimentari dels nens oblats, els monjos ancians i els monjos malalts. Aquests gaudien de molta més

---

⁴³⁰ CONDÉS I SANGENÍS, Ivan (1995): "Els aliments a la regla de Sant Benet", *Actes del I Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó* (vol. II). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, pàgs. 422-423.

permissivitat, doncs les seves necessitats i la seva salut estructuraven la seva dieta diària. La resta dels monjos, els dies de cada dia, gaudien d'uns àpats que incloïen dos plats cuits, un amb fruita i mig pa d'una lliura. Pel que fa a la mesura del vi, era la d'un vas per àpat, rebut pels monjos asseguts a taula i abans de començar, però amb la prohibició de mullar més de tres trossos de pa amb el vi. La finalitat de mesurar el consum de vi, lògicament, era la d'evitar l'embriaguesa. Calia veure amb moderació i mai fins a la sacietat, per aquest motiu la Regla considerava com a suficient per a cadascú una hèmina de vi al dia,⁴³¹ mesura que oscil·lava entre un quart i mig litre de vi, a la qual s'hi afegia sovint una mica d'aigua. No obstant, la ració d'altres begudes era molt més permissiva. Els diumenges i dies festius la mesura de la quantitat de menjar i beguda es deixava a la lliure decisió de l'abat, així com també es deixava a la seva decisió la possibilitat d'afegir més mesura de menjar i de beure en els àpats si la jornada dels monjos havia estat particularment feixuga. De totes maneres, calia que l'abat evités que les mesures que lliurement decidís per als àpats portessin cap a la disbaixa i fessin agafar al monjo un enfit.⁴³²

El règim alimentari monàstic incloïa bàsicament les verdures, els llegums, el pa, les fruites, l'oli i, en menor grau, el peix, acompanyats d'aigua i de vi. Era una nutrició pobre en lípids i glúcids i mancada de pròtids. La importància sobretot dels productes vegetals en els àpats dels refectoris benedictins, explica la necessitat de comptar amb un ampli hort al voltant del monestir que servia per a produir les verdures d'autoconsum, oscil·lants en funció de l'estació agrària. La carn acostumava a ser poc freqüent en la dieta benedictina, doncs es creia que el seu consum portava mals pensaments i afavoria la concupiscència. La Regla prohibia de menjar carn, eximint d'aquesta prohibició els vells i els malalts, si l'abat ho creia oportú. No obstant, de la poca carn que es consumia el moltó era el tipus preferit, seguit en menor proporció del cabrit i de la volateria, que es consideraven sovint com a carns precioses.⁴³³ Amb el pas del temps, s'anà modificant aquesta

---

⁴³¹ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 217.

⁴³² CONDÉS I SANGENÍS, Ivan (1995): *Els aliments a la regla de Sant Benet...*, pàgs. 420-422.

⁴³³ BERTRÁN I ROIGÉ, Prim (1989): "L'alimentació a l'Edat Mitjana", *Dovella*, núm. 33. Manresa: CEB, pàg. 34.

restricció en funció de l'enclavament geogràfic del monestir. No obstant, l'ideal alimentari difós pels moralistes a l'edat mitjana i practicat pels benedictins fou el règim vegetarià, ja que segons es creia, evitava que es desenvolupés el plaer, que s'arribés al pecat i, a més, feia arribar a un estat de salut física.⁴³⁴

Més enllà de la Regla de Sant Benet, ens apropem a l'alimentació dels monestirs les consuetes o ordinacions, on s'estableixen els menjars de cada dia de la setmana i de cada solemnitat de l'any, i la comptabilitat del pare majordom, que anotava també les despeses de l'alimentació diària. Aquesta darrera font permet veure amb més precisió i temporalitat com s'alimentava realment la comunitat d'un monestir.⁴³⁵ En el cas del monestir de Sant Benet, ambdues fonts, són de gran utilitat, tant la consueteta que ens és coneguda com les provisions alimentàries de la casa, que consten en els llibres de majordomia i de despesa. Ja l'any 1595, just després de l'annexió a Montserrat, ens consta pel llibre de majordomia que hi havia al monestir de Sant Benet:⁴³⁶

Taula 13: Provisions alimentàries emmagatzemades al monestir l'any 1595.

16 quarteres de blat (en gra)	2 càrregues de vinagre
4 quarteres de blat (en farina)	2 arroves de peix curat
15 quarteres de civada	4 barrils de sardines
2 càrregues de vi blanc	1 arrova de panses i figues
20 càrregues de vi claret	2 octaus d'oli
26 càrregues de vi rosat	2 quarteres de llegums

⁴³⁴ CONDÉS I SANGENÍS, Ivan (1995): *Els aliments a la regla de Sant Benet...*, pàgs. 422-423.

⁴³⁵ VINYOLES I VIDAL, M.T. (1988): "El rebost, la taula i la cuina dels frares barcelonins al 1400", *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques Milà i Fontanals, pàg. 139.

⁴³⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

En aquesta relació de les reserves d'aliments que tenia el monestir l'any 1595, ja es pot veure en certa manera quins eren els continguts més freqüents en l'alimentació de la comunitat. El pa i el vi, que se'n consumien cada dia, i les llegums, el peix -destacant-ne les sardines- i les postres de la terra, panses i figues, dels nombrosos ceps i figueres del terme de Sant Benet. Manca en aquesta relació la verdura, aliment fonamental en la dieta benedictina, que es collia de l'hort o es comprava al mateix dia o poc abans de menjar-la. Cosa similar succeïa amb el peix fresc. Pel que fa a la carn i a la fruita fresca, acostumava a comprar-se per a la setmana. Aleshores hi havia al monestir una comunitat formada per 4 monjos, 1 donat i 8 mossos.

Dos anys després, el 1597, quan la comunitat de residents al monestir havia crescut a 18 membres (9 monjos, 2 donats, 1 escolà i 6 mossos), es conservaven al celler i rebostos del monestir de Sant Benet els següents aliments:⁴³⁷

Taula 14: Provisions alimentàries emmagatzemades al monestir l'any 1597.

36 quarteres de blat (en gra)	2 càrregues de sal
4 quarteres de farina	1 pot d'oli
52,5 quarteres de civada	1 càntir de mel
7 quarteres de faves	8 càntirs d'arrop
2,5 quarteres de pèsols	1 cofí de panses
5 càrregues de vi blanc	6 arroves de bacallà
44 càrregues de vi claret	4 arroves de mussola
41 càrregues de vi rosat	2 barrils de tonyina

⁴³⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

10 càrregues de vinagre	8 barrils de sardines
15 carners	3 porcs

En aquesta relació, s'aprecia ja un increment en els productes alimentaris emmagatzemats al monestir. El pa i el vi continuaven tenint un pes important, però la carn, el peix i les llegums també. Pel que fa a la carn, destacava en l'alimentació dels monjos la carn de xai o de carner i en menor grau la carn de tocino. Destacaven dins del peix altra vegada les sardines, però també el bacallà. I pel que fa a les llegums, les faves tenien una importància considerable.

Entrat ja el segle XVII, la comunitat del monestir continuava consumint els mateixos aliments ja mencionats anteriorment, encara que fins a l'any 1620 s'hi afegien també el tocino, el carner, els cigrons, el pebrot, les nous, el formatge, les espècies, les ametlles i l'arròs. L'any 1641, començada la Guerra dels Segadors, el monestir de Sant Benet pagava pels següents aliments:⁴³⁸

Taula 15: Despeses del monestir en alimentació de l'any 1641.

Carn	55 lliures, 19 sous i 10 diners
Fruita	3 lliures i 3 sous
Ous	20 lliures i 16 sous
Peix fresc	1 lliura i 11 sous
Pots de pèsols	5 lliures i 2 sous
Blat	12 lliures
Greix	12 sous

⁴³⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Fragment del llibre de gasto del monestir de Sant Benet, dels anys 1640-1643.

Aquests aliments que es compraren pel monestir l'any 1641 ascendiren a l'import de 98 lliures, 15 sous i 10 diners, és a dir, un 15 % del total de les 659 lliures, 18 sous i 11 diners que es gastaren en aquell any. El llibre de la despesa del monestir mostra com aquest comprava carn, ous, fruita, verdura i blat. L'aliment més costós pel monestir era la carn, que ascendia al 8 % de les despeses anuals del monestir i es concentrava sobretot pel mes de març. No obstant, el monestir també necessitava importar blat, fruita i ous pel sosteniment de la seva comunitat.

De l'anàlisi del llibre de la despesa del monestir de Sant Benet durant els anys 1697-1717, es pot tenir una idea força clara de quins aliments comprava la comunitat benedictina i quines quantitats hi destinava per a la seva compra.⁴³⁹ Així mateix, havent-se fet els percentatges de cada quantitat destinada als aliments respecte el total de la despesa de cadascun dels cinc quadriennis analitzats, sabem quins eren els aliments que el monestir havia d'importar i quins eren els més cars. En la taula núm. 16, que reflecteix les despeses en aliments durant els ja mencionats quadriennis, es pot veure clarament quines eren les compres alimentàries del monestir.

Taula 16: Cost de l'alimentació del monestir durant els anys 1697-1717.

	1697-1701		1701-1705		1705- 1709		1709- 1713		1713- 1717	
		%		%		%		%		%
Oli	396,0	3,9	238,85	2,6	338,45	3,3	630,1	4,8	596,35	5,1
Carn	1.287,5	12,7	723,3	7,8	1172,2	11,5	1546,85	11,8	2281,95	19,5
Civada	415,0	4,1	292,25	3,2	463,5	4,6	898,25	6,9	332,15	2,8
Ous	237,9	2,3	185	2,0	366,45	3,6	288,1	2,2	281,05	2,4
Peix fresc	113,9	1,1	86,25	0,9	191,5	1,9	201,3	1,5	149,9	1,3
Peix salat	195,7	1,9	189,15	2,0	413,75	4,1	345	2,6	234,35	2,0
Blat	1.064,7	10,5	687,55	7,5	1498,45	14,7	903,65	6,9	877,95	7,5
Vi	66,8	0,7	9,7	0,1	2,4	0,0	29,3	0,2	30,25	0,3
TOTAL	10.167,0		9227,55		10179,85		13062,9		11692,45	

Val a dir que en la present taula hi manquen els percentatges del formatge, les llegums, l'arròs, la mel i el sucre, doncs, llevat del sucre, que durant el quadrienni de 1713-1717 havia requerit la inversió de 115 lliures i 11 sous, la

⁴³⁹ ACA, Monacals Universitat, vol. 112. ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

resta de productes tenien un cost molt reduït pel monestir. Probablement, d'arròs al monestir se'n consumia ben poc, i de formatges, llegums i mel, el monestir en deuria disposar a través dels censos i de la pròpia producció. De totes maneres, el que realment destaca de la present taula confeccionada, és les importants quantitats que el monestir gastava en la compra de carn i de blat. Pel que fa a la carn, pot observar-se com el seu percentatge es mou des del 7'8 % del total de la despesa del quadrienni de 1701-1705 fins el 19,5 % de la despesa del quadrienni de 1713-1717, trobant-se en la resta de quadriennis analitzats al voltant del 12 %. Així doncs, és de suposar que la carn era cara i que el monestir en deuria comprar prou, malgrat que la Regla de Sant Benet en restringia molt el seu consum. Pel que fa al blat, és curiós pensar que després que es paguessin tants censos en quarteres de blat al monestir de Sant Benet, el consum d'aquest requerís encara fer una inversió tant important. Doncs el seu cost sobre el total de la despesa quadriennal es mou entre el 6'9 % dels anys 1709-1713 i el 14'7 % del quadrienni immediatament anterior, quedant en la resta de quadriennis comprès el seu percentatge de despesa entre el 10'5 % i el 7'5 %, sens dubte, una quantitat força considerable. Destaca també en la comptabilitat d'aquest període el poc cost econòmic que tenia percentualment el vi pel monestir de Sant Benet de Bages, que n'era un important consumidor i exportador. La particularitat del vi al monestir de Sant Benet, estudiada en diferents treballs per Llorenç Ferrer i Alòs, serà tractada al final d'aquest subcapítol.

Durant la segona meitat del segle XVIII, es poden reconstruir a partir del llibre de majordomia les diferents provisions alimentàries que hi havia al monestir en els diferents quadriennis i anys compresos entre els anys 1762 i 1805.⁴⁴⁰ Concretament han estat analitzades les provisions que es guardaven al monestir al final dels quadriennis de 1765-1769, 1773-1777, 1789-1793 i 1801-1805. A partir de les dades extretes se n'ha elaborat la següent taula núm. 17:

Taula 17: Provisions alimentàries conservades al monestir durant els anys 1769-1805.

	1769	1777	1793	1805
Blat	52,4 quarteres	37 quarteres	9,1 quarteres	
Centè		102 quarteres	10,5 quarteres	
Vi	159,1	187 càrregues	107 càrregues	82 càrregues

⁴⁴⁰ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

	càrregues			
Civada	27,2 quarteres	42 quarteres	8,5 quarteres	14,8 quarteres
Oli	2,15 càrregues	2,15 càrregues		3,15 càrregues
Carners	55	66	60	
Tocinos	4	5	6	6,5
Arròs	4 arroves	3 arroves	2 arroves	2 arroves
Llegums	5 quarteres	4,5 quarteres	4 quarteres	2 quarteres
Ametlles i nous	5 quarteres	2 quarteres	1 quartera	4 quarteres
Safrà	1,5 lliures	1,5 lliures	1 lliura	
Sucre	1 arrova	1 arrova	3 arroves	1 arrova
Pebre	13 lliures	1 lliura		
Bacallà	9 quintars	9 quintars	10 arroves	2 quintars
Canyella i clau	3 lliures	½ lliura	6 unces	
Mel	4,5 arroves	3 arroves	2 arroves	
Tonyina	6 arroves	5 arroves		
Congre	3 arroves	4 arroves	1 arrova	3 arroves
Salmó salat			4 lliures	
Figues seques				3 arroves
Panses				2 quintars
Sal			50 arroves	36 arroves
Greix	3 arroves	4 arroves		

Aquesta taula, comparada amb les anteriors, permet de visualitzar com el monestir, a mesura que avança el segle XVIII, va diversificant una mica més el seu contingut alimentari. Doncs aquí es pot observar com entre els llegums, cereals i derivats, s'hi troba blat, centè, civada i arròs; entre la fruita seca hi ha nous, ametlles, figues seques i panses; entre les espècies, canyella, clau, pebre i safrà; en el grup del peix hi ha congre, salmó salat, bacallà i tonyina; a més de les carns de xai i de tocino, de l'oli, el vi, el sucre i la mel. També es pot observar en la taula com les quantitats més importants emmagatzemades d'aliments eren les de blat, civada, centè i vi. També destaca com en la darrera dècada del segle XVIII les quantitats d'aliments emmagatzemades disminuïren considerablement, tendència que es reflecteix també en els anys posteriors. Potser és perquè també disminuïren força els censos en aquella època, cosa força constatada, d'on provenia una part important dels productes alimentaris, sobretot els que es pagaven en blat, civada i vi, entre d'altres.

Respecte a la conservació dels aliments, també tingué la seva importància el pou de gel del monestir, sobretot pel que fa a la conservació del peix i la fruita i per a la refrigeració de les begudes, especialment l'aigua i el vi. Com s'ha dit en

el capítol de l'arquitectura, a principis del segle XVII es construí un pou de gel al monestir. Potsar, aquest, que sembla ser que es situava al costat d'una vinya, no era el mateix que es troba actualment al costat del campanar, que funcionava com a nevera del monestir. El gel que s'extreia del pou, a més de tenir utilitat en la conserva i refrigeració dels aliments i les begudes, també tenia un ús terapèutic, doncs anava bé per tallar hemorràgies, rebaixar la febre, combatre inflamacions i suavitzar determinats dolor.

3.2.8.1. La consuetat del monestir de Sant Benet de Bages

En el fons de Sant Benet de Bages de l'Arxiu del Monestir de Montserrat es conserva una consuetat del monestir de Sant Benet de l'any 1824, el títol del qual és *Consuetat de San Benito de Bages. 1824*.⁴⁴¹ Aquest document, que consta de 8 folis manuscrits en quartilla, és un important indicador i alhora referent del calendari festiu i gastronòmic del monestir en les seves acaballes com a tal. Mn. Fortià Solà publicà de manera abreujada la consuetat en el seu llibre *El monestir de Sant Benet de Bages* (1955), la qual dóna moltes notícies sobre l'alimentació i la litúrgia del monestir.

Les dues festes més importants que es celebraven al monestir de Sant Benet eren les de Sant Valentí, el 14 de febrer, i Nadal, el 25 de desembre. Es començava a celebrar la festa de Sant Valentí, patró del monestir de Sant Benet i de tot el Pla de Bages, fent dejuni en la seva vigília, el dia 13. El sopar de dejuni es feia a la cambra abacial i es donava a la comunitat benedictina sopa d'ametlles, amanida de verdura crua, bnyols de bròquil i per postres ametllons i confitura seca. Si la vigília s'esqueia en diumenge, dilluns o dimarts de Carnestoltes, es dejunava el dissabte abans, fent la col·lació en el refectori a l'igual que els altres dies de dejuni de l'any. El dia 14, el de la festivitiat de Sant Valentí, es donava xocolata a la comunitat de monjos i a tots

els hostes convidats al monestir. Des de 1697, els pares franciscans de Santpedor havien de portar per la festivitat de Sant Valentí una cistella de fruita al monestir, com a memòria i reconeixement d'haver-los condonat un camp, i els terços, censos i amortització d'una casa que fou de mossèn Josep Oliva, notari, per fundar-hi el convent de la vila de Santpedor. La comunitat, amb els convidats del monestir, dinaven a la cambra abacial, i se'ls servia els següents plats: sopa de peix, bròquil, peix amb pèsols, guineu bullida, bacallà guisat, peix fregit amb escarola i, per postres, crema o mató, orellanes tallades i pomes dels pares franciscans de Santpedor, ametlles torrades, anissos, rosquilles i algunes pastes i traguets. Sens dubte, un àpat ben complet i ben exquisit, atesa la consideració de la festivitat. No diferia massa a nivell gastronòmic la celebració de la festa de Nadal.

El dia 24 de desembre, vigília de Nadal, a les set es feia la col·lació i es donava a la comunitat benedictina sopa de llet d'ametlles, amanida de verdura crua, bunyols, pomes cuites amb vi bo, ametlles torrades, confits i un tros de torró fi amb trossos de confitura de Gènova. El pare majordom havia de tenir previngudes quatre coques d'ou i sucre, per tal de ser beneïdes en la missa solemne que es celebrava l'endemà, el dia de Nadal. Aquesta era una de les tres diades que l'abat podia celebrar de Pontifical en la missa solemne, i en ella beneïa les coques d'ou, tres de les quals es repartien entre la comunitat i una entre els fidels concurrents a la missa. La comunitat menjava peix per dinar i se li donava orellanes, panses i ametlles bullides amb vi blanc, sopa, verdura extraordinària amb ous, guisat de bacallà, arròs amb llet d'ametlles i, per postres, una dotzena de neules i traguets. Per sopar, la comunitat menjava verdura crua i cuita, ous, bacallà i per postres torrons i traguets.

El Dijous Sant es donava xocolata a tots els monjos i empleats del monestir després d'anar a combregar a l'ofici. La comunitat dinava al refectori i començava amb un plat d'orellanes, panses i ametlles bullides amb vi dolç, després d'un guisat de cigrons, un plat d'espínacs amb peix fresc, un plat de congre sec i bacallà, i, per postres, olives, ametlles torrades i traguets. Durant el sopar d'aquest dia es donava a la comunitat, sopa de llet d'ametlles, amanida

---

⁴⁴¹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-15 (14). Consueta del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1824.

de verdura crua, bunyols de borraina i, per postres, pomes bullides amb vi dolç i ametlles torrades.

Tots els diumenges, dimarts i dijous, fins el dimecres de Cendra, es donava per dinar una mica de botifarra a la comunitat. El dimarts de Quinquagèsima es donava un extraordinari consistent en sopa de brou de gallina, cassola, postres i traguets. La cassola consistia en trossos de llengua, morro, peus desossats i orella de porc; tot ben rentat i escaldat dues o tres vegades, es posava a coure part del vespre amb poc foc fins l'endemà, amb aigua poc ensucrada. Mitja hora abans de dinar es feia coure a part la porció d'arròs necessària i, quan era cuita, s'hi posaven les porcions del porc predit i abans de portar-ho a taula s'hi tirava una batuda d'ous, sucre i canyella, posant-ho una estona al foc perquè fes crosta, amb brases sobre la coberta o passant-hi una planxa roenta, i es servia amb la mateixa cassola.

Tots els diumenges de Quaresma es donava a la comunitat per dinar arròs amb llet d'ametlles, per sopar, bacallà amb ous i, per postres, formatge. El peix era el menjar de tots els dies de Quaresma i, com els altres dies de dejuni de l'any, al començament del dinar es donava un extraordinari de fruita, i, per les postres del sopar, unes quantes olives. Per Pasqua de Resurrecció es menjava peix i per dinar es feia un bon extraordinari consistent en sopa de pa o escudella, un plat d'ous, un altre de bacallà, un de peix fresc i, per postres, arròs amb llet d'ametlles i un traguets.

Per les festes de Sant Benet, dia 11 de juliol; Sant Fruitós i Santa Agnès, dia 21 de gener; el diumenge de Rams; Sant Marc, dia 25 d'abril; i l'Expectació del part de la Mare de Déu, dia 18 de gener; es donava xocolata per esmorzar a la comunitat benedictina. Per Sant Benet, patró de l'Orde, la comunitat feia tots els àpats a la cambra abacial, servint-se el menjar extraordinari de festes, i per Sant Marc, els monjos pujaven en processó de bon matí a l'ermita del puig de Sant Valentí, portant-hi també les relíquies del sant. El dinar que es feia era també l'extraordinari de les festes.

Per les festivitats d'Any Nou, 1 de gener; l'Assumpció de Maria Santíssima, 15 d'agost; i el naixement de la Mare de Déu, 8 de setembre; es feia també un dinar extraordinari de festes al monestir i es passava una capsa

de tabac per postres, per si algun monjo en prenia un pols. La resta de les festivitats que es celebraven al monestir, Sant Blai, el 3 de febrer; Sant Jordi, patró de Catalunya, el 23 d'abril; l'Ascensió; Trinitat; Corpus; Sant Miquel, el 29 de setembre; i la Immaculada Concepció, el 8 de desembre, entre d'altres, es celebraven també, a part de la litúrgia corresponent, amb un dinar extraordinari de festes en el sí de la comunitat.

A partir d'aquesta consuetud de l'any 1824, tractada resumidament en aquest apartat, es pot tenir una idea de quina era la gastronomia exquisida del monestir de Sant Benet de Bages, que si bé durant la major part de l'any tenia un calendari gastronòmic força monòton que obeïa a les directrius de la Regla de Sant Benet, per festes es menjaven al monestir alguns plats deliciosos per l'època. D'entre aquests plats més exquisits i deliciosos destacaven les sopes de llet d'ametlles i de peix, els bunyols de bròquil i de borraina, l'arròs amb llet d'ametlles, el guisat de bacallà, la guineu bullida, les ametlles bullides amb vi blanc, i, per postres, la confitura seca, les ametlles torrades, els anissos, les rosquilles, la crema, el mató, les orellanes tallades, les neules, les coques d'ou, les pomes cuites amb vi bo i el torró fi amb trossos de confitura de Gènova. També destacava aleshores en determinades festivitats al monestir de Sant Benet el consum de xocolata i de tabac, espècies originàries d'Amèrica, així com més enllà de les begudes de sempre, l'aigua i el vi, també es consumia orxata en algunes ocasions.

Probablement, aquesta cuina tan exquisida del monestir era treballada pel cuiner professional que consta, en els llibres de majordomia, que residia al monestir de Sant Benet, com a mínim ja des de l'any 1606. Aquest, que era el responsable de la cuina diària del monestir, comptava també amb mossos de cuina que l'ajudaven i, fins i tot, rebia l'ajuda d'un pastisser i d'un forner, responsable del forn del monestir.⁴⁴²

---

⁴⁴² ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625; AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

3.2.8.2. El vi

En l'apartat dedicat al celler del monestir de Sant Benet, s'ha parlat ja de la importància que tingué la vinya com a conreu i alhora activitat econòmica pel monestir. Ja des dels primers anys del monestir, al segle X, la vinya era un dels conreus més importants de l'entorn del monestir i aquest tenia els seus cellers per emmagatzemar el vi. Es tractava de cellers, en plural, tal com es constata en l'inventari del monestir de l'any 1564. Aquesta pluralitat de cellers és una mostra més de la importància que tenia antigament la vinya per l'economia del monestir. Els monjos es feien el seu propi vi i en comercialitzaven els excedents, que eren molt nombrosos, ja que molts dels censos que cobraven com a senyors alodials dels masos i terres que posseïen des dels segles medievals eren en càrregues de vi.

Si bé la comunitat consumia diàriament vi, tal com ordena la Regla de Sant Benet quan parla de donar als monjos una hèmina de vi al dia, sempre precisant la moderació en el seu consum per tal d'evitar l'embriaguesa dels monjos; després de l'annexió a Montserrat s'iniciava una etapa de consolidació del vi com a font de riquesa i comercialització per part del monestir de Sant Benet. Així doncs, en el primer llibre de majordomia del monestir després de l'annexió a Montserrat, es pot veure com l'any 1606 el monestir compra dues vinyes i les fa plantar per un preu de 175 lliures. Al cap de set anys, l'any 1613, el monestir planta en una vinya més de 14.000 ceps, amb un cost de 100 lliures.⁴⁴³ Amb aquesta quantitat de ceps i amb les altres vinyes que el monestir tenia i amb els censos que rebia en vi, sembla prou clar que el vi era pel monestir una font de riquesa.

Aquesta etapa de consolidació de la vinya a l'entorn del monestir de Sant Benet es pot percebre, entre d'altres, en les visites dels abats de Montserrat i visitadors de la Congregació de San Benito de Valladolid al monestir de Sant Benet. Els visitadors insistien contínuament en la necessitat de plantar vinyes

---

⁴⁴³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75 (3). Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1594-1625.

en les terres de l'entorn i de conrear-les.⁴⁴⁴ L'any 1627 l'abat de Montserrat, P. Beda Pi, ordenava a l'abat i majordom del monestir de Sant Benet que “con todo el cuydado y brevedad posible, hagan cultivar y labrar las viñas que de nuevo se han plantado porque no se pierda lo que en plantarlas se ha gastado, y porque mirando por ellas seran de mucho provecho y hutilidad para esta casa.”⁴⁴⁵ L'any 1657, l'abat de Montserrat, P. Millan de Miranda, després de visitar el monestir ordenava a l'abat i al majordom que “procuren con toda brevedad ver las viñas que son mas utiles y prosigan el labrarlas y beneficiarlas y que las labores de ellas no se hagan a preu fet, sino a jornales, y las demas viñas y quintanas con el mayor aprovechamiento que fuere posible se den a partes. Por que desta suerte se evite la perdida que en su administracion tiene la casa.”⁴⁴⁶ Amb aquesta decisió, quedava ben clara la voluntat de l'abat de Montserrat d'invertir més en les vinyes que rendien més i que el monestir de Sant Benet no perdés mai l'administració de les seves vinyes, motiu pel qual es demanava que es fessin contractes a parceria amb els pagesos que les treballessin. L'any 1668 el visitador, P. Lluís de Montserrat, abat montserratí, demanava que s'arranqués la vinya del pou, per la poca utilitat que tenia, i ordenava al pare majordom que “procure prosseguir las viñas del pie de la cuesta, supuesto que la experiencia enseña ser el territorio a propósito para viñedos.”⁴⁴⁷ Queda clar que l'entorn del monestir de Sant Benet era ben propici per la vinya, la qual cosa era aprofitada pels monjos per extreure'n un rendiment econòmic. Així mateix, en la visita feta per l'abat montserratí P. Estéban Velázquez l'any 1673, aquest, considerant els ingressos que podia portar el vi per l'economia del monestir, ordenava als pares abat i majordom de Sant Benet que “hagan plantar cada año algo de viñedo en las quintanas de arriba o adonde pareciere mas a proposito, procurando beneficiar la tierra.”⁴⁴⁸ L'any 1675 s'ordenava i es reafirmava l'estratègia productiva de donar la sembradura de la vinya a parts i conrear-la de forma directa. La raó era “el lucro grande que se ha experimentado en dar

---

⁴⁴⁴ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

⁴⁴⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 79.

⁴⁴⁶ *Ibidem*, pàg. 103.

⁴⁴⁷ *Ibidem*, pàg. 117.

⁴⁴⁸ *Ibidem*, pàg. 124.

la heredad a partes.”⁴⁴⁹ L’any 1683, el visitador i abat de Montserrat, P. Benet Sala i Caramany, ordenava al pare majordom de Sant Benet que cada any es plantessin mil ceps pels entorns del monestir, perquè cada any es poguessin arribar a collir unes 200 càrregues de vi, “para que la hacienda de este monasterio cada dia vaya en aumento.”⁴⁵⁰ El vi es percebia com un ingrés controlable que podia tenir el monestir i se’n va estimular la seva producció.⁴⁵¹

El procés de plantació i creixement de la vinya a l’entorn del monestir de Sant Benet va continuar durant el segle XVIII. L’any 1752 el monestir va comprar per 3.500 lliures el mas Carrera que limitava amb el monestir i amb les terres que aquest posseïa de forma directa, de tal manera, que amb la compra de la Carrera, el monestir arrodonia les propietats i permetia tenir una àrea més gran per dedicar al conreu de la vinya.⁴⁵² Paral·lelament, s’iniciaven al monestir les anotacions de la comptabilitat de la vinya en el *Llibre de rebut i despesa de vi* (1751-1835),⁴⁵³ la qual cosa fa pensar que la comunitat veia aleshores molt bones expectatives en el mercat del vi.

Durant el quadrienni de 1761-1765 es plantaren dues vinyes al voltant del monestir de Sant Benet en les quals s’hi posaren 16.500 ceps.⁴⁵⁴ Pel març de 1778 es plantejava establir a rabassa morta el Puig de Sant Valentí i les seves vessants. Fins aleshores era una zona reservada a fer llenya pel monestir, però els veïns la robaven degut a l’escassetat de la mateixa.⁴⁵⁵ Es renovaren també els establiments de les vinyes de l’heretat de la Carrera, ja que la majoria eren de vinya vella.⁴⁵⁶ Els bons resultats obtinguts per aquesta plantació, feren que el 28 de gener de 1786 es decidís d’establir les terres de Sant Onofre i les altres de l’heretat de la Carrera.

---

⁴⁴⁹ *Ibidem*, pàg. 127.

⁴⁵⁰ *Ibidem*, pàg. 133.

⁴⁵¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

⁴⁵² AMM, Sant Benet de Bages, B-I-6. Llibre primer del consell del monestir de Sant Benet, dels anys 1665-1756.

⁴⁵³ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-17. Llibre de rebut i despesa del vi, dels anys 1751-1835.

⁴⁵⁴ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

⁴⁵⁵ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

⁴⁵⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-7. Llibre segon del consell del monestir de Sant Benet, dels anys 1757-1798.

L'il·lustrat viatger castellà Francisco de Zamora visità el monestir de Sant Benet el dia 5 de setembre de 1787. Sortint de Santpedor, on havia dinat, es dirigí cap al monestir “caminando por entre viñas muy unidas, en terreno llano y seco.”⁴⁵⁷ Zamora informa també de la importància que tenia aleshores la vinya en les proximitats del monestir de Sant Benet. Així mateix, tal com escriví, trobà ubicat el monestir “en una hoya plantada de viñas y algunas olivas, entremedio de las cuales para el monasterio.”⁴⁵⁸ Queda ben clar doncs com el monestir de Sant Benet estava envoltat de vinyes i oliveres a finals del segle XVIII. I a mesura que el preu del vi pujava i les previsions milloraven, els monjos decidiren encara plantar més vinyes, fins i tot en les terres de cereals.

El creixement constant de la plantació, va convertir en insuficient l'espai d'elaboració del vi. L'any 1795 el monestir va comprar tines a Navarcles, Sant Fruitós de Bages i Rocafort, i el 1805 es van edificar tres tines al celler de Sant Benet per poder recollir tota la verema que arribava cada any. L'any 1798 el monestir establia novament vinyes de l'heretat de la Carrera a favor de Valentí Morató i de Pere Oliveras, pagesos de Navarcles, a canvi d'una quarta part dels fruits.⁴⁵⁹

Tal com apunta Llorenç Ferrer i Alòs, el monestir es convertí en una explotació vitícola important. Ell mateix elaborà la següent taula sobre l'evolució de la collita de les vinyes del monestir i les del mas Carrera:⁴⁶⁰

Taula 18: Collita de vi al monestir durant els anys 1767-1834.

Anys	Càrregues de vi
1767-1770	206
1771-1775	160
1776-1780	163
1781-1785	191
1786-1790	236
1791-1793	199
1799-1800	342
1811-1815	412

⁴⁵⁷ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 105.

⁴⁵⁸ *Ibidem*, pàg. 105.

⁴⁵⁹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-7. Establiments de vinyes de la Carrera fets pel monestir de Sant Benet a favor de pagesos de Navarcles, de l'any 1798.

⁴⁶⁰ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

1816-1820	374
1824-1825	354
1826-1830	250
1831-1834	322

Amb aquestes dades es pot observar un creixement espectacular de la collita de vi a finals del segle XVIII, iniciant-se en el quadrienni de 1786-1790 i accelerant-se molt més encara en el de 1799-1800, arribant al seu punt més àlgid durant els anys 1811-1815, durant la Guerra del Francès, amb un total de 412 càrregues. No obstant, entre els anys 1802-1803 hi hagueren molt males collites al monestir de Sant Benet, motiu pel qual “se tuvo de comprar todo el vino para la Comunidad en el año 1803 por ser muy malo, cosa jamas vista, y ser muy baxo el precio de los años 1803, y 1804 por dicha razon, y de buen precio el bueno por ser muy raro.” Així doncs, llevat d’aquest bienni negre pel vi de Sant Benet, sembla ser que el monestir, durant les dues primeres dècades del segle XIX, va collir i elaborar una quantitat important de vi que li servia per reforçar els seus ingressos. Era una autèntica explotació vitícola.⁴⁶¹

Pel que fa als tipus de vins que els monjos de Sant Benet elaboraven, consumien i exportaven, cal dir que destacaven el vi claret i el vi rosat, quedant en un nivell inferior el vi blanc i el vinagre. Si bé a finals del segle XVI el vi rosat o vermell tenia més importància que el claret, durant el segle XVII es generalitzà la producció de vi claret.⁴⁶² Aquest vi era fet amb raïm negre barrejat durant poc temps amb la pell i la rapa, mentre que el vi vermell era fet a partir de raïms negres i fermentat amb la brisa, que és la que donava la coloració característica.⁴⁶³ Si bé els vins claret i vermell foren els que es feren més a Sant Benet de Bages durant l’època montserratina, és cert també que se n’havien fet d’altres tipus. En l’inventari del monestir de Sant Benet de l’any 1564 s’aprecia com al celler del monestir hi havia 14 tipus de vins diferents.⁴⁶⁴

---

⁴⁶¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

⁴⁶² FERRER I ALÒS, Llorenç (1998): *La vinya al Bages. Mil anys d’elaboració de vi*. Manresa: CEB, pàg. 36.

⁴⁶³ *Ibidem*, pàg. 33.

⁴⁶⁴ FERRER I ALÒS, Llorenç (1998): *La vinya al Bages. Mil anys d’elaboració de vi*. Manresa: CEB, pàg. 34.

Taula 19: Tipus de vins emmagatzemats als cellers del monestir l'any 1564.

Tipus de vins	Càrregues
Malvasia	3
Malvasia de Tarragona	1
Claret de llàgrima	2
Trobat mesclat amb malvasia	1
Trobat	2
Claret de picapoll	1
Grech	2
Trobat i malvasia	1
Grec i trobat	1
Escanyaca	2
Raspat claret	4
Blanc de llàgrima	1
Grec de tres anys	1
Vi vermell	80

És possible que alguns d'aquests vins s'haguessin continuat fent durant l'etapa montserratina del monestir, encara que no deixarien de ser quantitats irrisòries al costat dels vins claret i vermell, que foren els que s'exportaren i es comercialitzaren, facilitant una bona font d'ingressos pel monestir.

3.2.8.3. L'oli

En un nivell molt inferior al del vi, la producció d'oli també motivà força interès a la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages. L'oli d'oliva, present a la Catalunya central des de l'època de la Romanització, tenia unes importants virtuts culinàries i alhora preventives, doncs a més de les seves qualitats en amanir, fregir i assaborir el gust del paladar, l'oli d'oliva protegia també d'algunes malalties. Al llarg del segle XVIII, a Catalunya es plantaren moltes oliveres, arribant a ser el conreu predominant en algunes comarques com Les Garrigues.

A Sant Benet de Bages, des de finals del segle XVII hi hagué també força interès pel conreu de l'olivera. L'any 1687, quan el P. Juan Jiménez, abat del monestir de Montserrat, visità el monestir de Sant Benet, ordenava al pare majordom que fes plantar de 80 a 100 peus d'olivera cada any en dos trossos de terra que no eren aptes pel conreu de la vinya, ja que “esta cassa no tiene olivos en su heredad para la probission de azeyte que es tan importante para su conservacion.” Advertia al pare majordom que si no complia l'ordre podria perdre el càrrec durant sis mesos. Al cap de dos anys, el mateix visitador repetia la mateixa ordre al pare majordom.⁴⁶⁵ Probablement interessava posar oliveres en aquelles terres que no eren bones per la vinya.

Durant el segle XVIII, la consideració pel conreu de l'olivera es consolidà també al monestir de Sant Benet. Es plantaren nombrosos peus d'oliveres per tal d'obtenir-ne oli, a partir de les premsades i mòltes que el monestir obtenia dels seus molins arrendats a pagesos. El monestir consumia força oli i valia la pena produir-se'l, doncs era força car en el mercat. Entre els anys 1765-1769 es plantaren 243 peus d'olivera als entorns del monestir, xifra que va créixer fins a 415 peus durant el quadrienni de 1777 a 1781. En el quadrienni posterior, de 1781 a 1785, ens consta que en l'heretat del monestir es plantaren de nou oliveres en “todas las fallas”, és a dir, els monjos devien omplir d'oliveres totes aquelles terres que no eren productives per a la vinya. No és estrany doncs, que quan el viatger Francisco de Zamora visità el monestir de Sant Benet l'any 1787 trobés el monestir ubicat “en una hoya plantada de viñas y algunas olivas.”⁴⁶⁶

3.2.9. La vestimenta

---

⁴⁶⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 138 i 141.

⁴⁶⁶ *Ibidem*, pàg. 105.

L'hàbit monàstic és el signe més visible del monjo. Encara que Benet de Núrsia en la seva Regla no establí cap color en concret per a l'hàbit o cogulla, els monjos de Sant Benet de Bages, com la resta de benedictins catalans, utilitzaren sempre el color negre en el seu hàbit, el qual acabà esdevenint propi dels benedictins. La vestimenta del monjo, a més de l'hàbit o cogulla, consta també d'una túnica negra, un cinturó, un escapulari amb caputxa adherida i uns peücs o sandàlies pels peus.⁴⁶⁷ De totes maneres, no tots els monjos benedictins anaven de negre, doncs a Catalunya, els monjos del Císter, portaven l'hàbit blanc, motiu pel qual eren i són anomenats benedictins blancs.

Cada monjo havia de tenir dues túniques i dues cogulles, i en moment de rebre's vestimenta nova, s'havia de retornar la vella. Cada vestit havia d'estar a la mida del monjo que el portava i calia que estigués preparat en funció del clima que toqués viure al monjo, és a dir, en zones més fredes calia que el vestit abrigués més i, en zones més càlides, calia que abrigués menys.⁴⁶⁸

En l'inventari del monestir de Sant Benet de l'any 1564, es pot veure com a la sagristia nova hi havia una considerable vestimenta per a l'exercici de la litúrgia benedictina: casulles, dalmàtiques, camises, palis, tovalloles, corporals, mocadors, guants i túniques, entre d'altres. Es tractava de luxoses vestimentes litúrgiques, d'entre les quals destacaven, entre d'altres, una casulla i dues dalmàtiques “de domas broquejat ab mostra de seda blanca ab les mateixes guarnicions ab ses estoiles y maniples y collars per las dalmaticas” per quan l'abat havia de celebrar l'ofici solemne durant les festes de Nadal, Pasqua, Dijous Sant, l'Ascensió i Corpus.⁴⁶⁹

Les primeres referències sobre la vestimenta dels monjos localitzades després de l'annexió del monestir a Montserrat, daten de l'any 1606, quan el pare majordom pagava 60 lliures per 6 casulles de tafetà. Al cap de tres anys, es comprava vestuari per 12 monjos i el 1612 se'n comprava per 9 monjos més. Paral·lelament es feien dues dalmàtiques negres de vellut amb franges d'or i plata i uns cordons de seda groga i negra per valor de 20 lliures, i es

---

⁴⁶⁷ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàg. 246.

⁴⁶⁸ *Ibidem*, pàg. 245.

compraven dues casulles, una de damasc morat amb una cenefa molt rica i una altra de color blanc amb or fi. El preu de les dues era de 24 lliures.

L'any 1637 els visitadors del monestir de Sant Benet ordenaven al pare abat que “mande asser unas sotamillas largas para los escolanes sobre las cuales se pongan roquetes porque asistan a los officios y ayuder a las missas con mas d essencia.”⁴⁷⁰ L'any 1671 el visitador P. Estéban Velázquez, abat de Montserrat, considerant “la modestia y uniformidad de los vestidos, assi interiores, como exteriores, es de los puntos mas importantes para la observancia regular” encarregava a l'abat i al prior del monestir de Sant Benet que tinguessin molta cura en la vestimenta dels monjos.⁴⁷¹ En la vida comunitària, calia vetllar perquè cap monjo fos afavorit en el vestir, exceptuant les diferències que marcaven les vestimentes litúrgiques i les que s'adquirien amb l'antiguitat de permanència a l'ordre, d'entre les quals destacava l'escapulari i la capa d'estamena, que s'adquirien quan el monjo complia vint anys d'hàbit. Així mateix ho recordava a l'abat de Sant Benet el visitador i abat de Montserrat, P. Plàcid de la Reguera, l'any 1681.⁴⁷² Dos anys després, l'abat de Montserrat, P. Benet Sala i Caramany, ordenava a l'abat i majordom de Sant Benet que “quanto antes fuere posible procuren componer dos casullas con sus estolas y manipulos de color negro, por estar informados que ay falta de ellas en la sacristia.”⁴⁷³

La vestimenta de la comunitat la confeccionava un sastre. Aquest, l'any 1715, era el sastre Fargas de Navarcles, que cobrava quatre sous per jornal per treballar al monestir. Pel vestuari senzill de sis monjos, la comunitat hagué de pagar aquest mateix any la quantitat de 42 lliures. No obstant, el vestuari del pare abat i del seu patge, n'havien costat 35, i per cada parell de sabates es pagaven aleshores al monestir 15 sous.⁴⁷⁴ En la visita de l'any 1718, l'abat de Montserrat, P. José Benito, ordenava, en referència a la vestimenta dels monjos, que “siempre que aya de passar algun monge de esta a la cassa de

---

⁴⁶⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Inventari del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1564.

⁴⁷⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 88.

⁴⁷¹ *Ibidem*, pàg. 121.

⁴⁷² *Ibidem*, pàg. 131.

⁴⁷³ *Ibidem*, pàg. 133.

⁴⁷⁴ BUB, Fons Antic, 1951-6. Llibre de comptes del monestir de Sant Benet de Bages, dels anys 1715-1735.

Monserrate, y alli aya de recibir su vestuario, se le revajen al que viniere en su lugar rata por cantidad los zapatos que aquel huviere tomado en esta cassa, regulando el P. Mayordomo dicha revaja, por los que ordinariamente suele gastar un monge, que son quatro pares cada año. Y por quanto el vestuario que hasta aqui se ha dado no nos parece suficiente para vestirse y calzarse el monge, mandamos al P. Mayordomo que le añada a cada uno a demas de las doze libras, un par de zapatos comunes.”⁴⁷⁵ El majordom havia de procurar que no manqués ni vestimenta ni calçat a cap monjo, encara que calia mirar que s’aprofités bé la roba i el calçat.

L’any 1721, en l’inventari que es féu dels béns de l’església del monestir, es pot veure la vestimenta que es guardava a la sagristia. Hi havia una mitra blanca, un parell de mitges, un parell de sabates, un parell de guants, un parell de túniques, setze casulles, tretze corporals, cinc tovalloles i deu ruques, entre d’altres.⁴⁷⁶ A la sagristia es dipositava la roba del cerimonial litúrgic, la resta de roba: l’hàbit, la túnica negra, el cinturó, l’escapulari i el calçat, que els monjos es posaven diàriament, es guardava a les cel·les.

Entre els anys 1765-1769 es feien 8 “casullas de medio damasco con galones de oro falso, dos blancas, tres moradas, y tres verdes.” L’any 1777 es feien tres casulles negres de damàs, una capa de damàs i una estola amb galó d’or fi. Durant el quadrienni de 1777-1781 es feien una “casulla blanca de Damasco, Dos capas plubiales, una morada y otra negra de lo mismo y una banda morada con encage de oro.” Entre els anys 1789-1793 es posaven a la sagristia vuit amits ben engalanats, dos dels quals eren “los mas ricos que hai en la sacristia.” També s’hi posaven un parell de mitges i sandàlies per al pontifical. També durant el quadrienni de 1795-1799 es posaven a la sagristia dos corporals, quatre amits, quatre albes i dos cinyells de seda.⁴⁷⁷ Realment, la vestimenta per a la litúrgia destacava pel seu luxe i pel seu alt cost econòmic. La comunitat del monestir de Sant Benet destinava entre el 5 i 6 % de la seva despesa total en la compra i confecció de la vestimenta i el calçat. Aquesta conclusió s’extreu de les dades que ofereix la taula núm. 20, sobre les despeses en roba i calçat produïdes al

---

⁴⁷⁵ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 176.

⁴⁷⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-6. Inventari de l’església del monestir de Sant Benet de Bages, de l’any 1721.

⁴⁷⁷ AHCM, Eclesiàstics, Vol. 5. Llibre de majordomia del monestir de Sant Benet, dels anys 1762-1805.

monestir en els períodes referits, sempre en relació amb la despesa total del monestir.⁴⁷⁸

Taula 20: Despesa del monestir en roba i calçat durant els anys 1633-1728.

Quadriennis	Despesa en roba i calçat (en lliures)	Percentatge (%)	Despesa total (en lliures)
1633-1635	190	6,5	2885
1697-1701	653,1	6,4	10.167
1701-1705	551,8	6	9.227,55
1705-1709	361,15	3,5	10.179,85
1709-1713	534,5	4,1	13.062,9
1713-1717	559,05	4,8	11.692,45
1724-1728	399,2	5,3	7.564,13

3.2.10. La Congregació de San Benito de Valladolid

Amb la seva annexió a Montserrat, el monestir de Sant Benet de Bages passà a formar part de la Congregació de San Benito de Valladolid, coneguda altrament també com a Congregació de l'Observança i, a partir de l'any 1701, com a Congregació de San Benito de España. No deixa de ser curiós com un monestir com el de Montserrat, símbol de la catalanitat i un dels patrimonis culturals i naturals més importants de Catalunya, es trobés a finals del segle XVI sota hegemonia castellana. De fet, aquesta situació de dependència vingué heretada des de molt abans. El 28 de juny de 1493 catorze monjos de la Congregació de Valladolid prengueren possessió del monestir de Montserrat, que des del segle XIII fins a l'annexió a la Congregació de Valladolid, havia format part de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. El monestir de Montserrat havia estat fundat vers l'any 1025 a càrrec de l'abat Oliva, del monestir de Ripoll, del qual depenia aleshores la petita casa conventual de Santa Maria de Montserrat.⁴⁷⁹ L'any 1409, el Papa Benedicte XIII erigí el monestir en abadia, nomenant per primer abat al P. Marc de Villalba (1409-1439). D'aleshores fins a finals del

⁴⁷⁸ ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

segle XV, el monestir, si bé amb prou dificultats, cresqué i es transformà fins a esdevenir un monestir de referència a Catalunya. En temps de l'abat comendatari P. Julián della Rovere (1472-1483), el futur Papa Juli II, es construí el claustre gòtic. El seu successor, l'abat P. Joan de Peralta fou el darrer dels abats claustrals de Montserrat.⁴⁸⁰

D'entre els catorze monjos vallisoletans que prenien possessió del monestir de Montserrat el juny de 1493, en destacaven dos: el prior general de la Congregació de San Benito de Valladolid, el P. Juan de San Juan, i el prior segon de San Benito de Valladolid, el P. García de Cisneros. Aquest segon, com ja s'ha dit en un capítol anterior, fou nomenat prior del monestir de Montserrat i fou el qui en dirigí la reforma monàstica.⁴⁸¹ La seva obra fou exemplar i de gran ressò cultural i espiritual. García de Cisneros féu triomfar la reforma espiritual vallisoletana a Montserrat. Paral·lelament, els Reis Catòlics, sempre al costat de la Congregació de San Benito de Valladolid, veient l'èxit que tenia la reforma cisneriana a Montserrat, no dubtaren en intentar annexar a la Congregació altres abadies catalanes de pes. Concretament, com explica García de Colombás, biògraf de Cisneros, “un plan de conquista fue urdido: serían asaltadas, en primer lugar, las abadías más eminentes, Ripoll y San Cugat, pues, a lo que se creía, una vez conquistadas estas plazas fuertes, las demás casas no harían resistencia; nadie más indicado que fray García de Cisneros para ponerle al frente de las fuerzas reformadoras.” El monestir de Santa Maria de Ripoll, que aleshores estava passant per mals moments degut a l'incompliment de l'observança monàstica i a la manca de disciplina interna, fou intentat també d'annexar a la Congregació de San Benito de Valladolid a través del nomenament de García de Cisneros com a administrador del monestir, però les intencions fracassaren. Els Reis Catòlics pretenien a través del monestir de Montserrat que la reforma vallisoletana arribés als dos monestirs més grans de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, Ripoll i Sant Cugat del Vallès, amb la pretensió d'encarrilar tots els monestirs que formaven part d'aquesta unió de monestirs catalans. Així mateix, ho explica Ernesto Zaragoza Pascual:

---

⁴⁷⁹ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàg. 12.

⁴⁸⁰ *Ibidem*, pàgs. 64-65.

⁴⁸¹ *Ibidem*, pàgs. 68-69.

“Los Reyes Católicos y Carlos V confiaron esta delicada misión de reformar los monasterios catalanes a los abades de Montserrat, el primero de los cuales, fray García de Cisneros, intentó la reforma del monasterio de Sant Cugat del Vallès en 1504, pero los monjes no quisieron aceptar la reforma y apelaron a Roma, y lo mismo hicieron los abades y procuradores del capítulo Provincial celebrado en el monasterio de Sant Pau del Camp de Barcelona el 3 de mayo de 1506, a pesar de que en él firmaron una concordia con fray García de Cisneros, después de negarse a aceptar los estatutos que éste les había presentado, apelando a Roma. A consecuencia de ello, la Santa Sede prohibió la supresión de los monasterios y su anexión a la Congregación de Valladolid.”⁴⁸² És a dir, Montserrat s’havia convertit en la punta de llança de la Congregació de San Benito de Valladolid a Catalunya, amb el que tot això representava de perill per als monjos catalans, doncs rememorant la ja tractada lluita política de l’abat del monestir de Sant Benet de Bages a mitjan segle XVI, P. Pere Frigola, els afanys expansionistes de la Congregació de Valladolid posaven en perill la independència dels monestirs benedictins catalans respecte als de Castella i als de Narbona, i calia evitar que monjos forasters accedissin al govern de cap monestir i n’utilitzessin les seves rendes. A més, la presència de monjos forasters a Catalunya podia posar en perill les pròpies institucions de govern del país.⁴⁸³

La Congregació de San Benito de Valladolid començà a prendre forma l’any 1390, quan un grup de monjos benedictins negres procedents del monestir de San Benito el Real de Sahagún, s’instal·laren al monestir de San Benito de Valladolid, on hi trobaren el seu centre reformador sota la direcció d’Antonio de Ceynos, qui s’havia decidit a restablir l’observança monàstica en tota la seva puresa.⁴⁸⁴ Per aquest motiu, es suprimien els abats perpetus per evitar tota semblança feudal i l’estabilitat es convertia en clausura perpètua. Es creà una comunitat benedictina austera i observant, que entrava dins d’un pla reformador del clergat regular benedictí que des dels primers segles medievals havia anat canviant força. La disciplina, l’observança monàstica i la

---

⁴⁸² ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1977): *Documentos inéditos a la reforma monástica...*, pàg. 93.

⁴⁸³ REDÓ I MARTÍ, Salvador (1997): *L’abat Pere Frigola...*, pàg. 36.

Regla de Sant Benet havien anat força en detriment a moltes cases conventuals.

El monestir de San Benito de Valladolid, poc temps després d'iniciar la seva reforma monàstica, fou concebut com un monestir modèlic, que podia ser pres com a exemple o referent de la vida observant. No obstant, aquest model trobà més bona acollida entre els seglars que no pas entre els monjos ja existents. Bisbes, nobles i reis, impressionats per l'observança monàstica dels monjos de San Benito de Valladolid, intentaren introduir la seva reforma en els monestirs que, d'alguna manera, depenien d'ells.⁴⁸⁵ Els monjos vallisoletans acceptaren la reforma que se'ls ofería de nous monestirs sense tenir en compte el desig dels monjos que ja hi havia en aquests. D'aquí sorgiren grans dificultats per a l'expansió de l'observança vallisoletana. A més, cal afegir també la resistència que oposaven a la reforma molts monjos benedictins, contraris al centralisme i la sobirania total del monestir de San Benito de Valladolid, així com també l'oposició que feren alguns abats comendataris a l'observança vallisoletana. Des del moment que San Benito de Valladolid començà a fundar i reformar monestirs, sorgí la idea de formar un grup de monestirs fortament centralitzats, al capdamunt dels quals hi havia d'haver el monestir i prior de Valladolid. El monestir reformat quedava subjecte al de Valladolid en tots els aspectes. Els monjos feien la professió en mans del seu prior, el qual era un lloctinent del prior de Valladolid.

No obstant, cada monestir conservava el dret a la propietat dels seus béns. Els capítols generals, que aparegueren més tard, estaven també sota la dependència del prior de Valladolid.⁴⁸⁶ Els primers monestirs que acceptaren l'observança vallisoletana foren els de San Claudio de León (1417), San Benito de Sahagún (1427), San Juan de Burgos (1434), San Salvador de Oña (1450), Sopetrán (1453), Santa Maria del Bueso (1460) i San Juan de Dueñas (1478). Aleshores, aquests monestirs estaven sota l'obediència del prior i monestir de Valladolid, que era qui portava a terme la definició en els capítols generals dels monestirs de la Congregació. El prior i el consell d'ancians de

---

⁴⁸⁴ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): *Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid...*, pàg. 297.

⁴⁸⁵ *Ibidem*, pàg. 298.

San Benito de Valladolid prenien les decisions i establien quines coses s'havien d'observar a tota la resta de monestirs. El prior de Valladolid estava per sobre del capítol, mentre que els altres assistents, priors i procuradors dels monestirs, participaven en les discussions però no en les decisions, i al final s'havien de conformar aprovant les coses ja establertes pel prior de Valladolid.⁴⁸⁷ Aleshores, les visites canòniques dels monestirs eren també competència del prior de Valladolid, encara que podia delegar-ne el seu exercici a d'altres monjos perquè les fessin en nom seu.

Davant la indiscutible preeminència del prior i comunitat de San Benito de Valladolid, els monjos dels altres monestirs subjectes a Valladolid sentiren la necessitat d'oposar la seva resistència, considerant que els temes que pertocaven al govern de tots havien de ser decidits per tots. De mica en mica s'anaren aplicant aquests principis als capítols generals, a les visites canòniques i a la mateixa autoritat del prior de Valladolid. En aquest sentit, el capítol de 1497 suposà un gran avenç per la Congregació, doncs el capítol passava a ocupar el primer lloc en la direcció de tots els monestirs. A partir d'aleshores, els definidors, ja no ho serien el prior i els ancians de Valladolid, sinó els que nomenaria el capítol general, a més del prior i procurador de la comunitat de Valladolid. Aquests definidors passarien a tenir la presidència del capítol, però se'ls marcava un límit, que no podrien definir coses que no haguessin estat proposades per la majoria del capítol.⁴⁸⁸ Amb aquests canvis en la sobirania interna, es pot dir que es consolidava de manera plena la Congregació de San Benito de Valladolid.

En les darreres dècades del segle XV i les dues primeres del segle XVI, s'uniren a la Congregació la gran majoria de les abadies del nord i centre peninsular, amb l'excepció de les catalanes, la majoria de les quals continuà pertanyent a la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. D'entre els monestirs que s'incorporaren a la Congregació de San Benito de Valladolid,⁴⁸⁹ hi havia els antics monestirs gallecs de San

---

⁴⁸⁶ *Ibidem*, pàg. 298.

⁴⁸⁷ *Ibidem*, pàg. 299.

⁴⁸⁸ *Ibidem*, pàg. 299.

⁴⁸⁹ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1976): *Los Generales de la Congregación de San Benito...* (vol. II), pàgs. 506-515.

Vicente de Monforte, San Salvador de Léz, San Julián de Moraime, San Pedro de Tenorio, San Salvador de Celanova, San Martín de Santiago; de Lleó i d'Astúries hi ingressaren també els de San Pedro de Eslonza, San Andrés de Espinareda, San Juan de Corias, San Pedro de Montes, San Salvador de Cornellana, Santa María de Obona, San Vicente de Oviedo, San Salvador de Celorio i San Pedro de Villanueva; amb ells s'hi ajuntaven tots els monestirs castellans de San Salvador de Oña, Santo Toribio de Liébana, Santa María La Real de Nájera, San Millán de La Cogolla, San Pedro de Cardeña, San Pedro de Arlanza, San Zoilo de Carrión, San Isidro de Dueñas, Ntra. Sra. De Valvanera, San Benito de Zamora, Santo Domingo de Silos, Santa Maria del Espino i Ntra. Sra. de Obarenes. A més, s'hi afegiren també, de d'altres indrets peninsulars, els monestirs de San Benito de Sevilla, San Martín de Madrid, Ntra. Sra. de Irache, a Navarra, i el monestir de Santa Maria de Montserrat, que en una època posterior, facilitaria l'entrada a la Congregació de San Benito de Valladolid dels monestirs catalans de Sant Feliu de Guíxols i de Sant Benet de Bages, l'any 1593. La intervenció dels Reis Catòlics, interessats en la reforma vallisoletana, tant per motius religiosos com per motius polítics, acabà amb l'oposició dels monestirs a la Congregació de Valladolid i féu possible que la reforma vallisoletana s'expansionés ràpidament i passés a configurar-se com a Congregació de l'Observança després del capítol de 1497.

Les eleccions dels priors dels monestirs durant el primer segle d'existència de l'observança vallisoletana, foren competència de cadascuna de les comunitats. Aquest dret de les comunitats a elegir els seus superiors restà importància a les celebracions dels capítols generals, al no dependre d'ells les eleccions. I també fou la causa que motivà la introducció de canvis en l'observança vallisoletana, doncs les comunitats elegien a aquelles persones que defensaven els seus interessos i idees. Les constitucions publicades l'any 1613 reconegueren al Definitori el dret d'elegir l'abat general i tots els abats dels monestirs. A partir d'aquest any, els càrrecs de tota la Congregació i els capítols generals passarien a ser quadriennals. Aquesta forma d'elecció es mantindria fins a la supressió de les ordres religioses de l'any 1835. Aquesta

supressió suposava la desaparició de la Congregació de San Benito de Valladolid.⁴⁹⁰

La Congregació es regia per la Regla de Sant Benet, però també per les ampliacions a la mateixa promulgades posteriorment pels capítols generals, les quals rebien el nom de “Constituciones.” L’any 1701 se’n feren unes de prou importants que dividiren l’organització jeràrquica i econòmica de la Congregació en tres parts, que alhora eren tres llibres diferents. El primer llibre, titulat “Del Gobierno de la Congregación,” amb 37 capítols, deia que l’òrgan col·legiat en el que residia el govern de la Congregació era el capítol general, que es reunia cada quatre anys i que, presidit pel general, estava constituït pels abats dels monestirs i pels principals càrrecs de la Congregació. Entre les funcions del capítol general s’hi trobaven les següents: promulgar les constitucions que regien la Congregació; nomenar els càrrecs de la Congregació: general, secretari, definidors, visitadors, procuradors generals de Roma i la Cort, mestres i predicadors generals i abats dels monestirs; tractar de la hisenda de la Congregació en general i de la particular de cadascun dels monestirs; i tractar de les peticions de justícia, gràcia i govern formulades davant del capítol.⁴⁹¹

El general de la Congregació, prelat superior dels convents, prelats i monjos de les abadies i convents, tenia, entre d’altres funcions, la de visitar ordinàriament i extraordinària els monestirs de l’orde, almenys dos cops cadascun en visita ordinària per sí mateix o per visitadors nomenats al respecte. En motiu d’aquestes visites, el general o els seus delegats prenen comptes dels monestir.

El segon llibre de les constitucions de 1701, titulat “Del Gobierno de los Monasterios,” també amb 37 capítols, estructurava el govern dels monestirs de la Congregació. Cadascun dels monestirs havia de tenir un abat, un prior i un consell del monestir, a més d’un majordom, els pares dipositaris i la resta

---

⁴⁹⁰ MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): *Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid...*, pàg. 301.

⁴⁹¹ TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): *Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos...*, pàgs. 324-325.

d'oficis necessaris.⁴⁹² En el tercer llibre, titulat “De los ejercicios de estudios y letras en los Colegios y Casas de la Congregación,” amb 13 capítols, es legislava sobre el funcionament dels col·legis benedictins.

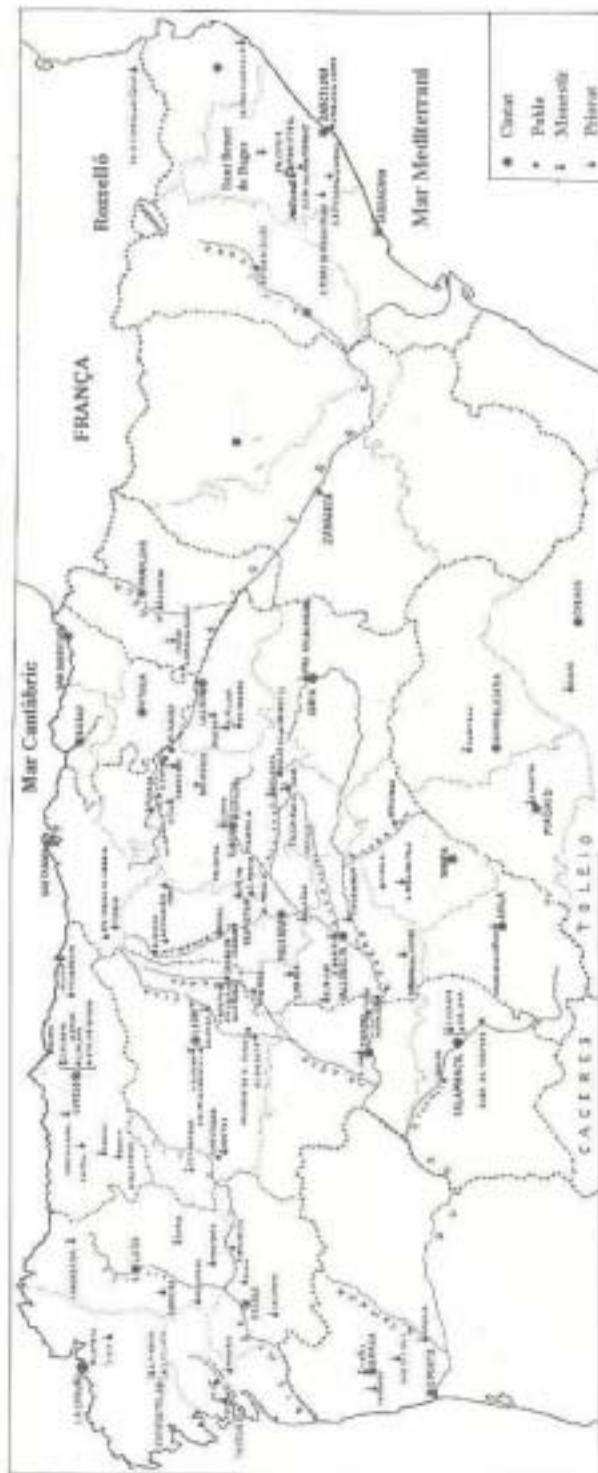
La Congregació de San Benito de Valladolid fou la que regulà la vida monàstica de Sant Benet de Bages d'ençà de la seva annexió al monestir de Montserrat. Les constitucions, l'administració i l'observança vallisoletanes foren vigents al monestir fins a la seva exclaustació, l'any 1835. Sant Benet de Bages, durant el període montserratí, fou un monestir del centre de Catalunya governat des de Valladolid, un petit preludi del que acabaria passant a tot Catalunya després de 1714, quan l'administració borbònica abolí les institucions i constitucions pròpies dels països per acabar imposant-hi les de Castella.

---

⁴⁹² *Ibidem*, pàgs. 325-328.

Gràfic 13. Plànol de la geografia dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid a l'època moderna.⁴⁹³

⁴⁹³ Aquest plànol ha estat extret del llibre ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1976): *Los Generales de la Congregación de San Benito de Valladolid* (vol. II). Santo Domingo de Silos: Abadía de Silos, pàg. 512.

3.2.11. Monjos notables de Sant Benet de Bages

Durant els 242 anys que durà l'etapa montserratina del monestir de Sant Benet de Bages, foren molts els monjos benedictins i montserratins que destacaren per la seva cultura i per la seva activitat administrativa, política i de gran responsabilitat religiosa duta a terme. L'interès del present subcapítol és el de confeccionar una relació de monjos que residiren al monestir de Sant Benet de Bages i que tingueren gran rellevància en el seu temps. La majoria d'aquests casos relacionats, ompliren les pàgines de la història posteriorment a la seva etapa de permanència al monestir de Sant Benet. Es podria entendre, doncs, que el monestir de Sant Benet va representar per la majoria d'aquests monjos una etapa més del seu *cursus honorum*. La manca de prou coneixements i de certificacions documentals sobre la trajectòria de molts dels monjos que passaren pel monestir de Sant Benet de Bages, fa que aquesta relació que serà establerta a continuació, corri el perill de deixar en l'oblit altres excel·lències benedictines del seu temps. No obstant, s'ha procurat el màxim rigor alhora de recordar aquells monjos de Sant Benet que sobresortiren en el seu temps.⁴⁹⁴

P. Lorenzo Nieto Corrales Montero: Nasqué a Orgaz (Toledo) l'any 1559. Prengué hàbit com a monjo benedictí al monestir de Montserrat l'any 1577. Fou doctor en Teologia i abat del monestir de Sant Benet de Bages durant el trienni de 1599-1601 i de Santa Maria de Montserrat durant el trienni de 1601-1604. Fou visitador de la Congregació de San Benito de Valladolid, i el 17 d'abril de 1606 fou nomenat bisbe de la diòcesi d'Ales i Terralba (Sardenya). Fou consagrat a l'església de la Seu de Manresa el 8 de setembre de 1606 per Francesc de Robuster i Sala, bisbe de Vic, amb

---

⁴⁹⁴ Per tal de crear aquesta relació de monjos que destacaren, s'han utilitzat els treballs de Ernesto Zaragoza Pascual ["Músicos benedictinos españoles (siglos XV-XX)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 76 (2003). Barcelona: Biblioteca Balmesiana, pàgs. 45-182.; "Músicos benedictinos españoles (s. XIX)", *Revista de Musicología*, vol. V (1982). Madrid, pàgs. 83-110; i "Monjes profesos de Montserrat (1493-1833)", *Studia Monástica*, núm. 33. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 329-377.], la *Història de Montserrat* (1988) del

l'assistència de Lluís Sans i Còdol, bisbe de Solsona, i Rafel Rovirola, bisbe de Barcelona. Posteriorment rebé diferents nomenaments episcopals. El 12 d'agost de 1613 fou nomenat bisbe de l'Alguer (Sardenya) i a finals de 1621 se'l nomenava arquebisbe de Càller (Sardenya), rebent el pali arquebisbal el 15 de novembre de 1621. Morí a Sardenya l'any 1627.

P. Vicenç Ferrer: Nasqué a Barcelona. Prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 29 d'agost de 1598. Destacà pels seus coneixements musicals. Era nebot del regent del Consell Suprem d'Aragó. Fou abat del monestir de Sant Benet de Bages (1613-1616), de Sant Pere de Galligants (1621-1631) i de Sant Miquel de Cuixà (1631-1632), on morí el 22 de desembre de 1622.

P. Pedro Luis de Santafé Otamendi: Nasqué a Osca i prengué hàbit al monestir de Montserrat el 10 d'abril de 1610. Estudià Filosofia a Ribas de Sil i Teologia a Salamanca. Fou professor a la Universitat d'Arache, on es graduà en teologia el 15 d'agost de 1625, i al col·legi de Sant Benet de Bages, d'on també fou abat durant els anys 1617-1621, passant després a ser prior del monestir de Montserrat. Fou bon organista i bon lletrat. El rei Felip IV el nomenà abat perpetu dels monestirs d'Alaón (1629-1632) i de San Juan de la Peña, on morí el 19 d'agost de 1638. Amb anterioritat havia estat prior de Montserrat.

P. Gaspar Tàpies: Nasqué a Vic i prengué hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 4 d'agost de 1618. Fou un gran enciclopedista. Ensenyà Filosofia en el col·legi de Bages, Teologia Moral a la catedral de Barcelona i al col·legi de Montserrat durant molts anys. Fou predicador (1637) i prior major de Montserrat, abat de Sant Benet de Bages (1637-1641), qualificador de la Inquisició, cronista del rei de França i confessor del Comte de

---

P. Anselm Albareda i el *Epítome histórico del portentoso santuario y Real Monasterio de*

Monterrey. Es desconeix per quina causa fou desterrat a Castella i perquè fou apunyalat al pit per un home, encara que no morí en aquest accident, sinó que ho féu al monestir de Montserrat l'11 de juliol de 1684. Era un notable músic i un dels més savis organistes del seu temps.

P. Plàcid Riquer: Nasqué a Benavarre, encara que els seus pares eren naturals d'Esparreguera. Prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 4 d'agost de 1618. Estudià a Salamanca i en altres col·legis de la Congregació de Valladolid. Fou passant i prior del col·legi benedictí de San Pedro de Eslonza, lector de Teologia Moral de la Universitat d'Irache, prior d'Artesa, procurador de Barcelona (1637), definidor general de l'orde i abat dels monestirs de San Andrés de Espinareda i de Sant Feliu de Guíxols (1657-1661). Morí a Montserrat el 9 de gener de 1668.

P. Francisco Crespo: Nasqué a Calatayud (Saragossa) i prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 30 de novembre de 1624. Fou abat del monestir de Sant Benet de Bages durant el trienni de 1657-1660 i confessor de l'infant Joan d'Àustria, fill del rei Felip IV.

P. Jaume Vidal: Nasqué a Sant Feliu de Llobregat vers el 1606. Prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 24 de juliol de 1628. Fou docte en Teologia, expert coneixedor de llengües orientals i excel·lent músic i organista. L'any 1650 exercia d'organista a la catedral de la Seu d'Urgell. Fou mestre de novicis a Montserrat, procurador del monestir a Barcelona, professor de Filosofia a Bages i de Teologia a Sant Genís de Fontanes, d'on també fou abat. Fou també cantor major del monestir de Montserrat i vicari dels ermitans. Exercí de mestre de novicis als monestirs de San Salvador de Oña, Santo Domingo de Silos i San Pedro de Cardeña. Ordenà l'arxiu diocesà de Tarragona per encàrrec de l'arquebisbe Juan Manuel de Espinosa, exmonjo de Montserrat. Escrigué algunes biografies de monjos i transcrivé la Bíblia

en versos llatins. Fou també prior de Sant Pere de Riudebitlles i ordenà l'arxiu de Santa Maria de Ripoll. Morí el 9 de gener de 1689, després d'haver estat compositor i d'haver escrit diferents peces musicals.

P. Josep de Magarola i de Grau: Nasqué a Barcelona vers el 1612. Procedia d'una família de metges i magistrats ennoblits, oriünda d'Esparreguera i ben establerta a la ciutat comtal des de la segona meitat del segle XVI. El seu pare, Joan de Magarola i Fontanet, oïdor de la Reial Audiència l'any 1598 i regent del Consell d'Aragó al principi de la dècada de 1630, fou com la resta de la família, partidari del partit de Felip IV en la Guerra dels Segadors (1640-1659). El seu oncle, Pere de Magarola i Fontanet, fou bisbe d'Elna, Vic i Lleida.

Josep de Magarola prengué hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 24 de juliol de 1628. Essent prior major del monestir de Sant Benet de Bages, per raons de seguretat personal i compromís familiar, l'any 1641 abandonà el Principat de Catalunya juntament amb els monjos castellans expulsats de Montserrat i passà a residir a Madrid. El rei Felip IV, per premiar la fidelitat a la seva causa, el nomenà abat del monestir de Sant Pere de Camprodon (1653-1676), encara que a causa de la guerra no pogué obtenir les butlles pertinents fins el 1655, quan tornava a ser prior de Sant Benet de Bages. Es traslladà a Camprodon el 1655 i n'ostentà la dignitat abacial fins a la seva mort, ocorreguda a Barcelona el 13 de novembre de 1676. A Camprodon ordenà també l'arxiu del monestir i, per la seva condició d'abat, fou insaculat com a diputat eclesiàstic i president de la Diputació del General o *Generalitat* durant el trienni de 1665-1668. Sens dubte, el P. Josep de Magarola i de Grau fou el monjo del monestir de Sant Benet durant el període montserratí que escalà més amunt en la carrera política.⁴⁹⁵

---

⁴⁹⁵ SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria (dir.) (2003): Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents. Vol. 2. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, pàgs. 261-264.

P. Iñigo Royo: Nasqué a Cetina (Saragossa) i prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 29 de març de 1663. Fou abat de San Vicente de Salamanca i de San Juan del Poyo. L'any 1693 era general de la Congregació de San Benito de Valladolid. Fou bisbe d'Albarracín (Terol) i bisbe de Barbastre (Osca), dignitat que li comportà l'acta de diputat eclesiàstic del Regne d'Aragó. Morí estant al capdavant de la diòcesi de Barbastre.

P. Plàcid Cortada: Nasqué a Terrassa i prengué l'hàbit de monjo al monestir de Montserrat el 18 de juliol de 1698. Fou abat de Sant Benet de Bages durant els dos quadriennis de 1729-1737 i abat del monestir de Montserrat durant el quadrienni de 1737-1741. Fou també el primer general de la Congregació de San Benito de Valladolid natural de Catalunya, vers l'any 1746.

P. Bernat Sastre: Nasqué a Piera l'any 1744 i prengué hàbit al monestir de Montserrat l'11 de juny de 1759. Estudià Filosofia a San Pedro de Eslonza i fou professor de Filosofia i de Teologia a les universitats d'Irache i de Salamanca (1785-1793). Fou procurador general de la Congregació de San Benito de Valladolid i abat de Sant Benet de Bages (1781-1785) i de Montserrat (1801-1805), on millorà els locals de l'escolania i elevà sensiblement el nivell cultural i musical dels escolans, obligant-los a examinar-se públicament davant de l'abat. Morí a Montserrat el 18 de desembre de 1810.

P. Benet Ribas i Calaf: Nasqué a Barcelona l'any 1735 i prengué hàbit al monestir de Montserrat el 3 de setembre de 1763. Destacà com a arxiver i historiador. Fou arxiver dels monestirs de Montserrat i de Sant Benet de Bages, on es dedicà a ordenar i inventariar la documentació dels seus arxius. Féu una feina importantíssima en aquesta dedicació. Com a historiador, fou autor de les obres *Història de Montserrat (888-1258)* i *Annals de Montserrat (1258-1485)*, i membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i

de la Real Academia de Historia, entre els anys 1786 i 1802 respectivament.⁴⁹⁶
Morí al monestir de Sant Benet de Bages el 12 d'octubre de 1812.

P. Maur Ametllé i Paguina: Nasqué a Palafrugell el 6 d'agost de 1749. En plena joventut, passà una llarga temporada a l'Escolania de Montserrat, on probablement va rebre l'ensenyament musical del P. Benet Julià i Ros (1727-1787), fill de Torroella de Montgrí. El 8 de març de 1773, amb vint-i-tres anys d'edat, obtenia el benefici de mestre de cant de la parròquia de Figueres. Del 9 de març fins el 23 de desembre de 1775 exercia com a xantre de la catedral de Tarragona. Retornat a Figueres a principis de 1776, exercí el càrrec de mestre de capella fins que prengué l'hàbit com a monjo al monestir de Montserrat el 14 d'octubre de l'any 1786, quan tenia 37 anys. Fou aleshores que adoptà el nom monàstic de Maur, ja que ell havia estat batejat com a Francesc. A Montserrat destacà com a excel·lent baríton i músic, i un any després del seu ingrés al monestir, en fou nomenat cantor major, càrrec que exercí durant una vintena d'anys. Musicà diverses peces religioses, d'entre elles la coneguda *Salve* solemne que es canta després de completes. Maur Ametller, però, no destacà només per la seva habilitat musical, sinó que les altres grans facetes seves foren la capacitat inventiva i la sensibilitat naturalista. Inventà i dissenyà un instrument musical que anomenà velacordi, que li permeté de rebre una pensió vitalícia de quatre rals diaris de la Junta de Comerç de Barcelona. A més, la seva capacitat inventiva el portà cap a l'hidraulisme, dissenyant diverses màquines hidràuliques, una de les quals fou aplicada per poder drenar amb més facilitat i eficàcia el port de Barcelona. Inventà també una sínia que instal·là en una de les sales del Jardí Botànic de la Junta de Comerç. Gran naturalista, Maur Ametller destacà també per la publicació d'estudis sobre la flora i la fauna de la muntanya de Montserrat. També traduí alguns llibres, destacant sobretot *Les glòries de Maria*, de Sant Alfons M. de Liguori, que traduí del castellà al català. El 27 de gener de 1817 fou admès a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona i a la Societat Filharmònica de Barcelona. Ja abans del Trienni Liberal, Maur Ametller s'havia retirat al

---

⁴⁹⁶ *Diccionari d'historiografia catalana* (2003): Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pàg. 1002.

monestir de Sant Benet de Bages, on hi tornaria l'any 1823, per residir-hi els darrers deu anys de la seva vida. Morí al monestir de Sant Benet el 14 de febrer de 1833, als 83 anys d'edat. Fou amb tota probabilitat Maur Ametller un dels darrers monjos més eminents que visqué al monestir de Sant Benet de Bages durant els seus darrers anys d'existència com a tal.⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁷ CODINA, Daniel (1999): "El P. Maur Ametller i Paguina (1749-1833), monjo, músic i inventor-naturalista", *Butlletí del Santuari*, 54/55. Montserrat, pàgs. 36-43.

3.3. El domini territorial del monestir de Sant Benet de Bages

3.3.1. Les possessions territorials del monestir

Com ja s'ha dit al principi d'aquest treball, el monestir de Sant Benet, des dels seus temps fundacionals, havia anat acumulant una gran extensió territorial, formada per terres i masos que en els segles medievals havia anat rebent en forma de donacions, permutes i compres. Aquest patrimoni territorial arribà a formar el monestir fou molt important, com ja s'ha pogut veure amb la butlla de confirmació de les possessions del monestir pel Papa Celestí III l'any 1196 o bé la que atorgà l'any 1232 el Papa Gregori IX, que era una confirmació de la primera, o bé el reconeixement de les possessions del monestir que féu l'any 1267 el rei Jaume I el Conqueridor.

D'aquestes possessions que tenia el monestir de Sant Benet a l'edat mitjana se n'havien perdut moltes quan s'arribà a l'annexió al monestir de Montserrat a finals del segle XVI. Ja fos durant el segles XIV, XV i XVI, molts dels territoris que consten en les butlles dels segles XII i XIII, s'havien anat perdent com a possessions del monestir. Aleshores, a finals del segle XVI, segons les capbreuacions, el monestir tenia propietats territorials als termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Torroella, Vall dels Horts, Rocafort, Maians i Les Preses (La Garrotxa), que configuraven la Baronia de Bages, on el monestir de Sant Benet hi tenia la jurisdicció senyorial; a més de molts altres termes de la comarca del Bages i d'altres comarques de Catalunya, tal com es podrà veure a continuació en el plànol de les possessions del monestir de Sant Benet a Catalunya. Òbviament, les possessions més importants les tenia el monestir en les seves proximitats geogràfiques, a la comarca del Bages, a part del cas concret de Les Preses, ubicat a la comarca de La Garrotxa, que era un dels alous que més rendes generaven al monestir i que es trobava en la seva propietat ja des del segle X, així com també el priorat i el terme de Castellfollit de Riubregós i

rodalies, que situat als límits de l'Anoia amb el Solsonès, era un dels dominis que des de ben antic posseïa també el monestir de Sant Benet, generant-li també unes rendes considerables.

Es pot veure doncs a continuació, en el gràfic núm. 14, el plànol de les possessions territorials del monestir de Sant Benet de Bages en el territori del Principat de Catalunya durant els segles XVI-XVIII:

Gràfic 14. Plànol de les possessions territorials de Sant Benet de Bages arreu de Catalunya durant l'època montserratina del monestir.

Tal com es pot veure doncs en aquest plànol, el monestir de Sant Benet tenia durant la seva època montserratina uns dominis territorials situats en bona part a la Catalunya central, sobretot a la comarca del Bages. No obstant, a part d'aquests dominis bagencs, els més importants del monestir, que seran tractats més endavant, el monestir posseïa importants alous i propietats a la Garrotxa i a l'Anoia. En la primera d'aquestes comarques, el monestir hi posseïa l'alou de Les Preses, que des del segle X, per donació de Ricardis, pertanyia al monestir de Sant Benet de Bages. Aquest alou era el que més ingressos

generava anualment al monestir de Sant Benet de Bages, probablement, entre d'altres raons, perquè la terra d'aquella zona era més humida i productiva que la de la resta de territoris del monestir. L'alou de Les Preses comprenia també les possessions del Corb i de Santa Margarida de Bianya. Pel que fa a l'Anoia, cal dir, que el monestir de Sant Benet hi posseïa també importants dominis territorials. Per una banda regentava el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, que des de finals del segle XI depenia de Sant Benet de Bages. Aquest alou de Castellfollit de Riubregós incloïa alhora possessions en els termes de Ferran, Calonge de Segarra i Malacara. Per altra banda, a la comarca de l'Anoia el monestir també posseïa algunes possessions, encara que poques, en els termes de Prats de Rei, Massana, Calaf, la Llavina, La Bleda, Massoteres, Igualada, Òdena, Jorba i Piera.

El monestir de Sant Benet també posseïa alguns alous a les actuals comarques de l'Osona, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental, l'Alt Penedès, el Maresme, el Barcelonès i la Segarra. Pel que fa a les possessions de l'Osona, cal dir que aquestes s'ubicaven en els termes de Sant Maria del Corcó, Tona, Taradell, Seva, Senfores i Collsuspina. Al Vallès Occidental el monestir tenia algunes propietats a Gallifa i Terrassa. Al Vallès Oriental també hi havia béns territorials del monestir en els termes de Granera, Castellterçol i Granollers. A l'Alt Penedès, el monestir posseïa un alou al terme de Mediona. A Mataró, Argentona i Lliçà de Vall, al Maresme, el monestir de Sant Benet també hi posseïa alguns béns, així com a Cervera, a la Segarra. També a Barcelona, el monestir de Sant Benet posseïa un alou al carrer de Gombau. Es tractava, però, en aquests casos de dominis tan dispersos i allunyats del monestir, de possessions que es limitaven al control de dos o tres masos i poca cosa més. No obstant, el gruix dels dominis territorials del monestir es concentrava en la zona coneguda com a Baronia de Bages, que coincidia, amb l'excepció de Les Preses i en certa manera també de Maians i rodalies, en aquells termes més propers al monestir de Sant Benet.

Des de l'any 977 el monestir posseïa per donació de Sendred, levita, uns alous que aquest tenia al Montpeità, muntanya situada sobre el monestir. L'any 1112 el monestir rebia per donació de Guillem Bernat i Adalendis, el mas Horts, que donava nom a la Vall dels Horts, el mas Brucardes i un altre

mas a la parròquia de Sant Genís.⁴⁹⁸ L'any 1153 Ramon Arnau de Viladecavalls entregava el seu fill com a donat al monestir de Sant Benet i feia donació de nombroses possessions al voltant del riu Calders i Sant Jaume d'Olzinelles. L'any 1213 era el noble Guillem de Calders qui donava al monestir els drets d'ús de l'aigua del riu.⁴⁹⁹ Durant els segles X-XII el monestir aconseguí de controlar el domini de totes les terres que li eren més properes. Bona part del terme de Sant Fruitós passava a formar part del monestir a finals del segle XI per donació del noble Ramon Guadall. Sant Jaume d'Olzinelles s'integrava a les propietats del monestir l'any 1131 per donació d'Ermengarda, muller de Berenguer Folc. El terme de Navarcles passava a formar part del monestir de Sant Benet durant els segles XI-XII. Rocafort, com ja s'ha dit al principi d'aquest treball, s'incorporà a les possessions del monestir l'any 1377 quan Guillerma, vídua de Pere Sitjar, senyor de Rocafort, ordenava en el seu testament que s'entregués el senyoriu de Rocafort a l'abat i monestir de Sant Benet de Bages. L'annexió del terme de Torroella, actual terme de Sant Martí de Torroella, s'esdevingué l'any 1020 quan la comtessa Ermessendis de Barcelona i el seu fill Berenguer Ramon I donaren el terme al monestir de Sant Benet. L'any 960 Ricardis, muller de Sal-la, fundador del monestir, feia donació a Sant Benet de Bages del terme de Les Preses, a la Garrotxa.⁵⁰⁰ Importants possessions a Santpedor, Calders i Marfà, entre tants d'altres indrets, també foren integrades al monestir de Sant Benet entre els segles XI-XII.⁵⁰¹

A continuació es pot veure un plànol de les possessions que tenia el monestir de Sant Benet de Bages durant el segle XVII en el territori de l'actual comarca del Bages, que s'ha reconstruït a partir de les indicacions d'alguns capbreus del monestir d'aquell període, sobretot, mitjançant els capbreus generals dels anys 1603, 1635 i 1656-1679. Aquestes possessions s'han considerat com les del sector central del monestir, les principals en extensió i les més properes al monestir.

---

⁴⁹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 129.

⁴⁹⁹ *Ibidem*, pàg. 130.

⁵⁰⁰ *Ibidem*, pàgs. 27-29.

Gràfic 15. Plànol de les possessions territorials de Sant Benet de Bages arreu de la comarca del Bages durant l'època montserratina del monestir.

A aquests termes ubicats en el plànol, cal afegir-hi també algunes possessions més reduïdes que el monestir posseïa a Sallent, Artés, Cabrianes i Avinyó, que figuren en el plànol superior conjuntament amb el terme de Sant Martí de Serrahima i en les seves proximitats; les petites possessions que el monestir posseïa en els termes de Callús i Sant Mateu de Bages, ubicades en les proximitats de Sant Martí de Torroella; les possessions que el monestir posseïa a Castellnou de Bages, ubicades en les proximitats de Santpedor; i les que el monestir posseïa a Calders, molt a prop de Viladecavalls. Així doncs, en aquest sector central el monestir posseïa durant la seva època montserratina propietats

⁵⁰¹ *Ibidem*, pàgs. 131-146.

en 23 termes diferents, encara que aquells que contenien les possessions principals eren els ja referits termes de la Baronia de Bages.

Aquesta gran extensió territorial que havia acumulat el monestir durant els segles medievals havia estat establerta des d'aquells mateixos temps a pagesos, en forma de masos i peces de terra. Aquests establiments comprometien els pagesos a pagar censos anuals al monestir, generalment per les festes de Nadal i de la Mare de Déu d'agost. D'aquesta manera, el monestir s'assegurava la seva pròpia subsistència com a tal, alhora que tenia les seves terres treballades. Eren establiments emfitèutics, en els quals el senyor cedia el domini útil de la terra al pagès. No obstant, el senyor es reservava el dret de fadiga, és a dir, de recuperar el domini quan la terra establerta es vengués, el dret a cobrar un cens fix en diners o en espècie, i el dret a cobrar lluïme cada vegada que la terra establerta canviés de mans. El pagès a qui li era fet l'establiment, restava a la terra per temps indefinit amb la condició de millorar-la.

El contracte emfitèutic es troba en l'origen dels masos bagencs. El caràcter indefinit, el pas de generació en generació de la terra establerta i la devaluació progressiva d'uns censos fixos que pel volum de l'explotació eren minsos, donaven al pagès un sentiment de *quasi-proprietat* de la terra.⁵⁰² L'emfiteusi com a contracte agrari continuà vigent durant tota l'època moderna, incorporant a més una novetat important de cara al pagès, doncs que ell, com a possessor del domini útil del mas, podia contractar també a un altre pagès. Es permetia al domini útil fer un altre establiment amb la condició que fos a nua percepció, és a dir, que per les obligacions de l'emfiteusi, el primer domini útil no podia cobrar lluïme. Els avantatges d'aquest sistema eren per al pagès de mas que pagava una renda devaluada al senyor i rebia, en canvi, parts de fruits de diversos pagesos que havia establert amb una renda més elevada que la que ell pagava.⁵⁰³ El sistema emfitèutic, molt estès a Catalunya, fou envejat per la pagesia castellana, que estava sotmesa a un sistema d'arrendaments a curt termini com a instrument principal d'apropiació de la renda per part del senyor feudal. L'emfiteusi fou considerada, tant pels catalans com pels visitants d'altres

---

⁵⁰² VILAR, Pierre (1966): *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. III..., pàg. 554.

⁵⁰³ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàg. 431.

llocs, com un dels puntals de la prosperitat agrària del Principat, fins al punt que va ésser defensat com el sistema ideal per a una correcta explotació de la terra pels reformistes dels segles XVIII i XIX. El contracte emfitèutic oferia dues característiques bàsiques: la durada il·limitada del contracte i el cens fix.

Sant Benet de Bages, en iniciar-se l'època moderna, era un dels màxims terratinents de la Catalunya central i un dels seus senyors feudals més importants. No obstant, la seva situació econòmica havia canviat respecte els primers moments, doncs així com durant els segles X-XIV el monestir havia rebut grans lots de terres en concepte de donacions, a partir del segle XVI la gran preocupació fou el manteniment de totes aquestes possessions, doncs d'ençà de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), els pagesos havien millorat posicions.

3.3.2. La renda senyorial

La renda senyorial és el conjunt d'ingressos derivats de la imposició de drets per part del senyor feudal sobre els vassalls. Llorenç Ferrer divideix la renda senyorial en tres sectors: els drets estrictament feudals (derivats de l'exercici de la jurisdicció, del control de la circulació dels béns i de les persones i restes d'antics drets); els drets derivats del control territorial (que per la via de l'establiment emfitèutic es redueix al domini directe o eminent) i els delmes i primícies que, tot i el seu origen eclesiàstic, tenen la seva importància en l'ingrés dels senyors.⁵⁰⁴

La renda senyorial seguí una dinàmica força comuna a nivell de Catalunya durant els segles XVI-XIX, estudiada, entre d'altres, per Montserrat Duran. Segons aquesta, que analitzà l'evolució de l'ingrés senyorial a Castellbò, Pals, la Seu d'Urgell i Selma-Vallmoll, en el transcurs del segle XVI es produí a

---

⁵⁰⁴ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàg. 410.

Catalunya un creixement de l'ingrés senyorial que arribà al màxim apogeu durant els anys 1545-1550 i 1580-1585. Aquesta etapa fou seguida per un període de frenada –descens, en alguns casos- de l'ingrés senyorial, que més o menys marcadament, perdurà fins els anys 1640-1645. Una fase de caiguda i desballestament de la renda senyorial compregué els anys marcats per la Guerra dels Segadors, la inflació i, també, per la presència de malalties epidèmiques, estenent-se aquest període des de 1640 fins a 1665. Durant les darreres dècades del segle XVII s'inicià una etapa de recuperació sostinguda de l'ingrés senyorial que, si bé fou poc important, es mantingué fins el 1750, amb una acceleració del creixement detectable ja entorn del 1735. Aquest període de recuperació es trobà afectat per algunes interrupcions a finals del segle XVII, amb una incidència variable segons les comarques, i durant el període de 1714-1720, quan es patiren les seqüeles de la Guerra de Successió (1702-1714). Durant la segona meitat del segle XVIII es produí una acceleració del ritme de creixement de l'ingrés senyorial, que començà a manifestar-se entre els anys 1730-1735, però que quedà frenada i retrocedí durant la darrera dècada del segle. En aquest període, com explica Montserrat Duran, l'ingrés senyorial tendí a disminuir no com a resultat de la disminució de la producció agrícola sinó, fonamentalment, com a conseqüència de la transformació de l'estructura productiva i de la introducció de la diversificació dels conreus. Aquest fet, si bé resultà profitós per a l'economia pagesa no repercutí en canvi, generalment, en benefici del receptor de rendes i de drets. És a dir, una alça de la producció agrícola global deguda a un increment de la quantitat obtinguda dels productes tradicionals fou beneficiosa per al pagès i es reflectí igualment en una alça de les rendes del perceptor de delmes i de parts de collita. Ara bé, quan el creixement de la matèria imponible fou el resultat d'un procés de substitució o de diversificació de les varietats cultivades, les conseqüències foren de signe oposat, ja que el pagès acostumà a considerar que les noves varietats no estaven subjectes al pagament dels drets senyorials tradicionals i intentà de restar-ne eximit tot i la pressió senyorial que pogués exercir-se per a evitar-ho.⁵⁰⁵

---

⁵⁰⁵ DURAN I PUJOL, Montserrat (1984): *Renda i producció agrària (ss. XVI-XVIII) a Catalunya: l'Alt Urgell, el Tarragonès, la Conca de Barberà i el Baix Empordà*. Vol. II. Tesi doctoral inèdita. Pàgs. 493-498.

El monestir de Sant Benet de Bages, com s'ha dit anteriorment, posseïa en època moderna el domini eminent d'una gran extensió territorial, que estava establerta en forma de masos i terres als pagesos, els quals li generaven una notable renda anual, i posseïa també les seves pròpies terres, al costat mateix del monestir, de les quals en tenia també el domini útil, doncs era el mateix monestir qui les gestionava i qui les treballava.

Cada mas o peça de terra establerta en emfiteusi pel monestir de Sant Benet generava un cens anual. A més, a canvi d'obtenir la cessió a perpetuïtat de l'ús de la peça de terra o mas, la família pagesa s'havia de comprometre a cuidar-la i a no vendre-se-la, ja que, en cas contrari, el monestir podia aplicar el dret de fadiga i recuperar-ne el domini útil.

Els censos es pagaven al monestir, en presència del pare majordom, per les ja assenyalades dates de Nadal i de la Mare de Déu d'Agost, encara que també se'n pagaven alguns per Sant Joan Baptista i per Sant Pere, entre d'altres. Aquests censos eren en diners o en espècies i podien ser fixos o a parts de fruits. Els censos en espècie eren els majoritaris al monestir de Sant Benet encara en època moderna, com també ho eren a nivell de Catalunya. Segons Mercè Aventín, durant els segles XIII i XIV, els censos en espècie representaven al Vallès el 73 % del total i els censos en moneda representaven el 27% restant.⁵⁰⁶ Les tendències eren ben similars en tot el territori rural de Catalunya i també en el de Castella, doncs com apunta Salustiano Moreta, la gran majoria dels censos que es pagaven en els monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid eren en espècie, essent minoritaris els que es pagaven en diners.⁵⁰⁷ De totes maneres, a partir dels segles XIV i XV el monestir, com altres senyors del territori, va iniciar un procés de substitució de drets i censos en espècie per un impost fix en diner. És el cas de la tasca, que corresponia a l'onzena part de la collita, o bé la prestació de treballs personals directes com ara el braçatge, les joves i les batudes. Aquestes servituds medievals foren transformades en censos monetaris. No obstant, els censos en espècie continuaren sent els majoritaris. Aquests tipus de censos

---

⁵⁰⁶ AVENTÍN I PUIG, Mercè (1996): *La societat rural a Catalunya en temps feudals. Vallès Oriental, segles XIII-XVI*. Barcelona: Assaig, pàg. 338.

que es pagaven al monestir de Sant Benet estaven formats per productes com el blat, el forment, l'ordi, l'espelta, l'oli, la mel, la cera, les gallines, els pollastres, els xais i les pernes de porc, entre d'altres. És molt probable que els censos fixos en cereals tinguessin en els seus orígens una correlació admesa entre la superfície del sòl, el rendiment de la llavor i el cens.⁵⁰⁸ Aquests es pagaven en quarteres i quartans.

En establir un cens en diner, que també era un cens fix, o reconvertir un cens en forment a un cens en diner ben segur que no s'especulava sobre la marxa futura dels preus ni sobre la futura capacitat adquisitiva del diner. El pagès deuria pensar que no hi perdria perquè, si bé per pagar el cens en diner havia de comercialitzar una part de la collita, l'experiència li demostrava que, llevat dels anys extraordinàriament bons, en què el preu baixava, i els molt dolents, que pujava, per a la resta hi havia una forta estabilitat, compensant-se les baixes relatives d'uns anys amb les puges dels altres. D'altra banda, per al pagès el cens en diner, que l'obligava a obrir-se més al mercat, podia presentar l'avantatge de guanyar llibertat a l'hora de decidir sobre l'estructura de conreus i d'adaptar-los més a la demanda. Per al senyor, l'opció del cens en diner, a curt termini, va ser beneficiosa i per això es va anar imposant: s'estalviava de comercialitzar els productes que altrament li arribarien amb els censos fixos en producte i obtenia de manera directa la moneda que el mercat li permetia canviar pels productes que necessitava.⁵⁰⁹ A la llarga, el monestir de Sant Benet, com la resta de senyors que substituïen censos en espècies per censos en diners, hi van perdre amb el canvi per l'efecte combinat de les devaluacions monetàries i la puja de preus.⁵¹⁰ Així doncs, en deixar de percebre alguns censos en fruits i substituir-los per una quantitat monetària, la renda del monestir de Sant Benet, com la renda senyorial en general, es veié abocada a veure com els ingressos disminuïen arran de la inflació que

---

⁵⁰⁷ MORETA VELAYOS, Salustiano (1974): *Rentas monásticas en Castilla: problemas de método*. Salamanca: Universidad de Salamanca, pàgs. 103-104.

⁵⁰⁸ *Ibidem*, pàg. 339.

⁵⁰⁹ AVENTÍN I PUIG, Mercè (1996): *La societat rural a Catalunya...*, pàgs. 341-342.

⁵¹⁰ *Ibidem*, pàgs. 342-343.

devaluava les rendes monetàries, la qual cosa afavoria els pagesos de mas que cada vegada pagaven menys per uns masos d'extensió considerable.⁵¹¹

Pel que fa als censos a parts de fruits o parciaris, un dels més importants en els dominis del monestir de Sant Benet era el delme, que corresponia al 10% de la collita o bé de tots els beneficis, ja que a més de pagar-se delme de tot tipus de fruits, en algunes ocasions també calia pagar-ne de bestiar. En general, el delme, com tots els censos a parts de fruits, era bastant elevat i dur per al pagès, el qual es veia desposseït d'una part important de la seva collita. El sisè de cereals era un altre cens a parts de fruits freqüent al monestir de Sant Benet, així com també n'hi havia d'altres que generalment s'aplicaven sobre els cereals, el vi i qualsevol tipus de fruit.

Durant l'època montserratina de Sant Benet de Bages, el cobrament dels censos estava ja unificat. El majordom n'era el responsable, encara que el pare sagristà també continuava percebent alguns censos propis. Anteriorment, com ja s'ha dit, els censos que es pagaven anualment al monestir es repartien entre els diferents oficis monacals: l'abat, el cambrer, el piater, el sagristà i l'infermer, cadascú tenia assignats els seus censos, la qual cosa en dificultava alhora una eficàcia en el cobrament i un control rigorós. Amb l'aparició de la figura del majordom, aquest fou qui es responsabilitzà del cobrament dels censos.

Per tenir una estimació dels ingressos en censos que rebia Sant Benet de Bages a l'època moderna són d'importantíssima informació els capbreus del monestir, dels quals es parlarà en el següent apartat. No obstant, en relació a la renda senyorial, cal dir que si bé la principal font d'ingressos del monestir eren els censos, també hi tenien un paper molt important els arrendaments. El monestir arrendava diferents béns que posseïa, ja fossin molins, fleques, hostals, carnisseries i tavernes, entre d'altres, i d'aquests n'extreia importants ingressos econòmics. A més, avançat el segle XVIII, el monestir optà per la pràctica d'arrendar a particulars el cobrament de censos i de delmes de determinats termes on tenia possessions, ja que d'aquesta manera rebia els

---

⁵¹¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

diners de l'arrendament sense haver-se d'encarregar de cobrar-los, la qual cosa era força difícil per la freqüent oposició dels pagesos.

Havent considerat, encara que superficialment, la importància que tenien els censos i els arrendaments dins de la renda senyorial del monestir de Sant Benet de Bages, es projecta a continuació la taula núm. 21, que representa l'evolució de la renda senyorial del monestir durant tot el període montserratí. Aquestes xifres han estat extretes dels llibres de majordomia del monestir de Sant Benet de Bages, conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric i Comarcal de Manresa.

Taula 21: Evolució de la renda senyorial del monestir durant l'època montserratina.

Període	Renda senyorial en lliures	% sobre els ingressos totals del monestir
1594-1596	2.419,1	82,8
1601-1605	5.789,6	81,0
1605-1608	4.637,4	82,8
1608-1610	3.134,9	84,6
1610-1613	3.682,8	79,0
1613-1617	4.122,6	84,0
1617-1622	5.728,2	72,4
1649-1653	14.287,3	85,1
1657-1661	5.142,6	71,5
1677-1681	6.893,9	76,5
1681-1685	7.992,8	79,6
1685-1689	5.474,0	72,0
1758-1761	12.045,5	80,1
1762-1765	11.532,8	72,0
1766-1769	13.736,9	68,8
1770-1773	14.631,6	74,9
1774-1777	18.960,1	81,5
1778-1781	16.540,6	67,8
1782-1785	16.522,4	67,6
1786-1789	15.874,6	66,3
1790-1793	19.326,6	68,6
1794-1797	19.606,0	52,0
1798-1801	13.725,7	39,7
1801-1805	26.532,3	70,6
1805-1809	24.746,6	75,8

1814-1818	18.394,5	42,4
1820-1824	16.759,0	69,5
1824-1828	13.808,1	57,7
1828-1832	15.721,1	66,4

Amb aquesta taula queda força clar que la renda senyorial representava un percentatge molt alt entre els ingressos del monestir de Sant Benet de Bages. Durant el segle XVII aquest percentatge es movia entre el 71,5 % i el 85,1 % del total dels ingressos del monestir, per la qual cosa, sens dubte, la renda senyorial era essencial per a la subsistència de la comunitat benedictina. Durant els segles XVIII i XIX, el pes específic de la renda senyorial en el sí dels ingressos globals del monestir, anà davallant, sobretot, avançat ja el segle XVIII. D'aquesta manera es complia també al monestir de Sant Benet la tendència sobre la disminució de la renda senyorial que assenyala Montserrat Duran per a Catalunya durant la segona meitat del segle XVIII i principis del XIX. Aleshores, però, el monestir obtenia uns importants ingressos extraordinaris de la venda de vi. Aquests, sent d'una importància molt considerable, ajudaren també en certa manera a què el pes específic de la renda senyorial baixés en percentatges, arribant als seus mínims durant el trienni de 1798-1801, quan la renda senyorial representava un 39,7 % dels ingressos totals del monestir de Sant Benet. No obstant, durant els quadriennis de 1801-1805 i 1805-1809 el percentatge de la renda senyorial en el global dels ingressos tornà a incrementar-se espectacularment. Aquest increment, però, fou degut als mals anys que visqué la vinya bagenca durant aquell període, motiu pel qual no es pogué vendre vi, quedant d'aquesta manera molt retallats els ingressos extraordinaris del monestir.

Vista doncs la importància que tenia la renda senyorial pel monestir de Sant Benet, és el torn de conèixer una mica més a fons quins eren aquests elements que la formaven. En primer lloc es parlarà sobre qui pagava censos al monestir, a través de la informació que ens forneixen els diferents capbreus, i en segon lloc, quins eren els béns que arrendava el monestir de Sant Benet.

3.3.2.1. Els capbreus

És a través dels nombrosos capbreus conservats de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages que es poden conèixer les possessions que tingué el monestir en diferents moments de la seva història. Concretament en l'actualitat es conserven 60 capbreus del monestir de Sant Benet, d'un total de 67 que ens són coneguts, cinc dels quals si bé se'n té constància documental són actualment il·localitzables. La relació de tots aquests capbreus, reconstruïda a través dels inventaris dels arxius del monestir de Montserrat, de la Corona d'Aragó i de la comarca del Bages, juntament amb una relació informativa dels capbreus que es conservaven al monestir de Sant Benet de Bages,⁵¹² és publicada en l'annex del present treball.

A continuació, però, hem reconstruït una taula amb tots els capbreus que sabem que es feren al monestir de Sant Benet durant la seva etapa montserratina. En total són 54 capbreus els que tenim localitzats d'aquest període i estan distribuïts en aquesta taula pels termes que afecten cadascun.

Taula 22: Capbreus del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.

Terme	Capbreus
General	4
Navarcles	5
Sant Fruitós de Bages	6
Manresa	5
Terme de Manresa	8
Santpedor	3
Barcelona	7
Castellfollit de Riubregós	2
Les Preses	2
Maians	2
Plana de Vic	3
Terrassa	2
Marfà	1
Vallès Oriental	1
Terme d'Igualada	1
Mataró	1

⁵¹² ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Relació dels capbreus conservats a l'antic arxiu de Sant Benet de Bages durant la segona meitat del segle XVIII.

TOTAL	53
--------------	-----------

El capbreu és una escriptura de confessió de reconeixement de drets que feien un conjunt de vassalls o emfiteutes al seu senyor. Era una renovació de domini i pretenia la conservació de la senyoria i de les rendes sobre jurisdiccions o dominis útils.⁵¹³ Els capbreus, com a font d'informació, són una eina molt útil per entendre millor l'economia i la societat a l'època medieval i moderna. Habitualment solien redactar-se cada 25 o 30 anys, és a dir, cada generació, i el seu objectiu era recordar els drets del senyor i les obligacions dels pagesos emfiteutes. La finalitat del document era plenament fiscal i en la seva estructura interna hi apareixen les finques, tant les rústiques com les urbanes, ordenades per propietaris i posseïdors del domini útil. Cada confessió és introduïda pel nom, cognoms, ofici i lloc de residència del confessant, i a continuació se'n segueix la descripció de les finques i els censos que es paguen per a cadascuna d'aquestes. La confessió davant del senyor era més curta o més llarga en funció de la riquesa de cadascú.

El capbreu era també molt útil quan es produïa un canvi de senyor titular, per raó de mort, de traspàs de potestat a un tercer o, simplement, per motiu de plet judicial degut a raons de cobrament de censos. En totes aquestes situacions, disposar d'un document escrit que justificués el que ja se sabia per tradició oral, era sempre un estalvi de temps i de problemes. La capbrevació permetia als senyors inspeccionar els moviments de domini útil i els pagaments per raó de lluïsmes; després, els senyors, escorcollant entre els capbreus antics tractaven de recuperar drets oblidats o càrregues originalment simbòliques que, comptant amb l'habilitat del notari, adquirien un renovat interès econòmic, essent substituïdes per una quantitat fixa en diners.⁵¹⁴

Atès el caràcter processal de la capbrevació, el senyor directe tenia sempre la iniciativa sobre l'emfiteuta. En l'acte inicial, l'emfiteuta havia de fer ostentació dels títols de possessió acumulats en el temps i en cas de

---

⁵¹³ SERRA I PUIG, Eva (1999): "Capbreu", *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, pàgs. 180-181.

⁵¹⁴ OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria*. Lleida: Pagès, pàg. 266.

discrepància documental o d'incompliment dels seus deures, el jutge emfiteuticari obria una causa de capbreuació, sentenciava i executava, carregant les despeses processals sobre l'emfiteuta. Si aquest no podia mostrar els títols de possessió, però podia mostrar l'antiga possessió de la tinença, el senyor l'obligava a signar una carta de precari o nou establiment, que era l'ocasió per renovar els drets feudals. I és per això que sovint la pagesia oposava una certa hostilitat en la capbreuació, ja que aquesta suposava un perill real i un flagell econòmic en salaris de notari i còpies d'escriptures; encara que, malgrat tot, la capbreuació també deixava una prova escripturada dels títols de possessió de domini dels pagesos.⁵¹⁵

Les dades que recullen els capbreus, tant de caire onomàstic, demogràfic, toponímic o econòmic, contribueixen a perfilar, amb més o menys detall, un mapa socioeconòmic i fisonòmic de la zona capbreuada. El capbreu ens proporciona una àmplia informació també sobre l'adquisició de la propietat o el sistema de transmissió, els tipus de conreu, la parcel·lació de les terres, la varietat dels censos emfiteutics, les partides del terme i les afrontacions de les finques, que ens permetrien una reconstrucció de com estava distribuït i format el territori a l'època.⁵¹⁶

El monestir de Sant Benet de Bages començà a capbreuar els seus termes a principis del segle XIV. D'entre els llocs capbreuats en aquesta època destaquen els de Navarcles, Castellterçol i Castelltallat, donant poders a les confessions el notari barceloní Francesc Solsona.⁵¹⁷ Al segle XVI es portà a terme una capbreuació general de tots els dominis del monestir de Sant Benet, després que l'abat P. Pere Frigola rebés permís de l'emperador Carles V per iniciar la capbreuació el dia 12 de juliol de 1554. Aquest document de concessió de permís per capbreuar deia el següent:

“Nós, Carles, per la divina clemència Emperador Romà August
(...) Que les dites ciutats i vegueries i altres ciutats i viles i llocs del
Principat subjectes a vos, abat, i a l'Abadia, per domini directe,

---

⁵¹⁵ *Ibidem*, pàgs. 266-267.

⁵¹⁶ FELIU, Gaspar (1983): “L'estudi serial dels capbreus com a font per a la història agrària”, *Actes del I Col·loqui d'Història Agrària*. València: Institució Alfons el Magnànim, pàgs. 213-228.

⁵¹⁷ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 172.

al·lodial, mixt o altre, difereixen el pagament; per la qual cosa se us deuen algunes pensions, tasques, part d'esplets, censos, arreragis, homenatges, fidelitats, lluïsmes cinquagèssims, terços, foriscapis, fadigues, prelacions, anomagis i molts altres drets dominicals, per raó de les vendes, insolvències, donacions, canvis i altres alienacions dels esmentats feus, castellanies, masos, bordes, terres, honors, propietats i possessions que els citats feudataris, castellans, emfiteutes i altres esmentats, procuren manyosament ocultar i no voler declarar. Que vós, abat susdit, esteu resolt a demanar, exigir, rebre i posseir els drets dominicals, tant els que se us deuen com els que se us deuran, i voleu renovar-los, capbrevar-los i fer-los renovar i capbrevar, a fi que no es perdin o restin ocults (...) Donem i concedim a vós, susdit abat, i als vostres successors, pel temps del nostre beneplàcit, llicència i facultat de capbrevar i fer capbrevar, d'elegir persones per a aquest fi, i assenyallem per lloc o territori per a qualssevol causes feudals, emfitèutiques o altres d'elles provinents, en les quals vós o els vostres successors tingueu algun dret (...) A fi que tota persona, de qualsevol estat, grau o condició, que faci i presti i hagi de pagar a vós, abat, i a l'Abadia, censos, delmes, primícies, maravedisos, rèdits, censals, agraris, parts d'esplets o altres rendes, com també els qui tinguin i posseeixin camps, vinyes, cases, masos, lluïsmes, anomagis, prelacions, els emfiteutes, arrendataris, pagesos, joves, bordes i altres qualssevol censalistes o deutors i els possessors de qualssevol altres drets, directes o indirectes o d'altra manera, pertocants a vós, abat, els declarin dins el temps assenyalat per vós i els vostres successors, sota pena de cent maravedisos d'or aplicadors a l'erari reial; i així el notari faci el capbreu autèntic i jurat per a memòria dels venidors.”⁵¹⁸

Aquesta concessió de permís reial per tirar endavant una capbreuació general pretenia que es cobressin els censos endarrerits i que es renovessin els drets del monestir de cara al futur. Després d'aquest permís que concedí l'emperador Carles V i d'un altre de ben semblant que concedí l'any 1603 el seu fill, el rei Felip II, el monestir inicià importants processos de capbreuació en els seus termes.

El monestir de Sant Benet anunciava les capbreuacions per mitjà de crides fetes a so de trompeter a les places i davant de les esglésies dels seus termes en els moments de màxima aglomeració de gent, perquè ningú pogués declarar-se ignorant de la capbreuació.⁵¹⁹ Els nuncis del monestir cridaven els vassalls a capbrevar, com fou el cas de Francesc Marcet, nunci jurat de la

---

⁵¹⁸ *Ibidem*, pàgs. 172-174.

⁵¹⁹ *Ibidem*, pàg. 174.

cúria de Sant Benet, que l'any 1671 pregonava a la plaça de Navarcles: “Are ojats que os notifiquem e fem saber de part del ilustre e Molt Reverent P. Fra Josep Ferran, per la gràcia de Déu Abat del Monestir e Convent de Sant Benet de Bages (...) ab veu de la present pública crida diu e mana a totes sengles persones de qualsevol estament, grau o condició que sien, que fassin e prestin de fet e prestar sien tinguts e obligats censos, morabatins, agrers e altres drets esdevinents al dit Abadiat e Convent de Sant Benet de Bages, e que per aquells tinguin masos, terres, honors, possessions e qualsevols béns e drets directament o indirectament en qualsevol manera, que dins deu dies primer vinents del dia de la publicació de la present pública crida en avant contadors, sots pena de 25 ll. barceloneses a dit senyor Abat e Convent aplicadores, fassin e sien tinguts per denunciar, mostrar, capbrevar aquells, mitjansant de les cartes d'aquells faents mostrar e posar en mà e poder de Josep Oliva, notari, ciutadà de Manresa, e per lo dit P. Abat e Convent ellegit e deputat per dita capbreuació.”⁵²⁰ Els vassalls del monestir havien de personar-se al monestir amb les escriptures de les seves possessions per tal de prestar una confessió jurada, davant del notari o del monjo capbrevador, sobre les seves propietats en alou del monestir de Sant Benet. Aquesta declaració era el punt de partida de tots els censos anuals que calia pagar al monestir, motiu pel qual els pagesos no estaven sempre disposats a fer-la. És per això que el monestir, com a senyor feudal, acostumava a fer durant la capbreuació una oferta de reducció de censos a l'hora de percebre els pagaments endarrerits i aprofitava també per fer reconèixer situacions de fet per treure'n alguna cosa més, així com també, en certs moments, aprofità per reduir censos en espècie a censos en diner. Fora d'aquestes reduccions, les confessions no acostumaven a variar d'un capbreu a l'altre, ja que els censos que es pagaven eren invariables. En tot cas, els canvis en les confessions dels capbreus podien venir per modificacions en la titularitat de les possessions capbrevades.

Durant l'època moderna, a causa de l'erosió constant dels drets feudals, capbrevar esdevenia una necessitat pel monestir de Sant Benet per tal d'assegurar-se els censos de cadascuna de les seves possessions. En la visita que feren al monestir l'any 1645 els PP. Gaspar Tàpias i Josep Capellades,

---

⁵²⁰ *Ibidem*, pàgs. 174-175.

ordenaren a l'abat i al majordom "que procuren se fasse tercera capbreu de Sant Pedor, perque ab tres cabreus se assegura mes y fortifique la directa señoria desta Cassa. En la cabrevacio se preseesca, no solament segons lo cabreu modern y ultim, sino que para ella se registren tots los cabreus antichs ab tota vigilancia y cuydado. Y lo mateix manam se guarde en totas las capbrevacions del abbadiat; perque moltas pessas de terra y possessions estan vuy divididas en diversos possehedors, las quals en los cabreus antichs eran solament de un amo. Y se ha experimentat que los que venen algunas pessas de terra carregan sobre ellas nous censos fahedors a ells, en grave detriment desta Santa Cassa, y dany de la señoria directa de aquest monestir."⁵²¹ Així doncs, calia capbrevar les possessions del monestir tenint en consideració també els capbreus antics del monestir, els del segle XIV, per tal de poder exigir totes aquelles prestacions legals inherents a cadascuna de les diferents propietats. Un any després, els mateixos visitadors demanaven "que ab tota sollicitud y cuydado continue y perficione la cabrevacio de Manresa y de la Plana de Vich. Y de la mateixa manera la de Sant Pedor, quant se puga convenir y concordar las parts." També s'ordenava que continués la capbreuació de Castellfollit de Riubregós.⁵²² Capbrevar era posar al dia les obligacions dels pagesos vers el monestir i, per aquest motiu, calia capbrevar les possessions, encara que això tingués un cost elevat, perquè més elevades eren les pèrdues de censos del monestir quan feia massa temps que no es capbreuava. Un cop acabats, els capbreus s'havien de portar a l'arxiu "autenticados y legalizados",⁵²³ esdevenint veritables proves de la dependència senyorial, ben útils per a les causes judicials sobre la possessió de la terra.

En la visita feta al monestir de Sant Benet l'any 1683 per l'abat de Montserrat P. Benet Sala i Caramany, aquest, considerant que "la hacienda de esta casa se halla deteriorada por aver muchos años que no se avia capbreuado", ordenava que al monestir hi hagués "un monge que sea Capbreuador sin que se mezcle con el oficio de Mayordomo el qual

---

⁵²¹ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 93-94.

⁵²² *Ibidem*, pàg. 96.

⁵²³ *Ibidem*, pàg. 117.

comenzando a capbrebar un termino prosiga la capbrebacion de el asta su conclusion.”⁵²⁴ Aquesta decisió de l’abat visitador fou un error de cara als interessos econòmics del monestir, doncs quatre anys després, l’abat montserratí P. Juan Jiménez constatava que “por quanto nos enseña la esperiencia ser de gran perjuicio a la cassa que el cargo de capbrevador este separado del Mayordomo, ordenamos y mandamos que en adelante exercite un monge solo los dos officios.”⁵²⁵ El majordom era el càrrec més indicat per portar a terme les capbrevacions, doncs ell era el qui millor coneixia la situació econòmica del monestir i les seves necessitats. Alguns anys abans, el 1659, l’abat de Montserrat P. Jaume Saragossa havia ordenat en la seva visita que no es fes cap capbreu sense l’assistència de cap monjo. Sembla ser que degut a les pèrdues d’algunes rendes que anava experimentant el monestir, aquest optà durant la segona meitat del segle XVII per controlar de més de prop les seves pròpies capbrevacions, doncs aquestes, en mans dels notaris, potser no eren tan efectives com amb la supervisió d’algun membre de la mateixa comunitat benedictina, que era, en darrera instància, qui patia els efectes de la pèrdua de rendes.

Durant l’època montserratina es feren al monestir de Sant Benet un mínim de 52 capbreus. D’aquests, 4 foren generals, és a dir, afectaren a totes o la major part de les possessions que depenien del monestir de Sant Benet, amb indiferència del terme on estiguessin ubicades. La resta de capbreus es confeccionaren per diferents llocs i termes dels dominis del monestir, ja fossin de Navarcles, Manresa, Castellfollit de Riubregós i Les Preses, entre tants i tants altres llocs.

Un dels capbreus generals del monestir de Sant Benet fou el que s’encarregà l’any 1635 al notari Dídac Ballarà, de Monistrol de Montserrat.⁵²⁶ D’aquest capbreu, que consta de 301 folis manuscrits i enquadernats, se n’ha fet un petit anàlisi per conèixer quines eren les possessions que aleshores tenia el monestir de Sant Benet. Segons les dades d’aquest capbreu, l’any 1635

---

⁵²⁴ *Ibidem*, pàg. 132.

⁵²⁵ *Ibidem*, pàg. 139.

⁵²⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-28. Capbreu general del monestir de Sant Benet de Bages de l’any 1635, en poder del notari Dídac Ballarà.

capbrevaven pel monestir 179 declarants i 96 masos diferents. Els 179 caps de casa que confessaven en el capbreu es distribuïen de la següent manera:

Taula 23: Declarants en el capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.

Termes	Declarants	Termes	Declarants
Sant Fruitós de Bages	78	Talamanca	3
Navarcles	39	Manresa	4
Rocafort	17	Avinyó	4
Maians i Castellfollit del Boix	12	Vall dels Horts	2
Torroella	9	Viladordis	2
Calders	9	Claret	1
Sallent i Serraiima	8	Sant Mateu de Bages	1
Maians	7	Sant Joan d'Oló	1
Talamanca i Castellnou de Bages	5	Callús	1
Navarcles	4	Massana	1
Viladecavalls	4	Total	179

La major part dels declarants s'ubicava en els termes que formaven part de l'anomenada Baronia de Bages, que eren els dominis jurisdiccionals del monestir de Sant Benet. Com ja s'ha dit anteriorment, aquests eren els termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Rocafort, Vall dels Horts, Torroella, Maians i Les Preses. Cal tenir en compte, però, que entre els declarants que en l'índex del capbreu figuren en el terme de Sant Fruitós de Bages, n'hi ha també dels termes de Manresa i de Santpedor, raó per la qual el nombre dels capbrevants de Sant Fruitós seria força inferior al de 78 que ens dona la taula, ajustant-se probablement al nombre de capbrevants que tenia Navarcles. Molt similar a la distribució geogràfica dels declarants era també el repartiment dels 96 masos que capbrevaven a favor del monestir, la qual es pot veure en la taula núm. 24 que hi ha a continuació:

Taula 24: Masos presents en el capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.

Termes	Masos
Rocafort	18
Sant Fruitós de Bages, Viladordis i Claret	16

Maians i Castellfollit del Boix	13
Calders i Viladecavalls	12
Castellnou de Bages, Callús, Serraià, Oló, Avinyó i Artés	10
Torroella, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Mateu de Bages i Massana	10
Navarcles	7
Vall dels Horts	7
Talamanca	3
Total	96

Si bé es tracta d'un capbreu general, no hi consten totes les possessions del monestir de Sant Benet, doncs hi manquen les que aquest tenia al Vallès, a Barcelona, a l'Anoia, al Maresme i a Les Preses. No obstant, com a capbreu general que és, sí que contempla la major part de les propietats que aleshores pertanyien al monestir.

Entre els anys 1656-1679, el notari Josep Oliva confeccionà un altre capbreu general del monestir de Sant Benet, les dades del qual ens apropen força al capbreu de 1635. Declararen en el capbreu de Josep Oliva 158 confessants, els quals es distribuïen geogràficament com mostra la següent taula núm. 25:⁵²⁷

Taula 25: Declarants en el capbreu del notari Josep Oliva dels anys 1656-1679.

Termes	Declarants	Termes	Declarants
Sant Fruitós de Bages	61	Talamanca	3
Rocafort	22	Calders	3
Torroella	9	Avinyó	3
Viladecavalls	9	Sallent	3
Vall dels Horts	8	Òdena	3
Manresa	8	Viladordis	2
Maians	7	Sant Joan d'Oló	1
Castellnou de Bages	6	Sant Llogari	1
Navarcles	4	Castellolí	1
Serraià	4	Total	158

En aquest capbreu general de 1656-1679 continuaven dominant els declarants dels termes de la Baronia de Bages i, especialment, els de Sant

⁵²⁷ AHCM, Eclesiàstics, C-10. Capbreu general del monestir de Sant Benet de Bages del notari Josep Oliva, dels anys 1656-1679.

Fruitós de Bages. En aquest cas, només declararen 4 confessants de Navarcles, que en aquesta època es capbrevariaven a part. No obstant, aquest capbreu del notari Josep Oliva ens certifica, per les seves dades, la vigència de la geografia ja capbreuada pel monestir l'any 1635.

Amb l'estudi d'aquests capbreus es pot saber els censos que cadascun dels declarants pagava anualment al monestir de Sant Benet, així com també es podria tenir una estimació de les rendes censatàries que generaven anualment totes les propietats del monestir, encara que aquesta seria incompleta per la manca en aquests capbreus de les possessions de les comarques i termes ja mencionats. No obstant, s'ha optat per analitzar el que pagaven alguns declarants per tenir una idea del tipus de censos que recaptava el monestir anualment i els conceptes pels quals es pagaven. La següent taula mostra 15 confessions del capbreu de 1635, les quals corresponen a pagesos de mas.

Taula 26: Algunes confessions del capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.

Capbrevant	Lloc	Concepte	Censos
Bernat Serra i Payssa	Navarcles	mas Rocafort mas Puigonofre mas Marçet 32 peces de terra 5 horts	4 lliures, 6 sous i 20 ral 2,3 quarteres de blat, mig quartà d'ordi, mig quartà de civada i 1,3 quarteres de forment 2 gallines delme de fruits i de carn
Joan Solervicens	Navarcles	mas Solervicens 55 jornals de terra 1 hort Dret de pastura dels masos Horts i Casellas	3 lliures, 10 sous i 6 diners delme de fruits i de carn
Joan Aguilar	Navarcles	mas Aguilar mas Maurell 19 peces de terra 3 horts	1 lliura, 10 sous i 3 diners Mitja gallina 1,4 quarteres de forment, 10 quartans de civada, mig quartà d'ordi i mig quartà d'espelta delme de fruits
Joan Sala	Sant Fruitós de Bages	mas Sala de Ridor 8 peces de terra 2 horts	1 lliura i 10 diners 1 xai i 5 gallines 1,2 quarteres d'espelta i 1

				quartera d'ordi delme de fruits
Valentí Angla	Viladecavalls		mas Angla	7 sous 1 quartera de civada 2 gallines
Valentí Estrada	Viladecavalls		mas Estrada 1 pessa de terra	16 sous
Pere Golovart	Viladecavalls		mas Golovart	1 lliura i 6 sous 6 gallines 2 quarteres de civada, 2 quarteres d'espelta i 1 quartera d'ordi
Valentí Santesteve	Talamanca		mas Santesteve masos derruïts d'Aigüesmortes i Curucuch 2 peces de terra	1 lliura i 8 sous 2 gallines 7 lliures de cansalada 1 quartera de blat i 1,5 quarters d'oli
Valentí Uristrell	Rocafort		mas Uristrell mas Arboset masos derruïts de La Volta, Puigbell, Gallcurt i Trescol	19 sous i 6 diners 4 gallines 4 quarteres de civada i 3 quartans de forment delme de fruits i de carn
Salvador Serra	Rocafort		mas Serra de Ponsgrau mas derruït Balonas 2 peces de terres	2 lliures i 10 sous 2 gallines 2 quarteres de civada delme de fruits i de carn
Joan Rovira	Rocafort		mas Roviralta masos derruïts de Vilardell, Carosa, Posa, Planes i Garriga 2 peces de terra	1 lliura, 14 sous i 6 diners 2 quarteres de civada 2 gallines 1 lliura de cera delme de fruits i de carn
Anna Oliveras	Vall Horts	dels	mas Oliveras mas Poal derruït 1 casa 9 peces de terra 1 hort	1 lliura, 16 sous i 6 diners 7 gallines i 1 pollastre 8 quarteres de blat 1 lliura de cera delme
Francesc Torroella	Vall Horts	dels	mas Caselles 3 peces de terra	2 lliures, 9 sous i 10 diners 2 gallines 1,5 quarteres de civada i 3 quartans de forment
Josep Santmartí	Serraïma		mas Santmartí masos derruïts de Arribau, Puig,	3 lliures i 13 sous 2 xais

		Viladevall Campruell 2 peces de terra	i delme de fruits
Pere Rocasalbes	Serraïma	mas derruït de Rocasalbes	9 sous 1 perna de cansalada Mig corter d'oli 1 lliura de cera delme

D'aquestes 15 confessions, cal dir que 9 d'elles es refereixen a grans masos dels dominis del monestir de Sant Benet de Bages: Rocafort, Solervicens i Aguilar, de Navarcles; la Sala de Ridor, de Sant Fruitós de Bages; Uristrell, la Serra de Ponsgrau i Roviralta, de Rocafort; les Oliveres de la Vall dels Horts i Santmartí de Serraïma. Els censos pagats per aquests masos eren molt superiors a la mitjana pagada per la resta de vassalls del monestir. De totes maneres, considerant aquestes 15 confessions, es pot veure com es pagaven els censos al monestir de Sant Benet. Els censos monetaris es comptabilitzaven en lliures, sous i diners, i els censos en espècie, en blat, forment, civada, ordi, espelta, cera, oli, pollastres, gallines, xais, formatges, cansalada i pernes de porc, entre d'altres. A més, el monestir acostumava a cobrar el delme de fruits i també el de carn en moltes de les seves possessions.

Els confessants en el capbreu, per raó del mas o de la casa que ells habiten, reconeixen que “son y esser deuen homens propis solius y affogats de dit Monestir de Sanct Benet y obligats de fer y prestar totas las servituts reals y personals que los altres homens propis acostuman de fer y prestar a son senyor natural conforme los Usatges de Barcelona y constitucions generals de Cathalunya y altres de la terra.”

També destaca d'aquest capbreu l'impost de 3 sous que havien de pagar molts dels vassalls del monestir en concepte d'haver-se alliberat dels mals usos. A més, es reduïen algunes prestacions de treball antigues a censos en diner, com fou el cas de Joan Sala, pagès i senyor útil del mas de la Sala de Ridor, a qui fou reduïa “una jova ab son parell a sembrar y una jova ab un home y una bestia en lo batre” per 13 sous i 9 diners de cens, i es reduïen també algunes quantitats per diferents fets favorables al monestir, com fou el

cas de la reducció de 7 sisens de blat a Joan Aguilar, pagès i senyor útil del mas Aguilar de Navarcles, per haver venut la Vilella al monestir de Sant Benet. Aquests censos es pagaven al monestir els dies de Nadal i de la Mare de Déu d'agost, pagant-se la major part dels censos monetaris per Nadal i els cereals el 15 d'agost, la festa de la Mare de Déu. Alguna altra festivitat, com la de Sant Valentí i la de Sant Pere, també eren dies de pagament de censos al monestir, entre d'altres.

Al començament del capbreu hi ha una taula d'equivalències de prestacions medievals, algunes de les quals foren reduïdes en el mateix capbreu a censos fixos en moneda. D'entre aquestes hi ha la *primícia*, que equivalia a la trentena part; la *tasca*, que equivalia a l'onzena part; la *batadura*, que era la quinzena part; la *mitja batadura*, que era la trentena part; la *brasaria*, que equivalia a la vintena part; la *jova*, que era un jornal de llauradura; i la *tragina*, que era el treball de llauradura que es feia durant tot el dia amb un bou. En la mateixa taula introductòria del capbreu es pot veure la referència d'alguns mals usos que havien estat transformats en censos monetaris com ara la *intestia*, que equivalia a la tercera part dels béns mobles; la *cugúcia*, que equivalia a la tercera part de la dot de la dona en cas d'adulteri; el *mal conreu*, que era una quantitat que es prenia el rector de la parròquia una vegada a l'any; la *ferma d'espoli*, que era la desena part dels béns mobles; i la *masoveria*, que era la quantitat de terres que amb un parell de bous es podien conrear en un any. A més, en la referida taula introductòria també hi consten les equivalències d'algunes mesures antigues que en molts casos foren substituïdes també en el capbreu per un cens fix en moneda. Es tracta del *dotzè*, que equivalia a un quartà; la *mitgera*, que equivalia a 10 quartans; *tres punyeres*, que eren 2 quartans i mig; el *sextè*, que eren 8 quartans; i el *corter*, que eren 4 quartans.

La utilitat que tenien els capbreus pel monestir, com a prova de força de les seves possessions, havia provocat també en nombroses ocasions algunes revoltes antisenyorials i llargs processos judicials entre el monestir i els seus vassalls, sobretot quan el monestir pretenia endurir el seu domini rescatant drets de capbreu antigues, com ara les del segle XIV. Així doncs, el monestir havia d'anar amb cautela també a l'hora de capbreuar, doncs sovint

resultava més profitosa la condonació d'alguns deutes que la rigidesa en el cobrament, tal com es podrà veure en l'apartat següent.

3.3.2.1.1. Les capbrevacions conflictives

Per a la pagesia, la convocatòria d'una capbrevació obria un període d'incertesa i negociació dominat per l'amenaça de noves exigències senyoriales i per les seves estratègies per fer-se amb alous pagesos o el reconeixement d'altres béns que fins aquell moment no s'havien capbrevat. Dins la jurisdicció del senyor directe, l'emfiteuta ho tenia difícil per articular la seva defensa contra les argúcies del notari. Només podia apel·lar a l'Audiència per la seva sentència si disposava de prou diners i paciència per iniciar un llarg i costós procés. Per organitzar una vàlida resistència calia trencar el caràcter personal de la capbrevació per mitjà de generalitzar l'abast del conflicte i que esdevingués un conflicte comunal. Així, el procés de capbrevació que d'entrada convocava individualment una pagesia diferenciada de petits pagesos i emfiteutes benestants, transcendia aquest marc i esdevenia un moviment col·lectiu.⁵²⁸

La iniciativa del comú o de la universitat acudint a l'Audiència per obrir una causa judicial contra la capbrevació aconseguia aturar immediatament tots els procediments del jutge emfiteuticari designat pel senyor directe, que era el responsable de tractar qualsevol causa emfiteuticària i de capbrevació, segons el principi de *res emphyteuticaria* regulat per la Constitució de l'any 1291. D'aquesta manera el senyor directe tenia sempre la jurisdicció privativa sobre l'emfiteuta.⁵²⁹

---

⁵²⁸ OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors...*, pàg. 268.

⁵²⁹ *Ibidem*, pàgs. 264-265.

Així doncs, l'acció judicial contra la capbrevació, per poder prosperar, havia de prendre un caràcter comunal, que al mateix temps era una forma de contestació contra el senyor directe. Fou per aquest motiu que els comuns portaren sovint a la pràctica la iniciativa de pledejar a l'Audiència contra les capbrevacions dels seus senyors que consideraven abusives. S'iniciaven d'aquesta manera llargues causes judicials de capbrevació que podien durar molts anys. Tal com analitza Jordi Olivares, els motius sobre els quals es dirigia l'acció judicial del comú contra la capbrevació del senyor eren els següents: a) repulsa d'algun requeriment de la citació d'inici de capbrevació, rebuig del lloc, del termini de presentació dels títols o contra la quantia de les penes pecuniàries imposades en cas d'incompliment; b) desacord amb la voluntat senyorial d'imposar nous deures o, més generalment, de renovar-ne alguns d'antics, amb l'incompliment de privilegis atorgats a la pagesia; c) contra la coacció senyorial per fer-los capbrevar terres alodials; d) la negativa pagesa a reconèixer el domini directe, conseqüència d'un conflicte més ampli de reversió a la jurisdicció reial. Com assenyala el mateix Jordi Olivares, estudiós dels plets catalans a l'època moderna, la distribució de les causes de capbrevació es pot dividir entre tres sectors: els plets iniciats contra el ban i altres formalitats inicials de la convocatòria i els plets contra la capbrevació d'unes determinades exaccions, que junts comprenen la meitat dels litigis, i l'altra meitat, que l'ocupen les negatives a capbrevar.⁵³⁰

En el cas del monestir de Sant Benet, el problema de fons era el desgast de les rendes de les zones més allunyades i la resistència de molts vassalls a pagar. Per aquest motiu, s'incrementaren les capbrevacions i el recurs a la justícia fou constant per intentar salvar les rendes amb el cost que això suposava, doncs en moltes ocasions el monestir topà amb la resistència de comuns i de pagesos en contra de les capbrevacions. Aquestes esdevenien conflictives i requerien llargs processos judicials per a resoldre's.

Durant la seva etapa montserratina, el monestir de Sant Benet de Bages hagué d'afrontar un mínim de 27 plets per causa de capbrevacions. Aquests plets es relacionen a continuació ordenats per anys. Alguns d'ells, com el plet

---

⁵³⁰ *Ibidem*, pàgs. 268-271.

sobre la possessió del bosc de Malatosquera, a Les Preses, i el que enfrontà els comuns de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages contra el monestir de Sant Benet, no s'acabaren fins a la mateixa fi del monestir. La següent relació ha estat construïda a partir de les dades extretes d'un inventari dels lligalls del monestir de Sant Benet de Bages.⁵³¹

Taula 27: Plets del monestir de Sant Benet per causes de capbreuació.

Anys	Llocs	Plets
1595	Tona	Plet entre el monestir de Sant Benet i Damià Bartomeu, pagès del mas Tordera de Tona, per una capbreuació.
1612-1616	Sant Pere Sallavinera	Plet entre el monestir de Sant Benet i Jerònima de Foixà, referent a la possessió del mas Casulleras de Sant Pere Sallavinera
1620-1622	Barcelona	Plet entre el monestir de Sant Benet i el convent de Sant Francesc de Paula, referent al domini d'unes cases i horts a Barcelona.
1620-1835	Les Preses	Plet entre el monestir de Sant Benet i els regidors de la vila d'Olot sobre la possessió del bosc de Malatosquera.
1645	Sant Joan de Vilatorrada	Plet entre el monestir de Sant Benet i Pere Vilatorrada, pagès de Sant Joan de Vilatorrada, referent a una capbreuació.
1677	Navarcles	Plet entre el monestir de Sant Benet i Joan Bertran, pagès de Navarcles, per motius de capbreuació.
1668	Sant Jaume d'Olzinelles	Plet entre el monestir de Sant Benet i Francesc Mas d'Olzinelles, per assumptes de capbreuació.
1684	Manresa	Plet entre el monestir de Sant Benet i Jaume Arsaguet, ciutadà de Manresa, per qüestions de capbreuació.
1685	Manresa	Plet entre el monestir de Sant Benet i Francesc Font de la Serra, pagès de Manresa.
1693	Navarcles	Plet entre el monestir de Sant Benet i particulars de Navarcles, pels delmes i tasca de les Boixedes.
1698	Santpedor	Plet entre el monestir de Sant Benet i Ramon Lluçà, sobre la capbreuació del mas Lluçà de Santpedor.
1700	Navarcles	Plet entre el monestir de Sant Benet i Joan Casanovas, pagès de Navarcles, referent a una capbreuació.
1704	Avinyó	Plet entre el monestir de Sant Benet i Joan Abadal, pagès d'Avinyó, referent a una capbreuació.
1704	Rocafort	Plet entre el monestir de Sant Benet i Francesc Riudor, rector de Santa Maria de Rocafort, sobre la primícia de l'heretat de Santa Magdalena de Vilomara.
1710-1798	Sant Fruitós de Bages	Plet entre el monestir de Sant Benet i la Comunitat de Preveres de Santpedor, pels delmes i censos de Sant

⁵³¹ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

Fruitós i Claret.		
1711-1784	Navarcles Sant Fruitós	Plet de capbreuació entre el monestir de Sant Benet i els pagesos de Navarcles.
1734	Castellfollit de Riubregós	Plet entre la universitat de Castellfollit de Riubregós i el monestir de Sant Benet, referent a una capbreuació.
1750-1752	Mediona	Plet entre el monestir de Sant Benet i Antoni Ferrer, senyor de la quadra dels Agulladols, per la possessió del mas de Sant Benet.
1752	Castellfollit de Riubregós	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Tribunal Acadèmic de Cervera, sobre unes possessions al terme de Castellfollit.
1756	Torroella	Plet entre el monestir de Sant Benet i la Seu de Manresa, referent a la possessió del mas Vilella de Torroella
1761-1791	Gallifa	Plet entre el monestir de Sant Benet i Josep Girbau i Pujades, ciutadà honrat de Barcelona, sobre el domini directe d'unes peces de terra en el terme de Gallifa.
1761-1795	Castellfollit de Riubregós	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Duc de Cardona, referent a la capbreuació del terme de Castellfollit de Riubregós.
1763-1773	Santa Maria del Corcó	Plet entre el monestir de Sant Benet i Maria Joana de Vilaplana, referent al domini del mas Torrent.
1774-1776	Santpedor	Plet entre la universitat de Santpedor, el bisbe de Vic i el monestir de Sant Benet, referent a una capbreuació.
1791	Castellfollit de Riubregós	Plet entre el monestir de Sant Benet i Pau Torreguitart, pagès de Castellfollit, i altres pagesos de Torà, sobre la negativa d'aquests darrers a pagar primícies.
1799	Sant Joan d'Oló	Plet del monestir de Sant Benet pel domini del mas Espinalt de Sant Joan d'Oló.
1816	Rocafort	Plet entre el monestir de Sant Benet i Víctor Faura, rector de Rocafort, referent als delmes de Rocafort.

D'aquests 27 plets sobre causes de capbreuació, 5 tingueren lloc durant les darrerries del segle XVI i la primera meitat del segle XVII, 7 durant la segona meitat del segle XVII, 5 durant la primera meitat del segle XVIII i 10 durant la segona meitat del segle XVIII i les primeries del segle XIX. Amb aquestes dades ofertes per la relació es pot constatar que la proliferació d'aquests plets s'incrementà força durant la segona meitat del segle XVIII, quan el règim senyorial es trobava en plena decadència. A més, en aquest període, el monestir mantenia entre tres i quatre procuradors i tres o quatre advocats per gestionar els plets que tenia interposats, que probablement eren més i tot dels que s'han pogut referir en la relació. Cal dir també que els plets per raó de possessió d'aquest darrer període del segle XVIII tenien una transcendència molt superior a la dels plets del segle XVII i principis del XVIII, doncs ja no es tractava de pledejar amb particulars, sinó que en aquest període es

pledejava amb les universitats i importants institucions. És per això que els costos del monestir en matèria de plets es dispararen també durant aquest període, tal com es pot comprovar en la següent taula núm. 28, que informa de les lliures gastades en plets pel monestir i el percentatge que representaven aquestes sobre el total de la despesa del monestir en els referits quadriennis:⁵³²

Taula 28: Quantitats gastades pel monestir en plets durant els anys 1697-1701.

Quadriennis	Lliures gastades en plets	Percentatge sobre el total de la despesa
1697 -1701	351	3,5 %
1701-1705	300	3,3 %
1705- 1709	56	0,6 %
1709- 1713	423	3,2 %
1713-1717	83	0,7 %
1801-1805	6.989	43,9 %
1805-1809	1.618	16,1 %
1814-1818	1.761	11 %
1824-1828	986	12 %
1828-1832	1.857	21,9 %

En aquesta taula es veu perfectament com durant els primers anys del segle XIX, la quantitat de lliures gastades en plets s'havia incrementat de manera desmesurada. Destaquen sobretot les 6.989 lliures que durant el quadrienni de 1801-1805 es gastaren en plets. De fet, els plets eren molt cars. Calia pagar tota la documentació originada i els sous dels procuradors, advocats, causídics i, fins i tot, dels doctors de l'Audiència, que cobraven uns sous altíssims. La maquinària judicial tenia un cost molt elevat per poder-lo afrontar un pagès en solitari. Sovint, les universitats havien de demanar censals per tal de sufragar les despeses dels plets que interposaven.⁵³³ Òbviament, pel monestir de Sant Benet els plets també tingueren un cost prou important tal com es pot apreciar en la taula anterior, sobretot, durant les seves darreries com a tal, la primera meitat del segle XIX. No obstant, les pèrdues eren més importants encara si es renunciava a cobrar determinades rendes, motiu pel qual pledejar acabava sent

⁵³² ACA, Monacals Universitat, Vol. 112. Llibre de la despesa dels anys 1697-1715.

molts cops el mal menor per la hisenda del monestir. En la visita que féu a Sant Benet de Bages l'any 1693 l'abat de Montserrat P. Francesc de Cordelles, aquest ordenava a l'abat del monestir, sota pena de suspensió del seu títol durant sis mesos, que “siga y mande seguir las causas introducidas al presente, assi en la Real Audiencia como en qualquier otro tribunal.” El motiu era “el poco cuidado que haviendo en conservar los bienes, tierras y señorios que esta casa tiene en diferentes partes, dexandose usurpar mucha parte de ellos lo que ha sido de grave detrimento para dicha casa pues a mas de perder dichas tierras y señorios, a ocasionado el haver de introducir algunas causas en la Real Audiencia y otros tribunales para su recuperacion, lo que a ocasionado no poco gasto.”⁵³⁴ Davant d'aquest panorama de pèrdua constant de rendes a mesura que avançava el segle XVIII, el monestir s'estimava més capbrevar i avançar per la via judicial si era necessari, abans que renunciar a cobrar les seves rendes; si bé també és cert que en moltes ocasions, el monestir preferí renunciar a una part dels seus drets, abans que exposar-se a perdre-ho tot. Les reunions del capítol del monestir analitzaven contínuament peticions de reducció de censos que feien alguns pagesos, moltes de les quals s'acceptaren amb la consideració de que més valia cobrar alguna cosa que no pas no cobrar res, com s'augurava en molts casos. Per aquest motiu, la suavització dels pagaments era també una pràctica constant.⁵³⁵

D'entre els diferents plets per causes de capbreu que hagué d'afrontar el monestir de Sant Benet de Bages, destacà per la seva durada, el que enfrontà el monestir de Sant Benet amb els particulars de Navarcles durant els anys 1711-1784. Aquest plet, estudiat per Elisa Badosa,⁵³⁶ s'inicià l'any 1711 quan els pagesos de Navarcles es negaren a pagar el delme dels llegums i verdures, argumentant que aquests no s'havien pagat mai. Es va intentar una concòrdia segons la qual es perdonava la meitat del delme d'aquell any, a canvi de que es pagués els altres anys. D'aquesta manera, s'evitava un plet i el

---

⁵³³ OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors...*, pàgs. 82-83.

⁵³⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 146-147.

⁵³⁵ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

⁵³⁶ BADOSA I COLL, Elisa (1983): “Procés d'una resistència pagesa. El poble de Navarcles contra el monestir de Sant Benet de Bages”, *Actes del I Col·loqui d'Història Agrària*. València: Institut Alfons el Magnànim, pàgs. 411-424.

monestir aconseguia “entrar en posesión de recibir el diezmo de las legumbres que antes no pagaban.”

L’any 1774 un propietari de Navarcles inicià un plet en negar-se a pagar el delme del mill, el qual fou secundat ben aviat per força propietaris del terme, 53 a finals de 1776. La resolució de l’Audiència ordenà que fos pagat el delme fins i tot el dels anys endarrerits.

L’any 1780, amb motiu de la capbreuació del terme que estaven fent el monestir i el capítol de canonges de Vic, s’originà un nou plet motivat per un suposat augment de censos i càrregues respecte l’anterior capbreu. Els pagesos van recórrer a l’Audiència i van interposar un plet, negant-se a reconèixer la qualitat de senyors directes de la terra en cap de les dues institucions capbreuants. L’apoderat dels pledejants, Rafel Vidal, explicava la situació amb aquestes paraules: “molestando a mis prales el venerable Dean y Cabildo de la Santa Iglesia de Vich y el venerable Abad y Real Monasterio de San Benito de Bages, aquel pretendiendo sobre las tierras del término de Navarcles, un dominio directo que jamás habían reconocido, este exigiéndoles sobre las mismas tierras nuevos exorbitantes derechos a que contradecían los cabreos del propio término, y una larga immemorial pasión se vieron obligados a introducir este pleyto a fin de que quedase abolido el tribunal de cabrevación.”⁵³⁷ El mateix apoderat seguia dient que “muchos de mis prales atraídos con promesas intimidados con amenazas, vexados por varios medios opresivos y engañados condescendieron a hacer ciertas confesiones con las quales ni presumían ni pueden presumirse.” En aquesta capbreuació el jutge emfiteuticari era l’alcalde de Manresa, que segons el document, es desplaçà a Navarcles per exigir als veïns que firmessin les escriptures de confessió en favor del monestir i del capítol de Vic. Segons el document, aquesta capbreuació, pel seu caràcter inesperat, creà tant “temor y turbación en aquel pueblo que las mugeres lloraban, y los vecinos se han ausentado de sus casas, sin que hayan bastado para hacerles comparecer en presencia del Alcalde los repetidos mandatos penales por este impuesto.” Degut a aquests esdeveniments, l’apoderat Rafel Vidal demanava al capítol de Vic i al

---

monestir de Sant Benet que “cesen y se abstengan de todas molestias y perturbaciones relativas al dominio directo y derechos a el anexos que pretendan sobre las tierras del término de Navarcles.”

Al cap d'un any, l'any 1782, el rector i cinc veïns més de Navarcles interposaven un altre plet contra el monestir i el capítol de Vic. La sentència arribava l'any 1784, donant per bona la capbreuació. Aleshores, però, hi havia un plet molt més important obert entre el monestir de Sant Benet i Navarcles, que afectava al domini jurisdiccional del monestir, tal com es podrà veure més endavant.

3.3.2.2. Els arrendaments

La diferència fonamental entre l'emfiteusi i l'arrendament es troba en la durada del contracte. Mentre que l'emfiteusi implicava un llarg termini, l'arrendament acostumava a tenir una durada de tres o quatre anys. El curt termini podia beneficiar l'arrendador perquè entre arrendament i arrendament tenia la possibilitat d'augmentar els preus, mentre que en l'emfiteusi la pensió anual es mantenia amb el pas dels anys. No obstant, el llarg termini implicava gairebé sempre una millora de la propietat, ja que al pagès li interessava més treure el màxim profit d'una terra que posseïa quasi a perpetuïtat, en canvi, en l'arrendament, per tres o quatre anys, a l'arrendatari no li valia la pena de millorar un bé que potser després s'adjudicaria a una altra persona.⁵³⁸

A partir del segle XIV era ja habitual que els senyors feudals arrendessin els béns, drets i serveis de la seva baronia. Es tractava d'arrendaments temporals de determinats béns, serveis o drets dominicals. Mai es cedien, però, els drets jurisdiccional i molt menys encara l'administració de la justícia, la designació

---

⁵³⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Informe sobre el litigi entre particulars de Navarcles i el monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1781.

⁵³⁸ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàg. 163.

dels seus oficials i els drets de fadiga i de lluïisme. Els arrendataris podien ser una o més persones, del mateix terme o de fora, i havien de comptar amb fiadors que els avalessin. L'arrendament s'adjudicava generalment en pública subhasta al millor postor, d'acord amb uns plecs de condicions prèviament elaborats.⁵³⁹

El monestir de Sant Benet posseïa, a part de la gran extensió territorial ja referida, serveis comunitaris de monopoli senyorial. El monestir, com a senyor, tenia el dret a instal·lar i a explotar qualsevol servei comunitari i, en tot cas, podia autoritzar-se la instal·lació a favor d'una universitat o d'un particular, establint aquests serveis a canvi d'una contraprestació econòmica. D'entre aquests serveis destaquen les tavernes, les fleques, els hostals i els molins. El monestir, durant la seva època montserratina, deixava l'explotació directa d'aquests serveis i els arrendava per un temps determinat a canvi d'una renda anual. Al mateix temps, la possessió senyorial dels monopolis implicava el dret senyorial d'obligar els vassalls a usar els seus serveis i a prohibir que se n'instal·lessin de privats, almenys sense la seva autorització, o que se n'utilitzessin d'altres de fora del seu districte senyorial. El proteccionisme abusiu vers aquests serveis tenia part de la seva raó de ser en els importants ingressos que aquests generaven al senyor. Hi havia també un gran interès per part del senyor en reservar-se aquests monopolis comunitaris per tal de controlar l'activitat econòmica dels seus vassalls. D'altra banda, quan el senyor cedia en arrendament l'explotació dels serveis ho feia amb els drets i deures inherents: tots els vassalls seguien obligats a acudir-hi amb les càrregues fixades i satisfien els mateixos drets que abans percebia directament la senyoria.⁵⁴⁰

El monestir, a més d'arrendar els seus serveis comunitaris, arrendava també, sobretot a finals del segle XVIII i principis del XIX, els seus censos, delmes i primícies a particulars, a canvi d'una quantitat fixa en diners. D'aquesta manera es traspassava la responsabilitat de cobrar els impostos de la renda de la terra a un particular, coneixedor del terreny, que procuraria cobrar fins a l'últim sou, doncs l'arrendament de censos permetia una desviació de

---

⁵³⁹ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova (segles XII-XIX)*. Vol. II. Barcelona: Fundació Noguera, pàg. 691.

⁵⁴⁰ *Ibidem*, pàgs. 548-549.

l'excedent pagès cap a l'arrendador, és a dir, cap a la nova burgesia en formació.⁵⁴¹

3.3.2.2.1. La tenda, la fleca, la taverna, l'hostal i la carnisseria

Com explica Fortià Solà, el monestir de Sant Benet era senyor directe dels drets: a) d'hospitar o de tenir hostal; b) de macell o carnisseria; c) de gavella o de tenda i taverna, en les quals es venia peix salat, sal, oli, arròs, pinyons, avellanes, salses, confitures, aiguardent, tabac, espardenyes, cordes, civada, ordi i altres espècies; d) de mesurar vi, oli, blat i altres grans. Sobre cadascun d'ells gravitava un cens especial, ja fos en metàl·lic o en espècie; així, per exemple, el carnisser havia de dur al monestir totes les llengües dels bous que es mataven. La importància d'aquests tipus de drets senyorials anava unida al creixement dels pobles dependents del monestir; per la qual cosa, aquest, que en un principi havia mantingut aquests establiments per compte propi, els acabà traspasant a les universitats de cadascun dels seus termes en concepte d'arbitris municipals, reservant-se, això sí, un cens a canvi, que en algunes ocasions fou condonat.⁵⁴²

A Navarcles, l'any 1547 l'abat del monestir P. Joan de Pinós arrendava a Joan Serra, batlle del terme, i als seus fills, dos establiments de serveis a la comunitat que posseïa el monestir: la tenda, que servia també d'hostal i de taverna, i la carnisseria.⁵⁴³ Les raons que al·legava l'abat per aquest arrendament eren “que el dit poble s'escau a la vora del camí ral que va a Barcelona des de molts llocs, per lo qual no s'aturen a ell molts vianants tan de peu com de cavall, pera que en virtut del present establiment el dit poble prenga major increment, y els transeunts sian més ben tractats, y pera que del

---

⁵⁴¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàg. 423.

⁵⁴² SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 178.

⁵⁴³ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa, pàg. 58.

mancament en dit lloch d'hostatge, fleca, etc, no se'n segueixi cap perjudici.”⁵⁴⁴ El preu d'aquest arrendament fou de 40 sous anuals, 20 per l'abat del monestir i 20 per l'obra de l'església del monestir. A més, l'arrendador havia d'ensorrar la carnisseria vella i fer-ne una de nova a la plaça pública.

Els arrendaments de la tenda i de la carnisseria eren força cars per la gent del poble i per la família Serra, aleshores la més benestant del poble, motiu pel qual acabà deixant l'arrendament. Posteriorment el monestir reduí la prestació anual i, a principis del segle XVII, l'abat P. Antoni Corona reduïa a 15 sous anuals l'arrendament de la carnisseria (10 sous) i de la tenda (5 sous). Els arrendataris d'aquests establiments eren persones arrencades del poble: el teixidor Ramon Bonavall (s. XVI) i el paraire Valentí Solervicens (s. XVII), entre d'altres.⁵⁴⁵ La carnisseria servia com a escorxador municipal i era l'únic lloc on es podia vendre carn.

La taverna no donava tants beneficis com la carnisseria, aquests eren més aviat escassos, motiu pel qual el seu arrendament tenia ben pocs pretendents, passant-se moltes temporades sense fer-se nous arrendaments per manca de voluntaris. La tenda, en canvi, sí que tenia força rendiment. S'hi venia oli, peix, llegums, arròs i altres queviures. L'any 1698 s'arrendava triennalment a Jaume Graner, polvorer, pel preu de 20 lliures, i el 1730 a Manuel Altimiras, pel preu de 30 lliures. L'any 1805 ja hi havia dues tendes al poble. Pel que fa a la fleca, aquesta en els seus orígens anava conjuntament amb la tenda, però al segle XVII, ja n'hi havia dues al poble. Els preus eren controlats pel monestir, quedant una mica limitats els guanys dels arrendataris.⁵⁴⁶

També l'any 1596, l'abat de Sant Benet establí a Benet Oliveras, pagès de Sant Fruitós de Bages, la fleca, la taverna i l'hostal d'aquest terme a canvi d'un cens anual de 30 sous. L'any 1612 es feren unes noves ordinacions sobre la fleca i la taverna del municipi.⁵⁴⁷ A finals del segle XVII hi hagué un plet entre el monestir de Sant Benet i la universitat de Sant Fruitós sobre els

---

⁵⁴⁴ *Ibidem*, pàg. 59.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, pàgs. 61-63.

⁵⁴⁶ *Ibidem*, pàgs. 65-68.

arbitris municipals. L'any 1694, la Reial Audiència del Principat dictava sentència a favor del monestir, arribant-se però a una concòrdia en què es convenia que Sant Fruitós satisfaria les llengües dels bous per dret de macell, 30 sous anuals per la gavella i 27 dobles i mitja d'or per la mesura.⁵⁴⁸ Aquest darrer era un altre dels drets que arrendava el monestir de Sant Benet i la resta de senyors feudals. Aquesta prerrogativa comportava molt més que el simple fet de posseir uns pesos i unes mesures, implicava el dret a fixar els patrons en sentit ampli (per a fruits, de superfície i de longitud) que havien d'usar els vassalls.⁵⁴⁹ Era un arrendament força interessant, sobretot en moments de bona collita.

Les universitats de Navarcles i de Sant Fruitós, els nuclis més importants de la Baronia de Bages, acabaren controlant aquests serveis comunitaris del monestir de Sant Benet i es dedicaren a arrendar al millor postor cadascun d'aquests serveis, esdevenint una de les fonts d'ingressos de les arque municipals. D'aquesta manera, el monestir cedia una de les seves prerrogatives a favor dels pobles de la seva baronia.⁵⁵⁰

3.3.2.2.2. Els molins

Els molins en una zona eminentment agrícola constituïen un dels serveis més importants que la senyoria monopolitzava, doncs aquests eren indispensables per a l'obtenció de la farina i de l'oli. Els conreus de cereals, les olives i altres fruits requerien una posterior trituració més o menys acurada, i el molí hidràulic fou, sens dubte, l'element més significatiu de tot aquest procés. Les dificultats de la

---

⁵⁴⁷ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-8 (13). Ordinacions sobre la fleca i la taverna de Sant Fruitós de Bages, de l'any 1612.

⁵⁴⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 178.

⁵⁴⁹ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 577.

⁵⁵⁰ FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

seva instal·lació eren considerables, doncs es requeria disposar jurídicament d'un corrent d'aigua i poder sufragar les despeses de la construcció i manteniment, d'aquí que la major part dels molins fossin d'origen senyorial, doncs només els senyors estaven ben posicionats per poder edificar molins.⁵⁵¹ Per altra part, els molins esdevingueren un servei per a la comunitat i alhora un monopoli importantíssim per al senyor, doncs els vassalls havien d'anar a moldre forçosament als molins senyorials, encara que en alguns casos el senyor autoritzés els seus vassalls a anar a moldre a d'altres indrets, a canvi del pagament d'un nou tribut anual.⁵⁵²

Com indica Albert Benet, la transformació de cereals en farina sembla ser una de les primeres activitats industrials del terme antic de Manresa. Des del segle X es tenen nombroses notícies de molins a la comarca del Bages i alguns d'ells en propietat del monestir de Sant Benet, ubicats en bona part a la riba del Llobregat. D'entre aquests molins en propietat del monestir de Sant Benet destacaven ja des de temps medievals els situats al terme de Sallent, al Pont de Cabrianes, al Golovart, al Pont Vell de Navarcles i a l'Angle (al costat del monestir), entre d'altres.⁵⁵³ Eren molins fariners, indispensables per a l'elaboració del pa de cada dia. Estaven instal·lats en sòlids edificis de pedra on hi havia l'obrador, lloc on es feia la mòlta, i a sota d'un o diversos túnels, anomenats carcabà o cacau, on hi havia les rodes hidràuliques o rodets. Per recollir l'aigua del riu i conduir-la fins al molí, hi havia una presa o resclosa i un canal o bé una petita sèquia. Una bassa servia per tenir una bona reserva d'aigua i per regularitzar l'aportació del líquid al rodet. Aquesta aportació es feia per mitjà d'una canal inclinada que feia que el doll d'aigua incidís amb força sobre les paletes còncaues del rodet. Aquest rodet, d'1 a 1,5 metres de diàmetre, era de fusta i reforçat amb un cercol metàl·lic, i girava en un pla horitzontal al voltant del seu eix, que era vertical. L'aigua, després d'haver impulsat el rodet, s'escorria pel càrcava i retornava al riu. Les moles eren dues: la superior o volandera, que girava juntament amb el rodet i l'arbre, i la inferior o sótana, que era fixa. Entre totes dues s'introduïa el blat per sofrir la mòlta. Les dues moles eren de

---

⁵⁵¹ CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona...*, pàg. 336.

⁵⁵² SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 557.

⁵⁵³ BENET I CLARÀ, Albert (1985): *Història de Manresa. Dels orígens al segle XI*. Manresa: autor-editor, pàgs. 377-396.

pedra i força gruixudes. Tenien un forat central i unes incisions en forma de petits canals que facilitaven la mòlta i ajudaven a desplaçar-se el gra, el segó i la farina obtinguda.⁵⁵⁴

El funcionament del molí exigia diferents feines: descarregar sacs, regular el nivell de l'aigua que queia al cèrcol, vigilar el funcionament de les moles, recollir la farina en els sacs, netejar periòdicament els conductes, reparar les moles, acomodar els animals i els carros dels usuaris. Aquesta feina la feien els moliners, la major part dels quals no eren amos del molí on treballaven, sinó que el tenien en arrendament i havien de cedir una part dels beneficis al propietari, el senyor feudal, o bé li havien de pagar un cens anual. Els moliners estaven sotmesos al perill d'inundacions i crescudes del riu, que sovint els deixaven aïllats o, fins i tot, destruïen una part de les construccions del molí. La major part dels usuaris els portaven el gra poc després d'haver-lo segat i batut; si estava massa humit, s'havia d'estendre a terra fins que s'assequés.

L'any 1693 el majordom del monestir de Sant Benet establí a Joan Solervicens, pagès i possessor del mas Solervicens, el permís per poder edificar un molí fariner en el terme de Navarcles i el dret a poder prendre l'aigua necessària del Llobregat per poder fer anar el molí. Per raó d'aquest establiment, Joan Solervicens, aleshores també batlle de Navarcles, es comprometia a “moldrer de franch lo blat, que serà menester per lo gasto de dit Monastir”, amb la condició que si algun dia el monestir perdia la propietat de les aigües, els Solervicens només haurien de pagar un cens anual de dos capons al monestir. L'abril de 1694 el Batlle General de les Aigües establia la facultat de construir i edificar un molí fariner al Llobregat a favor de la universitat de Navarcles. Aquesta, presidida per Joan Solervicens, transferia a ell mateix l'1 d'agost de 1694 la facultat obtinguda del Batlle General de les Aigües. El monestir pretengué edificar una sèquia molt a prop del molí que s'estava fent Joan Solervicens i aquest, perillant les seves aigües, posà un plet contra el monestir. L'any 1751 ambdues parts arribaren a una concòrdia que comprometia a Joan Solervicens a moldre “lo acostumat blat per lo us de vint

---

⁵⁵⁴ BOLÓS, Jordi; NUET, Josep (1998): *Els molins fariners*. Barcelona: Metres, pàgs. 16-47.

entre monjos y familiars del referit monestir de Sant Benet de Bages com son al present, ó fins a vint y quatre y no mes, comprehenenti tambe lo blat que se gasta y consum per las caritats dels pobres, que acostuman a acistir a demanarla en la porteria de dit monastir.” El monestir prometia a Joan Solervicens 1 lliura i 14 sous anuals per la moltura. No obstant, si algun dia s’espatllava la resclosa del monestir, els Solervicens restaven exempts de fer la mòlta pel monestir fins que no estigués arreglada la resclosa, i al mateix temps, en cas de no donar l’abast, era prioritari moldre pel monestir abans que per la gent de Navarcles.⁵⁵⁵ Aquest molí representà a la llarga uns importants ingressos pel mas Solervicens.

A principis del segle XIX, el monestir de Sant Benet establia a Sebastià Padró, pagès de Navarcles, el dret a construir un molí fariner, i a Sebastià Tàpies, teixidor de llana del mateix terme, el dret a edificar un o més molins bataners al Llobregat.⁵⁵⁶ Aleshores el monestir de Sant Benet posseïa també un salt d’aigua i un molí bataner en el terme de Sallent, que el tenia arrendat a Valentí Casajoana. El monestir inicià un plet contra aquest per considerar que li havia usurpat les aigües sobrants del salt d’aigua, que eren de domini útil del monestir.⁵⁵⁷

Alguns antics molins fariners que el monestir posseïa des de l’edat mitjana en diferents termes de la Baronia de Bages i d’altres indrets es transformaren en molins bataners durant la segona meitat del segle XVIII, quan la indústria tèxtil començava a desenvolupar-se de manera considerable per la comarca. No obstant, el monestir en continuava cobrant censos anuals en concepte d’arrendaments.

---

⁵⁵⁵ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-7 (24). Establiment per a la construcció d’un molí fariner fet pel monestir de Sant Benet a Joan Solervicens, pagès de Navarcles.

⁵⁵⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-7 (78). Establiments per a la construcció de molins al Llobregat, de l’any 1807.

⁵⁵⁷ BENET I CLARÀ, Albert (1989): “Les fargues d’aram i de filferro de Sallent al segle XVIII”, *Miscel·lània d’Estudis Bagencs*, núm. 6. Manresa: Centre d’Estudis del Bages, pàgs. 60-61.

3.3.2.2.3. Els arrendaments dels drets senyorials

Els arrendaments de rendes i drets senyorials constitueixen la millor font per a l'estudi de les fluctuacions i de la tendència seguida pels ingressos de la classe senyorial. Com indica Montserrat Duran, a Catalunya els delmes juntament amb la resta de drets jurisdiccionals, senyorials i censos emfitèutics, no acostumaven a ser, durant l'època moderna, recol·lectats directament pels seus perceptors, sinó que aquests procedien a arrendar-los, per la qual cosa s'introduïa un factor nou de variació que feia disminuir, encara més, el grau de fiabilitat de la relació entre l'import de l'arrendament i la producció. Cal tenir present que les fluctuacions dels arrendaments de delmes i rendes senyorials podien ser degudes, tant a un increment o disminució de la producció com a variacions del valor que representaven. Els censos i drets podien modificar-se com a conseqüència d'establiments nous, de reducció de les càrregues senyorials i de la incidència de les oscil·lacions dels preus agrícoles.⁵⁵⁸

Llorenç Ferrer dividí la pràctica dels arrendaments de drets senyorials al Bages durant la segona meitat del segle XVIII i principis del XIX en tres aspectes: a) l'extensió dels arrendaments per la comarca; b) la pràctica dels subarrendaments i c) els grups socials que hi participen.⁵⁵⁹ Constatà que la pràctica dels arrendaments dels drets senyorials era molt freqüent a tota la comarca, doncs la major part dels senyors feudals de la comarca arrendaven els seus drets senyorials a particulars. Aquesta pràctica d'arrendar els drets senyorials que fou la fórmula gairebé única de fer efectiva la renda senyorial al Bages. No obstant, també destacava la pràctica dels subarrendaments, pràctica força corrent, que permetia obtenir una rendibilitat a l'arrendatari sense fer res, simplement subarrendant en parts més petites per un preu en conjunt més elevat, per la qual cosa calia tenir el capital disponible per

---

⁵⁵⁸ DURAN I PUJOL, Montserrat (1984): *Renda i producció agrària (ss. XVI-XVIII) a Catalunya: l'Alt Urgell, el Tarragonès, la Conca de Barberà i el Baix Empordà*. Vol. I. Tesi doctoral inèdita. Pàg. 85.

realitzar l'operació; i, en segon terme, democratitzava la participació en els arrendaments perquè el capital necessari per accedir a una part disminuïa i els grups socials que hi podien participar eren més amplis. De totes maneres, per a rendibilitzar el subarrendament calia maximitzar tot el possible l'extracció d'excedent al camperol.

Segons les dades aportades per Pierre Vilar, sobre un total de 1.000 arrendataris de drets del Patrimoni Reial durant el segle XVIII, 239 eren pagesos benestants, 264 de professions comercials, 400 menestrals urbans i 74 membres de professions liberals.⁵⁶⁰ A Manresa, segons Llorenç Ferrer, els arrendataris dels delmes de les veremes entre els anys 1701-1800 eren el 46,1 % artesans, el 19,5 % pagesos i el 15,8 % blanquers. Es tractava, però, de petits arrendaments que no pujaven molts diners i que eren assequibles a ciutadans d'una posició social no privilegiada.⁵⁶¹ El mateix anàlisi assenyala que a mesura que avançà el segle XVIII els arrendaments es feien per tres anys i a un sol individu, a diferència dels arrendaments anteriors en què hi participaven diversos individus, i que els pagesos gairebé no figuraven mai en els arrendaments més importants. Alguns dels arrendataris d'aquests drets senyorials passarien a ser posteriorment membres de la burgesia urbana de Manresa i els arrendaments serien per a ells, un mecanisme d'acumulació de capital, que igualment, també aprofitava la pagesia benestant per acumular i consolidar-se com a burgesia agrària.⁵⁶²

El monestir de Sant Benet de Bages portà a la pràctica els arrendaments dels seus delmes i censos, entre d'altres drets senyorials, durant l'època moderna. Tal com es pot veure en la relació que figura en l'annex d'aquest treball de tots els arrendaments de drets senyorials fets pel monestir i actualment conservats en els arxius de la Corona d'Aragó i Montserrat, a finals del segle XVII ja eren força freqüents els arrendaments dels drets senyorials al monestir de Sant Benet de Bages, sobretot a partir de 1687, any d'inici d'una important relació localitzada de tots els arrendaments d'aquest

---

⁵⁵⁹ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàgs. 423-428.

⁵⁶⁰ VILAR, Pierre (1966): *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. III..., pàgs. 540-541.

⁵⁶¹ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàgs. 425-426.

tipus realitzats fins l'any 1715.⁵⁶³ Aquesta tendència a arrendar els drets senyoriais es perllongà i probablement també s'incrementà a mesura que avançava el segle XVIII i a principis del segle XIX, encara que la manca de documentació sobre arrendaments durant una part del segle XVIII, no ens permet de constatar-ho. De totes maneres, les complicacions en el cobrament de les rendes que hi havia en aquest període, quan els plets per causes de capbreuació i les negatives a pagar per part dels pagesos cada cop eren més constants, avalarien aquesta hipòtesi, doncs per estalviar-se les dificultats que els senyors es trobaven a l'hora de percebre les seves rendes senyoriais, era més còmode arrendar-les per tal d'obtenir una quantitat fixa en diners. Aquesta fou la pràctica que seguí el monestir de Sant Benet de Bages i molts altres senyors feudals. Els arrendataris ja es responsabilitzaven de cobrar fins a l'últim cens per tal d'obtenir beneficis.

El monestir, com la resta de senyors feudals, adjudicava els arrendaments de drets senyoriais, bàsicament els censos i els delmes, mitjançant la subhasta pública i adjudicant-se al millor postor. El nunci llegia a la plaça del poble, generalment a la de Sant Fruitós de Bages, la taba o plec de condicions a què havien d'acollir-se els interessats. A través dels requisits exigits es pot establir quina era la durada dels arrendaments i la forma de pagament, l'obligació de l'arrendatari de presentar dos avaladors que es farien càrrec dels pagaments en cas que l'arrendatari no pogués fer-ho i l'obligació també per part de l'arrendatari de córrer amb les despeses del corredor i el notari que havia signat l'acte. Algunes d'aquestes indicacions poden veure's en aquest arrendament de l'any 1783 reproduït a continuació dels censos i delmes que el monestir de Sant Benet posseïa en els termes de Sallent, Artés, Serraiima, Avinyó i Cabrianes:⁵⁶⁴

En nom de Deu sia Amen : Jo P. de Fr. Mariano Castelló
Majordom, y Prior (...) per lo temps de quatre anys, y quatre
cullitas, que comenserán a correr lo primer dia del mes de Maig

---

⁵⁶² *Ibidem*, pàg. 428.

⁵⁶³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 71. Relació d'arrendaments de delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages, realitzats a la plaça de Sant Fruitós entre els anys 1687 i 1715, amb durada de tres anys cadascun.

⁵⁶⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Arrendament dels censos del monestir de Sant Benet de Bages a Sallent, Artés, Serraiima, Avinyó i Cabrianes, de l'any 1783.

proxim vinent, y finiran lo ultim dia del mes de Abril del any mil setcents vuitanta, y set; De mon grat, y certa ciencia Arrendo, y per títol de arrendament otorgo, y concedesch a vos Francesca Sanpere viuda de Joseph Sanpere Pages, que fou de esta ciutat de Manresa ausent, y per vos Maurici Sanpere Veler de la mateixa ciutat vostre fill, y Pror present y avall acceptant, y als vostres, y a qui vos voldreu, durant dit temps, com a mes donant en lo encant publich: tots los delmes, y censos, que lo molt Ilre. Sr. Abat, y Rl. Monastir de St. Benet de Bages reb, y acostuma a rebre, y arrendar en las vilas, llochs, y termes de Sallent, Artés, Serraïma, Aviñó, y Cabrianas del Bisbat de Vich, y corregiment de la present ciutat de Manresa. Lo qual arrendament fais en dit nom aixis com millor se pot dir, y entendre ab los pactes continuats en la tabla, que es del tenor seguent= (...) en lo arrendament no van compresos los delmes, y censos, que estan en litigi, ni las que novament se declararán a favor de dit Ilustre Sr. Abat y Rl. Monastir, ni tampoc los lluhismes, y tersos, que per rahó de qualsevols transportacions espectaran a dit Rl. Monastir, ni los censos, que despues de un any de finit lo arrendament no hauran pogut cobrarse; y a mes de tot lo sobredit se fará lo present arrendament ab los pactes següents= 1. (...) lo preu oferira donar lo haura de pagar ab vuit iguals pagas (...) las quals pagas se han de fer en mans proprias del P. Majordom, que al present és y per temps será de dit Monastir ab moneda d'or, o plata barcelonesa (...). 2. (...) haura de pagar tots anys als P. P. Depositaris de dit Monastir per gastos de sagristia, y llibreria tres lliuras en dos iguals pagas fahedoras en los mateixos dias en que deurá pagar lo preu de dit arrendament. 3. (...) deurá entregar al P. Majordom tots anys lo dia trenta d'octubre una dotsena de perdius bones y rebedores (...) 4. (...) dit Ilre. Sr. Abat y Rl. Monastir no li estará, com no li está de evicció en ningun temps de pedra, peste, neula, guerra, llagosta, ni altre cas fortuhit (...) 8. (...) al marge del Llevador deurá notar qualsevols transportacions, que averigüe en los territoris de son arrendament (...). Y jo Jaume Vila corredor publich, y jurat de la present ciutat de Manresa mediant lo jurament, que presti en lo ingrés de mon offici fais relació que de orde de dit Rt. P. Majordom he subhastat en la plassa del lloch de St. Fructuos de Bages la sobredit arrendament, y ningú comparegué, que oferis major, ni igual preu, que dita Francesca Sanpere, y per so se lliurá a son favor per lo sobredit preu de siscentas, y cinquanta lliuras moneda barcelonesa en lo modo, que sobre se explica.

En aquest arrendament com en la resta d'arrendaments de drets senyorials del monestir, es pot veure com només es comprenen en l'arrendament els delmes i censos que no estan en litigi, quedant al marge els que es puguin fixar de nou i els lluhismes i terços. El preus d'aquests arrendaments es pagaven a parts a raó de dues pagues cada any. D'aquesta manera es satisfien

8 pagues iguals si es tractava d'un arrendament quadriennal i 6 pagues si es tractava d'un arrendament triennal. Aquestes es satisfieien, en la majoria d'ocasions, per les festes de Sant Joan, Nostra Senyora de setembre i Nadal. A més, els arrendataris havien de sufragar les despeses en sagristia i llibreria, i havien de pagar tots els anys al pare majordom una dotzena de perdius el dia 30 d'octubre. Les inclemències de la naturalesa anaven també a càrrec de l'arrendatari. Les pedregades, les pestes, les nevades, les guerres i les plagues eren un gran perjudici econòmic pels arrendataris dels drets senyorials.

A través de la consulta dels lligalls de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu del Monestir de Montserrat i l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa, s'ha pogut elaborar una relació de 169 arrendaments de delmes i censos fets pel monestir de Sant Benet de Bages, la qual es troba en l'annex d'aquest treball.⁵⁶⁵ D'aquests 169 arrendaments de drets senyorials localitzats entre els anys 1605-1828, 81 s'adjudicaren per triennis i 88 per quadriennis. Durant el segle XVII, tots els arrendaments d'aquest tipus es feren amb una durada de tres anys, mentre que a partir de 1738 es feren tots amb una durada de quatre anys. És a dir, el monestir a mitjan segle XVIII passà a fer tots els arrendaments per quadriennis, deixant enrera el sistema triennal que s'havia practicat fins aleshores.

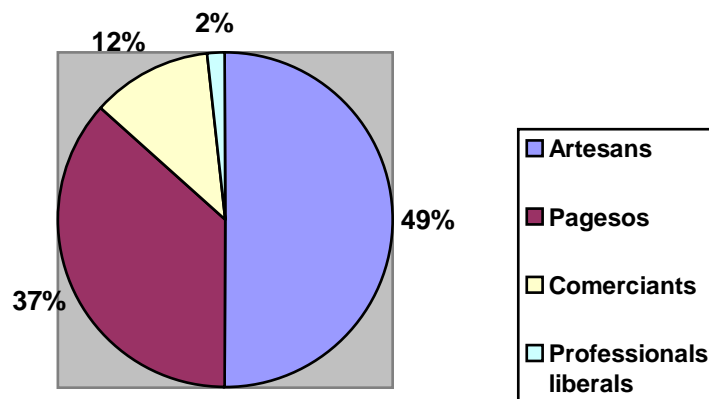
L'arrendament valorava els drets senyorials en diners i l'arrendatari havia de recaptar bona part de les rendes en espècies i després comercialitzar-les en els mercats propers per a treure'n uns beneficis en diners i poder pagar-ne al monestir la quota anual. Si l'adjudicació havia estat alta però en aquells moments es produïa una baixada dels preus, l'arrendatari hi sortia perdent, en canvi si l'adjudicació havia estat a baix cost i s'esdevenia una alça de preus, l'arrendatari hi feia negoci.

---

⁵⁶⁵ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet; PLANS I MAESTRA, Jaume (2003): "Model d'estructura agrària bagenca: Sant Fruitós de Bages al llarg del segle XVIII", *Actes del Congrés Els Paisatges de la Vinya*. Manresa: CEB / Denominació d'Origen Pla de Bages, pàgs. 95-96.

Aquests arrendaments ens donen també una informació de caràcter més social que ens permet conèixer l'ofici de l'arrendatari i la seva residència. És interessant poder saber quins grups professionals participaven en els lloguers i si les adjudicacions requeien en persones a la mateixa senyoria o propera a aquesta. En el cas dels oficis dels arrendataris, les tendències no disten gaire de les ja assenyalades per Pierre Vilar en el cas dels arrendataris del Patrimoni Reial a Catalunya i per Llorenç Ferrer en el cas dels arrendataris dels delmes de les veremes de Manresa. Dels 122 arrendataris localitzats que arrendaren censos i delmes de diferents termes al monestir de Sant Benet de Bages entre els anys 1605-1828, es coneixen les professions de 115 d'ells. D'entre aquests, 56 eren artesans, 41 eren pagesos, 13 eren comerciants i 2 eren professionals liberals. Aquestes dades són representades amb els seus percentatges en el següent gràfic:

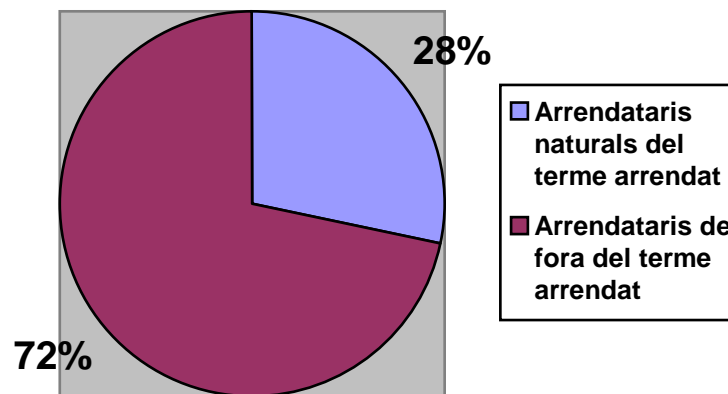
Gràfic 16. Professions dels arrendataris de delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages.

Pel que fa a la naturalesa dels arrendataris dels drets senyorials, cal dir que del total d'aquests 122 arrendataris localitzats 35 eren naturals dels termes on arrendaven els delmes i censos. La resta, que eren la major part, acostumaven a ser de les proximitats del terme, però no pas del mateix indret, doncs probablement havia de ser força incòmode per a l'arrendatari conviure al costat de la gent que li havia d'acabar pagant els delmes i censos. A més, d'aquests 35 arrendataris naturals dels mateixos termes on arrendaven els

delmes i censos, la gran majoria eren importants pagesos terratinents, com ara els Graells de Castellfollit de Riubregós, els Santmartí de Serraïma, els Altimiras de Sant Fruitós i els Serra i Pahissa, Oliveres i Aguilar de Navarces. A continuació es pot veure representat gràficament i en percentatges, la relació dels arrendataris amb els termes on arrendaven els drets senyorials:

Gràfic 17. Naturalesa dels arrendataris de delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages.

Com ja s'ha dit, la majoria dels arrendataris de delmes i censos del monestir de Sant Benet procedien de poblacions força properes als llocs on arrendaven els drets senyorials, doncs la proximitat pressuposava un millor coneixement i control del territori sobre el qual s'havia d'anar a cobrar els drets arrendats. És per això, que analitzant la procedència geogràfica coneguda de 122 arrendataris de les rendes del monestir de Sant Benet, es pot veure com els punts de procedència d'aquests arrendataris s'ajusten molt als mateixos entorns dels termes arrendats. Aquests 122 arrendataris localitzats es repartien de la següent manera:

Taula 29: Procedència geogràfica dels arrendataris de delmes i censos del monestir.

Lloc de residència	Número	%	Lloc de residència	Número	%
Manresa	53	44	Castellterçol	2	2

Navarcles	12	10	Mura	1	1
Olot	10	8	Gallifa	1	1
Sant Fruitós de Bages	8	7	Artés	1	1
Santpedor	7	6	Òdena	1	1
Les Preses	6	5	Puigpardines	1	1
Sallent	6	5	Barcelona	1	1
Castellfollit de	3	2	Monistrol de	1	1
Riubregós			Montserrat		
Serraïma	3	2	Manlleu	1	1
Rupit	3	2			

L'anàlisi dels 169 arrendaments de drets senyorials localitzats entre els anys 1605-1828 ens mostra també la tendència de molts arrendataris a repetir arrendaments i a fer-ne varis simultàniament, la qual cosa fa pensar que aquests havien obtingut força beneficis arrendant les rendes senyorials, motiu pel qual decidiren tornar-ho a intentar en repetides ocasions.

D'entre els 122 arrendataris coneguts, 50 d'ells, és a dir, un 41 %, repetiren arrendaments. I d'entre aquests destaquen Jeroni Comelles, espadenyer de Manresa, i Josep Pujol i Galceran, comerciant de Les Preses, que feren 8 arrendaments cadascun; Esteve Roger, paraire de Castellterçol, que en féu 7; Magí Firmat, argenter de Manresa, i Josep Comelles, corder de Manresa, que en feren 6 cadascun; Pere Oliveres, pagès de Navarcles, Josep Coma, blanquer de Manresa, Josep Llor, veler de Manresa, Francesc Llanes, sastre de Manresa, i Jaume Pla, adroguer de Santpedor, que en feren 5 cadascun; i Simó Serra, calceter de Manresa, i Magí Santmartí, pagès de Sant Martí de Serraïma, que en feren 4 cadascun. Dels altres arrendataris que repetiren, n'hi hagueren 14 que feren 3 arrendaments i 24 que en feren 2. D'aquests arrendataris que repetiren, cal dir que la gran majoria pertanyien a la menestralia hisendada i, en proporcions menors, a la gran pagesia i als comerciants. Fixant-nos només amb els 12 arrendataris que feren 4 o més arrendaments, cal dir que el 75 % d'ells pertanyia a famílies d'artesans, el 17 % a famílies pageses i el 8 % a famílies comerciants, uns percentatges molt diferents respecte els del total dels arrendataris, doncs només les famílies prou hisendades podien afrontar l'elevat cost que tenia un arrendament de censos i delmes. A més, si ens fixéssim amb aquells arrendaments de preu més elevat, podríem observar com només els arrendataris més hisendats, comerciants,

destacats artesans i grans pagesos terratinents, els pogueren afrontar, ja fos solitàriament o en societat.

Un arrendament no tenia perquè coincidir només amb un domini o terme del monestir, sinó que en ocasions podia comportar vàries possessions. Molt sovint s'arrendaven els drets senyorials que el monestir posseïa en diferents termes, els quals no sempre havien de ser de costat. L'any 1811 el P. Manuel García monjo i prior del monestir de Sant Benet de Bages arrendava a Narcís Cura, paraire de Navarcles, pel termini de quatre anys que començaven a comptar des del primer de maig, tots els delmes i censos que el monestir posseïa a Maians, Serraïma i Gallifa, llevat dels delmes de la casa major delmera i dels delmes i censos que estaven en litigi. L'arrendatari havia de cuidar en tot temps de la collita dels fruits i havia de pagar les despeses de sagristia i llibreria, paper segellat, notari, hipoteques i corredor, així com també tots els costos administratius d'aquests indrets a canvi de poder percebre, exigir i cobrar els drets arrendats. El preu total d'aquest arrendament era de 2.500 lliures, és a dir, 625 lliures per any.⁵⁶⁶

El primer dels 169 arrendaments de drets senyorials localitzats que féu el monestir, data de l'any 1605 i afectà el terme de Les Preses, el més apartat dels dominis del monestir. En el cas d'aquests termes més apartats, al monestir li era encara més còmode arrendar les rendes senyorials, ja que d'aquesta manera s'estalviava les dificultats i el descontrol en el cobrament d'impostos que suposava la llarga distància respecte els qui havien de pagar. El monestir organitzà els seus arrendaments de drets senyorials per zones geogràfiques, comprenent diversos termes cada arrendament. Aquesta estructuració, que es pot veure reconstruïda en la taula núm. 30 que hi ha a continuació, perdurà, si bé amb algunes modificacions puntuals, durant tota l'època montserratina del monestir.

---

⁵⁶⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Arrendament dels delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages als termes de Maians, Serraïma i Gallifa, a favor de Narcís Cura de Navarcles, de l'any 1811.

Taula 30: Termes que comprenien els arrendaments de censos i delmes del monestir.

Nom de l'arrendament	Termes compresos
Arrendament de Navarcles	Navarcles, Viladecavalls, Calders i Monistrol de Calders.
Arrendament de Sant Fruitós	Sant Fruitós, Vall dels Horts, Santpedor i Torroella.
Arrendament de Rocafort	Rocafort i Talamanca.
Arrendament de Serraiïma	Serraiïma, Avinyó, Artés i Cabrianes.
Arrendament de Torroella	Arrendament dels delmes i censos dels termes de Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages.
Arrendament de les Esgarriades	Maians, Castellfollit del Boix, Prats de Rei, Òdena, Masoteras, Massana, la Bleda, Aguilar, la Llavinera, Castellar, Mediona i Calaf.
Arrendament de Castellfollit de Riubregós	Castellfollit de Riubregós, Ferran, Malacara i Calonge.
Arrendament de Les Preses	Les Preses, Santa Margarida de la Vall de Bianya i el Corp.
Arrendament de Gallifa	Gallifa
Arrendament de la Plana de Vic	Collsuspina i Tona.

A través dels arrendaments dels drets senyorials d'aquestes zones, es pot conèixer també quins eren els termes que generaven més ingressos al monestir de Sant Benet, és a dir, on el monestir hi tenia les seves possessions més importants. Considerant el principi que el preu de l'arrendament es fixava d'acord amb la valoració dels drets senyorials en diners, cal pensar que aquells arrendaments més cars eren també els que més rendes generaven. L'anàlisi dels 169 arrendaments ens ha permès reconstruir una estimació sobre quina era la distribució de les rendes del monestir de Sant Benet per zones geogràfiques. Aquesta distribució s'ha fet considerant les dades oportunes de dos períodes diferents. En un primer període, que va dels anys 1690-1695, es pot veure com es recaptà en concepte d'arrendaments de drets senyorials un total de 5.800 lliures. Aquestes estaven distribuïdes com mostra la taula núm. 31:

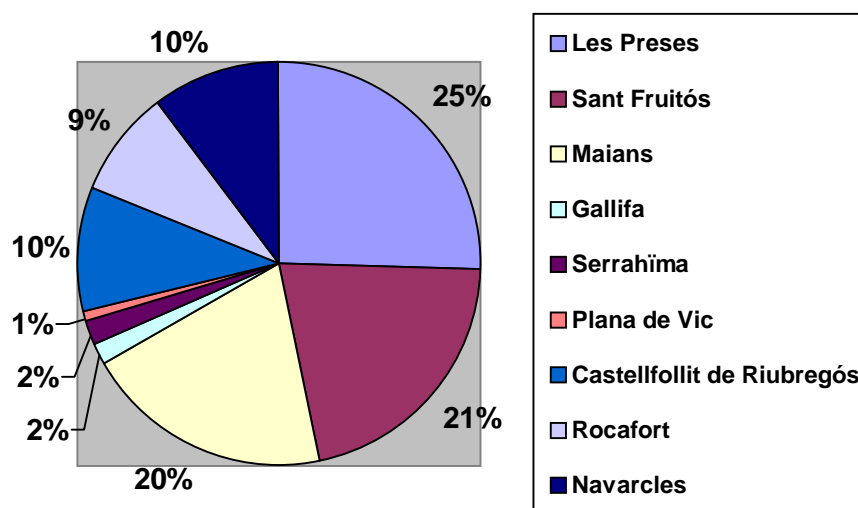
Taula 31: Rendes que generaven els arrendaments de delmes i censos els anys 1690-1695.

Anys	Llocs	Lliures
1690-1693	Les Preses	1.650
1691-1693	Sant Fruitós	1.356
1691-1693	Maians	1.305
1691-1693	Gallifa	110

1691-1693	Serraïma	120
1691-1693	Plana de Vic	60
1692-1695	Castellfollit de Riubregós	640
1692-1695	Rocafort	559
1693-1696	Navarcles	658

Les mateixes dades són representades percentualment en el gràfic núm. 18:

Gràfic 18. Percentatges de les rendes que generaven els diferents termes sobre el total dels arrendaments de censos i delmes del monestir durant els anys 1690-1696.

Destaca d'aquest gràfic anterior la importància que tenien els termes de Les Preses (25 %), Sant Fruitós (21 %) i Maians (20 %), en la configuració de les rendes del monestir de Sant Benet, seguides de Navarcles (10 %), Castellfollit de Riubregós (10 %) i Rocafort (9 %), i d'una manera més supèrflua per Gallifa (2 %), Serraïma (2 %) i la Plana de Vic (1 %).

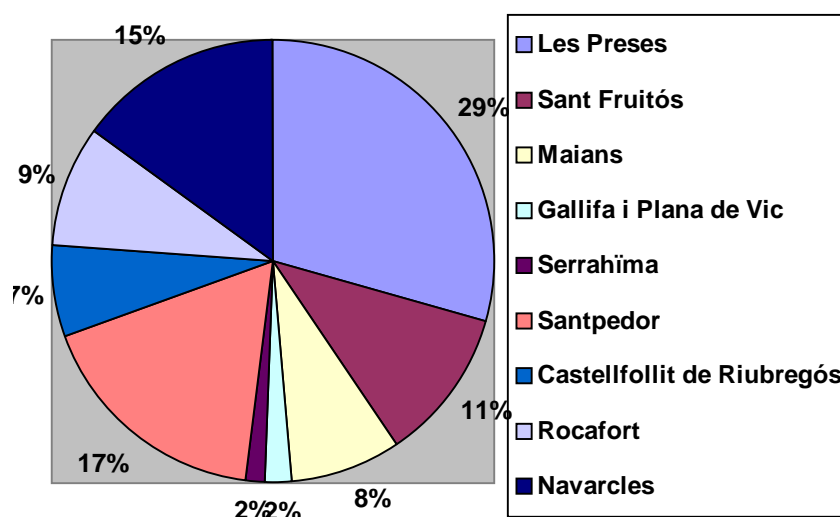
Durant el període de 1773-1783, les tendències havien variat una mica, però a nivell global hi havia una continuïtat. El total de les 18.275 lliures recaptades en concepte d'arrendaments de drets senyorials per les següents 9 comandes referides, es distribuïa de la següent manera:

Taula 32: Rendes que generaven els arrendaments de delmes i censos els anys 1773-1783.

Anys	Llocs	Lliures
1775-1779	Les Preses	5.400
1775-1779	Sant Fruitós	2.000
1775-1779	Santpedor	3.185
1775-1779	Maians	1.475
1775-1779	Serraïma	280
1775-1779	Rocafort	1.640
1775-1779	Navarcles	2.725
1779-1783	Castellfollit de Riubregós	1.220
1787-1791	Gallifa i Plana de Vic	350

Aquestes mateixes dades es representen percentualment en el gràfic núm. 19:

Gràfic 19. Percentatges de les rendes que generaven els diferents termes sobre el total dels arrendaments de censos i delmes del monestir durant els anys 1773-1783.

Respecte el gràfic del període de 1690-1695, en aquest Les Preses (29 %) es destaca com el senyoriu més important a nivell de rendes del monestir de Sant Benet de Bages. No obstant, aquesta marca l'obté clarament per la divisió de l'antic arrendament de Sant Fruitós, que en el període que ens ocupa es repartia entre els termes de Santpedor (17 %) i de Sant Fruitós de Bages (11 %), que si haguessin anat junts haurien incrementat el seu percentatge respecte el període anterior. Navarcles (15 %) havia augmentat força la seva aportació al total de les rendes, mentre que Maïans (8 %) l'havia reduït molt. Rocafort (9 %) es mantenia igual i Castellfollit de Riubregós (7

%) descendia lleugerament. Serraïma (2 %), Gallifa i la Plana de Vic (2 %), que enguany anaven junts, continuaven aportant les escorialles d'aquestes rendes del monestir de Sant Benet. Cal tenir en compte també, la important inflació de preus que hi havia hagut durant la vuitantena d'anys que separaven els dos períodes, la qual cosa havia fet pujar considerablement els imports dels arrendaments dels drets senyorials.

Reculant en el temps, a finals del segle XVII, els visitadors de monestir de Sant Benet ordenaven al pare majordom que “no se haga arrendamiento ninguno sin que se ponga en la taba un parrafo en que se declare darsele a los arrendadores un año solamente de tiempo despues de cumplido el tiempo de su arrendamiento para cobrar los censos y censales que hubieren caido en su tiempo y pasado dicho año no tener derecho alguno a lo que no hubieren cobrado sino es que el dinero, sea en beneficio de este convento.”⁵⁶⁷ La mateixa petició feren els visitadors durant els anys 1686, 1687, 1689 i 1695, raó per la qual és de suposar-se que probablement en aquella època el monestir es veia afectat per la picaresca d'alguns arrendataris que continuaven cobrant drets senyorials després d'haver finalitzat el termini del seu arrendament. Potser, en alguns casos, només es tractava de poder cobrar alguns drets que no s'havien pogut cobrar durant els anys d'arrendament per dificultats diverses, encara que estava molt clar que fora del venciment de l'arrendament això no era possible.

De les visites canòniques fetes al monestir a finals del segle XVII, també destaca la preocupació per diversificar els arrendaments dels drets senyorials, ja que ajuntar massa termes i drets en un arrendament acabava essent contraproductiu pels ingressos del monestir.⁵⁶⁸ Al monestir li interessava més fer petits lots d'arrendaments perquè n'obtenia més beneficis. No obstant, durant els primers anys del segle XIX aquesta tendència canvià per la mateixa situació de crisi del sistema senyorial. L'any 1802 el monestir arrendava per quatre anys a Francesc Cots, comerciant de la ciutat de Manresa, els delmes i censos dels termes de Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages, Sant Mateu de Bages, Sant Fruitós de

---

⁵⁶⁷ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 133.

⁵⁶⁸ *Ibidem*, pàg. 151.

Bages, Vall dels Horts, Viladordis, Navarcles, Viladecavalls, Calders, Monistrol de Calders, Castellfollit de Riubregós, Ferran i Calonge, pel preu total de 25.500 lliures. Aquesta representava aproximadament un 70 % dels ingressos totals del monestir de Sant Benet en aquell període.

3.3.2.3. Els censals

El censal era un instrument de crèdit que s'emprava en moments de crisi econòmica. Sota la fórmula jurídica de compravenda, consistia a deixar uns diners a canvi de percebre una pensió anual contínua i transferible amb la garantia d'un o més béns. Era un préstec legal per un temps indefinit, pel qual es pagaven interessos anuals. Qui deixava els diners, el censalista, comprava els drets a cobrar una pensió a qui rebia els diners, el censatari, el qual havia d'assegurar el pagament de la pensió amb la garantia dels seus béns. El comprador no podia exigir que li retornessin el capital i l'únic que tenia dret a anul·lar el contracte era el venedor, retornant el total del capital o la quantitat que es pactava. És el que es coneix com a lluçió, quitació o redempció. La lluçió consistia a retornar els diners prestats, és a dir, sense descomptar les pensions que ja havia pagat el censatari.

L'Església era contrària al préstec, però, per tal de simular aquesta pràctica i assumint característiques de diversos contractes, es generà aquesta nova fórmula que confonia la finalitat del contracte. Es tractava d'una venda, en què qui rebia els diners venia a qui els deixava el dret a cobrar un interès i qui deixava els diners comprava el dret a cobrar l'interès. Aquest interès s'anomenava pensió. La creació del censal rebia el nom d' "encarregació" i el retorn del capital prestat es coneixia per redempció, lluçió o quitació. El censal

esdevingué, d'aquesta manera, una fórmula creditícia emprada freqüentment per les institucions eclesiàstiques.⁵⁶⁹

El censal era un tipus de crèdit molt útil per combatre l'endeutament estructural. Durant el segle XVIII i part del XIX els censals van fer una funció de coixí econòmic de les cases mitjanes en el seu procés de formació patrimonial. Els censals tenien un sistema de pagament de pensions força dilatoble i flexible, de manera que donava un cert marge de maniobra econòmica a les cases. Era habitual que el pagament de dots i llegítimes coincidís amb un període de tres, quatre i cinc anys en què les pensions dels censals s'endarrerien a l'espera d'una conjuntura econòmica més favorable. Els trets essencials del censal eren el préstec de diners a un interès determinat, el retorn indefinit d'aquells mentre es satisfés l'interès pactat i la hipoteca general de béns que només garantien les pensions vençudes i no el capital.⁵⁷⁰

Com assenyala Llorenç Ferrer, si bé el censal era un instrument jurídic utilitzat per tots els grups socials, durant la segona meitat del segle XVIII i primera meitat del XIX, el censalista més important era l'Església, molt per sobre de la resta de grups socials benestants.⁵⁷¹ Dins d'aquesta institució, el monestir de Sant Benet de Bages destacà també per la seva activitat com a censalista. Durant l'època montserratina, el monestir es dedicà també a vendre censals i cobrà pensions a canvi, essent aquesta una via més per a l'obtenció d'ingressos econòmics pel monestir.

No obstant, els censals representaren sempre un percentatge petit sobre els ingressos globals del monestir de Sant Benet de Bages. A través dels seus llibres de majordomia i de comptes s'ha pogut reconstruir una taula de les quantitats monetàries rebudes en censals pel monestir des de l'any 1610 fins el 1832. Sobre aquestes quantitats en lliures s'han calculat els percentatges respecte el global dels ingressos del monestir en els quadriennis referits, resultant la taula núm. 33 que figura a continuació:

---

⁵⁶⁹ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàgs. 488-491.

⁵⁷⁰ *Ibidem*, pàg. 491.

⁵⁷¹ *Ibidem*, pàg. 497.

Taula 33: Ingressos del monestir en censals durant els anys 1610-1832.

Quadriennis	Lliures rebudes en concepte de censals	% sobre els ingressos globals del monestir
1610-1613	146,7	3,14
1613 -1617	139,6	2,85
1617-1622	186,5	2,36
1649-1653	168,1	1
1657-1661	273,6	3,8
1677- 1681	256,1	2,85
1681- 1685	366,8	3,65
1685 -1689	342,1	4,5
1758-1761	336,5	2,24
1762-1765	553,8	3,46
1766-1769	655,9	3,3
1770-1773	1.146,3	5,86
1774-1777	834,4	3,6
1778-1781	758,4	3,1
1782-1785	540,1	2,2
1786-1789	972,3	4,06
1790-1793	930,5	3,3
1794-1797	590,2	1,57
1798-1801	543,9	1,57
1801-1805	805,7	2,15
1805-1809	344,8	1,05
1814-1818	326,0	0,75
1820-1824	631,9	2,25
1824 -1828	495,5	2,08
1828 -1832	374,3	1,58

Com es pot veure en aquesta taula, els censals representaren entre el 5,86 % del quadrienni de 1770-1773 i el 0,75 % del quadrienni de 1814-1818 respecte els ingressos globals del monestir de Sant Benet de Bages, situant-se generalment entre el 2 i el 3,5 % d'aquests. Dels pocs censals que s'han localitzat i analitzat d'entre la documentació de l'antic arxiu del monestir, la gran majoria tenen com a receptors a pagesos de les proximitats del monestir, com ara els Generes de Talamanca, els Sala de Sant Pons, els Golovart i els Oliveres de la Vall dels Horts, entre d'altres. Probablement, les dades reals de tots els censals que degué vendre el monestir de Sant Benet, molts dels quals es podrien localitzar en els llibres de protocols de les notaries de Manresa, Sallent i Santpedor, ens apropiarien als percentatges facilitats per Llorenç Ferrer, referents

al Llibre Mestre de censals de la Seu de Manresa. Segons aquest estudi, el grup receptor de més censals era el dels pagesos, amb un 36,8 % del total, seguit dels artesans que no es dedicaven al tèxtil, amb un 22,2 %. Seguien els artesans dedicats al tèxtil (13,8 %), els comerciants (8,5 %), els eclesiàstics (4,2 %) i la noblesa (2,4 %).⁵⁷² Probablement, en el global dels censals venuts pel monestir de Sant Benet, els pagesos tindrien un percentatge encara més elevat que en el cas de la Seu de Manresa, doncs els termes més propers a Sant Benet de Bages eren significativament més pagesos que Manresa, que aleshores ja era una ciutat amb una gran activitat artesanal i menestral.

És molt probable que bona part de les indicacions vàlides en el cas de la Seu de Manresa, es complissin també en el cas del monestir de Sant Benet. D'entre elles, en referència a les pensions de censals més elevades, aquestes no freqüentaven entre els pagesos i els artesans, que eren la gran majoria dels censataris, sinó que acostumaven a estar en mans d'una minoria: comerciants, ciutadans honrats, nobles, eclesiàstics i grans pagesos hisendats, que eren, de fet, els que es podien permetre amb una certa garantia retornar aquestes quantitats de diners tan altes.⁵⁷³

Si bé, com s'ha vist anteriorment, els ingressos derivats de la venda de censals eren més aviat escassos pel monestir de Sant Benet, això no treu que el monestir es preocupés pel cobrament d'aquestes pensions que li havien de redimir. L'any 1669, en la visita canònica efectuada al monestir pels visitadors PP. Gaspar Tàpies i Francesc Rossell, aquests, considerant “que muchas vezes se dexan de cobrar algunos censales, por no hallarse los autos primitivos de su institucion y creacion,” ordenaven al pare majordom “so pena de privacion de su oficio por seys meses, que quando cobrase las penciones y reditos de los censales dudosos, sean con apocas de notarios.”⁵⁷⁴ Els censals dubtosos havien d'estar ben controlats i verificats notarialment.

D'entre les diferents causes de creació de censals a favor del monestir de Sant Benet de Bages, cal considerar sobretot les que feien referència a les

---

⁵⁷² *Ibidem*, pàgs. 502-503.

⁵⁷³ *Ibidem*, pàg. 503.

⁵⁷⁴ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàgs. 119-120.

despeses que generava la vida quotidiana, les que feien inversió en activitats industrials i comercials, i les que pretenien quitar deutes anteriors. D'entre el primer grup, destacaven les creacions de censals per sufragar les dificultats sorgides en un any dolent; els que es feien per pagar dots, llegítimes i llegats testamentaris; i els que es creaven per pagar enterraments i misses.⁵⁷⁵ D'aquests darrers censals se'n crearen varis a favor del monestir de Sant Benet de Bages. Un d'ells fou el que creava a favor del monestir l'any 1679 Francesc Puigmartí, hereu del mas Puigmartí de Viladecavalls, per tal de sufragar les 93 misses fundades per Agnès Euras. El preu d'aquest censal era de 25 lliures, 6 sous i 8 diners.⁵⁷⁶ L'any 1755 Isidre Torras, pagès de Navarcles, amb la fiança de Valentí Fornells, també pagès de Navarcles, creava un censal "per la fundació de una missa anual celebradora en la capella de Sant Valentí per la ànima de Valentí Gall Clavari de dit monastir en lo dia de son obit." El preu d'aquest censal era de 10 lliures i l'havien de quitar amb una pensió de 6 sous anuals.⁵⁷⁷

Un censal per pagar una dot es creà l'any 1683 quan Maria Farell i Uristrell contragué matrimoni amb Valentí Casajoana. El mas Uristrell de Rocafort, per pagar la dot, féu una venda a carta de gràcia del mas Arbosset de Rocafort.⁵⁷⁸

D'entre els censals creats per sufragar les dificultats esdevingudes per anys dolents, cal destacar els censals dels temps de guerra. L'any 1714 la universitat de Monistrol de Montserrat creava un censal a favor del monestir de Sant Benet, per pagar la contribució militar al Duc de Pòpuli, general en cap dels exèrcits borbònics.⁵⁷⁹

---

⁵⁷⁵ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàgs. 517-518.

⁵⁷⁶ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-12 (42). Creació d'un censal de preu de 25 lliures, 6 sous i 8 diners, per Francesc Puigmartí, hereu del mas Puigmartí de Viladecavalls.

⁵⁷⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Quadern de misses i aniversaris fundats en el monestir de Sant Benet de Bages, entre els anys 1165-1775.

⁵⁷⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 81. Creació d'un censals per pagar la dot de Maria Farell i Uristrell, de l'any 1683.

⁵⁷⁹ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-11 (23). Creació d'un censal fet per la universitat de Monistrol de Montserrat a favor del monestir de Sant Benet, per pagar la contribució militar al Duc de Pòpuli, general en cap dels exèrcits borbònics, de l'any 1714.

També l'any 1752 el monestir de Sant Benet creava un censal a favor del monestir de Montserrat per tal d'efectuar la compra del mas Carrera.⁵⁸⁰ Foren ben variats els censals que es crearen a favor del monestir de Sant Benet de Bages, encara que la majoria d'ells es referien a la necessitat de sufragar les despeses que generava la vida quotidiana i, com a tals, acostumaven a ser censals de preus baixos i pensions força reduïdes.

A continuació, en la taula núm. 34, es representa una relació d'alguns censals localitzats que es compraren al monestir de Sant Benet amb els seus preus corresponents:⁵⁸¹

Taula 34: Censals comprats al monestir durant els anys 1674-1818.

Anys	Concepte	Preu en lliures
1674	Creació d'un censal per poder pagar la dot a Francesca Parcerissa, de Maians.	200
1679	Creació d'un censal fet per Francesc Puigmartí, hereu del mas Puigmartí de Viladecavalls, per a sufragar les 93 misses fundades per Agnès Euras.	25
1712	Creació d'un censal d'Ignasi Parera, blanquer de Manresa, a favor del monestir de Sant Benet.	150
1713	Creació d'un censal de Valentí Puigmartí a favor del monestir de Sant Benet.	25
1752	Creació d'un censal de la Comunitat de Preveres de Sallent a favor del monestir de Sant Benet.	300
1753	Creació d'un censal fet per Francesc Altimires, corder de Sant Fruitós de Bages, a favor del monestir de Sant Benet.	60
1763	Creació d'un censal fet per Manuel Padró, moliner del terme de Viladecavalls, i la seva muller Maria, en concepte de les tres misses anuals resades per l'ànima del difunt Benet Soler del Graner, pagès de la parròquia de Sant Benet de Bages, a la capella del Puig de Sant Valentí.	50
1771	Creació d'un censal fet per Josep Garriga, adroguer i candeler de cera de Manresa, a favor del monestir de Sant Benet.	215
1780	Creació d'un censal feta per Valentí Soler i Maria Oliveres, matrimoni de Navarcles, a favor del monestir de Sant Benet.	100
1797	Creació d'un censal per Llogari Fontcoberta, pagès de Navarcles, a favor del monestir de Sant Benet, amb	100

⁵⁸⁰ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-3 (19-20). Creació d'un censal fet pel monestir de Sant Benet a favor de l'abadia de Montserrat per la compra del mas La Carrera, de l'any 1752.

⁵⁸¹ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

	promesa de millorar la caució dins de 4 anys.	
1818	Creació d'un censal per Pere Mas, pagès de Navarces, a favor del monestir de Sant Benet.	50

D'entre aquests censals, que probablement són una reduïda representació dels que vengué realment el monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina, n'hi ha de creats per diferents causes i n'hi ha també de preus variats, des de les 300 lliures del censal que comprà la Comunitat de Preveres de Sallent a l'any 1783, fins al censal de 25 lliures que feia Francesc Puigmartí per tal de sufragar misses l'any 1679. El monestir no només vengué censals, sinó que també en comprà i alguns d'aquests foren de preu ben elevat, ja que el monestir només creava censals quan necessitava fer grans inversions i no posseïa els diners. L'any 1783 el monestir de Sant Benet creava un censal de 1.500 lliures a favor del monestir de Montserrat.⁵⁸² Eren moments d'obres de construcció de la mongia de migdia del monestir i la comunitat necessitava diners per tal de sufragar-les.

Ja fos venent censals per obtenir més ingressos o bé comprant censals per combatre el possible endeutament, el monestir de Sant Benet de Bages fou també una institució censalista i alhora censatària durant la seva època montserratina.

3.3.2.4. Els masos de Sant Benet

Aquest apartat pretén fer una petita aportació sobre els masos que durant l'època montserratina depenien del monestir de Sant Benet de Bages, bona part dels quals s'havien originat també durant l'alta edat mitjana com a establiments del mateix monestir. Aquests masos eren d'extensions territorials

---

⁵⁸² AMM, Sant Benet de Bages, B-II-3 (44). Creació d'un censal de 1.500 lliures a favor del monestir de Montserrat, de l'any 1783.

diverses que s'havien anat estructurant amb processos històrics ben particulars en cada cas, si bé, malgrat les seves diferències específiques, compartien unes realitats força comunes.

En primer lloc, cal dir que el mas és una explotació agrària formada per terres de conreu, boscos i zones de pastura, entre d'altres, menada per una casa de pagès que rep el nom de *masia*, on s'hi troben també, a part de la vivenda de la família pagesa, les instal·lacions necessàries per realitzar la primera transformació dels productes agrícoles (cellers, eres, golfes, estables, etc.).⁵⁸³ Es tracta de la petita empresa familiar agrària per excel·lència. No obstant, no totes les masies posseeixen les seves terres al voltant, formant una estructura de cases aïllades entremig de grans superfícies de camps i boscos, com acostuma a passar, sinó que també hi ha casos en que les masies s'ubiquen agrupades amb altres masies, tot posseint les terres disperses i allunyades de la pròpia casa de pagès. Aquest és per exemple el cas de Navarcles, estudiat per Llorenç Ferrer i que serà comentat més endavant. El món dels masos és molt més complex del que sembla i per entendre'l, cal afegir també que darrere de la concreció física del mas hi havia una forma concreta d'accedir a la terra -el contracte d'emfiteusi i les divisions entre domini útil i domini directe-, unes pràctiques familiars i hereditàries específiques i un concepte de casa que convertia en objectiu estratègic dels masos perpetuar en el temps el nom i l'edifici. Aquests darrers factors, que no es veuen físicament, també formen part del concepte de mas.⁵⁸⁴

Els masos també tenen una geografia pròpia, es troben ubicats majoritàriament a les comarques que formen part de l'anomenada Catalunya Vella: les comarques centrals de Catalunya, les gironines i les barcelonines, arribant fins al començament del Camp de Tarragona. Aquesta ubicació es deu a les diferències entre les tradicions agràries i la colonització que es produí en les terres sarraïnes amb l'arribada de nous pagesos, les quals donaren com a resultat un poblament dispers a la Catalunya Vella (masos, veïnats i pobles més aviat petits) i un poblament concentrat a la Catalunya Nova (pobles i

---

⁵⁸³ FERRER I ALÒS, Llorenç (2003): *Masies de Catalunya*. Manresa: Fundació Caixa Manresa / Angle Editorial, pàg. 10.

⁵⁸⁴ *Ibidem*, pàg. 15.

viles). Així doncs, els dos segles que separen la reconquesta de la Catalunya Vella als sarraïns respecte a la reconquesta de la Catalunya Nova foren molt importants: la negociació parcel·la a parcel·la, dret a dret, s'havia anat fent a la Catalunya Vella en l'època baix-medieval i havia permès el sorgiment de senyors i pagesos de tota mena i una complicada estructura de drets sobre la terra.⁵⁸⁵

Durant el segle XII, el mas es generalitzà a la Catalunya Vella. La intensitat d'aquest poblament es mostrà aviat molt potent, ja que, entre d'altres fets, cadascun d'aquests masos, molts noms dels quals feien referència a accidents geogràfics, donaven origen al cognom dels pagesos que hi anaven a viure.⁵⁸⁶

Els senyors feudals de la Catalunya Vella, a partir del segle XI, establiren als pagesos les seves terres en forma de masos perquè les treballessin a canvi de proporcionar-los unes rendes anuals. Les escriptures d'establiment de masos són riques en la descripció dels elements que la componen, i precises i exigents amb les condicions jurídiques i econòmiques dels establerts. Els senyors carregaven de censos els seus masos i es reservaven drets de control sobre la mobilitat dels pagesos i les terres dels masos.⁵⁸⁷ Els contractes d'aquests establiments eren emfitèutics, és a dir, tendien a ser pràcticament indefinits o es pactaven per la durada de la vida del que rebia la terra i fins i tot per la d'un dels seus fills o descendents,⁵⁸⁸ d'aquesta manera la família pagesa tenia una certa seguretat i estabilitat que al mateix temps anava bé al senyor, ja que el que aquest pretenia era tenir sempre gent treballant la terra i generant-li rendes. Així doncs, calia evitar que els pagesos marxessin dels seus masos, i per aquest motiu, quan es signava un establiment, qui l'acceptava es declarava home *propi* del senyor del domini directe, és a dir, es vinculava la persona al mas i aquesta no en podia marxar si no pagava una quantitat considerable. Aquesta estratègia de lligar la família al mas portava a assentar famílies que començaven a passar la condició d'home propi de pares a fills, però també hi passaven un mas que cada vegada es consideraven més seu. Al mateix temps, per assegurar que aquestes famílies residissin en els

---

⁵⁸⁵ *Ibidem*, pàgs. 15-18.

⁵⁸⁶ *Ibidem*, pàg. 20.

⁵⁸⁷ AVENTÍN I PUIG, Mercè (1996): *La societat rural a Catalunya...*, pàg. 139.

seus masos, aquests establiments els declaraven *afogats*, és a dir, no sols posseïen el mas en domini útil, sinó que també havien d'habitar-lo de permanentment. I de la mateixa manera, se'ls declarava també amb la condició d'homes *solius*, per indicar que estaven sota la dependència exclusiva d'un sol senyor. D'aquí doncs que els pagesos de mas durant les èpoques medieval i modernes eren declarats en els diferents documents contractuals que els lligaven al seu senyor eminent, com a *homes propis, solius i afogats*.⁵⁸⁹

El monestir de Sant Benet de Bages, com molts altres senyors feudals, establí les seves terres en forma de masos ja en els seus primers temps de vida com a tal. Durant els segles XII i XIII hi ha constància que el monestir establí a pagesos del territori els masos de Cordelles, Brocard, Guardiola, Montpeità, Marcet, Casanova, Comellars, Pujol, Portella, Palanca, Vilardell, Coromina, Fàbrega, Guix i Sala, del terme de Sant Fruitós de Bages; Horts, Torroella, Casals i Oliveres, de la Vall dels Horts; Graner, de la Cura, Puget, Maurell, Solervicens, Bertran, Martí, Rocafort, de Curta, Puigonofre, Prat i de la Torre, de Navarcles; Golovart, Estrada, Soler i Angla, de Viladecavalls; i Boada, Calmella, Avellana, Maiola, Condamina, Pujol, Puigdevall, Ferrer, Torrent, Costa, Velma, Boixeda i Fageda, del terme de Sant Pere de Les Preses, entre d'altres.⁵⁹⁰ Alguns d'aquests masos desapareixeren amb la Pesta Negra; d'altres, aprofitaren l'avinentesa per eixamplar les seves terres; d'altres, han perdurat fins els nostres dies sense massa modificacions. Cadascun ha seguit la seva pròpia trajectòria, trobant avui en dia d'entre les seves empremtes des de les grans masies fins als amuntegaments de rocs en indrets on hi havia hagut antigues cases de pagès.

A partir de dos capbreus generals del monestir de Sant Benet al segle XVII i també de les capbreuacions dels termes de Les Preses, el Corb i Santa Margarida de Bianya, s'ha fet una relació, que figura en l'annex d'aquest treball, de tots els masos que durant la primera meitat del segle XVII es

---

⁵⁸⁸ FERRER I ALÒS, Llorenç (2003): *Masies de Catalunya...*, pàgs. 25-26.

⁵⁸⁹ *Ibidem*, pàg. 26.

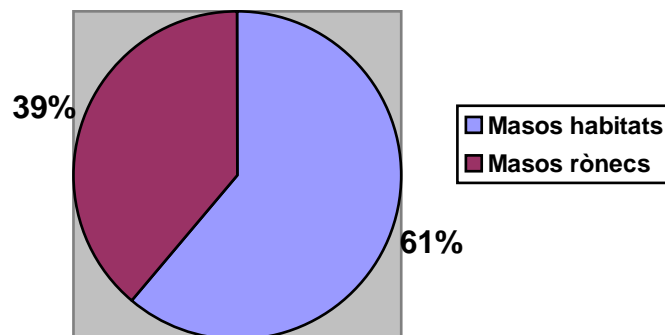
⁵⁹⁰ SALVADÓ I MONTORIOL, Joan (2004): *Història medieval d'un territori...*, pàgs. 133-135; ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Transcripció del capbreu de les possessions del

trobaven en alou del monestir de Sant Benet de Bages.⁵⁹¹ En aquesta relació hi figuren també els possessors del seu domini útil i els censos que pagaven en concepte dels masos declarats. En total s'han comptat un total de 193 masos, que durant el període estudiat es trobaven en alou del monestir. D'aquests, 118 eren habitats i afogats, mentre que els 75 restants es trobaven en un estat derruït, és a dir, eren masos rònecs, que molt probablement s'haurien annexat després de la Pesta Negra als altres masos que havien resistit la catastròfica epidèmia.

A continuació s'insereix un gràfic amb els percentatges d'aquests 193 masos habitats i rònecs, que capbrevaven a principis i a mitjan segle XVII a favor del monestir de Sant Benet de Bages.

Gràfic 20. Percentatges dels masos habitats i rònecs que capbrevaven durant el segle XVII a favor del monestir de Sant Benet de Bages.

Amb aquests percentatges es pot veure que un 39 % dels antics masos del monestir s'havien fusionat amb d'altres masos, motiu pel qual un important nombre dels masos habitats havien experimentat un creixement important a

---

monestir de Sant Benet al terme de Navarcles de l'any 1338; PAGÈS I PONS, Joan (1984): *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages*, vol. I. Olot: Alzamora Artgràfica, pàgs. 102-163.

⁵⁹¹ AMM, Sant Benet de Bages, B-I-28. Capbreu general del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1635, en poder del notari Dídac Ballarà; AMM, Sant Benet de Bages, B-I-35. Capbreu del monestir de Sant Benet als termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Mateu de Bages, Viladordis, Sant Joan d'Oló, Fals, Sant Iscle, Gallifa, Manresa i Calders, dels anys 1603-1614; AMM, Sant Benet de Bages, B-II-13. Notes d'una capbrevació del terme de les Preses feta pel monestir de Sant Benet de Bages.

nivell de superfície territorial. Certament, d'aquests 193 masos que des dels segles medievals pertanyien al monestir de Sant Benet, n'hi havia una minoria que havien aconseguit formar un gran patrimoni territorial que els generava grans excedents agrícoles, que venuts al mercat els aportaven importants beneficis econòmics. Doncs si bé el pagès només posseïa el domini útil i havia de pagar delmes i censos al senyor, que en tenia el domini directe, cal dir també que l'extensió de les terres conreables era molt important per al pagès, doncs quan la conjuntura econòmica era bona i la demanda s'incrementava, aquest podia treure molt més profit del control de la terra. Podia fer amb les seves terres el que volgués sempre i quan ho fes "a ús i costum de bon pagès" i pagués la part que li corresponia al senyor eminent. És a dir, el pagès, en tant que possessor del domini útil, podia construir masoveries i instal·lar-hi petits pagesos que al mateix temps li generaven ingressos, pagant una part de la collita que s'estipulava en el contracte. El domini útil permetia d'aprofitar totes les oportunitats que es presentaven al voltant dels recursos naturals que els pagesos de mas controlaven.⁵⁹²

Dels 118 masos habitats i afogats que a principis i a mitjan segle XVII capbrevaven a favor del monestir de Sant Benet, n'hi havia uns 25 que podríem considerar com a masos benestants. De fet, aquesta consideració s'ha fet seguint com a criteris el patrimoni territorial d'aquests masos i la influència que tenien les famílies que els regentaven sobre el seu entorn. Probablement, aquesta relació encara es queda curta, doncs molts altres masos dels 93 afogats restants eren també importants possessors de terres, encara que s'ha considerat de seleccionar aquells que més destacaren. A continuació, en la taula núm. 35, són relacionats aquests 25 masos més acomodats que capbrevaven a favor del monestir de Sant Benet:

Taula 35: Masos benestants en alou del monestir de Sant Benet.

Possessor	Mas principal	Masos agregats o capmasos
Anna Oliveras	mas Oliveres de la Vall dels Horts	1

⁵⁹² FERRER I ALÒS, Llorenç (2003): *Masies de Catalunya...*, pàgs. 75-78.

Bernat Serra i Pahissa	mas Rocafort de Navarcles	1
Joan Solervicens	mas Solervicens de Navarcles	
Joan Aguilar	mas Aguilar de Navarcles	1
Jacint Carrera i Brocart	mas Brucart de Sant Fruitós	2
Joan Sala	mas Sala de Ridor de Sant Fruitós	
Jerònima Bertran	mas Bertran de Les Preses	3
Llorenç Mata	mas Mata de Les Preses	2
Mateu Matabosch	mas Matabosch de Les Preses	2
Antoni Ros i Camps	mas Camps de Les Preses	2
Miquel Antiga	mas Antiga del Corb	3
Miquel Colomer	mas Colomer de Les Preses	3
Baldiri Casanova	mas Casanova del Corb	2
Antoni Soler	mas Soler de Les Preses	2
Joan-Pere Ferrer	mas Ferrer del Corb	2
Isabel Colldeferrer	mas Solà de Mirameses de Bianya	2
Antoni Joan Casajoana	mas Ponsgrau de Rocafort	2
Valentí Uristrell	mas Uristrell de Rocafort	4
Joan Rovira	mas Roviralta de Rocafort	4
Salvador Prat	mas Prat de Rocafort	2
Salvador Serra	mas Serra de Ponsgrau de Rocafort	2
Joan Pere Postius àlies Santmartí	mas Santmartí de Serraiïma	4
Jaume Matarrodona àlies Datzira	mas Datzira de Marfà	1
Bernat Marfà	mas Marfà	
Valentí Santesteve	mas Santesteve de Vilarrassa	2

La major part dels masos relacionats, excepte 3 d'ells, tenien un o més masos o capmasos agregats, la qual cosa ens mostra altra vegada la importància que tingué l'annexió dels masos ròncs en la formació de la pagesia benestant. Concretament alguns d'aquests masos tenien 4 masos annexionats, fossin derruïts o no. Es tracta dels masos Uristrell i Roviralta de Rocafort i del mas Santmartí de Serraiïma, que eren també dels més acomodats del territori. Amb tres masos o capmasos agregats, hi havia els masos Bertran, Antiga i Colomer, tots de Les Preses. Certament aquesta relació dels masos més terratinents en alou del monestir assenyala també tres zones amb especial importància pel que fa a l'annexió de masos ròncs a masos afogats: Sant Martí de Serraiïma, Rocafort i Les Preses, que eren també les zones amb els masos més benestants dels dominis del monestir. Concretament a Sant Martí de Serraiïma hi havia 1 mas habitat i 7 de ròncs; a Rocafort, 14 d'habitats i 19 de ròncs; i a Les Preses, 37 d'habitats i 14 de ròncs. Sens

dubte, en aquestes zones hi havia hagut per part dels masos afogats una acumulació de masos rònecs superior a la dels altres termes de la Baronia de Bages. De fet, aquesta tendència a la concentració no ha d'estranyar des del punt de vista del pagès, doncs l'objectiu estratègic d'aquest era conservar la casa i la unitat del patrimoni i fer-lo créixer si es donava el cas.⁵⁹³

Val a dir, però, que aquests masos, com molts altres dels 118 habitats, a més de la possessió de les terres pròpies, posseïen moltes altres terres que havien anat acumulant al llarg dels anys, per les quals pagaven també censos anuals al monestir de Sant Benet. A Navarcles, com ja s'ha vist anteriorment, destacava el cas del pagès acomodat Bernat Serra i Pahissa, que si bé posseïa el mas Rocafort, afogat, i els masos Puigonofre de Navarcles i Figuerola de Sant Fruitós de Bages, capbrevava també l'any 1635 un total de 32 peces de terra d'extensions variables i 5 horts.

A nivell de poblament, aquests masos formen dues estructures diferenciades: el poblament dispers, comuna i majoritària en la major part dels dominis del monestir i de Catalunya en general, i el poblament concentrat, és a dir, aquelles masies que estan integrades dins d'un poble, una al costat de l'altra, i que tenen les parcel·les escampades pel terme. Aquest és el cas de Navarcles, on les masies Aguilar, Bertran, Serra, Torroella i Escaiola s'ubicaven en el carrer major del poble, gairebé de costat les unes amb les altres, i les seves propietats estaven formades per unes quantes parcel·les, distribuïdes arreu del terme.⁵⁹⁴ Aquestes masies, com la resta de masies dels altres dominis del monestir i de la resta de Catalunya, estaven estructurades i planificades segons les necessitats que requeria l'explotació agrària. Bona part de les construccions de la masia responien a la funció d'elaboració i transformació dels productes agrícoles i pecuaris. L'especialització de cada lloc d'acord amb el clima, la riquesa dels sols i la ubicació en el territori també explica que les instal·lacions que es trobaven i es troben en cada masia tinguin relació amb els conreus i el bestiar en que la masia estava especialitzada.⁵⁹⁵

---

⁵⁹³ *Ibidem*, pàg. 139.

⁵⁹⁴ *Ibidem*, pàg. 15.

⁵⁹⁵ *Ibidem*, pàg. 75.

Estructuralment, les masies dels masos que depenien del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina, si bé eren diferents les unes de les altres ja que cadascuna tenia la seva personalitat, sí que acostumaven a compartir unes característiques comunes. Durant aquell període, quan la pagesia era ja molt més potent que en èpoques pretèrites, degut en bona part a l'acumulació de masos rònecs i als excedents de la producció que es destinaven al mercat, entre d'altres, els masos es desenvoluparen força. De fet, les estructures de les masies que ens han arribat fins avui són fonamentalment dels segles XVI, XVII i XVIII, tal com certifiquen les llindes de moltes de les finestres i portes d'aquestes. Durant aquest període, el mas va evolucionar arquitectònicament cap a un edifici de tres cossos, resultat de les transformacions i ampliacions de les masies de dos cossos, que freqüentaren durant la baixa edat mitjana, i de les masies medievals anteriors, encara molt més petites i sense pis superior. Així doncs, la masia típica del període modern era ja una masia de tres cossos, gairebé sempre allargats, amb planta baixa, pis i golfes, el cos central de la qual es convertia en la sala, l'espai més important de la casa, que feia també de distribuïdor dels espais del primer pis. A la planta baixa hi havia els espais destinats al bestiar (corts, estables), al treball, a la transformació de la producció agrícola (celler, forn) el celler i l'escala per pujar al primer pis; en aquest, planta principal de la casa, hi havia la sala, punt de reunió de la família i de celebració dels àpats i cerimònies, que organitzava els espais, amb la cuina a una banda i cambres i alcoves al voltant; i al segon pis hi havia unes golfes per guardar-hi el gra i, a vegades, alguna habitació per als mossos de la casa. Generalment aquestes masies estaven també protegides per un baluard que delimitava l'espai privat de les construccions edificades.⁵⁹⁶ Aquesta estructura és avui encara ben visible en moltes de les 118 masies afogades que durant l'època moderna es trobaven en domini directe del monestir de Sant Benet. Masies com l'Aguilar, de Navarcles; el Golovart i l'Estrada, de Viladecavalls; la Sala de Ridor i les Brucardes, de Sant Fruitós de Bages; les Oliveres i el Bertran, de la Vall dels Horts; la Serra de Ponsgrau i el Prat, de Rocafort; i Sant Esteve de Vilarrassa, entre moltes altres, en són una bona prova. Algunes d'aquestes masies han rebut moltes ampliacions i reformes

---

⁵⁹⁶ *Ibidem*, pàgs. 148-149.

posteriors, conservant encara, en molts casos, l'estructura de tres cossos dels segles moderns.

També algunes d'aquestes masies en alou del monestir de Sant Benet de Bages posseïen torres de defensa, que probablement tingueren els seus orígens en els segles medievals, quan hi havia inseguretat permanent a causa de les guerres entre moros i cristians, entre d'altres, o bé durant els segles moderns, quan el bandolerisme creà una gran inestabilitat i inseguretat al camp fins a la segona meitat del segle XVII. La desprotecció que tenien els masos enfront dels atacs violents, féu que per defensar-se, durant el segle XVI, s'aixequessin torres en algunes masies, generalment en aquelles més acomodades.⁵⁹⁷ Un cas ben visible de masia acomodada amb torre és el de les Oliveres de la Vall dels Horts. Moltes altres masies al llarg del temps, han anat esborrant del mapa aquestes antigues torres, com és el cas de la masia de la Torra del Pont.

Algunes d'aquestes masies, sobretot les més acomodades, posseïen també capella pròpia, com és el cas de Sant Esteve de Vilarrassa, que té la capella al costat mateix, les Brucardes, que té ben a prop la capella de Sant Sebastià, o Solervicens, la capella del qual va desaparèixer durant la Guerra Civil Espanyola. D'altres masies també acomodades no necessitaven capella pròpia perquè tenien l'església parroquial molt a prop o al costat mateix, com és el cas de les diferents masies de la sagrera de Navarcles, les Oliveres de la Vall dels Horts, el Marfà de Sant Pere de Marfà, la Serra de l'Església de Rocafort, el Santmartí de Serraià i les Marcetes de Viladordis. I altres masies importants tenien la capella pròpia una mica apartada de les edificacions de la masia, com és el cas de Sant Romà de Roviralta.

En fi, cadascuna de les diferents masies que es trobaven en alou del monestir de Sant Benet durant l'època moderna seguí la seva pròpia evolució en el temps. Les d'aquells masos que aconseguiren acumular més terres i incrementar més els seus guanys patrimonials es transformaren en autèntics grans casals de l'aristocràcia rural, mentre que aquelles que regien petits masos amb força dificultats econòmiques i de subsistència, en el millor dels casos no es transformaren ni modernitzaren gaire arquitectònicament, doncs la

---

⁵⁹⁷ *Ibidem*, pàgs. 150-151.

fi típica de moltes d'elles era l'endeutament i passar a engrandir, a partir de les vendes a carta de gràcia i els empenyoraments, els grans patrimonis de masos acomodats o de les institucions eclesiàstiques, per acabar essent masoveries o per ensorrar-se i aprofitar les seves pedres per engrandir les masies principals.

3.3.2.5. El priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós

El priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós depenia del monestir de Sant Benet de Bages des de finals del segle XI. L'any 1093 l'església de Santa Maria, consagrada l'any 1082 pel bisbe Bernat d'Urgell, fou cedida pel noble Hug Dalmau i la seva muller Beatriu al monestir de Sant Benet, del qual n'esdevingué un priorat regit per un pare prior i una petita comunitat formada per tres o quatre monjos i llecs. Tres anys més tard, el 1096 el mateix Hug Dalmau establí al priorat de Santa Maria i al seu prior l'església de Santa Susanna, amb els seus alous, pertinences i dominicatura, i l'església de Sant Esteve amb les seves terres i pertinences. El priorat quedava constituït, comptant ja amb unes rendes que li asseguraven la subsistència. Amb aquestes donacions i altres finques que adquiriren els monjos, com el molí del Soler, comprat l'any 1234, el priorat esdevingué senyor de tot el territori.⁵⁹⁸

L'any 1288 el pare prior fou investit amb el càrrec de rector de la parròquia de Castellfollit amb l'obligació de tenir sempre un monjo per atendre el culte que es celebrava a l'antiga capella del castell i que tenia Sant Esteve per patró i cap de l'altar. Quan l'any 1650 es consagrà la capella del Roser a la plaça de la vila, el prior va haver de destinar un altre monjo per atendre les funcions religioses que s'hi celebraven.⁵⁹⁹

---

⁵⁹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 219.

⁵⁹⁹ FARELL I DOMINGO, Joan (1994): *Castellfollit de Riubregós...*, pàgs. 161-162.

Durant el període montserratí de Sant Benet de Bages, el priorat de Castellfollit tenia una certa autonomia i s'encarregava de l'administració de les seves pròpies possessions i drets, encara que depenia del monestir de Sant Benet, al qual entregava els seus excedents. L'abat de Sant Benet designava el prior de Castellfollit, que era l'encarregat de regir el priorat. Com ja s'ha dit abans, l'abat de Sant Benet visitava el priorat, generalment dos cops per quadrienni. Durant aquestes visites, el prior havia de donar comptes de la hisenda del priorat a l'abat. Aleshores hi havia en el priorat tres monjos: un prior, un domer i un ajudant.

El priorat de Castellfollit de Riubregós tenia possessions territorials als termes de Castellfollit, Ferran, Calonge i Malacara, a més de controlar la jurisdicció espiritual de les esglésies parroquials de Sant Jaume de Ferran i Santa Susanna de Riner. L'any 1794, segons un llevador de censos, el monestir de Sant Benet rebia de les seves possessions a Castellfollit de Riubregós un total de:⁶⁰⁰

Taula 36: Ingressos que rebia el monestir de les possessions de Castellfollit de Riubregós.

5 lliures	1 quartera i 6 quartans de blat
4 sous	1 quartera de sègol
2 diners	3 quartans de mestall
28 gallines	3 quartans de forment
2 pollastres	3 quartans d'ordi

Delme de carnelatge de 4 masos i 3 corrals

⁶⁰⁰ *Ibidem*, pàgs. 85-87.

3.4. La jurisdicció territorial del monestir de Sant Benet de Bages

3.4.1. La Baronia de Bages

La Baronia de Bages era el territori que el monestir de Sant Benet de Bages tenia sota la seva jurisdicció. A l'època montserratina del monestir, la Baronia de Bages estava formada, com ja s'ha vist anteriorment, pels termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Maians, Vall dels Horts i Les Preses. Era una àmplia zona rural poc poblada, governada per l'abat i monestir de Sant Benet de Bages, que cobrava els censos del territori i en nomenava els batlles i regidors. La dependència respecte el monestir de Sant Benet aglutinava aquests diferents termes dins de la Baronia de Bages, la major part dels quals s'ubicaven a l'entorn mateix del monestir: Vall dels Horts, Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Rocafort i Torroella. No obstant, en el cas de Les Preses i Maians, la situació era ben diferent. Aquests termes eren geogràficament força distants dels altres, doncs Maians és limítrof amb la comarca de l'Anoia, i Les Preses es troba dins de la comarca de la Garrotxa.

Aquests territoris depenien del monestir des de l'edat mitjana. L'any 1343 el rei Pere III el Cerimoniós vengué al monestir de Sant Benet la jurisdicció civil de Maians. Processos similars deuriem succeir amb les jurisdiccions de Torroella i de Navarcles, que a mitjan segle XIV, depenien també de la Corona. Marfà també havia format part de la jurisdicció del monestir de Sant Benet de Bages durant l'edat mitjana, però en el segle XVIII ja no figurava dins de la seva baronia.⁶⁰¹

A continuació es pot veure un plànol dels diferents termes que integraven la Baronia de Bages durant l'època moderna. Cal tenir en compte que

aleshores Vall dels Horts i Maians, si bé eren termes amb poblament rural i disseminat, eren també municipis propis, i no fou fins a mitjan segle XIX que s'agregaren el primer a Sant Fruitós de Bages i el segon a Castellfollit del Boix.

Gràfic 21. Plànol dels termes de la Baronia de Bages durant l'època montserratina del monestir de Sant Benet.

A les acaballes del segle XVI, quan el monestir de Sant Benet de Bages s'annexà al de Montserrat, la població de la Baronia de Bages comptava amb un total de 140 focs. Segons les dades d'aquest cens de 1595, la Baronia de Bages es podia situar en unes 620 persones. Aleshores Navarcles i la Vall dels

⁶⁰¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 194.

Horts declaraven 30 focs (180 hab.); Les Preses en declarava 26 (152 hab.); Sant Fruitós de Bages, 20 (120 hab.); Rocafort, 15 (90 hab.); Maians, 7 (42 hab.); i Torroella, 6 (36 hab.).⁶⁰² A finals del segle XVII, l'any 1688, la població de la Baronia de Bages havia crescut considerablement. Aleshores hi figuraven un total de 149 cases que podrien representar una població de 894 habitants, considerant sempre aquests 6 habitants per foc. A Navarcles i la Vall dels Horts hi havia en aquesta ocasió 60 cases (360 hab.); a Sant Fruitós de Bages n'hi havia 30 (180 hab.); a Les Preses n'hi havia 27 (162 hab.); a Rocafort n'hi havia 19 (114 hab.); a Maians, 7 (42 hab.); i a Torroella, 6 (36 hab.).⁶⁰³ Una part important d'aquest creixement respecte les dades de 1595 es deu a l'arribada d'un nombre important de població occitana a finals del segle XVI i durant la primera meitat del segle XVII. Concretament, a Manresa, d'un total de 657 immigrants occitans localitzats entre els anys 1550-1650, 491, és a dir, un 75 %, arribaren entre els anys 1587-1626, mentre que un 20 % arribaren entre els anys 1550-1586 i un 5 % entre els anys 1627-1650. És de suposar que les proporcions similars o probablement més baixes, amb efectius de població molt menors, es compliren també per a Navarcles i Sant Fruitós de Bages, a les rodalies de Manresa.⁶⁰⁴ En el cas de Navarcles, la immigració occitana degué ser d'una certa importància, doncs en resta encara el nom del *carrer de França*, un dels més vells del poble, començat a construir entre els segles XVI i XVII, que recorda encara nominalment la procedència d'aquella immigració, d'entre les quals es trobaven les famílies Tragant i Bonavall, entre d'altres famílies del poble.

L'any 1830 el cens de Joan Baptista Galobardes oferia les dades següents per aquests pobles de la llavors ja extingida Baronia de Bages. Navarcles tenia 665 habitants; Sant Fruitós de Bages en tenia 605; Les Preses, 500; Rocafort, 183; Maians, 174; Torroella, 140; i Vall dels Horts, 77.⁶⁰⁵ En global sumaven 2.344 habitants, la població s'havia doblat i quasi triplicat respecte la de finals

---

⁶⁰² SIMON I TARRÉS, Antoni (1996): *La població catalana a l'edat moderna*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, pàgs. 50-53.

⁶⁰³ PLADEVALL I FONT, Antoni (1975): "El Bisbat de Vic entre els anys 1685 i 1688", *AUSA*, núm. 8. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, pàgs. 44-62.

⁶⁰⁴ RAFAT I SELGA, Francesc (1993): *Masos, safrà, occitans i Pesta Negra. Estudis d'història de la Catalunya Central*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, pàg. 42.

dels segle XVII. Aquesta xifra global de 2.344 habitants dista força de la de 1.529 facilitada per les dades ofertes pel cens de Floridablanca de l'any 1787.⁶⁰⁶ No obstant, aquestes dades no semblen prou fiables, ja que sembla força provat que oculten efectius de població, cosa que queda força provada en algun poble de la baronia com Rocafort, que a l'any 1787 se li atribueixen gairebé la meitat dels habitants de l'any 1688 i tres vegades menys que a l'any 1830. Per a la resta de pobles de la baronia, en major o menor proporció, també es veuen mancances d'efectius de població.

Navarcles, Les Preses i Sant Fruitós de Bages eren els principals termes de la Baronia de Bages. Tots tres havien anat creixent durant els segles XVII i XVIII. Navarcles, durant la segona meitat del segle XVIII, havia crescut força. Quan l'any 1787 visità el poble Francisco de Zamora, escriví que “en este pueblo hay 10 o 11 tejedores de cintas. Hay riego, cinco perxers y más de 300 casas; hay pelaires. Se hacen casas nuevas, y es lugar acomodado.”⁶⁰⁷ El poble experimentà un important creixement durant els segles XVIII i XIX, degut a la venda que feren els masos concentrats a la sagrera del poble de parcel·les i patis per edificar-hi cases.⁶⁰⁸ Les millores econòmiques i demogràfiques, juntament amb la venda de parcel·les per edificar, afavoriren també el creixement de Sant Fruitós de Bages. Segons els estudis de Jaume Plans durant el primer terç del segle XVIII s'escripturaren 16 vendes o establiments de patis a Sant Fruitós, reduint-se a 11 entre els anys 1730-1760. La majoria d'aquests patis estaven emplaçats al carrer del Padró, on la família Santmartí, entre d'altres, establí moltes parcel·les per edificar-hi cases.⁶⁰⁹ Probablement un procés similar al de Navarcles i Sant Fruitós visqué també el terme de Les Preses, força diferent en canvi al viscut en aquest període pels termes de Rocafort, Torroella i Maians, que si bé també experimentaren un lleuger creixement de la població, no aconseguiren formar un nucli de

---

⁶⁰⁵ IGLÉSIES I FORT, Josep (1965): “Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX”, *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, núm. 37. Barcelona: Real Academia de Ciencias y Artes, pàgs. 445 i 462.

⁶⁰⁶ IGLÉSIES I FORT, Josep (1987): *El cens del comte de Floridablanca de 1787*. Vol. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, pàgs. 177 i 482-483.

⁶⁰⁷ ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes...*, pàg. 105.

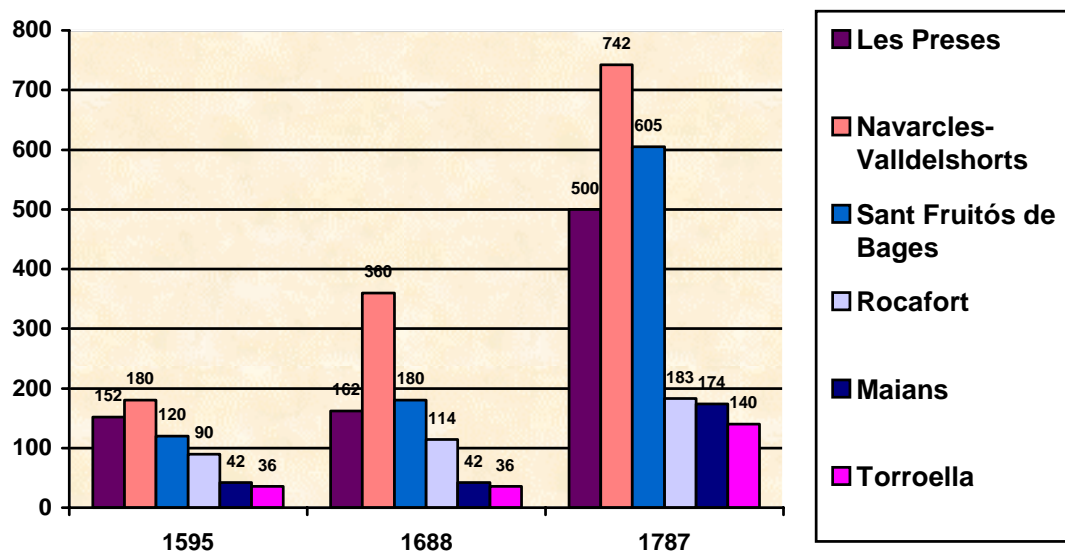
⁶⁰⁸ FERRER I ALÒS, Llorenç (1987): *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central...*, pàgs. 37-58.

⁶⁰⁹ PLANS I MAESTRA, Jaume (2003): *Model d'estructura agrària bagenca: Sant Fruitós de Bages al llarg del segle XVIII...*, pàg. 94.

poblament concentrat. En aquests termes la terra estava en mans de grans masos i aquests la conservaren fins a principis del segle XX en el cas de Rocafort i Torroella, i fins els nostres dies en el cas de Maians.

A continuació es pot veure representat de manera gràfica el creixement de cadascun dels termes que configuraven la Baronia de Bages durant l'època moderna, sempre considerant el marge d'error que es pot cometre alhora de fer l'equivalència entre els fogatges i els seus residents.

Gràfic 22. Creixement demogràfic en nombre d'habitants dels termes de la Baronia de Bages durant l'època moderna.

El monestir de Sant Benet, com a senyor jurisdiccional de la Baronia de Bages, posseïa el mixt imperi sobre aquests termes que integraven la seva baronia, és a dir, gaudia de la jurisdicció civil plena i de la criminal baixa, amb excepció de l'aplicació de la pena capital i de la mutilació de membres, que eren competència de l'autoritat reial, en aquest cas el veguer de Manresa i, a partir de la implantació del Decret de Nova Planta (1716), el corregidor. A més d'administrar la justícia baronial, el monestir, com a senyor jurisdiccional, també nomenava els batlles i regidors dels seus termes. El monestir, a través dels seus batlles i regidors, exercia el govern de tots aquests termes de la baronia i actuava alhora com a poder terrenal i poder espiritual.

De l'any 1625 es conserva un reconeixement de la potestat jurisdiccional del monestir de Sant Benet de Bages que diu el següent: “Lo molt Rnt. Abad y Monastir de S. Benet de Bages en virtud de privilegis reals y altrament està en quieta y passífica possessió, seu quassi, de exercir la jurisdicció civil plena, e mixt imperi en los llochs de Torroella, St. Fructuós, Vall dels Horts, etc. St. Benet, ha sempre exercit en dits llochs tota jurisdicció civil y criminal exeptat en los casos y delictes, per los quals se va a imposar pena de mort o mutilatio de membre, y exceptada la jurisdicció de pau y tregua, la qual jurisdicció foren servits per la Real Clementia los sereníssims Reys de Aragó de bona memoria don Jaume, don Alfonso y don Pere concedir a dit Abat y Convent com consta del Privilegi de dit Rey don Pere datts en Barcelona quinto chalendas may 1338 (...).”⁶¹⁰ Aquests mateixos privilegis foren confirmats per l'Emperador Carles V en un Reial Privilegi donat a Montzó a 16 de novembre de 1537.

Aquests reconeixements reials de la potestat jurisdiccional del monestir de Sant Benet, fets entre els anys 1315 i 1537, disposaven que l'abat del monestir, com a superior d'aquest, no fos molestat en el lliure exercici de la seva jurisdicció pels veguers de Vic i de Manresa, llevat dels crims que es castigaven amb pena de mort o mutilació de membres, o altres que pertanyien al mer imperi i a la jurisdicció de pau i treva. A més, l'any 1338 el rei Pere III facultava a l'abat del monestir per posar costells en els seus termes per tal de castigar als delinqüents.⁶¹¹ Si bé el mixt imperi havia estat reconegut en la jurisdicció del monestir de Sant Benet per diferents privilegis i concessions reials, el monestir constantment es trobà agredit en l'exercici del seu govern baronial, ja fos pel veguer o corregidor de Manresa o pel bisbe de Vic, entre d'altres. No obstant, el monestir, que en nombrosos documents dels segles XVI-XVIII especifica que no és “de ningun bisbat”, mantingué la seva jurisdicció baronial, si bé amb força dificultats a partir del segle XVIII, fins a principis del segle XIX, quan el 6 d'agost de 1811 les Corts espanyoles, que aprovaren per decret l'abolició dels senyorijs jurisdiccionalis i dels drets

---

⁶¹⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Reconeixement de la jurisdicció del monestir de Sant Benet de Bages, de l'any 1625.

⁶¹¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1930): “De la Baronia de Bages”, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*, núm. 141. Manresa: CECB, pàgs. 92-93.

privatius dels senyors⁶¹². Aquest decret posava fi a les jurisdiccions senyorials amb origen en el feudalisme més remot. Sant Benet de Bages perdria també el seu domini jurisdiccional que arrossegava, encara que molt esmicolat, des de l'alta edat mitjana, la Baronia de Bages. La jurisdicció d'aquest territori passava a integrar-se a la Corona, sota el control del corregidor de Manresa, que tindria la responsabilitat d'administrar la justícia i de nomenar el batlle i els regidors. Pocs anys després també passaven a la Corona el monestir amb totes les seves terres, que serien desamortitzades.

3.4.1.1. Els drets jurisdiccional del monestir

Com ja s'ha dit anteriorment, el monestir de Sant Benet de Bages posseïa el mixt imperi sobre els termes de la seva baronia. L'imperi donava facultat per a administrar justícia, és a dir, fer respectar la llei i acatar les decisions de l'autoritat, mentre que la jurisdicció era la capacitat de posar en execució les lleis, declarant i aplicant el dret, en causes civils i criminals menors: baralles, lesions menors, injúries i furts de menys de 200 sous, entre d'altres.⁶¹³ El mixt imperi només permetia castigar els crims menors referents a l'estatut personal i a la propietat territorial, en canvi el mer imperi donava potestat per executar penes en causes criminals que podien comportar la pena màxima o la mutilació de membres. Era la plenitud de jurisdicció, en canvi, el mixt imperi era una jurisdicció limitada a la facultat de decidir en causes civils, contencioses, governatives i a les criminals que comportessin penes lleus.⁶¹⁴

---

⁶¹² PÉREZ LEDESMA, Manuel (1991): "Las Cortes de Cádiz y la sociedad española", AYER, núm. 1. Madrid: pàgs. 167-206

⁶¹³ GUAL I VILÀ, Valentí (1993): "L'administració de la justícia senyorial. Els llibres de Cort", *Pedralbes. Revista d'història moderna*, núm. 13. Barcelona: Universitat de Barcelona, pàgs. 289-296.

⁶¹⁴ ZAPATA I BUXENS, M. Assumpció (1998): *Les jurisdiccions locals en el pas de l'edat mitjana a l'edat moderna*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, pàg. 42.

No obstant, la jurisdicció senyorial s'ha d'entendre des de la subjecció personal del vassall amb el deure de fidelitat al senyor i les conseqüències que se'n derivaven i les prestacions personals a les quals els vassalls estaven obligats. Tot això amb la facultat senyorial d'obligar-los i forçar-los perquè complissin els seus deures tributaris i personals. L'ordenació jurídica de la comunitat i l'administració de justícia donaven al baró la potestat de punir i castigar. La jurisdicció, en definitiva, permetia al senyor tenir el ple control dels seus dominis i dels seus pobladors. Aquesta potestat, però, en el decurs de l'època moderna s'anà matisant per una cada vegada major intervenció règia, essent ja força limitada a partir del Decret de Nova Planta de 1716, amb tots els conflictes que se suscitaron al llarg del segle XVIII, fins a l'extinció i desaparició definitiva dels senyories durant el primer terç del segle XIX.⁶¹⁵

Les jurisdiccions podien ser objecte de compra-venda, donació o permuta. El seu origen es troba en els inicis del feudalisme, quan els senyories van actuar de sistema intermedi d'administració. Comtes i reis adjudicaren les jurisdiccions a través de privilegis concrets que concedien a determinades terres i a determinats senyors. Durant l'època moderna els senyories jurisdiccionals es trobaven estesos com a sistema de descentralització administrativa arreu de Catalunya i d'Europa.⁶¹⁶ També durant la baixa edat mitjana i sobretot a principis de l'època moderna, els titulars dels feus van accedir a la fórmula del senyoriu jurisdiccional. Així, aquests feus es convertiren en divisions de caràcter administratiu que progressivament van anar assumint les funcions de justícia, passant a anomenar-se senyories jurisdiccionals. Mitjançant aquest traspàs, els propietaris dels senyories van adquirir el dret d'una sèrie de prerrogatives privades i públiques: el govern del lloc i dels seus habitants, amb el nomenament d'oficials i dictat de manaments, l'administració de justícia, el comandament militar i la percepció d'impostos.⁶¹⁷

En elegir-se un nou abat, una de les seves primeres actuacions era la de visitar cadascun dels seus dominis per tal de rebre dels seus habitants,

---

⁶¹⁵ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàgs. 726-728.

⁶¹⁶ ZAPATA I BUXENS, M. Assumpció (1998): *Les jurisdiccions locals...*, pàg. 54.

representats per tots els caps de casa, l'homenatge i jurament de fidelitat. Era un deure de tots aquells a qui el monestir els hi havia concedit unes terres o un immoble determinat per viure o treballar el fet de mantenir-se fidel al senyor, que seguia posseint el domini directe dels béns concedits. Aquesta fidelitat tenia una triple dimensió: jurar-la, prestar l'homenatge degut i no elegir cap altre senyor.⁶¹⁸ En contrapartida, el senyor acostumava a garantir la lliure i pacífica possessió dels béns cedits i es comprometia a defensar i protegir els vassalls i els seus drets i béns enfront de qualsevol persona. L'acte d'homenatge i jurament de fidelitat simbolitzava per l'abat el reconeixement del seu domini territorial i jurisdiccional. Els abats de Sant Benet no eren una excepció i exercien aquest dret en les seves senyories cada vegada que ocupaven el càrrec. Aquesta cerimònia de reconeixement de potestat territorial i jurisdiccional s'acostumava a fer a la plaça del lloc, en presència de l'abat, un notari, dos testimonis i el batlle, que jurava fidelitat i lleialtat al nou abat. Acte seguit, la comitiva es dirigia a un camp del lloc on l'abat collia unes herbes i prenia una mica de terra per escampar-la en senyal de possessió del terme. Després es retornava a la plaça i l'abat, assegut en una cadira a manera de tribunal, interrogava els veïns sobre qüestions i controvèrsies referents a les possessions que ell mateix resolvia i determinava, per acabar confirmant tots els privilegis, llibertats i franquícies, bons usos, observances i concessions que la universitat havia obtingut dels anteriors abats. Per acabar la cerimònia d'homenatge, l'abat, davant de tota la comitiva reunida, es dirigia al centre de la plaça per a erigir un costell en senyal de jurisdicció, sempre i quant aquest només posseís el mixt imperi, com era el cas de Sant Benet de Bages. En el cas d'aquells monestirs que posseïen el mer i mixt imperi, és a dir, la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, els seus abats feien penjar una rama de pi en les forques que hi havia al terme.⁶¹⁹

Per conèixer més detalladament quins eren els drets jurisdiccional que posseïa el monestir de Sant Benet de Bages sobre la seva baronia, és de gran utilitat el decret del rei Pere III el Cerimoniós de l'any 1338, en defensa de la jurisdicció del monestir enfront de les intromissions del veguer de Manresa en

---

⁶¹⁷ *Ibidem*, pàg. 61.

⁶¹⁸ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 729.

⁶¹⁹ BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus...*, pàgs. 147-148.

la seva jurisdicció.⁶²⁰ Les competències jurisdiccionals atribuïdes per aquest decret, que són les que mantingué el monestir de Sant Benet durant l'època moderna, són transcrites íntegrament en l'annex del present treball. A manera de resum, el mixt imperi del monestir de Sant Benet tenia els següents drets jurisdiccionals: a) jutjar tots els furts que no passessin de 10 lliures i que no fossin fets de manera violenta ni en camí ral; b) jutjar la tinença d'armes no reprovades i tan sols prohibides per raó del lloc i de la magnitud; c) afinar les mesures i castigar els qui les defraudaven; d) jutjar els crims i delictes que no fossin fets amb armes, e) jutjar els jocs prohibits per raó de lloc o de temps; f) jutjar els juraments fets en nom de Déu i les blasfèmies; g) jutjar els balls i les cançons indegudes; h) posar bans i multes pecuniàries de qualsevol quantitat; i) nomenar tutors i curadors per a qualsevol bé, el valor del qual no passés de cinc-centes lliures; i j) jutjar les causes civils fos quina fos la seva quantitat. En certa manera, la potestat jurisdiccional del monestir de Sant Benet de Bages només s'estenia a tots els crims lleus, la resta de crims, els que es consideraven greus, eren competència del mer imperi que tenia per a la Baronia de Bages el veguer de Manresa, com a representant del Rei. Així doncs, el veguer de Manresa, substituït durant la primera meitat del segle XVIII pel corregidor, era qui administrava justícia als termes de la Baronia de Bages en els casos d'assassinats, de robatoris violents o bandolerisme, de tinença d'armes violentes i de robatoris que passessin de les 10 lliures, entre d'altres. Aquest repartiment de competències dins de la jurisdicció de la mateixa baronia provocà nombrosos conflictes entre el monestir i el veguer de Manresa, així com també amb el sotsveguer de Moià durant els segles medievals.⁶²¹ Per aclarir aquestes superposicions de competències, l'abat del monestir i els funcionaris públics, cadascun per la seva part, acudien sovint als monarques en demanda de privilegis que els confirmessin llurs drets i pledejaven constantment en defensa dels seus interessos.

---

⁶²⁰ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-I (47). Transcripció feta l'any 1794 d'un decret del rei Pere III el Cerimoniós, de l'any 1338, defensant la jurisdicció del monestir de Sant Benet enfront de les intromissions del veguer de Manresa en la jurisdicció del monestir.

⁶²¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 197.

3.4.1.2. El nomenament de batlles i regidors

El nomenament del batlle era un fet important per al manteniment de la jurisdicció i dels drets senyoriais. Com a càrrec més proper al govern del domini exercia el control sobre la resta de veïns, informava el monestir dels plets i litigis que es produïen i mantenia l'ordre públic. Altrament, els regidors, anomenats *jurats* i *síndics* abans de la implantació del Decret de Nova Planta (1716), ajudaven al batlle en les seves tasques.

El monestir de Sant Benet, com a senyor jurisdiccional dels seus termes, nomenava batlles, jurats i un síndic, per a cadascun d'ells. Aquests integraven el consell municipal. L'elecció dels jurats i síndic es feia al monestir, generalment el dia de Sant Benet o el diumenge següent. Per prosseguir al seu nomenament es congregaven els veïns de cada localitat de la Baronia de Bages a la plaça del monestir i allí eren insaculats els jurats necessaris per a cada terme. L'elecció es feia amb presència de testimonis i se'n prenia nota en els llibres de la cúria civil del monestir. Acabada la cerimònia, els jurats entrants, els sortints i altres persones de consideració passaven a la cambra abacial del monestir i dinaven amb ell a la seva taula.⁶²²

Els jurats actuaven de consellers del batlle en la direcció de la cosa pública i s'acostumaven a renovar cada any, encara que a vegades disposaven del seu càrrec durant un bienni. Altrament, el síndic era nomenat en el seu càrrec de manera triennial. Tots ells, presidits pel batlle i constituïts en consell municipal, celebraven sessions ordinàries i extraordinàries. Aquestes tenien lloc a la plaça pública i davant de testimonis. S'anunciaven a toc de campana i no podien celebrar-se sense autorització de l'abat, la qual havia de renovar-se per escrit cada trimestre. Com a fonts d'ingressos, el consell municipal comptava amb els arbitris municipals, que eren els drets d'hospitar, de macell, de gavella, de fleca i de mesura, és a dir, la taverna, l'hostal, la tenda i la fleca, serveis que s'arrendaven anualment, i del rèdit que se'n treia, se'n reservava una petita prestació pel monestir, com a senyor directe.⁶²³

---

⁶²² *Ibidem*, pàg. 233.

⁶²³ *Ibidem*, pàg. 234.

Durant l'època moderna el batlle era el representant senyorial del terme. Per tractar de la seva importància com a tal, cal distingir dos períodes: un primer que va fins a la promulgació del decret de Nova Planta (1716) i un altre de posterior que arriba fins a l'extinció dels senyorius.⁶²⁴ El batlle com a oficial o agent senyorial era l'encarregat de l'administració i l'explotació del patrimoni del seu senyor. Aquest era el batlle senyorial o de sachs que, en els termes de règim baronial, havia desplaçat durant la baixa edat mitjana la figura dels castllans. Podia tenir a la seva disposició un escrivà, un nunci i alguns saigs. Era un oficial senyorial executor de la fiscalitat i de la jurisdicció de la zona, representant del seu senyor i responsable davant d'aquest de totes les seves atribucions. El batlle de sachs era, en general, el batlle senyorial amb les funcions d'administrar les rendes del senyor territorial; recaptar els rèdits dels emfiteutes i arrendataris; rebre les capbrevacions i els homenatges i reclamar els serveis personals i els *mals usos*. Era, en definitiva, el càrrec executiu de la jurisdicció dominical i es distingia visualment pel fet de portar una vara alta per tot el seu terme.⁶²⁵

Alguns batlles exercien el càrrec per dret propi i hereditari, cedit en emfiteusi, i altres com a gràcia especial atorgada pel senyor. No obstant, el nomenament dels batlles evolucionà molt durant l'època moderna. Si en un principi el càrrec era hereditari i concedit pel senyor, posteriorment el batlle seria elegit pel consell municipal entre els homes del terme i per un període de tres anys. Es passava d'un oficial feudal a un càrrec públic representatiu dins del govern local, això sí, amb passos intermitjos, ja que fins a l'abolició del règim senyorial, el batlle continuava essent nomenat pel senyor, encara que sovint a partir d'una terna presentada per la universitat del terme.

Amb la promulgació del Decret de Nova Planta de l'any 1716, els jurats foren substituïts per regidors, però el batlle mantingué les mateixes atribucions patrimonials, judicials i municipals que ja tenia i continuà essent designat pel senyor fins a principis del segle XIX. No obstant, el batlle, que passava a ser un càrrec bianual, obtenia un paper polític més preponderant en la nova organització municipal. El batlle de sachs o senyorial era substituït pel

---

⁶²⁴ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 789.

⁶²⁵ ZAPATA I BUXENS, M. Assumpció (1998): *Les jurisdiccions locals...*, pàgs. 75-76.

batlle natural o local, que si bé tenien les mateixes funcions, el nou batlle natural guanyava un major pes dins de la legalitat administrativa. Es confirmava que a tots els llocs hi havia d'haver oficials “de vara” per a exercir la jurisdicció civil i criminal.

El Decret de Nova Planta de 1716 establia que en els llocs que no fossin caps de corregiment hi hauria batlles que serien designats per la Reial Audiència i per un període de dos anys. Aquesta disposició, desenvolupada en un reglament publicat el 6 de juliol de 1717, preveia també el supòsits següents: que en els termes on els barons gaudien des de sempre de la facultat de designar els batlles i sotsbatlles sense la intervenció dels habitants del lloc, podien continuar en l'ús d'aquesta atribució, encara que el senyor havia de donar comptes de les persones elegides a la Reial Audiència, la qual les havia de confirmar, tot i que s'hi podia oposar, fet que obligava el baró a presentar altres candidats o bé l'Audiència els designaria d'ofici. També, si antigament s'havia pactat que els vassalls gaudien del dret de presentar una terna de candidats entre els quals el senyor elegia els càrrecs, l'elecció correspondria al batlle i als regidors cessants i el baró havia d'informar-ne l'Audiència.⁶²⁶ Amb el Decret de Nova Planta quedava clar també que els càrrecs de batlle i de regidors havien de ser exercits per veïns elegits entre els més idonis, hàbils i que fossin de major satisfacció al “Real servicio.” Corresponia al batlle presidir les sessions de l'ajuntament de regidors i es definien aquests com a “ministros de justicia, cabezas de los pueblos y los más responsables de su quietud y buen régimen.”⁶²⁷

Els batlles, tant els senyorials com els naturals o locals, tenien una retribució pel seu ofici que constava generalment en el seu contracte d'investidura. Aquesta retribució, que podia ser molt variable, era monetària o en espècie, cosa força lògica ja que entre les seves funcions hi havia les de cobrar les rendes i era normal que en retinguessin una part d'elles. Alguns batlles acostumaven a percebre el redelme o la tercera part del delme. Generalment, el càrrec de batlle tenia un cert prestigi econòmic i social.⁶²⁸

---

⁶²⁶ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 807.

⁶²⁷ *Ibidem*, pàg. 802.

⁶²⁸ ZAPATA I BUXENS, M. Assumpció (1998): *Les jurisdiccions locals...*, pàg. 74.

A la Baronia de Bages, als batlles els corresponia ostentar, regir i exercir, en nom del monestir i del seu abat, la jurisdicció del lloc. Quan l'abat nomenava un nou batlle, aquest feia saber als vassalls i a la universitat que el designat era el seu màxim representant i que ostentaria la jurisdicció del lloc, motiu pel qual l'havien d'obeir. L'escollit acceptava, de voluntat pròpia, l'ofici de batlle i la vara, com a símbol del seu exercici, i prometia a l'abat servir-lo lleialment i fidel en la tasca encomanada. El batlle jurava i prestava homenatge de fidelitat i s'encomanava a l'abat. Aquest ostentava el poder per detenir els criminals, instruir diligències de causes, exigir impostos, dictar bans, emparar béns i posar-los en pública subhasta. Per sobre de tot, els batlles havien de col·laborar amb l'abat de Sant Benet en l'administració de la justícia de les seves respectives localitats, tal com s'especifica en els nomenaments de batlles. A continuació pot llegir-se el fragment d'un d'aquests nomenaments fet l'any 1764 per l'abat Félix Cama:

“Atenent, y considerant lo Dret, y Facultat, que Nos competeix pera elegir, anomenar, y deputar Batlle en dit Lloch, y Terme, per lo bon govern, y administracio de Justicia, pau, y quietut dels Individuos, y observancia de Lleys: Usant de dita facultat, y confiant plenament de la fidelitat, legalitat, industria, experiencia, y bondat de vos Francisco Tapias Parayre de dit lloch, y Terme de Santa Maria de Navarcles, durant nostre beneplacit, libera, y espontanea voluntat ab thenor de las presents vos anomenam, elegim, y deputam per Batlle de dit lloch, y Terme de Santa Maria de Navarcles, concedintvos ple, y libero poder, y mandato especial de poder exercir tots, y qualsevols actes, y funcions en dit lloch, y Terme de Santa Maria de Navarcles (...).”⁶²⁹

L'abat de Sant Benet, com la resta de senyors jurisdiccionals, escollia durant l'època moderna els càrrecs de batlle, jurats i síndics del seu terme a partir d'una terna presentada per les universitats de la seva baronia. La universitat de Navarcles aconseguí l'any 1676 de l'abat P. Francesc Casas el dret de “fer tèrna y nominació de trèss persones del Concèll de dita Universitat idònees pera dit carrech de les quals V. S. ne nomenás una per batlle de dita Universitat.”⁶³⁰ El motiu de la petició del dret de terna fou que s'havien “succehit molts disgustos, per haver nomenat en batlle, per no conèxer els

---

⁶²⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 77. Nomenament de batlle de Navarcles a Francesc Tàpies, paraire, fet per l'abat de Sant Benet P. Félix Cama l'any 1764.

subjectats, alguna persona que no tenia, al parer de dita Universitat, les degudes qualitats”, és a dir, alguns batlles que havia nomenat el monestir pel terme de Navarcles havien estat en desgrat del poble, per aquest motiu el poble volia participar d’alguna manera en la tria del seu principal prohóm. El mateix sistema de terna que es concedia a Navarcles l’any 1676 ja es practicava aleshores en altres universitats de la baronia, com era el cas de Rocafort.

Una proposta de terna és la que féu la mateixa universitat de Navarcles l’any 1794.⁶³¹ El batlle Valentí Cura, fabricant d’aiguardent, presentà a l’abat del monestir de Sant Benet P. Joan Espina, dues propostes de regidors per la universitat. En primer lloc, presentà a Jaume Torroella, pagès; Joan Morató, fuster; Josep Casanovas, fabricant de vetes; i Llorenç Manganell, pagès. Alternativament es proposaven també a Francesc Graner, pagès; Joan Escayola, pagès; Isidre Solervicens, pagès i hereu del mas Solervicens; i Valentí Torras, pagès. L’abat Espina acabà escollint a Francesc Graner, Joan Morató, Isidre Solervicens i Llorenç Manganell, la qual cosa mostra clarament com l’abat podia escollir els noms que volgués de cadascuna de les candidatures que constaven en la terna presentada per la universitat. També a Sant Fruitós de Bages l’any 1776 l’abat P. Miguel Valero escollia com a regidors a Josep Vilar, Narcís Carrera i Joan Verneda, d’entre la candidatura de Pere Sala, Josep Bosch i Joan Verneda, tots pagesos, i l’alternativa de Josep Vilar, Narcís Carrera i Jaume Altimires.⁶³² La terna assegurava un cert control dels càrrecs municipals per part de la gent del poble.

En l’annex del present treball hi ha una relació de 194 nomenaments de batlles i regidors dels diferents termes de la Baronia de Bages compresos entre els anys 1635-1815, si bé la gran majoria es troben ubicats entre els anys 1764-1794, període complet en aquesta relació pel que fa a aquests nomenaments. Aquesta relació s’ha construït a partir de la documentació dels lligalls del monestir de Sant Benet de Bages conservats als arxius de

---

⁶³⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa, pàg. 49.

⁶³¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 74. Proposta de regidors del terme de Navarcles de l’any 1794.

⁶³² ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Terna presentada a l’abat de Sant Benet per escollir els regidors de Sant Fruitós de Bages, de l’any 1776.

Montserrat i de la Corona d'Aragó, en bona part gràcies a un quadern dels nomenaments de batlles i regidors dels termes de la Baronia de Bages,⁶³³ i a partir de l'obra *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages* (1984), de Mn. Joan Pagès i Pons.

Considerant aquesta relació dels 194 nomenaments de batlles i regidors, es poden treure algunes conclusions sobre la sociologia dels càrrecs públics de les universitats de la Baronia de Bages. Per començar, cal dir que només podien ser batlles i regidors els caps de casa naturals del terme. Pel que fa als regidors, en la Baronia de Bages accedien a aquest càrrec des dels grans terratinents fins els petits pagesos, passant pels paraires i altres artesans. És a dir, es tractava d'un càrrec a l'abast de tots els grups socials de la universitat. Pel que fa al càrrec de batlle, un estudi més detallat ens fa veure que aquest càrrec es trobava generalment en disposició de les famílies més acomodades del terme i també de les més favorables al monestir. Dels 153 nomenaments de batlles presents en la relació que figura a l'annex, hi ha 15 famílies que ocuparen tres o més vegades la batllia del seu terme. Aquestes famílies coincideixen amb pagesos acomodats, com es pot veure en la taula que hi ha a continuació:

Taula 37: Famílies que ostentaren més de tres cops la batllia dels termes del monestir.

Família i terme	Nombre de mandats obtinguts en la batllia
Oliveres de la Vall dels Horts	9
Vilajoana de la Vall dels Horts	6
Matabosch de Les Preses	5
Bertran de Les Preses	5
Torras de Sant Fruitós	5
Còdol de Maians	5
Casajoana de Rocafort	4
Fageda de Les Preses	4
Cornet de Torroella	4
Casals de Maians	4

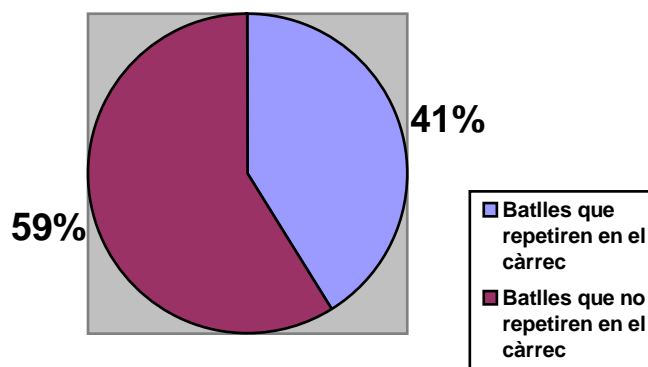
⁶³³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Quadern de nomenaments de batlles i regidors pels abats del monestir de Sant Benet de Bages durant els anys 1763-1794.

Serra de Ponsgrau de Rocafort	3
Golovart de Vall dels Horts	3
Cura de Navarcles	3
Descals de Sant Fruitós	3
Martí de Torroella	3

Els 15 casos exposats són famílies de pagesos acomodats dels seus termes, encara que són molt més significatius els casos de les famílies Cura de Navarcles, Torras àlies Fransoy i Descals de Sant Fruitós de Bages i Matabosch, Bertran i Fageda de Les Preses, ja que durant el segle XVIII aquests municipis ja havien crescut força en comparació amb el baix nombre d'habitants que tenien Vall dels Horts, Torroella, Maians i Rocafort. Tanmateix el fet de tenir més completa la relació de nomenaments de batlles de Les Preses fa que no es pugui tractar la qüestió amb total equitat amb la resta de termes de la baronia. No obstant, per acabar de confirmar la tendència del control del càrrec de batlle per part de les famílies acomodades del terme, s'ha fet un anàlisi dels 91 nomenaments de batlles compresos en els 30 anys que van de 1764 a 1794. Aquests 91 nomenaments de batlles foren fets a 51 batlles, ja que 21 d'aquests repetiren en el càrrec i s'adjudicaren un total de 61 mandats. Així doncs, només 30 d'aquests batlles no repetiren en el càrrec. El percentatge dels batlles que repetiren i els que no ho feren, pot veure's en el següent gràfic:

Gràfic 23. Percentatges dels batlles dels termes de la Baronia de Bages que repetiren mandat i els que no ho feren, durant l'època montserratina del monestir de Sant Benet.

Altrament, a partir de les dades d'aquests 21 batlles que repetiren en el càrrec, s'ha fet la següent taula núm. 38:

Taula 38: Batlles dels termes de la Baronia de Bages que repetiren en el càrrec.

Batlle	Lloc	Professió	Nombre de mandats obtinguts en la batllia
Valentí Torras	Sant Fruitós	Pagès de mas	5
Martí Gibert	Rocafort	Pagès de mas	5
Francesc Casajoana	Rocafort	Pagès de mas	4
Francesc Casals	Maians	Pagès de mas	4
Francesc Oliveres	Vall dels Horts	Pagès de mas	4
Josep Còdol	Maians	Pagès de mas	4
Josep Fageda	Les Preses	Pagès de mas	3
Jaume Golovart	Sant Fruitós	Ferrer	3
Pere Martí	Torroella	Pagès de mas	3
Genís Vilajoana	Vall dels Horts	Pagès de mas	3
Francesc Descals	Sant Fruitós	Pagès	3
Francesc Tàpies	Navarcles	Paraire	2
Pere Bertran	Les Preses	Pagès de mas	2
Agustí Cornet	Torroella	Pagès de mas	2
Valentí Oliveres	Vall dels Horts	Pagès de mas	2
Tomàs Canyelles	Maians	Pagès de mas	2
Mateu Bertran	Les Preses	Pagès de mas	2
Joan Cura	Navarcles	Paraire	2
Manel Altimires	Navarcles	Pagès	2
Joan Pla	Torroella	Pagès de mas	2
Pere Vila	Torroella	Pagès	2

Es pot veure confirmada altra vegada en aquesta taula la tendència a la procedència de la pagesia acomodada de la major part dels batlles de la Baronia de Bages. Si bé també hi havia alguns paraires, pagesos i un ferrer, la gran majoria procedien de la pagesia de mas. No obstant, probablement durant la segona meitat del segle XVIII l'accés al càrrec de batlle natural s'havia democratitzat una mica respecte a èpoques anteriors, quan els batlles senyorials o de sachs es trobaven exclusivament en possessió de les principals cases d'aquests termes.

3.4.1.3. L'administració de la justícia senyorial

Els senyors administraven la justícia ajudant-se de tot un arsenal d'instruments de coerció, com ara els manaments del batlle, les execucions de béns o l'empresonament. Els vassalls, en qualitat d'emfiteutes, es trobaven també subjectes a la jurisdicció del senyor directe i als requeriments i sentències del jutge de capbreuació, i potser també, si el senyor del delme era un eclesiàstic, vivien sota la intimidació de l'excomunicació.⁶³⁴

Els senyors podien administrar directament la justícia o bé posar-la en mans dels batlles i altres oficials seus, que era el més freqüent. Pel que fa a la jurisdicció ordinària de les baronies, el batlle era l'oficial senyorial encarregat d'administrar justícia en primera instància i el tribunal on l'impartia s'anomenava *cort* o *cúria*. El batlle era el jutge local ordinari amb una jurisdicció reduïda o limitada dins de l'àmbit territorial del lloc d'on era designat com a tal. Tenia la potestat de conèixer qualsevol causa civil i criminal que s'originés, amb capacitat d'imposar tot tipus de pena i sanció sens perjudici d'aquelles que estiguessin delegades a la universitat.⁶³⁵

La jurisdicció ordinària es referia a afers originats entre els veïns vassalls del senyor o entre ells i forasters de la mateixa classe social. El batlle acabà assumint de manera quasi exclusiva la funció de jutge en afers d'ordre civil i criminal que afectaven als veïns entre sí o amb forasters, i sens perjudici de les atribucions del consell i fins i tot de decisió que es concedien als jurats i prohoms. La ubicació de la cort o jutjat en general es trobava a la Casa de la Vila i les despeses de manteniment i conservació anaven a càrrec de la universitat.⁶³⁶

L'administració de la justícia de la Baronia de Bages l'exercien també els batlles de cadascun dels seus termes i les seves cúries. I d'entre les sentències judicials que podien imputar-se hi havia les penes de presó i costell. Ambdós mètodes coercitius eren dos dels càstigs més freqüents a la Baronia de Bages.

---

⁶³⁴ OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors...*, pàg. 57.

⁶³⁵ SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova...*, pàg. 1026.

⁶³⁶ *Ibidem*, pàgs. 1029-1030.

3.4.3.1. La presó del monestir

Com ja s'ha dit en el capítol dedicat a l'espai arquitectònic del monestir, aquest, com a senyor jurisdiccional dels seus termes, posseïa presons per castigar els delinqüents. Si bé el recurs més habitual de càstig era la imposició de multes pecuniàries, el monestir també tenia les presons i els costells com a mètodes coercitius. Concretament al monestir hi havia unes presons anomenades *càrcers de l'abadiat*, però el monestir també disposava d'una altra presó petita a cada lloc de la Baronia.⁶³⁷ La presó, a més de ser un càstig, era també una mesura de seguretat processal per a evitar que el demandat o denunciat fugís del lloc, i a la vegada era una mesura coactiva en procediments de reclamació de deutes.

En la documentació de la cúria del monestir hi ha notícies molt antigues d'empresonaments, sobretot durant els segles XIV-XVI. No obstant, la presó del monestir fou vigent fins a l'abolició del règim senyorial, a principis del segle XIX, com és de suposar que ho foren també les demés presons dels termes de l'abadiat.

Als delinqüents que eren tancats a les presons del monestir se'ls posaven cadenes i grillons i el seu règim alimentari era de pa i aigua.⁶³⁸ Al segle XVIII, quan es feren obres a la presó, aquesta quedava situada davant de l'hostatgeria i, aquesta, alhora, s'ubicava ben a prop de la majordomia i de la cisterna. També durant el segle XVIII es feren obres en la presó que posseïa el monestir de Sant Benet al terme de Les Preses. Concretament, la presó es traslladà des de la Masó fins a una casa situada prop de la Plaça Major, on en la llinda de la porta d'accés, encara abans de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) es podia llegir aquesta inscripció: "Esta presó feu fer lo Iltre. Sr. Abat i Monestir de Sant Benet de Bages, Sr. jurisdiccional del lloc de Las Presas a 25 de Abril de 1739."⁶³⁹

---

⁶³⁷ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 232.

⁶³⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 82. Memorial dels actes de la cúria del monestir de Sant Benet, relatiu als processos de la jurisdicció civil plena.

⁶³⁹ PAGÈS I PONS, Joan (1984): *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages*, vol. II. Olot: Alzamora Artgràfica, pàg. 236.

A continuació s'exposa un dels molts delictes que acabà amb penes de presó al monestir de Sant Benet. Es tracta d'una baralla que tingué lloc a Navarcles el 8 d'agost de 1707 entre els germans Valentí i Isidre Uristrell, a la casa del primer. Valentí digué al seu germà que "li pagaria un cop de daga" i un testimoni els escoltà i els anà a separar, trobant-los "abraonats y agafats ab los brazos un ab altre." Tot seguit arribà el batlle Miquel Cura, qui prengué la daga a Valentí Uristrell i li ordenà que quedés arrestat a dins de casa. Aquest no el volgué obeir després d'insistir en repetides ocasions el batlle i fou portat a les presons del monestir de Sant Benet. El mateix testimoni diu que "dit Valentí Uristrell facilment se baralla y se renhina ab diferents de dit lloch."⁶⁴⁰

A vegades la presó del monestir de Sant Benet feia també una funció preventiva en el cas d'alguns delictes de mer imperi que havien succeït en els entorns més immediats del monestir. Fins que no arribava el veguer amb el sometent, com a autoritat competent en els casos de mer imperi, els delinqüents s'empresonaven al monestir. Això és el que passà el 28 de novembre de 1610 quan "tres o quatre homes processats los quals anaven armats de pedrenyals curts y larchs" fugiren de Sant Fruitós en direcció al monestir de Sant Benet, perseguits pel batlle i sometent de Sant Fruitós, "tirantlos tambe tirs de arcabus y pedreyanls y nafraren a un dels tres ques deya Perot Vilomara." Les campanes del monestir tocaren a sometent i els de la Unió acudiren al lloc, detingueren els malfactors i els tancaren a les presons del monestir. En arribar el veguer de Manresa amb el seu sometent, fent ús del seu mer imperi, s'emportà aquests presos cap a les seves presons de Manresa.⁶⁴¹

---

⁶⁴⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Procés de la cúria del monestir de Sant Benet de l'any 1707.

⁶⁴¹ AHCM, Fons del Veguer i el Batlle, Lligall V-110. Procés de la cúria del veguer de Manresa, de l'any 1610.

3.4.3.2. Els costells

El costell consistia en una gran columna de pedra o de fusta, on els delinqüents eren exposats a la vergonya pública, sovint nus o amb poca roba, lligats o encadenats. Era, ni més ni menys, que una picota monumental, on l'empicotat quedava a la vista de tots i exposat a l'escarni, si bé a una distància suficient per a protegir-lo d'agressions massa directes.⁶⁴² Generalment, els qui blasfemaven en nom de Déu, entre d'altres, sofrien pena de costell per un dia sencer. El càstig tenia lloc els dies de festa, des de bon matí fins que havien sortit tots els veïns de missa major.⁶⁴³

El monestir de Sant Benet de Bages, com a possessor de la jurisdicció civil plena i la criminal baixa, tenia dret a tenir costells a cadascun dels seus termes. Aquests es plantaven a les places dels pobles de la baronia. L'erecció del costell revestia una certa solemnitat; un nunci especial de l'abat, constituït personalment en el lloc del costell, deia tres vegades: "Fet costell per lo monestir de Sant Benet de Bages." Amb aquesta declaració oficial quedava clar que l'instrument era propietat de la baronia i que només la justícia baronial podia fer-ne ús.⁶⁴⁴

A més d'exposar els delinqüents a la vergonya pública, les funcions del costell eren també les de fustigar els malfactors, assotar i flagel·lar.⁶⁴⁵ L'any 1540 l'abat comendatari del monestir P. Joan de Pinós féu fer unes crides per tota la baronia amenaçant "que ningu gosas jurar lo nom de deu sots pena de tenir la llengua clavada al costell de dit abat y estar tres dies a la preso ab pa y aygua e que ningu gosas Jugar a daus ni cartes sots pena de deu sous."⁶⁴⁶

---

⁶⁴² VIRELLA I BLODA, Albert (1989): "Els costells catalans", *Arrels. Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, núm. 2. L'Espluga de Francolí: Publicacions d'Estudis Locals del Casal de l'Espluga de Francolí, pàg. 217.

⁶⁴³ *Ibidem*, pàgs. 222-223.

⁶⁴⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 232.

⁶⁴⁵ CUADRADA, Coral (1989): "Sobre el mer i mixt imperi als senyorius feudals de la Catalunya Vella (segle XIV)", *Mayurqa*, núm. 22. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, pàg. 204.

⁶⁴⁶ ACA, Monacals Universitat, Lligall 82. Memorial dels actes de la cúria del monestir de Sant Benet, relatiu als processos de la jurisdicció civil plena.

A la Baronia de Bages, els costells, com la majoria dels que hi havia a Catalunya, van enderrocar-se en caure el règim senyorial, a principis del segle XIX. Eren un símbol d'opressió i tirania. A Sant Martí de Torroella es conservà encara fins a principis del segle XX un gros piló de pedra que havia servit com a costell del monestir de Sant Benet.⁶⁴⁷ Molts dels costells de pedra que havien exercit tanta repressió durant els segles de domini senyorial foren transformats en creus en extingir-se els senyorijs jurisdiccional.⁶⁴⁸ Només calgué posar-hi crucifixos al capdamunt de la columna i la mateixa simbologia del monument ja servia per recordar el terror que havien representat aquests instruments de coerció senyorial.

3.4.4. Els conflictes jurisdiccional

Durant l'època moderna el monestir de Sant Benet de Bages hagué de presenciar diferents conflictes jurisdiccional, motivats per superposicions de competències amb l'autoritat que regia el mer imperi en els territoris de la Baronia de Bages, el veguer i, més tard, el corregidor de Manresa, i pels enfrontaments amb les cada vegada més fortes comunitats rurals. La dinàmica social i la força institucional d'aquestes comunitats es troben en les arrels de la litigació entre senyors i vassalls a la Reial Audiència. L'espai del senyoriu era incapaç de mantenir en el seu sí la conflictivitat quan la intervenció de la universitat trencava el marc de relacions de dominació personals. Aquest fet originà una doble dinàmica que obeïa a diferències d'estratègia de senyors i camperols: d'una banda, la de l'ordre públic i la repressió del denominat frau i altres formes de resistència individuals de la pagesia, contra les quals el senyor disposava de tot l'instrumental de crides públiques, penes monetàries, empresonament, segrestament de bestiar i la convocatòria de capbreuació.

---

⁶⁴⁷ VIRELLA I BLODA, Albert (1989): *Els costells catalans...*, pàgs. 223-224.

⁶⁴⁸ *Ibidem*, pàg. 226.

D'altra banda, a impulsos del consell general i dels jurats de la universitat, s'afirmava l'estratègia orientada a generalitzar els conflictes sobre la base de la defensa dels costums, drets i privilegis, i de judicialitzar les qüestions advocant-les a la Reial Audiència. La possibilitat d'escollir entre una via o l'altra per dirimir els conflictes, la individual en el marc del senyoriu o la comunal a la Reial Audiència, depenia en última instància de la capacitat del senyor per trencar les diferents solidaritats internes que unien la major part dels habitants amb les elits locals.⁶⁴⁹

Pel que fa a la litigació del monestir deguda a la superposició de competències jurisdiccionals, cal dir que un dels litigadors més antics d'aquest fou el veguer de Manresa. Hi ha constància que ja durant el segle XIII hi havia disputes entre el monestir de Sant Benet i el veguer de Manresa. Aquestes s'accentuarien encara més durant els segles XVI i XVII. A continuació pot llegir-se el sumari d'una de les moltes disputes ocasionades entre el monestir de Sant Benet i el veguer de Manresa:

“El 21 de maig 1625 foren despedides lletres de la Real Audientia contra lo veguer de Manresa per la Regalia contra dit veguer instada per dit Abbat y Convent, per haverse entremès dit veguer en certs casos tocants a la jurisdicció de dit Abbat (...). Ab tot lo dilluns de Pasqua de Ressurrecció, que comptavem als 6 de abril (1625) proxim pasat anant lo pare Fra Mathias Fabra governador de Sant Benet en companyia de vuit vassalls y dos criats de casa a la plassa de Torroella, per ser dia de aplech en que se celebrava la festa del Roser en dit lloch (...) antes de arribar en dita plassa y ventlo arribar Jacinto Bertrán sotsveguer de Manresa, lo qual se trobava en la plassa de dit lloch ab molts fadrins y gent, li isqué al encontre en lo camí y després de haverse saludats los dos digué dit sotsveguer a dit governador estes, o, semblants paraules. Que ve a cercar V. M. así y dit governador li respongué. Vinch a mon lloch y plassa y administrar lo que puch y dech fer; y dit sotsveguer en lo punt li digué. Així ho diu V.M. y dit governador respongué. Així ho dich. Y dites estes paraules dit sotsveguer alsà la bara y ab alta veu cridà asistencia al Rey, no moure al Rey. Y dient estes paraules los fadrins de dit sotsveguer tiraren dos escopetades a dit governador procurant enrotllarlo y capturar-lo y veentse en un apreto tan gran y que era força lo defensarse de aquella invasio li fou forsos per escaparse tirar una escopetada a un dels dits fadrins quel tenia molt apretat ys posa en fuga y seguino a ell y a la gent dit sotsveguer y sos fadrins li tiraren moltes escopetadas y nafraren

---

⁶⁴⁹ OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors...*, pàg. 62.

a un de sos vassalls quel acompanyaven conforma plenament consta de las informacions que sobre dit fou servit rebre lo Molt Illustre Portantveus de General Gobernador en lo Principat de Catalunya.

El 12 d'abril següent el sotsveguer i el conseller en cap de Manresa es dirigien amb un sometent alçat de 500 homes al monestir de Sant Benet “pera regoneixer algunas cosas per convenir aixi al servei de sa megestat.” El sometent envoltà el monestir i disparà diverses vegades. Segons el sumari dels fets, semblava com si els homes del sometent tinguessin la intenció d'ernurar el monestir.⁶⁵⁰

La disputa per la jurisdicció de la Baronia de Bages fou l'espurna de moltes de les topades entre l'abat del monestir i el veguer de Manresa, únic possessor de la jurisdicció ordinària total, és a dir, el mer i mixt imperi, amb jurisdicció civil i criminal, alta i baixa.⁶⁵¹ El veguer de Manresa, com a la resta de la vegueria, era l'únic responsable de la jurisdicció criminal alta de la Baronia de Bages. Era l'única autoritat judicial que, com a representant del Rei, podia sentenciar penes de mort i mutilacions de membres. Amb el Decret de Nova Planta (1716), la vegueria de Manresa fou substituïda per una nova unitat territorial administrativa, el corregiment de Manresa, governada per un corregidor. Aquest continuà exercint la màxima autoritat judicial al territori, per la qual cosa freqüentà en enfrontaments contra el monestir de Sant Benet. En el sumari d'un plet de l'any 1746 pot observar-se la preocupació de l'abat del monestir per les actuacions del corregidor de Manresa: “El Cavallero Corregidor de la Ciudad de Manresa, en el tiempo de las turbaciones, y molestias, que han sido causa de la introduccion de la instancia, y aun en èl despues subseguido ha manifestado querer denegar la jurisdiccion del Abad de Bages en todos los Lugares, y Terminos que menciona la duda (...).”⁶⁵² El corregidor de Manresa, com a representant de l'administració reial sobre el territori de Manresa, pretengué sovint eliminar qualsevol obstacle al seu poder com a administrador de la justícia en el territori de Manresa. Això el portà a

---

⁶⁵⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Procés de la cúria senyorial del monestir de Sant Benet de l'any 1625.

⁶⁵¹ TORRAS I SERRA, Marc (1994): “L'extensió territorial de la Vegueria i la Batllia de Manresa,” *Dovella*, núm. 47. Manresa: CEB, pàg. 16.

⁶⁵² Biblioteca del Centre Borja, Fons Antic. Causa judicial impresa entre el monestir de Sant Benet i el corregidor de la ciutat de Manresa, de l'any 1746.

una constant conflictivitat amb el monestir de Sant Benet, la qual queda força constatada en la presentació del citat plet de 1746: “No se ha descuydado el actual Cavallero Corregidor de la misma Ciudad de Manresa de seguir los passos, que hasta aquí se han referido de sus antecessores intentando tambien inquietar, y perturbar al Abad de Bages en la possession de la jurisdicción Civil plena de los Lugares que menciona la duda (Navarcles i Sant Fruitós de Bages).” Aquesta intromissió del corregidor de Manresa en la jurisdicció de l’abat de Sant Benet augmentà a mesura que transcorria el segle XVIII.

Durant els segles XVII i XVIII es va anar gestant una força popular d’oposició al règim senyorial. Les universitats catalanes començaren a pledejar contra els senyors feudals. Sant Benet de Bages també hagué de pledejar amb diverses universitats de la seva baronia i de fora d’aquesta per tal de defensar els seus interessos. Un d’aquests plets que afectaren el monestir fou el de la possessió del bosc de Malatosquera, situat al terme de Les Preses, l’origen del qual cal situar-lo l’any 1620, quan el síndic de la universitat de Les Preses sol·licitava a la Reial Audiència, en defensa dels drets dels particulars de Les Preses, el dret de pasturar tota mena de bestiar al bosc de Malatosquera, motiu pel qual es demanava als regidors d’Olot que no molestessin als particulars de Les Preses en la part del bosc que pertanyia a Olot, ja que tenien empriu concedit per l’abat de Ripoll, al qual pagaven cinc sous de cens anual. Però els regidors d’Olot contestaren dient que tot el bosc de Malatosquera estava situat dins el terme d’Olot. I així començava un llarg litigi que, entre diverses interrupcions, duraria dos-cents tretze anys, fins a la fi del monestir de Sant Benet.⁶⁵³

El 10 de desembre de 1744 comparegué Mn. Baltasar Fontfreda a la cúria de Les Preses, amb plens poders de l’abat de Sant Benet, sol·licitant al batlle la presència de testimonis per declarar sobre vuit preguntes en defensa de la propietat del bosc de Malatosquera a favor del monestir i com a pertanyent a la parròquia de Les Preses. El 22 de desembre de 1752, l’abat introduïa formalment el plet a la Reial Audiència amb la denúncia que alguns veïns d’Olot havien tallat arbres i artigat terres a Malatosquera per als seus propis

---

⁶⁵³ PAGÈS I PONS, Joan (1984): *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages...*, pàg. 345.

usos, però els regidors d'Olot continuaven defensant que el bosc pertanyia al seu terme.

L'1 de juliol de 1754, Antoni de la Llera, jutge comissionat de l'Intendent General de l'Exèrcit, manava que fossin nomenades tres persones de cada part coneixedores de l'extensió i límits dels termes d'ambdós llocs, els quals, una vegada designats, procediren a la confecció dels límits d'Olot i de Les Preses. L'abat de Sant Benet no estigué conforme amb la resolució d'aquests comissionats, perquè el terme de Les Preses quedava molt retallat respecte els límits indicats en el document de donació de l'alou de Les Preses feta per Ricardis l'any 960. Pel juny de 1768, el batlle, els regidors i arrendataris del delme de la vila d'Olot, van prendre els fruits d'una artiga que Josep Tallador, pagès de Les Preses, havia reduït a conreu, cosa que continuaren portant a terme en dies successius en diferents indrets de Malatosquera, amb l'oposició del comú de Les Preses. Havent acudit aquest a l'abat de Sant Benet, per petició d'ell, la Reial Sala decretà el segrestament de tots els fruits de Malatosquera el 8 d'agost de 1768.⁶⁵⁴

Per l'octubre de 1777 la Reial Audiència ordenava que ambdues parts preparassin la documentació necessària a fi d'emetre la sentència definitiva del plet. Com que era difícil dictar un veredicta segons la documentació presentada pels litigants, els regidors d'Olot sol·licitaren que fos designat un geòmetra per confeccionar un plànol del terreny disputat. Fou nomenat el geòmetra barceloní Manuel Valls, que dissenyà un plànol del terme, treball que no agradà als regidors d'Olot, ja que, segons ells, hi havia molts importants errors.

Cansades les dues parts de tant pledejar, l'abat P. Joan Espina del monestir de Sant Benet es traslladà a Les Preses, on féu una visita d'inspecció al bosc de Malatosquera i tractà d'arranjar l'afer entre els regidors d'Olot i el comú de Les Preses. El 30 de març de 1791 fou signada una concòrdia entre les dues parts, que si bé retallava part del terme de Les Preses que havia donat Ricardis, tampoc la universitat d'Olot aconseguia el que volia, tot el bosc de

---

⁶⁵⁴ *Ibidem*, pàg. 345.

Malatosquera. El resultat venia a ésser el de tres a un a favor de Les Preses.⁶⁵⁵ Però quan semblava que el plet ja estava resolt definitivament, una comunicació de la Reial Sala determinava que l'al·ludida concòrdia no tenia cap valor i que les coses havien de romandre tal com estaven abans. Per tant, els fruits de Malatosquera restaven altra vegada segrestats i calia començar de nou un plet si les dues parts volien arranjar definitivament la disputa. Probablement, el comú de Les Preses, a espatlles de l'abat de Sant Benet, recorregué a l'Audiència i aconseguí l'anul·lació de la concòrdia possiblement per no estar d'acord en el reconeixement de tots els drets i accions sobre el bosc de Malatosquera a favor del monestir de Sant Benet. Els habitants de Les Preses volien que l'abat no establís a ningú l'esmentat bosc i que fos empriu o del comú, podent-hi tots els de Les Preses pasturar el seu bestiar i anar-hi a fer llenya. El cas fou que aquest plet no es resolgué mai d'una manera decisiva a perpetuïtat, només amb l'extinció del monestir de Sant Benet i la consegüent desaparició del senyoriu alodial, l'any 1835, es posava fi al conflicte.⁶⁵⁶

També a Les Preses, l'any 1726 reeixí el plet que enfrontava Francesca de Vallgornera amb l'abat i monestir de Sant Benet de Bages, als quals reclamava els seus drets a la batllia natural de Les Preses, com a vídua de Baltasar de Vallgornera, al qual pertanyien semblants drets. Però ja feia massa anys que l'abat designava batlles naturals i, per altra banda, ja des de feia alguns anys eren vigents les normes de la Nova Planta i el que era més viable era la compra de la batllia per part del monestir de Sant Benet. L'any 1738, l'abat proposava al consell del monestir l'adquisició de la batllia de Les Preses per la quantitat de 1.000 lliures, cosa que meresqué l'aprovació de la comunitat benedictina del monestir per les utilitats que podia aportar.⁶⁵⁷

Un altre plet jurisdiccional entre universitats i senyor s'inicià durant els anys 1751-1753, quan els regidors de Navarcles van prendre possessió del seu càrrec sense ser anomenats per l'abat del monestir. Era la ruptura política completa. Aquest fet va significar que el monestir interposés un plet a la Reial Audiència que va fallar contra el municipi. En saber-se que la sentència no era

---

⁶⁵⁵ *Ibidem*, pàg. 346.

⁶⁵⁶ *Ibidem*, pàgs. 346-347.

⁶⁵⁷ *Ibidem*, pàg. 238.

obeïda, es prengué la resolució de multar en 25 lliures cada regidor. Paral·lelament, les comunitats de Navarcles i Sant Fruitós de Bages obriren un plet contra el monestir. Aquest plet es va reprendre quan l'any 1801 Navarcles i Sant Fruitós de Bages van demanar ser incorporats a la jurisdicció de la Corona. El monestir s'hi va oposar i el 1803 va esclatar un motí a la plaça de Sant Fruitós davant la negativa dels vilatans de donar possessió a un batlle que representava els interessos del monestir. La petició va ocasionar un llarguíssim plet que encara no estava resolt l'any 1835.⁶⁵⁸

El període culminant d'aquesta llarga i conflictiva oposició entre les universitats i el monestir arribà acabada la Guerra del Francès i promulgada la Constitució de Cadis, que impulsà, malgrat les dificultats de l'absolutisme de Ferran VII, les reformes liberals de la Corona, que afectarien profundament el patrimoni eclesiàstic. Una carta escrita per algun monjo del monestir de Sant Benet l'any 1817 manifesta la decadència de la jurisdicció i de la propietat territorial de Sant Benet de Bages en el seu entorn més immediat, les poblacions de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages. La situació era veritablement compromesa pel monestir, ja que havent-se abolit el seu poder jurisdiccional, es limitava a reivindicar la seva propietat territorial: “Que es necesario tentar todos los medios posibles aunque sin mudar en su fondo el plan de defensa, que hemos adoptado conforme con nuestra sabia legislacion para ver si terminan contiendas, en cuja duracion solo ganan los que á sus solas se lisonjean de que invocando las leyes, sorprenden á los Tribunales, y Magistrados pudiendo llevar adelante la especulación nada desagradable de hacerse dueños de fincas sin otra costa que seguir dando gritos (...). Assi es como consigue la realeza de un Señor Fiscal, y su buena fe lo que no hubiera conseguido, si en vez de reducirse la Demanda a los Derechos de Vassallage, se hubiera extendido contra los de propiedad territorial, pues no habría de parte del Monasterio la condescendencia usada en este escrito (...). Por fortuna le sobran al Monasterio las armas de la historia, y de la verdad contra la vulgar, ridicula e immoral opinion de algunos que han hecho a los Reyes de Castilla, y Aragon el poco favor, o mas bien la grande ofensa de suponer los ansiosos de tomar para sí toda la propiedad territorial de los Países

---

⁶⁵⁸ BADOSA I COLL, Elisa (1983): *Procés d'una resistència pagesa...*, pàgs. 411-424.

conquistados (...).”⁶⁵⁹ Pot observar-se com després d’haver-se perdut els drets jurisdiccionals, el monestir de Sant Benet es prenia com a prioritat conservar la seva propietat territorial, en perill de ser apropiada pels pagesos del voltant que la conreaven. El monestir agraïa i advertia alhora el fiscal de no qüestionar la seva propietat territorial: “Se ha abstenido pues cautamente y con todo pulso el Sr. Fiscal de demandar el Dominio del Suelo, haciendose cargo de que la jurisdiccion y la propiedad territorial son dos cosas distintas, que aun reunidas en un Posehedor tienen, o pueden tener diversas derivaciones, qual las tubieron mucho tiempo la Jurisdiccion y el dominio solariego de Sn Fructuoso y Navarcles (...). Suplico se sirva haver al Monasterio de Sn. Benito de Bages por conforme, y allanado a los terminos precisos, arreglados y equitativos de la Demanda del Sr. Fiscal, y en su consecuencia acordar para que tenga cumplido efecto conforme a la Ley en que se funda, y demas de la materia, las providencias oportunas con declaracion expressa de que no son reversibles, o incorporables los Derechos tocantes a la propiedad o dominio solariego de las tierras de Sn. Fructuoso de Bages y de Santa Maria de Navarcles, cuio disfrute, o arriendos, o enfiteusis pueda seguir, o renovar el Monasterio por los contratos que bien le pareciesse, como todo es de justicia lo que pido (...).” La propietat territorial també perillava, com diu més endavant la mateixa carta, pocs eren els pagesos possessors del domini útil de terres alodials del monestir que pagaven els censos corresponents. La fi del senyoriu del monestir s’anava atansant. Des de 1811 la jurisdicció de Sant Benet de Bages havia passat a la Corona, sota el control del corregidor de Manresa, que tindria la responsabilitat de nomenar el batlle i els regidors.

A continuació hi ha la taula núm. 39 amb els diferents plets referents a la jurisdicció senyorial amb què es trobà involucrat el monestir de Sant Benet de Bages durant l’època moderna. Aquesta taula s’ha construït a partir de l’anàlisi dels lligalls del monestir de Sant Benet als arxius de Montserrat i de la Corona d’Aragó. En comparació amb els plets referents a la capbreuació de possessions del monestir, aquests foren més pocs, però foren molt més

---

⁶⁵⁹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 77. Carta escrita l’any 1817 per un monjo del monestir de Sant Benet a un fiscal, en petició de la conservació de la propietat territorial.

costosos i llargs. A més, els litigants contra el monestir de Sant Benet en aquests casos foren institucions prou fortes o més, fins i tot, que el mateix monestir, com és el cas del veguer i corregidor de Manresa.

Taula 39: Plets referents a la jurisdicció del monestir, compresos entre els anys 1609-1835.

Anys	Plet
1609-1610	Plet entre el monestir de Sant Benet i el veguer de Manresa, Jeroni de Peguera.
1620-1835	Plet entre el monestir de Sant Benet i la universitat de la vila d'Olot, referent a la jurisdicció del bosc de Malatosquera.
1679-1698	Plet entre el monestir de Sant Benet i Francesc Jonquer Umbert i Colldeferrer, ciutadà honrat de Barcelona i batlle de sach de Les Preses.
1726-1738	Plet entre el monestir de Sant Benet i Francesca de Vallgornera, referent a la batllia natural de Les Preses.
1734	Plet entre el monestir de Sant Benet i la universitat de Castellfollit de Riubregós.
1743-1746	Plet entre el monestir de Sant Benet i el corregidor de Manresa.
1751-1753	Plet entre el monestir de Sant Benet i la universitat de Navarcles, referent al nomenament de batlles del terme.
1803-1835	Plet entre el monestir de Sant Benet i les universitats de Navarcles i de Sant Fruitós, referent als nomenaments de batlles i regidors.

3.5. La jurisdicció eclesiàstica del monestir de Sant Benet de Bages

3.5.1. Les parròquies en domini del monestir de Sant Benet

El monestir de Sant Benet de Bages, com la resta de monestirs benedictins, tenia jurisdicció espiritual pròpia. Ja des de la seva fundació, el monestir depengué directament de la Santa Seu de Roma i restà al marge de qualsevol submissió episcopal, condició que mantingué fins a la mateixa exclaustació del monestir l'any 1835. Des dels seus primers anys, el monestir anà rebent en forma de donacions de particulars algunes parròquies, a més de les àmplies extensions de terres, masos i termes. Aquestes parròquies que rebia el monestir quedaven integrades dins de la seva jurisdicció espiritual i fora de la dependència del Bisbe de Vic. L'any 1262 el monestir de Sant Benet de Bages tenia el dret de provisió de rectors a les parròquies de Sant Genís de la Vall dels Horts, Sant Jaume d'Olzinelles, Sant Fruitós de Bages, Sant Pere d'Or, Santa Maria de Claret, Sant Martí de Torroella, Sant Martí i Sant Pere de Serraima, Sant Pere de Sallavinera, Sant Andreu de Maians, Avellana, Santa Maria de Vilomara, Santa Maria de Navarcles, Sant Pere de Marfà, Artesa, Santa Maria de Cans i Sant Pere de Les Preses.⁶⁶⁰ Aquestes parròquies, que quedaven en control total o parcial del monestir, es trobaven concentrades majoritàriament en les proximitats mateixes de Sant Benet de Bages. Es tractava de demarcacions petites que reunien diverses viles o llogarets, i que tenien uns límits fixos i precisos fonamentats en accidents geogràfics: colls, rius i valls, entre d'altres. Adaptades a la realitat humana i geogràfica esdevingueren cèl·lules vives i coherents sobre les quals es recolzaren, en alguns casos, les circumscripcions laiques. L'església parroquial n'era el centre, amb el cementiri on hi havia enterrats els avantpassats i, en cas de perill, esdevienien un lloc de refugi (les sagreres), amb un campanar que podia tenir una finalitat defensiva. Els parroquians s'hi reunien almenys un cop a la

---

⁶⁶⁰ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 212.

setmana, hi celebraven les principals efemèrides familiars (bateig, casament i enterrament).⁶⁶¹

Aquestes parròquies referides en la relació de l'any 1262 constituïen el terme de la jurisdicció espiritual del monestir de Sant Benet de Bages, que al llarg de la història anà variant força, ja que moltes d'aquestes parròquies acabaren essent dominades pel Bisbat de Vic. El llistat de parròquies figura en les lletres apostòliques de concòrdia d'un conflicte entre el Bisbe de Vic i el monestir de Sant Benet fetes pel Papa Alexandre IV. El Bisbe de Vic, durant el segle XIII, intentà controlar els drets parroquials que tenia el monestir. Pretenia la subjecció i obediència del monestir; la confirmació de l'abat elegit per la comunitat; la participació canònica en les deixes i llegats fets per fidels al monestir; la percepció del delme i fruits del terme de Rocafort; el control de l'església de Navarcles amb tots els drets episcopals i els fruits percebuts pel monestir; el dret de provisió de les parròquies de Marfà, Serraima i Claret; i la facultat de visitar les parròquies que tenia el monestir.⁶⁶² La concòrdia que resolgué aquesta causa preveia que el monestir tindria exempció plenària i que estaria subjecte immediatament a la Seu Romana i no pas al Bisbe i a la Diòcesi de Vic. A més, es reconeixia al monestir els drets de col·lació i presentació en les seves esglésies i capelles per qualsevol causa que fossin vacants, percebent-ne tots els rèdits i prestacions corresponents. Així mateix, el Bisbe de Vic, en totes i cadascuna d'aquestes esglésies i en els clergues d'aquestes, tindria tots els drets episcopals i haurien d'estar-li subjectes en tot, com a prelats diocesans. El monestir rebria també de l'Església de Vic el crisma, l'oli sant i altres sagraments de l'Església, tal com constava en el privilegi del monestir; no donaria entrada als excomunicats i suspesos pel Bisbe de Vic; pagaria la porció canònica en els llegats i deixes fetes al monestir a favor de les esglésies d'on fossin els parroquians testadors; i tindria íntegrament els rèdits, emoluments i tots els altres drets parroquials de l'església de Navarcles. La concòrdia acabava pagant el monestir 250 maravedisos al Bisbe de Vic, que n'invertia 200 en rèdits i possessions i se'n reservava 50 per a les despeses del plet.⁶⁶³ La concòrdia d'aquest conflicte

---

⁶⁶¹ PUIG I FERRETÉ, Ignasi M. (1991): *El monestir de Santa Maria de Gerri...*, pàg. 471.

⁶⁶² SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 208.

⁶⁶³ *Ibidem*, pàgs. 209-210.

acabà confirmant la jurisdicció espiritual que el monestir de Sant Benet ja tenia. Si bé es tractava d'una institució del clergat regular, es reconeixien al monestir funcions parroquials, pròpies dels bisbats i del clergat secular.

Durant l'època moderna, el terme de la jurisdicció espiritual del monestir de Sant Benet de Bages s'havia reduït molt. Aleshores el monestir proveïa rectors a les parròquies de Sant Benet de Bages, Santa Maria de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Martí de Torroella, Sant Pere de Les Preses, Santpedor, Sant Martí de Serraïma, Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, Sant Jaume de Ferran i Santa Susanna de Riner. No obstant, aquest control de les parròquies portà a llargs conflictes entre el monestir de Sant Benet i les diòcesis de Vic i de Solsona, que amb el temps, acabaren controlant íntegrament aquestes parròquies.

Sant Benet de Bages, com ja s'ha dit, també tenia parròquia pròpia. Aquesta existia ja al segle XIII i comprenia un poblament dispers de masos, d'entre els quals hi havia el mas dels Horts, les Oliveres, els Casals, les Generes, el Pujol, el Graner de la Font, el Comellars, el Massaguer i la Carrera del Pujol.⁶⁶⁴ Era la parròquia que servia als habitants del Montpeità. Bona part dels masos de la Vall dels Horts no estigueren mai vinculats a la parròquia de Sant Genís, de patronatge del monestir de Ripoll, encara que aquesta església parroquial els hi fos geogràficament més propera. La major part d'aquests masos formaren part des de temps immemorials de la parròquia de Sant Benet de Bages.⁶⁶⁵ L'any 1704, quan la parròquia de Sant Genís de la Vall dels Horts ja havia deixat d'existir, es plantaren noves fites parroquials i es pren la Sèquia de Manresa com a límit divisor i entre les parròquies de Sant Benet de Bages i Claret.⁶⁶⁶

Com a parròquia que era, a l'església del monestir de Sant Benet es celebraven misses per a tot el veïnat parroquial i s'administraven els sagraments per a tots els parroquians. L'any 1700, quan l'abat del monestir de Montserrat P. Josep Ferrer visità el monestir de Sant Benet, atesa la seva

---

⁶⁶⁴ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

⁶⁶⁵ SALVADÓ I MONTORIOL, Joan (2004): *Història medieval d'un territori...*, pàg. 598.

⁶⁶⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 212.

consideració d'església parroquial, ordenà a l'abat del monestir que "quanto antes compre los quinque *libri* donde separadamente se continúen los obitos, matrimonios, bautismos, confirmaciones, testamentos, y otro libro mas donde se continuen los ordenados de primera tonsura y grados encargando se continuen en ellos con toda claridad y legalidad."⁶⁶⁷ Les ordres de la visita de l'abat Ferrer es compliren ràpid, doncs a finals del segle XIX, a l'Arxiu Parroquial de Sant Fruitós de Bages es conservaven un llibre de matrimonis dels anys 1700-1829 i un llibre d'òbits de la parròquia de Sant Benet de Bages dels anys 1701-1834, a més d'un altre llibre de matrimonis i baptismes del segle XVII de la mateixa parròquia, segons consta en la visita efectuada a l'arxiu l'any 1893 per l'arxiver i polític manresà Leonci Soler i March. De fet, fou a partir del Concili de Trento, que s'iniciaren també a la parròquia de Sant Benet de Bages, com a tota l'Europa catòlica, els llibres de registres sacramentals: baptismes, òbits i matrimonis. Aquests, un cop exclaustrat el monestir i extingida la seva parròquia, es conservaren parcialment a l'Arxiu Parroquial de Sant Fruitós fins que foren cremats durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Pel que fa a la parròquia de Santa Maria de Navarcles, cal dir que l'any 1111 Ponç Hug de Cervera, senyor feudal de Navarcles, havia llegat la meitat de la parròquia de Navarcles al monestir de Sant Benet i l'altra meitat a la diòcesi de Vic. Alguns anys més tard, l'any 1156, el bisbe Pere de Vic cedí al monestir de Sant Benet la meitat de la parròquia de Navarcles que aleshores posseïa el bisbat. Aquesta cessió incloïa la capellania, amb el dret de provisió de rector, i els delmes, primícies i altres drets que corresponien a l'església. El bisbat es reservava només el control i la supervisió episcopal sobre el rector.⁶⁶⁸

Durant l'època moderna, els rectors de les parròquies de la Baronia de Bages encapçalaren, en algunes ocasions, l'oposició de les seves respectives comunitats contra el monestir, que en algunes ocasions topava amb els interessos de les seves parròquies. Un cas exemplar fou el de Josep Sebastian, rector de Sant Fruitós de Bages, a principis del segle XIX, qui considerant que

---

⁶⁶⁷ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 156.

⁶⁶⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarcles*. Manresa, pàgs. 36-37.

els monjos de Sant Benet no eren en cap cas capellans parroquials ni el monestir podia ser considerat parròquia, motiu pel qual no podien exercir drets parroquials sobre masos de les parròquies de Sant Jaume d'Olzinelles i Sant Fruitós de Bages, afirmava que els monjos del monestir eren uns usurpadors de territoris, perduts per la condescendència dels antics rectors de la Baronia de Bages⁶⁶⁹. La parròquia de Sant Fruitós havia pertangut al monestir de Sant Benet ja des del segle XII i el sagristà del monestir hi tenia els drets de patronatge de l'església parroquial.

El 2 de febrer de 1801 Josep Sebastian convocà a l'església parroquial de Sant Fruitós una reunió de tots els caps de família, per incitar la població a la revolta contra el monestir de Sant Benet. Així es desprèn d'una carta enviada per l'abat Francesc Burgués al bisbe de Vic l'any 1802: "hallandose el expresado Real Monasterio y su Venerable Abad en la quieta y pacifica posesion de nombrar Justicia para los pueblos de S. Fructuoso y Navarcles, de percibir los diezmos, tercios y laudemios como Sor. Jurisdiccional y Territorial de ambos, ha visto quasi de repente turbados sus derechos, puestos muchos en contradiccion la mas tenaz en varios Tribunales, y despojado de algunos por los vecinos de dichos pueblos seducidos y apandillados del Cura Parroco del primero Dn. José Sebastian, quien sin consideracion al carácter pacífico y de rectitud que deve formar lo mas precioso de sus Sacerdotales virtudes, no ha tenido reparo en hacer servir su casa para las mas reprobadas asambleas y consiliabulos contra el Monasterio, seduciendo con lisongeras promesas la sencillez de los vecinos de uno y otro pueblo con tanta publicidad, y satisfaccion propia, como lo acredita el testimonio legalizado de los mismos hechos que acompaña este escrito, y como si fuese una accion heroyca digna de la luz publica (...)." ⁶⁷⁰ El rector Josep Sebastian fou considerat un dels inductors de la revolta produïda a Sant Fruitós de Bages el 27 de gener de 1803, quan el corregidor de Manresa, juntament amb una partida d'homes armats, va donar possessió al batlle nomenat pel monestir, Valentí Sanmartí, davant la resistència del regidor degà Josep Altimiras i

---

⁶⁶⁹ GIRBAU I TÀPIES, Valentí (1996): *Església i societat a la Catalunya Central. El bisbat de Vic a l'època del Bisbe Veyan (1784-1815)*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya / Herder, pàg. 324.

altres per no haver vist l'ordre escrita del Real Acuerdo, esperada pels regidors de Sant Fruitós que dos anys abans, juntament amb els seus homòlegs de Navarcles, havien sol·licitat al Rei la incorporació de la seva jurisdicció a la Corona. Feta la presa de possessió de Valentí Sanmartí i publicat el seu ban corresponent, es va produir un avalot popular amb gent armada, després de tocar-se les campanes de l'església parroquial, que serviria d'aixopluc de molts amotinats, en el moment que les tropes del corregidor de Manresa es decidiren a empresonar els revoltats.⁶⁷¹

La presència de rectors en els contenciosos amb el monestir va començar a generalitzar-se a principis del segle XVIII. Aquests palesaven un mateix problema: la continuada intromissió del monestir en la vida parroquial de les comunitats veïnes, és a dir, pretensions del monestir d'actuar com a parròquia, amb els serveis religiosos corresponents, reivindicant i apropiant-se, en conseqüència, de masos i terres de les parròquies veïnes, a part d'exigir als rectors el reconeixement de la jurisdicció amb el compliment d'un conjunt de drets i prerrogatives, entre les quals hi havia, a mitjan segle XVIII, la d'haver d'anar a buscar els sants olis al monestir.⁶⁷²

A partir dels lligalls de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet, s'ha pogut reconstruir aquesta taula sobre els plets que tingueren lloc durant l'època montserratina entre el monestir, els bisbes de Vic i de Solsona i rectors de les parròquies dels dominis del monestir i d'aquests bisbats. Val a dir en referència a aquests plets, que dirimien sobre la jurisdicció espiritual d'aquestes parròquies, que tenien com a motivacions principals el cobrament del delme i les primícies, i el dret de patronatge, tal com es pot veure a continuació:

Taula 40: Plets referents a la jurisdicció espiritual del monestir, compresos entre 1636 i 1816.

Anys	Plet
1636	Plet entre el monestir de Sant Benet i el rector i veïns de la parròquia de Les Preses, referent al pagament del delme de

⁶⁷⁰ ACA, Monacals Universitat, Lligall 80. Carta de l'abat del monestir de Sant Benet P. Francesc Burgués al bisbe de Vic, de l'any 1802.

⁶⁷¹ GIRBAU I TÀPIES, Valentí (1996): *Església i societat a la Catalunya Central...*, pàg. 325.

⁶⁷² *Ibidem*, pàg. 322.

	la parròquia.
1702-1705	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Dr. Guillem Gonyalons, Bisbe de Solsona, referent al patronatge de les esglésies parroquials de Santa Maria de Castellfollit, Santa Susanna de Riner i Sant Jaume de Ferran.
1704	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Rnd. Francesc Riudor, rector de la parròquia de Santa Maria de Rocafort, referent a les primícies de Santa Magdalena de Vilomara.
1747-1748	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Rnd. Ignasi Burés, rector de Santpedor, referent al dret de patronatge de la parròquia.
1782-1793	Plet entre el Rnd. Sebastià Masramon, rector de Santa Maria de Navarcles, i la comunitat de veïns del terme, contra el monestir de Sant Benet i el Capítol de Vic.
1794-1813	Plet entre el monestir de Sant Benet, el bisbat de Vic i el Rnd. Josep Jordà i Salabernada, rector de Sant Jaume d'Olzinelles, referent a l'administració parroquial, el delme i les primícies d'Olzinelles.
1795	Plet entre el monestir de Sant Benet i el rector i veïns de Gallifa.
1802	Plet entre el Rnd. Sebastià Masramon, rector de Santpedor, i la comunitat de veïns del terme, contra el monestir de Sant Benet i el Capítol de Vic.
1802-1803	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Rnd. Josep Sebastian, rector de Sant Fruitós de Bages, i veïns del terme.
1814	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Rnd. Víctor Faura, rector de Santa Maria de Rocafort, referent al delme de la parròquia.
1816	Plet entre el monestir de Sant Benet i el Rnd. Josep Blanquer, rector de Santa Maria de Navarcles, referent al delme de la parròquia.

Aquesta taula mostra altra vegada la conflictivitat amb que es trobà el monestir en les seves acaballes com a tal. El delme, motiu freqüent de disputes entre el monestir de Sant Benet i els rectors de les parròquies de les rodalies, era un impost de naturalesa feudal, percebut majoritàriament per l'església des de l'edat mitjana fins a mitjan segle XIX. Consistia en la desena part de la producció agrària bruta i tant podia gravar productes agrícoles com bestiar.⁶⁷³ Era un impost elevat, sobretot en els períodes d'escassetat alimentària, i generà sovint una resistència al seu pagament per part dels pagesos, que adoptà diferents formes: la defraudació, introducció o difusió de conreus que no delmaven o que delmaven a taxes menors que els productes

substituïts, els plets amb els seus perceptors, la revolta antidecimal i la vaga de delmes.⁶⁷⁴

Durant els segles XVIII i XIX, a més de les causes que el monestir mantingué amb pagesos i senyors sobre afers de capbreuació i de jurisdicció senyorial, el monestir hagué d'afrontar també importants conflictes a l'entorn de la seva jurisdicció parroquial que el monestir ja tenia des de temps immemorials, doncs aquest havia nascut sota la dependència directa de Sant Pere de Roma i tal com certifiquen nombrosos documents del seu antic arxiu, no depenia "de ningun bisbat." Rectors i bisbes pledejaren amb el monestir per defensar les seves jurisdiccions espirituals, que en el fons es traduïen també en forma d'ingressos econòmics i poder polític sobre el territori.

3.5.1.1. Les funcions parroquials del monestir

El monestir, com a parròquia, havia de tenir cura de l'administració de sagraments i altres funcions del ministeri sacerdotal. A l'església hi havia la seva corresponent pica baptismal i el pati anterior es destinava a cementiri parroquial, que era complementat per algunes tombes que les principals famílies de la parròquia es feien cavar dins del temple.⁶⁷⁵

A Sant Benet de Bages hi havia també escrivania parroquial o cúria espiritual, en la qual es donaven les llicències per als matrimonis i es legalitzaven tots els actes parroquials. Per a la direcció d'aquesta cúria hi havia el vicari general de Sant Benet de Bages, que era nomenat per l'abat del monestir, el qual es feia càrrec de la direcció de les funcions de parroquialitat, sempre per sota de l'autoritat abacial. També era aquest vicari, que acostumava a ser el pare prior, el visitador i provisor de les rectories i

---

⁶⁷³ CANALES I GILI, Estéban (1980): *Decadencia y abolición de los diezmos en España*. Vol. I. Tesi doctoral inèdita. Pàg. 36.

⁶⁷⁴ *Ibidem*, pàgs. 145-146.

beneficis del monestir, encara que molt sovint aquestes mateixes competències les assumí directament l'abat.⁶⁷⁶ Aquest hagué de fer, en moltes ocasions, les funcions de vicari general de Sant Benet de Bages, doncs durant l'època montserratina ens consta que poques vegades hi hagué aquest càrrec al monestir.

Al monestir es feien durant els segles XVII i XVIII, exàmens de confessors que permetien als monjos que els superaven la possibilitat de confessar a seglars. L'any 1657, en la visita feta per l'abat de Montserrat P. Millán de Miranda al monestir de Sant Benet, s'ordenà a l'abat del monestir que procedís a l'examen de confessors “del modo que se estila en nuestra casa de Monserrate examinando al que ubiere de ser aprobado, o en Consejo o fuera de el, por su persona y por otro Padre del mismo Consejo, y después de echo el examen se votara con habas blancas y negras y siendo aprobado por la mayor parte de los Padres del Consejo podra confesar y no de otra suerte.” Quedaven exempts de fer aquest examen, els monjos que els haguessin aprovat ja al monestir de Montserrat.⁶⁷⁷ L'any 1703, en la visita que féu l'abat de Montserrat P. Gaspar de Paredes, considerant “que los penitentes que llegan a este Santuario a buscar el pasto espiritual, por la confesión puedan bolverse con el consuelo que necesitan para su alma”, ordenava a l'abat del monestir de Sant Benet que cada sis mesos s'examinessin els monjos que tinguessin llicència per a confessar seglars, “para que a vista de estos examenes, se ocupen los que exercen esta cura, en el estudio y en lo moral, por los casos que pueden suceder.”⁶⁷⁸ El mateix manament fou repetit els anys 1705 i 1708. Es tractava de preparar bé els confessors perquè tinguessin una bona cura de les ànimes dels seglars que acudien a confessar-se a les esglésies controlades pels monjos del monestir.

Tant el rector de la parròquia de Sant Benet de Bages com la resta de rectors nomenats pel monestir i per la diòcesi, estaven obligats a fer contínua residència a la parròquia, celebrar misses, exercir la cura de les ànimes, administrar els Sants Sagraments, visitar els malalts i enterrar els morts, entre

---

⁶⁷⁵ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 210.

⁶⁷⁶ *Ibidem*, pàg. 210.

⁶⁷⁷ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 104.

d'altres.⁶⁷⁹ Pel que fa a la celebració de les misses, cal distingir entre les ordinàries de tots els dies festius, la matinal, que començava en sortir el sol, i la major, sovint cantada, que es celebrava a les deu del matí des de Pasqua fins a Tots Sants i a les onze la resta de l'any, i les misses pròpies de festivitats del calendari litúrgic. Els monjos del monestir oficiaven les misses cantades a les esglésies parroquials de Navarcles i Sant Fruitós de Bages durant les festivitats dels seus patrons. La solemnitat d'aquests oficis deuria ser molt important pel monestir, doncs el pare majordom havia de proveir “las cavallerias nezesarias para que vayan los monges a celebrar las fiestas de San Fructuoso y Santa Maria de Navarcles.”⁶⁸⁰ A Navarcles, els monjos cantaven la missa major el dia de la Mare de Déu d'Agost, patrona del poble, a les deu hores del matí.⁶⁸¹ A Sant Fruitós de Bages, els monjos també anaven a cantar la missa major el dia de Sant Fruitós. De totes maneres, a finals del segle XVIII, l'abat de Montserrat, en la seva visita al monestir de Sant Benet, prohibí l'assistència de monjos a l'església parroquial de Sant Fruitós. No obstant, l'abat de Sant Benet P. Josep Moreno oferia la possibilitat al rector de Sant Fruitós de “enviar en dicho día a un monge para que en calidad se preste la celebración. Assí, si usted gusta oficiarla en el Choro, o porvenir, y disponer el que otros la oficien, lo enviaré, y sino, lo suspenderé; y en este caso, puede usted avisarlo a esse pueblo, no se exponga alguno a quedarse sin missa, esperando a oír la del monge.”⁶⁸²

En les capelles dependents de la parròquia de Sant Benet i de les parròquies de patronatge del monestir, també es celebraven misses en diades molt assenyalades i sempre, naturalment, en la festivitat del patró o patrona. A l'ermita de Sant Valentí es feia una processó, de molta devoció a la comarca, pel dia de Sant Marc, quan la comunitat benedictina pujava a l'ermita del Puig, portant les relíquies del sant i celebrant-hi una missa cantada.⁶⁸³ A la

---

⁶⁷⁸ *Ibidem...*, pàg. 162.

⁶⁷⁹ GIRBAU I TÀPIES, Valentí (1996): *Església i societat a la Catalunya Central...*, pàg. 331.

⁶⁸⁰ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 179.

⁶⁸¹ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Requeriment del monestir de Sant Benet al rector de Navarcles per no haver previst la missa major cantada pels monjos a l'església parroquial l'any 1711.

⁶⁸² ACA, Monacals Universitat, Lligall 74. Correspondència de l'abat de Sant Benet P. Josep Moreno al rector de Sant Fruitós de Bages, sobre l'ofici de la missa en la parròquia de Sant Fruitós de Bages en la festivitat del patró, de l'any 1781.

⁶⁸³ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 309.

capella romànica de Sant Bartomeu de Navarcles, els monjos de Sant Benet hi celebraven l'ofici per la festivitat de Santa Margarida, patrona primitiva de la capella.⁶⁸⁴ També a la capella de Santa Magdalena del Pla, sufragània de Rocafort, un monjo de Sant Benet anava a celebrar la missa major pel dia de Santa Magdalena i s'emportava tota la cera que hi havia a l'altar de l'església.⁶⁸⁵

Juntament amb aquestes misses n'hi havia d'altres de lligades a celebracions fundades, que podien ser setmanals, si es celebraven algun dia concret de la setmana per exprés desig del fundador; mensuals, si es celebraven en un mes particular o havien de repartir-se per mesos; lliures, si eren de celebració indeterminada; determinades en dia propi, ja fossin corresponents a un aniversari de defunció, sant o festivitat d'alguna administració o dia de particular devoció del fundador; de menjars, quan corresponien al blat dit de menjars que anualment pagaven al rector els masos de la parròquia; i *pro populo*, que eren obligatòries per als rectors tots els diumenges i festes de precepte.⁶⁸⁶

També era obligació del rector donar informacions d'interès general durant la missa major dels diumenges, que era el moment de màxima afluència de parroquians. Les tasques pròpiament administratives eren també importants. Tenir cura dels llibres parroquials, de formalitzar-los i fer-ne les anotacions corresponents. Els llibres que havia de custodiar el rector a l'arxiu de la rectoria havien de ser els següents: baptismes, confirmacions, compliment pasqual (confessions i comunions), aniversaris i celebracions, visites pastorals i documents episcopals, rendes, llegats pietosos i confraries. Tots aquests llibres havien de ser presentats amb motiu de la visita pastoral del bisbe o el delegat visitador. En diades importants, com la festa del sant patró o patrona de la parròquia, el rector havia de proveir els sacerdots necessaris per dir la

---

⁶⁸⁴ ACA, Monacals Universitat, Lligall 72. Conflicte entre el prior de Sant Benet, P. Francesc Vaïls, i el rector de Navarcles, Joan Marimon, per la celebració de la missa de la Festa de Santa Margarida a la capella de Sant Bartomeu de Navarcles, de l'any 1617.

⁶⁸⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 72. Capítols d'Antoni Valls, apoderat de l'abat de Sant Benet, sobre la situació de culte i sosteniment que el monestir fa de l'església de Santa Magdalena de Rocafort, del 1815.

⁶⁸⁶ GIRBAU I TÀPIES, Valentí (1996): *Església i societat a la Catalunya Central...*, pàgs. 331-332.

missa major; així com també els havia de prevenir en el cas dels oficis de difunts, sempre satisfent la família la remuneració exigida.⁶⁸⁷

El monestir, com a parròquia, també tenia cura de l'estat material de les ermites situades dins de la seva parròquia, que durant l'època montserratina eren les de Sant Valentí i Sant Sebastià de les Brucardes. L'ermita de Sant Valentí, com s'han dit anteriorment, fou rehabilitada durant els anys 1608-1613, 1645 i 1777-1781, anant les obres a càrrec del monestir. Pel que fa a l'ermita de Sant Sebastià de les Brucardes, emplaçada just al davant del mas de les Brucardes, a mitjan segle XVIII, segons un llibre manuscrit conservat al mas de les Brucardes, s'hi feren importants obres de rehabilitació. El dia 18 de gener de 1754 “lo Pe. Fr. Manuel Garcia, Prior del monastir de St Benet de Bages, ab compañía del Pe. Fr. Manuel Palomo, beneiren esta capella de St. Sebastia del mas Brucardes, per haverse renovada tota de nou i haventlos donat llicencia lo sr. Abbad de dit monastir, el Pe. Mestre Fr. Mauro Duró.”⁶⁸⁸ Aquesta remodelació afectà l'orientació anterior de l'església, canviant-se l'absis al costat oposat i obrint-se el portal d'entrada en posició frontal respecte el mas.

3.5.1.2. La presentació de rectors

Sant Benet de Bages, durant la seva època montserratina, com ja s'ha dit anteriorment, continuava posseint el dret de provisió rectoral en les parròquies de la seva jurisdicció espiritual. Aquest dret, però, fou disputat constantment pel bisbe de la demarcació diocesana, ja fos Vic o Solsona, i algunes d'aquestes parròquies acabaren essent proveïdes pels bisbats durant el segle XVII.

---

⁶⁸⁷ *Ibidem*, pàgs. 338-339.

⁶⁸⁸ Arxiu patrimonial del mas Brocardes. Llibre manuscrit del segle XVIII.

Al monestir, durant aquests segles montserratins, hi residiren, d'entre la comunitat monàstica, alguns clergues seculars. Val a dir que durant l'edat mitjana, el nombre de clergues residents al monestir havia estat molt més nombrós. Aquests, si bé pocs en l'època estudiada, ajudaven a la comunitat benedictina en les seves funcions parroquials i de culte religiós. Eren els principals candidats per a la provisió de les rectories que depenien del monestir. No obstant, Benet de Núrsia havia deixat ben clar en la seva regla que els sacerdots, ja fossin acceptats per viure en el monestir o fossin escollits d'entre el mateix monacat per l'abat, no podien deixar d'obeir l'observança monàstica, és a dir, estaven en tot moment per sota de la regla i l'havien de respectar si no volien ser expulsats de la comunitat.⁶⁸⁹

A partir del Concili de Trento (1545-1563), els patronats laics i eclesiàstics no episcopals, reberen un cert control per part de l'administració eclesiàstica. Des d'aleshores, pel que fa al patronat de les rectories, s'exigiren amb contundència als patrons tres requisits: en primer lloc, que demostrassin amb escriptures autèntiques i no al·legant al "temps immemorial" que el seu era un patronat obtingut per fundació o donació i no pas per usurpació; en segon lloc, que presentessin al bisbe els candidats, els quals, abans de ser habilitats, havien de passar un examen-oposició; i, en tercer lloc, no podien apropiarse les rendes i fruits dels beneficis, que calia que fossin administrats només pels rectors.⁶⁹⁰ En certa manera, a partir del Concili de Trento, tant el monestir de Sant Benet com la resta de senyors eclesiàstics i laics que controlaven patronats de parròquies, veieren una mica limitades les seves competències. No obstant, el monestir de Sant Benet continuà disposant, com la resta de monestirs i capítols de canonges, del seu patronat eclesiàstic no episcopal, presentant els rectors de les parròquies de la seva jurisdicció.

Abans de l'annexió al monestir de Montserrat, la presentació de cada parròquia corresponia al monjo que n'era senyor alodial. El sagristà proveïa les parròquies de Sant Fruitós i Santa Magdalena del Pla; l'abat proveïa la de Sant Pere d'Or; el cambrer, la de Sant Martí de Serraïma; el prior, la de

---

⁶⁸⁹ BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos...*, pàgs. 256-261.

⁶⁹⁰ PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. (2001): *Església, territori i sociabilitat (s. XVII-XIX)*. Vic: Eumo Editorial, pàg. 67.

Rocafort; i el sagristà, la de Navarcles.⁶⁹¹ Durant l'època montserratina el dret de presentació s'unificà i el posseïren l'abat i el vicari general de Sant Benet de Bages.

L'acte de presentació es feia en presència del monjo patró de l'església, que era el titular del dret, i d'alguns testimonis. Es celebrava la presa de possessió, constituint-se personalment el prevere presentat davant la porta de l'església amb la rectoria vacant i se li oferia la col·lació escrita en paper autènticat amb segell de cera, requerint i suplicant al comissari de la presentació que es dignés a admetre el prevere en la possessió de l'església. Aquest prenia per la mà dreta al prevere presentat i l'introduïa a l'església, tancant i obrint les portes, i l'acompanyava a l'altar i li lliurava els ornaments sacerdotals que hi havia damunt de l'ara, amb el calze, la patena i el bonet, i li feia tocar les campanes de l'església. Després s'ordenava a tots i cadascun dels parroquians que estaven obligats a prestacions de fruits, rèdits i altres drets de l'església, que des d'aleshores endavant tinguessin per veritable rector al nou rector presentat, i que l'obeïssin i li satisfessin tots els fruits, rèdits i altres drets de l'església, tal com acostumaven a obeir i satisfer els rectors anteriors. Així fou com transcorregué l'11 d'octubre de 1486 l'acta de presentació d'Esteve Pessa com a nou rector de l'església parroquial de Sant Martí de Serraïma, per defunció del rector anterior.⁶⁹² També en alguns actes de presentació de rectors constava l'acceptació i promesa de fidelitat per part del nou rector.

En la visita que feren l'any 1669 els visitadors PP. Gaspar Tàpies i Francisc Rossell al monestir de Sant Benet, aquests, considerant "el grave detrimento que se ocasiona de no tener claras y ciertas noticias de los beneficios y rectorias, que puede collar y presentar el P. Abad desta Santa Casa," ordenaven a l'abat que "dentro de seys meses despues de la notificacion de nuestra visita, mande hazer con effecto un indice o tabla de todas las rectorias y beneficios que puede presentar o collar (por derecho, privilegio, o en caso de devolucion) y que esta memoria se ponga fixa en alguna parte de la celda abacial deste convento paraque los PP. Abades la

---

⁶⁹¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 213.

⁶⁹² *Ibidem*, pàgs. 213-214.

registren muchas vezes y se pueda prevenir qualquiera lanze que se ofreciere de vacante.”⁶⁹³ Sis anys després, la petició formulada pel visitador P. Josep Ferran, abat de Montserrat, ordenava també “que se ponga toda diligencia en averiguar y sacar en limpio, las retorias y beneficios, que provehe esta cassa, poniendo con expresión un papel de ello, a las espaldas de la puerta de la camara.”⁶⁹⁴ El monestir havia de controlar molt més els seus drets de patronat de rectories i de beneficis eclesiàstics en uns moments que els bisbats els hi anaven disputant. El monestir, de mica en mica, anava perdent també la seva jurisdicció espiritual.

Com indica Joaquim M. Puigvert, a finals del segle XVIII i principis del XIX, el patronatge de rectories predominant era el que compartien els bisbes amb el rei. A la Diòcesi de Girona, per exemple, aquest tipus de patronatge representava el 95% de les parròquies.⁶⁹⁵ Aquest patronatge compartit fou el que s’impulsà a partir del Concordat de 1753, i Sant Benet de Bages, com la resta de patrons no episcopals de parròquies, també en quedà afectat. Tan sols, a principis del segle XIX, el monestir conservava el seu dret de presentació de rectors a l’església parroquial de Santa Maria de Castellfolit de Riubregós.

A continuació s’ha elaborat la taula núm. 41 amb les diferents presentacions de rectors que féu el monestir de Sant Benet durant la seva etapa montserratina:⁶⁹⁶

Taula 41: Presentació de rectors pel monestir de Sant Benet des de 1598 fins a 1818.

Anys Presentació de rectors pel monestir de Sant Benet	
1598	Presentació de la rectoria de Santpedor a càrrec de l’abat P. Bernardino de Navarra.
1631	Presentació de la rectoria de Santpedor, vacant per la defunció del rector Antic Coll, a càrrec de l’abat del monestir de Sant Benet.
1636	Presentació de la rectoria de Sant Martí de Serraïma, a càrrec de l’abat de Sant Benet de Bages.
1646	Presentació d’Antoni Marvà com a rector de la parròquia de Sant Jaume de Ferran, a càrrec del P. Francesc Batlle, abat de Sant

⁶⁹³ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 119.

⁶⁹⁴ *Ibidem*, pàg. 127.

⁶⁹⁵ PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. (2001): *Església, territori i sociabilitat...*, pàg. 69.

⁶⁹⁶ SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l’antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i inacabat.

Benet de Bages.	
1656	Presentació de la rectoria de Sant Martí de Torroella a favor del venerable Joan Perarnau, per l'abat de Sant Benet P. Francesc Crespo.
1684	Presentació de la rectoria de Navarcles per Francesc Colldelram, vicari general de la Diòcesi de Vic, i per l'abat de Sant Benet, Josep Ferran.
1685	Presentació de la rectoria de Sant Martí de Serraïma per Emmanuel Bojons, vicari general de la Diòcesi de Vic, i l'abat de Sant Benet de Bages, a favor de Josep Casassaies, prevere de Sallent.
1695	Presentació de la rectoria de Sant Pere de Les Preses a favor d'Antoni Maura, prevere.
1705	Presentació de la rectoria de Santa Susanna de Riner, a càrrec del P. Isidre Roy, abat de Sant Benet.
1768	Presentació de la rectoria de Santpedor per l'abat de Sant Benet P. Gregori Bovets, a favor del Dr. Pere Màrtir Calveria .
1775	Presentació en la persona del Dr. Sebastià Masramon, a càrrec de l'abat del monestir de Sant Benet, de la plaça vacant de rector de Navarcles.
1818	Presentació del rector de l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, per l'abat de Sant Benet P. Manuel Blasco.

3.5.1.3. Els beneficis eclesiàstics

Per benefici eclesiàstic s'entén la unió d'una determinada funció eclesiàstica amb un conjunt de béns dels quals gaudia el seu possessor o beneficiat per a la seva subsistència. Segons la responsabilitat i les atribucions del beneficiat, hi havia dos tipus de beneficis: el benefici curat, que comportava l'obligació de tenir la cura d'ànimes, com en el cas del bisbe d'una diòcesi, les dignitats i els canonges d'una catedral o el rector o vicari perpetu d'una parròquia; i el benefici simple, que no comportava aquesta obligació ni cap responsabilitat apostòlica, i era el propi de les capellanies, els personats i altres beneficis semblants, que només imposaven deures com els de celebrar misses, cantar al cor o dir algunes oracions.⁶⁹⁷

⁶⁹⁷ MOLINÉ I COLL, Enric (1998): "Benefici", *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, vol. I. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Editorial Claret, pàgs. 274-275.

El monestir de Sant Benet de Bages tenia beneficis eclesiàstics en les seves parròquies. Aquests, que eren simples, depenien de la voluntat de l'abat o vicari general del monestir, com a superior religiós, i no eren en realitat perpetus, sinó manuals, ja que el superior podia canviar al seu albir la persona que els obtenia. Eren beneficis regulars, la fundació dels quals requeria l'aprovació per l'autoritat eclesiàstica competent, cosa que feia la institució, en aquest cas l'abat monestir. Aquest també era el responsable de la provisió dels beneficis, que s'anomenava col·lació.

L'església del monestir de Sant Benet de Bages tingué 12 beneficis eclesiàstics durant l'etapa montserratina del monestir, els quals són relacionats en la següent taula que figura a continuació:⁶⁹⁸

Taula 42: Beneficis de l'església del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.

Nom	Fundació i descripció
Benefici de Sant Miquel Arcàngel	Fundat al segle XIV per mossèn Berenguer Ça Coma, natural de Bianya d'en Bas i rector de Sant Fruitós. Radicava en uns béns de Gallifa i havia de posseir-lo un sacerdot.
Benefici de Sant Joan Baptista i Sant Joan Evangelista	Data del segle XIV. El fundà l'abat Arnau Coma, volent que els seus successors en la Mitra en fossin presentadors.
Benefici de Sant Joan Baptista	Fou fundat al segle XVII per Bernat Coll, mercader, i Caterina, muller de Joan Coll, de Manresa. Es fundà a l'altar major i el proveïa l'abat.
Benefici de Sant Antoni	Existent ja a finals del segle XVI, quan l'obtenia mossèn Jeroni Corrons, canonge de Manresa.
Benefici de la Mare de Déu del Roser	Fundat a principis del segle XVII. Radicava sobre terres de Santpedor.
Benefici de Sant Benet i Sant Valentí	El fundà a principis del segle XVII mossèn Montserrat Soler, prevere de Manresa.
Benefici de Sant Valentí	Fundat l'any 1626 per Magí Palà, de Sant Miquel de Castellar. L'obtentor havia de celebrar algunes misses a l'altar de Sant Valentí, un ofici dintre la vuitena del Sant i altres misses a l'església de Castellar.
Benefici de Sant Benet	Fou fundat a l'altar major a principis del segle XVII.
Benefici de Sant Jaume Apòstol	Existia a mitjan segle XVIII. L'acta de provisió ordenava celebrar i cantar diàriament a

⁶⁹⁸ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 216-218.

	l'església de Sant Benet a intenció del fundador, i pagar amb alimentació i vestit els dies que es faltés.
Benefici de Sant Francesc	Fou fundat a l'altar major. A principis del segle XVII ja existia.
Benefici de Sant Pere Apòstol	Fou fundat a l'altar major.
Benefici de Santa Anna	Fundat a principis del segle XVII i existent encara a finals del segle XVIII.

A part d'aquests 12 beneficis que posseïa l'església de Sant Benet de Bages durant el període montserratí, el monestir també tingué més beneficis en altres parròquies de la seva jurisdicció, que també eren col·lats per l'abat o vicari general del monestir. D'entre aquests destacaren els 8 beneficis que tingué l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, que depenien tots del monestir de Sant Benet de Bages i figuren en la taula següent.⁶⁹⁹

Taula 43: Beneficis de l'església del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós durant l'època montserratina.

Nom	Contingut
Benefici de Sant Jaume	Renda anual de 70 rals d'ardits.
Benefici de Sant Miquel	Renda anual de 75 rals d'ardits.
Benefici de Sant Joan Baptista	
Benefici del Sant Crist	Renda anual de 200 rals d'ardits.
Benefici de Sant Blai	Renda anual de 120 rals d'ardits.
Benefici de Sant Antoni i de Sant Francesc	
Benefici de les Cinc Nafres de Crist	Fundat a principis del segle XVII a la Capella de la Immaculada Concepció.
Benefici de la Immaculada Concepció i de Santa Caterina	Fundat a la Capella de la Immaculada Concepció.

El monestir, durant el referit període, també col·lava els beneficis de la Verge del Roser de l'església de Santa Susanna de Riner i el de Sant Jaume de

⁶⁹⁹ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2000): *Beneficios de las abadías benedictinas...*, pàg. 140; SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

l'església parroquial de Sant Pere de Les Preses, encara que probablement aquests s'extingiren al segle XVII, com alguns dels ja referits anteriorment que s'ostentaven en les esglésies de Sant Benet de Bages i de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.

L'any 1753, en el qüestionari del marquès de la Ensenada sobre els beneficis fundats en cada església realitzat en vigílies del concordat, figuraven en la jurisdicció espiritual del monestir de Sant Benet cinc beneficis eclesiàstics de renda baixa a l'església de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, sense fer-se referència als que posseïa l'església del monestir de Sant Benet.⁷⁰⁰

3.5.1.4. Les visites pastorals

De la mateixa manera que els bisbes o els seus delegats episcopals visitaven un cop a l'any o amb certa periodicitat temporal les seves parròquies, el monestir de Sant Benet, que no pertanyia a cap bisbat, també feia visites a les seves parròquies amb la finalitat de conservar la doctrina, promoure els bons costums i corregir els dolents, fomentar la caritat, la pietat i la disciplina en el clergat i en els altres fidels, impulsar l'apostolat i disposar tot allò que, ateses les circumstàncies, fos convenient per al bé de la religió.

Els abats del monestir de Sant Benet visitaven durant l'època montserratina la parròquia i el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, juntament amb les esglésies de Sant Jaume de Ferran i Santa Susanna de Riner, que depenien del priorat. Aquestes visites pastorals simbolitzaven el control que l'abat de Sant Benet exercia sobre els rectors i les parròquies. L'abat o el vicari general inspeccionava, sovint amb un detallisme sorprenent,

---

⁷⁰⁰ ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2000): *Beneficios de las abadías benedictinas...*, pàgs. 129, 131 i 140.

si el rector i els eclesiàstics que hi havia a la parròquia complien amb les seves obligacions, si l'estat material de la parròquia era l'adequat, sobre l'ensenyament de la doctrina, la situació en que es trobaven les confraries, i les administracions i fundacions que hi havia, entre d'altres. Aquestes pautes de visita es publicaven per escrit en forma d'edicte on hi constava el dia en que es portaria a terme, amb un requeriment al rector a fi que es fes públic el seu contingut alhora de la celebració de les misses matinal i major del primer diumenge següent a la seva recepció.⁷⁰¹

Entre els anys 1612 i 1703 s'han localitzat un total un total d'11 visites pastorals fetes pels abats del monestir de Sant Benet. D'aquestes, 9 es feren al priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, una a l'església parroquial de Sant Jaume de Ferran i una altra a l'església parroquial de Santa Susanna de Riner, tal com es pot veure en la següent taula núm. 44, que ha estat reconstruïda a partir de la consulta dels lligalls de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages:

Taula 44: Visites pastorals dels abats del monestir durant l'època montserratina.

Any	Visita
1612	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Antoni Corona
1624	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Jaume Calvís
1651	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Plàcid Fontcalda
1656	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Joan Riquer
1657	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Joan Riquer
1659	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Francisco Crespo
1672	Visita a l'església de Santa Sussanna de Riner per l'abat P. Josep Ferran
1676	Visita a l'església de Sant Jaume de Ferran per l'abat P. Francesc Cases
1677	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Francesc Cases
1696	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Manuel Marrón
1703	Visita al priorat de Santa Maria de Castellfollit per l'abat P. Isidre Roy

Aquestes visites registrades en la taula, que probablement són menys de les que es feren en realitat, requerien que tota la gent de la parròquia hi assistís,

⁷⁰¹ GIRBAU I TÀPIES, Valentí (2002): *Poble i parròquia. L'església de Navarcles el segle XVIII*. Navarcles: Ajuntament de Navarcles, pàgs. 10-11.

doncs el visitador així ho ordenava en la publicació de convocatòria de la visita. L'any 1651 es feia la següent convocatòria de visita pastoral a Castellfollit de Riubregós: “De part del Iltre. y Reverent Fr. Placido Foncalda Abad de Sant Benet de Bages Señor en lo espiritual de la Parrochia, y terme de Santa Maria de Castellfollit de Ruibregos se diu y mana à todas y qualsevols personas de la dita Parrochia de Sta. Maria de Castellfollit de Riubregos que en pena de vint y sinch lliures y de escomunicacio major assistescan dilluns mes prop vinent que contaren vuyt del mes de maig al acte de visita enton fer dit Señor Abad en dita Parrochia y no res menys los obrers y baciners, Priors de confrarias, y altres administradors assistescan en aquella pera donar compte de sas administracions.”⁷⁰²

L'abat de Sant Benet, com la resta d'abats i vicaris generals de monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid, tenien per obligació fer dues visites pastorals per quadrienni, és a dir, per mandat, a cadascuna de les seves parròquies.⁷⁰³ No obstant, aquesta obligació no fou sempre complerta, doncs en la visita que féu l'abat de Montserrat P. Francesc Batlle al monestir de Sant Benet, aquest, considerant “la gran necessitat que té lo Priorat de Castellfollit, ab tots sos adjacents, de ser visitat,” encarregava a l'abat de Sant Benet que “ab la major brevetat que pugua fassa dita visita. Y que fassa regoneixer lo que mes necessitat tinga de reparar en la casa de dit priorat.”⁷⁰⁴ De fet, com consta en la visita feta pels PP. Gaspar Tàpies i Josep Capellades l'any següent al monestir, el problema era que feia molt de temps que no havia estat visitat el priorat de Castellfollit de Riubregós i que “se podria temer que de no visitar-lo se seguis algun grave detriment para esta Santa Cassa.” És per això que encarregaven a l'abat de Sant Benet que “per si, o per tercera persona, visite cada any dit priorat; y que la primera visita sia poch despres de cap de any: ordenant y manant que alli reste copia de la visita: y que lo P. Prior de dit Priorat fassa que la escriga son vicari en un llibre; en lo qual vaja continuant tots los actes juridichs que alli se faran. Y de la mateixa manera se mane comensar la cabrevacio de Castellfullit com esta y a començada. Y se procure

---

⁷⁰² ACA, Monacals Universitat, Lligall 76. Convocatòria als veïns de Castellfollit de Riubregós per assistir a una visita de l'abat de Sant Benet, Fr. Plàcid Foncalda, de l'any 1651.

⁷⁰³ GALOBART I SOLER, Josep (2003): *Les actes de visita dels abats de Montserrat...*, pàg. 109.

⁷⁰⁴ *Ibidem*, pàg. 91.

ab tota diligencia regonexer la necessitat que la cassa de dit Priorat te de repararse, y fer en ella algunas obras precissas: sobre lo qual tornam a encarregar la consciencia de dit P. Abbat.”⁷⁰⁵ Hi havia doncs una clara preocupació pel fet de no haver visitat el priorat durant força anys, cosa que s’aprecia perfectament en la taula de les visites pastorals dels abats de Sant Benet, i era urgent visitar el priorat “porque con la omission de no visitarlo se pierde la jurisdicción de dicho Priorato y se abra la puerta a que aya pleytos en cosa tan cierta y asertada.”⁷⁰⁶

Al marge d’aquestes visites que feia l’abat del monestir de Sant Benet a les parròquies de la seva jurisdicció espiritual, cal dir també que els abats de Montserrat també feien visites canòniques al monestir de Sant Benet per tal d’assegurar el progrés i l’observança monàstica. En les actes d’aquestes visites hi consten les prescripcions manades pels visitadors per tal de millorar la vida espiritual i temporal del monestir. Si bé estan redactades amb un llenguatge força protocol·lari i ple de tòpics, proporcionen una informació força interessant i molt minuciosa sobre la vida interna del monestir. Contenen manaments que afecten a les pràctiques religioses, espirituals i devocionals del monestir; els problemes que tenia la casa; referències econòmiques a obres que calia fer o al·lusions a obres que s’estaven fent; els costums particulars; i aspectes jurídics o plets, entre d’altres.⁷⁰⁷ Aquestes actes, conservades en dos volums al fons de Sant Benet de Bages de l’Arxiu del Monestir de Montserrat que comprenen el llarg període de 1627 a 1835, estan redactades pel secretari de la visita i al final estan signades per l’abat o els delegats que la realitzaren i el secretari.⁷⁰⁸ En el seu encapçalament queda ben clara la tasca dels visitadors al monestir, com bé es pot veure en l’acta de la visita de 1645: “Nos lo Mtre. Gaspar Tapias, Predicador General de la orde de nostre gloriosissim P. Sant Benet y Fr. Joseph Capelladas lector de teología moral de Monserrat, visitadors comissaris per nostre Rm. P. Fr. Francisco Batlle Abbat de Monserrat. Avent visitat aquest monastir y collegi de Sant Benet de Bages *tam in capite quam in membris*, així en lo espiritual com en lo temporal, y vista la

---

⁷⁰⁵ *Ibidem*, pàg. 96.

⁷⁰⁶ *Ibidem*, pàg. 109.

⁷⁰⁷ *Ibidem*, pàgs. 75-76.

⁷⁰⁸ *Ibidem*, pàg. 78.

decencia ab que esta lo Santissim Sacrament que sia alabat per sempre, las Fons Babtismals, y Olis Sagrats, lo que nos a aparegut manar y ordenar convenient al servey de Deu, utilitat y augment desta Santa Cassa y Collegi despres de avero comunicat ab lo P. Abbat, y PP. Del Consell della, es lo seguent.”⁷⁰⁹

La mateixa funció de visita pastoral que feia el monestir de Sant Benet en les seves parròquies, sobretot en la de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, l'exercia també el monestir de Montserrat en el seu agregat de Sant Benet de Bages. Les visites canòniques o pastorals eren, en darrera instància, un instrument per controlar l'observança i el funcionament correcte de les institucions eclesiàstiques.

---

⁷⁰⁹ *Ibidem*, pàg. 93.

3.6. El monestir en temps de guerra

El present capítol pretén fer una aproximació de com es visqueren al monestir de Sant Benet tres dels grans conflictes de la Catalunya moderna: la Guerra dels Segadors (1640-1659), la Guerra de Successió (1702-1714) i la Guerra del Francès. El capítol fa esment també de les vivències d'aquestes guerres al monestir de Montserrat, del qual depenia Sant Benet de Bages, i que era allora un monestir gran, concorregut i estratègic.

3.6.1. La Guerra dels Segadors

La Guerra dels Segadors (1640-1659) deixà les seves empremtes al monestir de Sant Benet. El febrer de 1641, després de molta pressió institucional dels diputats de la Generalitat foren expulsats del monestir de Montserrat els monjos castellans. Aquests convivia conjuntament amb els monjos catalans des de l'any 1493, quan Montserrat s'annexionà a la Congregació de San Benito de Valladolid.⁷¹⁰ El monestir de Sant Benet es trobà també afectat per aquesta expulsió de monjos castellans, ja que alguns d'aquests es trobaven vivint al monestir en el moment de l'expulsió. En els primers anys i fins a la segona meitat del segle XVI, aquesta convivència entre monjos catalans i castellans havia estat força pacífica, en canvi, durant la segona meitat del segle XVI, la situació s'enterbolí molt, arribant-se al segle XVII amb força crispació interna. El 16 de febrer de 1641 el diputat general Pau Claris firmava instrucció al diputat P. Gispert d'Amat i Desbosch, abat de Sant Pere de Galligants, perquè procedís a executar l'ordre d'expulsió dels monjos castellans de Montserrat.⁷¹¹ Una setmana més tard el fins aleshores

---

⁷¹⁰ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàg. 68.

⁷¹¹ SANABRE, Joseph (1962): "La Guerra dels Segadors a Montserrat", *Analecta Montserratensia*, núm. IX: Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 103-134.

abat P. Juan Manuel de Espinosa i tot un seguici de més de 50, entre monjos, ermitans, llecs i escolans, castellans, i dos de catalans, els PP. Pere Jorba i Josep de Magarola, fill del Regent del Consell Suprem d'Aragó, foren expulsats forçosament del monestir de Montserrat i conduïts per una cavalleria catalana, comandada per Francesc Descatllar i pel diputat P. Gispert d'Amat fins a la costa de Fraga, on els esperava el Duc de Nochera, virrei d'Aragó.⁷¹² A Montserrat hi restaren només monjos catalans i Joan March fou el nou president de la comunitat. Aquest, amb el consentiment del Rei de França, demanà al Papa per mitjà del P. Andreu Pont d'Osseja, procurador general del monestir, la desunió de Santa Maria de Montserrat respecte la Congregació de San Benito de Valladolid. El 30 d'octubre de 1641, el P. Francesc Batlle, fins aleshores abat de Sant Benet de Bages, fou nomenat abat de Montserrat. La normalitat es restablia al monestir, i el Consell de Cent, d'acord amb el virrei La Mothe, retornava el desembre de 1642 el tresor al monestir, que n'havia estat retirat a principis de 1641, pel perill que suposava la proximitat de les tropes castellanques.

Durant els primers anys de la Guerra dels Segadors, a partir de 1641, la documentació interna del monestir s'escribí només en català, a diferència del que s'havia esdevingut en els anys anteriors al conflicte sota la dependència vallisoletana i del que s'esdevindria amb el canvi de curs de la guerra a favor de les tropes castellanques, quan la documentació oficial del monestir es feia en castellà. Aleshores el monestir funcionava com a col·legi benedictí de Montserrat, essent alguns dels seus monjos els PP. Benet Estruch, Pau Bages, Pere Roca, Plàcid Fontcalda, Pau Vendrell, Jaume Saragossa i Joan Riquer. El P. Gaspar Tàpies fou abat de Sant Benet els anys 1641-1645, i durant el seu mandat, el monestir hagué de contribuir econòmicament al sosteniment de les tropes del Principat de Catalunya en la seva guerra contra els exèrcits de Felip IV. El juny de 1641 pagà 49 lliures als diputats de la Generalitat per aquest concepte,⁷¹³ mentre que a primers de març de 1642 pagava 8 lliures, 9 sous i 6 diners.

---

⁷¹² CARDÚS, Salvador (1971): *Terrassa durant la Guerra dels Segadors*. Terrassa: Joan Morral, pàgs. 69-75.

⁷¹³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 75. Quadern de comptes del monestir de Sant Benet de Bages dels anys 1640-1643.

Malgrat la guerra, el funcionament intern era força normal al monestir, doncs com afirmava el mateix abat de Montserrat P. Francesc Batlle, “las necessitats del present temps de guerra, lo unich y total remey a de venir de la ma piadosa de Deu nostre Señor.”⁷¹⁴ Com la resta de l’estament eclesiàstic, el monestir de Sant Benet no tenia el deure d’allotjar tropes en cas de guerra, la qual cosa li permetia una certa estabilitat durant les conteses bèl·liques. De totes maneres sembla molt probable que el monestir fos saquejat algun cop o utilitzat com a aixopluc per les tropes, doncs hi ha constància d’un atac ocasionat per miquelets francesos entre els anys 1646-1652. A resultes d’aquest, es bastí una muralla de calç i còdols d’esquenes a l’església, i s’hi alçà una torre en la cantonada d’aquesta, a fi i a efecte de protegir l’accés al monestir per la part fins aleshores més perillosa, per la qual, segons consta escrit, “una vez entraron los Miqueletes de Francia.”⁷¹⁵

3.6.2. La Guerra de Successió

La Guerra de Successió (1702-1714), així com la dels Segadors, també deixà les seves empremtes al monestir de Sant Benet de Bages. Com a la resta de Catalunya, els esdeveniments més tràgics es visqueren a partir de 1713, quan les potències aliades a la causa austriacista abandonaven Catalunya a la seva sort després d’haver pactat la pau amb Lluís XIV a Utrecht, reconeixent Felip V com a nou monarca. Els atacs i saquejos de les tropes borbòniques es multiplicaren arreu de Catalunya durant els anys 1713 i 1714. El monestir de Sant Benet de Bages fou també víctima del terror borbònic. En aquells moments el monestir estava regit per l’abat P. Lluís de Gaver i Fluvià, i integraven la comunitat benedictina una vintena de monjos, d’entre els quals

---

⁷¹⁴ ALBAREDA, Anselm M. (1919): “Anexió de St. Benet de Bages a Montserrat”, *Analecta Montserratensia*, volum III. Montserrat: Monestir de Montserrat, pàg. 259.

⁷¹⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Obres realitzades al monestir de Sant Benet durant els anys 1653-1657.

es coneixen els PP. Pere Pigall, Leandro Bohigues, Josep Sala, Isidre Roy, Isidoro Muñoz, Benet Torrents, Agustí Novell, Josep Ferrer, Lucas Manuel, Alonso Llombart, Abdó Canal, Mariano García i Josep Madriguera.

L'octubre de 1713 era expulsat del monestir de Santa Maria de Montserrat el P. Fèlix Ramoneda, abat del monestir entre els anys 1705-1709. La causa havia estat que durant el seu abaciat, havia intentat separar Montserrat de la Congregació de San Benito de Valladolid i obtenir que els abats montserratins fossin sempre catalans.⁷¹⁶ Aquest intent havia provocat un gran enrenou entre monjos catalans i monjos castellans, la qual cosa acabà amb la seva expulsió del monestir quan la victòria de la causa borbònica era imminent. Paral·lelament, durant el mateix període, al monestir de Sant Benet de Bages no es coneixen conflictes d'aquestes característiques, encara que no hi mancaren els estralls de la Guerra de Successió. Segons el testimoni del monjo P. Agustí Novell,⁷¹⁷ l'any 1713, en ple setge de Barcelona, “transitavan por delante de dicho Monasterio de Bages muchas vezes los voluntarios, fusileros, y las tropas de Nro. Rey y Sr. ocasionando a dicho monasterio muchos gastos, habiéndoles de dar de comer, y beber y avena para los caballos.” La mateixa relació del testimoni constata que l'any 1714, durant el setge de Barcelona, el monestir fou saquejat per les tropes de Felip V, que s'emportaren les provisions que els monjos tenien per a la seva subsistència. I, a més, per alimentar els cavalls, els soldats borbònics del destacament de Josep de Marimon, s'endugueren del graner del monestir 30 quarteres de civada.⁷¹⁸ Segons la declaració del P. Agustí Novell, durant els anys 1713 i 1714, els de l'esmentat setge de Barcelona, es refugiaren al monestir “muchas familias de todas calidades, gastando con ellas muchas provisiones para sustentarlas, dando a las mas de ellas de comer y beber (...) y como las mas personas de calidad de la Ciudad de Manresa, y de otras partes se ampararon, y acogieron en el Monasterio (...) de forma que estava muchas vezes lleno, sin poder Caber en el la gente, viendo como el dicho Monasterio dava a los mas

---

⁷¹⁶ ALBAREDA, Anselm M. (1988): *Història de Montserrat...*, pàg. 82.

⁷¹⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 79. Interrogatori del Rnd. Francesc Soler, vicedegà de Manresa i Bages, al P. Agustí Novell, sobre els esdeveniments esdevinguts al monestir de Sant Benet durant la Guerra de Successió, de l'any 1722.

⁷¹⁸ ACA, Monacals Universitat, Lligall 76. Balanç d'ingressos i despeses en civada, durant els abadiats dels PP. Lluís de Gaver i Esteban de Rotalde, dels anys 1712-1721.

las provisiones para sustentarse, por causa de no tener la gente adonde poder recurrir, y menos poder ir a otra parte por ser solitario el dicho Monasterio.” Sens dubte, en aquest testimoni, queda força clar com Sant Benet de Bages serví de refugi d’algunes notables famílies manresanes i de la comarca durant la Guerra de Successió, les quals foren alimentades amb les provisions del propi monestir, cosa que provocà un fort decreixement de les seves rendes, que com especifica el testimoni, “se han minorado, y disminuido todos los años en seiscientas libras, o, ducados, a causa de los pocos dineros que hay en este Principado; como y tambien por venderse los frutos a precio muy infimo; y que assi mismo sabe muy bien, que el referido monasterio ha consumido de los censos, o, censales ochocientas libras, o, ducados de principal, sin poderlas esmerzar; por razon de haverlas tenido de gastar para la subvencion de sus necesidades.” Aquesta declaració testificada del monjo P. Agustí Novell és completada i certificada pels testimonis del Rnd. Josep Reverter, rector de la parròquia de Sant Fruitós de Bages; i d’Ignasi Monfar, notari públic de la ciutat de Manresa, refugiat també a Sant Benet l’any 1714.

3.6.3. La Guerra del Francès

El clergat regular, com el secular, s’oposà des dels primers moments a la invasió napoleònica. La seva actitud fou plenament contrària als invasors francesos, que havien ordenat la supressió dels convents sota el govern del mariscal Augereau.⁷¹⁹ Si bé en l’actitud del clergat secular català coexistiren diferents matisos, des d’una àmplia majoria patriòtica fins a una petita minoria afrancesada, dins del clergat regular el rebuig a l’invasor francès fou total. La política de supressió dels ordes religiosos duta a terme per l’administració francesa, posicionà el clergat regular en contra de l’invasor. Fins i tot, en

---

⁷¹⁹ RAMISA I VERDAGUER, Maties (1995): *Els catalans i el domini napoleònic*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, pàg. 407.

algunes ocasions, membres del clergat regular lluitaren en guerrilles i les dirigiren aportant esperit de croada en la lluita contra els francesos. Aquest rebuig radical a l'invasor seria compartit també pels monjos del monestir de Sant Benet de Bages, que com els rectors de les parròquies de la seva baronia, participaren en la mesura que pogueren en la defensa del país contra l'enemic.

Sembla ser que durant els temps de plena guerra la comunitat benedictina romangué sempre a Sant Benet de Bages, per la qual cosa, a diferència de molts altres monestirs, no deuria ser durament represaliat per les tropes franceses. La proximitat del monestir amb Manresa i el camí d'aquesta a Vic, podria haver-li ocasionat algunes visites de les tropes napoleòniques, encara que aquestes no degueren afectar profundament la vida del monestir. No obstant, durant els anys 1808-1812, en ple període de guerra, moriren al monestir un total de 8 monjos. És probable que aquesta mortalitat es degués a malalties i epidèmies provocades per la mateixa guerra i les seves conseqüents carestia d'aliments i fam generalitzada. No obstant, si malgrat aquesta elevada mortalitat, el monestir restà en activitat durant la guerra, des de l'octubre de 1812 fins el setembre de 1814, el buit documental que apareix en el llibre del consell del monestir suggereix una possible interrupció de la vida claustral en aquest període.⁷²⁰

El 23 de juliol de 1811 un exèrcit d'uns 5.000 francesos procedents de Vic es dirigiren cap a Manresa i Montserrat. De camí, saquejaren Sant Fruitós de Bages, abocant per terra tot el vi que hi trobaren. Passaren la nit a Manresa, on mataren alguns homes i malversaren els temples i algunes cases de la ciutat. D'anada a Montserrat, cremaren tot el raval de cases de Sant Salvador de Guardiola.⁷²¹ L'acció més sonada d'aquesta incursió fou, sens dubte, la caiguda de Montserrat en mans dels francesos el dia de Sant Jaume de 1811, en vèncer l'exèrcit patriòtic del Baró d'Eroles. Els francesos s'establiren a Montserrat fins el 10 d'octubre del mateix any i després d'haver fet grans

---

⁷²⁰ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. I. Pàgs. 117-119.

⁷²¹ SARRET I ARBÓS, Joaquim (1986): *Manresa en la Guerra de la Independència (1808-1814)*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa, pàg. 196.

robatoris i matances de religiosos, enderrocaren i cremaren l'abadia.⁷²² A resultes d'aquesta destrucció i incendi, la comunitat montserratina s'escapà i es dispersà. Alguns monjos foren morts pels francesos, però un important nombre d'ells es refugiaren al monestir de Sant Benet de Bages, on trobaren l'acolliment dels seus germans.

Hi ha prou constància de la col·laboració de Sant Benet de Bages amb la resistència patriòtica. En la reunió que el consell del monestir celebrà el 23 de juliol de 1808 es llegí un memorial del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, on es demanava ajuda en les despeses tingudes amb els sometents. El mateix demanaven altres llocs on el monestir cobrava delmes. El consell del monestir resolgué que a cadascú se l'ajudés segons allò que el monestir percebia de cada lloc i segons el que pagava la casa més rica del lloc respectiu.⁷²³

Tres setmanes després, el 14 d'agost de 1808, tenia lloc una altra reunió del consell del monestir, en la que es llegia una carta de la Junta de Govern del Corregiment de Manresa, que demanava col·laboració al monestir de Sant Benet amb un emprèstit de 2.000 lliures per a les despeses de la guerra. La resposta que el monestir donà a la Junta fou que no es disposava dels suficients cabals per sufragar aquesta quantitat, ja que les despeses amb els sometents, els pobres i el manteniment de la comunitat, havien perjudicat profundament l'economia de la casa, afegint-hi la dificultat de què ningú prestava ja diners al monestir ni li volia comprar finques. La quantitat imposada al monestir era considerable, després de Montserrat, era la segona institució eclesiàstica del Corregiment de Manresa que havia de pagar una contribució més alta. Aquesta quantitat de 2.000 lliures era confirmada per la Junta de Govern del Corregiment de Manresa amb una carta dirigida a l'abat P. Manuel Blasco, amb data de 6 de setembre de 1808, que anunciava l'aprovació de l'impost per la Junta Suprema, ordenant el seu reintegrament a la hisenda estatal.

---

⁷²² ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1992): *L'església nova de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 175.

⁷²³ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. I. Pàgs. 117-118.

D'on no n'hi ha no en raja. El monestir de Sant Benet no podia aportar la quantitat que s'exigia perquè no la disposava. De totes maneres, aquesta manca de cabals no era suficient perquè se li commutés el deute al monestir. El Secretari d'Estat d'Hisenda, Antonio Rodon, escrivia el 12 de setembre de 1808 una carta a l'abat de Sant Benet que deixava prou clara la postura de la Junta Suprema: "Ha sabido esta Sup^{ma}. Junta q^e. V.S. ha denegado á satisfacer á la de Manresa la cantidad de mil libras por cada uno de los dos repartos que ha hecho entre los Pudientes Eccos. Seculares y regulares de aquel Corregimiento. Es muy irregular esta denegación, quando las circunstancias del dia exigen imperiosamente que todos sacrifiquemos una porcion de ntros. bienes p^a. conservar la restante, y por lo mismo qualquiera que sea el motivo en q^e. apoye V.S. su denegacion será de ningun merito p^a. esta Suprema Junta, la que sobre tener aprobado el reparto hecho por la de Manresa, no admitirá mas contextaciones en el particular que el decirseles se ha cumplido con dh^o. reparto, y de su orden se lo participo p^a. su cumplimiento."⁷²⁴ La resposta de l'abat de Sant Benet a aquesta petició de l'emprèstit no es féu esperar gaire. El 29 de setembre de 1808, l'abat P. Manuel Blasco escrivia a la Junta de Govern del Corregiment de Manresa: "Deseando complacerle contribuyendo con el emprèstito de las dos mil libras con calidad de reintegro que esa Ilustre Junta nos pidió en otro anterior, va el P. Mayordomo dador de esta con la partida de ochocientas libras que entregará á V.S. que es todo lo que por ahora hemos podido recoger; y esperamos de la bondad de V.S. nos dará tiempo para recoger lo que falta para el cumplimiento de las sobredichas dos mil libras, tomando dinero á censal ó vendiendo alguna propiedad del Monasterio como ofrecí en mi respuesta al oficio de V.S. de 10 de Agosto para cuyo efecto lleva orden dicho P. Mayordomo de fixar carteles en esta ciudad."⁷²⁵ Malgrat la voluntat manifestada per la comunitat de Sant Benet en l'entrega de la suma exigida per la Junta Suprema, al cap de tres mesos encara no havia estat possible. El monestir únicament havia pogut entregar 800 lliures, n'hi restaven 1200. El 14 de desembre de 1808, el consell del monestir escrivia: "Mandó su Pd. se leyese una carta de la Junta de Manresa, en la que vuelve

---

⁷²⁴ SANTAMARIA I CLAPERS, Vicenç (1960): *Manresa en la Guerra de la Independencia*. 300 *documentos de 1808*. Manresa: Imprenta de San José, pàg. 293.

⁷²⁵ *Ibidem*, pàg. 296.

instar para que el Monasterio afronte con la mayor brevedad las mil y doscientas libras que faltan para completar las dos mil que le señalaran anteriormente que debía dar por modo de empréstito para ocurrir a los gastos de la actual guerra, la cual leída dixo Su Pd. que hallándose el Monast.º sin numerario sería preciso que tomase algún censal o vender las casas que tiene en San Fructuoso y Navarcles, o bien vender o empeñar alguna finca: pero que lo menos mal para el Monast.º, y menos gravoso y el más util medio que le ha parecido es el dar a rabasa morta, o acensar el pedazo de tierra yerma de pertinencias de la casa de la Carrera que se halla en el camino que va a San Fructuoso juntamente con el Olivar y aquella pequeña viña contigua: A lo que no hubo contradicción, sino que estaba prohibido por Real Orden el vender y empeñar: a lo que se respondió que si era necesario se sacaría licencia, a cuyo fin se consultaría...” Quedava força clara la intenció del monestir d’aconseguir aquella suma exigida, però també la voluntat de no desprendre’s de les seves possessions. Es desconeix si finalment la comunitat reintegrà les 1.200 lliures restants a la hisenda estatal, encara que per la inexistència de documents que ho certifiquin, és probable que no ho fes, ja que avançada la guerra, les condicions econòmiques de la casa empitjoraren.

La guerra provocava un gran nombre de ferits en combat i en els constants saquejos i incursions que els francesos feien per les localitats de la comarca. Igualment, les mortaldats i malvestats de la guerra propiciaren la propagació de malalties i epidèmies entre la població civil. Els malalts es multiplicaren exponencialment, calien més hospitals per atendre les urgents necessitats de ferits i malalts.

El 14 de desembre de 1808 es llegí en la reunió del consell del monestir una carta en la que els directors de l’hospital de l’exèrcit demanaven a la comunitat del monestir voluntaris per oferir-se “para consuelo y alivio de los enfermos.” Consta que el monjo P. Leandro del Arco s’oferí com a voluntari per servir els malalts.⁷²⁶ Però el que de bon principi haurien pogut ser col·laboracions puntuals com la del P. Leandro del Arco en l’atenció dels malalts i ferits militars, a la llarga, avançant el curs de la guerra, es complicà.

---

⁷²⁶ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. I. Pàg. 119.

Les autoritats militars pensaren l'any 1812 convertir el monestir de Sant Benet en hospital militar, tal com es desprèn de la carta enviada per l'abat P. Josep Jeroni Llampaig a l'autoritat militar corresponent l'1 de maig de 1812: “El Abad del Rt. Monasterio de San Benito de Bages a cuya noticia ha llegado haberse propuesto a V.E. destinar este edificio para Hospital de Militares enfermos, desando los inconvenientes que al mismo Monasterio podrían seguirse de semejante elección por mas digno y preponderante que cualquiera sacrificio al bien comun de la Madre-Patria, reconoce especial deber suyo elevar con todo respeto a la atención de V.E. los que miran unicamente a los enfermos mismos: a saber, la falta de agua para la bebida, la humedad de los ayres y evidente destemplanza de frío y calor en las respectivas estaciones de invierno y de verano a influjo de las quales se tiene por mal sano este clima, siendo cierto que apenas hay año alguno en que algunos monges a pesar de la regularidad de su metodo dexen de padecer tercianas y mas clase de fiebres la distancia de casi tres quartos de hora a las poblaciones mas inmediatas que son San Fructuoso y Navarcles, la dificultad de la transportación de los enfermos, la corta capacidad del Monasterio, obra muy antigua, para cuya habitación correspondiente sería siempre un mayor dispendio y otros inconvenientes de que, si dable fuese a V.E. dar en alguna ocasión una visita al Monasterio, quedaría más plenamente cerciorado (...).”⁷²⁷ La resposta de l'abat P. Llampaig fou prou clara, el monestir no era el lloc idoni per a la instal·lació d'un hospital militar, les adverses condicions climàtiques, les dificultats per aconseguir aigua potable i la distància respecte les poblacions més pròximes, no eren les millors condicions per a un projecte d'hospital, que sembla ser que no prosperà mai al monestir, ja que potser hauria aixecat l'alarma de la comunitat i dels pagesos i població dels voltants, com passà a Santpedor amb la instal·lació d'un hospital militar al Convent de Sant Francesc l'any 1810,⁷²⁸ que provocà protestes de la població al Capità General de Catalunya, al·legant que “esta villa se halla con la mayor aflicción por las muchas enfermedades epidémicas que padecen muchísimas familias y el pueblo vecino de San Fructuoso que también está bastante afligido con el

---

⁷²⁷ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Carta de l'abat Llampaig de l'1 de maig de 1812, referent a la sol·licitud de construir un hospital militar al monestir de Sant Benet de Bages.

⁷²⁸ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. I. Pàg. 189.

mismo motivo.” Desconeixent el que succeí al monestir de Sant Benet des de l’octubre de 1812 fins el setembre de 1814, és poc probable que aquest acabés esdevenint un hospital militar, ja que n’hauria d’haver quedat constància documental.

4. La fi del monestir de Sant Benet de Bages

4.1. El monestir durant el Trienni Liberal (1821-1823)

Per entendre la fi del monestir de Sant Benet de Bages cal tractar necessàriament dels esdeveniments que succeïren al monestir durant el Trienni Liberal (1821-1823), ja que fou en aquest període quan hi hagué la primera desamortització i exclaustació del monestir, és a dir, fou amb aquest trienni que el monestir accelerà la seva agonia com a tal.

La Constitució aprovada el març de 1820 havia abolit l'Orde Benedictina. Les Corts liberals iniciaven el juliol del mateix any les discussions sobre la reforma del clergat regular, un dels primers temes a resoldre pel nou govern liberal. Un decret governamental aprovat l'1 d'octubre de 1820 suprimia els ordes monacals, els col·legis dels quatre ordes militars i un considerable nombre de convents; els sacerdots afectats pel decret havien de rebre un càrrec dins el clergat secular o una pensió de 300 o 600 ducats, reduïda a 100 o 200 per als llecs.⁷²⁹ La resta de regulars havien de regir-se per superiors elegits pels membres dels convents, restant sotmesos a l'autoritat dels bisbes. Les comunitats religioses havien de tenir un mínim de 12 membres, no podent haver-hi més d'un convent per orde en cada població. L'Estat facilitava i concedia la secularització de tots els monjos que la demanessin. Els béns dels monestirs i dels convents suprimits passaven a ser propietat de l'Estat, a fi i a efecte de ser venuts en subhasta pública. L'Estat necessitava ingressos i fou la supressió dels monestirs i l'expropiació de les seves propietats, el recurs utilitzat per sufragar els greus problemes econòmics del país. Només foren exceptuats de la supressió vuit monestirs a tot Espanya: els jerònims de l'Escorial i Guadalupe, els benedictins de Montserrat, Valladolid i San Juan de la Peña, el cistercenc de Poblet, la cartoixa del Paular i el basilià de Sevilla,

si bé les rendes d'aquests eren retallades a favor de les finances reials. La mesura afectà a 227 monestirs i 1701 convents de l'Estat.⁷³⁰

El 29 d'octubre de 1820 es publicava a la Gaceta de Madrid el *Real Decreto de supresión de regulares*, segons el qual quedaven definitivament suprimits tots els monestirs de les ordes monacals benedictina, augustina, premonstratense, els convents i col·legis de les ordes militars de Santiago, Calatrava, Alcàntara i Montesa, i els templers de Sant Joan de Jerusalem, Sant Joan de Déu i la resta d'hospitalers. El mateix decret, en el seu article 23è, ordenava que tots els béns mobles i immobles dels monestirs, convents i col·legis que es suprimien, quedaven aplicats al Crèdit Públic. Els béns de Sant Benet de Bages passaren també a formar part del Crèdit Públic per l'aplicació d'aquest decret i el monestir era exclaustrat. El 10 d'agost de 1820 la comunitat benedictina, presidida des de 1818 per l'abat P. Manuel Blasco, féu l'últim consell abans de l'exclaustració. Aleshores, el monestir comptava amb 19 religiosos i 8 criats que hi residien permanentment. En el quadrienni de 1816 a 1820, el manteniment de tota la comunitat monàstica es quantificava amb 41.211 lliures i 18 sous,⁷³¹ essent els ingressos rebuts 2.146 lliures, 4 sous i 6 diners superiors. A més del sosteniment de la comunitat monàstica, el monestir també pagava salaris a quatre advocats, quatre procuradors, tres metges, un cirurgià, un barber i un rellotger.

Abolit el monestir i confiscades les seves propietats, els monjos l'abandonaren pel novembre de 1820, encara que els darrers en fer-ho, sortiren del cenobi el 3 de gener de 1821, després d'haver portat en cases particulars de Navarcles alguns mobles d'ús domèstic i del temple parroquial, així com també, després d'haver amagat les relíquies de Sant Valentí a l'església parroquial de Navarcles. El Crèdit Públic confiscà els béns mobles i immobles del monestir. De les rendes cobrades fins aleshores pel monestir, se n'elaborà un inventari que fou acabat pel juny de 1822. Segons aquest inventari, el monestir de Sant Benet de Bages l'any 1820 estava format per

---

⁷²⁹ FELIU I MONTFORT, Gaspar (1972): *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona: IEC, pàg. 92.

⁷³⁰ *Ibidem*, pàg. 92.

⁷³¹ ACSBV, Monasterios Catalanes, Doc. XXXIII. Estat general del monestir de Sant Benet de Bages l'any 1824.

l'edifici monacal, amb les habitacions dels monjos, l'església i les quadres del ramat, que no produïen cap renda, i l'heretat contigua al monestir, on es trobaven ubicats els masos Carrera i Pla i Comellars, i Puig de Sant Valentí, amb l'extensió conjunta de 365 quarteres i 4 quartans de sembradura, de la qual heretat el monestir n'extreia una important renda. L'any 1820 aquesta heretat havia proporcionat al monestir un mig delme integrat per 32 quarteres i 10 quartans de blat, 22 quarteres i 8 quartans de civada, 10 quarteres i 5 quartans d'olives i, 271 càrregues i 12 setzens de vi.⁷³² A aquestes quantitats calia afegir-hi les 8 quarteres de blat, les 6 quarteres i 4 quartans de llegums, i les 107 càrregues i 12 setzens de vi pagades pels parcers d'aquesta heretat al monestir.

A més de l'edifici monacal i l'heretat contigua a aquest, segons l'inventari de 1822, integraven el patrimoni del monestir de Sant Benet una casa a Sant Fruitós de Bages, una altra a Navarcles, una altra a Rocafort i una a Castellfollit de Riubregós, juntament amb una important heretat al mateix terme, que incloïa la casa prioral de Santa Maria de Castellfollit i el seu espai agrícola, que ingressava l'any 1820 al monestir de Sant Benet un mig delme de 28 quarteres de blat, 6 quarteres de civada i 8 càrregues i 12 setzens de vi.

A part de tot aquest patrimoni immoble que posseïa el monestir de Sant Benet, cal comptar els importants ingressos que rebia la comunitat monàstica, derivats de les pensions de censals i censos que cobrava el monestir sobre un extens territori. Fins a l'any 1820, el monestir rebia 27 pensions de censal que sumaven un valor global de 138 lliures i 11 diners, la majoria d'aquestes pensions eren pagades per pagesos terratinents de Navarcles i rodalies (Cura, Oliveres, Tàpies, Bertran, Golovart, Sala de Sant Pons, Generes) i algun hisendat de Manresa (Garriga, Camps, Culla). Pel que fa als censos, les quantitats que ingressava el monestir eren molt superiors. Es rebien molts censos dels diferents termes de l'antiga Baronia de Bages (Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Vall dels Horts, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Maians i Les Preses), de les possessions del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós (Castellfollit de Riubregós, Ferran, Calonge de Segarra i Malacara)

---

⁷³² ACA, Hisenda, Inv-18.403 bis. Quadern de les rendes del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1821.

i de d'altres termes de la Catalunya central.⁷³³ La següent taula núm. 45 ens indica els censos anuals rebuts pel monestir de Sant Benet de Bages abans del Trienni Liberal (1820-1823). S'especifiquen els censos rebuts dels termes de la Baronia de Bages (Navarcles, Vall dels Horts, Sant Fruitós de Bages, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Maians i Les Preses), del priorat de Castellfollit de Riubregós i d'altres indrets del territori:

Taula 45: Censos anuals rebuts pel monestir de Sant Benet abans del Trienni Liberal.

Població	Censos
Navarcles i Vall dels Horts	55 lliures, 7 sous, 9 diners, 12 gallines, 2 pollastres, 5 quarteres i 7 quartans de blat, 10 quarteres de civada, 14 quarteres i 10 quartans d'ordi i espelta, i 1 quartà d'oli
Sant Fruitós de Bages	28 lliures, 12 sous, 6 diners, 14 gallines, 9 pollastres, 6 quarteres i 9 quartans de blat, 9 quarteres i 4 quartans de civada, i 3 quarteres i 10 quartans d'ordi i espelta
Rocafort	12 lliures, 9 sous, 7 diners, 16 gallines, 17 quarteres de civada i 3 quarteres de blat
Sant Martí de Torroella	19 lliures, 12 sous, 14 gallines, 37 quarteres de civada i 29 quarteres de blat
Les Preses	62 lliures, 178 gallines, 17 quarteres i 10 quartans de blat
Maians	2 lliures, 18 sous, 16 diners, 18 gallines, 3 quarteres i 6 quartans de blat, 4 quarteres i 10 quartans de civada, i 5 quarteres i 3 quartans d'ordi
Castellfollit de Riubregós	2 lliures, 13 sous, 8 diners, 28 gallines, 2 pollastres, 31 quarteres i 4 quartans de blat, 3 quarteres d'ordi i 1 quartà d'oli
Altres	132 lliures, 7 sous, 7 diners, 85 gallines, 11 pollastres, 35 quarteres i 6 quartans de blat, 26 quarteres i 3 quartans de civada, 9 quarteres i 4 quartans d'ordi i d'espelta, 3 vellons, 13 lliures de tocino, 7 formatges, i un quartà i mig d'oli

D'aquests censos, cal destacar que la major part es cobraven en els termes de Navarcles, Vall dels Horts i Sant Fruitós de Bages, termenejant amb el monestir, però també d'una manera molt destacable al terme de Les Preses, ben allunyat del monestir. Pagesos terratinents de les zones que termenejaven amb el monestir com Valentí Brucart, hereu del mas Brucardes de la parròquia de Sant Fruitós de Bages, i Josep Serra i Pahissa, hereu del mas Rocafort de Navarcles, pagaven més de 6 lliures anuals al monestir. No es poden

⁷³³ ACA, Hisenda, Inv-18.403 bis. Quadern de les rendes del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1821.

desmerèixer tampoc, les aportacions que feien els masos Sanmartí de Sant Fruitós de Bages; Solervicens de Navarcles; Oliveres, Graner de la Font i Casals, de la Vall dels Horts; Riera, Oristrell, Serra de Ponsgrau i Prat, de Rocafort; Sanmartí de Serraïma; Sant Esteve de Vilarrassa, de Talamanca; Soler, Manganell i Golovart, de Viladecavalls; Mas d'Olzinelles; Figuerola de Maians; Regordosa de Castellfollit del Boix; Martorell d'Òdena; Sant Benet de Mediona; i Marfà, de Sant Pere de Marfà.

Pel que fa als censos que es pagaven a Les Preses, cal dir que eren els més importants de tots els termes de la Baronia de Bages. Fins el 1820, alguns pagesos terratinents com Colomer, Quintana i Bertran, pagaven més de 4 lliures anuals al monestir de Sant Benet de Bages. Camps i Feix, Antiga, Soler, Ferrer, Matabosch i Pujol, en pagaven més de 3. També destacaven les aportacions de blat de molts pagesos de Les Preses, com les més de 2 quarteres de Colomer i Quintana, i les nombroses gallines amb què hi contribuïen Mata (24), Ferrer (14), Colomer (11) i Quintana (10). Altra vegada a la Catalunya central, també cal destacar les aportacions de Ramon Garriga de Torà, que pagava 25 quarteres de blat pel molí de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, i les de les comunitats de preveres de Santpedor i de Moià que aportaven anualment quantitats superiors a les 9 i 3 lliures respectivament, així com les dels convents dels Dominics i de Santa Clara de Manresa. Fins i tot, el convent de Sant Francesc de Paula, a Barcelona, pagava més de 5 lliures al monestir de Sant Benet per uns horts que li tenia arrendats. Amb tot, segons aquest inventari fet per la comissió gestora dels béns nacionals desamortitzats i signat pel P. Manuel Bretón, exabat de Montserrat, i Antoni Lluch, amb el vist-i-plau del comissionat Jaime Domínguez, a 29 de juny de 1822, el monestir de Sant Benet de Bages ingressava en concepte de censos l'any 1820 unes rendes globals de 316 lliures, 2 sous i 5 diners, 365 gallines i 24 pollastres, 132 quarteres i 6 quartans de blat, 104 quarteres i 5 quartans de civada, 36 quarteres i 3 quartans d'ordi i espelta, 3 quartans i mig d'oli, 3 vellons, 13 lliures de tocino i 7 formatges. Unes notables rendes que evidenciaven la capacitat econòmica del monestir encara que fos en la seva època de decadència.

En el moment d'acabar-se la confecció del referit inventari el juny de 1822, la comissió gestora dels béns desamortitzats, ja s'havia venut les tres cases que el monestir posseïa a Sant Fruitós, Navarcles i Rocafort. Foren, però, només aquestes vendes, juntament amb les campanes del monestir, que comprà la parròquia de Navarcles a principis de 1822, els únics béns que consta que s'alienaren de l'heretat de Sant Benet de Bages durant el Trienni Liberal. Les campanes, que pesaven 10 i 7 quintars respectivament, retornaren al campanar de Sant Benet després de restablir-se la vida monàstica al monestir amb el retorn de la monarquia absolutista de Ferran VII.⁷³⁴

La desamortització del monestir de Sant Benet fou tot un reflex del que succeí durant la desamortització eclesiàstica espanyola del Trienni Liberal. Els seus objectius inicials eren sufragar els grans deutes que tenia l'Estat com a conseqüència de les passades guerres i incrementar la riquesa i la prosperitat públiques del país.⁷³⁵ A Catalunya, el valor de les vendes de béns desamortitzats durant el Trienni Liberal fou de 102.207.545 rals, cosa que significaria la meitat del valor de les vendes fetes entre els anys 1836-1845.⁷³⁶ El sistema de venda de les finques, en grans lots i prioritzant els vals reials, féu que només uns pocs, aristòcrates i hisendats, poguessin accedir a les subhastes dels béns desamortitzats procedents dels monestirs i convents que havien estat suprimits. La desamortització de les finques eclesiàstiques fou utilitzada pels grans hisendats amb finalitats especulatives, com una manera de revaloritzar el devaluat valor que tenia el val reial, adquirint finques amb aquest val i revenent-les posteriorment per aconseguir diner en metàl·lic. La major part d'aquestes vendes es feren entre el setembre de 1821 i l'abril de 1822, afectant a béns molt diversos com: boscos, camps, vinyes, molins, forns, cases, patis, esglésies, convents, granges i campanes. Les finques urbanes es cotitzaren sempre més altes que les rurals. En fi, el 90 % del valor del pagament de les finques desamortitzades durant el Trienni Liberal s'efectuà mitjançant papers de deute públic, mentre que el 10 % restant, es féu amb crèdits reconeguts per l'Estat. De totes maneres, tots aquests béns

---

⁷³⁴ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàgs. 265-266.

⁷³⁵ ARNABAT I MATA, Ramon (2002): "*Visca la Pepa!*" *Les reformes econòmiques del Trienni Liberal (1820-1823)*: Barcelona: IEC, pàg. 140.

⁷³⁶ *Ibidem*, pàg. 141.

adquirits durant la desamortització del Trienni hagueren de ser retornats, immediatament i sense indemnització, un cop es reinstaurà l'absolutisme i foren adjudicats de nou als seus compradors, mitjançant els decrets de 3 de setembre de 1835 i de 25 de gener de 1837.⁷³⁷

Pel que fa a l'interior del monestir de Sant Benet de Bages, durant el Trienni Liberal fou espoliat completament. L'administració i gent del veïnat del monestir aprofitaren l'anarquia dels moments per endur-se tot el que pogueren. Mobiliari, roba, utensilis i tants objectes com hi restaren, foren víctima del pillatge i de la incautació governativa. Això és el que passà amb l'arxiu del monestir, que l'any 1821 fou incautat pel Crèdit Públic, passant a formar part del Reial Patrimoni. L'any 1823 es féu un inventari d'aquest arxiu, que fou entregat al P. Francesc Vila, comissionat, per part de Josep Albià, arxiver del Reial Patrimoni, d'acord amb les ordres del Crèdit Públic.⁷³⁸ Cal dir que es tractava d'un arxiu de gran magnitud documental. Contenia nombrosa documentació del monestir de Sant Benet i els seus antics dominis senyoriais. En total, en l'inventari hi figuraven 87 lligalls documentals, 70 llibres, 28 manuals i 13 quaderns. Tot un gran i antic arxiu que contenia la història de bona part del Pla de Bages i de força indrets de la Catalunya Central. Segons una relació de l'arxiver Pròsper de Bofarull de l'any 1820, pel volum de l'arxiu de Sant Benet de Bages es requerien quatre carros per traslladar tota la documentació a l'Arxiu Reial de Barcelona.⁷³⁹ Aquest arxiu sembla ser que retornà a la comunitat quan fou restablerta la vida monàstica. I això passà a mitjan 1823, quan després de l'entrada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís a Espanya per l'abril de 1823, el monarca absolutista Ferran VII tornà a prendre les regnes del poder. Si bé els monjos retornaren al monestir a mitjan 1823, el seu primer consell al monestir, passat l'interval d'exclaustració, no es celebrà fins el 3 de gener de 1824, sota la presidència del prior Joan Plana, per indisposició de l'abat Manuel Blasco.⁷⁴⁰ Aquest tancava el seu segon abadiat, començat l'any 1818, amb el restabliment de la

---

⁷³⁷ *Ibidem*, pàg. 149.

⁷³⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-4: Inventari de l'arxiu del monestir de Sant Benet de Bages, incautat pel Crèdit Públic l'any 1821.

⁷³⁹ UDINA I MARTORELL, Frederic (1986): *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura, pàg. 403.

⁷⁴⁰ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 779.

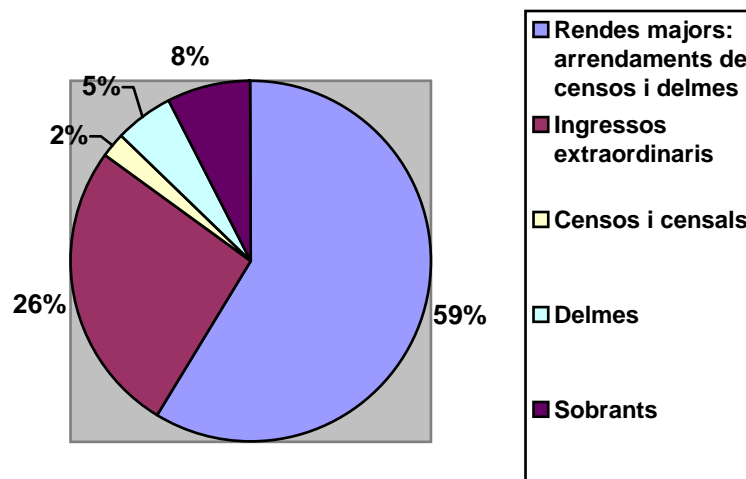

normalitat al monestir. Figuraven com a membres del consell en el restabliment de la vida monàstica els monjos PP. Joan Plana, Agustín Bragado, Gregori Torelló, Joan Espina i Isidoro Díez. El març de 1824 el consell aprovà l'estat de comptes del monestir per al quadrienni de 1820 a 1824 que afectava també el període d'exclaustració.⁷⁴¹ La comunitat havia ingressat en diners durant aquest quadrienni la quantitat aproximada de 28.155 lliures i havia gastat 26.569 lliures, repartint-se aquestes dues quantitats tal com indica la següent taula núm. 46:

Taula 46: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.

Concepte	Ingressos en lliures
Rendes majors: arrendaments de censos i delmes	16.759
Ingressos extraordinaris	7.509
Censos i censals	631
Delmes	1.507
Sobrants de les darreres comptes	2.146
Total	28.155

Gràfic 24. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.

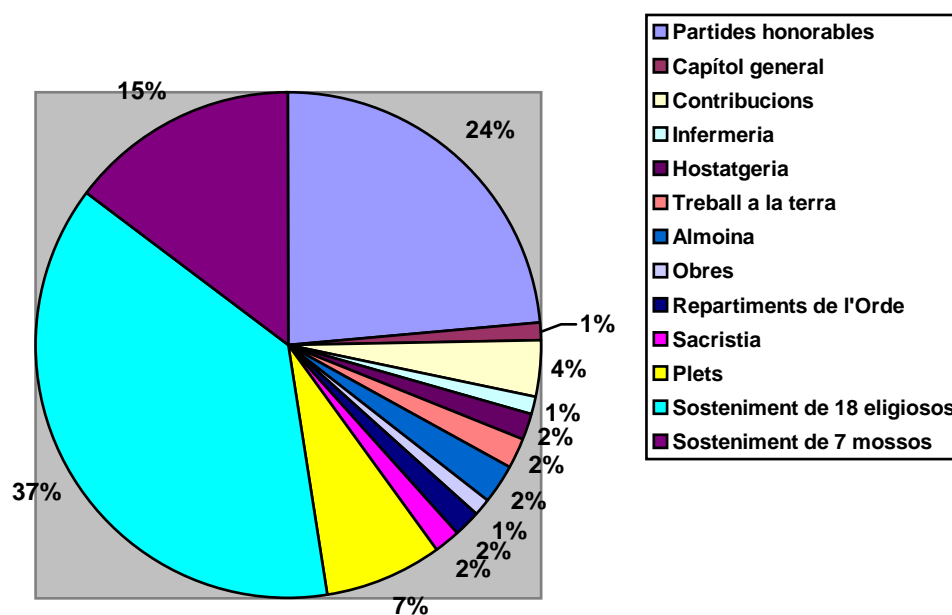

⁷⁴¹ ACSBV, Monasterios Catalanes, Doc. XXXIII. Estat general del monestir de Sant Benet de Bages l'any 1824.

Taula 47: Despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.

Concepte	Despeses en lliures
Partides honorables	8.250
Capítol general de la Congregació	381
Contribucions	1.266
Infermeria	324
Hostatgeria	568
Treball a la terra i sosteniment d'animals	739
Almoina	804
Obres majors i menors	465
Repartiments de l'Orde	583
Sagristia	577
Plets judicials	2.537
Sosteniment de 18 religiosos	13.194
Sosteniment de 7 criats, jornalers i oficials	5.124
Total	26.569

Gràfic 25. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.

Pel que fa a les despeses en espècie, el quadrienni de 1820-1824 havia tingut els següents costos. En blat s'havien gastat 1.713 quarteres; 1.674 quarteres s'havien venut i la resta, 39 quarteres, s'havien destinat al consum intern. En civada, s'havia gastat 329 quarteres; 162 quarteres les havien consumides la cavalleria i les aus de la casa, i les 167 quarteres restants foren venudes. Pel que fa a la despesa de vi, es gastà un total de 1.738 càrregues de vi; 1.486 càrregues s'havien venut, 228 càrregues s'havien destinat al consum interior i les restants 23 càrregues s'havien ofert com a còngrues i almoïna. I, pel que fa a l'oli, s'havien gastat 19 càrregues; 15 càrregues les consumí per la comunitat del mateix monestir i les altres 4 càrregues, s'utilitzaren per les làmpades. Aquestes despeses s'havien restat dels totals en espècie que ingressà el monestir de Sant Benet en rendes i collites durant el referit quadrienni, uns totals de 1.706 quarteres de blat, 392 quarteres de civada i 1.823 càrregues de vi.

Amb el restabliment de la monarquia de Ferran VII, el monestir de Sant Benet pogué tornar a gaudir dels seus drets i de les seves possessions alguns anys més, encara que el desenllaç definitiu ja s'apropava. Es desprèn del mateix balanç del quadrienni de 1820 a 1824, que el monestir havia perdut el seu mobiliari interior durant el Trienni Liberal.⁷⁴² Doncs entre les diferents obres, reformes i adquisicions que es feren amb el retorn de la comunitat monàstica, en destaquen l'habilitació de la major part de les cel·les amb les seves vidrieres i algunes claus que faltaven; la provisió dels mobles necessaris per a les vivendes; la compra de 7 matalassos, 6 coixins, 11 mantes, trenta canes de mantelleria i 18 canes de lli per a mantells de cuina; i l'adquisició d'una taula nova per a la majordomia, juntament amb dues dotzenes de cadires, unes cortines i una tarima. Es pot veure, doncs, com el monestir de Sant Benet, durant el Trienni Liberal, fou objecte d'espoli interior, ja fos per incautació dels béns interiors per la mateixa comissió desamortitzadora o bé per pillatge del veïnat del monestir.

4.2. Els darrers anys de vida monàstica a Sant Benet de Bages (1823-1835)

Durant el període que transcorre entre els anys 1823 i 1835, Sant Benet de Bages visqué la seva etapa final com a monestir. Si bé la dècada “ominosa” (1823-1833) de regència de Ferran VII aconseguí de restaurar la vida als monestirs amb una certa normalitat, les reformes liberals que s’arrossegaven ja des del segle XVIII, havien erosionat ja molt el poder jurisdiccional i econòmic del clergat regular. Aquest fou també el cas de Sant Benet de Bages, que un cop acabada la Guerra del Francès (1808-1814) i promulgada la Constitució de Cadis, sofrí grans transformacions en el seu poder jurisdiccional i en les seves rendes, afectant profundament la vida monàstica i el patrimoni del monestir.

La propietat territorial perillava, pocs eren els pagesos treballadors de terres alodials del monestir que pagaven els censos corresponents. La fi del senyoriu de Bages s’anava atansant. L’any 1811 la jurisdicció de Sant Benet de Bages havia passat a la Corona, sota el control del corregidor de Manresa, que ja tenia la responsabilitat de nomenar el batlle i els regidors dels termes de l’antiga Baronia de Bages. En cosa de pocs anys la situació estava canviant molt acceleradament per un monestir que a mitjan segle XI havia estat senyor feudal d’un extens territori a la Catalunya central. A principis del segle XIX, d’aquesta passada brillantor, només se’n recordaven les velles pedres del monestir.

L’any 1824 el P. Veremond Mulet rellevà al P. Manuel Blasco com a abat de Sant Benet de Bages. El quadrienni que s’iniciava havia d’afrontar algunes reformes prou importants en diferents edificis del monestir, que havien quedat vells i força afectats per l’espoli i pillatge del període d’exclaustració triennal. De totes maneres, els principals problemes que afectaven el monestir eren la ingerència del poder públic en els ja prou erosionats drets senyorials, els diferents plets que s’arrossegaven des de feia temps amb pagesos, senyors i

---

⁷⁴² ACSBV, Monasterios Catalanes, Doc. XXXIII. Estat general del monestir de Sant Benet de Bages l’any 1824.

institucions del territori, i les dificultats econòmiques derivades d'una important davallada de les rendes, degut, en bona mesura, a la negativa de molts pagesos a capbrevar.

Amb el restabliment de la vida monacal a Sant Benet de Bages, després del Trienni Liberal, una de les primeres exigències dels monjos fou la reclamació de retornar al monestir les finques i rendes que posseïa la comunitat fins el 1820. Aquesta reclamació es dirigia bàsicament contra els pobles de Navarcles i Sant Fruitós de Bages, ambdós termenejant amb el monestir. El 15 de juliol de 1824 era el procurador de Sant Benet de Bages i causídic de la ciutat de Manresa, Francesc Camps i Miquel, que exigia per carta als batlles de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages, la restitució al monestir dels béns que li foren espoliats durant el Trienni Liberal.⁷⁴³ Ordenava als ja referits batlles que “se repongan todas las cosas en el ser y estado en que se hallaban el dia en que fueron espoliados de dicho Monasterio mis Iltres Prales, todo a expensas de los Vecinos de ambos pueblos que esten apoderados de ello, a cuyo fin se conceda al suplicante en nuestro nombre una competente fuerza de Tropa con su Oficial que esten ausiliantes hasta haberse enteramente cumplimentado.” Si calia, es podia utilitzar la força de les armes per restablir les antigues possessions del monestir de Sant Benet de Bages. El procurador constatava que molts individus dels dos pobles referits, i concretament els de Navarcles, retenien indegudament béns del monestir de Sant Benet, dels quals destacava que “entre otras de las prendas, retienen dos Campanas con notable admiracion de todo aquel vecindario.” Poc després de ser enviada aquesta carta al batlle de Navarcles, les dues campanes que en aquells moments es trobaven al campanar parroquial de Sant Maria de Navarcles, foren retornades al monestir. En la mateixa línia de reivindicació de les possessions i dels drets legítims del monestir de Sant Benet de Bages, el P. Bonifaci Bertrana, exercint també com a procurador del monestir de Sant Benet, escrivia també una carta el 13 de novembre de 1824, que començava amb una condemna de la revolució liberal per impulsar els desitjos de “los deudores de frustrar, y

---

⁷⁴³ ACA, Monacals Universitat, Lligall 78. Carta del procurador del monestir de Sant Benet de Bages i causídic de la ciutat de Manresa, Francisco Camps y Miguel, exigint als batlles de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages la restitució dels béns espoliats al monestir durant el Trienni Liberal, a 15 de juliol de 1824.

librarse del pago”, i afirmava que “la llamada Ley de Cortes de veinte y cinco de octubre de mil ochocientos veinte sobre pretendida extincion de Monacales, y reforma de Regulares, dexó impresiones terribles contra estas Corporaciones en muchos Yndividuos, que no tienen mas ley, ni mas razon, que sus intereses, buscandolas aunque sea con la violacion de los derechos mas sagrados, y de las consideraciones que la justicia, y el orden prescriben á todo hombre de bien.”⁷⁴⁴ Oposat clarament a les mesures liberals aplicades durant el Trienni, el P. Bonifaci Bertrana continuava suplicant que: “En vista de lo expuesto, y de los diferentes Reales Decretos, y Ordenes que nuestro Soberano se ha dignado expedir mandando el entero restablecimiento de los Monacales, y demas Regulares, en todos sus bienes, rentas, y derechos, se sirva Vuestra Excelencia mandar que se expida à favor de mi Parte la correspondiente Real provision de estilo, para que todos los contribuyentes que han pagado, y deben pagar diezmos, censos, tascas, agrarios, censales, y demas emolumentos á mi Principal en qualesquiera pueblos, y territorios del Corregimiento de Manresa, de Vich, y demas en que los perciba, continuen su pago sin la menor interrupcion, absteniendose de turbar á mi Parte en la posesion de cobrarlos.” Queda clara doncs quina era una de les majors preocupacions de la comunitat benedictina de Sant Benet de Bages un cop restablerta la vida monàstica l’any 1823, continuar cobrant les rendes i disfrutant dels drets i dels béns que els havien estat espoliats durant aquell període d’exclaustració.

El restabliment de la comunitat monàstica de Sant Benet de Bages coincidia també amb les peticions de l’ajuntament de Castellfollit de Riubregós pel retorn dels monjos benedictins al priorat de Santa Maria de Castellfollit.⁷⁴⁵ L’anterior prior, el P. Plàcid Albert, havia estat afusellat pels liberals l’octubre de 1822, quan les tropes dirigides pel general Espoz y Mina cremaren la vila de Castellfollit de Riubregós com a represàlia per la dissidència amb el govern liberal.⁷⁴⁶ L’abat de Sant Benet, el P. Veremond Mulet, envià a mitjan 1825

---

⁷⁴⁴ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-4: Carta del P. Bonifaci Bertrana reivindicant la restitució de possessions i drets legítims del monestir de Sant Benet de Bages.

⁷⁴⁵ ACA, Monacals Universitat, Lligall 74: Carta escrita l’any 1825 per l’ajuntament de Castellfollit de Riubregós a l’abat de Sant Benet, sollicitant el retorn dels monjos per regir la parròquia i el priorat de Santa Maria de Castellfollit.

⁷⁴⁶ FARELL I DOMINGO, Joan (1994): *Castellfollit de Riubregós...*, pàgs. 95-112.

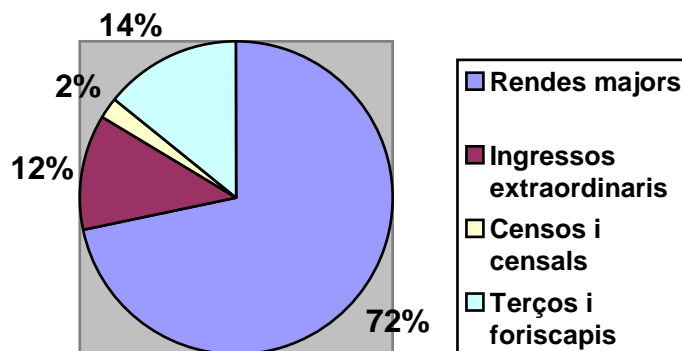
els monjos Beda Borrego i Benet Marco a fer-se càrrecs del priorat de Castellfollit.

L'any 1828 el P. Bernat Garrich, natural de Vilanova i la Geltrú i fins aleshores monjo i rector de la parròquia de Sant Benet de Bages, substituï al P. Veremond Mulet com a abat del monestir de Sant Benet. Pel novembre d'aquell mateix any les comptes que havia ingressat el monestir eren de 3.209 lliures i se n'havien gastat 4.016, repartint-se ambdues quantitats tal com indica la següent taula núm. 48.⁷⁴⁷

Taula 48: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.

Concepte	Ingressos en lliures
Rendes majors	2.303
Ingressos extraordinaris	377
Censos i censals	73
Terços i foriscapis	455
Total	3.029

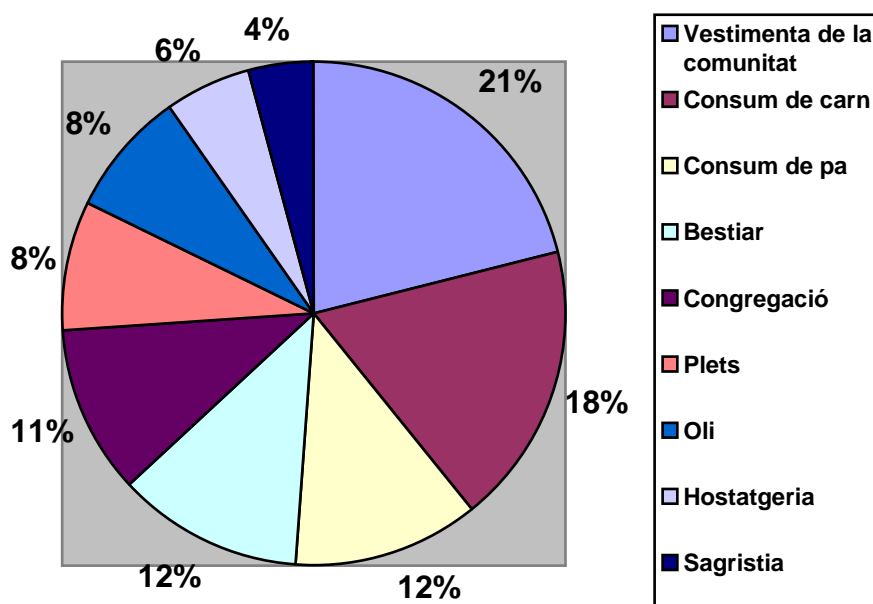
Gràfic 26. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.

Taula 49: Despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.

Concepte	Despeses
Vestimenta de la comunitat	574
Consum de carn	489
Consum de pa	321
Ramat	321
Congregació de San Benito de Valladolid	291
Plets	230
Oli	217
Hostatgeria	151
Sagristia	112
Total	4.016

Gràfic 27. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.

⁷⁴⁷ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-4 (33): Estat de comptes del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1828.

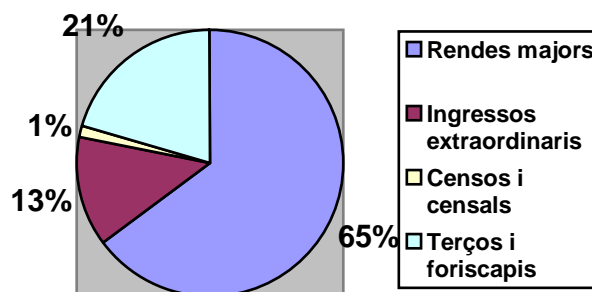

Pel que fa a les despeses, cal dir que el 1828 es gastaren 4.016 lliures, 807 menys que les que s’havien ingressat. Si bé les despeses en metàl·lic eren superiors als ingressos en metàl·lic, cal considerar encara els importants ingressos en espècie que li generaven els seus dominis territorials. El monestir rebia 607 quarteres de blat, 199 quarteres de civada i 579 càrregues de vi. Aleshores, integraven la comunitat monàstica 12 monjos, 1 llec i 6 criats. D’entre aquella comunitat es coneixen l’abat P. Bernat Garrich, el prior P. Joan Planas, el diaca P. Isidre Bojons i els PP. Maur Ametller, Emiliano Hermostilla, Bonifaci Bertrana, Gregori Torelló, Agustín Bragado, Tomás López Guitián i el mestre llec Martí Noguera. La comunitat s’havia reduït el novembre de 1831, quan es tornà a fer un balanç dels comptes anuals del monestir.⁷⁴⁸ En aquells moments, el monestir havia ingressat la quantitat global de 6.038 lliures, que procedien de les següents percepcions:

Taula 50: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.

Concepte	Ingressos en lliures
Rendes majors	3.912
Ingressos extraordinaris	795
Censos i censals	83
Terços i foriscapis	1.246
Total	6.038

Gràfic 28. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.

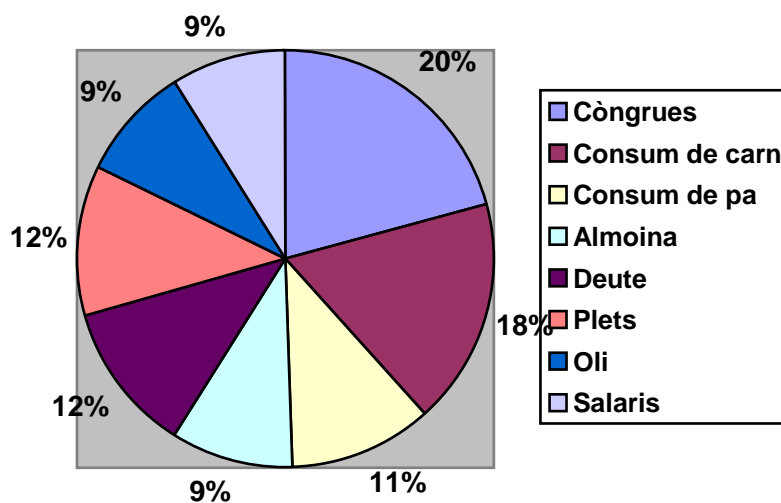
⁷⁴⁸ AMM, Sant Benet de Bages, B-II-4 (34): Estat de comptes del monestir de Sant Benet de Bages de l’any 1831.

Altra vegada, però, les despeses tornaven a superar els ingressos, la situació econòmica del monestir s'agreuja, era deficitària. El monestir havia gastat l'any 1831 un global de 6.808 lliures. En aquesta ocasió, les despeses es produïren tal com especifica la següent taula núm. 51:

Taula 51: Despeses del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.

Concepte	Despeses en lliures
Còngrues	674
Consum de carn	572
Consum de pa	361
Almoïna	306
Deute	376
Plets	381
Oli	286
Salaris	289
Total	6.808

Gràfic 29. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.

Destaquen les elevades despeses en còngrues, que probablement explicarien la voluntat d'alguns monjos d'ingressar al clergat secular; les despeses en

plets, prova de la constant conflictivitat entre el monestir de Sant Benet i la gent dels seus dominis territorials en plena crisi de l'Antic Règim; i les despeses en deute, que probablement explicarien la crítica situació econòmica d'un monestir que ja ingressava menys del que gastava. En espècie, aquest cop el monestir havia ingressat 573 quarteres, 365 quarteres de civada i 871 càrregues de vi. Era aquest el panorama econòmic del monestir previ a l'exclaustració definitiva i desamortització. Els dies estaven comptats. Prop de nou segles de vida monàstica i esplendor cultural en aquella santa casa arribaven a la seva fi.

4.3. L'exclaustració del monestir

Els darrers anys del monestir de Sant Benet de Bages destacaren per la pèrdua de poder jurisdiccional i econòmic del monestir. Els seus antics dominis senyorials es negaven a pagar impostos i interposaven plets a la Reial Audiència contra la fiscalitat del monestir. A més, l'abat de Sant Benet havia perdut el control de la jurisdicció de l'antic terme de la Baronia de Bages. El monestir s'anava afeblint lentament i els seus darrers estats de comptes eren negatius. Aquesta feblesa econòmica quedà ben reflectida en l'acta del llibre del consell de Sant Benet de Bages del 23 d'abril de 1834, segons la qual el monestir no disposava de suficients diners per pagar la quantitat de 600 duros que li exigia el capità general de Catalunya per tal de contribuir a sufragar les urgències de l'Estat. L'acta del consell al·legava que “este Monasterio no se halla en la disposicion de hacer efectivo el pago, ya por la baja de frutos que ha sufrido y sufre, ya por no cobrarse laudemio alguno, era de parecer hacer este sacrificio, atendidas las circunstancias en que nos hallamos; a lo que convinieron todos unánimamente...” Pocs mesos abans d'aquest consell, l'abat P. Bernat Garrich, veient el perill constant que amenaçava les ordes monàstiques, decidí de suspendre definitivament les capbrevacions, amb la qual cosa deixaren d'entrar la major part de les rendes del monestir. Ja es preveia que la situació no es podia allargar massa, i sobretot la cosa s'accelerà

a partir de la mort del monarca Ferran VII el 29 de setembre de 1833. A partir d'aquest moment les reformes liberals s'intensificaren a Espanya. El 25 de juliol de 1835, el govern del ministre comte de Toreno, decretava la supressió de tots els convents que tinguessin menys de 12 religiosos, passant tot el seu patrimoni a integrar-se al Crèdit Públic, amb la finalitat de vendre's en subhastes públiques per amortitzar els deutes de l'Estat.⁷⁴⁹ Sant Benet de Bages quedava afectat per aquest decret, aleshores la comunitat comptava amb 10 monjos i 2 llecs. Els monjos eren l'abat P. Bernat Garrich, el prior P. Joan Planas, el majordom P. Ramon Macià i els PP. Agustín Bragado, Gregori Torelló, Tomás López Guitián, Santiago Pons, Ángel Jiménez, Agustín Díaz i Damián Hermosilla. El diaca era el P. Isidre Bojons i els dos llecs eren els PP. Marià Baltà i Martí Noguera, mestre de primeres lletres.⁷⁵⁰ El darrer consell del monestir de Sant Benet de Bages es celebrava l'1 de juliol de 1835, poc abans de dictar-se el decret de supressió de tots els convents que tinguessin menys de 12 religiosos. El mateix dia de la publicació d'aquest decret, per Sant Jaume de 1835, a Barcelona es visqué una jornada d'atemptats contra diferents convents que acabà amb les vides d'alguns frares i amb molts edificis religiosos cremant. Els fets començaren a la plaça de "toros" de la Barceloneta, després d'una cursa de braus de mala qualitat. La gent perdé la paciència i començà a arrencar bancs i cadires. Lligaren amb una corda el brau, el mataren a cops i se l'endugueren, arrossegant-lo pels carrers, passant per la Mercè i el convent de Sant Francesc, on provaren de calar foc. Un nombrós grup de gent s'aplegà cap al vespre entre el pla de les Comèdies i la Boqueria, i començà a incendiar convents de la ciutat. El primer en rebre fou el convent de Sant Josep, seguint a continuació els convents dels carmelites calçats del carrer del Carme, dels dominics de Santa Caterina, dels augustinians del carrer Hospital i dels trinitaris descalços de la Rambla. Al seminari de Sant Vicenç de Paül, frares i seminaristes van aconseguir de fer front als assaltants a cops de totxo i trets d'escopeta. Hi hagué un total de setze morts entre el clergat regular, sense produir-se cap intent d'atacar ni els convents de monges ni les esglésies parroquials o els edificis del clergat

---

⁷⁴⁹ CUENCA TORIBIO, José Manuel (1967): "La desarticulación de la Iglesia española del Antiguo Régimen (1833-1840)", *Hispania Sacra. Revista de historia eclesiástica*, vol. XX. Madrid: Instituto Enrique Flórez-CSIC, pàgs. 43-44.

secular. Aquests fets foren l'espurna que iniciava la persecució de convents arreu de Catalunya.⁷⁵¹ Les notícies arribaren a Sant Benet de Bages el dimecres 29 de juliol. L'abat P. Bernat Garrich, al llegir la correspondència, reuní tota la comunitat, repartí els fons comuns entre tots els monjos i determinà que cadascú escollís el seu propi destí.⁷⁵² Ell decidia abandonar el monestir. Per unanimitat es va prendre ràpidament la decisió d'abandonar el monestir, però si haguessin trigat algunes hores més en fugir, potser no se n'haguessin sortit. Doncs com explicà Jaume Padró, patge de l'abat P. Bernat Garrich, al canonge Gaietà Barraquer quan aquest preparava els seus estudis sobre el clergat regular català del segle XIX, durant la jornada d'abandonament del monestir de Sant Benet per part dels monjos es produïren fets molt lamentables. El testimoni no pot ser més explícit: “Durante la noche del jueves el Prior Padre Juan Planas y el monje Tomás López Guitián salieron en un carro que les prestó la fábrica dicha del Pont, y en el que junto con sus personas llevaban sus ajuares. Mas a unos 200 pasos del cenobio recibieron una descarga de fusilería a quema ropa, una de cuyas balas quebró la pierna, entre el muslo y la rodilla al Padre Prior y el Padre Guitian recibió un sablazo en la cabeza. Como pudieron escondieronse ambos religiosos en las viñas contiguas, y los agresores se apoderaron de los ajuares del carro y huyeron (...).”⁷⁵³ La violència anticlerical havia arribat també al Bages. Si bé segons el testimoni de Gaietà Barraquer, en aquesta acció violenta d'atemptar contra els monjos de Sant Benet de Bages només hi haurien participat un petit grupet de quatre o cinc homes de Navarcles; a nivell global, els antics dominis del monestir es rebel·laven contra el seu dominador, però això no fou prou, els veïns de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages s'abocaren al pillatge i l'espoli del monestir. Retornant al testimoni de Barraquer pot llegir-se com: “Los pueblos vecinos Navarcles y San Fructuoso con inaudita avidez se echaron sobre él a par de milanos sobre una paloma. Robaron cuanto pudo pasar por las puertas, y con el fin de hallar tesoros escondidos destrozaron terriblemente. Lleváronse hasta las barandas de algunos balcones, y los

---

⁷⁵⁰ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 264.

⁷⁵¹ FONTANA I LÁZARO, Josep (1988): “La fi de l'antic règim i la industrialització”, *Història de Catalunya* (dir. Pierre Vilar): Barcelona: Edicions 62, pàgs. 254-255.

⁷⁵² BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 265.

⁷⁵³ IBÍDEM.. 266.

cristales que estaban al alcance de las manos. Algunas mujeres al paso que iban lamentando el hecho de haber quitado los monjes y que clamaban ¡pobres frailes, pobres frailes! ¡qué lástima de haberles echado! preguntaban por donde se hallaban las tinajas del aceite, y halladas, llenaban de este líquido las vasijas y cántaros que llevaban preparados.”⁷⁵⁴

Foren, sens dubte, aquelles jornades del 29 de juliol fins l'1 d'agost de 1835 uns dies foscos en la història del monestir de Sant Benet de Bages. Era aquesta la trista fi d'un mil·lenari monestir, el punt culminant d'un procés de lluita contra el règim senyorial que acabà portant les darreres possessions de Sant Benet de Bages a engreixar la hisenda de l'Estat, per ser posades en venda a partir del 19 de febrer de 1836, després que el govern del ministre Juan Álvarez Mendizábal decretés posar en venda tots els béns que pertanyien a corporacions religioses suprimides. Els monjos ja no retornarien a Sant Benet de Bages, la desamortització de Mendizábal era definitiva.

4.4. La desamortització del monestir

Abandonat el monestir pels monjos l'estiu de 1835, els seus edificis foren saquejats i espoliats per la gent de les poblacions veïnes. Les jornades més tristes, de gran sotragada pel monestir, tingueren lloc entre els dies 29 de juliol i 1 d'agost de 1835, que serien precedides per un període d'abandonament i de destrucció. Fortià Solà apunta que: “Els sicaris, saquejada la casa, l'abandonaren a mercè del salvatgisme. Portes i finestres restaren obertes tothora; ramats de bestiar entraren a pasturar pel cementiri i el jardí del claustre, i mans bàrbares deixaren llur pèssima empremta en capitells i altres preciositats. Hàbits de monjos i objectes domèstics mereixedors de discreta veneració, foren arrossegats per corredors i patis; la santedat del temple fou profanada; la quitxalla jugà amb les trompes de l'orgue per les places dels pobles veïns, i llibres i altres documents foren trobats posteriorment per

---

⁷⁵⁴ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915-1917): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg.

camins a algunes hores de distància. L'abandó més complet planà per tot el Convent.”⁷⁵⁵

Passats aquests primers dies de gran trasbals, l'Estat es féu responsable dels edificis i béns del monestir de Sant Benet, que en aquells darrers moments disposava d'una finca de 365 quarteres d'extensió, de les quals 45 eren de bosc, 29 de terra campa, 76 de vinya pròpia i les restants de vinyes a parceria.⁷⁵⁶ Ja abans de l'exclaustració, l'abat P. Bernat Garrich havia nomenat al causídic manresà Feliu Vallès com a procurador dels béns del monestir de Sant Benet de Bages. Probablement, malgrat les dificultats d'aquell temps, es feren algunes accions per protegir el conjunt monacal i evitar que les coses empitjoressin. Cap al final de la Primera Guerra Carlina (1833-1840), que havia castigat fortament el Pla de Bages i la Catalunya Central, els carlins s'apoderaren temporalment del monestir i s'emportaren a la seva plaça forta de Berga les quatre campanes del culte i les dues del rellotge del campanar, aprofitant-ne el plom per fer-ne canons. Acabada la guerra l'any 1840, Sant Benet de Bages restà sota la supervisió de la delegació d'hisenda de Barcelona.

Des de l'any 1836, el monestir es trobava dins d'un procés desamortitzador. El govern de Mendizábal, amb un decret del 19 de febrer de 1836, posava en venda tots els béns de qualsevol classe que fins a l'exclaustració pertanyien a les comunitats i corporacions religioses extingides.⁷⁵⁷ A Catalunya, la desamortització de Mendizábal produí unes vendes per un total de 228 milions de rals fins a l'any 1845. D'entre aquestes vendes, cal comptar que la major part de les finques venudes l'any 1845 eren urbanes. Fins aleshores s'havien subhastat el 92 % de les finques urbanes del clergat regular i el 13 % de les del clergat secular.⁷⁵⁸ Pel que fa a les finques rústiques, fins a l'any 1845 se'n vengueren prop de 3.000, el 44 % de les desamortitzades, que proporcionaren a la hisenda pública uns 172 milions de rals. La major part d'aquestes finques

---

266.

⁷⁵⁵ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...* Pàg. 267.

⁷⁵⁶ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...* Pàgs. 267-268.

⁷⁵⁷ ORDIERES DÍEZ, Isabel (1995): *Historia de la restauración monumental en España (1835-1936)*: Madrid: Ministerio de Cultura, pàg. 25.

⁷⁵⁸ SEGURA I MAS, Antoni (1993): *Burguesia i propietat de la terra a Catalunya en el segle XIX. Les comarques barcelonines*. Barcelona: Curial, pàgs. 90-91.

rústiques, com també les urbanes, havien estat fins aleshores en mans del clergat regular. Dels monestirs catalans desamortitzats l'any 1836, n'hi havia una quarantena amb més de 100 hectàrees de terreny, quatre amb propietats que oscil·laven entre les 1.000 i les 5.000 hectàrees, i dos amb més de 5.000 hectàrees.⁷⁵⁹ Sant Benet de Bages era un dels 40 monestirs catalans amb més de 100 hectàrees. La delegació d'hisenda de Barcelona en dividí la seva finca en dues parts. La part de sobre del camí fou reivindicada per Salvador Torras i Palà, hereu llunyà del mas Carrera, que al·legà posseir drets sobre el mas. Aquest, però, amb importants deutes acumulats, sembla ser que no pogué adquirir finalment la propietat, que acabaria comprant-la un sacerdot de Manresa, que també s'arruinà amb el temps i l'hagué de tornar a vendre.⁷⁶⁰ La resta de l'heretat de Sant Benet de Bages, que incloïa la major part dels edificis monàstics i la part de sota del camí, fou adjudicada el dia 8 de juliol de 1845 a Antoni Blahà i Batlles, un burgès barceloní oriünd de Buenos Aires (Argentina), per la quantitat de 283.000 rals.⁷⁶¹ Autoritzà la escriptura de venda el notari barceloní de la delegació d'Hisenda, Manuel Clavillart, amb l'expedient número 359. Aquesta escriptura descriu amb força precisió els límits de la finca que comprà Antoni Blahà: "El resto del Convento de Benitos de Bages y de la heredad de la Vall dels Horts del mismo convento, sito en dicho pueblo de la Vall dels Horts, conocido todo con el nombre el edificio de Obra vieja; y parte de la heredad Plana gran, y la otra parte Viña de S. Espina, linda la dicha primera parte a Oriente con el rio Llobregat; a mediodia con tierras del manso Pujol y Pla; a Poniente con el camino que va a la casa monasterio; y a cierzto parte con tierras del manso Carrera y parte con el rio Llobregat. Y la segunda parte linda a Oriente y mediodía con el rio Llobregat; a poniente con tierras de Martin Brucart; y a cierzto con los mansos Pujol y Mas Pla; cuya heredad abraza la extension de 53 cuarteras ocho cuartanes de tierra."⁷⁶²

D'aquesta extensió de 53 quarteres de terra, 33 quarteres i 3 quartans eren de vinya, 9 quarteres i 3 quartans eren de terra erma i roques, 9 quarteres eren

---

⁷⁵⁹ *Ibidem...*, pàg. 91.

⁷⁶⁰ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 271.

⁷⁶¹ SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet...*, pàg. 268.

⁷⁶² BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 269.

de conreus, 2 quarteres i 3 quartans eren de bosc, i 2 quartans eren d'horta. Efectuada la compra de tota aquesta heretat de Sant Benet de Bages, el dia 12 d'abril de 1845, Antoni Blahà pagà la cinquena part de l'import de compra del monestir, que ascendia a 56.600 rals. Es comprometia a pagar la resta, és a dir, 226.400 rals, en un termini de 8 anys, des de l'any 1846 fins el 1853, pagant cada any la quantitat de 28.300 rals que s'havien de satisfer el dia 5 de juliol.⁷⁶³

També d'antigues possessions del monestir de Sant Benet de Bages, el dia 10 de setembre de 1845, el burgès Antoni Monfort comprava a l'Estat l'heretat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós per un import total de 100.100 rals.⁷⁶⁴ Integraven aquesta heretat una extensió de terres de 32 quarteres i 1 quartà de sembradura, que estaven repartides de la següent manera: 21 quarteres de conreus, 9 quarteres de vinya, 2 quarteres de regadiu i 1 quartà de rocam. La desamortització de Mendizábal posava fi per sempre més al senyoriu de Sant Benet de Bages, que durant un període de nou segles havia gaudit del domini d'importants extensions territorials, que li generaven importants ingressos per abastar la comunitat benedictina. L'Estat havia expropiat al monestir de Sant Benet unes terres que li corresponien des de feia molts segles, però aquestes no anaren a raure a mans de les famílies pageses que feia tants segles que les treballaven, sinó que anaren a raure a mans de burgesos forasters al territori. A Sant Benet de Bages, com succeí a bona part del país, la desamortització acabà beneficiant molt més als interessos de la burgesia oligàrquica i de l'especulació que no pas a les mans productives de la terra. La desamortització ajudà a accelerar l'accés del capital urbà al camp i contribuí a la consolidació d'una classe de grans propietaris terratinents.⁷⁶⁵ Només els pagesos hisendats pogueren accedir a la propietat de finques desamortitzades, la resta, la gran majoria, que portaven moltes generacions treballant-les, hagueren de conformar-se amb el poc que tenien. El mateix passaria amb Sant Benet de Bages, que després d'haver rebut durant prop d'un mil·lenni el treball constant i forçós de moltes generacions de pagesos de Navarcles i de Sant Fruitós de Bages, fou adquirit per un hisendat foraster.

---

⁷⁶³ ACA, Volums d'Hisenda, Inv. 1-219. Expedient núm. 359 de la venda de béns nacionals.

⁷⁶⁴ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915): *Los religiosos en Cataluña...*, vol. III. Pàg. 271.

⁷⁶⁵ SEGURA I MAS, Antoni (1993): *Burguesia i propietat de la terra...* Pàgs. 339-358.

Gràfic 30. Fotografia del monestir de Sant Benet de Bages de l'any 1893.⁷⁶⁶ Aquesta fou la imatge que prengué el monestir de Sant Benet durant l'època montserratina. Es poden veure les edificacions del cantó de llevant del claustre, avui ensorrades, i les cel·les de migdia, construccions que es realitzaren durant els segles XVIII-XIX. A sota el monestir es pot veure un camp d'oliveres, conreu que proliferà també força pels voltants del monestir durant l'època montserratina.

---

⁷⁶⁶ BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1906): *Las Casas de religiosos en Cataluña...*, pàg. 168.

5. Conclusions

A les acaballes de l'edat mitjana, el monestir de Sant Benet de Bages vivia una situació de debilitat econòmica i institucional. El monestir, que en els segles X-XIII, havia viscut una època de gran prosperitat, es trobava durant la segona meitat del segle XVI amb dificultats per mantenir bona part del seu patrimoni, alhora que la seva potestat jurisdiccional, era sovint qüestionada i trepitjada per diferents senyors i autoritats limítrofs del territori.

Aquesta dinàmica de decadència quedà superada durant l'abadiat de Pere Frigola (1554-1576), que suposà un període de renaixement espiritual, cultural i econòmic al monestir, coincidint amb el període de redreçament de l'economia i demografia catalanes que es produí al llarg del segle XVI. Aquest, home recte i covisitador de la Congregació Claustral Benedictina, destacà, a part de la seva vessant política, per la important dedicació polifacètica al monestir de Sant Benet, que anà des d'una major eficiència en la percepció de les rendes del monestir fins a l'impuls de la creació artística.

No obstant, en morir l'abat Frigola l'any 1576, el monestir restà sense abat i altra vegada es veié abocat a una situació crítica. Les seves rendes disminuïren i la comunitat tingué problemes de subsistència. Paral·lelament, el monestir de Montserrat necessitava un monestir més o menys proper per poder-lo dedicar a col·legi benedictí i desplaçar-hi una petita part de la seva comunitat, que aleshores era força nombrosa. Montserrat havia ingressat l'any 1493 a la Congregació de San Benito de Valladolid, i, des de llavors, havia viscut una gran etapa de reforma que el portà a ser un dels monestirs més grans i importants del país.

Poc després de ser elegit abat de Montserrat el P. Plàcid Salinas, l'any 1590, aquest començà a pensar en la possibilitat d'annexar el monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat, amb la intenció de fer-hi un col·legi benedictí. Sant Benet de Bages estava situat en un entorn rural, relativament a prop de Montserrat i amb bones rendes, condicions perfectes per a les intencions del monestir de Montserrat. L'abat Salinas exposà al rei Felip II, de qui havia estat

confessor, la possibilitat de permutar el monestir de Sant Benet de Bages pel de Sant Pau del Camp i aquest acceptà la proposta i es comprometé a pagar les despeses de les butlles d'annexió, unió i incorporació del monestir de Sant Benet de Bages al de Montserrat, procurant-les ell mateix del Papa Climent VIII. El 9 de novembre de 1593 es promulgà la butlla que decretava la desunió de Montserrat del priorat de Sant Pau del Camp i la incorporació del monestir de Sant Benet de Bages al monestir de Montserrat. Des d'aleshores fins a l'extinció del monestir de Sant Benet l'any 1835, aquest es trobà sota la dependència montserratina. Fou tot un llarg període de 242 anys el que durà l'etapa montserratina del monestir de Sant Benet de Bages, que representà un canvi ben profund en la vida monàstica dels segles anteriors.

Durant l'època montserratina el monestir de Sant Benet experimentà una transformació del seu conjunt d'edificis i entorn més immediat. Es repararen i modernitzaren els edificis vells (l'església, el claustre, el campanar, els cellers, el refectori i la cuina, entre d'altres) i se'n construïren de nous: el palau abacial barroc, durant la primera meitat del segle XVII, i les cel·les monacals de migdia, durant el segle XVIII i principis del XIX. El conjunt edificat del monestir cresqué considerablement durant aquest període, l'espai arquitectònic s'engrandí i les tècniques constructives del barroc hi deixaren la seva empremta. Es féu també una nova muralla de tancament del monestir i es reformaren totes les cambres de serveis i dipòsits d'aliments i del bestiar. Aquesta transformació arquitectònica experimentada pel monestir anà acompanyada també per una reconversió del paisatge de l'entorn. Fou durant l'època montserratina quan l'entorn del monestir de Sant Benet esdevingué una explotació agrícola, dedicada sobretot al conreu de la vinya i l'olivera. La comercialització de grans excedents de producció vitícola permeteren considerables ingressos al monestir de Sant Benet. Fou amb vistes al perfeccionament de la producció agrícola que el monestir es dotà d'una sènia per regar les hortes de l'heretat i de dues bases d'aigua contigües per a la irrigació i consum propi. La sènia fou una solució a la incompleta sèquia que el monestir ja havia començat a construir al Pont de Cabrianes a principis del segle XIII, però que mai s'havia arribat a completar, tenint-se les darreres notícies de la seva construcció a principis del segle XVIII.

D'ençà de l'annexió a Montserrat, els monjos benedictins del monestir de Sant Benet de Bages eren tots monjos professors de Montserrat. Pel que fa a la seva composició social procedien majoritàriament de cases benestants: aristocràcia, burgesia urbana i pagesia terratinent. Pel que fa a la seva naturalesa geogràfica, aleshores Montserrat es dotava de monjos d'arreu de la Congregació de San Benito de Valladolid, de la qual formava part. Prop de la meitat dels monjos montserratins eren naturals de Catalunya mentre que l'altra meitat no ho eren, doncs procedien dels territoris del nord peninsular: Galícia, Astúries, Castella, La Rioja i Aragó, entre d'altres. Tant al monestir de Sant Benet com a Montserrat hi havia una convivència, no exempta de tensions, entre monjos catalans i monjos castellans, cosa gens usual en la resta de monestirs catalans, doncs tant sols els monestirs de Santa Maria de Montserrat, Sant Benet de Bages i Sant Feliu de Guíxols, es trobaven en aquesta situació de dependència de la Congregació de San Benito de Valladolid.

La comunitat del monestir, a part dels monjos, la integraven també alguns llocs, clergues, escolans i donats, juntament amb els mossos i les criades. El cap superior de la comunitat era l'abat del monestir, líder indiscutible de la comunitat. Aquest era escollit cada quatre anys pel capítol general de la Congregació. Només podien accedir al càrrec d'abat monjos que portessin 20 anys d'hàbits monàstics o 15 anys estudiats en un col·legi benedictí de la Congregació. Per sota de l'abat i com a substitut natural seu en casos d'absència hi havia el prior. Sant Benet de Bages tenia dos priors, el del monestir i el del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, que era el principal regent d'aquest priorat. Al marge d'aquests dos càrrecs principals de la jerarquia del monestir, aquest es dotava també de dues institucions de govern internes: el consell del monestir, que estava format per l'abat, el prior i els monjos més influents, i el capítol del monestir, que estava format per tota la comunitat benedictina. No obstant, aquestes institucions internes acabaven sent consultives, doncs l'abat era qui decidia en darrer terme. Altres càrrecs monacals eren el majordom, els dipositaris, el sagristà, l'infermer i l'arxiver. El majordom era el tercer càrrec més important del monestir. D'ençà de l'annexió a Montserrat, al monestir de Sant Benet el pare majordom centralitzà el control de les funcions econòmiques globals del monestir. El cambrer, el piater, l'almoïner i demés

càrrecs monacals del monestir medieval desaparegueren i el majordom es consolidà com el perceptor únic de totes les rendes i ingressos del monestir, restant únicament el sagristà amb els seus ingressos propis. Amb l'aparició del majordom, després mateix de l'annexió de Sant Benet a Montserrat, el control de l'economia de la casa es centralitzà i guanyà en eficàcia. El majordom, però, no tenia llibertat d'obrir el dipòsit dels diners quan ell volgués, eren els dipositaris els encarregats. El sagristà es feia càrrec de tota l'activitat de culte religiós; l'infermer tenia cura dels malalts; mentre que l'arxiver guanyà un important protagonisme durant l'època montserratina, ja que fou en aquest temps que el monestir hagué d'afrontar més plets a la Reial Audiència i aquesta exigia les escriptures acreditatives de totes les propietats en discussió. Hi havia la necessitat d'organitzar les escriptures antigues, conservar-les bé i tenir-les fàcilment localitzables, i el responsable d'aquestes tasques era l'arxiver.

Els monjos de Sant Benet, benedictins negres, es regien per la *Regula Benedicti*, escrita per Benet de Núrsia. La seva vida conventual es basava en l'Ofici Diví i el treball, forma de vida més coneguda amb el lema *Ora et labora*. Els monjos de Sant Benet oraven set cops cada dia i la resta de temps el dedicaven al treball intel·lectual i manual. Més enllà de la dedicació benedictina a la litúrgia de les hores, l'espiritualitat del monestir de Sant Benet de Bages tenia una particularitat devocional: el culte a Sant Valentí màrtir. Des dels primers temps d'existència del monestir, en la seva església es veneraven les relíquies i el cristall d'un Sant Valentí màrtir de procedència desconeguda. A més de la veneració de la mateixa comunitat, els vilatans dels termes de les rodalies del monestir també veneraven el cos de Sant Valentí, que era considerat el patró del Pla de Bages i de la parròquia de Santa Maria de Navarcles des de 1690. A més, els monjos li havien dedicat una ermita al Montpeità, on hi pujaven cada any el dia 25 d'abril en processó, juntament amb el veïnat dels termes de les rodalies, portant-hi les relíquies del sant i dedicant-li una missa en el seu honor. Els monjos, acompanyats pels feligresos, treien en processó les relíquies de Sant Valentí en temps de sequeres, epidèmies i altres calamitats. Així mateix, el cristall de Sant Valentí era també invocat per moltes dones de les contrades del monestir i de les més grans cases del país en el moment de parir, doncs es creia que el cristall tenia la particularitat de fer que els parts anessin bé i

que els infants nasquessin sense problemes de parla. La devoció pel cristall de Sant Valentí era tan gran que el monestir demanava penyores abans de deixar-lo i es controlava el temps que havia d'estar fora del monestir. Fins i tot, ja exclaustat el monestir de Sant Benet, l'any 1862, aquest cristall el féu servir en els seus parts la reina Isabel II d'Espanya.

Més enllà de l'espiritualitat, el monestir de Sant Benet fou també durant la seva etapa montserratina un col·legi benedictí. Els monjos montserratins tingueren a Sant Benet de Bages un col·legi de Filosofia i Arts regit per un mestre de júnior, un lector i un passant. Fou aquest un dels molts col·legis de la Congregació que es dedicaven a formar culturalment i acadèmicament els monjos. Aquest col·legi de Sant Benet, però, no exercí pas durant tota l'època montserratina, sinó que tingué un funcionament molt irregular i amb moltes interrupcions. No obstant, la formació cultural que rebien aquests monjos montserratins era considerable, doncs pel monestir de Sant Benet hi passaren destacats monjos com els PP. Josep de Magarola, president de la Generalitat durant el trienni 1665-1668; Benet Ribas i Calaf, historiador i arxiver montserratí dels segles XVIII-XIX; i Maur Ametller i Paguina, músic i inventor dels segles XVIII-XIX, entre molts altres.

Pel que fa a les possessions territorials del monestir de Sant Benet de Bages, cal dir que a l'època montserratina s'havien minorat molt respecte els primers segles medievals del monestir. Aleshores aquest posseïa importants dominis territorials a la comarca del Bages, en molts casos a les rodalies del mateix monestir, que incloïen els termes de Navarcles, Vall dels Horts, Sant Fruitós de Bages, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Santpedor, Sant Martí de Serraïma i Maians, entre d'altres; a la Garrotxa, on posseïa els alous de les Preses, el Corb i Santa Margarida de Bianya; a l'Anoia, on posseïa el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós i les seves possessions de Castellfollit, Malacara, Ferran i Calonge de Segarra; al Vallès, on posseïa alous a Gallifa i a Terrassa; i a d'altres punts de Catalunya. Aquestes possessions generaven una renda anual al monestir de Sant Benet a través dels censos que els pagesos havien de pagar pels seus masos o peces de terra al monestir durant les festivitats de Nadal i de la Mare de Déu d'Agost generalment. Gràcies a aquests ingressos derivats de la

renda agrària el monestir s'assegurava la seva pròpia subsistència i uns ingressos extres derivats de la comercialització dels excedents.

Per tal d'assegurar que els pagesos paguessin els seus censos corresponents, el monestir capbrevava en diferents períodes les seves possessions i drets territorials. Cada pagès confessava les possessions que tenia pel monestir de Sant Benet i el que devia pagar per a cadascuna d'elles. En algunes capbrevacions el monestir aprofitava per recuperar antics tributs o imposar-ne de nous, motiu pel qual molts pagesos s'oposaven a pagar-los i interposaven plets a la Reial Audiència, utilitzant sovint els poders de les universitats. A vegades eren els mateixos pagesos els que es negaven a reconèixer drets que el monestir havia posseït sempre, motiu pel qual les capbrevacions conflictives no eren poques. De totes maneres, en la capbrevació, el monestir s'assegurava un reconeixement jurat de les seves possessions per part dels possessors del domini útil d'aquestes.

A més de la renda anual en censos i en espècies que li generaven les seves possessions territorials, el monestir de Sant Benet també rebia ingressos dels arrendaments dels béns i drets senyorials. Tendes, fleques, tavernes, hostals, carnisseries i molins generaven també al monestir una renda anual. Molt sovint, però, degut a les dificultats existents en el cobrament dels censos, delmes i primícies de les seves possessions territorials, el monestir els arrendava a tercers en forma de drets senyorials, perquè ells es fessin càrrec de cobrar-los i de les complicacions que això comportava. D'aquesta manera el monestir s'estalviava els conflictes amb els pagesos i s'assegurava per avançat d'unes importants quantitats en diner. Els arrendataris eren majoritàriament membres de famílies ben posicionades econòmicament: menestrals hisendats, pagesos terratinents i professionals liberals.

El monestir rebia també importants ingressos de la venda de censals, com a institució creditícia que era, i de les rendes que generava el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, que des de finals del segle XI depenia de Sant Benet de Bages. El priorat de Castellfollit de Riubregós posseïa dominis als termes de Castellfollit de Riubregós, Ferran, Malacara i Calonge de Segarra, entre d'altres, els quals li generaven les rendes de la seva pròpia

subsistència i alguns ingressos que anaven cap a les arques del monestir de Sant Benet.

A més de posseir dominis territorials sobre nombrosos termes de la Catalunya central i d'arreu del país, el monestir també posseïa la jurisdicció territorial sobre els termes de la Baronia de Bages. Aquests, a mitjan segle XVIII, eren Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Les Preses, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Maians i Vall dels Horts. El monestir posseïa la jurisdicció civil plena i criminal baixa en tot aquest territori, és a dir, n'administrava el mixt imperi, amb la qual cosa no podia aplicar ni penes de mort ni mutilacions de membres, que pertocaven a la jurisdicció del mer imperi, que la posseïen els veguers com a representants reials. Molt sovint hi hagueren conflictes i plets entre el monestir i els veguers de Manresa i d'Olot, per intrusió d'aquests en la jurisdicció del monestir de Sant Benet o a l'inrevés. Per tal d'administrar la justícia senyorial, el monestir es dotava de presons i costells als diferents termes de la Baronia. L'abat del monestir nomenava batlles i regidors en cadascun d'aquests termes de la Baronia de Bages, els quals es feien càrrec del govern i l'administració directa de la justícia en els seus termes. Molt sovint l'elecció del batlle i dels regidors, la feia l'abat a partir d'una terna presentada per la universitat.

A més de la jurisdicció baronial, el monestir de Sant Benet de Bages posseïa també la jurisdicció eclesiàstica, parcial o total, sobre algunes parròquies de les seves rodalies: Santa Maria de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Martí de Torroella, Sant Pere de Les Preses, Santpedor, Sant Martí de Serraïma, Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, Sant Jaume de Ferran i Santa Susanna de Riner, a més de Sant Benet de Bages, que també era parròquia. L'abat o vicari general del monestir tenia el dret de presentació de rectors en aquestes parròquies, sovint compartit amb els bisbes de les diòcesis corresponents, i feia visites pastorals per controlar que aquestes parròquies funcionessin correctament. A més, durant l'època montserratina, el monestir també posseïa beneficis eclesiàstics a les esglésies parroquials de la seva jurisdicció, sobretot a les de Sant Benet de Bages i Santa Maria de Castellfollit de Riubregós. En definitiva, el monestir, que no depenia de cap diòcesi, feia també funcions similars a un petit bisbat.

En temps de guerra, el monestir de Sant Benet de Bages també fou escenari d'episodis bèl·lics i de protecció civil. Durant l'època montserratina, tres guerres deixaren les seves empremtes al monestir de Sant Benet de Bages: la Guerra dels Segadors (1640-1659), la Guerra de Successió (1702-1714) i la Guerra del Francès (1808-1814). Durant la Guerra dels Segadors, el monestir, després d'haver estat expulsats i desterrats els seus monjos castellans i alguns de catalans de famílies col·laboradores amb la monarquia, col·laborà econòmicament en el sosteniment de les tropes del Principat de Catalunya en la seva guerra contra els exèrcits de Felip IV. A més, entre els anys 1646-1652, el monestir fou saquejat per un escamot de miquelets francesos.

Pel que fa a la Guerra de Successió, cal dir que el monestir, com la resta de Catalunya, fou també víctima dels estralls de la guerra. L'any 1714, durant el setge de Barcelona, el monestir fou saquejat per les tropes borbòniques del destacament de Josep de Marimon, que s'emportaren les provisions que els monjos tenien per a la seva pròpia subsistència i 30 quarteres de civada per alimentar els cavalls. No obstant, durant aquella contesa, el monestir serví també d'aixopluc a nombroses famílies, la major part de la ciutat de Manresa, que foren alimentades amb les provisions del monestir, cosa que provocà un fort decreixement de les seves rendes.

Durant la Guerra del Francès, el monestir de Sant Benet col·laborà econòmicament en el sosteniment dels sometents i despeses bèl·liques de la Junta de Govern del Corregiment de Manresa. Aquesta demanà l'agost de 1808 un emprèstit de 2.000 lliures al monestir, de les quals només en pogué pagar aleshores 800. Des de finals de juliol de 1811, el monestir de Sant Benet esdevingué el refugi de la major part de la comunitat benedictina de Montserrat que pogué escapar-se de la invasió i posterior crema del monestir per part de les tropes franceses. La guerra provocava un gran nombre de ferits en combat i en els constants saquejos i incursions que els francesos feien per les localitats de la comarca. Les mortaldats i malvestats de la guerra propiciaren la propagació de malalties i epidèmies. Calien més hospitals per atendre els ferits i malalts i les autoritats militars pensaren l'any 1812 convertir el monestir de Sant Benet en hospital militar. No obstant, aquest no s'arribà a fer, doncs no era el lloc idoni per a la instal·lació d'un hospital

militar; les adverses condicions climàtiques, les dificultats per aconseguir aigua potable i la distància respecte les poblacions més pròximes, no eren les millors condicions per a un projecte d'hospital.

Acabada la Guerra del Francès, el monestir de Sant Benet accelerà la seva decadència. El desgast del poder jurisdiccional i el decreixement de les rendes que ja s'havien experimentat durant el segle XVIII, s'acceleraren considerablement a principis del segle XIX. L'any 1811 la jurisdicció baronial del monestir de Sant Benet de Bages passà a la Corona, sota el control del corregidor de Manresa, tenint la responsabilitat també de nomenar el batlle i els regidors dels termes de l'antiga Baronia de Bages. Durant el Trienni Liberal (1820-1823) el monestir fou exclaustat i les seves possessions foren desamortitzades, encara que només per tres anys, doncs amb la restauració absolutista del rei Ferran VII, el monestir de Sant Benet, com la resta de monestirs i convents exclaustats i desamortitzats, pogué continuar exercint com a tal, recuperant tots els béns desamortitzats.

Durant el període comprès entre els anys 1823 i 1835, Sant Benet de Bages visqué la seva etapa final com a monestir. El monestir s'anava afeblint i els seus darrers estats de comptes eren negatius. La situació no es podia allargar massa i, sobretot, després de la mort del monarca Ferran VII el 29 de setembre de 1833, quan les reformes liberals s'intensificaren a Espanya. El 25 de juliol de 1835, el govern del ministre comte de Toreno decretà la supressió de tots els convents que tinguessin menys de 12 religiosos, passant tot el seu patrimoni a integrar-se al Crèdit Públic. Sant Benet de Bages quedà afectat per aquest decret, doncs aleshores la comunitat comptava amb 10 monjos i 2 llecs. El 29 de juliol de 1835 la comunitat benedictina abandonà definitivament el monestir de Sant Benet de Bages. Immediatament els seus edificis foren saquejats i espoliats per la gent de les poblacions veïnes. L'Estat es féu responsable dels edificis i béns del monestir, que amb el decret del govern de Mendizábal de 19 de febrer de 1836, eren posats en venda juntament amb tots els béns que fins a l'exclaustració pertanyien a les comunitats i corporacions religioses extingides. La delegació d'hisenda de Barcelona dividí la finca de Sant Benet de Bages en dues parts. Una part, la de sobre del camí, majoritàriament agrícola, fou adquirida per un sacerdot de Manresa, i la resta

de l'heretat, que incloïa la major part dels edificis monàstics i la part agrícola de sota del camí, fou adjudicada el dia 12 d'abril de 1845 a Antoni Blahà i Batlles, un burgès barceloní oriünd de Buenos Aires, per la quantitat de 283.000 rals, que es comprometia a pagar en un termini de 8 anys.

En resum, podríem dir que el monestir de Sant Benet de Bages durant l'època montserratina:

-Visqué una important transformació del seu conjunt arquitectònic, alçant-se noves edificacions barroques, degut a les noves necessitats de la comunitat, però, sobretot, gràcies a la implicació que hi tingué el monestir de Montserrat.

-Experimentà una transformació en el seu entorn paisatgístic més immediat, provocada per les necessitats alimentàries de la comunitat i, sobretot, pels importants beneficis que generava la comercialització dels excedents de la producció vitícola.

-Tingué una comunitat de monjos benedictins negres procedents de tot el territori de la Congregació de San Benito de Valladolid. Prop de la meitat eren catalans, mentre que la resta eren naturals de Castella i dels territoris del nord peninsular.

-Experimentà una major eficàcia en la fiscalitat i comptabilitat, en fer-se'n càrrec de manera centralitzada el pare majordom, a diferència del que succeïa en temps anteriors, quan cada càrrec administrava els seus propis comptes i impostos.

-Classificà, organitzà i inventarià el seu arxiu per tal de tenir més ben conservades i fàcilment localitzables les escriptures velles, per tal de poder afrontar i guanyar les nombroses causes judicials que tenia a la Reial Audiència.

-Dedicà una plena devoció i veneració a les relíquies i cristall de Sant Valentí màrtir, patró de tot el Pla de Bages.

-Gaudí en el seu interior de l'excel·lència musical de l'escola montserratina.

-Exercí com a col·legi benedictí de Filosofia i Arts de la Congregació de San Benito de Valladolid, sota la direcció de tres monjos.

-Mantingué un important conjunt de possessions territorials en alguns termes de les actuals comarques del Bages, l'Anoia i la Garrotxa, les quals li generaven importants ingressos anuals en forma de censos i delmes.

-Arrendà els seus béns i serveis d'ús comunal i els seus drets senyorials, per estalviar-se, en molts casos, la problemàtica que sorgia alhora d'aplicar aquests drets.

-Hagué de mantenir molts plets judicials amb pagesos i universitats per tal d'aclarir els seus drets sobre les seves possessions territorials.

-Administrà i regí el priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós fins a la seva extinció.

-Controlà la jurisdicció senyorial sobre la Baronia de Bages, integrada pels termes de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Les Preses, Rocafort, Sant Martí de Torroella, Maians i Vall dels Horts, en els quals controlà la jurisdicció civil plena i criminal baixa, posseint el nomenament de batlles i regidors i la facultat d'administrar justícia, ajudant-se de presons i costells.

-Posseí la jurisdicció eclesiàstica d'algunes parròquies de les seves rodalies, amb les facultats de presentar rectors i de visitar-les perquè funcionessin correctament.

-Visqué en el seu interior els estralls de les diferents guerres d'època moderna, esdevenint lloc de saquejos i aixopluc de gent del veïnat i dels monjos de Montserrat quan fou necessari.

Resumides doncs les conclusions d'aquest treball, *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)* pretén ser una aportació més als estudis de monestirs catalans durant l'època moderna i, al mateix temps, té la voluntat d'omplir el buit en la historiografia del període modern del monestir de Sant Benet de Bages. El treball es situa en la mateixa línia i sota la influència d'altres treballs d'investigació sobre monestirs catalans i espanyols a l'època moderna, com *El monestir de Santes Creus, des del primer abadiat quadriennal a la guerra dels Segadors (1619-1641)* (1999) d'Elisabeth Baldor i Abril, *Els últims dos-cents anys del monestir de Gerri (1631-1835)* (1998)

d'Enric Moliné i Coll, i *El monasterio de San Benito el Real de Sahagún en la época moderna* (1985) de Pedro García Martín, entre d'altres. Tots ells abarquen la història moderna d'aquests monestirs. El primer és un anàlisi exhaustiu del monestir de Santes Creus durant un període de 20 anys de la primera meitat del segle XVII, que remarca la importància que tenia Santes Creus aleshores com a centre d'espiritualitat i com a senyor de grans extensions territorials i administrador del poder jurisdiccional dels seus termes. El segon, centrat bàsicament en els aspectes socioeconòmics de San Benito el Real de Sahagún durant el segle XVIII, desmenteix les hipòtesis medievalistes sobre el caràcter deficitari de les comunitats de regulars a Espanya durant l'època moderna. El tercer, estructurat també amb seqüència temàtica, remarca també la importància que tenia el monestir de Gerri de la Sal durant l'època moderna, tant a nivell parroquial com econòmic i jurisdiccional. Aquests treballs, entre molts altres que tracten sobre monestirs catalans i espanyols a l'època moderna, evidencien la influència social i el poder que tenien els monestirs benedictins catalans i espanyols durant l'època moderna, malgrat que fos també en aquest període quan s'inicià la seva lenta decadència. Com en aquests treballs referits, entre molts altres, en *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)* s'ha primat la seqüència temàtica en la redacció a la seqüència cronològica, cosa que permet un model d'anàlisi cohesionat i aplicable alhora a d'altres investigacions sobre monestirs.

A tall de conclusió, el present treball també pretén oferir una nova aportació als estudis d'història del monestir de Montserrat, doncs a partir del coneixement del monestir de Sant Benet de Bages durant l'època montserratina, se'n pot treure una interpretació força ajustada d'una part de la història del monestir de Montserrat. Els monjos eren els mateixos, tots professors de Montserrat i pertanyents a la Congregació de San Benito de Valladolid, i la vida quotidiana era ben similar en ambdós monestirs. Després de la gran pèrdua en memòria històrica que suposà l'incendi de Montserrat per part de les tropes franceses l'octubre de 1811, la documentació moderna de l'antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages és ben idònia per a la reconstrucció d'una part important de la història del monestir de Montserrat.

Per sobre de tot, aquest treball és un passeig per la història comuna de Sant Benet de Bages i Montserrat en una de les èpoques més apassionants de la història d'ambdós monestirs, la dels segles moderns, quan el monestir de Montserrat era ja un referent universal de la cultura i l'espiritualitat, caràcters que impregnaren també, si bé en una proporció més modesta, la vida comunitària del monestir de Sant Benet de Bages.

6. Bibliografia i fonts

6.1. Bibliografia local

ALBAREDA, Anselm M. (1920): “Annexió de Sant Benet de Bages a Montserrat”, *Analecta Montserratensia*, núm. 3. Montserrat: Monestir de Montserrat.

ALBAREDA, Anselm M.(1988): *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ALTÉS I AGUILÓ, Francesc X. (1999): “Cinc-cents anys de la primera impremta de Montserrat”, *Serra d'Or*, núm. 472. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1994): “La configuració de l'antic arxiu de Montserrat (segles XVI-XVIII)”, *Lligall*, 8. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya.

ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1992): *L'església nova de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

BADOSA I COLL, Elisa (1983): “Procés d'una resistència pagesa. El poble de Navarces contra el monestir de Sant Benet de Bages”, *Actes del I Col·loqui d'Història Agrària*. València: Institut Alfons el Magnànim.

BENET I CLARÀ, Albert (2002): *Dades històriques sobre els edificis del monestir de Sant Benet de Bages*. Inèdit.

BENET I CLARÀ, Albert (1985): *Història de Manresa. Dels orígens al segle XI*. Manresa: autor-editor.

BENET I CLARÀ, Albert (1994): “La crisi demogràfica baix-medieval al Bages. L'exemple d'Artés”, *Miscel·lània d'Estudis Bagencs*, vol. 9. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

BENET I CLARÀ, Albert (1988): “L'escripció de Sant Benet de Bages. Els manuals notariaus”, *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor a Raimon Noguera* (vol. I). Barcelona: Fundació Noguera.

BENET I CLARÀ, Albert (1989): “Les fargues d'aram i de filferro de Sallent al segle XVIII”, *Miscel·lània d'Estudis Bagencs*, núm. 6. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

BOSCH I BALLBONA, Joan (1990): *Els tallers d'escultura del Bages al segle XVIII*. Manresa: Caixa Manresa.

CAMPRUBÍ I CASALS, Glòria (1988): “Notícia de l'existència d'obres d'autors grecs entre els fons del monestir de Sant Benet de Bages”, *Dovella*, núm. 28. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

CODINA, Daniel (1999): “El P. Maur Ametller i Paguina (1749-1833), monjo, músic i inventor-naturalista”, *Butlletí del Santuari*, 54/55. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

DANÉS I TORRAS, Josep; GUITART I DURAN, Josep (1922): “La Comarca de Bages i el monestir de Sant Benet”, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages*, 78, any XVII. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages.

ESPAÑOL I BERTRAN, Francesca (1995): *Sant Benet de Bages*. Manresa: Fundació Caixa Manresa / Angle Editorial.

FARELL I DOMINGO, Joan (1994): *Castellfollit de Riubregós. Resum Històric*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.

FERNÀNDEZ I TERRICABRAS, Ignasi (1993): “Reforma i obediència: actituds institucionals durant la visita del monestir de Montserrat (1583-1586)”, *Actes*

del Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya (vol. II). Barcelona: Universitat de Barcelona.

FERRER I ALÒS, Llorenç (1998): *La vinya al Bages. Mil anys d'elaboració de vi*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

FERRER I ALÒS, Llorenç (2001): *Primera versió del Pla Director de Sant Benet*. Navarcles, inèdit.

GALOBART I SOLER, Josep (2003): “Les actes de visita dels abats de Montserrat al monestir de Sant Benet de Bages (I) 1627-1725”, *Studia Monastica*, 45. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GIRBAU I TÀPIES, Valentí (2002): *Poble i parròquia. L'església de Navarcles el segle XVIII*. Navarcles: Ajuntament de Navarcles.

GUITART I DURAN, Josep (1923): “Sant Benet de Bages”, *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages*, núm. 76. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages.

GUSTÀ I BONDIA, Jaume (1887): *Monasterio de San Benito de Bages*. Barcelona: Asociación de Arquitectos de Cataluña.

LLORENS I CONCUSTELL, Concepció (1982): “La Desamortització de Mendizábal a Manresa”, *Miscel·lània d'Estudis Bagençs*, 2. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

LAPLANA, Josep de C. (1998): *Montserrat. Mil anys d'art i història*. Manresa: Fundació Caixa Manresa / Angle Editorial.

PAGÈS I PONS, Joan (1984): *Les Preses i el monestir de Sant Benet de Bages*, 3 vols. Olot: Alzamora Artgràfica.

PLANS I MAESTRA, Jaume (2003): “Model d'estructura agrària bagenca: Sant Fruitós de Bages al llarg del segle XVIII”, *Actes del Congrés Els Paisatges de la Vinya*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

PUIG I CADAFALCH, Josep (1939): “*Un chapiteau du Xe siècle orné de représentations iconographiques au cloître de Sant Benet de Bages*”, conferència a la Harvard University.

RAFAT I SELGA, Francesc (1993): *Masos, safrà, occitans i Pesta Negra. Estudis d'història de la Catalunya Central*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

REDÓ I MARTÍ, Salvador (1997): “L'abat Pere Frigola (1556?-1576). Una aproximació a l'últim abat claustral de Sant Benet de Bages”, *Dovella*, núm. 57. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

SALVADÓ I MONTORIOL, Joan (2004): *Història medieval d'un territori: Sant Fruitós de Bages*. Barcelona: Ajuntament de Sant Fruitós de Bages / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SANABRE, Josep (1962): “La Guerra dels Segadors a Montserrat”, *Analecta Montserratensia*, núm. IX. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SANTAMARIA I CLAPERS, Vicenç (1960): *Manresa en la Guerra de la Independència. 300 documents de 1808*. Manresa: Imprenta de San José.

SARRET I ARBÓS, Joaquim (1986): *Manresa en la Guerra de la Independència (1808-1814)*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa.

SERRA I POSTIUS, Pere (1747): *Epítome histórico del portentoso santuario y Real Monasterio de Nuestra Señora de Monserrate*. Barcelona: Pau Campins.

SERRA I SELLARÉS, Francesc (2002): “Un senyoriu en crisi: municipis i parròquies contra el Monestir de Bages durant els segles XVIII-XIX”, *Manuscrits*, 20. Bellaterra: Departament d'Història Moderna i Contemporània.

SERRA I SELLARÉS, Francesc; TORNER I PLANELL, Jordi (2002-2003): *Inventari de l'antic arxiu de Sant Benet de Bages*. Inèdit i incomplet.

SITJES I MOLINS, Xavier (2000): “El retaule major de Sant Benet de Bages”, *Dovella*, 68. Manresa: Centre d’Estudis del Bages.

SITJES I MOLINS, Xavier (1982): “Les ares en forma de segment circular, de Sant Benet de Bages, i una consagració del 1212”, *Miscel·lània d’Estudis Bagençs*, vol. I. Manresa: Centre d’Estudis del Bages.

SITJES I MOLINS, Xavier (1975): *Sant Benet de Bages. Estudi arqueològic*. Manresa: Caixa d’Estalvis de Manresa.

SOLÀ I MORETA, Fortià (1955): *El monestir de Sant Benet de Bages*. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages.

SOLÀ I MORETA, Fortià (1910): *Notes històriques de Navarçles*. Manresa: Vives.

TORRAS I SERRA, Marc (1994): “L’extensió territorial de la Vegueria i la Batllia de Manresa,” *Dovella*, núm. 47. Manresa: Centre d’Estudis del Bages.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1982): “La unión del monasterio de San Benito de Bages a Montserrat (1594)”, *Studia Monastica*, núm. 24. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

6.2. Bibliografia general

ADELL I GISBERT, Joan-Albert (1986): *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Barcelona: Els llibres de la Frontera.

ALTISENT, Agustí (1974): *Història de Poblet*. Poblet: Abadia de Poblet.

AMBRÒS I MONSONÍS, Jordi (1984): *El monestir de Sant Cugat del Vallès*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau.

ARNABAT I MATA, Ramon (2002): “Visca la Pepa!” *Les reformes econòmiques del Trienni Liberal (1820-1823)*. Barcelona: IEC.

AVENTÍN I PUIG, Mercè (1998): “Dificultats materials i revolució al camp entre el 1350 i el 1500”, *Història de Catalunya*, Vol. IV. Barcelona: Salvat.

AVENTÍN I PUIG, Mercè (1996): *La societat rural a Catalunya en temps feudals. Vallès Oriental, segles XIII-XVI*. Barcelona: Assaig.

BADIA I MASGRAU, Josep M. (2004): *El monestir de Santa Maria de Serrateix*. Sant Vicenç de Castellet: El Farell.

BALDOR I ABRIL, Elisabeth (1999): *El monestir de Santes Creus, des del primer abadiat quadriennal a la guerra dels Segadors (1619-1641)*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp.

BANGO, Isidro (1990): *El monasterio medieval*. Madrid: Anaya.

BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1906): *Las Casas de religiosos en Cataluña durante la segunda mitad del siglo XIX*, 2 vols. Barcelona: F.J. Altés i Alabart.

BARRAQUER I ROVIRALTA, Gaietà (1915-1917): *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, 4 vols. Barcelona: F.J. Altés i Alabart.

BATLLE I GALLART, Carme (1988): "L'expansió baixmedieval, segles XIII-XV", *Història de Catalunya* (dir. Pierre Vilar), vol. III. Barcelona: Edicions 62.

BELNGUER I CEBRIÀ, Ernest (2001): *La Corona de Aragón en la monarquía hispánica. Del apogeo del siglo XV a la crisis del XVII*. Barcelona: Península.

BENET DE NÚRSIA (1997): *La regla dels monjos*. Barcelona: Fundació Bernat Metge.

BERTRÁN I ROIGÉ, Prim (1989): "L'alimentació a l'Edat Mitjana", *Dovella*, núm. 33. Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

BOLÓS, Jordi; NUET, Josep (1998): *Els molins fariners*. Barcelona: Metres.

BONET I GARÍ, Lluís (1983): *Les masies del Maresme*. Barcelona: Montblanc-Martin / CEC.

BRAUNFELS, Wolfgang (1975): *La arquitectura monacal en Occidente*. Barcelona: Barral.

CANALES I GILI, Estéban (1980): *Decadencia y abolición de los diezmos en España*. 2 vols. Tesi doctoral inèdita.

CARDÚS, Salvador (1971): *Terrassa durant la Guerra dels Segadors*. Terrassa: Joan Morral.

CASAS I NADAL, Montserrat (1992): *La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'edat mitjana*. Cardona: Patronat Municipal de Museus de Cardona.

Catalunya Romànica (1993-1998), 27 vols. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

COLOMBAS, Q.M.; GOST, M.M. (1954): *Estudios sobre el primer siglo de San Benito de Valladolid*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CONDÉS I SANGENÍS, Ivan (1995): “Els aliments a la regla de Sant Benet”, *Actes del I Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó* (vol. II). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

CORNET I MAS, Gaietà (1860): *Guía del viajero en Manresa y Cardona*. Barcelona.

CUADRADA, Coral (1989): “Sobre el mer i mixt imperi als senyorijs feudals de la Catalunya Vella (segle XIV)”, *Mayurqa*, núm. 22. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

CUENCA TORIBIO, José Manuel (1967): “La desarticulación de la Iglesia española del Antiguo Régimen (1833-1840)”, *Hispania Sacra. Revista de historia eclesiástica*, vol. XX. Madrid: Instituto Enrique Flórez-CSIC.

DALMAU, Bernabé (1999): “Viure segons la regla de sant Benet. La litúrgia i el treball”, *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn de l'any mil*. Barcelona: Pòrtic/Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

DAMMERTZ, Victor (1980): “Benito, patrón de toda Europa”, a *San Benito, padre de occidente*. Barcelona: Blume.

Diccionari d'historiografia catalana (2003). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

DURAN I PUJOL, Montserrat (1984): *Renda i producció agrària (ss. XVI-XVIII) a Catalunya: l'Alt Urgell, el Tarragonès, la Conca de Barberà i el Baix Empordà*. 2 vols. Tesi doctoral inèdita.

FELIU I MONTFORT, Gaspar (1972): *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

FELIU I MONTFORT, Gaspar (1983): “L’estudi serial dels capbreus com a font per a la història agrària”, *Actes del I Col·loqui d’Història Agrària*. València: Institució Alfons el Magnànim.

FONTANA I LÁZARO, Josep (1988): “La fi de l’antic règim i la industrialització”, *Història de Catalunya* (dir. Pierre Vilar). Barcelona: Edicions 62.

FORT I COGUL, Eufemià (1987): *El monestir de Santes Creus: vuit segles d’història i d’exemplaritat*. Santes Creus: Publicacions de l’Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

GARRIGA, Joaquim (2001): “Benet Sanxes Galindo, pintor i poeta del segle XVI a Catalunya”, *Estudi General*, núm. 21. Girona: Universitat de Girona.

GARCÍA MARTÍN, Pedro (1985): *El monasterio de San Benito el Real de Sahagún en la época moderna*. Salamanca: Junta de Castilla y León.

GELABERTÓ, Martí (1990): “L’Església i les santes relíquies durant el segle XVIII”, *L’Avenç*, núm. 137.

GIL-DÍEZ USANDIZAGA, Ignacio (2000): *Los monasterios de San Millán de la Cogolla*. Logroño: Gobierno de La Rioja / Instituto de Estudios Riojanos.

GIRBAU I TÀPIES, Valentí (1996): *Església i societat a la Catalunya Central. El bisbat de Vic a l’època del Bisbe Veyan (1784-1815)*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya / Herder.

GRIFELL I PONS, Lluís (1995): “Sant Valentí”, *Sants i mites de Catalunya*, vol. II. Moià: Raima.

GUAL I VILÀ, Valentí (1993): “L’administració de la justícia senyorial. Els llibres de Cort”, *Pedralbes. Revista d’història moderna*, núm. 13. Barcelona: Universitat de Barcelona.

IGLÉSIES I FORT, Josep (1992): *Fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Vol. I. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.

IGLÉSIES I FORT, Josep (1979): *Fogatge de 1553. Estudi i transcripció*. Vol. I. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.

IGLÉSIES I FORT, Josep (1965): “Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX”, *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, núm. 37. Barcelona: Real Academia de Ciencias y Artes.

IGLÉSIES I FORT, Josep (1987): *El cens del comte de Floridablanca de 1787*. Vol. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.

IGLÉSIES I FORT, Josep (1972): “La població monacal catalana l’any 1787, segons el cens de Floridablanca,” *Actes del II Col·loqui d’Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

LORÉS, Immaculada (2002): *El monestir de Sant Pere de Rodes*. Sant Vicenç de Castellet: El Farell.

MÁRQUEZ PAILOS, Víctor-Manuel (2003): “Autoridad y comunidad en la Congregación de Valladolid”, *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

MATÉ SADORNIL, Lorenzo (2003): “Silos dentro de la Congregación benedictina de Valladolid en los siglos XVI-XVIII”, *Silos. Un milenio* (vol. II). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

MOLINÉ I COLL, Enric (1998): “Benefici”, *Diccionari d’història eclesiàstica de Catalunya*, vol. I. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Editorial Claret.

MOLINÉ I COLL, Enric (1998): *Els últims dos-cents anys del monestir de Gerri (1631-1835)*. Tremp: Garsineu.

MÍNGUEZ ÁLVAREZ, Constancio (2003): “Educación en los monasterios benedictinos: la escuela monástica”, *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

MORAL GARACHANA, Óscar (2003): “La arquitectura de Silos en su entorno durante el periodo barroca”, *Silos. Un milenio* (vol. IV). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

MORETA VELAYOS, Salustiano (1974): *Rentas monásticas en Castilla: problemas de método*. Salamanca: Universidad de Salamanca.

MOULIN, Léo (1980): “La vida benedictina cotidiana en el pasado y en la actualidad”, *San Benito, padre de Occidente*. Barcelona: Blume.

OLIVARES I PERIU, Jordi (2000): *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria*. Lleida: Pagès.

ORDIERES DÍEZ, Isabel (1995): *Historia de la restauración monumental en España (1835-1936)*. Madrid: Ministerio de Cultura.

PERELLÓ I FERRER, Antònia Maria (1996): *L'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadía de Montserrat.

PÉREZ CELADA, Julio A. (1997): *El monasterio de San Zoilo de Carrión*. Burgos: Universidad de Burgos.

PÉREZ LEDESMA, Manuel (1991): “Las Cortes de Cádiz y la sociedad española”, *AYER*, núm. 1.

PIQUER I JOVER, Josep Joan (1967): “Normes metodològiques per a la redacció del *Monasticon Cataloniae*”, *Actes del I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*. Santes Creus: Publicacions de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

PLADEVALL I FONT, Antoni (1975): “El Bisbat de Vic entre els anys 1685 i 1688”, *AUSA*, núm. 8. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

PLADEVALL I FONT, Antoni (1968): *Els monestirs catalans*. Barcelona: Destino.

PUIG I CADAFALCH, Josep; FALGUERA, Antoni de; GODAY, Josep (1918): *L'arquitectura romànica a Catalunya* (3 vols.). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

PUIG I FERRETÉ, Ignasi M. (1991): *El monestir de Santa Maria de Gerri (segles XI-XV)*. Barcelona: IEC.

PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. (2001): *Església, territori i sociabilitat (s. XVII-XIX)*. Vic: Eumo Editorial.

RAMISA I VERDAGUER, Maties (1995): *Els catalans i el domini napoleònic*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

REIXACH, Modest (1969): "Clérigos franceses en Vich a raiz de la Revolución de 1789", *AUSA*, núm 33. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

RIERA I SANS, Jaime (1998): "La biblioteca del monestir de Sant Cugat al segle XVIII", *Actes de la XLII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*. Sant Cugat del Vallès: Arxiu Nacional de Catalunya.

RIU I RIU, Manuel (1967): "Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir", *Actes del I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*. Santes Creus: Publicacions de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

SEGURA I MAS, Antoni (1993): *Burguesia i propietat de la terra a Catalunya en el segle XIX. Les comarques barcelonines*. Barcelona: Curial.

SERRA I POSTIUS, Pere (1747): *Epítome histórico del portentoso santuario y Real Monasterio de Nuestra Señora de Monserrate*. Barcelona: Pau Campins.

SERRA I PUIG, Eva (1999): “Capbreu”, *Diccionari d’Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.

SERRANO I DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya nova (segles XII-XIX)*. Vol. II. Barcelona: Fundació Noguera.

SIMON I TARRÉS, Antoni (1996): *La població catalana a l’edat moderna*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

SOLDEVILA I GARCÍA, Teresa (1999): *Sant Pere de Casserres: pels camins de la història*. Vic: Eumo.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria (dir.) (2003): *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*. Vol. 2. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

TORRAS I CORTINA, Miquel (2004): *L’escriptura i el llibre a la Catalunya central*. Tesi doctoral inèdita.

TUA PEREDA, Jorge; MATÉ SADORNIL, Lorenzo; PRIETO MORENO, Begoña (2003): “Contabilidad y gestión económica en los monasterios benedictinos (siglo XVIII)”, *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

UDINA I MARTORELL, Frederic (1986): *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura.

VILAR, Pierre (1966): *Catalunya dins l’Espanya moderna*. Vol. II. Barcelona: Edicions 62.

VILLANUEVA, Jaime (1821): *Viage literario a las iglesias de España*, vol. VII. València: Biblioteca Valenciana.

VINYOLES I VIDAL, M.T. (1988): “El rebost, la taula i la cuina dels frares barcelonins al 1400”, *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*. Barcelona: Consell Superior d’Investigacions Científiques Milà i Fontanals.

VIRELLA I BLODA, Albert (1989): “Els costells catalans”, *Arrels. Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, núm. 2. L'Espluga de Francolí: Publicacions d'Estudis Locals del Casal de l'Espluga de Francolí.

VIVANCOS, Miguel C. (2003): “El oficio litúrgico de Santo Domingo de Silos”, *Silos. Un milenio* (vol. I). Santo Domingo de Silos: Universidad de Burgos / Abadía de Silos.

ZAMORA, Francisco de (1973): *Diario de los viajes hechos en Catatunya*. Barcelona: Curial.

ZAPATA I BUXENS, M. Assumpció (1998): *Les jurisdiccions locals en el pas de l'edat mitjana a l'edat moderna*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernest (1997): *Catàleg dels monestirs catalans*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1977): “Documentos inéditos a la reforma monástica en Cataluña durante la segunda mitad del siglo XVI (1555-1600)”, *Studia Monastica*, núm. 19. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1976): *Los Generales de la Congregación de San Benito de Valladolid* (vol. II). Santo Domingo de Silos: Abadía de Silos.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (2003): “Músicos benedictinos españoles (siglos XV-XX)”, *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 76. Barcelona: Biblioteca Balmesiana.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto (1982): “Músicos benedictinos españoles (s. XIX)”, *Revista de Musicología*, V. Madrid: Sociedad Española de Musicología.

6.3. Arxius

Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA)

Arxiu del Monestir de Montserrat (AMM)

Arxiu Històric Comarcal de Manresa (AHCM)

Archivo de la Congregación de San Benito de Valladolid (ACSBV)

Biblioteca de la Universitat de Barcelona (BUB)

Arxiu Patrimonial del mas Solervicens de Navarces

Arxiu Patrimonial del mas Brucardes de Sant Fruitós de Bages

7. Índex de taules

Taula 1: Nombre de membres de la comunitat durant l'època montserratina.....	91
Taula 2: Nombre de monjos del monestir.....	95
Taula 3: Nombre de mossos del monestir.....	107
Taula 4: Nombre d'escolans del monestir.....	111
Taula 5: Nombre de membres de la comunitat durant els anys 1797-1805...112	
Taula 6: Eclesiàstics francesos refugiats al monestir a causa de la Revolució Francesa.....	113
Taula 7: Abaciologi del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.....	121
Taula 8: Relació d'abats de Sant Benet que també ho foren de Montserrat.....	123
Taula 9: Priorologi del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.....	126
Taula 10: Priorologi de Castellfollit de Riubregós durant l'època montserratina.....	128
Taula 11: Majordoms del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.....	133
Taula 12: Llibres de comptes i rebuts en espècies procedents de l'antic arxiu del monestir.....	151
Taula 13: Provisions alimentàries emmagatzemades al monestir l'any 1595.....	197
Taula 14: Provisions alimentàries emmagatzemades al monestir l'any 1597.....	198
Taula 15: Despeses del monestir en alimentació de l'any 1641.....	199
Taula 16: Cost de l'alimentació del monestir durant els anys 1697-1717.....	200
Taula 17: Provisions alimentàries conservades al monestir durant els anys 1769-1805.....	201
Taula 18: Collita de vi al monestir durant els anys 1767-1834.....	210
Taula 19: Tipus de vins emmagatzemats als cellers del monestir l'any 1564.....	212

Taula 20: Despesa del monestir en roba i calçat durant els anys 1633-1728.....	217
Taula 21: Evolució de la renda senyorial del monestir durant l'època montserratina.....	244
Taula 22: Capbreus del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.....	246
Taula 23: Declarants en el capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.....	253
Taula 24: Masos presents en el capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.....	253
Taula 25: Declarants en el capbreu del notari Josep Oliva dels anys 1656-1679.....	254
Taula 26: Algunes confessions del capbreu del notari Dídac Ballarà de l'any 1635.....	255
Taula 27: Plets del monestir de Sant Benet per causes de capbrevació.....	261
Taula 28: Quantitats gastades pel monestir en plets durant els anys 1697-1701.....	263
Taula 29: Procedència geogràfica dels arrendataris de delmes i censos del monestir.....	280
Taula 30: Termes que comprenien els arrendaments de censos i delmes del monestir.....	283
Taula 31: Rendes que generaven els arrendaments de delmes i censos els anys 1690-1695.....	283
Taula 32: Rendes que generaven els arrendaments de delmes i censos els anys 1773-1783.....	285
Taula 33: Ingressos del monestir en censals durant els anys 1610-1832.....	289
Taula 34: Censals comprats al monestir durant els anys 1674-1818.....	292
Taula 35: Masos benestants en alou del monestir de Sant Benet.....	298
Taula 36: Ingressos que rebia el monestir de les possessions de Castellfollit de Riubregós.....	304
Taula 37: Famílies que ostentaren més de tres cops la batllia dels termes del monestir.....	320
Taula 38: Batlles dels termes de la Baronia de Bages que repetiren en el càrrec.....	322
Taula 39: Plets referents a la jurisdicció del monestir, compresos entre els anys 1609-1835.....	335

Taula 40: Plets referents a la jurisdicció espiritual del monestir, compresos entre 1636 i 1816.....	341
Taula 41: Presentació de rectors pel monestir de Sant Benet des de 1598 fins a 1818.....	350
Taula 42: Beneficis de l'església del monestir de Sant Benet durant l'època montserratina.....	352
Taula 43: Beneficis de l'església del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós durant l'època montserratina.	353
Taula 44: Visites pastorals dels abats del monestir durant l'època montserratina.....	355
Taula 45: Censos anuals rebuts pel monestir de Sant Benet abans del Trienni Liberal.....	373
Taula 46: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.....	377
Taula 47: Despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.....	378
Taula 48: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.....	383
Taula 49: Despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.....	384
Taula 50: Ingressos del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.....	385
Taula 51: Despeses del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.....	386

8. Índex de gràfics

Gràfic 1. Plànol de la sèquia inacabada del monestir de Sant Benet.....	78
Gràfic 2. Plànol de la irrigació i entorn del monestir de Sant Benet a finals del segle XVIII.....	80
Gràfic 3. Plànol del monestir de Sant Benet al segle XVI.....	85
Gràfic 4. Plànol del monestir de Sant Benet durant la segona meitat del segle XVII.....	86
Gràfic 5. Plànol del monestir de Sant Benet durant la segona meitat del segle XVIII.....	87
Gràfic 6. Plànol del monestir de Sant Benet durant la primera meitat del segle XIX.....	88
Gràfic 7. Procedència geogràfica dels monjos catalans que visqueren al monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina.....	99
Gràfic 8. Procedència geogràfica dels monjos de la resta dels territoris peninsulars que visqueren al monestir de Sant Benet durant la seva època montserratina.....	100
Gràfic 9. Procedència geogràfica dels monjos catalans del monestir de Sant Benet que prengueren hàbit entre 1749-1803.....	102
Gràfic 10. Procedència geogràfica dels monjos del monestir de Sant Benet, naturals de la resta dels territoris peninsulars, que prengueren hàbit entre els anys 1749-1803.....	102
Gràfic 11. Procedència geogràfica del total dels monjos que prengueren hàbit al monestir de Montserrat entre els anys 1593-1835.....	103
Gràfic 12. Cristall de Sant Valentí, tal com era quan la reina Isabel II el retornà a l'abat P. Bernat Garrich.....	169

Gràfic 13. Plànol de la geografia dels monestirs de la Congregació de San Benito de Valladolid a l'època moderna.....	225
Gràfic 14. Plànol de les possessions territorials de Sant Benet de Bages arreu de Catalunya durant l'època montserratina del monestir.....	234
Gràfic 15. Plànol de les possessions territorials de Sant Benet de Bages arreu de la comarca del Bages durant l'època montserratina del monestir.....	237
Gràfic 16. Professions dels arrendataris de delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages.....	279
Gràfic 17. Naturalesa dels arrendataris de delmes i censos del monestir de Sant Benet de Bages.....	280
Gràfic 18. Percentatges de les rendes que generaven els diferents termes sobre el total dels arrendaments de censos i delmes del monestir durant els anys 1690-1696.....	284
Gràfic 19. Percentatges de les rendes que generaven els diferents termes sobre el total dels arrendaments de censos i delmes del monestir durant els anys 1773-1783.....	285
Gràfic 20. Percentatges dels masos habitats i rònecs que capbrevaven durant el segle XVII a favor del monestir de Sant Benet de Bages.....	297
Gràfic 21. Plànol dels termes de la Baronia de Bages durant l'època montserratina del monestir de Sant Benet.....	306
Gràfic 22. Creixement demogràfic en nombre d'habitants dels termes de la Baronia de Bages durant l'època moderna.....	309
Gràfic 23. Percentatges dels batlles dels termes de la Baronia de Bages que repetiren mandat i els que no ho feren, durant l'època montserratina del monestir de Sant Benet.....	321
Gràfic 24. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.....	377

Gràfic 25. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1820-1824.....	378
Gràfic 26. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.....	383
Gràfic 27. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el quadrienni de 1824-1828.....	384
Gràfic 28. Percentatges dels ingressos del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.....	385
Gràfic 29. Percentatges de les despeses del monestir de Sant Benet durant el trienni de 1828-1831.....	386
Gràfic 30. Fotografia del monestir de Sant Benet de Bages a finals del segle XIX.....	394

9. Annexos

I. Relació de 294 monjos montserratins que formaren part del monestir de Sant Benet de Bages:

Nom del monjo	Procedència geogràfica	Presa d'hàbit
Juan Martínez	Deva (Astúries)	1566
Plácido Bayllo	Egea de los Caballeros (Saragossa)	1567
Juan de Guzmán	Ávila	1568
Antoni Jutge	Sant Feliu de Guíxols	1569
Tomàs Rajadell	Igualada	1574
Alonso de Aranda	Córdoba	1574
Bernardino de Navarra	Toledo	1576
Lorenzo Nieto Corrales Montero	Orgaz (Toledo)	1577
Diego de Alvarado	Bárcena (Burgos)	1577
Manuel Caballero	Alcántara (Càceres)	1577
Joaquim Bonanat	Barcelona	1579
Juan de Valenzuela	Córdoba	1579
Bernadí d'Argues	Castelló de la Plana	1584
Jaume Calvís	Montblanc	1585
Jeroni Castell	Sant Feliu de Guíxols	1585
Josep Porrassa	Barcelona	1589
Antoni Corona	Arlès (França)	1592
Juan de Plasencia	San Millán de la Cogolla	1594

Jaume Pons	Barcelona	1595
Juan de Alegría	Calahorra (La Rioja)	1596
Pere Domènech	Figueres	1597
Andrés Ruiz	Villahoz (Burgos)	1597
Mauro Cambi	Gènova (Itàlia)	1597
Francesc Canals	Barcelona	1597
Vicenç Ferrer	Barcelona	1598
Francesc Vails	Vilassar de Dalt	1598
Jaume Isalguer	Sant Joan de les Abadesses	1598
Pedro de Burgos Valle	Tordesillas (Valladolid)	1598
Silvestre de Rajadell	Igualada	1600
Juan Vallejo	Colmenar Viejo (Madrid)	1600
Jeroni Garreta	Igualada	1601
Gregori Agramunt	Calaf	1602
Beda Pi	Barcelona	1602
Felipe Cabello	Toledo	1602
Diego de Arellano	Badajoz	1603
Joan Oliva	Sant Feliu de Guíxols	1606
Francesc Rossell	Santa Coloma de Centelles	1607
Sebastián Suelves	Berbegal (Osca)	1608
Francisco de Peralta	Lillo (Toledo)	1609
Pedro Luis de Santa Fe Otamendi	Osca	1610
Gaspar Tàpies	Vic	1618
Plàcid Riquer	Benavarri (Osca)	1618
Benet Estruch	Esparreguera	1619

Juan Manuel de Espinosa	Sevilla	1619
Sebastià Fontanelles	Torredembarra	1619
Andrés de Castilla	Córdoba	1619
Leandre Vilomara	Manresa	1620
Pau Bages	Barcelona	1620
Matías de la Guerra	Córdoba	1620
Francesc Batlle	Masquefa	1620
Joan Riquer	Esterrí d'Àneu	1620
Bernat Coll	Manresa	1620
Plàcid Cabardós	Binaced (Osca)	1622
Francisco Crespo	Calatayud (Saragossa)	1624
Jaume Saragossa	Granollers	1624
Juan del Real	Colmenar Viejo (Madrid)	1624
Diego de San José	Mérida (Badajoz)	1626
Pere Roca	Cornudella	1627
Plàcid Fontcalda	Cardona	1627
Josep de Magarola	Barcelona	1628
Jaume Vidal	Sant Feliu de Llobregat	1628
Mauro de Verrio	Otazu (Navarra)	1628
Pau Vendrell	Barcelona	1629
Plàcid Pujol	Vilafranca del Penedès	1632
Joan Francesc Romanyà	Piera	1633
Bernat Martell	Barcelona	1633
Gregori Codina	Martorell	1635
Agustí Gener	Cabra (Tarragona)	1635

Francesc Comaposada	Cardona	1635
Francesc Mambla	Vic	1635
Pau Rovira	Olesa de Montserrat	1639
Maties Fabra	Estaràs (Lleida)	1640
Mauro Pérez de Larrea	San Millán de la Cogolla	1640
Bernat de Llavaneras	Barcelona	1640
Andreu Pera	Osseja (Cerdanya)	1640
Josep Oliva	Puigcerdà	1642
Francesc Sastre	Arenys de Mar	1642
Maur Fontanelles	Vic	1642
Benet Vidal	Sant Boi de Llobregat	1642
Alonso Monfages	Lleida	1643
Jeroni Concabella	Granyena (Lleida)	1643
Anselm Forcada	Puigcerdà	1643
Joan Simó	Arbeca (Lleida)	1643
Bernat Saleta	Sant Hilari Sacalm	1644
Francesc Sala	Barcelona	1644
Josep Sellarés	Barcelona	1644
Antoni Calvet	Vic	1645
Jeroni Vidal	Barcelona	1645
Josep Navarra	Vinçà (Elna)	1645
Lluís Lluc de Montserrat	Oliana	1645
Jaume Maurí	Barcelona	1646
Antoni Vilagrassa	Barcelona	1646
Benet Costa	Els Prats de Rei	1646

Jaume Vinyals	Barcelona	1647
Josep Claramunt	Vilafranca del Penedès	1648
Josep Preses	Barcelona	1648
Francesc Cases	Barcelona	1648
Bernat Salvat	Vilafranca del Penedès	1648
Plàcid Tardà	Manresa	1648
Josep Ferran	Barcelona	1649
Bernat Serrat	Barcelona	1649
Pere Roca	Sant Joan de les Abadesses	1649
Rafel de Biure	Vallespinosa (Tarragona)	1650
Plàcid Metge	Vic	1650
Sebastià Cas	Barcelona	1650
Benet Hexarch	Barcelona	1650
Leandre Serventí	Barcelona	1650
Francesc Albià	Barcelona	1650
Pere Domingo	Sabadell	1650
Antonio Díaz	Consejo de Periedo (Santander)	1653
Millan de Montserrat Trullàs	Fonollosa	1653
Plácido de la Reguera	Cabezón (Burgos)	1653
Benet Soler	Granollers	1656
Francisco Castellano	Cadiz	1656
Anselm Blanch	Vilassar	1657
Jaume Ramoneda	Terrassa	1658
Maur Mambla	Vic	1658
José Montalvo	Uclés de Madrid	1658

Miquel Pujol	Llançà	1659
Dídac Solà	Ripoll	1659
Millan Freixas	Sant Joan de les Abadesses	1659
Mauro Argüelles	Cardes (Astúries)	1659
Josep Salamó	Madrid	1660
Jaume Cortada	Terrassa	1661
Tomàs Sala	Barcelona	1662
Benet de Porràs	Oscà	1662
Lluís de Gaver i de Fluvià	Barcelona	1663
Iñigo Royo	Cetina (Saragossa)	1663
Isidre Jordi	Igualada	1664
Francesc Resplans	Barcelona	1664
Francisco Villalobos	Tarancón (Conca)	1664
Josep Sales	Sanahuja	1665
Plàcid Forner	Santa Coloma de Queralt	1665
Abdó Canal i Torralla	Puigcerdà	1665
Josep Sala	Barcelona	1668
Pedro Cañada	Tarancón (Conca)	1668
Francesc Montserrat	Barcelona	1668
Juan Catalán	Madrid	1668
Valentí Mestres	Igualada	1669
Bernat Albareda	Camprodon	1669
Juan Reguer	Úbeda (Jaén)	1669
Juan García	Cellas (Oscà)	1669
Isidoro Roy	Lécera (Saragossa)	1670

Juan de Sepúlveda	Madrid	1670
Francisco Ruiz Pacheco	Entrambasmestas (Santander)	1671
Tomás Marcilla	Frómista (Palència)	1671
Pedro Sanz	Arnedo (La Rioja)	1671
Vicente de San Estéban	Palermo (Sicília)	1672
Gaspar Pardo	Fitero (Navarra)	1672
Manuel Marrón Ferrer	Barcelona	1676
Josep d'Àvila	Las Pedroñeras (Conca)	1676
Benito Montserrat	Chillón (Conca)	1676
Josep Madriguera	Manresa	1677
Bernat Miralda	Manresa	1677
Bernabé Baroja	Ausejo (La Rioja)	1677
Plácido Pérez Torner	Ausejo (La Rioja)	1677
Josep Ferrer i de Peguera	Anglesola	1678
Mauro González	Fresnedo (Burgos)	1678
Francesc Vinyals	Barcelona	1679
Manuel Soldevila	Puigcerdà	1679
Fructuoso Alcorta	Regil (Guipúscoa)	1679
Alfons Llombart	Santa Coloma de Queralt	1680
Pau Prats	Caldes de Montbui	1680
Lucas Manuel	Baeza (Jaén)	1680
Pere Pigall	Guissona	1680
Isidoro Muñoz	Saragossa	1684
Felip Vidal	Sant Feliu de Llobregat	1684
Pere Ramon	Granollers	1684

Benet Torrens	Vilafranca del Penedès	1685
Leandre Buhigas	Manresa	1685
Benet Marlès	Barcelona	1685
Esteve de Rotalde	Tarragona	1687
Agustí Novell	Barcelona	1688
Josep Rodríguez	Tarancón (Conca)	1688
Mauro Carrasco Martínez	Tarancón (Conca)	1688
Leandre Costa i Serventí	Barcelona	1688
Jeroni Casanovas	Granollers	1688
Francesc Sunyer	Barcelona	1689
Félix de Llano	Luarca (Astúries)	1690
Pedro Santos	Ovies (Astúries)	1690
Ignasi Brassó	Barcelona	1694
Josep Ferrer	Barcelona	1695
Diego Salas	Almenara (Castelló)	1697
Plàcid Cortada	Terrassa	1698
Bernardo Ocampo	Anvers (Bèlgica)	1698
Carles Sobrebals	Terrassa	1699
José Tizón	Bieite (Ourense)	1699
Tomàs Falgueras	Barcelona	1700
Mariano García	San Andrés (Astúries)	1703
Estéban Agustín Pidrejón	Palència	1703
Pedro Lázaro	Soto (La Rioja)	1703
Plácido Ruiz de Castañeda	Colmenar de Oreja (Madrid)	1703
Mauro Pérez	Autol (La Rioja)	1703

Bernardo Escudero	Cervera de Río Alhama (La Rioja)	1703
Francesc Marimon	Igualada	1704
Anselm Freixas	Vilanova i la Geltrú	1704
Bernat Duran	Barcelona	1704
Ildefonso Miranda	Plaza de Tuerga	1704
Josep Descatllar	Barcelona	1708
Maur Duró	Montserrat	1711
Carles Cors	Barcelona	1711
Josep Saladrigas	Barcelona	1711
Mauro Salcedo	Torrubia del Campo (Conca)	1718
Miquel Valero	Lécera (Saragossa)	1720
Joaquim Mas	Barcelona	1722
Fèlix Cama	Romanya de la Selva	1723
Francesc Firmat	Barcelona	1724
Manuel García	Calahorra (La Rioja)	1726
Josep Badia	Cardona	1727
Manuel Palomo	La Coruña	1728
Joan Maymó	L'Arboç	1728
Benet Valls	Sabadell	1730
Agustín Chanteiro	Santa María de Neda (La Corunya)	1731
Antoni Burgués	Sant Andreu de Salou (Girona)	1732
Josep Copons	Cervera	1732
Veremond Montserrat Pelechero	Sant Joan (València)	1733
Benet Sala	Sant Feliu de Guíxols	1737
Plàcid Jordana	Pujol de Peramea (Lleida)	1737

Maur Gener	Vilanova i la Geltrú	1738
Maur Orllach	Figueres	1740
Josep Ferrer	Cervera	1741
Miquel Cabanyes	Girona	1742
Manuel Gutiérrez	Ruiseñada (Santander)	1745
Gregori Bovets	Manresa	1747
Isidoro González Jara	Zarza (Càceres)	1748
Idefonso Escudero	Palazuelo de Vedija (Valladolid)	1748
Pere Viver	Barcelona	1749
Mauro Martínez	Arnoia (Ourense)	1749
Plácido Aparicio	Autillo (Palència)	1749
Millán Bedón	Belorado (Burgos)	1750
Mauro Gallur	Arsenal (Lugo)	1750
Plàcid Vives	Ridaura (Girona)	1753
Josep Bernola	Igualada	1753
Marià Castelló	Bercelona	1753
Josep Moreno i de Monfar	Barcelona	1754
Albert Batlles	Vic	1754
Valentín Romero	Burgos	1754
Andrés Benito	Uruñuela (La Rioja)	1754
Jacinto Pérez de Novoa	Santa Mariña (Ourense)	1754
Josep Selva	Tàrrega	1755
Veremond Morlius	Cervera	1755
Plàcid Nadal	Vilanova i la Geltrú	1757
Benito Moreiras	Santiago de Compostela	1757

Ignasi Bas	Sant Feliu de Guíxols	1758
Pedro Pardo Ribadeneyra	Estragiz (Lugo)	1758
Leandro del Arco	Tahal (Almería)	1759
Ramiro Sanz	Cigales (Valladolid)	1759
Bernat Sastre	Piera	1759
Antonio Fernández	Ausejo (La Rioja)	1759
Isidoro Mingálvaro	Colmenar de Oreja (Madrid)	1759
Agustí Trilla	Valls	1760
Joan Espina	Sant Hipòlit de Voltregà	1760
Maur Llampuig	Girona	1760
Bonifaci Morató	Moià	1760
Ramon Suárez	Celanova (Ourense)	1762
Benet Ribas i Calaf	Barcelona	1763
José Herrera	Madrid	1763
Joan Teixidor	Barcelona	1763
Anselm Quintana	Olot	1764
Plácido de Soto	Rutilán (Lleó)	1764
Plàcid Armadans	Barcelona	1766
Manuel Blasco	Cuevas Labradas (Terol)	1767
Agustín Bragado	Viralvo (Zamora)	1767
Froilán Dopazo	Cuiña (La Corunya)	1767
Benito Mendoza	Ceclavín (Càceres)	1767
Juan Crisóstomo Oro	Valdeconejos (Terol)	1767
Rosendo Gil	Piñeira Seca (Ourense)	1768
Francesc Burgués	Sant Martí (Bisbat de Vic)	1769

Carles Miquel Masferrer	Barcelona	1769
Josep Padró	Igualada	1771
Benet Borràs	Tarragona	1774
Plácido Morales	Villademor (Oviedo)	1774
Francesc Pallarès	El Catllar	1775
Veremond Mulet	Cervera	1776
Pere Miró	Vilafranca del Penedès	1777
Gregori Torelló	Igualada	1781
Isidoro Díez	Mota (Palència)	1782
Plàcid Albert	Carcaixent (València)	1783
Maur Ametller	Palafrugell	1786
Bernat Querol	Sant Hipòlit de Voltregà	1786
Beda Borrego	Torral de los Guis (Oviedo)	1786
Antoni Obiols	Barcelona	1789
Ramon Macià	Igualada	1789
Vicente Moñiz	Oviedo	1789
Manuel García	Covelo (Santiago)	1789
Millán Hermosilla	Nájera (Calahorra)	1789
Atanasio Cerezo	Nájera (Calahorra)	1789
Josep Ocampo	Barcelona	1790
Josep Jeroni Llampuig	Girona	1790
Josep Vinyals	Terrassa	1791
Tomás López Guitián	Outeiro (Ourense)	1792
Joan Plana	Ridaura (Girona)	1794
Àngel Ximénez	Santa Cruz de la Zarza (Uclès)	1801

Bernat Garrich	Vilanova i la Geltrú	1802
Isidre Bujons	Martorell	1818
Santiago Pons	Vilafranca del Penedès	1818

II. Relació dels capbreus del monestir de Sant Benet de Bages:

Lloc	Anys	Descripció	Conservació actual
General	1318	Capbreu del notari Francesc Solsona	AMM
	1552-1614	Capbreu general	AMM
	1595-1603	Capbreu del notari Jaume Gomar	AMM
	1610	Capbreu general	AHCM
	1635	Capbreu del notari Dídac Ballarà	AMM
	1656-1679	Capbreu del notari Josep Oliva	AHCM /AMM
Navarcles	1338	Transcripció del capbreu de Navarcles de l'any 1338, del notari Josep Masramon (1779).	AMM
	1456	Capbreu de Navarcles	Perdut
	1503	Capbreu de Navarcles	Perdut
	1596-1611	Capbreu del notari Damià Ballarà	AMM
	1687-1688	Capbreu del notari Josep Oliva	AMM
	1779-1781	Capbreu del notari Josep Mas	AMM
	1779	Capbreu del notari Josep Mas	AMM
	1800-1803	Capbreu del notari Josep Mas	AMM
Sant Fruitós de Bages	1501	Capbreu incomplet dels termes de Sant Fruitós, Vall dels Horts i Claret	AMM
	1596-1597	Capbreu del notari Damià Ballarà	AMM
	1596-1657	Capbreu de diferents notaris	Perdut
	1656-1679	Capbreu del notari Josep Oliva	Perdut
	1683-1693	Capbreu de Sant Fruitós i del terme de Manresa	AMM
	1750-1751	Capbreu de Sant Fruitós i Manresa	AMM
	1782-1791	Capbreu de Sant Fruitós i Manresa	AMM
Manresa	1507	Capbreu del notari Pere Utrolis	Perdut
	1639-1660	Capbreu de Manresa	AMM
	1644	Capbreu del notari Gaspar Madriguera	Perdut
	1656-1658	Capbreu de Manresa	AMM
	1727-1731	Capbreu del notari Ignasi Cases	AMM /

			AHCM
	1778-1780	Capbreu de Manresa	AMM
	1816-1818	Capbreu de Manresa del notari Ermenter Castellet	AHCM
Terme de Manresa	1595-1614	Capbreu del terme de Manresa	AMM
	1644	Capbreu del terme de Manresa	ACA
	1683-1695	Capbreu del notari Francesc Madriguera	AMM
	1701-1705	Capbreu del terme de Manresa	AMM
	1825-1829	Capbreu del partit de Manresa	AMM
	1825-1833	Capbreu del Partit de Manresa	AMM
	1830	Capbreu del Corregiment de Manresa	AMM
Santpedor	1563	Capbreu de Santpedor del notari Antic Sala	AMM
	1622-1628	Capbreu de Santpedor del notari Maurici Gomar	AMM
	1656-1657	Capbreu de Santpedor del notari Josep Oliva	AMM
	1679-1691	Capbreu de Santpedor del notari Josep Oliva	AMM
Barcelona	1551-1552	Capbreu del notari Jeroni Romeu	Perdut
	1599-1639	Capbreu del notari Miquel Aixada	Perdut
	1603-1614	Capbreu del notari Maurici Gomar	Perdut
	1609-1618	Capbreu de Barcelona del notari Miquel Pi	ACA
	1618-1619	Capbreu de Barcelona dels notaris Montserrat Rialp i Miquel Aixada	ACA
	1662-1701	Capbreu de Barcelona dels notaris Pau i Salvador Pi	AMM
	1662-1712	Capbreu de Barcelona dels notaris Pau i Salvador Pi	ACA
	1751-1752	Capbreu de Barcelona del notari Miquel Bofill	ACA
Castellfollit de Riubregós	1406	Capbreu general del priorat de Castellfollit de Riubregós del notari Pere Verdera	AMM
	1406	Capbreu del priorat de Castellfollit de Riubregós del notari Pere Verdera	AMM
	1632	Capbreu del priorat de Castellfollit de Riubregós del notari Pere Jausons	AMM
	1634	Capbreu de Castellfollit de Riubregós del notari Pere Jausons	AMM

III. Relació d'arrendaments de delmes, censos i primícies del monestir de Sant Benet de Bages:

Anys	Llocs	Arrendataris	Preu en lliures
1605-1608	Les Preses i el Corb	Josep Torn, negociant; Pere Generes, pedrenyaler; Antoni i Joan Fargues, ferrers; i Antoni Huch, paraire, tots d'Olot	
1687-1690	Les Preses i el Corb	Esteve Felicià Mauro, ciutadà de Barcelona	1.650
1688-1691	Santpedor, Sant Fruitós i Vall dels Horts	Joan Tardà i Jacint Soler, pagesos de Manresa	1.056
1688-1691	Maians i rodalies	Francesc Aguilera de les Rovires, pagès d'Òdena	1.224
1689-1692	Castellfollit de Riubregós	Francesc Llanes, sastre, Josep Coma, blanquer, i Simó Serra, calceter, tots de la ciutat de Manresa	620
1689-1692	Rocafort i Talamanca	Francesc Llanes, sastre, Josep Coma, blanquer, i Simó Serra, calceter, tots de la ciutat de Manresa	550
1690-1693	Les Preses i el Corb	Josep Biatriu, d'Olot	1.650
1691-1693	Santpedor, Sant Fruitós i Vall dels Horts	Josep i Joan Altimiras, pagesos de Sant Fruitós	1.356
1691-1693	Maians i rodalies	Francesc Aguilera de les Rovires, pagès d'Òdena	1.305
1691-1693	Gallifa	Francesc Bohigas, passamaner de Manresa	110
1691-1693	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Santmartí, pagès de Sant Martí de Serraïma	120
1691-1693	Gallifa	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	60
1692-1695	Castellfollit de Riubregós	Jeroni Mercader, doctor, Josep Coma, blanquer, i Simó Serra, calceter, tots de la ciutat de Manresa	640
1692-1695	Rocafort i Talamanca	Jeroni Mercader, doctor, Josep Coma, blanquer, i Simó Serra, calceter, tots de la ciutat de Manresa	559
1693-1696	Les Preses i el Corb	Pere Santalí i Josep Beatriu, d'Olot	300 doblons
1693-1696	Navarcles	Joan Daví, apotecari de Manresa	658
1694-1697	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Santmartí, pagès de Sant Martí de Serraïma	120
1694-1697	Gallifa	Magí Firmat, plater de Manresa	90
1695-1698	Castellfollit de Riubregós	Caterina Picalqués, de Manresa	670
1696-1699	Navarcles	Joan Daví, apotecari de Manresa	660
1697-1700	Gallifa	Jeroni Comellas, espardenyer de Manresa	93
1697-1700	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Santmartí, pagès de Sant Martí de Serraïma	120
1697-1700	Gallifa	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	65

1697-1699	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts i Maïans	Fruitós Fabrés, blanquer, Josep Esbert, blanquer, i Francesc Llanes, sastre, tots de Manresa	1.650
1698-1701	Rocafort i Talamanca	Caterina Picalqués, de Manresa	635
1698-1701	Castellfollit de Riubregós	Caterina Picalqués, de Manresa	733
1699-1702	Navarcles	Felip Cots, adroguer de Manresa	700
1700-1703	Rocafort, Terrassa i el Vallès	Jeroni i Josep Comelles, pare i fill, corders de Manresa	552
1700-1703	Les Preses i el Corb	Joan Pla, paraire, i Rafel Curriol, sabater, els dos de Rupit	1.800
1700-1703	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Torroella i Maïans	Fruitós Fabrés, blanquer, Josep Esbert, blanquer, i Francesc Llanes, sastre, tots de Manresa	1.787
1700-1703	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Martí Serraïma, pagès de Serraïma	132
1700-1703	Gallifa	Francesc Llanes, sastre de Manresa	72
1700-1702	La Plana de Vic, Collsuspina i Granera	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	61
1701-1704	Rocafort, Talamanca, Terrassa i Mataró	Josep Comelles i Jeroni Comelles, corders de Manresa	552
1701-1704	Castellfollit de Riubregós, Ferran i Malacara	Ramon Graells, pagès de Castellfollit de Riubregós	750
1702-1705	Navarcles	Josep Serra i Pahissa, pagès de Navarcles	635
1702-1705	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts i Maïans	Jeroni i Josep Comelles, pare i fill, corders de Manresa	604
1703-1706	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Magí Santmartí, pagès de Serraïma	132
1703-1706	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Torroella i Maïans	Josep Comelles i Jeroni Comelles, corders de Manresa	1.812
1703-1706	Les Preses i el Corb	Joan Pla, paraire, i Rafel Curriol, sabater, els dos de Rupit	1806
1703-1706	Gallifa	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	72
1703-1706	La Plana de Vic, Collsuspina i Granera	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	61
1704-1706	Castellfollit de Riubregós, Ferran i Malacara	Ramon Graells, pagès de Castellfollit de Riubregós	760
1704-1706	Terrassa, Mataró i el Vallès.	Pere Gualsa, de Terrassa	66
1705-1708	Navarcles, Viladecavalls, Calders i Monistrol de Calders	Pere Oliveres, Jaume Aguilar i Valentí Puigmartí, pagesos de Navarcles	600
1705-1708	Rocafort i Talamanca	Josep Comelles i Jeroni Comelles, corders de Manresa	532
1706-1709	Les Preses i el Corb	Joan Pla i Francec Pla, pare i fill, paraïres, i Rafel Curriol, sabater, tots de Rupit	1.806
1706-1709	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Torroella i Maïans	Josep Comelles i Jeroni Comelles, corders de Manresa	1.812
1706-1709	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Pere Oliveres, pagès de Navarcles, i Víctor Vilaseca, paraire de Sallent	143
1706-1709	Gallifa	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	72
1706-1709	La Plana de Vic, Collsuspina i Granera	Esteve Roger, paraire de Castellterçol	61
1706-1709	Castellfollit de Riubregós,	Ramon Graells, pagès de Castellfollit	690

	Ferran i Malacara	de Riubregós	
1708-1711	Rocafort i Talamanca	Pere Oliveras, pagès de Navarcles	540
1709-1712	Castellfollit de Riubregós, Ferran i Malacara	Agustí Graells, pagès de Castellfollit de Riubregós	880
1709-1712	Les Preses i el Corb	Francesc Ponsgrau, pagès de Santpedor	1.885
1709-1712	Santpedor	Josep Altimiras, pagès de Sant Fruitós, i Pere Oliveres, pagès de Navarcles.	1.900
1712-1715	Les Preses i el Corb	Francesc Altra, de Vic	2.470
1712-1715	Santpedor i Maians	Jaume Pla, adroguer de Santpedor	2.575
1715-1718	Les Preses i el Corb	Baldiri Banquera, d'Amer	2.350
1715-1718	Santpedor i Maians	Jaume Pla, adroguer de Santpedor	2.750
1718-1721	Navarcles	Josep Llor, veler de Manresa, i Jaume Graner, pagès de Navarcles	690
1718-1721	Maians, Sant Fruitós, Torroella i Vall dels Horts	Joan Serra, veler de Manresa	1.920
1718-1721	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Gabriel Santmartí, pagès de Sant Martí de Serraïma	
1727-1730	La Plana de Vic i Gallifa	Rafel Roges, paraire d'Artés	421
1727-1730	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Víctor Vilaseca, paraire de Sallent	180
1729-1732	Castellfollit de Riubregós	Joan Suanya, veler, i Francesc Esquerra i Josep Fàbregas, blanquers, tots de Manresa	640
1730-1733	Navarcles	Pere Oliveras i Jaume Graner, pagesos de Navarcles	2.190
1730-1733	Rocafort i Talamanca	Josep Llor, veler de Manresa	1.560
1730-1733	Les Preses i el Corb	Isidre Galceran i Pujol i Esteve Verntallat, pagesos de Les Preses	1.500
1730-1733	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians i Sant Martí de Torroella	Joan Vallcendrera, pagès, Jaume Pla, Joan Ponsgrau i Joan i Ignasi Manxarell, adroguers. tots de Santpedor	2.500
1730-1733	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Firmat, argenter de Manresa	180
1730-1733	Gallifa i la Plana de Vic	Josep Roger, paraire de Castellterçol	120
1731-1734	Castellfollit de Riubregós	Joan Suanya, veler, i Francesc Esquerra i Josep Fàbregas, blanquers, tots de Manresa	600
1733-1736	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians i Sant Martí de Torroella	Joan Vallcendrera, pagès, Jaume Pla, Joan Ponsgrau i Joan i Ignasi Manxarell, adroguers. tots de Santpedor	2.840
1733-1736	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Firmat, argenter de Manresa	180
1733-1736	Gallifa i la Plana de Vic	Josep Roger, paraire de Castellterçol	120
1734-1737	Castellfollit de Riubregós	Maria Suanya, vídua de Joan Suanya, veler, i Francesc Esquerra i Josep Fàbregas, blanquers, tots de Manresa	710
1736-1739	Santpedor, Sant Fruitós de Bages i Manresa.	Jaume Pla, adroguer, i Josep Pla, pagès, tots de Manresa	2.400
1736-1739	Navarcles i Rocafort	Josep Llor, veler de Manresa, i Jaume Graner, Valentí Mas i Madrona	1.550

		Oliveres, pagesos de Navarcles	
1736-1739	La Plana de Vic i Gallifa	Josep Alavedra i Tomàs Ginestós, pagesos de Mura i Gallifa	150
1736-1739	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes	Magí Firmat, argenter de Manresa	180
1738-1742	Gallifa i la Plana de Vic	Antoni Subirà, pagès	
1738-1742	Navarcles i Calders	Josep Llor, veler de Manresa, i Madrona Oliveras, vídua de Pere Oliveres, pagès de Navarcles	
1738-1742	Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians, Sant Martí de Torroella, Viladordis, Claret, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Bleda, Massana, Aguilar, La Llavina i Mediona	Joan Ponsgrau, adroguer, i Joan Vallcendrera, pagès, de Santpedor	
1738-1742	Rocafort i Talamanca	Magí Firmat, argenter, i Josep Llor, veler, de Manresa	
1738-1742	Les Preses i el Corb	Josep Pujol i Galceran i Isidre Pujol i Galceran, pare i fill, comerciants de Les Preses	
1738-1742	Santpedor, Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Josep Llor, veler; Francesc Cabanes, moliner; i Magí Firmat, argenter, tots de Manresa	
1739-1743	Serraïma, Sallent, Artés, Avinyó i Cabrianes		
1739-1742	Les Preses i el Corb		
1741-1745	Les Preses i el Corb	Esteve Verntallat, pagès, i Josep Pujol i Galceran, comerciant, de Les Preses	1.150
1742-1746	Rocafort i Talamanca	Jeroni Comellas, corder, i Onofre Coma, guanter, de Manresa	1.000
1742-1746	Navarcles i Calders	Manel Altimires, pagès de Navarcles	1.400
1743-1747	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Joan Vilaseca, negociant de Sallent	320
1744-1748	Gallifa i la Plana de Vic	Manel Altimires i Tomàs Genestós, pagesos de Navarcles	160
1747-1751	Santpedor, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians, Sant Martí de Torroella, Viladordis, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Bleda i Massana	Josep Coma, guanter de Manresa.	2.180
1747-1751	Sant Fruitós de Bages	Valentí Abeyà, pagès de Navarcles	
1755-1759	Les Preses i el Corb	Isidre Avellana, pagès de Les Preses	
1755-1759	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Antoni Salat, veler de Manresa	
1755-1759	Manresa, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians, Viladordis, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Bleda i Massana	Josep Ginabreda, argenter de Manresa	
1755-1759	Navarcles i Calders	Josep Ginabreda, argenter de Manresa	

1755-1759	Rocafort i Talamanca	Joan Cura, pagès de Navarcles	
1755-1759	Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Antoni Salat, veler de Manresa	
1759-1763	Navarcles i Calders		
1759-1763	Les Preses i el Corb	Jaume Pujolà, comerciant d'Olot	1.450
1759-1763	Castellfollit de Riubregós	Francesc Cirera, teixidor de lli de Manresa	2.100
1759-1763	Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Josep Sanpere, pagès de Manresa	2.100
1759-1763	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Joan Fàbregas, pagès de Manresa	410
1759-1763	Rocafort i Talamanca	Tomàs Fàbregas, sabater de Manresa	1.150
1759-1763	Sant Fruitós, Vall dels Horts, Maians, Viladordis, Òdena, Prats de Rei i Calaf	Joan Dalmau, espardenyer de Manresa	2.625
1763-1767	Les Preses i el Corb	Josep Masegú, pagès, i Josep Pujol i Galceran, comerciant, de Les Preses	3.450
1763-1767	Navarcles i Calders	Domènec Davesa, candeler de cera de Manresa	1.150
1763-1767	Manresa, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Viladordis i Claret	Pau Fàbregas, botiguer de panyos de Manresa	1.625
1763-1767	Maians, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Bleda, Massana, Castellfollit del Boix, Aguilar, La Farinera, Castellar i Mediona	Pau Fàbregas, botiguer de panyos de Manresa	1.020
1763-1767	Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Miquel Seguí, calderer de Manresa	2.200
1763-1767	Gallifa i la Plana de Vic	Miquel Seguí, calderer de Manresa	318
1763-1767	Rocafort i Talamanca	Fèlix Llibanyes, pagès de Manresa	1.100
1763-1767	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Fèlix Llibanyes, pagès de Manresa	107
1767-1771	Rocafort i Talamanca		
1773-1777	Castellfollit de Riubregós	Francesc Ribalta	
1775-1779	Maians, Castellfollit del Boix, Prats de Rei, Òdena, Masoteras, Massana, la Bleda, Aguilar, la Llavinera, Castellar, Mediona, Calaf i rodalies	Francesc Vallès, veler de Manresa	1.475
1775-1779	Les Preses i el Corb	Josep Pujol i Galceran, comerciant de Les Preses	5.400
1775-1779	Sant Fruitós de Bages i Manresa	Domingo Davesa	2.000
1775-1779	Navarcles	Fruitós Oller	2.725
1775-1779	Santpedor	Josep Ginabreda	3.185
1775-1779	Rocafort i Talamanca	Josep Moliner	1.640

1775-1779	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Ignasi Bovets	280
1779-1783	Rocafort i Talamanca	Josep Casante, paraire de Monistrol de Montserrat	1.540
1779-1783	Les Preses i el Corb	Josep Pujol i Galceran, comerciant de Les Preses	
1779-1783	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Ignasi Santasusanna, tintorer de seda de Manresa	
1779-1783	Gallifa i la Plana de Vic	Josep Vilaseca, paraire de Sallent	
1779-1783	Manresa, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Viladordis, Claret, Maians, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Llavina, La Bleda, Massana, Castellfollit del Boix, Aguilar, La Farinera, Castellar i Mediona	Francesc Vallès, veler de Manresa	
1779-1783	Santpedor, Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Domènec Davesa, adroguer i candeler de cera de Manresa	
1779-1783	Castellfollit de Riubregós i Ferran		1.220
1779-1783	Navarcles i Calders	Joan Dalmau, corder de Manresa	
1783-1787	Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Antoni Cornet, pagès de Manresa	3.100
1783-1787	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Francesca Sanpere, vídua de Josep Sanpere, pagès, i Maurici Sanpere, fill, veler de Manresa	640
1783-1787	Les Preses i el Corb	Josep Pujol i Galceran, comerciant de Les Preses	5.605
1783-1787	Manresa, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Viladordis, Claret, Maians, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Llavina, La Bleda, Massana, Castellfollit del Boix, Aguilar, La Farinera, Castellar i Mediona	Antoni Cornet, pagès de Manresa	3.560
1783-1787	Rocafort i Talamanca	Francesc i Ignasi Torras, avi i nét, corders de Manresa	1.715
1783-1787	Navarcles, Viladecavalls i Calders	Domènec Davesa, adroguer i candeler de cera de Manresa	2.300
1783-1787	Gallifa i la Plana de Vic	Valentí Galobart, pagès de Sant Fruitós de Bages	365
1787-1791	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Agustí Sanpere, pagès de Manresa	795
1787-1791	Les Preses i el Corb	Josep Pujol i Galceran, comerciant de Les Preses	6.500
1787-1791	Navarcles, Viladecavalls i Calders	Felícia Davesa i Domènec Davesa, mare i fill, adroguers i candelers de cera de Manresa	2.600

1787-1791	Santpedor, Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages i Sant Mateu de Bages	Fruitós Oller, corder de Manresa	3.100
1787-1791	Gallifa i la Plana de Vic	Josep Vilaseca, paraire de Sallent	365
1787-1791	Rocafort i Talamanca	Anton Morros, assaonador de Manresa	1.900
1787-1791	Sant Fruitós, Vall dels Horts, Viladordis, Claret, Maians, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Llavina, La Bleda, Massana, Castellfollit del Boix, Aguilar, La Farinera, Castellar i Mediona	Tomàs Fàbregas, sabater de Manresa	3.125
1791-1795	Sant Fruitós de Bages, Vall dels Horts, Viladordis i les esgarriades	Josep Ignasi Pla i Mensa, adroguer i candeler de Manresa	3.600
1791-1795	Navarcles, Viladecavalls i Calders	Pere Molleres, manyà d'Olot	3.000
1791-1795	Les Preses i el Corb	Pere Berga i Galceran, comerciant de Les Preses	8.700
1791-1795	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Marià Santmartí, paraire de Sallent	900
1791-1795	Rocafort i Talamanca	Tomàs Fàbregas, sabater de Manresa	2.160
1791-1795	Gallifa i la Plana de Vic	Francesc Font, traginer de Manresa	240
1793-1797	Castellfollit de Riubregós, Ferran i Calonge	Joan Millàs, pagès de Castellfollit de Riubregós	5.500
1795-1799	Les Preses i el Corb	Pere Berga i Galceran, negociant de Les Preses, i Joan Pujol i Galceran, de Puigpardines	
1795-1799	Gallifa i la Plana de Vic	Marià Santmartí, paraire de Sallent	260
1795-1799	Maians, Òdena, Prats de Rei, Massoteres, Calaf, La Llavina, La Bleda, Massana, Castellfollit del Boix, Aguilar, La Farinera, Castellar i Mediona	Francesc Riera i Josep Morell, corders, Jaume Morell, paraire, i Fruitós Altimires de la Casanova, pagès, tots de Sant Fruitós de Bages	2.400
1795-1799	Serraïma, Sallent, Avinyó, Artés i Cabrianes	Bernat Solà, paraire de Sallent, i Pasqual Godayol, pagès de Navarcles	1.200
1802-1806	Sant Martí de Torroella, Callús, Sant Joan de Vilatorrada, Castellnou de Bages, Sant Mateu de Bages, Sant Fruitós, Vall dels Horts, Viladordis, Navarcles, Viladecavalls, Calders, Monistrol de Calders, Castellfollit de Riubregós, Ferran i Calonge	Francesc Cots, comerciant de Manresa	25.500
1802-1806	Les Preses i el Corb	Martí Serra, comerciant de Manlleu	
1803-1807	Prats de Rei, Calaf, Maians, Òdena, Castellfollit del Boix, Massana, La Bleda, Massoteres, Aguilar,	Francesc Garriga, adroguer de Manresa	2.200

Llavinera, Castellar i Mediona			
1806-1810	Les Preses i el Corb	Pere Berga i Galceran, comerciant de Les Preses	8.130
1807-1811	Gallifa i la Plana de Vic	Francesc Trullàs, sastre de Sallent	534
1811-1815	Maians, Serraïma, Gallifa i la Plana de Vic	Narcís Cura, paraire de Navarcles	2.500
1815-1819	El Moianès i la Plana de Vic	Pau Benasat, calderer de Santpedor	
1819-1823	Maians i Castellfollit del Boix	Josep Badia i Llorenç Artigas, comerciants de Manresa	
1819-1823	Castellfollit de Riubregós, Ferran, Calonge, Massoteres, Prats de Rei i Calaf		
1824-1828	Castellfollit de Riubregós, Ferran, Calonge, Massoteres, Prats de Rei i Calaf		

IV. Relació dels masos en alou del monestir de Sant Benet de Bages durant el segle XVII, segons les dades extretes dels capbreus generals del monestir dels anys 1603 i 1635 i del capbreu del terme de Les Preses de l'any 1659:

Masos del terme de la Vall dels Horts		
Possessor	Nom del mas	Censos
Anna Oliveras	mas Oliveres –habitat- mas Poal -derruït-	5 quarteres d'ordi 3 quarteres d'espelta 6 gallines 8 sous i 4 diners
Montserrat Torra	mas Torra del Pont	7 sous i 8 diners 2 gallines 2 quarteres de civada i 1 quartera d'espelta
Eleonor Carreras	mas Pujol i Pla	18 sous 4 gallines 1 quartera de civada i 1 quartera de forment 1 quarter d'oli
Valentí Torroella	mas Caselles	18 sous i 4 diners 1,6 quarteres de civada i 3 quartans de forment 2 gallines
Pere Bertran	mas dels Horts	2 lliures
Joan Coma i Casals de Monistrol de Calders	mas Casals	6 sous i 8 diners

Masos del terme de Navarcles		
Possessor	Nom del mas	Censos
Valentí Torroella	mas Torroella	
Bernat Serra i Pahissa	mas Rocafort mas Puigonofre – derruït-	1 lliura i 11 sous
Pere Cura	mas Cura	14 sous i 10 diners 1 gallina i 1 pollastre 3 quarteres de forment, mitja quartera d'ordi i mitja quartera d'espelta Delme de carnelatge
Jaume Otzet	mas Graner	
Joan Solervicens	mas Solervicens	2 lliures i 6 sous
Joan Aguilar	mas Puget àlies Aguilar mas Maurell –derruït-	7 sous i 11 diners

Pere Bertran	mas Betran	21 diners 3 gallines 1,5 quarteres d'ordi i 1,5 quarteres d'espelta
Jaume Escayola	mas Prat	3 sous i 1 diner 1 quartera d'ordi i 1 quartera d'espelta

Masos del terme de Sant Fruitós de Bages		
Possessor	Nom del mas	Censos
Antoni Joan Otzet	mas Poch	9 sous i 8 diners 4 quarteres de civada 4 gallines
Maurici Picalqués sabater de Manresa	mas Fruitós	14 sous
	mas Vidal de Sant Fruitós –derruït-	18 sous
Bernat Serra i Pahissa de Navarcles	mas Marcet als Figuerola	2 sous
Francesc Reguant	mas Peypoch	2 gallines 1 quartera de civada
Jacint Carrera i Brocart	mas Brucardes mas Marqueta –derruït- mas Palanca –derruït-	14 sous i 8 diners 2 gallines 2 quarteres d'ordi i 1 quartera d'espelta Delme de fruits i de carn de llana
Jacint Lluçà	mas Cordelles	9 sous 1 quartera i 6 quartans de civada
Joan Sala	mas Sala de Ridor	1 lliura, 10 sous i 9 diners 5 gallines 1 quartera d'ordi i 1 quartera i 2 quartans d'espelta
Esteve Antoni Bonet	mas Meseguer	20 diners 2 quarteres d'ordi i mitja quartera de civada
Gabriel Sagristà	mas Sagristà	8 diners i 2 gallines
Miquel Mas	mas Oliver	1 sou 2 quarteres de civada i 2 quarteres de forment 3 gallines

Masos dels termes de Les Preses, el Corb i Santa Margarida de Bianya		
Possessor	Nom del mas	Censos
Jerònima Bertran	mas Bertran mas Pujol mas Bellot –derruït- mas Coromina –derruït-	Delme i tasca
Llorenç Mata	mas Mata	Delme i tasca de tots els fruits

	mas Colomer –derruït- mas Forn –derruït-	
Maria Boixeda	mas Boixeda	Delme i tasca de tots els fruits
Gaspar Casanova	mas Pujol	Delme i tasca de tots els fruits
Mateu Matabosch	mas Matabosch mas Fageda masoveria La Codina	Delme i tasca de tots els fruits
Rnd. Climent Mata	mas Feixes	Delme i tasca de tots els fruits
Baldiri Pinell	mas Pinell	Delme i tasca de tots els fruits
Isidre Cros de Ça	mas Cros de Ça	Delme i tasca de tots els fruits
Jacint Fluvià	mas Lagut –derruït- mas Mainou –derruït-	Delme i tasca de tots els fruits
Maria Ribes	mas Boada	Delme i tasca de tots els fruits
Josep Font Ferragut	mas Ferragut	Delme i tasca de tots els fruits
Bernat Vilar	mas Cros d'Allà	Delme i tasca de tots els fruits
Antoni Ros i Camps	mas Camps mas Teix –derruït- mas Quintana –derruït-	Delme i tasca de tots els fruits
Miquel Antiga	mas Antiga masoveria de Colomé masoveria Sa Vila masoveria Sauselles	Delme i tasca de tots els fruits
Josep Camps	mas Camps	Delme i tasca de tots els fruits
Maria Curós	mas Curós	Delme i tasca de tots els fruits
Miquel Colomer	mas Colomer mas Mitjà –derruït- mas Coromina – derruït- mas Desmitjà –derruït- -	Delme i tasca de tots els fruits
Maria Quintana	mas Quintana	Delme i tasca de tots els fruits
Baldiri Casanova	mas Casanova mas Puig mas Canal	Delme i tasca de tots els fruits
Jaume Soler	mas Soler mas Adroher	Delme i tasca de tots els fruits
Antoni Soler	mas Soler mas Despujol –derruït- mas Malagelada – derruït-	Delme i tasca de tots els fruits
Joan-Pere Ferrer	mas Ferrer mas Puig de l'Om mas la Canal –derruït-	Delme i tasca de tots els fruits
Joan Pere Caritat	mas Codella	Delme i tasca de tots els fruits
Antoni Avellana	mas Avellana	Delme i tasca de tots els fruits
Isabel Coldeferrer	mas Solà de Mirameses mas Vilar mas les Moleres	2 sous i 3 diners 1,5 quarteres de civada, mitja quartera d'ordi i 3 quartans de forment 3 gallines i mig pollastre Delme i tasca de tots els fruits
Gabriel Pagès	mas Pradella	Delme i tasca de tots els fruits

Masos del terme de Rocafort		
Possessor	Nom del mas	Censos
Antoni Joan Casajoana	mas Ponsgrau	1 lliura i 8 sous
	mas Fusteras –derruït-	3 gallines
	mas Ferreras –derruït-	3 quarteres de civada delme
Miquel Casajoana	mas de Torra de Sant Pere	4 sous 1 gallina delme
	mas Uristrell mas de la Volta –derruït-	11 sous i 6 diners 4 gallines 4 quarteres de civada i 3 quartans de forment delme de fruits i de carn
Pere Flaquer i Mirabilitles	mas Mata	12 sous
	mas Lladó –derruït-	3 vuitens d'oli
	mas Colldat –derruït-	delme de fruits i de carn
	mas Fàbrega –derruït-	
Felip Casasaies	mas Cornudella –derruït-	13 sous 1 gallina
	mas Duyas –derruït-	
Joan Rovira	mas Roviralta	1 lliura i 9 sous
	mas Vilardell –derruït-	2 gallines
	mas Carosa –derruït-	2 quarteres de civada
	mas Posa –derruït-	delme
	mas Garriga –derruït-	
Salvador Prat	mas Prat	1 lliura i 18 sous
	mas Horts –derruït-	4 gallines
	mas Bossegos –derruït-	4 quarteres de civada delme de fruits i de carn
Francesc Closa	mas Pobla del Pont	1 lliura
Miquel Serra	mas Grifanes –derruït-	5 sous
Joan Farell de Santa Creu de Palou	mas Arenys	8 sous delme
Joan Marcet	mas Solanes	5 sous delme
Valentí Riera	mas Amar	17 sous
	mas Puig	4 quarteres de civada
	mas Ventallol	2 gallines i 1 pollastre delme
Salvador Serra de Ponsgrau	mas Serra	1 lliura i 9 sous
	mas Balonas –derruït-	2 quarteres de civada
	mas Bosagos –derruït-	2 gallines delme de fruits i de carn

Masos del terme de Viladecavalls

Possessor	Nom del mas	Censos
Antic Rechs i Gallart de Manresa	mas Montpedrós	2 lliures
Valentí Singla	mas Salom –derruït-	3 sous 1 perna de cansalada 6 quartans de civada 6 quartans d'ordi
Antoni Soler Jover àlies Manganell	mas Solerjover	2 lliures, 16 sous i 6 diners 8 quartans de forment 6 gallines
Benet Font i Lluçà	mas Boxedas –derruït-	
Valentí Estrada	mas Estrada	7 sous
Francesc Manganell	mas Manganell	12 sous Mitja lliura de cera 4 quarteres de civada i 1 quartera de forment
Pere Golovart	mas Golovart	6 sous 6 gallines 2 quarteres d'ordi, 1 quartera de civada i 1 quartera d'espelta
Valentí Angla	mas Angla	7 sous 1 quater de civada 2 gallines

Masos del terme de Sant Martí de Torroella

Possessor	Nom del mas	Censos
Antoni Prat teixidor de Manresa	mas Cots Mitjanes	1 gallina
Rafel Cornet	mas Mujal –derruït-	8 diners 1 vuitè d'oli 11 quartans d'ordi i 11 quartans d'espelta
Francesc Martí	mas Carrió	4 sous i 4 diners 6 gallines 4 quartans d'espelta i 4 quartans d'ordi
Jerònima Torres de Manresa	mas Truytés –derruït- mas Arnà –derruït-	1 sou 1 quartera i 6 quartans de blat 1 gallina
Pere Joan Feixes	mas Alsina –derruït- mas d'en Eres – derruït-	2 lliures i 12 sous 4 gallines

Masos del terme de Maians

Possessor	Nom del mas	Censos
Antoni Vilarrúbia	mas Mayores	

Bartomeu Figueres	mas Figuerola mas Alegret –derruït-	
Gaspar Vilarrúbia	mas Figuerola	2 sous 2 gallines 1 quartera de forment, 1,5 quarteres de civada i 1,5 quarteres d'ordi
Antoni Gili	mas de Terrassola	5 sous 1 gallina
Eulàlia Casals	mas Simones	4 sous 1 gallina 6 quartans de forment, 1 quartera d'ordi i 1 quartera de civada
Gaspar Permanyer	Trescoll –derruït- Grau –derruït-	5 sous i 6 diners 2 gallines 3 quarteres de civada i 1 quartera de forment
Gaspar Leonart	Meitat del mas Bugarres –derruït-	2 quartans de forment
Jaume Otzet	mas Montesquiu mas de les Torres mas Bregat	
Jaume Regordosa	La meitat del mas Bugarres	

Masos del terme de Castellfollit del Boix		
Possessor	Nom del mas	Censos
Gaspar Servitja	mas La Coma de la Costa mas Soler de Sant Miquel	6 sous 1 quartera de forment
Antoni Prat	mas Soler –derruït-	
Cristòfol Regordosa	mas Grau	1 sou 1 quartera de forment i 2 quarteres de civada 1 gallina

Masos del terme de Serraià		
Possessor	Nom del mas	Censos
Joan Pere Postius àlies Santmartí	mas Santmartí mas Arribau –derruït- mas Puig –derruït- Mas Viladevall – derruït- Mas Camp Puell – derruït-	3 lliures i 13 sous 2 quarteres de civada 2 gallines 2 xais delme de fruits i de carn
Pere Rocasalbes	mas Rocasalbes – derruït-	9 sous 1 perna de cansalada mig corter d'oli 1 lliura de cera

		delme
Joan Canet d'Artés	mas Casorca –derruït-	16 sous i 6 diners delme
Joan Solà de Santmartí	mas Puig –derruït-	1 lliura, 3 sous i 6 diners

Masos del terme de Marfà		
Possessor	Nom del mas	Censos
Jaume Matarrodona als Datzira	mas Datzira de Marfà mas Gualtera	3 lliures i 15 sous
Bernat Marfà	mas Marfà	2 lliures i 16 sous
Pau Alzina paraire de Mojà	mas Soler	1 lliura, 18 sous i 6 diners

Masos del terme de Talamanca		
Possessor	Nom del mas	Censos
Joan Generes	mas Generes mas Espluga –derruït-	
Joan Tatger	mas Grau	5 sous i 6 diners 1 quartera de forment 2 gallines 6 quartans d'ordi
Joan Rovira de Rocafort	mas Planes –derruït- de Talamanca	5 sous
Valentí Santesteve	mas Santesteve mas d'en Curucuch – derruït- mas Aigüesmortes – derruït-	1 lliura i 5 sous 2 gallines 7 lliures de cansalada 1 quartera de blat

Masos del terme de Calders		
Possessor	Nom del mas	Censos
Francesc Guàrdia	mas Guàrdia mas Ortiguer –derruït-	5 sous i 8 diners
Joan Bosch de Calders	mas Alsina –derruït-	5 sous i 6 diners 1 gallina 1 quartera de civada
Narcís Pahissa i Casademunt	mas Sala –derruït-	1 quartera de forment i 1 quartera d'espelta

Masos del terme de Gallifa		
Possessor	Nom del mas	Censos

Bartomeu Roca	mas Roca	1 lliura i 9 sous 4 formatges delme
Maties Planes	mas Batutsa –derruït- mas Gatell –derruït-	1 lliura i 13 sous delme
Salvador Vila àlies Bosch	mas Casacuberta	18 sous delme

Masos del terme de Claret		
Possessor	Nom del mas	Censos
Pere Freixes	Mas Bertran	6 sous 1 gallina i mitja
	Mas Rovís	Mitja quartera d'ordi i mitja quartera d'espelta
Antoni Joan Martí	Mas Gener	

Masos del terme de Viladordis		
Possessor	Nom del mas	Censos
Pere Grau de la Coromina	mas Cellers –derruït-	
Joan Casajoana	mas Marcetes	3 sous 2 gallines

Masos del terme de Avinyó		
Possessor	Nom del mas	Censos
Jacint Pineda àlies Santmartí	mas Pineda	1 lliura i 7 sous
Jacint Abadal	mas Abadal	14 sous 2 capons i 2 gallines

Masos d'altres termes		
Possessor	Nom del mas	Censos
Maties Satorra àlies Perramon	mas Segur de Sant Iscle – derruït-	1 sou i 2 diners
Cristòfol Puig	mas Sescadanyeras de Mura –derruït-	2 sous delme
Pere Canals	mas Molins de Sant Joan de Vilatorrada	20 sous 2 gallines
Galceran Pla	mas Guardiolas de Sant Mateu de Bages	
Antoni Cortés	mas Casadella de Callús	5 quartans d'oli

		4 gallines
Pere Flaquer	mas Aloet de Castellnou de Bages	1 lliura i 13 sous
Joana Espinalt	mas Mongros d'Oló – derruït-	
Salvador Soler	mas Pons de Massana	2 sous i 8 diners 3 gallines delme
Joan Valls i Aguilera	mas Guitardes de Castellolí	1 sous i 6 diners 2 gallines 1 quartera i 6 quartans d'ordi
Baltasar Centelles i Francesc Rigolfes	mas Codera de Sant Pere Sallavinera	4 mitgeres de blat
Fermí Pahissa	mas Perer de Castellterçol mas Velida de Castellterçol	7 sous i 6 diners 6 gallines tasca
Miquel Fontcuberta	mas Puigllafanyós de Sant Feliu de Codines	4 sous 2 quarteres d'ordi i 2 quarteres d'espelta delme
Joan Homs	mas Jove Quintana de Fals –derruït-	3 sous

V. Relació de les competències en la jurisdicció civil plena que el monestir de Sant Benet de Bages posseïa en els termes de la seva baronia:

Primo- S'adverteix que el Monestir, en tots els llocs dits, té tot el civil ple, fins al castell inclusivament, i el mer i mixte imperi és del senyor Rei, el qual imperi exerceixen el veguer i el sotsveguer de Manresa.

Item té el dit Monestir el poder conèixer de qualssevol furts que no passin de deu lliures, ni siguin fets en camí ral ni amb força o violència; perquè si els dits furts són en camí ral o amb violència, de qualsevol quantitat que siguin, són de mer i mixte imperi i toquen al senyor Rei.

Item pot conèixer, en els dits llocs, de tots i qualssevol cops que siguin amb bastó, pedra, càvec o aixada, o amb qualsevol altra cosa que no sigui arma feta i dedicada solament per a fer mal, com és la daga, espasa o llança; pot conèixer dels cops com del canó de l'ecopeta, com no n'hagi seguit la mort natural ni mutilació de membre o notable deformitat a la cara; perquè havent-hi una d'aquestes coses, és del mer i mixte imperi i toca al senyor Rei.

Item pot afinar les mesures, castigar i punir els qui defrauden aquelles, conèixer d'injúries, fer treves si no hi ha hagut algun cop fet amb arma dedicada per a matar; que tots són casos que toquen al Monestir.

Item pot conèixer de bufecs, d'empentes i altres qualssevol cops semblants, i pot conèixer de tots els crims i delictes que no siguin fets amb armes i per als quals no es pugui posar pena de mort, ni de galera, ni de mutilació de membre, ni exili perpetu.

Item pot conèixer, com dit és, de tots els cops que no siguin fets amb arma, segons les limitacions ja dites, encara que els dits cops n'hagi seguit efusió de sang o trencament d'ossos, però no n'hagi seguit mort ni notable deformitat a la cara.

Item toca al dit monestir fer crides prohibitives de jugar, de jurar de Déu, de caçar, de pescar, de ballar i sonar, i d'altres coses tocant a la reformació de benviure, i pot donar i llevar aquestes coses sempre que li pareixerà.

Item pot posar qualssevol bans i qualssevol penes pecuniàries de qualsevol quantitat, i executar per elles.

Item pot posar tutors i curadors a qualssevol béns, el valor dels quals no passi de cinc-centes lliures.

Item pot conèixer civilment de qualssevol causes civils, de qualssevol quantitat que siguin, i executar; pot posar imposició i decretar qualssevol contractes.

Item han d'estar advertits que qualsevol cal que vulguin castigar, que no sigui del mer i mixte imperi, que encontinent facin procés i enquesta de capiatur, i l'enviïn a proveir a l'assessor, i que digui si és cas del Monestir o del senyor Rei.

Item han d'advertir que al veguer no li impedeixin de qualsevol cas que vulgui fer o faci; sinó que aquí mateix entendrà el batlle o P. Majordom que el dit veguer usurpa la jurisdicció o es pren algun cas que no és seu, i feta sumària informació del que haurà fet, li donin requisia, cobrin la resposta i enviïn-la a l'assessor.

Item adverteixin als batlles que si el veguer fa alguns manaments o usurpacions de la jurisdicció del dit Monestir a ells o a altres oficials, que encontinent apel·lin de paraula al Lloctinent Capità General i al Consell Reial, i al peu del dit manament facin continuar al Notari la dita apel·lació, i après avisar l'assessor, i, si pot ser que l'assessor no sigui de Manresa, millor, perquè els de Manresa no aconsellarien bé, que més estimarien aconsellar a favor de la ciutat.

Item han d'advertir als batlles que tinguin compte de fer trasllat d'aquest paper, i posar-lo amb els altres del lloc; perquè convé que sàpiguen els batlles i els de Consell en què consisteix la jurisdicció, i els casos en què un batlle pot obrar.

VI. Relació dels nomenaments de batlles i regidors dels termes de la Baronia de Bages a càrrec dels abats del monestir de Sant Benet:

Abat	Batlle	Regidors	Població	Anys
Francesc Vails	Pere Cura		Navarcles	1635
Francesc Batlle	Valentí Solervicens		Navarcles	1638
Pau Bages	Valentí Graner		Navarcles	1643
Bernat Salvat	Jaume Aguilar		Navarcles	1690
	Joan Solervicens		Navarcles	1692
Manuel Marrón	Rafel Font i Ferragut		Les Preses	1696-1702
Isidro Roy	Climent Cros de Ça		Les Preses	1702-1710
Benet de Porras	Miquel Cura		Navarcles	1707
Lluís de Gaver	Pere Capdevila		Les Preses	1710-1714
	Josep Matabosch		Les Preses	1715-1720
Esteve de Rotalde	Gaspar Mata i Pinós		Les Preses	1720-1728
Plàcid Cortada	Josep Matabosch		Les Preses	1731-1734
	Miquel Ferrer		Les Preses	1734-1737
	Joan Fageda		Les Preses	1737-1740
Francesc Marimon	Miquel Ferrer		Les Preses	1740-1743
Carles Cors	Jacint Camps		Les Preses	1743-1745
Benet Argerich	Pere Bertran		Les Preses	1745-1748
	Nicolau Matabosch		Les Preses	1748-1752
Maur Duró	Jaume Graner	Pere Tàpies, Valentí Abeyà, Josep Manganell i Jaume Aguilar	Navarcles	1749
	Francesc Soler		Les Preses	1752-1753
	Nicolau Matabosch		Les Preses	1753-1755
	Jaume Quintana			1755-1764
Fèlix Cama		Pere Torras, Jaume Oliveres i Valentí Altimires	Sant Fruitós	1763-1765
		Valentí Golovart	Vall dels Horts	1764-1766

	Fruituós Grau, Bonaventura Altimires, Josep Vilar	Sant Fruitós	1764-1766
	Juan Quirze Comelles, Josep Solà, Josep Solervicens i Josep Comelles	Navarcles	1764-1766
Valentí Torras pagès		Sant Fruitós	1764-1766
Francesc Tàpies paraire		Navarcles	1764-1766
Francesc Casajoana pagès		Rocafort	1764-1766
Pere Martí pagès		Torroella	1764-1766
Jaume Prat pagès		Maians	1764-1766
Pere Bertran		Les Preses	1764-1765
	Valentí Vilajoana i Torras	Vall dels Horts	1765-1767
	Fructuós Sala, Fructuós Figueres i Juan Verneda	Sant Fruitós	1765-1767
	Josep Oliveres i Tàpies, Josep Turruella, Jaume Aguilar i Manuel Altimires	Navarcles	1765-1767
Nicolau Matabosch		Les Preses	1765-1769
Gregori Bovets	Valentí Golovart	Vall dels Horts	1766-1768
	Valentí Martí, Joan Cura paraire, Valentí Bertran i Bernadí Oliveres i Casamiquela	Navarcles	1766-1768
	Pere Bosch, Francesc Sala i Valentí Santmartí	Sant Fruitós	1766-1768
Pere Bertran		Les Preses	1766-1768
Francesc Oliveres	Valentí Vilajoana i Torras	Vall dels Horts	1768-1770
Valentí Mas	Josep Solà, Valentí Escayola, Isidre Comelles i Cebrià Manganell	Navarcles	1768-1770
Jaume Golovart	Fructuós Grau, Josep Vilar i Francesc Sala	Sant Fruitós	1768-1770
Martí Gibert		Rocafort	1768-1770
Josep Còdol		Maians	1768-1770
Agustí Cornet		Torroella	1768-1770
	Francesc Tàpies Paraire, Manuel Altimires, Josep Comelles i Joan Fontcuberta	Navarcles	1768-1770
	Fructuós Sala, Bonaventura Altimires i Valentí Riera	Sant Fruitós	1768-1770
Francesc Oliveres	Valentí Vilajoana i Torras	Vall dels Horts	1769-1771
Manuel Altimires	Valentí Martí, Joan Cura i Josep Solervicens	Navarcles	1769-1771
Valentí Torres	Pere Bosch, Narcís Carrera, Valentí del Hort	Sant Fruitós	1769-1771
Jaume Oliveres i		Rocafort	1769-1771

Uristrell			
Francesc Casals		Maians	1769-1771
Joan Pla		Torroella	1769-1771
Josep Fageda		Les Preses	1769-1775
Fèlix Cama	Valentí Vilajoana i Torras	Vall dels Horts	1770-1772
	Valentí Mas i Oliveres, Joan Arsègol, Josep Serra i Jaume Manganell	Navarcles	1770-1772
	Fructuós Figueres, Francesc Sala i Joan Varneda	Sant Fruitós	1770-1772
Francesc Oliveres	Valentí Vilajoana	Vall dels Horts	1771-1773
Francesc Tàpies Paraire	Josep Solà, Valentí Escayola, Isidre Comelles i Valentí Oliveres i Comelles	Navarcles	1771-1773
Jaume Golobart	Bonaventura Altimira, Isidre Figueres i Francesc Descals	Sant Fruitós	1771-1773
Valentí Serra de Pongrau		Rocafort	1771-1773
Josep Codol		Maians	1771-1773
Pere Martí		Torroella	1771-1773
Feliu Cros		Les Preses	1771-1773
	Valentí Vilajoana	Vall dels Horts	1772-1774
	Manuel Altimires, Josep Solervicens, Valentí Tàpies perayre i Valentí Martí	Navarcles	1772-1774
	Pere Sala, Narcés Carrera i Valentí Riera		1772-1774
Francesc Oliveres	Valentí Vilajoana	Vall dels Horts	1773-1775
Joan Cura	Joan Arsègol, Jaume Manganell, Valentí Casajoana i Anton Cura	Navarcles	1773-1775
Valentí Torras	Francesc Sala, Josep Vilar i Joan Verneda	Sant Fruitós	1773-1775
Martí Gibert		Rocafort	1773-1775
Francesc Casals		Maians	1773-1775
Joan Pla		Torroella	1773-1775
Josep Fageda		Les Preses	1773-1775
Miguel Valero	Valentí Vilajoana	Vall dels Horts	1774-1776
	Josep Vilajoana, Francesc Graner, Isidre Comelles i Valentí Mas i Oristrell	Navarcles	1774-1776
	Fructuós Figueres, Francesc Descals i Joan Golovart	Sant Fruitós	1774-1776
Valentí Vilajoana	Valentí Oliveres	Vall dels Horts	1775-1777
Manuel Altimires		Navarcles	1775-1777
Francesc Sala de Riudor	Isidre Figueres, Valentí Golovart i Valentí Riera	Sant Fruitós	1775-1777
Francesc Casajoana		Rocafort	1775-1777
Josep Còdol		Maians	1775-1777

Agustí Cornet		Torroella	1775-1777
Mateu Bertran		Les Preses	1775-1780
	Esteve Soler del Graner	Vall dels Horts	1776-1778
	Josep Solervicens, Josep Torruella, Valentí Oliveres i Comelles i Silvestre Oliveres	Navarcles	1776-1778
	Josep Vila, Narcís Carrera i Joan Verneda	Sant Fruitós	1776-1778
Valentí Oliveres	Genís Vilajoana	Vall dels Horts	1777-1779
Joan Cura	Josep Serra, Valentí Casajoana, Valentí Mas i Josep Aguilar	Navarcles	1777-1779
Valentí Torres	Francesc Descals, Valentí Altimires i Marià Santmartí	Sant Fruitós	1777-1779
Martí Gibert		Rocafort	1777-1779
Francesc Casals		Maians	1777-1779
Pere Vila		Torroella	1777-1779
Rafel Casanovas		Les Preses	1777-1779
Josep Moreno	Pere Golovart	Vall dels Horts	1778-1780
	Manuel Altimires, Joan Manganell, Isidre Comelles i Valentí Soler i Oliveres	Navarcles	1778-1780
	Fructuós Figueres, Joan Golovart i Sebastià Brocart	Sant Fruitós	1778-1780
Mateu Bertran		Les Preses	1779-1781
Genís Vilajoana	Valentí Oliveres	Vall dels Horts	1779-1781
Josep Serra i Pahissa	Josep Solervicens, Josep Torruella, Anton Cura i Silvestre Oliveres	Navarcles	1779-1781
Francesc Descals	Josep Vilar, Josep Bosch i Valentí Riera	Sant Fruitós	1779-1781
Martí Gibert		Rocafort	1779-1781
Thomas Cañellas		Maians	1779-1781
Pere Martí		Torroella	1779-1781
	Pere Golovart	Vall dels Horts	1780-1782
	Valentí Tàpies paraire, Valentí Oliveres, Joan Altimires i Josep Bosch	Navarcles	1780-1782
	Narcís Carrera, Francesc Riera i Josep Casanovas	Sant Fruitós	1780-1782
Pere Colomer		Les Preses	1781-1783
Valentí Oliveres	Esteve Soler del Graner	Vall dels Horts	1781-1783
Isidre Figueres i Margarit		Maians	1781-1783
Josep Solà		Torroella	1781-1783
Francesc		Rocafort	1781-1783

Casajoana			
Josep Oliveres i Tàpies	Jaume Manganell, Isidre Comelles, Jaume Estrada i Simeó Genescà teixidor de lli	Navarcles	1781-1783
Valentí Torras	Valentí Golobart, Joan Verneda i Josep Brocart	Sant Fruitós	1781-1783
Bernat Sastre	Pere Golovart	Vall dels Horts	1782-1784
	Francesc Graner, Josep Torroella, Josep Vintró i Jaume Tàpies	Navarcles	1782-1784
	Valentí Altimires, Joan Golovart i Fructuós Altimires	Sant Fruitós	1782-1784
Manuel Bertran peraire		Navarcles	1783-1785
Martí Gibert		Rocafort	1783-1785
Tomàs Canyellas		Maians	1783-1785
Genís Vilajoana		Vall dels Horts	1783-1785
Francesc Descals		Sant Fruitós	1783-1785
Pere Vila		Torroella	1783-1785
Josep Fageda		Les Preses	1783-1785
	Valentí Martí, Valentí Oristrell, Valentí Casas i Manel Fontcuberta	Navarcles	1784-1786
	Joan Brocart, Jaume Golovart ferrer i Josep Vila	Sant Fruitós	1784-1786
	Benet Oliveres	Vall dels Horts	1784-1786
Joan Espina	Jaume Estrada i Soler mestre de cases, Joan Tatger, Isidre Solervicens i Joan Fontcuberta	Navarcles	1789-1791
	Francesc Descals, Joan Figueres i Joan Padrós	Sant Fruitós	1789-1791
	Joan Golovart	Vall dels Horts	1789-1791
Josep Pujol i Galceran		Les Preses	1789-1791
Josep Vintró	Simeó Genescà, Valentí Uristrell, Josep Tragant i Joan Abaià	Navarcles	1790-1792
Joan Golovart	Benet Oliveres	Vall dels Horts	1790-1792
Jaume Golovart Ferrer	Jaume Mas, Jacint Bertran i Valentí Basora	Sant Fruitós	1790-1792
Marià Prat		Rocafort	1790-1792
Jaume Codol		Maians	1790-1792
Josep Arderiu		Torroella	1790-1792
Josep Mata i Pinós		Les Preses	1790-1792
	Valentí Casas, Valentí Fornells, Valentí Varneda i Valentí Soler	Navarcles	1791-1793

	Frutuós Sala i Vallbona, Valentí Mas i Joan Alegre	Sant Fruitós	1791-1793
	Esteve Solà	Vall dels Horts	1791-1793
Francesc Casals		Maians	1792-1794
Martí Cornet		Torroella	1792-1794
Josep Serra de Pongrau		Rocafort	1792-1794
Pere Bertran		Les Preses	1792-1794
Valentí Cura fabricant d'aiguarent	Valentí Oliveres, Valentí Mas i Torras, Joan Fontcuberta i Joan Tàpies	Navarcles	1792-1794
Francesc Descals	Joan Figueres, Joan Vilar i Francesc Noguera	Sant Fruitós	1792-1794
Genís Vilajoana	Miquel Oliveres	Vall dels Horts	1792-1794
	Francesc Graner, Joan Morató fuster, Isidre Solervicens i Llorens Manganell	Navarcles	1793-1795
	Pere Sala, Valentí Hosta i Pere Satorra i Perramon	Sant Fruitós	1793-1795
	Esteve Solà	Vall dels Horts	1793-1795
Jaume Oller		Maians	1794-1796
Joan Quinquer de les Feixas		Torroella	1794-1796
Francesc Casajoana		Rocafort	1794-1796
Miquel Ferrer i Colomer		Les Preses	1794-1796
Miquel Oliveres	Jaume Puig	Vall dels Horts	1794-1796
Marià Sanmartí	Frutuós Sala, Frutuós Carrera i Simó Genescà	Sant Fruitós	1794-1796
Joan Cortés	Josep Oliveres i Tàpies, Jaume Torroella, Joan Abeyà i Josep Casanovas vetaire	Navarcles	1794-1796
	Valentí Cura de la Riera, Valentí Mas, Manuel Torres i Jaume Manganell	Navarcles	1796-1798
Valentí Padró	Josep Tàpies i Oliveres, Joan Tàpies teixidor, Valentí Verneda i Valentí Tàpies	Navarcles	1797-1799
Valentí Gallissans, peraire.	Joan Morató fuster, Josep Casanova vetaire, Silvestre Oliveres i Josep Solà.	Navarcles	1798-1800
	Jaume Puig	Vall dels Horts	1800-1802
	Marià Santamaría, Josep Serra i Tomàs Figueres	Sant Fruitós	1800-1802
	Josep Vintró, Joan Arcègol, Joan Fontcuberta i Valentí Tragant	Navarcles	1800-1802
Anton Vilajoana i	Benet Oliveres	Vall dels Horts	1801-1803

	Torra			
	Fruitós Sala i Vallbona	Francesc Descals, Jaume Padrós i Sebastià Golovart	Sant Fruitós	1801-1803
	Josep Manganel·l	Valentí Cura, Joan Tatger, Valentí Torras i Valentí Fargas sastre	Navarcles	1801-1803
	Joan Prat		Maians	1801-1803
	Agustí Cornet		Torroella	1801-1803
	Valentí Cassassaies		Rocafort	1801-1803
Francesc Burgués		Jaume Casajoana paraire, Joan Tàpies teixidor de lli, Valentí Tàpies i Valentí Oliveres	Navarcles	1802-1804
		Josep Altimires, Valentí Bassora i Ponç Coll	Sant Fruitós	1802-1804
		Jaume Puig	Vall dels Horts	1802-1804
	Miquel Oliveres	Genís Vilajoana i Torras	Vall dels Horts	1803-1805
	Valentí Vintró	Domingo Solervicens teixidor de llana, Jaume Torroella, Valentí Verneda i Josep Bosch	Navarcles	1803-1805
	Valentí Riera		Rocafort	1803-1805
	Josep Figueres		Maians	1803-1805
	Josep Arderiu		Torroella	1803-1805
	Francesc Casanova		Les Preses	1803-1805
	Valentí Santmartí		Sant Fruitós	1803-1805
Manuel Blasco	Anton Vilajoana i Torras	Miquel Oliveres	Vall dels Horts	1807-1809
	Valentí Riera		Rocafort	1807-1809
	Josep Margarit i Figueres		Maians	1807-1809
	Manel Soler		Torroella	1807-1809
	Ignasi Antiga		Les Preses	1807-1809
Josep Jeroni Llampaig	Benet Oliveres		Vall dels Horts	1811-1813
	Joan Rovira i Camprubí		Rocafort	1811-1813
	Jaume Còdol		Maians	1811-1813
	Miquel Puig		Torroella	1811-1813
	Pau Soler		Les Preses	1811-1813
Joan Espina	Valentí Golovart		Vall dels Horts	1815-1817
	Valentí Serra de Ponsgrau		Rocafort	1815-1817
	Isidre Montaner		Maians	1815-1817
	Celdoni Pla		Torroella	1815-1817

VII. Relació de les col·lacions de beneficis eclesiàstics del monestir de Sant Benet durant la seva etapa montserratina:

Anys	Beneficis
1608	Col·lació del Benefici de Sant Jaume a l'església parroquial de Sant Pere de Les Preses.
1609	Col·lació del Benefici de Sant Pere Apòstol de l'església del monestir de Sant Benet de Bages, a favor del Rnd. Jaume Monvila.
1627	Col·lació dels Beneficis de Sant Antoni i Sant Francesc de l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit, a favor del Rnd. Mateu Martí, per l'abat de Sant Benet P. Antoni Jutge.
1629	Col·lació del Benefici de Santa Anna del monestir de Sant Benet de Bages a favor de Bernat Balaguer, prevere.
1650	Col·lació del Benefici de Sant Joan de l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, a favor del prevere Pau Argullol.
1652	Col·lació del Benefici de Sant Joan Baptista de l'església del monestir de Sant Benet, a favor d'Andreu Busquets.
1653	Col·lació del Benefici de la Verge del Roser de l'església de Santa Susanna de Riner a favor de Salvi Cura, a càrrec de l'abat de Sant Benet P. Jaume Saragossa.
1653-1657	Col·lació del Benefici de Sant Joan de l'església del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.
1656	Col·lació del Benefici de les Cinc Nafres de Crist de la Capella de la Immaculada Concepció de l'església de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.
1658	Col·lació del Benefici de Sant Valentí, a favor de Josep Ferrer, rector de Sant Pere de Boixadors, per l'abat P. Francesc Crespo.
1658	Col·lació del Benefici de Sant Benet de l'església del monestir, per defunció de Francesc Ros, prevere de la ciutat de Manresa, a càrrec de l'abat P. Francesc Crespo.
1659	Col·lació del Benefici de Sant Antoni i Sant Francesc de l'església de Santa Maria de Castellfollit, a favor del noble barceloní Dom Baptista Falcó.
1660	Col·lació del Benefici de Sant Pere de l'església del monestir de Sant Benet de Bages, a favor de Miquel Solernou, estudiant de la ciutat de Manresa.
1665	Col·lació del Benefici de Nostra Senyora de la Concepció i de Santa Caterina de l'església del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós.
1668	Col·lació del Benefici de Sant Benet de l'església del monestir, vacant per òbit del clergue Miquel Viladés.
1671	Col·lació del Benefici de Sant Pere Apòstol de l'església del monestir de Sant Benet, a favor d'Andreu Compte, prevere de la vila de Berga.
1684	Col·lació del Benefici de Sant Miquel de l'església del priorat de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, vacant per mort natural del seu antic titular, a favor de Gracià Fàbrega.

1685	Col·lació del Benefici de Sant Joan Baptista de l'església del monestir de Sant Benet a favor de mossèn Feliu Soler, clergue de Manresa, per defunció de l'obtentor, mossèn Jaume Correjoles, beneficiat de Sant Miquel de Cardona.
1714	Col·lació del Benefici de Sant Blasi de l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, a favor de Josep Martí.
1722	Col·lació del Benefici del Roser de l'església de Sant Benet de Bages, vacant per mort del seu antic possessor, el Rnd. Montserrat Fabrés, rector de Sant Miquel de Castellgalí.
1731	Col·lació del Benefici de les Cinc Llagues de l'església parroquial de Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, a favor de P. Miquel Gorina, llicenciat de la vila de Terrassa i habitant al monestir de Sant Benet.
1791	Col·lació del Benefici de Sant Benet a favor de Francesc Soler, estudiant de Teologia.
1798	Col·lació del Benefici de Sant Pere Apóstol a favor de Francesc Servitja, ciutadà de Manresa.